Universitätsbibliothek Paderborn

SANCTI

BULGENTII RUSPENSIS

OPERA

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societatis Jesu. Burgis. 1862.

Nota á San Fulgencio.

No comprende este volumen todas las obras de San Fulgencio ruspense, pues las que contiene son indubitablemente del santo Doctor; y al folio 567 se halla una carta de Juan Cochleo que merece leerse.

Esta edicion es muy apreciable por su antigüedad y correccion, pero son preferibles las modernas, v. la de 1684.

Merece tambien leerse la epistola de los impresores, q.e es como prefacio de la obra, ó mas bien Dedicatoria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

El P. Jacobo Sirmondo hizo una buena edicion: Sancti Fulgencii de veritate Praedestinationis, et gratiae, libri tres: y tambien: Sancti Fulgentii Ruspensis Episcopi excerpta ex libris contra Fabianum; Praedestinatus &c.

En 1684 se publicó en París una edicion delas obras de este Sto en 1. t. 4°. y Mabillón alaba la edicion que hizo el impresor Desprez, y la Vida de este Sto de muy edificante.

BEATI FVLGENTII ECCLESIASTICORVM VETERVM DOctorum Patrumûe nulli non conferendi, opera, quæ scripsit omnia, magno labore conquisita.

Ruspen. episcop. Pracest. Pulley.

QVORVM CATALOGVM VERsa enumerabit pagina.

CVM INDICE OMNIVM obseruatione dignorum copioso.

Cum Gratia & priuilegio Cæs. Maiest.

BASILEAE. 1566.

SOCIETATIS JESU BIBLIOTHECA COLONIENSIS

De prædestinatione altera bonorum ad gloriam, altera malorum ad pœnam, liber I. fol.1.
De sacrificij oblatione, & de spiritussancti missione.
Item de supererogatione Beati Pauli, liber. fol.75.
De uera expositione illius dicti euangelici: Et uerbum erat apud Deum, lib. I. fol.119.
Arrianorum contra orthodoxos, decem obiectiones complectens, lib.I. fol.147.
De mysterio mediatoris Christi duas naturas in una persona habentis, lib.I. fol.204.
De immensitate diuinitatis filij Dei, lib.I. fol.268.
De sacramento dominicæ passionis, lib.I. fol.330.
De coniugali debito & uoto continentiæ à coniugibus emisso, epistola. fol.419.
Ad Gallam de consolatione super morte mariti, & de statu uiduarum epistola. fol.438.
3.ª De uirginitate simul & humilitate epistola Ad. fol.471.
De oratione ad Deum & compunctione cordis epist. fol.510.
De charitate & eius dilectione epistola. fol.524.
De conuersione à seculo epistola. fol.535.
De recta pœnitentia & futura retributione epist. fol.546.
De fide orthodoxa & diuersis errorib. hæreticorũ, lib.I. 572.
De cõfessoribus & dispensatoribus Domini, sermo. fol.597.
De duplici natiuitate Christi, una æterna ex patre, altera temporali ex uirgine, sermo. fol.611.
De laudibus Mariæ ex partu Saluatoris, sermo. fol.620.
De S. Stephano & conuersione S. Pauli sermo. fol.624.
5. De Epiph. de q̃ innocẽtia, nece & munerib. Magorũ. ser. 633.
De incarnatione, & de gratia & libero arbitrio, lib.I. 646.
Mythologiarum lib. III. fol.726.

ECCLESIARVM IN VRBE ET AGRO BASILIENsi Prælatis, mysteriorum Verbi Dei dispensatoribus, Typographi S. P. D.

SEMPER ab ecclesiæ exordio, fuisse qui de uera fide, iustificatione, gratia, operibus, libero, ut uocant, arbitrio, sacramentorũ mysterijs & alijs religionis nostræ capitibus, rectè senserint, & falsis doctrinis se fortiter opposuerint, abundè testatur hic Beatus Fulgentius concionator prædicatorq̃ Verbi Dei, Episcopus in Africa. Et profecto liquet ex historijs, quòd ab Apostolorum tempore, semper aliqui, quanquam nõnunquam numero pauci, pij inuenti sint, maxime ex diuini uerbi præconibus, Christi fideles serui qui in ecclesia fiduciaiter restiterunt legum optimarum, (quæ multæ & sanctæ ab antiquis sanctis patribus in concilijs latæ sunt cõtra ambitiosos, auaros ociosos, lupos se pastores profitentes) transgressoribus. Et hoc tempore inueniũtur boni uiri Ecclesiarum & ciuilium Rerumpub. administratores qui uidẽt & non sine animi dolore queruntur, in dies rerum omniũ confusionem, pietatis religionisq̃ atq̃ etiam honestatis

nestatis ciuilis contemptum, inobedientiam & impietatem inualescere, causam quidem malorum uident, nempe disciplinæ neglectum & charitatem extinctam, sed nulla spes ratio'ue rebus deploratis subueniendi uidetur. Nisi Deus pater misericordiarū miseris nobis subueniat, cōsilijs uiribusq; humanis nihil poterit effici. Quamobrem quidam pij prudentesq; uiri indefinenter Deum orandum nobis esse nihilq; intentatū relinquendum, in quærēdis ad hæc mala remediorum præsidijs cēsentes, iudicant aduersus hæreses exorientes hoc tēpore & ad reformationem ecclesiæ in hoc nostro sancto Fulgentio potentissima remedia inueniri. Propterea eorum consilio & adhortatione adducti impressimus, omnibus modis parati rebus afflictis succurrere. Viri enim boni pernitiosas dissentiones sublatas cupiunt, intelligentes Manichæorum, Arrianorū, Pelagianorum, Nestorij &c. repullulascere hæreses, de trinitate & incarnationis mysterio &c. quorum omnes errores hic autor paucis, sed firma spiritus demonstratione destruit, & ueritatē synceram fidei astruit. Quod uos Christi ministri qui lectioni & orationi nocte dieq; incūbitis facile intelligetis. Pauca quædā ex hoc scriptore recensebimus quæ obseruauimus tumultuarie, nos alijs uarijs multisque negocijs

gocijs obruti, ex quib. poterit iudicari quantum ex hoc autore emolumenti sperandum sit apud eos qui non omnino insanabiles sunt. Fastum & hypocrisim uehementer detestatur, charitatē & humilitatē prædicat. Etsi audirēt ecclesiæ serui, Christum dicentē, qui mihi ministrat me sequatur, alius alium honorando præueniret, alius alio minor esse uellet, & posteriorem sedem occuparet, non essent huiusmodi contentiones, quales sunt, dum quidam per artes malas, magno offendiculo piorum, prima loca capescere nituntur &c. Quod quàm detestandum crimen sit, satis declararūt concilia uetustissima, qui seuera ex spiritu sancto cēsura ambitiosis ministris sacramentū Eucharistiæ dare noluerunt etiam in articulo mortis. Videbant enim tenebrarum principem in cordibus talium regnare & ludere, alijs prædicātes, ipsos reprobos omnibus modis inueniri. Sciebant eum qui non habet ueram per charitatem operantem fidem ineptum, inutilē & perniciosum esse in ecclesia doctorem. Qui enim Christū uerbis negaret, nullo modo ad ministeriū ecclesiæ à Christianis admitteretur, sed uita negare Christū, idem aut etiā peius est, Auarus negat, ambitiosus negat, intemperans uita, negat. Quis igitur potest esse usus illorum in ecclesia? Clara sunt illa: Petre amas me? Pasce

 oues

oues meas &c. Huiusmodi messores detrimenti plurimum, emolumenti nihil prorsus adferunt messi dominicæ, omnia suo nomine facientes in tenebris uersantes nihil capiunt, sed qui in nomine Domini laxāt rete in die ambulantes ædificant &c. non enim Domini sed peccati sathanæ serui sunt, à quo enim aliquis deuictus est, huic & seruus addictus est. Seruus peccati & mammonæ, nō potest Deo seruire. Cæci cæcorum duces adferunt nobis illud de cathedra Mosi. Non dixit Dominus ad suos, sedete ociosi in cathedra Mosi, alijs onera imponite &c. Alij sunt enim ministri legis & literæ, alij spiritus noui testamenti, quorum corda per spiritum Dei uiui renouantur. Quibus dixit: Expectate donec induamini uirtute ex alto, & confirmati spiritu principali sancto, & liberati de sanguinibus ex hoc malo seculo, docebitis iniquos uias domini & impij conuertentur ad Deum, qui gratia sua præueniens peccatores cōuertit ad fidem. Sed ne quis erret, cuicunq; fidem dat, dat prius pœnitentiam ad uitam. Spesq; uana sine pœnitentia & regeneratione plurimos seducit & pœnitentia sine spe quosdā miseros perdit &c. Porro ne qs existimet esse nostra quæ hic scribimus, sunt uerba & sententia uerè Beati Doctoris Fulgentij. Si locus & tempus relictū esset plurima enumeraremus,

meraremus, ex salutari eius doctrina. Quomodo, scilicet oporteat ecclesiæ dispensatorē & ministrū uerbi Dei esse exemplar & formam gregis: dicit enim, exemplum legē esse quæ incendit & inuitat, bonū, ad bene agendum, malum exemplū, ad male agendum. In multis locis demōstrat, fidem per charitatem operantē facere Christianū. Mercator, miles, opifex, agricola, quantūuis instructi sint scientia & instrumentis, si nihil faciunt aut agunt, ridiculi sunt & inutiles. Quod cū nemo negare possit, tamē quidā in ecclesia pigri et ociosi homines cū nihil eorū quæ officia eorū requirunt agāt, nolunt suā agnoscere uanitatē, sed ad nescio quæ uerba cōfugiunt, uoluntq; esse diuites cū sint nudi & miserrimi. Et cum ipsi non ingrediantur, alios non sinunt ingredi, hi sunt qui non credunt, quod (ut dicit noster Doctor Fulgentius) uerbum sermonis frustra exterioribus auribus sonat, nisi Deus spirituali munere auditum hominis interioris aperiat. Vobis uigilantibus & lectioni sacræ incessanter uacantibus notandam relinquimus salutarem huius uiri doctrinam & monita. De industria & munere ecclesiastici dispēsatoris, deq; necessaria ad hoc munus charitate, in sermone de S. Stephano & S. Pauli conuersione omnibus utilissima legetis. Vobis igitur hos libros, mole quidē exiguos, nu

 mero'q;

mero'q; paucos, sed uirtute immensos dedicamus, nostrã erga omnes beneuolentiã, significare uolentes. Vt autem uerbis S. Fulgentij epistolium finiamus, Puram charitatem, uiri fratres, retinete, ipsam uobis inuicem exhibete, & in ea proficiendo conscendite, insistite operibus ex pura fide bonis, ut ad præmia æterna peruenire possitis, adiuti gratia Saluatoris, qui uiuit & regnat in sæcula sæculorum amen, & sic in Domino ualebitis, Basileæ ex officina Henricpetrina,

Anno M. D. LXVI.

H. P. uestri.

Universidad de Deusto Biblioteca

INDEX EORVM QVAE IN HIS FVLGENTII operibus continentur.

A

Abraham de promissione Dei non dubitauit 27
Abraham cui altare construxerit 80
Abrahæ obuiauit rex Salem sacerdos Dei 283
Actæon 780
Actæon uenator 829
Actæonis fabula 829
Actæonem deuoratum à suis canibus 829
Actiões laudabiles unde 284
actiua uita 795
adiutoriũ præstãs uirtus 273
Admetus rex Græciæ 793
Admetus unde dictus 793
Admeti & Alcestes fabula 792
Adon ex Myrrha natus 841
adoptio sola prouehitur largitate 177
adoptionis spiritus 94
adorare non debemus quicquid Dei substantia non est 171
aduentus Dei non est localis 91
adulter spiritalis 241
adulteria unde 50
adulteri 426
adulteri serui sunt diaboli 497
adultera geminũ luctum attulit mundo 819
adulteros iudicabit deus 426
adulterium Veneris 809
adulteria unde 238
adulterini concubitus 446
ædificatio spiritalis corporis Christi 105
Aegyptus colit nauigium Isidis 790
Aello 778
æquitatis uirga 353
æquitati pecunia non præponenda 435
æquitatem aliquando magis in agendo respiciendam

quàm ius 274
Aestus patiens dicitur esse princeps 277
Aestas pro fœmina 806
æstiua perennitas 805
ætas nulla in Deo 365
ætas senectutis 443
æterna quæ sint 454
agnus in medio throni 369
Agaue 816
Alce 802
Alcei nepos Hercules 802
Aleatores 295
Alecto 777
Algoris patientia 277
Alimenta bonæ uitæ unde sumamus 600
alienum cupere, inuadere, celare 779
altare ubi primum Abraham ædificarit 81
altare quare ædificetur 80
altissimum generauit altissimus 275
ambitio Ixionis 820
ambulantes in uanitate sensus sui 574
amici de mammona iniquitatis faciendi 605
amat Deus quos castigat 160
amor nouiter ueniens 826
amor potentibus non stabilis 833
amor cum periculo 829
amor non timidus 2
amoris primus ordo 827
amoris secundus ordo 827
amoris tres modi 826
amoris diuini sãctus ignis 511
amoris tertius ordo 827
amoris tres uncias habere uirum nouem fœminam 805
amoris illecebra quot q̃busq; modis trahatur 811
amoris zelus 777
amorem peregrinari mentem facere 843
amore cognoscimus ubi sit thesaurus noster 605
Amphitritem quare Neptuno in coniugium deputẽt 776
Anna prophetissa 471
Annæ sanctitas & castitas 453
Annæ sancta conuersatio fol. 461
Anasimenes de picturis antiquis 829

Ananiæ

Ananias & Saphira 432
Anacreon antiquissimus scriptor 789
Anaximander 781
Anaximander Lampsacenus fol. 782
ancilla Christi dicitur esse humilis 502
angelus aduersus Deum clarus 38
angeli sunt potiores nostris animis 368
angelorum panis 615
angelorum creator & dominus 638
angelorum lætitia & securitas 369
angelorum beatitudo 369
angelorum esca 174
Angeloti cardinalis auaritia 294
anima rationalis & caro idem 670
anima peccans morietur 141
anima hũana in Christo 616
anima sponsa uerbi 239
anima turbatur 372
anima iusti 260
anima munus generale 809
anima saluatoris Christi descendit usq; ad inferna 397
animæ uocabulo totũ significari hominem 258
animæ uestes quales debeant esse 456
animæ & corporis separatio 14
animæ octo diluuij tempore sunt seruatæ 672
animæ patientia 244
animæ mors secunda 14
animæ nomine totum hominem significari 672
animam mori per malam uoluntatem 141
animam humanam negantes in Christo 145
animarum sanctorum afflictiones 506
animabus nostris in quo sint angeli potiores 368
animalis sapientia 498
animales 108
animus uultu pascitur 277
Annibalis scelera 296
Antedon 812
Antæi & Herculis fab. 804
Antia uxor Præti regis 824

antichri-

antichristus spiritus qui 228
antiphon Philocrus 781
antifer 819
antiquitatum historiographus 790
Autonoë quid significet 816
anus furiosa 831
Apollo sine barba 786
Apollophanes de Saturno quid scribat 775
Apollinis fabula & Mausiæ 842
Apollinem solem dictũ 780
apostare à Deo 42
ἀφροδίτη 800
ἀφρὸς 800
aquila in signis bellicis quare recepta 789
aquilonis uenti filij 849
aquarum natura 776
arbitrium liberum hominis quã seruũ sit peccato 707
arbitriũ seruiliter liberũ 708
arbor quæ non facit fructus bonos excidetur 602
arbores quæ succinum ferunt 785
arbores in agro dominico cõstitutæ 601
arcæ Noæ mysterium 114
atra dies quos tollat 441
Argum quare occidisse dicatur Saturnus 788
Archelaus Herodi successit 636
Athenarum conditrix 798
Arethusa nympha 849
Arethusa 785
Arethusa unde dicta 849
Arriani confusio 643
Arrianorum liber contra orthodoxos 147
Arrianorum errores in fide 126
Arrianorũ obiectionibus respondet Fulgentius 153
Arrianorum quæstio de trinitate 574
Aristæus pastor 846
Aristophanes Athenæus 836
Aristoxenes 808
arma spiritalia Iudith 461
armata Minerua 798
Attis Græcè qd significet 835
artes septem liberales 807
artes primæ 847
artium bonarũ magistri 285
Artemon 781

Aruspicina 847
ascendit in cœlum qui descendit 322
ἀθηνὴ 798
Atropos 798
Athlantis regnum 778
auari regnum Dei non possidebunt 791
auari nec sibi nec alijs sunt utiles 603
auari regnum Dei non possidebunt 290
auaro Harpyæ cibos abripiunt 426
auarorum uita quàm misera sit 849
auarorum genera plura 293
auaritia omnis cæca 849
auaritia uitiorum omniũ caput 296
auaritia difficilis sanatu 290
auaritia unde dicta 289
auaritia calcanda 602
auaritiam quæ augeant 289
auersos damnat Deus 557
audacia humanæ præsumptionis 714
Augustini liber de prædestinatione 70
Augustini liber de perfectione iustitiæ 7
aulici debent optimè de principe sentire 275
aures Dei ad preces iustorum sunt 293
aurũ pertinet ad tributũ 642
ἀστότης 820
Azarias in fornace 565

B

Babylon 521
Babylonis paruuli eliduntur ad petram 521
Bacchus nudus 817
Bacchi mater 816
Bacchæ quatuor 816
barba ad pectus promissa 280
beatus in ægestate 451
Beatinius 820
benignitas Dei ad pœnitentiam nos ducit 559
benignitas unde 96
benignitas omnipotentiæ 551
benignitas diuina illuminationis 541
benedictio 172
benedicendus quomodo populus sit 172

Universidad de Deusto Biblioteca

beneuolus homo 529
Bellerophontis fabula 824
Berecynthia fabula 830
Bethel 84
Bibliothecæ S. Laurentij & Aegydij Norinbergæ 566
Bicamerata arca Noæ 114
blasphemiæ unde 238
Boëthus 646
bonus timeat ne cadat 631
bonus nemo nisi solus Deus 51
bona omnia sunt opera gratiæ 543
bona in hac uita recipientes 561
bona coram Deo & hominibus sunt prouidenda 545
bona externa honesta 288
bonum uelle unde 16
bonum facere à Deo 16
bonum omne est opus Dei 32
bonum increatum 39
bonum male operari 541
bonitas perfecta 548
bonitas omnipotētissima 592
bonitas spiritussancti donum fol. 96
bonitas unde 96
bonitate gratuita omnes pater fecit 613
brachium Domini 394
bracheorum concitata motio inepta 278
buccæ inflatæ ridiculæ 842
βυλιμαπνος 814
Burgundiorum ducis Caroli crudelitas 296

C

CAci & Herculis fabula 805
Cachini penè singultātes 278
Calais 849
Caliope 784
calliditas Herodis ficta 638
caligo inferni 272
candor lucis æternæ 181
canum & leporum odiū 777
caput ad Iouē pertinere 839
capitis cum ceruice quassāteo 278
capilli in annulum contorti 280
carcer inferni 272
carneum cor 714
caro macerata conuenit sponsæ Christi 456
caro Christi panis in quo uita æterna 691

caro omnis 257
caro peccati 694
caro sine peccato non sensit corruptionem 396
caro concupiscit aduersus spiritum 519
carnis uocabulum 254
carnis uestimenta qualia debeant esse 456
carnis nomine totus homo accipitur 670
carnis concupiscentia 44
carnis opera 426
carnis integritas Deo consecrata 483
carnis mortuæ timuit 707
carnem suam nemo odio habet 485
Castor unde natus 818
Castor unde dictus 819
Castratus Saturnus quare fol. 774
castitas coniugalis 423
castitas uirginalis matrimonij 241
castitas cum sapientia coniuncta quantum ualeat 816
castitas spiritalis qualis debeat esse 495
castitas oppugnans lasciuiam 460
castigatione corporis acquiritur pulchritudo cordis 456
castigant corpus fideles 281
castigandum corpus 491
catholica ecclesia habet spiritumsanctum 109
cautela falsata 789
Celæno 778
celeritas Mercurij quid significet 788
Centauri ex nube geniti 820
Centauri equites dicti 821
Centhippi 821
cæcus est omnes qui luxuriam amat 812
Ceres rapta quæritur 779
Ceres Græcè gaudium 779
Ceres filia Proserpina 779
cerui cor 829
chrismatum incrementa 97
charitas est fons omnium bonorum 632
charitas scala in cœlum 632
charitas dirigit, protegit, ad regnum cœlorum perducit 632
charitas Dei diffusa est in cor

dibus fidelium per spiritum sanctum 705
charitas Christi est in fidelibus 413
charitas foras mittit timorem 391
charitas sine bona uoluntate non potest haberi 528
charitas in Paulo cooperuit multitudinē peccatorū 632
charitas est ubi anima cum corpore ponitur 381
charitas uirtus mirabilis & suauis 119
charitas est ipsa dilectio 526
charitas primus fructus in spiritalibus bonis 525
charitas quomodo diligatur 527
charitas donum principale est spiritussancti 98
charitas quales debeat esse 99
charitas in ecclesia 417
charitas Dei diffusa in cordibus fidelium 96
charitas non ex nobis sed à Deo est 509
charitas uia ad cœlum 632
charitas pura cunctis exhibenda 609
charitas spiritussancti donum 96
charitas præcepti finis est 99
charitas Dei diffusa est in cordibus fidelium 414
charitas in Stephano superauit sæuitiam Iudæorū 632
charitatis unitas 98
charitatis excellentia 525
charitatis domicilium 529
charitatis perseuerātia in Stephano imitanda 11.630
charitatis proprium 529
charitatis bona 1
charitatis Dei manatio 181
charitatis monita quomodo accipienda 629
charitatis augmentum 96
charitate carentia opera inutilia sunt 99
charitatem diligere 526
charitatē inuicem debemus 1
charitatem habuit S. Stephanus pro armis 628
charitatem tribuere quis possit 410
charitatem laudare sine dilectione

ctione inutile est 526
charitatem qui habet errare non potest 632
charites tres 801
chirographum deleuit Christus 406
crista cum galea in Mineruæ capite quid sibi uelit 798
Christus cui ad patrem ascenderit 309
Christus diuinæ maiestatis speculum 181
Christus facit in hominibus uirtutes 678
Christus resurgens fecit nos participes uitæ suæ 620
Christus quomodo Deo patre minor sit, & quomodo æqualis 588
Christus in animæ substantia habitat 260
Christus totius creaturæ primogenitus 165
Christus consolatio fidelium 601
Christus quare in carnem uenerit 101
Christus forma fidelium 710
Christus de patre Deus, homo de matre 620
Christus à magis adoratur fol. 636
Christus de cœlo uenturus est corporaliter 323
Christus spectat militē suum ubiq; pugnantem 319
Christus hominem liberat nō inueniendo fidem sed dando 701
Christus finis legis 280
Christus splēdor paternæ gloriæ 675
Christus quare mortuus 200
Christus ex patribus secundum carnem 678
Christus crucifixus Dei uirtus 342
Christus super oīa Deus 676
Christus filius Dei unigenitus 145
Christus crucifixus Iudæis scandalum 683
Christus æqualiter pro cunctis fidelibus mortuus 537
Christus plenus Deus 382
Christus sempiternus omnia præcedit 283
Christus caput omnis potestatis

ſtatis 405
Chriſtus terram localiter deſeruit, & ad cœlum aſcendit 408
Chriſtus formatur in cordibus omnium credentiũ 711
Chriſtus rex humilis & ſublimis 636
Chriſtus ſecundum animam fuit in inferno 402
Chriſtus patris ſempiterna locutio 365
Chriſtus propria poteſtate mortuus ſicut propria poteſtate reſurrexit 640
Chriſtus eſt in fidelibus 325
Chriſtus localis & uerus homo 321
Chriſtus hoſtia factus 397
Chriſtus Deus & homo 286
Chriſtus eſt alimentum noſtrum 601
Chriſti plenitudo 22
Chriſti duæ naturæ & una perſona 649
Chriſti naturalis ueritas diuinitatis 595
Chriſti typum geſſit Melchiſedech 283
Chriſti reſurgentis naturalis maieſtas 680
Chriſti natiuitas naturalis de patre 583
Chriſti natiuitas temporalis ex uirgine 611
Chriſti natiuitas 636
Chriſti mortalis humanitas 340
Chriſti naturalis ueritas carnis 595
Chriſti diuinitas non localiter ad inferos deſcẽdit 266
Chriſti proprietas utriuſq; naturæ 170
Chriſti corpus & mẽbra ſunt Chriſtiani 416
Chriſti anima & caro & diuinitas 362
Chriſti immortalis diuinitas 340
Chriſti pauperũ cõſors 464
Chriſto Domino ſicut uero Deo ſeruiendum 176
Chriſto nec dum omnia, ſubijcienda aliquãdo, ſunt ſubiecta 519
Chriſto aduerſantes confundentur omnes 276

Chriſtum confitens & nõ confitens ſpiritus 229
Chriſtũ ſanctificare quid 311
Chriſtum pro impijs mortuum 674
Chriſtiani ſunt qui de poteſtate tenebrarum ſunt liberati 164
Chriſtiani coniugales quomodo debeant uiuere 113
Chriſtiani redempti de uana conuerſatione 246
Chriſtiani debent ea quæ ſurſum ſunt quærere 242
Chriſtiani debent Chriſtum ſequi 237
Chriſtianorum uitam abſconditam eſſe 540
Chriſtianis omnibus neceſſarium eſt ut in bonis operib. nemo ſit ſegnis 605
Chriſtianæ religionis uocabulum damnabiliter portare 685
Chymera 826
chromata ornare 843
cibus currẽtium uiatorũ 601
circumciſionis nomine intelligendi Iudæi 634
circũciſionis ſacramẽtũ 697
ciuitas ſupra montem conſtituta 127
ciuilis uita 796
claritas aſtrorũ differens 538
Cleos quid ſignificet 783
Clio muſa 783
Clotho 778
cœlũ ſanctus Chriſtianus 536
cœleſte ingenium 784
coæternus filius de æterno patre 153
cogitatio cordis præcedit peccatum 238
cogitatio hominis uana 617
cogitatio de Chriſto ſanctificat 311
cogitatio praua unde naſcatur 521
cogitatio hominis 128
cogitationis malæ aſsẽſio 238
cogitationum uarietas 506
cogitare apud ſe 142
cogitare rationis opus eſt 128
coinquinalia hominum 238
columbæ Chriſti 417
columbæ nomine ſimplicitas ſignificatur 417
colũbæ in tutela Veneris 801

compilationes 296
compunctio cordis 510
cõcupiscentia refrenãda 606
concupiscẽtia carnalis in lumbis ostenditur 606
concupiscentia mala iniquitas 44
concupiscentia mala quomodo superari possit 17
concupiscentia est radix omnium malorum 38
cõcupiscentia cõcipiens 429
concupiscentia oculorum 522
concupiscentia parit peccatum 63
cõcupiscentia oculorum 44
concupiscentiæ carnalis interitus 517
cõcupiscentiam seminare humano conspectui 493
condemnationis impiorũ causa 31
cõfidentes in sua uirtute 541
conformes imagini Christi fol. 166
conformari huic seculo 709
confusio libido 812
confusionis filia est carnalis cupiditas 521
coniunx benigna 792
coniunx bona mellea 292
coniugum charitas 486
coniugium donum diuinum fol. 452
coniugia casta 446
coniugalis pudicitia 447
coniugalis cõfœderatio 423
coniugale debitum 419
coniugatæ sanctæ 485
coniugati fornicatiõ 424
compuncti cordis 511
connubium est ex institutione Dei 446
connubium sine corruptione 481
connubium immortale 487
connubij fides cœlesti sponso seruanda 241
consolatio de morte mariti 440
consolatio ubi possit adhiberi 373
cõsultationis bonæ fons 826
contemplatiua uita 795
continentia uidualis 447
continentia spiritussancti donum 96
cõtinẽtiæ uotæ uiolator 433

conuersi ex toto corde saluantur 557
conuerso omnia peccata remittuntur 550
conuersio potentium 537
conuersio salubris duplici ratione consistit 551
conuersionis exemplũ in Paulo sequendum 630
cõuersus cum ingemuerit pœnitens saluus erit 556
cõuersatio Christianorũ 140
corripi à Domino 565
coronat Deus suam iustitiam in sanctis 29
cor pro anima 372
cor ad cœlum leuãdum 602
cor nouum 18
cor lapideum 714
cor humiliatum 564
cor duplex 432
cor castum se habere sancti non gloriantur 506
cor & animam Christum inhabitare 261
cor mũdũ creari quid sit 163
cordis iactantia 495
cordis puritatem indicat lingua 1
cordis noui promissio 714
cordis latitudo 327
cordis non uocis Deus auditor est 317
cordis cæcitas 574
cordis elatio procul absit à uirgine sacra 502
cordis humani superbia est detestabilis 544
cordis mundandi studium debet esse sacris uirginib. 508
corde mundi uidebunt Deum 677
corda nõ uestimenta sunt scindenda 518
corda Dominus dirigit 714
corpus aggrauat animam 35
corpus Christi est ecclesia 100
corpus Christi quod 310
corpus Christi ecclesia 98
corpus tradi dicitur etiam sine charitate 381
corpus seruituti subijciendum 491
corpus solutum 816
corporis Domini participatio 105
corporis imbecillitas auget uaritiam 289

corporis integritas 747
corporis Christi spiritalis ædificatio 105
corporis Christi mẽbra 485
corpora fidelium membra Domini Christi 416
corporalis ascẽsus Christi 324
corporalis uirginitas sine uirginitate cordis nihil prodest 494
corruptio et incorruptio 368
corui fabula 781
corum significationes habere uocum 781
creator de creatore genitus fol. 161
creator omnium 542
creator omnium est qui factor est omnium 590
creator omnia superat 278
creator de creatore 612
creatoris potentia 144
creatura noua in Christo 167
creatura nulla adoranda 582
creatura reparata 165
creatura filiorum Dei 165
creaturæ totius primogenitus 148
creaturæ initium 284
creaturæ seruire 582
creaturæ conditor & redemptor 251
creauit omnia Deus uoluntate sua 175
creatum & genitum an idem sit 164
creatum nullũ potest subsistere sine auxilio creatoris 515
creata natura 584
creationis causa 161
credere nemo potest nisi pœnitentiam dono Dei miserentis acceperit 702
credere uelle Dns dat 703
credentium unum cor 107
credulitas deceptionum mater 135
credulitatis tactus 305
criminis gemini recordatione Dauid perterritus 162
crucis uerbum uirtus Dei 332
cruci affixit chirographum quod aduersũ nos erat 407
crucifixus Christus gentibus stultitia 685
crudelitas Annibalis & Caroli Burgundiorũ ducis 296
culcitra nutrix uolupt. 278

culpa primi hominis 618
cultura Dei 601
cupiditas dira 614
cupiditas habere nouit, non frui 839
cupiditas boni & mali 837
cupiditatis mundanæ spinæ 602
cupiditates dificiles uictæ 518
curiositas periculorum soror 829
currus inuentor Erichthonius 816
Cybele 832
Cygnus quare olor sit dictus 818
Cygni & Lædæ fabula 817
Cynthos 832
Cypriani epistola de unitate ecclesiæ 202
Cypriani epistola de oratione dominica 316
cythara decachorda Apollinis 782
cythara nõ potest quod uiua uox 844

D

Dacianus 646
damnatio iusta est eorum qui dicũt faciamus mala ut ueniant bona 552
Damaso uirtus 233
Danaẽ aurato ymbre corrupta 789
Danielis prophetia de resurrectione 193
dandi benignitas laudabilis 285
Dauid Ioanni concordat 255
Dauidis peccata 162
Dauidis oratio 162
Dauidis sepulchrũ 265.401
debitores Christiani quales sint 2
Deus ex Deo immensus 275
initiatum nihil est in Deo fol. 275
Deus operatur in nobis 520
Deus quando dicatur nobis uenire 314
Deus uerus quis sit 177
Deus quomodo in Prophetis sit & Christo 662
Deus auditor est cordis non uocis 317
Deus filius regenerat 412
Deus nusquam deest 92
Deus de Deo 334

Deus localis non est 278
Deus non inuenitur nisi excitet ut quæratur 7
Deus pater quem genuit habet in se 276
Deus est inenarrabilis 157
Deus lux est 181
Deus facit quod fidelibus donat 32
Deus filius de Deo patre 612
Deus agricola 601
Deus factus est Christus 673
Deus in Christo quomodo sit 662
Deus uerus de Deo uero 615
Deus omni creaturæ semper adest 273
Deus de Deo filius 153
Deus excelsus immẽsus 274
Deus uerbum 138
Deus facit ut faciamus 33
Deus pater regenerat 412
Deus qd operetur in ijs quos gratis iustificat, & quid in illis quos iuste condẽnat 29
Dei uirtus est sẽpiterna 274
Dei est adiuuare ut sit meum uelle credere 702
Dei uirtus & uoluntas 28
Dei filium negantes 276
Dei filio qui aduersẽtur 276
Dei descensio 274
Dei nos esse unde cognoscamus 18
Dei gratia quædã gubernat ne in deteriora recidãt 547
Dei maiestatis speculum sine macula Christus 661
Dei dispensator 599
Dei substantia 266
Dei est simul uniuersa complere 328
Dei ciuitas in hoc sæculo 115
Dei agnitio operatur reuelationem spiritus 301
Dei uiui templum sunt Christiani 414
Deo in faciendo non est difficultas 28
Deum ignorare impune non licet 157
Deũ portare in corpore 416
Deum omnia uidere 293
Deũ in corpore portare 591
Deorum nuncius 787
Deorum mater 831
Deos singulos singulis partibus in lumine præesse 839

Dearum

Dearũ trium certamina 797
Deitatis natura in nomine Emanuelis 233
delitiæ uiris nõ concessæ 277
delitiæ carnis 492
delectari 784
delicta quotidie repurganda 312
declinare à malo 607
delinquimus quotidie 312
dæmones unde dicti 831
dæmonum seruitus 158
desperantes de peccatorũ remissione 547
desperatio Iudæ 552
dextera corpus pascit 277
diabolus per serpentem Euæ loquutus 621
diabolus uenit ad Euam 618
diaboli inuidia 13
diaboli opera soluit Christus 229
diaboli nequitia 552
diabolo militantes 497
diabolica sapientia 498
Diatessaron 844
Diastemata 845
diapente 844
Didij Iuliani auaritia 291
dicere apud se quid sit 129
dies pater & filius 184
dies æternitatis unus 61
dies unus pater & filius 61
dies de die 61.
dies magnitudinis 44
dies æternitatis Christus 61
dies sanctorum 614
dilectio sine simulatione 531
dilectio ordinata 533
dilectio inordinata 45
dilectio qua dilectio diligitur 526
dilectio Pauli 381
dilectio creatoris uera est sapientia 40
dilectionis proprium 380
dilectionis thesaurus 605
dilectionis Dei erga homines mysterium 617
dilectionẽ Deus infundit 509
diligentes male quod bene diligi non potest 541
diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum 166
dilecta Christi 417
δῆμος 831
Dionysius cui nutriendus datus 817

Dionysius quare iuuenis 817
Dionysij fabula 816
Dionysij tyranni impotentia animi 296
Diophanes Lacedæmonũ autor 772
Diplasion 844
Dirce 809
dispensatores dominici 600
dispensatores Domini 597
dispensatoris ecclesiastici gemina industria 628
discendi cogitatio prima 783
discernẽdi ignarus nihil differt ab asino 846
distonias mollire 843
dispositio diuini operis 16
diuina substantia impassibilis 348
diuina bonitas gratuitã gratiam humano generi contulit 684
diuina natura incommutabilis 652
diuina substantia non potest infirmari 332
diuina in Christo maiestas fol. 642
diuinæ retributiõis gratia 22
diuinæ uoluntatis omnipotentia 304
diuinæ dilectionis magnũ indicium 617
diuinitas filij Dei nullius creaturæ habet participiũ 356
diuinitas in Christo nõ est tristata 366
diuinitas uera ueraq; humanitas in Christo 644
diuinitas quomodo sit in creaturis 266
diuinitatis natura indiscreta 613
diuinitatis pietas 159
diuinitatis plenitudo in Christo 341
diuinitatis filij Dei immensitas 268
diuinationis Deus 780
diues purpuratus 561
diuitiæ prægnantes 799
diuitiæ temporis labentis 539
diuitiæ si affluant cor apponendum non est 562
diuitiæ absconsæ 799
diuitiæ iactantiæ in corde noxiæ 465
diuitiæ putrefactæ 562

diuitiarum contemptus non ex nostris uiribus 541
diuitiarum possessionem quæ rectam honestamque faciant 288
diuitijs malè utens dammabilis est 544
doctores qui non faciunt quæ docent 98
dolor & tristitia huius mundi quid operentur 440
doloris angustia 772
domus Dei 84
Dominus de Domino 334
doctrina ex inspiratione diuina 11
donum proprium unusquisq; habet 447
donum perfectũ dabitur sanctis quando eis æterna gloria tribuetur 36
donum cuique suum est proprium 603
dona diuersa proprijs appellantur nominibus 483
dona spiritus sancti 96
dona Dei uaria 449
dona perfecta á Deo 34
dorius tonus 848
duplex cor 432
duplicem & fictum ad Deum accedere quid sit 432
duplices animo 563

F

EBrietas uitium 277
ebrietas musti spiritalis fol. 264
ebrietas nunquam matura fol. 817
ebrietas secreta reuelat 817
ebrietatis mater 817
ebrietatis quatuor genera fol. 816
ebriosi 426
ecclesia inhæret Christo 480
ecclesia mater & sponsa uirgo 480
ecclesia uirgo casta est 479
ecclesia corpus Christi 98
ecclesiæ figura costa Adæ ex qua facta est mulier 479
ecclesiæ uirtutes 480
ecclesiæ fides data 78
ecclesiæ caput 101
ecclesiam hæretici non possunt subuertere 127
elatio animi fugienda 609
elatione humilis fit homo 40

Universidad de Deusto Biblioteca

eleemosyna in corde pauperis abscondenda 457
eleemosyna pro modo facultatum facienda 614
eleemosynã det obediẽs Christo 602
eleemosynam dare de alienis bonis 431
Emanuel quare uocatus filius Dei 655
Emanuelis nomen 233
Endymion primus inuenit lunæ cursum 823
Endymionis somnus 823
Epicarmus comicus 783
Epicurei uoluptatem laudant 800
Epiphania 633
epistola Fulgentij de oratione ad Deum 510
epistola Fulgentij prima & secunda ad Gallam 438
epistola Fulgentij de uirginitate 471
episc. dispensatores Dei 599
episcopum qualem oporteat esse 599
episcoporũ Africæ liber 546
Epitritos 844
Epogdotus 844
errans corrigendus 629
Erato 784
Eridanus fluuius unde accipiat succinum 786
Erichthonius 814
ἐρις 814
erubescent omnes qui aduersantur Christo 276
esca angelorum 616
Esaias de sponsa uerbi 240
est in Christo 349
esse ab essentia 188
esuries cœlestis panis unde sit 8
ἔθος quid significet 835
Eua fuerat maledicta 625
Euãgelicæ tres ubertates 116
Euclio Plautinus 294
Euryale 790
Euryale quid significet 791
Eritreus 780
Eurydice 846
Europa in tauro rapta 790
Euterpe 785
Euxemenes 785
exempla potentum quantum possent 537
exinanitio unigeniti 340
exinanitio Christi 652
exaltare in cordibus Christum 310

F

Fabula Apollinis 780
fabula de iudicio Paridis 795
fabula à Musicis reperta 843
fabula de Lauro 781
factor omnium 590
facultatum in pauperes distributio 528
falsa testimonia unde 238
Falernum uinum 817
Falx Saturni quid significet 774
fama uolucris 792
fata tria 778
ficta damnata in sacris literis 432
fictionis uia 645
fides quæ per charitatem operatur humilem facit 703
fides uitæ sanctæ initiũ 710
fides uera non hæsitat 27
fides unde 96
fides uera quæ sit 677
fides sancta in ecclesia quæ offerat Christo 643
fides uera quid in Christo credat 677
fides per dilectionem operans 449
fides & operatio in hac uita necessaria sunt 449
fides sine operib. inutilis 498
fides & charitas in lucernis ostenditur 606
fides recta uia Dei 236
fides nuptiarum 486
fides recta in hac uita salus hominum est 646
fides uera corda hominum mundat 677
fides sine charitate nihil prodest 99
fidei profectus 310
fidei catholicæ sacra doctrina 610
fidei mensuram suam cuique Deus distribuit 600
fidei ueritas quomodo impugnetur 127
fidei probatio 453
fidei apud Arrianos rectitudo falsa 126
fidei ueræ salutare mysterium 585

fidei & spei suæ Christiani rationem debent dare omni petenti 575
fidei ueræ regula 176
fidei Christianorum autor & consummator Jesus 712
fidem qualem habeant dæmones 99
fidem quæ per charitatē operatur Deus inspirat 701
fidem primam irritam facere 429
fideles templum Dei sunt 94
fideles filij lucis sunt 183
fidelium pater 81
fidelium conuersatio in cœlis est 242
fidelium lumbi quando præcingantur 608
fidelium certamen & uictoria 281
fidelibus non longam sed bonam uitam prodesse 444
filius non localiter missus 91
filius est patris manus 316
filius honorificandus sicut pater 176
filius Dei de patre natus non abscessit 276
filius Dei dies est 184
filius Dei est figura substantiæ eius 173
filius in forma Dei 588
filius est in patre & pater in filio 141
filius Dei Christus est in sinu patris 667
filius eadem facit quæ pater facit 577
filius Dei est lumen ex lumine 181
filij ascensus ad patrem 310
filij & patris una est substantia 159
filij Dei diuinitas immēsa 330
filij natiuitas inenarrabilis est 159
filij Dei qui sunt 182
filij natiuitas perpetua 193
filij immensitas 92
filij nos Dei dicimur 145
filio cum patre est naturalis immensitas 612
filium Dei Christum in cœlis omnes uirtutes adorāt 196
filios suos comedisse Saturnum 774
filiæ regis gloria intrinseca eius

eus 456
fine circumscriptum 289
firmamenti splendor 193
flagellat Deus omnem filium quem recipit 560
flentes nunc, ridebunt 563
fœcūditas naturæ à Deo 486
fœcunditatis officium 423
felices sine fine qui 515
felicitas retributionis æternæ 515
fœneratores 295
fœnerationes 296
fœnerantium uita 849
forma de cultu adiumentum capit 280
formæ causa certamen dearum 797
formator lucis 709
formari Christum in suis fidelibus quid sit 710
format seipsum Christus in corde fidelis 712
fornicatores iudicabit Deus fol. 426
fornicatio quō uitanda 221
fornicatio in coniugio 424
fornicatiōis graue crimē 425
fornicationes unde 50, 238
fornicarij diabolo militant fol. 497
fornicarij 426
fornicantes à Deo 42
fortuna momentanea sicut Iris 799
Fortunatus 646
Fontianus error 4
Fontinus 646
Francisci paupertas 292
fraudem exercentes 295
fratres Christi fideles 165
frons læta 277
fructuū maturitas à sole 785
frumenti dea 779
Fulgentij epistola de conuersione à seculo 535
Fulgēij liber ad Donatū 571
Fulg. sermo de S. Stephano & conuers. D. Pauli 624
Fulg. Theol. præstantia 567
Fulgentij ad Probam epistola 510
Fulg. Ruspensis episc. de gratia et libero arbit. lib. 646
Fulgentij ad Venantiam epistola 546
Fulgentij concio de duplicī natiuitate Christi 611

fumum eructat omnis malitia 803
fures 426
furorem etiã sapientibus subrepere 814
furiam concipere 777
furiæ ignis 814
furiæ tres 777
furtis præesse Mercuriũ 787
furta usque in cœlum peruenisse 807
furta unde 238
futura contemnere nemo debet præsenti delectatione 605

G

GAbriel ad Mariam uenit 618
Gabrielis angeli uerba ad uirginem Mariam 656
Galerus Mercurij quid significet 787
Gallus quare attribuatur Mercurio 787
Ganymedis fabula 789
gaudium in mœrorem uerti 563
gaudium ad animam pertinet 373
gaudium est spiritus sancti fol. 525
gaudiũ in spiritu sancto 96
geniti sunt fideles uoluntarie 167
genitum & creatum an idem sit 164
genere connexum 177
generatio pertinens ad incarnationis mysterium 169
generatio uera quibus nominibus cognoscatur 157
genealogia Christi 288
gestus principẽ decentes 278
Gethsemani prædium 366
Glaucus Antedonis filius 811
Glaucus luscitiosus 812
Glaucometa 812
gloria sanctorum futura 21
gloria uera unde 36
gloria quæ à Deo sola est quærenda 37
gloria sanctorũ differẽs 338
gloriæ firmitas 837
gloriæ inanis uanitas 511
gloriæ diuinæ splendor 175
gloriam ueram nõ habet nisi à Deo glorificatus 36
glorificare quid 36

glorificandus & portandus Deus in corpore fidelium fol. 485
glorificatio futura sanctorũ est donum perfectum 34
glorificationis gratia 25
glorificationis præmia 25
glorificationis æternæ gratia 22
glorificationis sanctorũ causa 31
gloriosos facere 36
Gnostice 847
Gorgon pro terrore 826
Gorgon unde dicta 790
Gorgonis mors 826
Gorgones tres 790
Græca falsitas ornata 820
Græcia honestè mendax 789
Græcia credulitate dæmonũ decepta 830
Græcia stupenda mẽdacio & admiranda commento 805
gratia qualis sit retributio 23
gratia iustificans impios 23
gratia futuræ uitæ 23
gratia Dei sumus quòd sumus 714
gratia in scriptura misericordia nominatur 24
gratia spiritalis per dies singulos ædificat ecclesiã 103
gratia eleuat quædam ad meliora 542
gratia per fidem salui fiant sancti 20
gratia sanitatum datur per spiritum 528
gratia Dei in quo cernatur 614
gratia Christi diabolus ab homine superatur 618
gratia iustificationis & glorificationis 22
gratia sumus filij adoptiui 145
gratia plena Maria 623
gratiæ adiutorium in omni bono requirit arbitriũ homines 707
gratiæ gratuitum donũ 701
gratiæ spiritalis augmẽtũ 97
gratiæ adiutorium semper est nobis à Deo poscendũ 542
gratiæ beneficiũ indebitũ 22
gratiæ Dei opus 36
gratiæ operatio 17
gratiæ adiutorium desidera-

re 543
gratiam dat Deus pater 414
gratiam dat filius Dei Christus 414
gratiam dare non potest qui non est Deus 416
gratiam dando Deus humiles facit 41
gratis omnia donat Deus 29
grauitati inseruire Italos 280
gutturis fistula quid ad uocem conferat 782

H

HAbitus exterior qualis esse debeat 493
Harmonia 844
Harpijæ tres 778
Harpijæ uolatiles quare sint fol. 778
Harpijæ quare sint uirgines fol. 778
hæreditatis nostræ pignus 99
hæreticus post primam correptionem euitandus 88
hæreticus Sabellianus 593
hæreticus Arrianus 593
hæretici non habent spiritus sancti gratiam 108
hæretici priuati lumine ueritatis 78
hæretici seipsos exterminant fol. 127
hæreticorum sacrificia 108
hæreticorum errores diuersi 571
hæreticorum mortifera falsitas 596
hæreticæ falsitatis commenta 378
hæreticæ prauitatis tortuosus error 331
Hecate 779
Hecaton græcè quid significet 779
Hellanicus 771
Helene ex ouo 818
Heli sacerdos à Domino reprobatus 437
Helias diuina gratia translatus 91
Hemidius 844
Hercules ad inferos descendit 793
Herculis boues furatus dicitur Cacus 801
Herc. & Omphales fab. 801
Hercules unde dictus 801
Hero & Leandri fabula 829

Herodes turbatus natiuitate Christi 617
Hermes quare Mercurius dicatur 787
homo quàm nihil possit ex se 706
Homousion 188.189
homo à reliquis animantibus in quibus differat 281
homo nihil potest, nisi detur illi à Deo 704
homo ante lapsum nihil absq; gratia Dei potuit 512
homo de Deo 613
homo à Deo discessit, ad hominem Deus uenit 617
homo debet Deo & proximo charitatem 533
homo factus est à Deo bono bonus 46
homo carnis nomine intelligitur 671
homo factus ut bona habere possit, sed habere non potest, nisi ex misericordia Dei 542
homo breuis uitæ, plenus iræ 689
homo secundus cœlestis 357
homo nec ad cogitandum bonum est idoneus 514
homo totus carnis noïe 257
homo cordis abscõditus 455
homo terra & cinis 512
hominis gressus à Domino diriguntur 703
hominis gressus à Domino dirigitur 19
hominis spiritus nouit quæ sunt in homine 300
hominis operum nudatio in obitu 799
homines quomodo in Deo sint 143
hominibus semper inimicus muscipulam tendit 515
homicidia unde 238
honestũ à uirtute seiungi nequit 826
honestatis nouerca libido 818
honore mutuo pij se præuenire debent 608
hostia uiua Deo placens 110
hostia acceptabilis Deo 105
humana in Christo mortalitas 642
humanæ conditionis infirmitas 268

humanam animam in Christo regnare 242
hũani uulneris medicus 271
humanitas uera in Christo 586
humanitatis uita triplex 795
humanitatis plenitudo 252
humilis cõfessio peccatorum est accepta Deo iudici 500
humilis de altissimo 613
humiles exaltabuntur 540
humiles spiritu Dominus saluos faciet 564
humiles gratia Dei facit 507
humiles sine fictione 515
humilium fletus 517
humilibus Deus dat gratiam 41
humile nihil est in Deo 275
humilior quo homo est, hoc magis crescit in eo gratia Dei 544
humilior debet homo esse qui magnus est 501
humilitas quam docuit Christus, in quo consistat 498
humilitas uera est interna uirginitas 507
humilitas animi uera est sublimitas 544
humilitas cordis debet teneri in diuinis scripturis 294
humilitas laudatur 471
humilitatem uerbo & opere Deus Christus docuit 540
humilians se exaltabitur 500
humilitate cordis coniungunt ur Christo homines 501
humilitate sublimis fit homo 40
humilitate fideli in anima nihil est sublimius 474

I

Iacinthus 835
Iacob ubi altare ædificauerit 84
Iacob uenit in Lusa 84
Ianuarius 646
Idolum unde dicatur 772
Idolum quis primus formarit 808
Idolis seruientes 426
Idolis seruientium pars 64
Idololatræ diabolo militant fol. 497
Iesus eripuit sanctos ab inuentura 30
Iesus Christus Pontifex 24

Iesus lachrymatus est. 36
Iesum puerum quomodo inuenerint Magi. 642
ieiunium uerum. 464
ieiunium uoluntarium. 464
ieiunijs quomodo adhibenda temperies. 492
ieiunijs & obsecrationib. seruiens uidua. 461
ieiunare inaniter. 493
ignis diuinus. 808
ignis æmulationis Dei. 86
ignis æterni interminabiles pœnæ 692
ignis quem Christus mittit in terram 511
ignoscenda quædam magis quàm punienda 274
ignorantia quale uitium 68
ignoratio Dei 158
illiberales quæstus 296
illuminatio sanctorum Dominus est 706
illuminationis sanctæ donum 610
illuminans sapientia 273
illuminare quando Deus hominem dignetur 314
immensus de immenso 153
immensus ab immenso segregari non potest 276
immutabilitas uera 27
immundicies 426
impij quomodo iustificẽtur 23
impij non sunt prædestinati ad mortẽ animæ primã 63
impium præuenit Deus ut fiat iustus 24
incarnationis dominicæ mysterium 101
incarnationis uerbi Dei sacramentum magnum 650
incessus principis qualis debeat esse 278
increduli homines & sine charitate nõ sunt filij Dei 164
increduli non uidebunt uitam 30
incredulitas impia 638
increpatio amoris 629
indigetes 832
inediæ patientia in principe 277
Indiæ uinum 817
Indos uino deditos 817
indulgentia frustra speratur sine peccatorum pœnitentia 553

infantes habere peccatũ 693
infames quæstus 296
infamia domesticũ malũ 275
inferni caligo 272
infirmitas unde accidat 368
infirmitatibus suos corrigit Deus 500
ingenij locus in capite 798
initium personale in Christo 674
iniquitas non solum deletur per Christum, sed etiã sanctæ cogitationis recipitur facultas 684
iniquitatis humanæ causa 68
iniquitatis fructus 50
iniquitatẽ facit qui peccat 15
iniquitatem punit Deus non facit 44
Ino 816
insania ex ebrietate 816
intellectus catholicus de his quos ad interitum prædestinatos scimus 86
intellectus unde 8
intellectum habentes tenebris obscuratum 574
intelligẽtia creaturæ uera 40
intelligendi uirtus 128
integritas spiritalis quomodo seruetur 446
interpretatio sermonum datur per spiritum 528
interitus repentinus super impios 30
interitus est ira parata malis 30
inuidia mundanæ gloriæ consumptio 815
inuidia & liuor sunt expellenda 609
inuidiæ stimulis inflammatus Herodes 617
inuidiæ certamen 815
inuocans Deum non despicitur 469
inuocandus Dominus dum prope est 551
inuocare in nomine Domini quid sit 81
Ioannes Leontius 646
Ioannis Cochlæi epistola de libris Fulgentij 566
Iob quãdo beatus fuerit 450
iocando qualis sermo debeat esse 281
Iouiani liber de liberalitate 285

ira pro condemnatione apud Paulum apostolum 30
ira uacare debet obiurgatio 282
ira agni 442
ira uentura 30
ira à qua fideles Dominus eripuit 30
ira pro punitione 30
ira Saducæis denunciata 30
ira furoris Dei 86
ἥρακλης 802
iræ uasa 716
iræ dies magnus 442
Isaac ubi construxerit altare 84
Isidis nauigium colit Aegyptus 790
Italica disciplina in cultu corporis 280
Iubæ Physica 801
Iudæ pœnitentia 552
Iudæi & gentiles facti unum 635
Iudæorum primitiæ 635
iudex & retributor eunclorum 319
iudicis seueritas 43
iudicia iniqua 296
iudicabimur omnes 200
iudicaturus Dns ueniet 442
Iudith quibus dotibus prædita fuerit 459
Iudith cõtinẽtia uidualis 453
Iuno aër 775
Iuno uincta cathenis aureis 775
Iuno dea regnorum 820
Iuno unde dicta 798
Iunonis coniugium affectauit Ixion 820
Iunonis fabula 798
Iunoni brachia attribuuntur 839
Iupiter omnes deos ad nuptias conuocauit 839
Iupiter filius Saturni 775
Iupiter ignis 839
iuridicendo quales præficiendi 275
iustus ne fiat impius Deus sua gratia facit 24
iustus ex fide uiuit 573
iustus quis sit 197
iustos facit Deus quos iustificat 36
iustitiæ seruire in sanctificationem 715

Universidad de Deusto Biblioteca

iustitiæ fucus 499
iustitiæ esuries 508
iustitiæ rex Christus 285
iustitiæ arma sunt membra exhibenda 609
iustitiam quam gratis tribuit Deus coronat 29
iustitiam Dei ut non metuant peccatores diabolus facit fol. 552
iustitiam Dei euadere non possumus 557
iustitiam ueram nemo habet nisi iustificatus 36
iusta retributio 24
iustificatio impiorum gratuita 48
iustificationis gratia 22.25
iustificationis nostræ augmenta 24
iustificati credunt quod glorificati accepturi sunt 26
iustificati soli habent ueram iustitiam & gloriam 36
iustificat sanctos Deus 707
iustificare quid 36
Ixion ad rotã damnatus 821
Ixion unde dictus 820
Ixionis fabula 820

K

Κυμέρωτος 816

L

Labia scelerata 432
labia duo quid ad uocem faciant 782
labor in Domino non erit inanis 470
laborem manuum libidinosa fugiunt 812
labores manuum S.Pauli 112
lachesis 778
lachrymæ Dauidis 165
lachrymæ corde magis sunt fundẽdæ quàm corpore 518
lachrymæ ex compunctione cordis 517
lachrymis & orationibus pugnandum 517
Lampetusa 785
Lampadum dies Cereri dicatus 779
lampos solis equus 780
lapis angularis 634
lapides uiui 105
laqueos inimici nemo suis uiribus euadere potest 515
largitio Dei semper gratuita 476

lassitudo uera in Christo 383
laurus ad caput dormiẽtis posita, uera facit somnia 782
laurus Apollini amica 781
lauro abundant Penei fluminis ripæ 781
Lazarus in paupertate diues 451
Læda unde dicta 818
Lædæ partus 818
Lænones 295
Læsio proximi uitanda 608
lætitia sæculi huius fugienda 507
Leænæ sæuities 827
Leander unde dictus 830
lectio non debet abesse ab operibus bonis 545
lex spiritus uitæ 700
lex agnita sine fide grauius damnat quàm ignota 699
lex ordinata per angelos 98
lex iram operatur 699
legis plenitudo 532
legis finis Christus est 280
legis membrorum nostrorum & mẽtis nostræ pugna 520
leo & aper in curru iũcti 793
Leophantes Heracleopolitis 783
Liæus quare Bacchus dictus 817
Liber pater unde dictus 817
Liber pater quibus parentibus natus sit 816
Liberum arbitrium esse, sed malum, non rectum 707
liberi qui sunt uerè 708
liberi uerè qui sunt 242
liberi iustitiæ 708
liberalem in mediocritate uersari 387
liberales qui 285
liberales amantur 286
libertas noxia 472
liberalitas dandi studium cõtrahendiq; cupiditatem moderatur 287
liberalitatis nomen unde 285
liberalitatem uersari in eroganda pecunia 286
liberalitatẽ inter uirtutes collocandam esse 286
liberos diligẽtes parentes qui facere debeant 437
libido in mulieribus 802
libido confusio 812
libido maiestati semper con-

traria 818
libido ex ebrietate 816
libido rerum patitur naufragia 801
libido uicit Herculem 802
libidinis uis 803
libidinis amor turpis 818
libidinis mala 801
libidinem quæ gignant 775
λοιδὶα 818
ligna crescente luna non cædenda 823
limmata subrigere 843
lineas formulasq; in geometricis depingere 847
lingua Eucharis 1
linguæ mali seruì pessima pars 275
linguæ usus ad uocem 782
linguarum genera dãtur per spiritum 528
liuoris toxicum 796
lippitudo 812
locus cum factus sit à Deo nõ potest esse Deus localis 290
locus nullus continet diuinitatem 266
locale 290
localis nõ est descẽsio dei 274
longanimitas 9
loquacitas multuosa in oratione 317
lumbi præcincti 606
lucri gratia flagitiosa sectantes 295
lux de tenebris 710
lux est Deus 181
lux sunt fideles in Dño 710
lucis æternæ candor Christus est 661
lucis æternæ splendor & speculum 228
lucifer stellæ uocabulum 191
lucifer 819
lucernæ ardentes 608
lumen quod illuminat omnem hominem 391
luminis beneficio uidet oculus 541
luminum pater 137
luminaria & sydera 191
lugentes consolabuntur 561
Luna Proserpina apud inferos 821
Lunæ claritas 339
Lunæ in inferiora uires 821
Lusa 84
luxuria 420

Maced

M

Macedonianus hæreticus fol. 594
Magi omnia tria donorũ genera uni Christo Deo homini obtulerunt 643
Magi gentium primitiæ 635
Magorum munera 642
Magis manifestatus Christus 634
maiestas in patre & filio una & incommutabilis 585
maiestas & amor non bene in una sede morantur 277
maiestatis fundamẽtum 277
maiestatis Dñs Christus 641
malum malè facere 541
malum aureum 839
mala huius uitæ qui recipiant 561
malorum uoluntas, operatio & retributio 37
maleuolus 329.530
maledici 426
malignitas contraria uirtuti 804
malitia multiformis 803
mandatum nouũ Christi 531
Manichæus & Phocinianus hæretici 595
Manichæi confusio 643
manifestatio trinitatis 302
manifestatio Christi 633
mansuetudo debet esse in uirgine sacra 597
mantice 847
manuum impositio 109
manuum complesio 278
Maria scala cœlestis 622
Maria uirgo non merita est suis uirib. sed misericordia Dei, quòd facta est mater Christi 665
Mariæ uirginis laudes 620
Mariam Dei genitricẽ 649
Marsia quid significet 845
Martini Pont auaritia 294
Martis cum Venere concubitus 809
martyres pueri infantes facti per sæuitiam Herodis 639
Massa dammata 680
Mathesis prior astron. 847
mater uirgo est ecclesia 480
mater à Christo fœcũdata ib.
matrix 803
matrimonia Christianorum sancta 446

matrimonij

matrimonij uirginalis castitas 241
mediatoris sacramentũ 249
medicus uulneratorum 243
medicus uerus animarum & corporum 419
medicus noster Christus 548
medicina perfecta 548
Medusa 790
Medusa colendo agros regnũ ampliauit 790
Megera 777
Melpomene 783
Melchisedech Christi typum gessit 283
membra non sunt exhibenda arma iniquitates peccato 609
mendacium quærere 562
mens quomodo uerbum generet 142
mens quomodo apud se uerbum habeat 142
mensura tritici 600
mercatoribus sceptrum datur aliquando 787
Mercurius negociator 787
Mercurius quare fur dicatur 788
Mercurius quare habeat pennas 787
Mercurius unde dictus 787
Mercurij fabula 786
Mercurium præesse negocijs fol. 787
merces operariorum clamat ad Dominum 562
meretrix Scylla 811
meritum hominis bonum gratia efficit 17
merita nostra nulla sũt 464
merita humana 476
mercatura quare laudetur fol. 281
Meroitanum uinum 817
Minerua ex capite Iouis nata 798
Mineruã oculis præesse 839
Mineruæ & Veneris Iunonisque de forma certamen fol. 797
Mineruæ pectore fixa Gorgon 826
Mineruæ fabula 797
ministri Christi quales debeant esse 599
ministrorũ ecclesiarũ quales labores debeant esse 112

minorationis in Christo mysterium 587
missio spiritus sancti 89
missionis spiritus sancti nomine quid intelligendum 91
miser in diuitijs 451
miseriarum medicina 773
misericors operatio 449
misericors Deus & bonus 554
misericordia dei gratuita 47
misericordia Dei præuenit bonum opus 16
misericordia Dei gratia 24
misericordia Dei præuenit fideles 704
misericordia omnipotens 551
misericordiæ donum præuenens in conuersione peccatorum 706
misericordiæ opera hilariter facienda 608
misericordiæ uasa 60.716
misericordiæ opera 425
misericordiæ opus non debet sequi superbia 496
misericordiam qui non facit, sine misericordia iudicabitur 602
miseratione omnipotentissima saluat nos Deus 613
miseratione gratuita iustificat Deus peccatores 592
miserentis Dei est omne opus bonum 543
mitis debet esse Christianus ad tolerandas iniurias 435
Mnaseas de Europa 823
morbi augent auaritiã 289
modestia unde 96
monachorum uita 296
mores spectati unde 284
moros 845
morbus insanabilis auaritia fol. 290
mors est stipẽdium peccati 21
mors per hominem 406
mors secunda primæ mortis pœna est 66
mors Christi destruxit mortem nostram 668
mors stipendium peccati 691
mors prima 14
mors impietatis 14
mors Christi quãm mirabilis 641
mors per hominem 397
mors absorpta 368
mors secunda 14

Universidad de Deusto Biblioteca

mors per Euæ auret mundo illata 621
mortis stimulus 368
mortis aculeus 691
mortis conditio 778
mortis poculum 692
mortem fidelium non debemus lugere 440
mortem Deus non fecit 13
mortem diligentes 77
mortē uincere moriendo 334
mortuorum & uiuorum dominatur Christus 200
mortalis de immortali 613
motus corporis principis qualis debeat esse 278
mūdus quomō uersetur 809
mundus ciuitas 837
ψυχὴ 837
mundi huius uita 796
mundi rectores tenebrarū 281
mundi dilectores 44
mundi nomine quid intelligatur 44
mundo huic mortificari oportet sanctos 473
mundo crucifixus 603
mundum diligens non habet charitatem patris 44
mulier ex costa Adam 478
mulier corrupta primum hominem decepit 617
mulier innupta qualis debeat esse 445
mulier nupta & uirgo multum differunt 447
mulier libidinosa laborem fugit 812
mulieris illecebra quāta 802
muliere infesta nihil crudelius 792
mulierum sanctarum exempla 455
mulierum est è cultu uenustarem quærere 280
mulieribus coniugatis quid B. Petrus mandarit 457
muliebris in uiro cultus 28
muliebrium animorum libido 831
musarum nouem fabula 781
musarum fons 826
musicæ partes septem 845
music. artis duo ordines 845
musti spiritalis ebrietas 264
mutatio dextræ excelsi 538
mutabilis de incōmutab. 615
Myda unde dicatur 846

Mydæ regis & Pactoli fluuij fabula 813
Mydæ petitio ab Apol. 813
Mydæ Asininæ aures 842
myrrha arbor & succus 841
myrrha ad sepulturam pertinet 643
myrrhæ & Adonis fab. 841
myrrhinum poculum 842
mysterium inter animam & uerbum 239
mysterij salutaris plenitudo 233
mysteriorum Dei dispensatores 599
Mythologiarum lib. III. 824

N

Narcissus theologus 277
Nathanaël 261
natiuitas Domini Iesu Christi 620
natiuitas æterna 144
natiuitas Christi prima ex deo, secūda ex homine 666
natiuitas diuina inenarrabilis 276
natiuitatis Christi humilitas 636
natiuitatis euocatio 778
natalis Christi Iesu 624
natura Dei 177
naturarum bonarum conditor 39
negociator omnis potest dici Mercurius 787
negociatori linguarum diserto necessaria 788
negociatorū uigilantia 787
Neptunus filius Saturni 775
Neptuni fabula 776
Nestorij confusio 643
Nicogoras 808
Niniuiticus populus ieiunio lachrymisq; iram Dei submouit 492
nobilitas carnis 464
noctua in Miner. tutela 798
Noë ædificauit deo altare 80
Noë filiorum progenies 115
Noë arcæ mysterium 114
nudi uestiendi 464
nudum uestire debet Christianus 609
numeros in geometricis formulis coaptare 847
nuptiarum fructus 423
nuptialis integritas 425
νοῦς 775

Universidad de Deusto Biblioteca

O

OBlatio sacrificij 75
obliuio medicina miseriarum 773
obliuio rerũ ex ebrietate 816
obiurgatio sine ira 282
oculus uidere non potest nisi se illi lumen infuderit 542
oculi debent esse continentes 278
oculi Dei omnia uident 192
oculi Dei in omni loco 293
oculi auertendi ne uideant uanitatem 469
oculorum motu animus cognoscitur 278
Ocypite 778
odium naturale 777
oleum exultationis 353
Olofernes Bethuliam obsedit 460
olor unde dictus 818
oligoria 818
omnipotens misericordia 551
omnipotens de omnipotente 153
omnipotẽtia benignitatis 551
omnipotentia misericors 551
omnipotentia Dei 614
omnipotentia medici nõstri 549
opis 774
opus bonũ in nobis à Deo 19
opus quod à nobis in Deo sit 20
operis unitas ostendit uirtutis unitatem 417
operis boni facultas à Deo fol. 515
opera quæ Deus inspirat 19
opera bona loco orationis sunt 457
opera iniquorum Deus non prædestinauit 30
opera bona nõ debent abesse à lectionis studio 545
opera carnis 426
opera misericordiæ quid possint 423
operum piorum et impiorum progressus 31
operum bonorum semina flumine lachrymarum rigandа 518
operibus charitatis debẽt seruere Christiani 607
operibus bonis insistendum esse 607

operationis bonæ effectus 18
operarij patrisfamiliâs 26
operarios diuersis temporibus in uineã uocatos quid sibi uelit parabola 557
opũlenta inopia 525
opulentia inopis 525
optatus Milebitanus 112
oratio qualis esse debeat 281
oratio est omne opus bonum 457
oratio Dauidis 162
oratio qualis debeat esse 457
oratio ad Deum 510
orationis humilis effectus 511
orationis debitum 475
orationibus Stephani adiutus S. Paulus 631
orare quis recte ualeat 511
orare cõdigne sine spiritusancto nemo potest 95
orandi affectus est ex gratia Dei 542
orandum pro inimicis 626
orandum corde pro erantibus 630
ornatus exterioris habitus fol. 455
Orpheus unde dictus 846
Orpheus in Theogonia de Musica quid scribat 843
Orphei fabula 846
otium quid faciat 278
ouis perdita 236
ouum peperisse Lædam 818

P

PActolus aureas arenas trahit 813
Paganitatis professores quomodo homines efficiantur 150
Pagani multicolæ 191
Palati ad uocem usus 782
Pandora 809
panis præparatus de cœlo 174
panis qui de cœlo descendit 6
panis angelos pascens 615
panis dans uitam mundo 691
panis qui seipsum dat angelis 616
panis de cœlo datus filius Dei est 174
panis unus Christiani 105
paui natura 799
pauum in tutelâ Iunonis esse 799

parci 290
parentes erga liberos quales esse debeant 437
patientia in principe laudata 277
parricidia 296
Paridis iudicium 395
partus dea 799
parietes duo conuenientes in lapide qui factus est caput anguli 634
Parsimonia 290
passionis dominicæ sacramentum 330
passionis mysterium 394
passionis dominicæ mysterium 265
passionibus Christi communicantes 399
passibile quid in Christo 333
πασιφάνον 810
Pasiphaë 809
pastores qui prope fuerunt nascente Christo 635
pater lux æterna 181
pater & filius ad quem uolũt ueniunt 92
pater Deus liliũ discorde eruiclauit 278
patris & filij una uera diuinitatis æqualitas 585
patris luminum dona 34
patris uirtus & sapientia 273
patris aduentus non est localis 91
Patriarcharum fides 78
pacem Christi rumpẽtes 202
paternitas omnis unde 260
patientia in tribulatione 565
patientia firma in oratione fol. 628
patientia animæ 244
patri'ne an filio ædificarit Abraham altare 81
Paulus Apostolus stabularius 113
Pauli Apostoli cõuersio 624
pauper in mundo, diues in Christo 605
pauper Lazarus 561
pauper in multitudine diuitiarum 45
pauperes patroni apud Deum 605
pauperes spiritu beati 540
pauperum consolator 614
pauere & tædere in Christo 367

Paulus quale exemplum dederit laborandi 112
Paulus loquutus est in Christo 136
paruulorum originale peccatum 691
pax nostra Christus 101
pax Dei 288
pax est fructus spiritus 525
pax sempiterna ubi est, natiuitas sẽpiterna quoq; est 289
pax nostra per Christũ 634
pax spiritussancti donum 96
pax nostra Christus qui fecit utraq; unum 285
peccatum qui facit seruus est peccati 708
peccatum animæ cupiditate inchoatum 250
peccatum est iniquitas 15
peccatũ mortis aculeus 691
peccatum originis quomodo sit deletum 658
peccatum gignit mortem 63
peccatum originis non remittitur nisi per fidem redemptoris 698
peccatum ex corde sumit exordium 238
peccatum intrauit in mũdum per unum hominem 688
peccatum factus est Christus pro nobis 285
peccati stipendium 21. 691
peccati nullius causa deus 49
peccati initium superbia 38
peccati aculeus 801
peccato seruire 472
peccata quædam sunt pœnæ peccatorum 71
peccata mundi tollit agnus Dei 200
peccata nostra pertulit Christus 244
peccata nostra ut cognoscamus unde habeamus 706
peccator cum in profundum malorum uenerit contemnit 548
peccatorum diuturnitas non uincit misericordiã Dei 555
peccatorum immanitas 548
peccatorum nostrorum chyrographum 395
peccatorum multitudinem cooperit charitas 547
peccator ingrediens duabus uijs 432

peccatoris ceruix indurata 557
peccatoris uoluntarium malum 43
peccatores iustificantur misericordia 592
peccantis corripiendus error, et pro eo supplex effundenda oratio 629
peccantes in sapientiam 77
peccantibus angelis Deus nõ pepercit 272
peccare neminem iustè 29
peccare permittit iuste Deus 29
peccando homo facultatem bonæ cogitationis perdidit 688
pecuniæ nomine quæ intelligenda 286
pecuniam usus gratia comparari 288
peeuniam esse de genere bonorum utilium ibid.
pectus ad Neptunum pertinere 839
pedes ad Mercurium pertinere ibid.
Pegasus unde natus 826
Pegasum de sanguine natum 792
Pelag. erroris laqueus 696
Pelei & Thetidis fabula 838
pennæ Mercurij quid sibi uelint 787
perditio hominis 206
Perdicis fabula 827
Perdicem esse uenatorẽ 828
peregrini Christi excipiendi 609
perfectus de perfecto 155
perfidia deprauati 107
pergræcari pollucibilit. 774
pericula maxima adeũtes tenuis quæstus gratia 295
Peni fluminis filia 781
Perseus interfector Medusæ 790
Perseus quare uolaticus dictus sit 791
Persei fabula 790
personæ tres in diuinis 575
personæ in Christo non sunt duæ 645
personæ discretæ genitoris genitiq; 613
personarum acceptor Deus non est 715

personalis unitas in Christo diuisionẽ nõ admittit 679
Pertinacis imperatoris auaritia 291
pestis Francofortiana anno XIX. 566
petere & quære iubet Deus 6
Petrus quid reliquerit 463
Petrus & Paulus duo magna luminaria 682
Petrus lux mundi 401
Petri prædicationis efficacia 672
Petri Iudæis filium Dei prædicantis uerba 682
Pharisæi superbi oratio 499
Pharisæis quæ ira sit à Christo denunciata 30
Phanontes 785
Phaëtontis sororet, & fabula ibid.
Phaëtontis genitores 785
Phædra 809
Philogæus 780
Philosophorum uita 796
Philargia uita 795
Phineus unde dictus 849
Phorcus rex 790
Phorci tres filiæ 790
Pindarus 781
Piraticam exercentes 295
pietas redemptoris 144
pietatis magnum sacramentum 650.229.684
πυλὸς 838
Pisander Physicus 783
Planetis omnib. celerior Mercurius 788
Plasmatus de limo 613
Pluto filius Saturni 775
Plutonis fabula 776
Plutonis sceptrum 777
Plutoni nupta Proserp. 779
pluuia uerbum Dei 601
pœna & culpa ex peccato primi hominis 691
pœnæ peccatorum 71
pœnitentia secundum morem Christianæ religionis 420
pœnitentia nulla est apud Deum sera 555
Pœnitentia inanis 553
pœnitentia recta 546
pœnitentia cum spe debet esse 551
pœnitentia ad uitam donum Dei est 702
pœnitẽtia hominis nihil aliud

est quàm mutatio uoluntatis 702
pœnitentiam dans mutat uoluntatem Deus 702
pœnitenti homini diabolus adimit spem 551
Poëtica garrulitas 809
Polyxene quid significet 840
Poli filius 775
Pollux ex ouo natus 818
Pollux græcè unde dictus fol. 819
Pollucis filius Saturnus 774
Pollucibilitas 774
Polymnia 784
Pontifex qui penetrauit cœlum 246
Pontificis ex hominibus assumpti officium 247
posse subest Deo cũ uult 303
Posidona quare nominarint Neptunum 776
potentia diuitũ mater est 833
potestas omnis à Deo 422
potestas plena sola est diuinitas 379
practica uita 795
praui à Deo discedunt 57
præces quales esse debeãt 317
præcepti finis 99
prædicator ueridicus Paulus 631
prædestinatio præparatio est operum hominis 46
prædestinatio bonorũ & malorum 5
prædestinatio in malo 10
prædestinatio sine præscientia esse non potest 70
prædestinatio Dei est dispositio futuri operis Dei 58
prædestinationis filiorum Dei causa 46
prædestinationis nomine qd significetur 16
prædestinationem nihil aliud esse quàm præparationem operum Dei 76
prædestinati nulli sunt ad culpam 28
prædestinati mali ad quid sunt 15
prædestinati iniqui iustè sunt ad supplicium 37
prædestinati sunt alij ad gloriam alij ad pœnam 28
prædestinati nulli sunt ad peccandum 68

prædestinati ad gloriam, omnes prædestinati sunt ad iustitiam 28
prædestinauit Deus nihil inordinati 45
prædestinauit Deus quod ipse largiturus seu facturus erat 29
præputij nomine gentes nominari 634
præsentia omnia apud Deum sunt 555
præscientia Dei sine prædestinatione potest esse 70
Præti regis uxor 824
præuaricatio non est ubi non est lex 699
præuaricatio mortifera 432
primogenitus ex mortuis 167
principũ auaritia turpis 291
principium uerum 279
principium uerum est essentialiter æternum 279
principatus omnis caput 405
probris se obiectantes lucri causa 295
prodigi proprium 287
proficere Christiani debent in melius 601
Prophetarum præconiũ 150
Prophetarum fides 78
propheti a secũdum rationem fidei 483
prophetia datur per spiritum 528
prophetiam habuit Saul 98
promissa Dei iã facta dici 27
promissiones Dei sunt in illo est 307
Promethei fabula 807
Proserpina unde dicta 779
Proserpinæ fabula 779
Proserpinæ & Endimionis fabula 822
Prosper Theologus 72
prouidentia 808
Psalterium decachordõ 782
pudicitia coniugalis 116
puer uerbum Dei 638
puer propheta altissimi 275
pulchritudo mentis 455
Pulmonis usus ad uocẽ 782
publicani humilis orio 499
pugna fidelium 281
puritatis uia 645
Psyches & Cupidinis fab. 833
Pythagoras perfectiss. 848
Phinei fabula 849

Q

QVadrigæ solis 780
Quærendum et pulsandum esse 55
quæstus alij turpes, alij sordidi 296
quæstibus turpib. dediti 295

R

RApaces 426
rapaces regnum Dei non possidebunt 603
rationem esse ordinatam dilectionem 533
rationalis creaturæ uoluntas sine amore non potest esse 40
rationalis creaturæ beatitudo 39
reconciliationis nostræ ueritas 657
redemptionis humanæ mysterium 652. 502
redēptionis diuinæ ordo 26
redemptionis dies 619
reformationis initium 709
reformari in nouitate sensus 709
regeneratio 412
regeneratio sanctificat 416
relatiua pater Deus & filius deus sunt 158
religio uera quæ 582
renes & inguina ad Venerem pertinere 839
renum scrutator Deus 317
resurrectio mortuorum 338
resurrectio per hominē 406
resurrectio Christi quæ bona hominibus attulerit 669
resurrectio à Daniele prædicta 193
resurrectio mortuorum per hominem 397
resurrectionis dominicæ dies 619
resurrectionis claritas 193
requies imperturbabilis 38
requiem uerā animæ qui inuenient 41
requiem animabus suis qui inuenient 540
rex qualis Christus sit 637
rex pacis 285
rex iustitiæ & pacis 283
rex Christus quare natus 637
reges regnāt per Christū 638
regnum Christi nō est de hoc mundo, 638

regnum cœlorū fidelibus præparatum 21
regnum perenniter duraturum 820
regnum Dei non est esca & potus 176
regna temporalia à Deo dantur 637
regnis Iunonem præesse 799
regia in Christo potestas 642
retributio malorum 37
retributio futura 546
retributionis in malis & pijs finis 31
reuelatio trinitatis una 300
reuelationis spiritus 301
reuelare patrem & filiū 300
risus profusio 218
risum in luctum uerti 563
ridentes nunc lugebunt 563
Rosæ Veneri dicatæ 801

S.

SAbellianus erro de trinitate 230
Sabelliani in diuinis personas confundunt 594
Sabellianæ confusionis plenitudo 335
Sabellij hæresis 171
sacerdos Christus 246
sacerdos & hostia 397
sacerdotum uita 796
sacerdotium sanctum 105
sacerdotio fungi qui potuerint in lege 246
sacramentū magnum in Christo & ecclesia 102
sacramētum uenerabile Christianæ fidei 600
sacramentorum scientia 528
sacrificium spiritus contributatus 110
sacrificium Deo fit spiritus noster tribulatus 564
sacrificium pro peccatis nostris 691
sacrificium de alterius substantia 432
sacietas cū delectatione 523
sæculi nō ueterascentes 601
Saducæos quomodo Dominus increpet 237
sagittæ solis 786
salus nostra Dominus 706
salus Dei donum est 20
salus lōgè à peccatorib. 666
salus hominum in hac uita 647

Salus nõ potest ægrotare 393
Saluator quis sit 197
Saluatoris aduentus reuelatus Annæ 461
Saluator omnium credentium 620
Salẽ rex quid significet 284
Samariæ spolia 233
Sanus in uulneribus 451
Sanctum in opere & cogitatione seruare 445
Sancti Christiformes sunt 25
Sanctorum splendor 150
Sanctorum opera omnia præsciuit Deus 25
Sanctorum hostes 281
Sanctorum colluctatio ibid.
Sanctorum intentio ibid.
Sanctorum glorificatio est donum perfectum 36
Sancta seruitus 473
Sanctum esse spiritu et corpore 445
Sanctificationis fructus 709
Sanctificationis donum 312
Sãctificatione quotidiana nobis opus est 312
Sanguis innocentum 639
Sanguinis Christi communicatio 105
Sapientibus pugna cum ultijs 804
Sapientia in maleuolam animam non introibit 530
Sapiẽtia dat musis fontẽ 826
Sapientia apud Deum 158
Sapientia ædificauit sibi domum 346
Sapientia Dei puer Iesus 638
Sapientia Dei 92
Sapientiam quidam uoluerũt esse in corde 808
Sapientia hominis uera 40
Sapientia candor est lucis æternæ 181
Sapientia est immortalis uirgo 798
Sapientia extrinsecus recitat fol. 798
Sapientia quæ cuncta disposuit 27
Sapiẽtia omniũ creatrix 27
Sapientia immutabilis 27
Sacrificia in lege 24
Sapientiæ sermo 9
Sapientiæ sermo per spiritum datur 52
Sapientiæ sedes 26

Sapientiæ mobilitas 228
Sapientiam Dominus dat 8
Sapientiam non uincit malitia 549
Sapientiam odientes diligunt mortem 77
Sapientiam carnis inimicam Dei esse 498
Saporis iudex 810
Saræ obedientia 485
Saturnus cronos dictus 800
Saturnus unde dictus 774
Saturnus primus regnum Italiæ obtinuit 774
Saturni tarditas 788
Saturni quatuor filij 775
Saturni uxor 774
Saturni fabula ibid.
Saturitatis abundantia 800
Satuati esurient 563
Satyri quare cũ caprinis cornibus 827
Saul inter Prophetas 98
Scandali seminarium 810
Sceptrum Iunonis 799
Scientia à Deo 8
Scientiæ sermo datur per spiritum 528
Scientiæ sermo 96
Scientiæ sermo 711
Scholasticus 646
Scriptura diuinitus inspirata 716
Scyllæ fabula 811
Sæculi superbia 522
Securi sancti sunt in Christo 539
Securitas beata angelorũ 369
Semele 816
Sẽpiternitas admirabilis 292
Senes pleriq; tenaces 290
Senectus honorabilis 443
Senectus auariores facit 289
Sensus hominis cani 443
Sepulchrum Dauidis 401
Sepultura Christi 383
Serram quis primus inuenerit 828
Seraptenum uinum 817
Sergij Galbæ auaritia 291
Sermo sapientiæ 711
Sermo de Epiphania & innocentia puerorum nece, & muneribus Magorum 633
Sermo prædicationis pluuia Dei est 601
Sermo nascitur de Deo patre & filio Deo 612

Serapion Ascolonites 781
serpentum & hominum odium 777
serpentinum caput Medusæ 791
seruus quisque eius est cui est addictus 708
seruus factus Christus pro salute seruorum 169
serui peccati sumus absq; gratia diuina 707
serui patrisfamiliâs sumus fol. 600
seruituti sancti corpus subijciunt 281
seruilis formæ acceptio in Christo 652
seruiendum nõ est duobus dominis 176
seruire immunditiæ 715
sitis uera in Christo 383
Sosicratis Cizicenì historiarum libri 813
Sodoma 492
Sol matutino lumine rubicundus 78
Sol unde dictus 780
Sol Apollo quare dictus 780
Sol cum aqua coiens 785
Solis flos 832
Solis equi 780
Solis arcus & sagittæ 786
Solis claritas 338
Solis armenta 836
Solis filiæ quinq; 810
Solis uirtus in maturãdis fructibus 806
Solis apparentia qualis sanis oculis & qualis saucijs uideatur 97
Solem esse patrẽ omnium dicebant 841
Solatium intimum 508
somnus immoderatus 277
somniorum interpretatio ubi inueniatur 781
sors uitæ 778
Sosides Atticus 832
spadones Christiani 482
spadonibus quid Dominus dicat 482
spes indulgẽtiæ multos in peccatis detinet 55
spes debet esse cum pœnitentia 55
speranti diabolus tollit pœnitentiam 55
sperans in Domino non confunditur 469
spiritus qui ex Deo non sint fol. 672
spiritus fructus 525
spiritus sanctus nutrit fidẽ 711
spiritus sanctus est ubi est finis præcepti 99
spiritus sãctus regenerat 412
spiritus Dei habitat in fidelibus 590
spiritus sancti claritas est in fidelibus 414
spiritus sancti missio non fit localiter 89
spiritus sanctus replet mundum 591
spiritus sanctus quomodo amittatur 107
spiritus uirginitas 494
spiritus ex Deo qui sit 228
spiritus unus & idẽ quid operetur in sanctis 528
spiritus qui suscitauit Iesum à mortuis 412
spiritus sanctus ab ecclesia est petendus 100
spiritus aduersus carnem concupiscit 519
spiritus sancti templum 95
spiritus sancti aduentus nõ fit per localem motum 92
spiritus sancti missio ad consecrandum sacrificium 8
spiritus sancti missio 75
spiritus sancti templum sunt fideles 590
spiritum rectum in uisceribus innouari 163
spiritum duplicem petijt Heliseus 97
spiritu renascũtur fideles 711
spiritu diuino nobis tribui fidem 706
spirituum diijudicatio datur per spiritum 528
spiritalis est inquisitio bona 849
spiritalis gratiæ dona 95
spiritalia nequitiæ in cœlestibus 281
splendor sanctorum 150
spoliatores templorum 296
sponsus Dominus zelat 502
sponsus procedens de thalamo suo 615
sponsus unus & sponsa 240
sponsa catholica 480
sponsæ debet esse integra castitas

Universidad de Deusto Biblioteca

ſtitas 502
Stephanus protomartyr 624
Stephanus primus martyr quibus armis hoſtes Iudæos uicerit 626
ſtella magos præcedens 641
ſtellarum differentia 338
ſtellarum claritas ibid.
Stheno græcè quid ſignificet 791
ſterilitas punitur 602
ſtimulum Paulus accepit adueruſum uitiũ elationis 530
Stoici uoluptatem damnant fol. 800
ſtultitia ſemper timida 826
ſtuprum infidelitatis 482
ſubſtãtia et dulcedo Dei 174
ſubſtantialis unitas in diuinis 157
ſuccinũ ſudantes arbores 785
ſuccina inaurata 785
ſufficientia noſtra ex Deo eſt 476
ſuperbus qui ſpiritalibus donis effertur 544
ſuperbi ſunt in diuitijs confidentes & ſibi contemptum diuitiarũ adſcribentes 541
ſuperbis Deus reſiſtit 41
ſuperba iactatio ſpiritalium uirtutum 490
ſuperbia mortifera 52
ſuperbia initium omnis peccati 38
ſuperbia ſpũs deteſtãda 544
ſuperbia eſt propriæ uoluntatis hominum 70
ſuperbia uitæ 44
ſuperbia inflati 107
ſuperbia initium malæ uoluntatis 4
ſuperbia qua ſibi tribuit homo quod Deus hominibus donat 544
ſuperbiæ peſtilentia 49
ſuperbiæ fomes 46
ſuperbiæ initium 4
ſuperbiæ genera duo 54
ſupbiæ quatuor genera 50
ſuperogatio D. Pauli quod iis manibus laborauit 1
ſupererogatio B. Pauli 7
Suſannæ caſtitas 4
Sutrius poëta comicus 84
Sydus nouum Magis apparuit 6
Syderum curſus effectus q gnoſcere 847
Symphonia prima eſt diapaſon 844
Syon mater 255
Syrenes quid græcè ſignificent 811
Syrenum fabula 810
Syrophanes Aegyptius 772
Syſtemata 845

T

TActus fidei 305
Talaria pẽnata quare habeat Mercurius 787
tangere Chriſtum 309
Tantali miſeria 833
Tantali fabula 821
Tãtalũ ſua uota præmũit 822
temperare debemus actus noſtros 602
tempus quod gignit Saturnus conſumit 774
temporis prolixitas nulla æquitati & pietati diuinæ præiudicat 555
temporis dies 614
tempora concipiendi 806
temporum iniuria & barbarorũ immanitate omnis recta eruditio interierat 569
temporum creator & moderator 419
tẽporalis deus non eſt per quẽ factum eſt tempus 290
temporale nihil in ſempiterno 393
temporalia quæ 454
templum & domus Dei ſumus 414
templum patris ſunt fideles 414
templũ corporis Chriſti 405
templum ſolutum 363
templum Dei fideles ſunt 94
templum ſuſcitatum 363
templum Dei uiolare 590
templũ patris et filij ſunt ſancti Dei 590
templum Dei ſanctum quod ſunt credentes 590
templa ſpiritus ſancti 416
tenebræ quorum oculos obcæcauerint 441
Tenebræ ſunt filij huius ſeculi 710
tenebras magis quãm lucem impij diligunt 441
tentatio eſt uita hominis ſuper terram 520

terra tradita est in manus impij 388
terra mater 828
terrena habitatio quid faciat 518
terror mentem debilitãs 791
terror mentem spargens 791
terror ingerens caliginem uisus 791
terroris genera tria 791
terrores quos Perseus interfecerit 792
Terpsicore 784
testamentũ utrunq; Deus instituit 607
testamentum uetus concinit nouo 255
testamentorũ esse diuersa pro tẽporibus sacramenta 607
testimonium spiritus 398
testimonium in cœlo perhibentes tres sunt 202
testimonia falsa unde 50
Thales Milesius 815
Thalia 783
Thetidem aquam dictam 838
Theologiæ & sacræ scripturæ studia in primitiua ecclesia 569
Theopompus 775
Theoretica uita 791
thesaurus ubi est, ibi & cor est 605
thesaurus non deficiens 601
thesaurizare in cœlis quomodo possimus 606
thesaurizandum nõ est 466
Thomæ Apost. confessio 579
thus ad sacrificium pertinet fol. 647
Thyresias in fœminam cõuersus 801
Thyresiæ fabula 801
Thyresiam pro tempore pofuerunt 801
Tiberianus in Prometheo fol. 839
Tiberianus 791
Tibias Minerua reperit 847
timor charitatis
timor Dei debet dictũ esse in usu temporalium 45
timor nõ est in charitate 39
timore magistri sapientia crescit 82
Tisiphone 777
tonus 844
toni 84
tota die tristatũ ingredi, quid sit 516
Titani filij 789
Trasimundus rex 204
tribunal Christi 200
tribulati & afflicti Deo gratias agere debemus 565
tribulatis corde Dominus prope est 564
tribulatio quantum Christianis prosit 564
tribulationes ad regnum Dei promouent 560
tribulationibus quare Deus suos affligat ibid.
tricamerata arca Noæ 114
triceps chymera 826
Tricerberi fabula 777
Tridentem quare Neptunus ferat 776
trinitas in fidelibus tota 326
trinitas unus & uerus Deus 89
trinitas unus, uerus & solus Deus 269
trinitas inseparabilis 545
trinitas se sola potest reuelare 301
trinitas ubiq; tota omnia complet 303
trinitatis indiuiduae aduentus 300
trinitas unus Deus est 542
trinitatis manifestatio una fol. 300
trinitatis æqualitas 106
trinitatis naturã peruerse diuidunt Arriani 594
Triousiani 189
tristitia secundum Deũ 440
tristitia salubris quæ sit, quæque sit noxia ibid.
tristitiæ obliuio 815
tristitiam Christi ad animæ pertinuisse substantiam 371
triticum spiritale 600
turbatio inanis 617
Tyberitanis quid scripserit D. Cyprianus 318
tyranni sentientes humanum sanguinem 296
tyrannorum uita 796

V

VAndalorũ rex Trasimundus 204
uanitatem diligere 562
uapor uirtutis Dei 181
uasa iræ 59

uelatum caput Saturni quid sibi uelit 774
uelle pœnitentiam & fidē dat Deus præueniens peccatoris uoluntatem 706
uelle & esse in Deo quid 187
uelle et perficere operatur Deus in sanctis suis 468
uelle credere nō ex nobis 703
uelle & posse apud Deum idem 304
uelle doctrinam 784
uenatio nocte pascitur, die dormit 823
Venus nuda 800
Venus unde genita 774
Veneris fabula 799
Veneris adulterium 809
Venerem concha marina portari 801
uenena 296
uneficorum pars 64
uerbum erat apud Deum exponitur 119.122
uerbum filius ex utero patris, hoc est, ex substantia patris genitus 278
uerbum quod genuit Deus de seipso 611
uerbum de Deo Deus 612
uerbum ex uirgine caro factum 654
uerbum apud Deum quomodo sit 142
uerbum uitæ 387
uerbum in fidelibus habitans 229
uerbum prius quàm caro factum est, non fuit Christus 673
uerbum Deus de Deo naturaliter natus 145
uerbum patris fidelium uita est 459
uerbum Dei humanam carnem de carne matris accepit 65
uerbum quo pacto in mente generetur 14
uerbum Dei in loco non esse 27
uerbum in plenitudine temporum caro factum 22
uerbum genitum non factum 61
uerbum Dei uiuum est 29
uerbi Dei factor operis quomodo debeat sentire 51

uerbi Dei auditor non obliuiosus 510
uerbo omnia facta sunt 612
uerbo ueritatis fideles geniti sunt 126
uerba rebus conuenire debent 282
uerba Christi sunt spiritus & uita 606
ueris tempus 806
ueritas simplicitatis 418
ueritas agnita animum spiritaliter debet pascere 573
ueritas æterna non mentitur 546
ueritas una 584
ueritas in uiuo 817
ueritas de terra orta 357
ueritas de terra orta 665
ueritas in latebris habitat fol. 277
ueritas amat æquitatem 850
ueritas Deus 138
ueritatis nulla repugnantia fol. 294
ueritatis diuerticula 277
ueritatem fieri quid 19
ueritatem Dei commutare in mendacium 582
uestis triplex Mineruæ quid significet 798
uestimēta sacræ uirginis qualia debeant esse 493
uestimenta à tineis comesta 562
uestimentorum mutatio 278
uestitus debet esse accommodatus personis 279
uestitus decens 278
uestium uilitas 464
uia hominis non est in potestate eius 713
uia in regnum Dei arcta 560
uia & uita Christi 237
uia Dei 236
uiæ à dextris 65
uiæ Domini misericordia & ueritas 73
uiæ peruersæ 65
uiam mandatorum Dei currere 541
uiam suam corrigere non est uiri 713
Victorianus 646
Victor ibid.
uiclima Christus 246
uidere Dei est esse eius 206
uidere Dei quale sit 203

uidua prædicauit Euangelium 462
uidua in delitijs uiuens mortua est 458
uiduæ quædam damnationis uinculo obstrictæ 428
uiduæ habitus & incessus qualis esse debeat 455
uiduæ iuniores 429
uiduæ motum 430
uiduam debere esse sanctam in corpore & spiritu 445
uidualis pudicitia 116
uincere aduersarium 517
uiolentiæ 296
uirga serpentibus nexa quid significet 787
uirgo à uiragine dicta 478
uirgo mater 480
uirginis uotum 430
uirginis inuiolatæ fructus fol. 288
uirginis uocabulum typicè à uiro dicitur 479
Virgini sacræ inesse dictum spiritui paupertas 507
uirginum sacrarum sponsus fol. 477
uirgines sequentes agnũ 483
uirginitas laudatur 471
uirginitas cordis 485
uirginitas 113
uirginitas spiritalis 482
uirginitatis benedictus fructus 623
uirginitatis bonum mente seruare 490
uirginitatis nomen unde dictum 478
uirginitatis fructus 477
uirginalis pudicitia 116
uirago unde dicta 428
uini uis 817
uino efferatæ mentes mulcentur 817
uinolentia nutritur mero 817
uinolentia 816
Vindicianus 646
uirtus quæ oĩa creauit 273
uirtus Dei 92
uirtus infirmari nõ potest 395
uirtus insuperabilis 273
uirtus omnium creatrix 370
uirtus charitatis 98
uirtus apud Deum fortẽ 138
uirtutis diuinæ uapor & mansuetudo 218
uirtutum ac disciplinarum magistri 284
uisitationis dies 619
uita sancta à fide sumit initium 710
uita cœlestis renatis promissa 338
uita apud Deum est 138
uita bona non longa prodest 444
uitæ æternæ gratia 21
uita æterna in Christo 22
uita æterna est in filio Dei esse 176
uitæ æternæ desiderium 539
uitæ actiuæ Iuno præposita 798
uitæ præsẽtis bonæ gratia 23
uitam dare nullus potest nisi qui substantialiter Deus est 412
uitarum trium ordines 797
uitiorum omnium caput 296
uiuæ uocis uis 843
uiuificare non potest qui Deus non est 416
ultor Deus eius rei cuius non est autor 44
Vlysis laudes 276
umbilicus non præcisus 802
unitas compassionis 398
unitas sancta trinitatis 106
unitas naturalis 398
unitas naturalis in patre & filio 276
unigeniti plenitudo 340
unctionis dominicæ sacramentum 356
uocalis spiritus 782
uocati fideles secundum propositum 166
uocationis nostræ initia 25
uotum requirit Deus 427
uotum uirginis et uiduæ quid differat 430
uota sua homo Deo reddere debet 426
uouentium promissio 420
uouere & non soluere peius est quàm non uouere 427
uocis humanæ decem modulamina sunt 782
uocis pulchritudo & uis in musicis 848
uocis impedimenta 782
uoluntas diuina est plenissima potestas 304
uoluntas mala occidit animam 141

uolũtas bona operatur quantum suppetit facultas 614
uoluntas Dei in nobis operatur 19
uoluntas hominis absq; amore non potest esse 40
uoluntas præparata 18
uoluntas per prædestinationem à Domino præparata 21
uoluntas Dei uirtus est 28
uoluntatis initium in iustis & iniustis 31
uoluntatis bonæ initium 18
uoluntatis necessitas 16
uolũtatis perfectio unde 514
uoluntatem mutat Deus per hominis pœnitentiam 702
uoluntatem Dei facere quid sit 19
uoluntatem hominis quid bonam efficiat 17
uoluptaria uita Veneri similis 799
uoluptaria uitæ 795
Vorontius 646
uouendi potestas quibus quibusq; non sit 4
uox fit quatuor dentibus 7
uox uiua 8
uox qualis debeat esse 2
urania 7
urbium direptores 29
Vulcanus Ioui fulmen fecit 8
Vulcanus unde dicatur 8
Vulcanus quomodo ligat Venerem & Martem 8
Vulcani fabula & Minerua 8
uultus Domini super facientes mala 2
uultus bonus 2
uultus contortio uitiosa 2
uultur mundus 8
uxor est aut perpetuale religium aut perenne tormentum 7

Z

ZAchæus quid reliquit fol. 4
Zeos 7

FINIS.

Universidad de Deusto Biblioteca

ERRATA.

PAgina.9.adde quod.16.lege grauidam.17.leg.bona.19.uerita tem.25.adde in.26.leg.qua.33.uestra.51.ipse.54.redituros.60. indicauit.72.ignoramus & fideli.74.lectoris.78.demonstrata.97. adde in.121.le.præmoneat.134.adde uobis,ut maneat.142.quantolibet.144.sic.177.ducuntur.179.ut.221.creaturarum.225.adde hominem.248.assimilari.261.nascetur.272.cadendi.280.esset & bibebat.290.adde &.314.pereunti.324.euntem.325.inambulabo.330.spiritualiter. 350. perfectus.362. diuinitas. 367. particeps.374. dele mea.393.leg.cui.412.adde qua.426.aut pro ut.438.Deo. 435. uouit.436.negligendam.432.partem.440.promissum.454. prædita. 464. cognosce. 471. præditam.477. partes.484.ad. 493. habitus. 497.ut pro aut.499.confidebant.501. uera.510. sentire.514.parte. 521.ingerit.535.quibus.538.plurimos.549. relinquitur. 552. uana. 553.utrumq.554.dicens.568.margines.573.affectum & infidelitate.580.nec. 583.nos. 569.domino & Episcopos. 611. omnia.616. quod & hominum.628.punirentur.678.ab pro ad.701. mundasse. 704.non pro nos,& nos pro non.706.mentiri.716.dicitur.744.operatur.752.donum.778.uolatiles.786.aquis.787.iudice.792.prioratum.793.posse.801.animal.799.moralibus.

Correjido.

Universidad de Deusto
Biblioteca

BEATI FVLGENTII, IN TRES LIBROS AD Monimum Præfatio.

GRatias ago domino, quod de bono thesauro cordis bona proferre non desinis, & lingua Eucharis, quæ in bono homine abundat, puritatem tui cordis insinuat: quæ licet diuinitus concessis eloquentiæ fluentis exuberet, non tamen tantum credo sermonibus exprimi, quantum scio cordis tui penetralibus contineri. Diuino etenim igne succensus, sic nobis iugiter compateris, ut etiam illas tribulationes, quę licet accederint nobis, Domino tamen adiuuante fuerunt superatæ, tu sic eas pro nobis penè semper pateris ut quotiens eas corde reuolueris, totiens eas pati quodammodo compellaris. Ecce quantum boni charitas habet? Ecce quantum laudem coram Deo & hominibus possidet? Vt dum dolet quod accidit illi quem amat, frequentius recordando, magis ipsa sustineat. Hoc ergo superest, ut quod ipsa charitas facere consueuit, pro nobis iugiter faciatis. Quid autē est aliud, nisi ut illum, in quo nos purè diligitis, ipsum pro nobis oretis? Semper enim charitas pro his, quos diligit po-

ſcit, dum etiam illa, quę tuta ſunt, metuit. Me-
tuit autem non eo timore, quem ipſa fora
expellit, nam perfecta charitas foras mittit
morem: ſed illo timore, quem non ad timore
ſed ad amorem habere conſueuit. Timet er
go non timido amore, ſed caſto. Non enim
met formidine criminis, ſed robore puritati
& firmitate uirtutis. Exigis à me præterea d
bitum, quod me celeriter, Domino adiuua
te, ſpondeo redditurum. Non enim hoc deb
tum ſic profiteor quemadmodum de quo
dam tuus Maro memorat, quod ipſe fateba
tur, ſed reddere poſſe negabat. Sed illo me d
bere fateor, in quo me reddere poſſe non ne
go, ſed ſpondeo. Ipſe enim mihi donat unde
reddã, qui donauit ut debeã. Niſi enim ab ill
acciperemus, nõ ſolũ reddere, ſed nec ipſum
debere poſſemus. Quid enim nobis inuice
niſi charitatẽ debemus? Quod utiq; bea
Ad Ro. 14. c. Paulus, hæc loquẽs fidelibus euidẽtior oſte
dit. Nemini quicquã debeatis, niſi ut inui
diligatis. Quis autẽ fateatur debitum, ſi n
get acceptum? In eo igitur, quod nos debe
dicimus, profectò nos accepiſſe mõſtramu
Dicit quippe beatus Apoſtolus: Quid en
habes, quod non accepiſti? Quid gloriar
quaſi non acceperis? Nam & alio loco teſt
tur: Quia charitas Dei diffuſa eſt in cordib
noſtris, per ſpiritum ſanctum qui datus
nobis. Qui ergo nobis dedit, quod reddẽ
debeamus, ipſe nobis donabit facultatem

qua poſsimus reddere quod debemus. Ille i-
gitur author eſt debiti, qui author eſt doni.
Nam & ſeipſum ſua largitate dignatus eſt fa-
cere debitorem. Non quia indigens ab ali-
quo accepit, ſed quoniam abundans largiter
tribuit. Seminecem quippe ſuo iumento im
positũ, ſtabulario q; curandum tradens, duo- Luc. 10. c.
bus denarijs datis, ita ſe debitorem profite-
tur, ut diceret, ſi quid ſupererogaueris, cum
uenero, redam tibi. Quid eſt autem, ſi quid
ſupererogaueris, niſi, ſi quid à me magis ac-
ceperis? Nam & ipſe, qui ſupererogabat, in
eo quod non acceperat præceptum, ſed da-
bat ex charitate conſilium, miſericordiam ſe
profitebatur itaq; conſecutum. Ait enim: De
uirginibus autem præceptum domini non
habeo, ſed conſilium do, tanquam miſericor
diam conſecutus à domino, ut ſim fidelis.
Miſericordiam eſt igitur conſecutus, non ſo-
lum, ut erogandum acciperet, uerumetiam
ut amplius erogaret. Ecce qualis eſt domi-
nus noſter, ut donando debeat, & quanto 1 C. cor. 7. c.
magis eum debitorẽ eſſe non pigeat. In quan
tum enim gratis largitur, in tantum debitor
inuenitur. Nec enim poteſt aliquis debito-
rẽ habere, niſi in eo, quod ipſe dignatus fue-
rit gratuita largitate conferre. Ipſum igitur
pro me iugiter poſce, ut mihi largiatur red-
dendi debiti facultatem, qui donauit, ut in i-
pſo Charitatis tibi liberam debeam ſeruitu-

tem. Vt enim uere tuo cordi, quod cor meũ est, totum fatear, quoniam, sicut cordi meo ita cordi tuo, aliquid cælare non possum, reddēdi debiti tarditatem illa mihi ratiō procurauit. Quoniam aduersus cuiusdam hæretici uaniloquia respondere compulsus sum. Qui non solum meum nomē, sub Fotiani erroris nota, non dubitauit lacessere, quinetiam sanctorum Augustini & Hieronymi dicta, tanquam meæ professioni contraria, in me uoluit retorquere. Cuius nomē nunc literis insinuare distuli, sed potes ipse procul dubio recordari. Nam ibi te nobiscū apud Carthaginem posito, mihi dicta eius allata sunt. Et, si bene recolo, etiam in tuam notitiam peruenerūt. Nihil enim te ibi posito legere possem, quod tibi recensendum offerre non possem. Eosdem igitur libellos, si dominus uoluerit, uestræ charitati celeriter destinabo. Et non dubito quōd meam tarditatem in tuo debito digneris patienter ferre. Quoniam scio quantum delecteris, uel quantum nos semper compellas, ut nos, Domino adiuuante, non pigeat hæreticis respondere.

BEATI

BEATI FVLGENTII AD MONIMVM, DE PRAEdestinatione Dei, una bonorum ad gloriam, altera malorum ad pœnam, Liber I.

Lteræ tuæ, fili charissime Moníme, quātùm demonstrant delectabilem tui animi synceritatem, laudabilemq; studij spiritalis ardorem, tātum nostræ responsionis, quærula benignitate, uidentur arguere tarditatem, tanquam in eo, minus quàm debeo, te uidear diligere, quod inquisitionibus tuis non curauerim celeriter respōdere. Sed crede mihi, sicut in charitate Christi personam tuam nequaquam in corde meo contemptam, sic responsionem meam, non uoluntate sed occupationum uarietate dilatam. Veruntamen inter ipsas occupationes, quas inuitus tollerare compellor tantum studio tuo cōgratulor, quantum tua charitate delector. Eò magis amplectens sanctum auiditatis tuæ propositum, quod sicut ueræ spiri-

ralis negociator interioris hominis lucra consectans, & cœlestium mercium quæstus, magis amplificare desiderans. Primum, quod à me flagitas debitum, subinde cumulas fœnore quæstionum. Vt scilicet, tuorum commodorum militet incremẽtis, ipsa nostræ necessitas ditatis. Proinde confido in misericordia Dei nostri, quia si quid mihi huius inquisitionis ac disputationis opere pro meo merito non conceditur, pro tuo mihi desiderio concedetur. Neq; enim inquisitionem tuam Deus inuentionis effectu fraudari ullatenus sinet, qui te ad inquirendum spiritaliter inflammauit, dum ipsius fidele promissum, nulla ratione cassetur dicentis: Petite, & accipietis. Quæritæ, & inuenietis, Pulsate, & aperietur uobis. Internus igitur Magister à quo subsidium doctrinæ cælestis accipimus, non solum inquirentibus nobis suorum aperit arcana sermonũ, sed, ut etiam quæramus, ipse gratis inspirat affectum. Quia nec esurire panem illũ, qui de cęlo descendit, possumus, nisi ab ipso fastidientibus esuries detur, qui se ad satiandos

Luc. 11. B.

tiandos esurientes donare dignatur. Ab ipso etiam nobis est, quòd ad fontem sitientes currimus, qui se nobis tribuit, ut bibamus. Ipse igitur laudandus est, in utriusq; muneris gratia: siue cum nos ad se quærendum dormiẽtes exsuscitat, seu cum se inueniendũ nobis quærentib. donat. Qui profectò nullatenus inuenitur, nisi ipse nos excitet, ut quæratur. Reuoluens igitur scripta tua, tanquã chirographa mea, ut ex his instruerer, quot, uel quarum tibi essem debitor quęstionum. duas ad pręsens epistolas potui reperire. Vnam continentem sancti Augustini uerba, quæ in libro de perfectione Iustitię hominis, de his qui ad meritum prędestinati sunt, internalia posuisse cognoscitur. Cui alteram statim subiunctã quęstionem uideor inuenisse, hoc est, de Sacrificio, q̃d solo patri quidam existimãt immolari. In altera uerò epistola positã inquisitionẽ inueni. Quid est quod Apostolus duobus denarijs quos accepit supererogare potuerit? Cum ergo has tãtummodo duas epistolas inuenirem, tertiæ quoq; sum protinus recordatus,

Iohan. 6. D.

quæ mihi à Notario non fuit oblata. In qua memini unam contineri de Sancto spiritu quæstionem: Cur scilicet à patre mittendus ad cõsecrandum sacrificium corporis & sanguinis Domini postuletur. Hæ sunt interim quatuor quæstiones, quarum tres ex duabus epistolis tuis, unam uerò memoria suggerẽte recolui. Quod si positæ sunt aliæ, quas nobis misisti soluendas, nec in hoc inuenis opere positas aut solutas, quæso non ad contemptum uel fastidium redigas, sed obliuioni patienter ignoscas: Præsertim, cum illam de Spiritu sancto, quam ego etiam epistola non inuenta, recolui, silẽtio præterire nequiui. Sed quia tu cum ctarum (si quæ forsitan sunt) sine dubio meministi, non te pigeat, ut te scribente commemorer. Et spero, quia in quantum Dominus adiuuerit, nostra responsio subsequetur, si præcedentis uestrę orationis adiutorio fulciatur. Primæ igitur quæstionis intelligentiam, in illius nomine quæsiturus, de quo scriptũ est. Quia dominus dat sapientiam, & à facie eius scientia & intellectus: hoc conuenien-

uenientius atq; commodius arbitratus sum, ut tam uerba tua, quàm beati Augustini, quæ in tua epistola posuisti, reuoluerem. Vt his relictis, facilius, agnoscatur tam intentio quàm solutio quęstionis. Legenti me, inquis, librũ de perfectione iustitiæ hominis, testimonium prophetæ, in ordinem relegens auditu cauto, pedetentim paululum retractaui, ubi ait. Non est qui faciat bonum, nõ est usq; ad unum. Et sine aliqua nebula, sine aliqua dubitatiõe expressit interpres ipse uerissimus, genus tale esse hominũ, quod non faciat bonum. Illud prædestinatum itaq; ad interitum. Atque, ut tuus sermo præfati sancti uiri fulciretur eloquio, eadem uerba, quæ à beato Augustino sunt dicta, subnectens. Ait enim, inquis, idẽ gloriosissimus Augustinus: De illo enim bono, dictum id debemus accipere, quod ibi ait: Deus de cœlo respexit super filios hominum, ut uideret, si est intelligens, aut requirens Deum. Hoc ergo bonum quod est requirere Deum, non erat qui faceret, non erat usque ad unum, Sed in eo genere hominũ, quod

Prou. 3. B.
Psal. 14. a.
Psal. eodem.

prędestinatum est ad interitum. Hic dicta sancti Augustini determinans, & ad me intentionem tuarum dirigens literarum, Dicis, sentire me iam, cur iterũ hæc inculces scilicet, quòd sæpius reluctanti te mihi, prædestinationem non tantum in bono dici, sed etiam in malo, dum in malo prædestinationem te relegisse diceres. Ipse docens aiebam ad pœnã debitam, non ad malum faciendum posse dici aliam prædestinationem. Quod etiam tu, sicut scripsisti, confirmas. Scire te tamen asseris quid & hic respõdeam, ut tuear sententiam meam, hoc est interitum nõ dici, nisi mortem. Et adiungis interim legisse te hoc, & adseuerasse etiam prædestinatum populum ad interitum. Deinde admones, ut considerem ipsius loci sermonem. Et ut doctor meorum discipulorum, non ut assertor mearum propositionum, faciam uos sequẽda cognoscere. Ego quidem charissime quantum Domino gratuitam gratiam largiente, modulum propriæ paruitatis agnoscere, sub illo uno Domino atque magistro in eius schola positus, non fratrum

trum meorum uocari magister aut doctor affecto, quorum in ueritate condiscipulus semper esse desidero. Quapropter hoc ab illo uerò Domino ac magistro nostro postulare non desino, ut ea me, siue per eloquia scripturarũ suarum seu per sermocinationem fratrum condiscipulorumq; meorum, sed etiam per inspirationis suę internam suauioremq; doctrinam (ubi sine sonis sermonum, & sine elemẽtis literarum, eo dulcius, quo secretius, ueritas loquitur) ea me docere dignetur quæ sic proponam, sic asseram ut in propositionibus atq; assertionibus meis ueritati (quæ nec fallit nec fallitur) semper inhęream, semper obediens consentiensq; reperiar. Quoniam ut ueritati obedire atq; consentire ualeam, ipsa ueritas illuminat, ipsa adiuuat confirmat. Ab ipsa postulo doceri multo plura quæ nescio, à qua accepi pauca quæ scio. Ipsam rogo, ut præueniente ac subsequente misericordia, quæcunque salubriter scienda nescio, doceat me. In his quæ uera noui, custodiat me. In quibus, ut homo fallor, corrigat me. In

me. In quibus ueris titubo, cõfirmet me. Et à falsis ac noxijs eripiat me. Vt in cogitationibus ac sermonibus meis, quod salubriter donat, inueniat. Et ea faciat de ore meo procedere, quę sint coram ipso principaliter grata. Et sic fiant fidelibus cunctis accepta. Quantum igitur ipsa ueritate (quæ uerum lumen est) inluminante tenebras meas, in huius quæstionis scrutatiõe, facultas mihi est hactenus intelligendi concessa, nihil aliud accipiendum existimo, in illo sancti Augustini sermone, quoad interitum quosdã prædestinatos firmat, nisi ad interitum supplicij, non delicti. Necq; ad malum, quod iniustè admittunt, sed ad cruciatum, quę iustissimè patientur. Nec ad peccatum, quo primæ resurrectionis beneficium, aut non accipiunt aut amittunt, sed ad tormentum, quod illis propria iniquitas male parit, & æquitas diuina bene retribuit. Nec ad mortem animæ primam, in qua nascũtur paruuli, uel in quam (sicut beatus Iacobus dicit) concupiscentia sua abstracti & inlecti recidunt criminosi, sed ad mortem secundam, quam necesse

Iacob. I. B.

est patiantur, retribuente iustissimo iudice, seu qui ante perceptam gratiam baptismi discedunt de sæculo, siue qui in uacuum gratiam Dei recipiẽtes post acceptum baptismum, usq; in finem præsentis uitę, malunt serui esse peccati, nec uolunt dum tempus est acceptabile, & dies salutis, conuerti à uia sua mala, ut uiuant: & ignorãtes, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam eos adducat, ipsi secundum duriciam suam, & impœnitens cor, thesaurizant sibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei. De illa ergo morte, quam sibi peccatores manibus & uerbis arcessierunt, & æstimantes eam amicam defluxerũt, dicitur: Nolite zęlare mortem in errorem uitæ uestræ, neq; adquiratis perditionem animarum uestrarum, quoniam Deus mortem non fecit, neq; lętatur in perditione uiuorum. Et alio loco de hac morte dicitur: Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Imitantur autem eum, qui sunt ex parte illius. Quam mortem, ut ab opere ac prędestinatione Dei agnosceremus alienam, Deus ipse sic loquitur

Universidad de Deusto Biblioteca

quitur per prophetam: Conuertimini, Ezec.18.g.
& auertite uos ab omnibus impietatibus uestris, & non erunt uobis in pœnã iniquitatis. Proijcite à uobis omnes iniquitates uestras, quas impie fecistis aduersus me, & facite uobis cor nouum & spiritum nouum. Et ut quid morimini domus Israel? Quoniam nolo mortem morientis, sed ut auertatur ipse à sua uia mala, & uiuat anima eius. Hæc est mors impietatis, quam non fecit Deus, quæ per diabolum introiuit in orbẽ terrarum. In hac eum imitãtur, qui sunt ex parte illius. Huic uni morti, quam peccator sibi per contemptum diuinæ iussionis iniustè concupiscendo arcessiuit, duplam Deus mortem iuste iudicando retribuit. Hoc est, Primam in separatione animæ & corporis, Secundam, in æterna cruciatione animæ & corporis. Ac per hoc primam, qua, discedente anima, caro sola moritur, Secundam uero quando rediens in carnem anima, in eadem cũ eadẽ, in qua peccauit, carne torquetur. Vt cum qua cõmunicauit motẽ peccati, quod Dei bonitas interdixit homi

homini, cum ipsa communicet mortem supplicij, quod parauit diuina iustitia peccatori. De hac morte Saluator noster dicit: Nolite timere eos, qui occidũt corpus, animam autem non possunt occidere. Magis autem eum timete, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Quod ergo ante gehennã mali pereunt, non est diuini operis, sed humani: Quod autem in gehenna perituri sunt, hoc facit Dei æquitas, cui nulla placet peccantis iniquitas. Qui enim diligit iniquitatem, odit animam suam. Et dicit Iohãnes: Quia omnis qui facit peccatum, & iniquitatẽ facit, & peccatum est iniquitas. Et Deus per Prophetam dicit: Quia anima quæ peccauerit, ipsa morietur. De filio autem Dei Ioan. dicit: Scimus quia ille apparuit, ut peccata tolleret, & peccatum in eo non est. Sicut ergo peccatum in eo non est, ita peccatũ ex eo non est. Quod autem ex eo nõ est, opus eius itaq; non est. Quod autẽ nunquã est in opere eius, nunquã fuit in prędestinatione eius. Non ergo prędestinati sunt mali ad hoc, quod male operãtur, Psal.10.

à con-

à concupiſcentia ſua abſtracti & illecti,
ſed ad hoc, quod iuſte patiuntur inuiti.
Prędeſtinationis enim nomine non ali-
qua uoluntatis humanę coactitia neces-
ſitas exprimitur, ſed miſericors & iuſta
futuri operis diuini ſempiterna diſpoſi-
tio prędicatur. Deo autē miſericordiam
& iudicium cantat Eccleſia, cuius hoc
opus eſt in homine, ut occulto uoluntatis
ſuę, non tamen iniuſto conſilio, aut
d grauidam miſericordiam pręroget miſe-
ro, aut debitam iuſtitiam rependat iniu-
ſto. Imò aut miſericorditer debitori do-
net, quod ſi uellet, iuſte poſſet exigere,
aut iuſtè cum uſuris, quod ſuum eſt exi-
gat, & iniquo debitori, quod debetur in-
iniquitatibus reddat. Ac ſic, aut iuſtum
prorſus indignum miſericordia pręue-
niet, aut illum ira dignum inueniat. Ipſe
enim donat gratis indigno gratiā, qua
iuſtificatus impius illuminetur munere
bonæ uoluntatis, & facultate bonæ ope-
rationis, ut præueniente miſericordia
bonum uelle incipiat, & ſubſequēte mi-
ſericordia bonum quod uult, facere ua-
leat. Vtrunq; autem prędeſtinādo Deus
prępa-

præparauit in illa incommutabili uolun-
tate, in qua ſic futurum effectum homi-
nis renouandi diſpoſuit, ut eius uolun-
tas in opere nouo, noua eſſe non poſsit.
Donat etiam gratiam digno, in retribu-
tione mercedis æternæ, ut ſcilicet, ſiue
cum impium pie iuſtificat, iuſtus: quia
de ipſo Apoſtolus dicit: ut ſit ipſe iuſtus,
& iuſtificās eum qui ex fide eſt IESV:
ſeu cū iuſtum iuſte glorificat, pius. Quia
quos iuſtificauit, illos & glorificauit. Ea-
dem ſit operatio gratiæ, quæ meritum
hominis bonum, & initiat ad iuſticiam,
& cōſummat ad gloriā. Primo inchoans
in homine uoluntatem bonam, deinde
eandem uoluntatem adiuuans inchoa-
tam, ut eadem uoluntas, & diuino dono
bona ſit, & diuino adiutorio malam ſu- a
perare concupiſcentiam poſsit, & Deo
perficiente talis poſtmodum ipſa uolun-
tas ſit, ut malam concupiſcentiam habe
re non poſsit. Ac ſic in præſenti uita gra
tiæ adiutorio infirmitati non cedat, in fu
tura autem, gratiæ beneficio, infirmita-
tem non habeat. Et nunc recreetur con-
tinuo iuuamine medicaminis, tunc ue-
B rò frua-

rò fruatur, æterna plenitudine sanitatis.
Hęc aût Deus: sicut in prædestinatione
semper habuit, sic per gratiam, sicut præ-
destinauerat, facit. Prædestinationis ita-
que ipsius instituatur agnitio, cum dicit
scriptura: Et præparatur uoluntas à do-
mino. Non autem ob aliud præparatur
dicitur, nisi quia danda prædicitur. A
quo enim præparatur per bonitatē sem-
piternam, ab ipso datur per indebitā gra-
tiam. Quod ipse Dominus Ezechielis
Ezech.36.F. uaticinatione testatur dicens: Dabo uo-
bis cor nouum, & spiritum nouum da-
bo in uobis, & auferetur cor lapideum
de carne uestra: Et dabo uobis cor car-
neum, & spiritum meum dabo in uobis.
Et faciam, ut in iustificatiōibus meis am-
buletis. Et iudicia mea obseruetis & fa-
ciatis. Dat ergo Deus cor nouum, ut in
iustificationibus eius ambulemus, quod
pertinet ad bonæ uoluntatis initiū. Da-
etiam ut iudicia eius obseruemus & fa-
ciamus, quod pertinet ad bonę operatio-
nis effectum. Vnde cognoscimur De-
esse, ut bonum facere uelimus, & ut bo-
num facere ualeamus. Cui sensui Daui-
omnino

omnino concordat, gratiam benè uo-
lendi sic ostendens, diuinæ largitatis di-
rectione donari. A Domino gressus ho-
minis dirigentur, & uiam eius uolet. O-
pus quoq; bonum non nisi à Deo in no-
bis, & in Deo à nobis fieri protestatur,
dicens: Confirma hoc Deus, quod ope-
ratus es in nobis. Et alio loco: In Deo fa-
ciemus uirtutē, id est, opus uirtutis. Sic veritatem,
autem hic pro opere uirtutis uirtutem veritatem.
dixit fieri, sicut Ioannes pro opere iusti-
ciæ iusticiam dixit fieri. Ait enim: Qui fa-
cit iustitiam iustus est, sicut ille iustus est.
Paulus quoq; optat à nobis Dei fieri uo-
luntatem, dicens: Deus autem pacis
qui eduxit ē mortuis pastorē magnum
ouium, in sanguine testamenti æterni,
dominum nostrum Iesum, aptet uos in
omni bono, ut faciatis uoluntatem ei-
us. Quid est autem facere uoluntatem
eius, nisi facere opera quæ nobis inspi-
rat, & in nobis operatur uoluntas ei-
us? Tale aliquid & in ipsius redempto-
ris nostri sermonibus inuenimus dū ue-
ritatē fieri dicit, pro opere ueritatis. Sic m
enim loquit: Omnis qui male agit, odit
lucem,

lucem, & non uenit ad lucem ut non ar-
guantur opera eius. Qui autem facit ue-
ritatem, uenit ad lucem, ut manifesten-
tur eius opera, quia in Deo sunt facta.
Hoc autem in Deo facimus, quod Deo
in nobis faciente datur nobis ut facia-
mus. Quod euidenter in epistola ad He-
Heb.3. breos ostenditur, ubi, cũ de Deo dictum
esset, Aptet uos in omni bono, ut facia-
tis uoluntatem eius, Continuo sequi-
tur: Faciatis in uobis quod placeat co-
ram se. Omne igitur opus, quod à nobis
in Deo fit, Deus in nobis facit. Ex ipso
enim, & p ipsum, & in ipso sunt omnia.
Ex ipso ergo est, & uoluntas bona, & o-
peratio bona. Quod doctor gentiũ his
uerbis affirmat: Deus est enim qui ope-
ratur in uobis, & uelle & perficere pro
bona uoluntate. Propterea, sicut Salo-
mon dicit: quia præparatur uoluntas à
Eph.2.B. domino: sic etiã bona opera nostra Pau-
lus à Domino asserit præparata, hoc est,
in prędestinatione disposita. Dicit itaq;
Gratia salui facti estis per fidem, & hoc
non ex uobis, sed Dei donum est. Non
ex operibus ut ne quis glorietur. Ipsius
enim

enim sumus factura, creati in Christo
Hiesu, in operibus bonis, quæ prępara-
uit Deus, ut in illis ambulemus. Sicut er
go prępara ta est per prędestinationem
uoluntas à Domino, qua bonum uelí-
mus: sic etiam opera bona præparauit
Deus, ut in illis ambulemus. Attenda-
mus etiam uitam æternam regnumq; cę
lorum diuinitus fide fidelibus prępara-
tum. Ipse quippe Christus dicturum se
dextris ostendit: Venite benedicti pa-
tris mei, percipite regnum, quod uobis
paratum est ab initio mundi. Sed & hoc
ipsum opus est gratię. Ex gratia enim da
tur non solum iustificatis uita bona, sed
etiã glorificatis uita æterna. Quod Pau-
li tenemus prædicatione compertum,
dicentis: Stipẽdium enim peccati mors.
Gratia autem de uita æterna, in Christo
Hiesu Domino nostro. Quur autem
mors stipendium, uita uerò æterna gra-
tia dicitur? Nisi quia illa redditur, hęc do
natur. Sed ubi illam Deus reddit, opus
malum peccatoris hominis punit, quod
nullatenus fecisset homo, nisi discessis-
set à Deo. Cum uerò Deus uitam æter-
nam

nam donat, opus ſuum quod inchoauit,
iuſtificans impium, perficit, glorificans
iuſtum. Hæc autem utraq; gratia, id eſt,
& uita bona, & uita æterna, in Chriſto
Hieſu domino noſtro eſt. De plenitudi-
ne quippe eius nos omnes accepimus,
& gratiam pro gratia, ſcilicet, gratiã glo-
rificationis æternæ pro gratia iuſtifica-
tionis indebitæ, ut gratia iuſtificationis
omne meritum malum deleat indebito
beneficio, & meritum bonum iugi con-
firmet auxilio, cui gratia glorificationis
iuſtæ reddatur in premio. Gratia auten
etiam ipſa ideo non iniuſte dicitur, qui
nõ ſolum donis ſuis Deus dona ſua red-
dit, ſed quia tantum etiam ibi gratia di-
uinæ retributionis exuberat, ut incom-
parabiliter atq; ineffabiliter omne meri-
tum, quamuis bonæ & ex Deo datæ, hu-
manæ uoluntatis atq; operationis exce-
dat. Quamuis enim non ſolum credere
di in Chriſtum lumen, ſed etiam pro illo
patiendi uirtutem à Deo nobis donat
beatus Paulus Apoſtolus oſtendit, di-
Philip. 1. D. cens: Vobis enim donatum eſt, pro
Chriſto, non ſolum ut in eum credatis,
ſed

ſed ut etiam pro illo patiamini. Quod
utrumq; pertinet ad gratiam præſentis
bonæ uitæ. Illam tamen futuræ uitæ gra-
tiam, omnibus præſentis temporis paſ-
ſionib. anteponit, dicens: Non ſunt con- Rom. 8. B.
dignæ paſsiones huius temporis ad fu-
turam gloriam, quæ reuelabitur in no-
bis. Et alio loco: Id enim quod in preſen-
ti eſt momentaneum & leue tribulatio-
nis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate
æternum gloriæ pondus operatur in no
bis. Hanc gratiam non ſolum in præſen-
tis uitæ iuſtificatione, ſed etiam in futuri
ſæculi remuneratione, dicit gratiam per
manere, & ſuper nos, hoc eſt, ſup omnia
bona cuiuſlibet hominis merita in Dei
bonitate aſſerit abundare, dicens: Vt o-
ſtendat in ſæculis ſuperuenientibus ab-
unbantes diuitias gratiæ ſuæ, in bonita-
te ſuper nos in Chriſto Hieſu. Gratia eſt
igitur retributio pia, qua Deus in præ-
ſenti tempore malis bona retribuit, illis
uidelicet, quos iuſtificat impios, ut de-
putetur fides ad iuſticiam, de qua retri-
butione Dauid dicit: Quid retribuã do- Pſal. 115.
mino pro omnibus quæ retribuit mihi?

Gatia est & illa iusta retributio, qua bo-
nis suis meliora retribuens Deus glorifi-
caturus est iustos: Et hoc enim gratię o-
pus erit. Quia ut hoc mereãtur, ipsa prę-
ueniẽdo, misericorditer incipit, ipsa sub-
sequendo custodit. Ista gratia in scriptu-
ris etiam misericordia nominatur. De
qua dicit Dauid: Deus meus, misericor-
dia eius præueniat me. Et alio loco: Mi-
sericordia tua subsequitur me, p omnes
dies uitę meæ. Pręuenit igitur impium,
ut fiat iustus: subsequitur iustum, ne fiat
impius. Pręuenit cęcum, ut lumen quod
non inuenit, donet: subsequitur uiden-
tem, ut lumen, quod contulit, seruet. Prę-
uenit elisum, ut surgat: subsequitur ele-
uatum, ne cadat. Pręuenit, donans ho-
mini bonam uoluntatem: subsequitur
beneuolẽtem, operando in illo boni o-
peris facultatem. Hoc igitur ista miseri-
cordia Dei in homine subsequitur, qd
pręueniens ipsa largitur. Et ideo non so-
lum errantem iustificando ad uiam re-
uocat, sed etiam bene ambulantem cu-
stodit & adiuuat, ut ad donum glorifica-
tionis ęternę perducat. Hęc autem o-
mnia,

mnia, id est, & uocationis nostrę initia,
& iustificationis augmenta, & glorifica-
tionis pręmia in prędestinatione sem-
per Deus habuit, quia & inuocatione,
& in iustificatione, & in glorificatione
sanctorum gratię suę opera futura prę-
sciuit. Ob hoc totum Deo assignat A-
postolus dicens: Nam quos pręsciuit, &
prędestinauit conformes fieri imaginis
filij eius, ut sit ipse primogenitus in mul-
tis fratribus. Quos autem prędestinauit,
hos & uocauit: & quos uocauit, hos &
iustificauit: quos autem iustificauit, illos
& glorificauit. Veruntamen, cum simul
iustificatos & glorificatos audimus, nõ
simul & iustificationis & glorificationis
opus præsenti tempori deputemus. Iu-
stificationis enim gratia in præsenti da-
tur, glorificationis autem futura serua-
tur. Ista est fidei, illa spei. Dicit aũt Pau-
lus: Quia nunc per fidem ambulamus, in
non per spem. Quod enim nunc sancti
credunt, tunc uidebunt. Propter quod
Ecclesię dicitur: Audi filia & uide. Quia
fides ex auditu. Vnde iustus ex fide ui-
uens, fiducialiter dicit: Credo uidere bo-

na domini in terra uiuẽtium. Iste igitu
est in homine ordo diuinę redemptio
nis ac remunerationis, ut nunc iustifica
tus credat, quod tunc glorificatus acci
piat. Propter quod Paulus ait: Nõ quo
iam acceperim, aut iam perfectus sim. I
hac ergo iustificatione sancti euntes e
unt & flent, mittentes semina sua: in ill
uerò glorificatione uenientes uenient
in exultatione portantes manipulos su
os. In hac operarij patrisfamilias in u
nea operantur: in illa autem denarij m
cede sine dubio potientur. Istam Deu
nunc donat, ut initium meriti boni gr
tis indignus accipiat, illam uerò in futu
rum repositã seruat, qua boni meriti p
mium accipere dignus possit, qui bo
meriti principiũ, cum esset indignus, a
cepit. Dicens igitur Paulus: Quia qu
Ad Rom. 8. D. Deus iustificauit, illos & glorificauit: n
utrunq; præsenti uitæ deputat, sed ea
de quod futurum est, uelut factũ firm
qua quia fide propheta de Deo dicit: Qui
cit quæ futura sunt. In illa quippe imm
bilitate consilij sui, secundum bonu
placitum eius, quod proposuit in eo, i
dispe

dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt. In ipso ex æternitate dispositionis suæ, in prædestinatione iam fecit, quæcunque effectu operis sui, tempore congruo facienda dispo suit. Sicut enim omne creatoris opus. sine initio non potuit nec potest fieri, sic illa sempiterna uoluntas eius, nunquam mutabilitati subiacet, quia initium existendi non habet. Quod autem semper sic est, ut esse non cœperit, proculdubio sic est, ut id quod est, non esse non possit. Vera igitur immutabilitas, dignè uera uocatur æternitas, in qua æternitate incommutabilis uolũtatis suæ Creator ille iam fecisse dicitur, quod in creatura mutabili, prout oportunè faciendum di sposuit, sic ritè dispositum facit. Et ideo quæcunq; promisit, iam facta dicimus, quia de faciendis dubitare non debemus. Abraham enim pater noster (sicut ait Apostolus) in repromissione Dei non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo plenissime sciens, quia quæcunque promisit, potens

potẽs est & facere. Ideo ergo in Dei pro
missis nulla est falsitas, quia in faciendis
nulla omnipotenti est difficultas. Et pro
pterea ibi nunquam deest uoluntatis ef
fectus, quia uoluntas ipsa non aliud in
uenitur esse quam uirtus. Quicquid au
tem uult, potest, qui quantum uult, tan
tum potest. Propterea de solo digne di
citur: Omnia quæcunq; uoluit fecit. E
iterum. Subest enim tibi, cum uoles pos
se. Ideo diximus tantam ibi esse uirtut
uoluntatis, quanta est uoluntas ipsa uir
tutis. Quia cui semper subest, cum uo
let, posse, non aliud est in illo uelle quam
posse. Quia ergo Deus nulla necessita
te compellitur, ut aliquid nolẽs promi
tat, nullius utiq; aduersitatis impeditu
obstaculo, quo id quod promisit, aut m
nus quam uult, aut tardius faciat. Pro
de potuit, sicut uoluit, prædestinar
quosdam ad gloriam, quosdam ad pœ
nã. Sed quos prædestinauit ad gloriam
prędestinauit ad iusticiam. Quos auten
prædestinauit ad pœnam, non prædesti
nauit ad culpam. Posset enim peccatum
aliquod ex prędestinatione Dei esse,
posse

posset aliquis hominum iuste peccare.
Nullus autem hominum iuste peccat,
quamuis eum iuste Deus peccare per
mittat. Iuste enim deseritur à Deo, q de
serit Deum. Et quia homo deserens De
um, peccat, deserens peccatorem Deus,
iusticiam seruat. Quid autem magis iu
stum quàm ut ille, qui desiderio peccan
di iã peccat, pro eo quod desiderans pec
care, ipse sibi noxius efficit, semetipsum
peccato suo lædere permittat? In sanctis
igitur coronat deus iusticiam, quam eis
gratis ipse tribuit, gratis seruabit, gratis
que perfecit. Iniquos autem cõdemna
bit pro impietate uel iniusticia, quam in
eis ipse non fecit. In illis enim opera sua
glorificat, in istis autem opera non sua
condemnat. Hoc itaq; prędestinauit De
us, quod erat ipse facturus, aut quod fue
rat largiturus. Illud uerò nullatenus
prædestinauit, quod siue per gratiam,
seu per iusticiam facturus ipse non
fuit. Proinde diligentissimè requiren
dum uidetur, quid in his Deus opere
tur, quos gratis iustificat: quid etiam in il
lis, quos iustè condemnat. Dicit enim
eximius

Universidad de Deusto Biblioteca

eximius gentium Doctor: Si autem iniquitas nostra iusticiam Dei commendat, Quid dicemus? Nunquid iniquus Deus, qui infert iram? Secundùm hominem dico. Absit. Hic autem iram pro cõdemnatione posuit, sicut alibi Ioannes Baptista dicit: Qui incredulus est filio, non uidebit uitam, sed ira Dei manet super eum. Hanc iram Pharisæis & Saduceis cũ obiurgatione denunciat, dicens: Genimina uiperarum, quis uobis ostendit fugere à futura ira? Ab hac ira nos dominus Christus eripuit, quod Paulus ueridica prædicatione firmauit, dicens Thessalonicensibus: Quomodo cõuersi estis ad Deũ à simulacris, seruire Deo uiuo & uero, & expectare filium eius de cœlis, quem suscitauit à mortuis, Iesum qui eripuit nos ab ira uentura. Hãc iram, id est, punitionem, quæ parata est malis, alio loco interitum uocat dicens: Cũ enim dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient. Quæramus itaq; utrũ credendum sit Deus iniquorũ opera prædestinare pro

pro quibus eos condemnet, sicut in sanctis prædestinasse dicitur, q̃d coronet? Cum uerò causam condemnationis iniquorum & glorificatiõis sanctorũ quærimus, non prædestinatos negamus, uel illos ad pœnam, uel illos ad gloriã. Sed utrum, sicut creduntur prædestinata diuinitus opera bona, pro quibus glorificabũtur iusti, sic credenda sint prædestinata diuinitus opera mala, pro quibus in æternum punientur iniusti? Dicitur enim in libro Psalmorũ: Iniusti punientur, & semen impiorum peribit, salus autem iustorum à domino. De utrisq; & saluator noster dicit: Tũc illi ibunt in combustionem æternam. In utrisq; ergo, id est, iustis, & iniustis, tria quædam consideranda existimo, initium uoluntatis, progressum operis, finem retributionis. Vt in his quæcunq; iusta & bona uidemus, iusto & bono Deo demus, illa autem Deo indigna nouerimus, in quibus nec bonitatem nec iusticiam inuenimus. Et considerata operum qualitate, illa credamus Deo prædestinata, quæ misericordiæ uel æquitati diuinæ con-

condigna reperiuntur, & congrua. Mi
sericors enim & miserator & iustus Do
minus. Ac primo totius bonæ uoluntatis initiũ ab illa sempiterna trinitate (qui unus, solus, & uerus est Deus) & prædestinatum confitemur & datum. Hoc enim homini gratuita iustificatione tribuit præparatum, quod in æterna prædestinatione preparauerat tribuendum. Hanc uoluntatis præparationem superius sanctæ scripturæ testimonio demonstraui, quo dictum est, præparatur uoluntas à domino. Ab ipso ergo uoluntas præparatur, qui in nobis, & uelle & perficere misericorditer operatur. Dicit enim Apostolus: Deus est enim qui operatur in nobis & uelle & perficere pro bona uoluntate. Loquens etiam Deum per prophetam, se ipsum facere confirmat, quod fidelibus donat ut faciant, secundũ illud oraculũ, quod est à nobis supra iam positum, quo dicit: Et faciam, ut in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis. Quid est autem, faciam ut faciatis, nisi meritorum operis omne bonum, quod operatur fuer

fueritis? Ipse ergo facit, ut faciamus, quo in nobis operante, fit omne bonũ quod facimus. De quo dicitur ad Hebræos: Aptet uos in omni bono, faciens in uobis quod placeat coram se. Demonstratur itaq; Dei gratia in bona uoluntate & operatione hominis, futuræ quoq; retributionis gloriam, quæ donabitur sanctis. Quis diuinæ gratiæ non esse contendat? Cũ siue credentes, siue operantes, licet nostra sit fides, & nostra sint opera (sicut ipse dóminus dicit: Secundum fidem tuam fiat tibi. Et beatus Ioannes prædicat: Hæc est uictoria, quæ uincit mundum, fides nostra. Paulus quoq; ita scribit: Gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus uobis, quia fides uestra annũciatur in uniuerso mundo. Opera quoq; nostra Dominus ipse testatur dicens: Sic luceat lux uestra coram hominibus ut uidentes uestra bona opera, glorificent patrem uestrum qui in cœlis est) tamen quia ista cum habemus, non habemus ex nobis nata, sed à Deo donata, sicut Apostolus dicit: Nos autem non spiritum mundi accepimus,

1. Iohan. 5. a.
Ad Ephes. 1. C

Universidad de Deusto Biblioteca

1.Cor.2.D. sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sint nobis. Et quæ quæcũq; nobis facienda donat, sicut habere non possumus, nisi ipse nobis largiatur, sic facere nõ possumus, nisi ipse nobis quę largitus est, operetur. Propterea nullatenus sinimus, immo salubriter pohibemus, tã in nostra fide, quã in nostro opere, tãquam nostrum nobis aliquid uẽdicare. Dicit enim uas electionis: Quid autem habes quod non accepisti? Si accepisti, qd gloriaris, quasi non acceperis? Et in sancto Euangelio Præcursoris dominici uox est: Non potest homo accipere quicquam, nisi datum ei fuerit de cœlo. Iacobus quoque Apostolus protestatur: Quia omne datum optimum, & omne donum perfectum, deorsum est descẽdens à patre luminum. Quod est autem magis donum perfectum, quàm glorificatio futura sanctorum? Nunc enim diuinorum munerum (ut ita dicam) nondum est perfecta perfectio, utpote, ubi omnis perfectus perfectionis est indignus. Nanq; ille, qui dixit: *Quotquot ergo pfecti sumus, hoc sen-

*alias Quicumque.

sentiamus: Idem dicit: Nõ quod iam acceperim, aut iam perfectus sim. Fuit ergo perfectus spe futurę glorificationis, fuit autẽ imperfectus onere corruptionis & mortalitatis. Corpus enim quod corrumpitur aggrauat animã, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantẽ. Fuit perfectus expectatione muneris, fuit imperfectus fatigatiõe certaminis. Fuit perfectus quòd mente seruiebat legi dei, fuit imperfectus q̃d carne seruiebat legi peccati. Fuit perfectus desideriũ habens dissolui & esse cũ Christo, fuit autem imperfectus, quia quamdiu fuit in corpore, peregrinabatur à domino. Fuit perfectus, plenissimè sciens, quia deus, quæcunq; promisit, potẽs est facere, fuit autem imperfectus, quia deus in sanctis suis quædam nondum fecit ex omnibus quæ promisit. Propter quod etiam omnes antiqui iusti (sicut idem Apostolus dicit) testimonio fidei comprobati, non acceperunt repromissionẽ, deo pro nobis melius prouidẽte: ne sine nobis perficerentur. Sicut ergo præcedẽtes sancti, testimonio fidei com

probati, non ſunt ſine ſubſequentium perfectione perfecti, ſic ſubſequẽtes ſanctí non poſſunt ſine præcedentibus perfici. Donum itaq; perfectum tunc omnibus dabitur, quando ſanctis æterna glorificatio tribuetur. Tunc ſicut ueritas dicit: Iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris ſui. Illius eſt igitur etiam hoc donum perfectum, à quo eſt doni totius initium. Quod utiq; donum nõ diceretur, ſi non etiam hoc ex gratia donaretur. Vnus autem deus eſt, qui gratis, & uocat prædeſtinatos, & iuſtificat uocatos, & glorificat iuſtificatos. Sicut autem nõ eſt aliud iuſtificare, niſi iuſtos facere, ſic non eſt aliud glorificare, niſi glorioſos facere. Proinde, quia deus ſuos & iuſtificat & glorificat, ſicut gratiæ ipſius opus eſt cum facit iuſtos, ſic gratiæ ipſius opus erit, cum faciet glorioſos. Quia ſicut nemo poteſt habere ueram iuſticiam, nisi fuerit iuſtificatus, ſic nemo poteſt habere uerã gloriam, niſi fuerit glorificatus. Vnde autem ſit uera gloria, Saluator noſter, cum Iudæos increparet, oſtendit, dicens: Quomodo poteſtis uos credere qui

gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam, quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis? Hunc ſenſum habens Paulus (& ueraciter dicens: Nos autem ſenſum Chriſti habemus) ſicut gloriam ueram à Deo eſſe nouerat, ita iuſticiam ueram ex Deo eſſe confirmat, dicens: Vt inueniar in illo, non habens meam iuſticiam, quæ ex lege eſt, ſed illam, quę ex fide eſt Chriſti, quę ex Deo eſt iuſticia in fide. Et quamuis abundent plurima documenta, quibus clareat, non ſolum bonę uoluntatis bonęq; operationis gratiam, ſed etiam ipſam ſanctorum glorificationem diuinitus & inchoari prorſus & perfici, tamen arbitror etiam hęc, quę à nobis poſita ſunt, utcunq; ſufficere. Et ideo iam, ut libelli ſeries temperetur, malorũ quoque uoluntatem, operationem, ac retributionem conſiderare debemus. Vt agnoſcamus, utrum malos Deus iuſtus ad hoc prędeſtinauerit faciendum, quod in eis puniturus eſt factum, an idcirco iniquos ad ſupplicium iuſtè prędeſtinauerit, quia eorum mala opera, licet futura, pręciret, non tamen ipſe prędeſtinauit

Philip. 3. E.

uit ut futura essent, quia non ipse fecit ut fierent. Itaque si initium peccati requiritur, nihil aliud, nisi superbia, inuenitur. Dicit enim scriptura: Initium omnis peccati superbia. Quæ itaque tunc initium sumpsit, cum angelus aduersus Deum elatus, & ipsa elatione prostratus, per cupiscentiam (quæ radix est omniũ malorũ) uolens usurpare, quod illi datum a Deo non fuit, à Deo discessit, & cecidit, in quo si stetisset, non cecidisset: sed per concupiscentiam malam, qua concupiuit plus extra se, minus factus est in se. Quam cõcupiscentiam, licet explere nequiuerit, opere tamen retinuit uoluntatem. Sic ipse sibi iam factus est pœna, & supplicium semper esset malo uoluntate mala, tanquam cæco ipsa cęcitas sua. Hæc concupiscentia peccandi tormentũ fieret peccatori, & rebellis ac refuga, quia iam imperturbabilem requiem fugere deinceps perturbationi seruiret, atque à bono domino relinqueretur iustè, quem ipse reliquit iniustè. Ita factum est, ut perseuerans inordinatus ex se ordinaretur in se. Et in eo, qui in se ordinaretur,

nẽ perderet, diuini ordinis ratio non periret. Hoc & in homine contigit, quem ipse diabolus serpentina calliditate deiecit. A Domino quippe bono dissentiens, & seruo malo consentiens, malæ uoluntatis effectum plenum adpisci nõ potuit, quia ipsa malicia uoluntatis à Deo non fuit. Hanc enim, si à Deo non discederet, non haberet. Bonus ergo Deus bonarum est conditor naturarum. Vidit enim Deus (sicut scriptum est) omnia quæ fecit, & ecce bona ualde. In quibus omnibus quæ fecit, rationalem creaturam meliorem cæteris fecit. Sic tamen potiori creaturæ magis uoluit inesse bonum, ut etiam infimæ creaturæ nullum inesset substantialiter malum. Ac per hoc, superius esse infimo bono melius creatum bonum, cui summum bonum (quod creatum non est, & à quo omne mutabile bonum creatum est) iustè dominaretur. Cuius etiam participatione beatum esset, si summo bono humili dilectione seruiret. Creaturæ quippe rationali alia beatitudo nec potuit, nec potest es-

esse, nec poterit, nisi ut agnoscens, à quo non solum facta, sed etiam à quo rationalis est facta, maiorem dilectionem exhibeat bono creatori quàm sibi. Neque enim ei inesse posset ullatenus ratio, nisi ei posset creatoris inesse dilectio. Quia nec est alia, quæ uera sit sapientia uel intelligentia creaturæ rationalis, nisi dilectio creatoris, in qua tãto magis minus úe est dilectio sui, quanto magis minus úe dilectionẽ suo exhibet creatori. Volũtas porrò creaturæ rationalis, sine qua licunq; amore non potest esse. Nec sic potest diligere, ut amorem suum non uelit ad aliquid religare, quæ inter summum bonum, à quo creata est, & infimum bonũ cui prælata est, medio, quodam loco posita, profecto aut in infimo bono necesse est miserabiliter iaceat, aut in summo bono ueraciter fœliciterq; requiescat. Quodam etenim amore rapitur, seu cum obedientia subleuatur, & creatori bono benè subijcitur, siue cum superbia deprimitur, ut creaturæ bono malè dominetur. Sicut enim fit elatione humilis, sic fit humilitate sublimis. Dicit enim Dominus & Magister noster: Omnis qui se exaltauerit, humiliabitur, & qui se humiliauerit, exaltabitur. Propter quod item scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Neq; uerò Deus humiles, quibus dat gratiam, ante datam humiles inuenit, sed dando gratiã humiles facit. Hoc ipsum enim, gratiam, Deus per gratiam donat, ut quisquis eam acceperit, humilis fiat. Propter quod ipse unigenitus sanctæ humilitatis doctor atq; largitor dicit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Hanc requiem perdiderunt, qui humilitate reiecta, aduersus uitam suam tumuerunt, & in mortem per superbiam reciderunt. De talibus enim dictum est: Deiecisti eos, cum extollerentur. Talibus autem propterea Deus resistit, quia in eis superbiam ipse non fecit, per quam iniustè malũt in peccatum cadere, & per quam iustè meretur in peccato remanere. Proinde, quia initiũ malæ uoluntatis superbia est, quæ ex Deo non est, perspicuè claret, non ex Deo es-

se hominibus interitum malæ operationis, sed à iusto iudice retribui malis interitum ultionis. Mala quippe uoluntas non pertinet ad optimum creatorem: iusta ueò iniusti angeli, hominisq; damnatio pertinet ad æquissimũ cognitorem. Ad uoluntatem igitur malam Deus hominem non prædestinauit, quia hominem daturus ipse non fuit. Quomodo enim Deus hominem, quem ad imaginem suam fecit prædestinaret ad malam uoluntatem, quam ipse non fecit? Itaq; peccare in hoc homo cœpit, in q̃ à Deo discessit. Scriptum est enim: Quia initium superbiæ apostatare à Deo. Et alio loco: Ecce omnes, qui se elongant à te peribunt, perdidisti omnes qui fornicantur abs te. Isti ergo, qui se elongant & fornicantur à Deo, utiq; peccando pereunt per suam malam uoluntatem, quæ non est ex Deo. Perdet autem illos Deus iustè iudicando, quod competit Deo. Non enim eos Deus iudicio perderet nisi per suas iniquitates ipsi perissent. Scriptum est enim: Defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam. Defectus

ergo à summo bono ad infimum bonum, hoc est peccatoris proprium & uolũtarium malum, quo malo seipsum perdit iniustus. Et quia huic malo author non est Deus, sed homo peruersus, digne itaque homini, qui se perdidit peccato, redditur in tormentis æterna perditio, ut pereat quidem, qui perire uoluit, non tamen sic pereat, quemadmodum uoluit. Qui enim si peribit, delectatione peccatorum illectus, ut si posset fieri, maneret in opere peccati perpetuus, iuste quidem est in perditione peccati dimissus, quo propria cecidit uoluntate: sed non ibi fuit impune dimittendus, ne Deus fidelis, in quo non est iniquitas, qui est iustus & sanctus, si peccatorem semper in peccato relinqueret impunitum, putaretur illi placere peccatum. Quam sentẽtiam in quibusdam Deus arguit, per Malachiam prophetam, qui dicunt: Omnis qui facit malũ, bonus est coram Domino, & ipse in eo placuit, & ubi est Deus iusticię. Iustę igitur est subsequuta seueritas iudicis, ubi præcessit iniquitas peccatoris, quia illius

illius rei Deus ultor est, cuius author nõ
est, id est, iniquitatis quam potest Deus
punire, non facere. Scriptum est enim:
Omnis qui facit peccatum, & iniquita-
tem facit, & peccatum est iniquitas. Et
Scitis, quia ille apparuit, ut peccata tol-
leret, & peccatum in eo non est. Omnis
qui in eo manet, non peccat. Et iterum:
Deus fidelis, in quo non est iniquitas, iu-
stus & sanctus Dominus. Iniquitas igi-
Deut.32. tur, quia in Deo nõ est, utiq; ex Deo nõ
est. Quæ est autem iniquitas, nisi mala
concupiscentia? quam ex Deo non esse
Ioannes Apostolus manifestat, dicens:
Si quis diligit mundum, non est chari-
tas patris in eo, quia omne quod est in
mundo, concupiscentia carnis est, & cõ-
cupiscentia oculorum, & superbia uitæ
quæ non est ex patre, sed ex mundo est.
Hic autem mundi nomine homines si-
gnificat mũdi istius dilectores, qui non
ideo pro dilectione mũdi puniẽdi sunt,
quia aliquam substantiam malam dili-
gũt, cum substantia naturaliter nulla sit
mala, sed quia dilectionis ordinem non
tenentes, dum plus iustò diligunt mun-
dum,

dum, minus Deum diligunt, quam dili-
gere debuerunt. Non autem aliquid in-
ordinatum Deus fecit, nec aliquid inor-
dinatum fieri prædestinauit, qui per A-
postolum suum imperat, ut omnia ho-
nestè & secundum ordinem fiant. Pro-
pter quod & in sanctis Eloquijs, ut pec-
catum uitetur, charitas præcipitur. Scri-
ptum est enim: Ordinauit in me charita
ritatem. Huic ordini cõgratulatur Apo
stolus dicens: Nam & si corpore absens
sum, sed spiritu uobiscum sum, gaudens
& uidens ordinem uestrum. Peccati ue-
rò initium, si attendatur, puto, quòd ni-
hil est aliud, quàm inordinatarũ rerum
inordinata rationalis creaturæ dilectio,
quæ sponte perdendo dilectionis ordi-
nem perdidit & salutem. Ad hoc nõ est
à Deo prædestinata rationalis creatura.
Neq; enim alia est eius prædestinatio, ni
si futurorum operum eius æterna præpa
ratio. In qua nullius causa mali poterit
inueniri, quia ex uoluntate Dei nunquã
processit origo peccati. Misericors ete-
nim dominus & iustus, de quo alio loco
scriptum est: Misericordiam & uerita-
tem

tem diligit Dominus Deus. In omnibus ergo operibus eius, aut iusta ueritas, cu stoditur, aut pia misericordia prærogatur. Porrò autem, cum negare non possimus, à Deo bono factum hominē bonum, si dixerimus eum à Deo prędestinatum ad opus aliquod malū, nos Deo misericordi & iusto tale opus (quod absit) adscribimus, ubi nec misericors possit inueniri, nec iustus. Si enim, cū à Deo fieret homo, sic erat in prędestinatione eius esset malus, procul dubio Dei opere malus futurus erat, à quo ad peccandum prædestinatus fiebat. Vbi statim illa consequetur absurditas, ut dicatur, quia Deus (de quo Propheta dicit) Qui fecit quæ futura sunt, in se habuit (quod absit) iniquitatis originem, si hominem à se factum ipse prędestinauerat peccatorem. Prędestinatio enim eius, prępara tio eius operum eius. Et sicut competit Deo bono, ut causa sit totius operis boni, sic ut congruum est, ut imputetur causa cuiuslibet operis mali. Deinde attendimus, quia nulla ratio redditur, qua homo ad pecca-

peccatum prædestinatus à Deo credatur. Si enim in his, quos Deus & pater Domini nostri Iesu Christi benedixit in omni benedictione spiritiali in cœlestibus in Christo Iesu, sicut elegit eos in ipso ante mundi constitutionem, ut essent sancti & immaculati in conspectu eius in charitate, qui prædestinauit eos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum. Si ergo in his causa prædestinationis quęratur, non utique alia, sed sola gratuita Dei misericordia reperitur. Ipse est enim de quo dicit Psalmus: Misericors & miserator dominus, longanimis & multæ misericordiæ, non in finem irascetur, neque in ęternum indignabitur. Nō secundum peccata nostra fecit nobis, nec secundum iniquitates nostras retribuit nobis. Quia secundum altitudinem cœli à terra elongauit iniquitates nostras à nobis. Sicut miseretur pater filijs, ita misertus est dominus timentibus eum. In his omnibus tot ac talibus bonis, quę dominus retribuit malis, qui d aliud quàm indebita misericordia canitur? quidue aliud quàm gratuita pietas

pietas prædicatur? Nam & in eo, quod non secundum peccata nostra fecit nobis, neq; secundum iniquitates nostras retribuit nobis, gratuita manifestatur iustificatio impiorum. Et in eo, quòd sicut miseretur pater filijs, ita misertus est timentibus eum, gratuita clarè per eandem fidei iustificationem adoptio filiorum. Neq; enim, sicut pater filijs misereretur, nisi nobis gratia patefactus, nos sibi filios facere dignaretur. Quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Hęc est in sanctis causa prædestinationis diuinæ, præparatio scilicet iustificatiōis & adoptionis indebitæ, quam quia non merebatur uoluntas hominis mala, non ex eius causa, nisi sola Dei uoluntas bona. In his autem, qui putantur prædestinati non ad luenda supplicia, sed ad perpetranda peccata, cum causa prędestinationis quæritur, non inuenio, quid respondere posset, quisquis hanc asserere meditatur. Nunquid enim, sicut rectè dicimus, ad hoc prædestinatos sanctos, ut Deo in eis misericorditer operante, ex mali

malis fierent boni, & ex impijs iusti, q̃d cum dicimus, ad Dei gloriam dicimus, Nunquid sic, recte dicere poterimus, ad hoc prędestinatos iniquos, ut Deo in eis, etsi non misericorditer, saltem iuste operante, ex bonis fierent mali, aut ex iustis fierent impij? Absit hoc à nobis atq; ab omnib. Christianis, ut causam cuiusli bet peccati quisquam deputare diuinæ audeat æquitati: cum nec malitiæ nec impietatis cuiusquam causa esse possit, nisi in eo, qui malus atq; impius fuerit. Vt ergo ex malis fiāt homines boni, & ex impijs iustij, laudanda est Dei misericordia, ut autē ex bonis fiant homines mali, aut ex iustis iniqui, si diuinæ prædestinationis asseritur causa, erit (quod absit) uituperanda iustitia. Quinimo nec iustitia iusta dicetur, si puniendum reum non inuenisse, sed fecisse dicatur. Maior uerò erit iniustitia, si lapso deus retribuit pœnam, quem stantem prædestinasse dicitur ad ruinam. Quæro autem, cur primū hominem quē (sicut scriptum est) fecit Dominus rectū, prędestinare potuerit ad peccandū, id est, ad uolūtatem ma

D lam,

lam quæ est totius origo peccati, quam
utiq; aut retribuisse Deũ nondũ pecca-
ti homini, aut retribuisse credẽdũ est pe-
catori. Hanc itaq; si nondũ peccanti ho-
mini tribuit, ipse (quod absit) author in-
quitatis extitit, qui malam uoluntatem
dedit homini bono, per quam peccans
æterno meretur puniri supplicio, Et ub
est, quia Deus mortẽ non fecit? Et, qua
non est iniquitas apud Deũ? Et quia iu-
stus Dominus, & iustitiam dilexit, æqu
tatem uidit uultus eius? Si autem ma
uoluntatis initiũ peccatori homini no
tribuit, sed retribuit Deus, ut ab homine
credatur cœpisse peccatum, à Deo au
tem tanquam à iusto iudice redditũ ma
læ uoluntatis initium dicatur, quod pe
catum homo facere potuit, in quo uo
luntas mala non fuit? cum nullus fru
ctus iniquitatis exoriri possit, nisi que
radix uolũtatis malæ protulerit. De co
de enim (sicut ueritas ait) exeunt cogita
tiones malæ, homicidia, adulteria, for
cationes, furta, falsa testimonia, blasphe
miæ. Hęc sunt quæ coinquinãt homine
Propter q̃d Deus ipse per Hieremiã ho

humanę maliciam uoluntatis obiurgat,
ut eam à se alienam esse perdoceat. Di-
cit enim: Ego te plantaui uineam fructi-
feram quomodo conuersa es in amari-
tudinem uitis alienę? Alienam utiq; à se
uitem dicit, nõ uitio diuinæ cõditionis,
sed auersione propriæ uolũtatis, quę iu-
ste culpatur, pro eo quòd amaritudinẽ
protulit, quã in ea Deus ipse non fecit. e
Quoniã ipsam amaritudinẽ nec ex Dei
p̃destinatiõe, nec ex Dei opere, se ex ma
licia suę uolũtatis habuit. Pro qua amari
tudine sic eã Deus p̃ supra memoratum
Prophetã denuo increpat: Scito, quàm
malum est tibi & amarum, reliquisse Do
minum deum tuũ, & non esse timorem
meum apud te. Cum ergo hoc sit homi-
ni malum & amarum, reliquisse domi-
num & timorem Dei apud eum non es-
se, quis ita sit contrarius ueritati, ut pu-
tet à bono ac suaui deo (de quo scri-
ptum est: Quàm bonus deus Israel re-
ctis corde) Et quia nemo bonus nisi so-
lus deus: & de quo Apostolus dicit: Vt
ostendat in sæculis superueniẽtibus ab-
undantes diuitias gratię suæ in bonitate

ſuper nos. Et de cuius ſuauitate canitur: Guſtate & uidete quàm ſuauis eſt dominus. Et de cuius eloquijs denuo prædicatur: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel & fauum ori meo. Et rurſus: Iudicia dei uera, iuſtificata in ſemetipſis, deſiderabilia ſuper aurum & lapidem precioſum multum, & dulciora ſuper mel & fauum. Quis ergo putet, a bono ac ſuaui deo, prædeſtinatum hominem aut ad maliciam uoluntatis, quo bonum Deum relinqueret, aut ad amaritudinem contumaciæ, qua ſuauem dominum non timeret? Proinde fidelibus congruit credere & fateri Deũ bonum & iuſtum, præſciſſe quidem peccaturos homines, quia nihil eum latere potuit futurorum, (neq; enim uel futura eſſent, ſi in eius præſcientia non fuiſſent) Non tamen prędeſtinaſſe quemlibet hominem ad peccatum: quia ſi ad peccatum aliqũ hominem Deus prædeſtinaret, pro peccatis hominem non puniret: Dei enim prædeſtinatione aut peccatorum præparata eſt pia remiſsio, aut peccatorum iuſta punitio. Nunquam igitur Deus ho-

hoc hominẽ potuit prædeſtinare, quod ipſe diſpoſuerat & pręcepto prohibere, & miſericordia diluere, & iuſtitia punire. Iniquos Itaque quos præſciuit Deus hanc uitã in peccato terminaturos, prædeſtinauit ſupplicio interminabili puniendos, in quo ſicut culpanda nõ eſt præſcientia humanę iniquitatis, ita prædeſtinatio iuſtiſsimæ laudanda eſt ultionis, ut agnoſceret non ab eo prędeſtinatum hominem ad qualecũq; peccatũ, quem prędeſtinauit peccati merito puniendũ. Deus itaq; omnia hominum opera, ſiue bona ſeu mala præſciuit, quia eum latere nihil potuit. Sed ſola bona prędeſtinauit, quæ ſe in filijs gratiæ facturum eſſe pręſciuit, mala uerò futura opera illorũ, quos non prædeſtinauit ad regnum, ſed ad interitum, pręſciuit, potẽtiſsima deitate, & ordinauit prouida bonitate: & quia pręſcius fuit, quòd eadem mala, nõ ſolum ipſe facturus non eſſet, ſed nec homo, in quantum ei humiliter adhæſiſſet, in eo nobis inſuperabilem potentiã pręſcientiæ ſuæ magis oſtendit, quia nec in malis prædeſtinationem iuſtitiæ ſuæ uacare

care permisit. Ostensurus itaque Deus, quid reddendum præsciuerit & qui donandum, prædestinauit illos ad supplicium, quos à se præsciuit uoluntatis malæ uitio discessuros: & prædestinauit ad regnum, quos ad se præsciuit misericordiæ præuenientis auxilio reddituros, & in se, misericordiæ subsequentis auxilio esse mansuros. In istis misericordiam custodiẽs, in illis iustitiã tenens: Istis quod promisit piè tribuens, illis nihilominus quod prædixit iustè tribuens. Sic autem Deus non omnia promisit quę prędixit, quamuis prædixerit omnia quæ promisit: sicut non omnia prædestinauit quæ præsciuit, quãuis omnia prædestinauit quę pręsciuerit. Pręsciuit enim uolũtates hominum bonas & malas, prædestinauit autem nõ malas, sed solas bonas. Et licet in eius prædestinatione non fuerit, ut malitiam uoluntati humanę dedisset, fuit tamen in eius prędestinatione, quod humanæ uoluntatis malitiæ reddidisset. Propter hoc quia sicut Psalmista testatur, misericors est dominus & iustus, prędestinauit iustos ad gloriam, iniquos ad

pœnam.

pœnam. Iustificandis ergo atq; glorificãdis prædestinatum misericordiæ suæ opus prædixit pariter & promisit. Iniquis autem prædestinatum iustitiæ suę opus prædixit tantummodo, non promisit. Quod si quis quærat, cur Deus omnia quidem prædestinata prædixerit, non tamen omnia prędestinata promiserit? Respondemus, promissionem dici nõ posse, nisi cũ aliquid ad hoc prædicit̃ faciendũ, ut possit ei, cui promittit̃, prodesse iã factũ. Et promissum semp esse doni, nõ semper esse iudicij, cũ promissi largitas semper lętificet, iudicij uerò seueritas aliquãdo contristet. Quod propheta metuens, huiuscemodi ad Deum orationem effundit: Ne intres in iudicio cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Sciebat enim cunctos pari retinendos punitionis uinculo, nisi Deus, in quibus uellet misericordiam fecisse, super exaltaret iudicio. Iustificatio igitur & glorificatio, quæ non est homini ex homine, sed ex Deo, quia multum sanctis fuerat profutura, ideo prædicta est & promissa. Punitio uerò, Ps. 142. A.

quæ in æternum fuit impijs obfutura, prædicta est tantummodo, non promissa. Quod etiam diuinis testimonijs facilius ostēditur. In illo quippe Prophetæ loco utrunq; pariter inuenitur expressum, ubi Deus per Esaiā eos qui sibi non seruiunt his arguit uerbis: Ecce qui seruiunt mihi manducabunt, uos uerò esurietis. Ecce qui seruiunt mihi bibēt, uos uerò sitietis. Ecce qui seruiunt mihi lætabuntur, uos uerò confundemini. Ecce qui seruiunt mihi exultabunt in lætitia, uos autem clamabitis propter dolorem cordis uestri, & à contritione spiritus ululabitis. In his omnibus, quæcunq; ad iniquorum personam pertinent, prædicta sunt tantummodo, nō promissa. Neque enim dicendum est, bonitatis largitate promissum, quod intendat iniquitatis merito sæueritas inferendum. Si quæ uerò ad personam seruientium Deo pertinent, & prædicta sunt & promissa. Tale aliquid etiam in illo Saluatoris nostri sermone, quo ait: Tunc illi ibunt in combustionem æternam, iusti autem in uitam æternam. Prædixit & promisit præmium

miū quo fruentur iusti, no aūt promisit, sed prędixit supplicium, quo punientur iniusti. Neque uerò, sicut prædestinauit sanctos ad iustitiam accipiēdam, sic prædestinauit iniquos ad eandem iustitiam amittendam, quia misericors Dominus & iustus, potuit gratis à prauitate liberare quem uoluit, prauitatis autem operator nunquam fuit: quia prauus nunquā aliquis fuit, nisi in quātum à Deo discessit. Nec discessurum Deus prædestinauit, quamuis discessurum cognitio diuina prescierit. Deus itaque licet author non sit malarum cogitationum, ordinator tamen est malarum uoluntatum, & de malo opere cuiuslibet mali non desinit ipse bonum operari. Nec in ipsis iniustæ uoluntatis operibus deserit operū suorum iustum ordinem, quia & hoc in ipso ordine habet, quod malam iustè deserit uoluntatem. Quam tamē sic in suis malis operibus, à se discedentem deserit, ut ibi permittentis Dei operatio bona non desit, dum & in peccantis uoluntate iniusta implet ipse iustitiam, & de malo, quo peccantem iudicat, quibus ipse

pse uult beneficium prerogat: In sanctis igitur perfectus est Dominus, quod ut essent boni, gratis dedit. Quod autem daturum se præsciuit, in æterna bonitatis dispositione prædestinauit. Ipsa est enim prædestinatio Dei, sempiterna scilicet dispositio futuri operis Dei. Porro autem in iniquis punituru est, quod ut essent mali non dedit, nec eos ad iniquitatem aliquam prædestinauit, quia ut iniquè uellēt, hoc eis daturus, ipse nō fuit. Et quia male uolūtatis perseuerans iniquitas inulta remanere non debuit, tales ad interitum prædestinauit, quia talibus iuste punitionis supplicium præparauit. Quod utique manifesto Dominus ipse sermone perdocuit, in eo, quod à se ostēdit paratum, non solum regnū ubi lætētur boni, sed & ignem eternum, ubi crucientur mali. Bonis etenim dicturus est: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratum est à constitutione mundi. Malis autem dicturus est: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Ecce ad quod Dominus iniquos & impios

impios prædestinauit, id est, ad supplicium iustum, non ad aliquod opus iniustum: ad pœnam, non ad culpam: ad punitionem, non ad transgressionem: ad interitum, quem ira iusti iudicis peccantibus reddidit, non ad interitum, quo in se iram Dei peccantium iniquitas prouocauit. Quod beati Apostoli prædicatio manifestat, qui malos, quos in æternum damnaturus est Deus, uasa uocat iræ non culpe. Ait enim: Quod si uolens Deus ostēdere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia uasa iræ, aptata in interitum, ut ostenderet diuitias gloriæ sue in uasa misericordie, quæ preparauit in gloriam. Que so Monime charissime, ut hunc Apostoli locum diligenter attendas. Notū nanque est, iram Dei dici non posse, nisi ubi créditur hóminis iníquitas præcessisse. Nec enim Deus aut ignarus esse potuit, aut iniustus, qui posset aut peccantis hóminis culpam non agnóscere, aut nō peccāti iudiciū punitionis inférre. Nam & ipse beatus Paulus in iniquitate hominis iustitiā Dei prædicat commēdari, ut ostendat

ostendat, non iniustè iram omnipotentis inférri. Ait nanq: Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus, nunquid iniquus Deus, qui infert irã? Secundum hominem dico. Absit. Alioquin, quomodo iudicauit Deus mundum? Non itaq; frustra talis ab eo facta inter puniendos glorificandosq; discretio, ut illos uocaret uasa iræ, istos autem uasa misericordiæ, nisi ut ostenderet, tam in uasis iræ, quàm in uasis misericordiæ, iniquitatem propriã præcessisse. Talis est dominus uerus, cui, ut gratuita sit misericordia, & ira non sit iniusta. Ac per hoc, & illos indignos præueniat bonitate, quos iustificat, & illos dignos inueniat punitione, quos damnat. Ac sic appareat, & in uasi misericordiæ, non ex ipsis, sed ex Deo esse, quod boni sunt, & in uasis iræ, nõ ex Deo, sed ex ipsis esse, quòd mali sunt. Posset enim Apost. quos dixit uasa misericordiæ, potius uasa iustitiæ nuncupare. Sed si uasa iustitiæ uocarentur, forsitan ex seipsis habere iustitiam putarentur. Nunc autem cum uasa misericordię dicit procul dubio

indicauit

dubio, quid ipsi fuerint, non tacuit, quia quid eis à Deo cõlatum sit, euidenter ostendit. Si enim per seipsos essent iusti, mercedem eis dóminus pro opérib. suis redderet, non misericordiam prærogáret: Sicut idem Apóstolus alio loco dicit: Ei autem qui operatur, merces non imputatur secũdum gratiam, sed secundum débitum. Vasa itaq; misericordiæ ad indébitam sunt gloriam præparata, quia gratis sunt misericordiam consecuta. De quibus etiam ipse beatus Apostolus se esse testatur, dicens: Qui prius fui blasphemus & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiã consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Hoc est opus Dei in uasis misericordię, ut blasphemis & persecutoribus & contumeliosis, non debitus redderétur intéritus, sed misericordiæ donarétur gratuitum munus. Vasis uerò irę nunquam Deus redderet intéritum, si non spontáneum inuenirétur homo habere peccatũ, quia nec Deus peccanti homini iuste inferret iram, si homo ex prædestinatione Dei cecidisset in culpam. Sed quia causam iniqui-

quitatis ſuę ex propria homo habuit u
luntate, propterea B. Paulus ſuſtinuiſſ
aſſerit Deum in multa patientia uaſa ir
aptata in interitum. Hæc igitur ira, ideo
talibus uaſis interitum reddidit, quia
eis meritum uoluntariæ iniquitatis in
uenit. Quando autem peccanti ſeruo
ram iuſtus dominus intuliſſet, ſi ſeruu
ex Domini prædeſtinatione peccaſſet
In hoc itaque iſta uaſa Deus aptauit,
quod prędeſtinauit, hoc eſt, in interitu
illum utiq; interitum, quem Paulus m
lis repente ſuperuenturum denũciat, d
1. Theſſ. 5. A. cens: Cum enim dixerint pax & ſecur
tas, tunc repentinus eis ſuperueniet int
ritus. Quod ſi Deus tales in peccatum
prædeſtinaret, non eos Apoſtolus ua
irę mallet nominare, ſed culpę, nec in
teritum talia uaſa, ſed in peccatum dic
rentur aptata. Nunc autem ideo uaſa ir
dicũtur, ut oſtendatur, in talibus ex D
prædeſtinatione non hoc eſſe, quod e
male ab eis admiſſum, ſed quod eſt tal
bus bene redditum. Bene quippe mal
interitus à Deo redditur, quãuis ſit m
lus interitus eis, qui nunc iuſte deſeru
tur

tur, & poſtmodum iuſte torquebuntur. In talibus enim Deus iudicium ſuũ deſertione inchoat, cruciatiõe cõſummat. Nam & hoc tempore, quo diſcedentes malos deſerit Deus, non operatur in eis, quod ei diſplicet, ſed operatur per eos q̃d ei placet, poſtmodum eis redditurus, quod ab eius iuſtitia merentur. Recipient enim non pro eo, quod Deus bene uſus eſt eorum operib. malis, ſed pro eo quod ipſi male abuſi ſunt Dei operibus bonis. Tales itaq; Deus aptauit in interitum punitionis, quem peccatori iuſtus iudex prædeſtinatione iuſta decreuit: non in peccatum, quod homo non ex prędeſtinatione diuina, ſed ex uoluntate ſua, male concupiſcendo cœpit, & male operãdo perfecit. Concupiſcentia enim cõcipiẽs peperit peccatũ, peccatũ uerò conſummatũ genuit mortem. Nõ ergo iniqui p̃deſtinati ſunt ad mortẽ animę primã, ſed prędeſtinati ſunt ad ad ſecundã, id eſt ad ſtagnum ignis & ſulphuris. De q̃ B. Ioãnes dicit: Et diabolus, qui ſeducebat eos miſſus eſt in ſtagnũ ignis & ſulphuris. Et alio loco: Et mors & infernus

nus missi sunt in stagnũ ignis. Hęc mors secunda est stagnũ ignis. Et qui non est inuentus in libro uitę scriptus, missus est in stagnũ ignis. Rursus dicit, Dubijs autem & infidelibus contaminatis, & homicidis, & impudicis, & ueneficis, & idolis seruientibus, & omnibus mendacibus, pars eorũ in stagno ardenti & sulphure, quod est mors secunda. Illam secundam nuncupat mortem, quę sequitur ex sententia iusti iudicis, non illam quę pręcessit in mala cõcupiscentia peccatoris. Qua morte saluator quosdam mortuos asserebat, dicens: Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Et Apostolus de uidua: Quę autẽ in delicijs, est uiuẽs, mortua est. Ad Epheseos quoq; sic loquitur: Et uos cũ essetis mortui delictis & peccatis uestris, in quibus aliquando ambulastis, secundum seculũ mundi huius, secundũ principem potestatis aeris huius spiritus, qui nũc operatur in filijs diffidentię, in quibus & nos omnes aliquando conuersati sumus, in desideriis carnis nostræ, facientes uoluntatem carnis & cogitationum, eramus natura filij

ræ, sicut & cæteri. Deus autem, qui diues est in misericordia, propter nimiã charitatẽ suam, qui dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo. De hac morte, qua homo est mortuus in peccatis, dicit Deus: Nolo mortem morientis, sed ut reuertatur à uia sua mala, & uiuat anima eius. Quomodo autem ad mortem peccati præde stinasse Deus hominem creditur, quam se ipse nolle testatur? Mors ergo ista morientis, uia sua mala est, quæ quia mala, Deo ignota. Scriptum namq; est: Vias enim quæ à dextris sunt, nouit Dominus, peruersæ autem sunt, quæ à sinistris sunt. Vias ergo, quas Deus fecit, nouit, quas non fecit, perdit, quia eas non nouit. Vnde scriptum est: Nouit Dominus uiam iustorum & iter impiorũ peribit. Ille igitur, qui scit omnia antequã fiant, & cuius oculi in omni loco speculantur bonos & malos, cuius etiam uultus superfaciẽtes mala, ut perdet de terra memoriam eorum, ideo uiam malam non nouit, non quia scientiam ipsius aliquid in operibus hominũ fugit, sed quia mor

tem morientis non fecit, qui tamen mor-
tem mortuo iuste retribuit. Prima igitur
mors animæ, quam sibi homo intulit, se-
cundæ mortis est causa. Et secũda mors
quam Deus homini reddit, primæ mor-
tis est pœna. Et quia istam sibi homo iu-
iustus iniuste intulit, illam à iusto iudice
iuste percepit, ut quia in ista uolens se-
men iniquitatis seminat peccator im-
prouidus, in illa metat fructum punitio-
nis inuitus. Qui enim seminat in carne
sua, de carne metet corruptionem: qui
autẽ seminat in spiritu, de spiritu metet
uitam æternam. Sed qui seminat in spi-
ritu, & de spiritu metet uitã æternã, à Deo
habet donũ & messis & seminis: (Quod
Paulo teste cognouimus: sic enim ait:
Qui aũt dat semen seminanti, & panem
ad manducandũ præstabit, & multipli-
cabit semẽ uestrum, & augebit incrementa
ta frugum iustitiæ uestræ,) qui uerò semi-
nat in carne, & de carne metet corrupti-
nẽ: Ideo nõ lætabitur in messe, quia non
Deũ, sed seipsum habuit authorem in se-
mine. Peccata itaq; hominũ cuncta quæ
dẽ Deus in peccatorib. prescíuit futura.

Et quia ipse nõ ea prædestinauit facien-
da, iuste prædestinauit iudicio puniẽda.
Quod etiam in ipsis dictis sancti Augu-
stini, quæ tuæ inseruisti epistolæ, si consi-
deres, profecto cognosces: q; postquàm
dixit: Hoc ergo bonum, quod est requi-
rere Deum, non erat qui faceret, nõ erat
usq; ad unũ. Sed in eo genere, quod præ-
destinatum est ad interitũ, statim secutus
adiunxit, dicens: Super hoc enim respe-
xit Dei præscientia, protulitq; sententiã.
Nempe satis atq; euidenter his dictis o-
stendit, quia Deus peccata hominũ præ-
scientia uidit, quibus sententiã prædesti-
natione dictauit. Quid enim aliud acci-
pere debemus, in hac prolatione senten-
tiæ Dei, nisi paratũ supplíciũ peccatoris
iuste aũt ad punitionẽ diuina æquitate
prædestinatus, q; peccator est diuina co-
gnitione prescitus: utpote, qui iniquita-
tem, ad quã à Deo nõ est prædestinatus,
propria esset uoluntate facturus: ut in q;
prescientia Dei uidebat futurũ op9 iniu-
stũ, huic per p̃destinationis sententiã pa-
raret supplicium iustũ. Quãuis igitur tu
ipse, cæteriq; tui similes, studio legendi,

uel uelocitate intelligendi, ex hoc loco
dictorum sancti Augustini, quæ in tua
epistola posuisti, facillime cognoscatis,
quid catholicus habeat intellectus, de
his, quos ad interitum prædestinatos au
dimus, tamen ne tardiores quiq; hunc
tantum locum minus sibi putent in hac
quæstione sufficere, de alijs quoque san
cti Augustini libris quędam inserui, qui
bus docuit humanæ iniquitatis causam
solam esse superbiam, nec ad peccandum
homines, sed ad damnationem præde
stinatos à Deo, qui, ut non adiuuentur à
Deo, in ipsis causa est, non in Deo. In li
bro itaque secundo, de Baptismo paru
lorum, ad Marcellinum scribens, inter a
lia sic dicit: Ignorantia igitur & infirmi
tas uitia sunt, quæ impediunt uolun
tatem, ne moueatur ad faciendum opus
bonum, uel ab opere malo abstinēdum.
Vt autē innotescat, quod latebat, & sua
ue fiat, quod non delectabat, gratiæ De
est, qua hominum adiuuat uoluntates,
qua ut non adiuuentur, in ipsis itidem
causa est, non in Deo, siue damnādi præ
destinati sint propter iniquitatem supe
bię

bię, siue cōtra ipsam superbiam iudican
di & erudiendi, si filij sunt misericordiæ.
Hic statim Sāctus Augustinus testimo
nium Prophetæ subiunxit, dicens: Vn
de Hieremias, cum dixisset: Scio Domi- Hierē. 10.
ne, quoniam nō est in homine uia eius,
nec uiri est, ut ambulet, & dirigat gres
sus suos: cōtinue subiunixt: Corripe me
Domine, ueruntamen in iudicio, & non
in furore tuo. Tanquam diceret: Scio ad
corruptiōem meam pertinere, quòd mi
nus abs te adiuuor, ut perfectè dirigan
tur gressus mei: ueruntamen hoc ipsum
noli sic mecum agere, tanquam in furo
re, quo iniquos damnare statuisti, sed tā
quam in iudicio, quo doces tuos non su
perbire. Vnde alibi dicitur: Et iudicia
tua adiuuabunt me. Supra dictum itaq; Psal. 118.
Marcellinum tali doctrina Sanctus Au
gustinus informans, sequit & dicit: Nul
lius proinde culpę humanę in Deum re
feras causam, uitiorum nanq; omnium
humanorum causa superbia est. In istis
Sancti Augustini dictis attende quæso
mi charissime. Primum, quia ut non ho
mines adiuuentur à Deo, in ipsis causa

esse dicitur, nõ in Deo. Deinde, quia pro-
pter iniquitatem superbiæ, prædestinati
dicuntur damnandi, quod pertinet ad
iudicium, non deprauandi, quod perti-
net ad peccatum. Tertio, etiam conside-
ra, quia nullius culpæ humanæ, in Deũ
referendam admonet causam, qua si ali-
qua peccatoris iniquitas, à Deo præde-
stinata creditur, ipsius iniquitatis causa
in prædestinatione diuina constituatur.
Quod quàm sit impium, quamqúe fidei
Christianæ contrarium, nullum puto fu-
gere Christianum. Alio quoq; eiusdem
libri loco memoratus sanctus Augusti-
nus sic dicit: Extolli quippe in superbia
propriæ uoluntatis est hominum, nõ o-
peris Dei: neq; enim ad hoc eos compe-
lit aut adiuuat Deus. Et ut manifestior
dictorum eius indicio nostra fulciatur
assertio, aliquid nobis ponendum est de
libro, quem scripsit de prædestinatione
sanctorum, quo manifestius ostendit, de
ne prædestinatione præscientiam Dei
esse posse: prædestinationem uerò sine
præscientia esse non posse: & quia Deus
præsciuit etiam quæ ipse non facit, ho-

est peccata. Supra memorato igitur li-
bro, hæc est eiusdẽ beati Augustini sen-
tentia: Prædestinatio est, quę sine præsci-
entia non potest esse, potest aũt esse sine
prædestinatione præscientia. Prædesti-
natione quippe deus ea præsciuit, quæ
fuerat ipse facturus: unde dictum est: Fe
cit quæ futura sunt. Præscire etiã potens
est aũt, quę ipse non facit, sicut quęcũq;
peccata. Quia etli sunt quædam, quæ ita
peccata sunt, ut pœne sint etiã peccato-
rũ (unde dictũ est: Tradidit illos Deus in
reprobã mentẽ, ut faciã, quæ non conue-
niũt,) nõ ibi peccatũ Dei est, sed iudiciũ.
Puto in his dictis beati Augustini euidẽ
ter ostẽsum, bona opera sua Deũ præsciſ-
se & p̃destinasse, hoc est, siue quę ad mi-
sericordiam, seu quæ ad iustitiam perti-
nent: mala uerò opera, hoc est, peccata,
præscisse tantum, non etiam prædesti-
nasse: quia ibi non opus dei esse dicitur
sed iudicium. Ideo in peccato opus Dei
non est, quia ut peccatum fieret, præde-
stinatum ab eo non est: ideo autem iudi-
cii est, quia inultũ nõ relinquitur, quod
sine operãte Deo malus operat. Nõ aũt

ignorans, etiam præterito tempore illu
luculentissimo sancti Augustini operi,
quod scripsit de Prędestinatione sancto
rum, à quibusdam Gallis obiectũ, quod
beatus Augustinus in assertione præde
stinationis diuinæ, peccatores nõ ad so
lum prędestinatos diceret iudicium, sed
etiam ad peccatũ, cuius dicta, quia ipse
sceleri præuentus est obitu. Prosper, uir
eruditus & sanctus, rectè defendit fide,
& copioso sermone. Ex quibus Gallo
rum capitulis, ut non multa nunc pona
mus, ne libellum istum, quem prolixum
facere disputandi necessitas cogit, prolo
xiorem uoluntas facere uideatur, duo
rum responsionum loca duximus inse
renda. Quartadecima quippe obiectio
sic habetur: Quod qui Euangelicæ pra
dicationi non credunt, ex Dei prædesti
natione non credant. Et quod Deus ita
diffinierit, ut quicunq; non credunt, ex
ipsius constitutione non credant. Huic
itaq; prauitati, quæ beati Augustini di
ctis, non ex ueritate, sed ex liuore obiu
ciebatur, tali Prosper sermone respõdit:
Infidelitas non credentium Euangelio,
nequa-

nequaquam ex Dei prædestinatione ge
neratur. Bonorum enim Deus author
est, non malorum. Prędestinatio igitur
Dei semper in bono est, aut ad retribu
tionem iustitiæ, aut ad donationem per
tinens gratiæ. Vniuersæ enim uiæ domi
ni misericordia & ueritas. Proinde infi- Psal. 4. 8.
delitas non credentium, non ad consti
tutionem Dei sed ad præscientiam refe
renda est. Quæ non ideo necessitatem
nõ credendi intulit, quia falli de ea quæ
futura erat, infidelitate nõ potuit. Quin
tadecima etiam obiectio his uerbis in
serta est, quod idem sit præsciẽtia, quod
prædestinatio. Cui Prosper sic respõdit:
Qui prescientiam Dei in nullo ab ipsius
prędestinatione discernit, quod tribuen
dum est deo de bonis, hoc ei etiã de ma
lis conatur ascribere. Sed cum bono ad
largitorem, cooperatoremq; eorum, ma
la autem ad uoluntariam rationalis crea
turæ nequititiam referẽda sint dubium
non est sine ulla temporali, differẽtia de
um & præscisse simul & prædestinasse,
quę ipso erant authore facienda, uel quę
malis meritis iusto erant iudicio retribu
enda:

enda: præscisse autem tãtummodo, non etiam prædestinasse, quæ non ex ipso erant causam operationis habitura. Nos itaq; charissime, hæc interim pauca de libris sancti Augustini: & de responsionibus Prosperi, ob hoc maluimus huic libello inserere, ut cuncti nouerint, quid debeant de prædestinatione sanctorum impiorumque sentire, simulq;, ut appareat eiusdem Beati Augustini dictis tenorem nostræ sententiæ cõuenire. Proinde, quia sufficienter (ut arbitror) in quos non ad peccatum, sed ad supplicia prædestinatos ostendimus, huic uolumini iam terminum demus, ut ad aliarum quæstionum disputationem attentius recensendam, lectoris renouet studium, temperies distincta librorum.

BEAT

BEATI FVLGENTII, AD MONIMVM, TRES quæstiones complectens unam, de Sacrificij oblatione, Alteram, de Spiritus sancti missione, Tertiam, de supererogatione Beati Pauli, Liber Secundus.

SAtis ut Arbitror, Monime carissime, quæstionem de diuersitate prædestinationis, iustorum scilicet & inquorum, hoc est, eorum quos gratuita misericordia Dei præueniens iustificando conuertit, glorificatura conuersos & eorum quos iusta Dei seueritas in peccatis derelinquit, punitura damnatos: superior sermo (in quantum dominus pusillitatem nostram dignatus est adiuuare) & pertractam continet & solutam, ita ut plerique, licet in ea soleant nõ leuiter permouere, facile possint, & diuinorum librorũ testimonijs instrui, & S. Aug. libris, & Prosperi eruditissimi uiri respõsionibus infor-

informari in quibus agnoscant prędesti
nationem Dei nihil aliud esse, nisi prępa
ratiõem operum eius, quę in ęterna sua
dispositione, aut misericorditer se facturum
præsciuit, aut iustè: & quia in peccatis
nec misericordia inuenitur nec iustitia,
ideoq; omnem iniquorum malã uo
luntatem, qua peccant, præscitam nõ ta
men esse à Deo prædestinatam, cum ip
sam uoluntatem malam non aliter es
sent habituri, nisi in eo, quo fuissent à do
mino recessuri, nec Deũ prædestinasse
dicessionem hominis à se, cum causa ip
sius dicessionis sola uoluntaria esset a
uersio peccatoris. Quæ quia Deũ futu
ra non latuit, in ęterna pręscientia eius
pręparatam sibi pœnam iuste retributu
nis inuenit. Nunc itaq; ad residuas que
stiones, duce domino, indagandas, no
stræ disputationis dirigatur intentio. De
cis à nonnullis te interrogatum de sacri
ficio corporis & sanguinis Christi, quod
plerique soli patri existimant immolare.
Hanc etiam asseris Hęreticorũ esse quæ
si palmarem interrogationem. Sed no
tum non est, ut Hęretici, priuati lumine

ueritatis, illis se propositionibus uerita
tem superaturos arbitrentur, quibus fa
cillime superantur. Gloria nanq; in con
fusionem ipsorum est, qui terrena sapi
unt. Hoc ergo sectantes hęretici, ea sibi,
quasi palmaria & inuicta uidentur pro
ponere, unde sibi confusionem non uí
dent imminere. Sed cum à ueritate supe
rantur, hoc in illis utiq; impletur, ut un
de gloriantur, inde confundantur. Non
est igitur mirum, si illi, quos malicia sua
(sicut scriptum est (excęcatos, ueritas ip
sa (quę lux est uera) deseruit, quorumq;
squalentem peruersi cordis obtutum,
tetri errõris obscuritas circumsepsit, in
separabilem Trinitatem, quam substan
tiali diuersitate disparem prædicare nõ
dubitant, consequenter honorificentiæ
quoq; impari officio impie dissipare cõ
tendant. Et quoniã in ipsa sapientia pec
care conuincuntur, ipsius sapiẽtiæ in eis
sermo completur, ut dum in ipsa peccãt,
in animas suas peccatum impietatis ad
mittant. Sic nanque dicit ipsa sapientia:
Qui autem in me peccant, impie faciunt
in animas suas. Qui oderunt, diligunt
mor-

mortem. Quomodo enim Dei filiũ non
oderunt, quem unigenitum quidem uer
bis negare non possunt, sed eum à natu
ra patris, inconsiderata peruersitate di
scernunt? Aut quomodo in animas fi
as impiè non faciunt, qui Dei unigeni
tum filium, Deum scilicet uerũ nec glo
ficare cum patre cõsentiunt, nec uno eo
demq; sacrificio pariter honorari perm
tunt? Quibus cũ Dei adiutorio (in qui
tum series præsentis operis capit) breu
ter respondẽtes, hanc interrogationem
premittimus, ut dicant: Vtrũ eam fidem
Deus suæ donarit ecclesiæ, qua pater n
ster Abraham Deo credens placuit, &
qua cunctas gentes terræ in suo semi
benedicendas accepit? An aliam sibi
ligionis normam diuinitus profitea
traditam, ut Patriarcharum & Propheta
tarum fidem æstiment abdicandam? S
licet ab hac fide (sicut demonstrata
a ueritas) omnimodis habeantur extran
ipsam tamẽ ecclesiæ datã dicunt, ipsam
qúe apud se inuiolatam manere con
dunt. Dum ergo inter nos & illos sac
ficij uertitur quęstio, ad illos nobis
curre

dum est patres, quos Deus, uelut lumi
naria in mundo, ad instructionem no
stram uerę fidei clarificauit indicio, quo
rum fidem ita dignatus est à se inspira
tam ostendere, ut eorum se Deum inue
niatur euidentissimè nominare, dicens:
Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac,
& Deus Iacob. Hoc mihi nomẽ est sem
piternum, & memoriale in generatio
nem & generationem. Cum itaq; nos di
cimus, sacrificium non soli patri, sed si
mul unum patri filioq; offerri: illi autem
patri soli existimant immolari: In sacri
ficio patriarcharum uerę ac Deo placi
tę queramus immolationis indicium.
Ab illo itaque nobis est documento
rum series inchoanda, in cuius inueni
tur semine futura cunctarum gentium
benedictio repromissa, dicente Paulo:
Abrahę dictę sunt promissiones & se
mini eius. Non dicit, seminibus, quasi in
multis, sed quasi in uno. Et semini tuo,
quod est Christus. Et iterum: Vt in gen
tibus benedictio Abrahę fieret, in Chri
sto Iesu, ut polliciationem spiritus acci
piamus per fidẽ. Sit igit omnino cõper
tum,

tum, illos esse benedictionis diuinę com-
potes, & spiritalis gratię participes, quos
constat fidei Abrahę in sacrificio reper-
ri sequaces in libro Genesis legimus. Vi-
sus est dominus Deus Abrahę, & dixit
ei. Semini tuo dabo terram istã. Et ędi-
ficauit ibi Abraham altare Domino, qui
uisus est ei, & recessit inde in montẽ con-
tra orientem Bethel, & ędificauit ibi al-
tare domino Deo, & inuocauit in nomi-
ne Dei, qui uisus est. Eligant nunc Hęre-
tici quod uolunt, ut aut patrem fate-
mur Abrahę uisum, ut certe consentiam
ab Abraham filio altare constructum.
Altare uerò non ob aliud ędificari, nisi
ad offerendum sacrificium Deo, uetera
testamenti lectio frequenter insinuat.
Moyses quippe de Noe iusto sic loqui-
tur: Et ædificauit Noe altare Deo. Et ci-
quam interrogaretur, cuius rei gratia iu-
iustus illud altare construxerit, secutus
adiunxit: Et accepit ab omnibus pecori-
bus mundis & ab omnibus uolatilibus
mundis, & obtulit hostiam super altare
Deo. Claret igitur, sanctum quoq; Abra-
raham, amicũ Dei fidelem, & gentium
fi-

fidelium patrem, ob hoc Deo, qui ei uisus est, ædificasse altare, ut ei posset sacrificium congruæ immolationis offerre. Ne autem, cum in nomine domini Dei dicitur inuocasse, quisquam existimet alterum Deum in nomine Dei alterius inuocatum, cum nõ aliud sit, inuocasse in nomine domini Dei, quam inuocasse nomen domini Dei: subsequenter euidenti manifestatione hoc quoque scriptura curauit diuina monstrare. Paulò post enim sic dicitur. Abraham autem erat onustus ualde pecoribus, & argento & auro, & abijt illò, unde uenerat, in desertum usq; Bethel, ad locum ubi fuerat tabernaculum, ei us prius, inter Bethel & inter Agge, in locum ubi altare fecerat initio, & inuocauerat ibi Abraham nomen domini Dei. Cognoscitur itaq; hoc fuisse inuocare in nomine domini Dei, quod est inuocare nomen domini Dei. Quocirca dicant Hæretici, utrum patri an filio, Abraham existiment construxisse altare: quia, cui altare construxit, ipsius utique nomen inuocauit. Ipse autem non nisi Deo, qui ei uisus est, altare con-

re conſtruxit, quem Hæretici filium di-
cere conſueuerunt. Nitentes quippe pa-
tris & filij diuerſam docere ſubſtantiam,
omnes corporearum rerum conſpicabi-
les formas (quas ad inſinuandum ſe ho-
minibus omnipotentiſsima deitas, crea-
turæ totius domina, ſicut uoluit, & con-
gruere temporalibus locis ac perſonis
nouerat, coaptauit) filio tantummodo
exiſtimant deputandas. Inde aſſerentes
inęqualem patri atque imparem filium,
quòd eius natura capax mutabilium po-
tuerit eſſe formarum: tanquam eo natu-
raliter eius diuinitas uiſibilis fuerit, quo
ſe ad infirmas hominum mentes uiſibili-
bus rebus demonſtrare non ſpreuit. De
qua re non nobis hoc opere diſputan-
dum, cum præſentis quæſtionis hoc ca-
tum depoſcat intentio: ut quia ſanctus
Abraham illi Deo ſacrificaſſe cognoſci-
tur, quem ei uiſum fuiſſe diuina ſcriptu-
ra teſtatur, aut patrem uiſum Abrahæ di-
cant, aut filio Abraham ſacrificaſſe con-
ſentiant. Vtroque enim tanquam bi-
acuto gladio, nefariæ neceſsitatis ob-
truncatur aſſertio: quia, ſi Deum patrem

Abra-

Abrahę uiſum dicunt, ut ſoli ſacrificium
aſſerant immolatum, in eo quod uiſus
aſſeritur, non erit tanquam uiſibilis pa-
ter inuiſibili filio præponendus: ſi au-
tem filius uiſus eſt, & ei ſacrificium ſan-
ctus Patriarcha obtulit, non eſt patri fi-
lius in aliquo præponendus. Neque e-
nim illi Abraham ſacrificium offerret, ſi
potiorem illo quenquam alium credi-
diſſet. Ac ſic iſti, qui fidem noſtram hui-
us impulſu quæſtionis exiſtimant qua-
tiendam, utrobique neceſſe eſt menda-
cium incredulitatis agnoſcant. Et uti-
nam cognoſcẽtes abnjciant, & ad ueram
fidem (quã inaniter rebelles impugnãt)
ſalubriter, humiles, pacaticq; iam rede-
ant. Abraham enim, qui non alteri
Deo, ſed ei qui ſibi uiſus eſt, altare con-
ſtruxit, ut ſecundum id quod ſentiunt
Hæretici conuincantur, aut patrem ui-
dit, aut filio ſacrificauit. Hunc Deum
qui uiſus eſt Abrahæ, cuicq; Abraham,
non utique ad aliud, quàm ad offeren-
dum ſacrificium ædificauit altare, Iſaac
quoq; uidit, & ei paternæ fidei tenax, al-
tare conſtruxit. Scriptũ eſt enim de Iſaac

(hoc liber Geneseos continet) Ascendit autem inde ad puteum iuramenti, & uisus est ei dominus in illa nocte, & dixit ei: Ego sum Deus Abraham patris tui, ne timeas, tecum enim sum, & benedicam te, & multiplicabo semen tuum propter Abraham patrem tuum. Et ædificauit ibi Isaac altare, & inuocauit in nomine Domini. Proculdubio eius Domini, qui ei uisus, præsentiæ suæ auxilium, & benedictionis donum, & multiplicandi seminis promisit augmentum. Iacob quoque non alteri Deo, sed illi qui uisus est ei, altare fecisse cognoscitur: & quod amplius est, non hoc sponte arripuit, sed diuinis obediens præceptis impleuit. Quod his uerbis sancta scriptura testatur: Dixit autem Deus ad Iacob: Surge, ascende in locum Bethel, & inhabita ibi, & fac ibi altare Deo, qui uisus est tibi, cũ fugeris à facie Esau fratris tui. Et subsequenter dicitur: Venit autem Iacob in Lusa, quæ est in terra Chanaan, quæ est Bethel ipse & omnis plebs quę erat cũ eo, & ædificauit ibi altare, & uocauit nomen loci illius Domus Dei, ibi enim ap-

apparuit ei Deus, cum fugeret à facie fratris sui Esau. Ecce in ore duorum & trium testium uerbum fidei nostrę consistit, ecce amicorum Dei sacrificio prorsus ecclesiæ catholicæ concordat oblatio, quæ sic sacrificat patri, ut simul omni sacrificet Trinitati. Quoniam & sancti patriarchæ, sacrificium quod filio iubebantur offerre, sciebant se patri simul & filio, placitis obsequijs exhibere. Idcirco autem eis diuinitus iubebatur, ut filio altare construerent, non quia sacrificandũ non esset patri, sed ut quod immolabatur à sanctis, simul filio immolaretur & patri. Necq; ut præponendus esset patri filius, sed ne putaretur genitori genitus in aliquo postponendus. Proinde, licet nulli dubium sit patriarchalis sacrificij testimonio rectitudinẽ nostræ fidei cõmuniri (cui quãdiu obdurato corde quilibet obnitendum existimat, fide consortioq; sanctorum alienus exerrat) possemus & de prophetis testimonia, non imparis firmitatis ac roboris, innectere, nisi totius reddendi memores debiti, ad residuarum etiam quæstionum solutionẽ

lemus quantotius festinare. Verunta-
men, ne sub nomine abundantiæ quis-
quam nos penuriam defensionis existi-
met obcelasse, unum de prophetis testi-
monium proferemus, quo possit euidē-
ter ostendi, prophetas sanctos, diuinitus
inspiratos, certo fidelissimoq; uaticinio
prędixisse, noui quoque tempore testa-
menti spiritalis hostias, non patri tantū,
sed etiā filio à fidelibus offerendas. Pro-
phetæ testimonium de sacrificio, quod
nūc in Ecclesia gerit. Sophonias quippe
dicit: Sustine me, dicit Dominus, in die
resurrectionis meę in testimonium, quo-
niam iudicium meū in congregationem
gentium erit, ut recipiam reges, & effun-
dam super eos irā furoris mei, quoniam
in igne æmulationis meæ consummabi-
tur omnis terra, quia tunc transferam su-
per populos linguam in progenies eius,
& inuocent omnes nomen Domini, ut
seruiant ei sub iugo uno, à transflumi-
ne Aethiopiæ suscipiam obseruātes me,
qui dispersi sunt, adferent hostias mihi
in illo die. Quid hac, rogo, uaticinatio-
ne lucidius? uel quod hic tenebrose ob-
stina-

stinationis latibulum hæretica potest in-
fidelitas reperire, quo possit lumen tan-
tæ manifestationis effugere? Cum sic in
solæ tabernaculum suum posuerit Do-
minus, ut non sit, qui se abscondat à ca-
lore eius. Quoniam si quis se glaciali
frigore infidelitatis stupefactus abscon-
dat, sibi propiciationis potest auxilium
subtrahere, se autem non potest cælare
uindictæ. Ecce ille, qui se expectandum
in die resurrectionis suæ prącipit, ipse si-
bi hostias ab omnibus gentibus offeren-
das ostēdit, ut agnosceretur sacrificium
illud esse acceptabile Deo, quod cōmu-
niter patri & filio supplex offert fideliū
puraq; deuotio. His atque huiusmodi
testimonijs Hæretici communiti, utinā
non surdis auribus audiant, sed uerita-
tem fidei, concessa sibi diuinitus illumi-
natione cognoscant, ut recepto salutari
lumine, desinant deinceps in tenebris
mortiferæ infidelitatis errare: qui cum fi-
lio sacrificium non offerunt, & à fide pa-
triarcharum ac prophetarum miserabili
obduratione descisciunt, impie delinquē-
tes, seipsos à semetipsis damnatos osten-

Ad Titũ 3.C. dunt. Apostolica quippe omnem hæreticum tali cognoscitur pronunciatione condemnasse sententia, Quod & hereticus post primam correptiõem sit omnibus modis euitandus, eò quod eiusmodi non solum sit subuersus, uerumetiam suo sit iudicio condemnatus. Si qui uerò catholici fideles huius sacramẽti nũquam uidebantur ignari, deinceps scire debent omne cuiuslibet honorificentiæ & sacrificij salutaris obsequium & patri & filio & spiritui sancto, hoc est, sanctæ Trinitati, ab ecclesia catholica pariter exhiberi. In cuius utiq; uno nomine manifestum est sanctum quoq; baptisma celebrari. Neq; enim præiudicium filio uel sancto spiritui comparatur, dum ad patris personam præcatio ab offerente dirigitur, cuius consummatio, dum filij & spiritus sancti complectitur nomen, ostendit nullum esse in trinitate discrimẽ. Quia dum ad solius patris personã honoris sermo dirigitur, bene credentis fide tota trinitas honoratur. Et cum ad patrem litantis destinatur intentio, sacrificij munus omni trinitati uno eodemq; offer-

offertur litantis officio. Nos itaq; dum trinitati, quæ unus & uerus est Deus, unum sacrificium offerimus, uanis hæreticorum non moueamur obiectis, cum ad hoc sequendum, ac robustissime retinendum, & diuinitus promulgatis instruamur oraculis, & præcedentium sanctorum firmemur exemplis. Iam nunc etiã illa nobis est de Spiritus sancti missione quæstio reuoluenda: Cur scilicet, si omni trinitati sacrificium offertur, ad sacrificandum oblationis nostræ munus, sancti spiritus tantum missio postuletur? Quasi uerò (ut ita dicam) ipse pater Deus à quo spiritus sanctus procedit, sacrificium sibi oblatum sacrificare non possit, aut ipse filius sanctificare nequeat sacrificium corporis sui, quod offerimus nos, cum corpus suũ ipse sanctificauerit, quod obtulit, ut redimeret nos: aut ita spiritus sanctus ad conseruãdum ecclesiæ sacrificium mittendus sit, tanquam pater aut filius sacrificantibus desit. Primo itaq; meminisse nos conuenit, in huius uocabulo missionis nec inferiorem accipi debere sanctũ spiritum

nec minorem, quia si minor itaq; inferior, & si inferior, utiq; minor. Hoc autem præmonuimus, scientes ab hæreticis quammaxime fidei nostræ frequenter obiectum, ideo spiritum sanctum minorem credendum patre & filio, quia & à patre missus est & à filio. Porrò autem, qui missio mittens potior est credendus, cognoscant in hoc suam conuinci perfidiam: quia sicut à patre & filio missus legitur spiritus sanctus, sic à patre & spiritu missus inuenitur & filius. Quod ipse filius et per prophetam multo antequam mitteretur dixit & post quam missus est propria testificatione firmauit. Nam ueniens in Nazareth, & synagogam ingressus, cum tradito sibi ad legendum libro Esaiæ prophetæ, illum locum reuolueret, ubi scriptum est: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, Euangelizare pauperibus misit me: Reddito uolumine, ueritatem prophetiæ illius præsenti testatus est effectu completam dicens: Hodie impleta est hæc scriptura in auribus uestris. Sed & alio eiusdem prophetæ loco à domino atque ab eius spiritu

spiritu se missum his uerbis ostendit: Et nunc dominus misit me & spiritus eius. A se quoq; sanctum spiritum mitti discipulis ante passionem hoc modo pronunciat Cum autem uenerit paracletus quem ego mittam uobis, spiritum ueritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Superius autem eundem spiritum etiam à patre mitti docuerat: Paracletus autem, inquiens, spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia. A patre ergo & à spiritu missus est filius, & à patre & filio missus est spiritus: Verumtamen, nec Spiritus sancti missionem localiter factam, quisquam debet Christianus accipere, sed illo missionis nomine opus intelligamus manifestationis indultæ. Sic enim non localiter missus est filius, nec localiter mittitur spiritus sanctus, sicut nec ipsius patris est quoquã localis aduentus, cum tamen filius dilectoribus suis non tantũ suũ sed & patris promittit aduentũ, ait enim: Si quis diligit me, sermonem meũ seruabit & pater meus diliget eũ, & ad eum ueniemus, & mansio-

mansionem apud eum faciemus. Sicut ergo pater & filius nusquam quidem desunt, & tamen ad quem uolunt, ueniũt, (per gratiam enim ueniũt. qui per potẽtiam nusquam desunt) sic etiã in missione uel aduentu spiritus sancti nullus localis illius accipiendus est motus, sed nostræ credẽdus est sanctificationis effectus. Nam si localiter secundum deitatem missus est filius, aut localiter mitti putatur spiritus sanctus, ergo etiam Deus pater loco (quod absit) credetur includi sus. Et ubi est. quòd immẽsitatem suam Deus ipse taliter nobis insinuat, dicens: Cœlum & terram ego impleo: filij quoque immensitatem Propheticus nobis sermo commendat, de quo sanctus Hieremias sic loquitur: Magnus est & non habet finem excelsus & immensus. Et quia ipse est uirtus & sapientia Dei, de ipso utiq; dicitur: Attingit à fine usq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Apostolica quoq; tenemus prædicatione compertum, quia in Christo condita sunt uniuersa in cœlis & in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationis, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Quid ergo est, quod implere sua præsentia nequeat, in quo Apostolus uniuersa in cœlis & in terra, uisibilia & inuisibilia constare pronũciat? Sancti quoq; spiritus immẽsitatem scriptura sic loquitur: Spiritus domini repleuit orbem terrarũ. Propter quod & Dauid sanctę Trinitatis unam substantialiter immensitatem non solum corde credens ad iusticiam, quinetiam ore confitẽs ad salutem, sic cecinit: Quò ibo à spiritu tuo, & à facie tua quò fugiam? si ascendero in cœlum, tu illic es, & si descẽdero in infernum, ades. Et si assumpsero pennas meas ante lucem, & habitauero in nouissimo maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextra tua. Cum ergo sicut diximus, tota Trinitas unitate deitatis suæ naturaliter immensa infinitaq; permaneat, & sic localiter nusquam sit, ut tamen nusquam desit, atq; ita sit ubiq; tota, ut nec per partes creaturæ totius particulariter diuidi,

Universidad de Deusto Biblioteca

di, nec uniuersitate totius possit creatu-
ræ concludi, quotiens spiritus sanctus
ad cõsecrandum sacrificium à patre po-
scitur, prima est fidei ratio, primaq; cun-
ctis Christianis salubriter retinenda cau-
tela, ut sancti spiritus nullatenus localis
cogitetur aut existimetur aduentus. Fi-
1.Cor.7. delibus quippe dicit Apostolus: Nesci-
Iohan.14. tis, quia templum Dei estis, & spiritus
Dei habitat in uobis. Et alio loco: Oran-
tes omni tempore in spiritu, & in ipso ui-
gilantes. Et ipse saluator discipulis suis
dicit: Si diligitis me, mandata mea seruã-
te, & ego rogabo patrem, & alium para-
cletũ dabit uobis, ut maneat uobiscum
in æternum, spiritũ ueritatis, quẽ mun-
dus non potest accipere, quia non uidet
eum, nec scit eum, uos autem cognosce-
tis eũ, quia apud uos manebit, & in uo-
Rom.8.C. bis erit. Vnde & Paulus eundem nos spi-
ritum adoptionis accepisse se prædicat:
Non enim accepistis spiritum seruitutis
iterũ in timore, sed accepistis spiritũ ado-
ptionis filiorũ, in quo clamamus: Abba
pater. Fidelibus itaq;, qui templum Dei
sunt, & in quib. spiritus Dei inhabitat,
imò

imò qui templum sunt spiritus sancti (si-
cut Apostolus dicit. Nescitis, quia mem-
bra uestra templũ est spiritus sancti, qui
in uobis est, quẽ habetis à Deo. Quibus
etiam idem Apostolus mãdat, ut in ipso
orent, atq; in ipso uigilẽt) quomodo spi-
ritus sanctus, tanquam antè absens mit-
ti creditur? cum nec orare cõdigne ac ui-
gilare aliquis possit, nisi se illi spiritus
sanctus infuderit. Quocirca sicut dicit
Apostolus, spiritalibus spiritalia cõpa-
rãtes, & in spiritu, q; utiq; naturaliter De-
us est, nihil corporale, nihil locale, nihil
temporale, nihil mutabile cogitãtes, cõ-
siderare debemus, nomine Spiritus san-
cti nonnunquam dona spiritalis gratiæ
nuncupari. Nam legimus in libro Re-
gum: Cum esset Helias diuino munere
transferendus, & discipulo, priusquam
tolleretur, dedisset fiduciam postulandi
quod uellet: ille spiritũ quem Helias ac-
ceperat, duplicẽ sibi postulauit attribui.
Vbi utiq; intelligimus spiritus nomine
donum spiritalis gratiæ designari. Neq;
enim substantia spiritus sancti potest uel
augeri uel minui, q; sicut est sine initio &
fine

ſine termino ſempiternus, ſic eſt ſine au-
gmento detrimentoq; perfectus. Cuius
tamen dona ſecundum ipſius inperſcru-
tabilem atq; irreprehenſibilem uolun-
tatem, ſicut in hominibus poſſe auger
credimus, ſic in eis poſſe minui non ne-
gamus: Nam cũ dona ſunt Spiritus ſan-
cti, charitas, gaudium, pax, longanimi-
tas, bonitas, benignitas, fides, modeſtia
continentia, & cum alij detur per ſpiri-
tum ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo
ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, al-
teri fides in eodem ſpiritu, hæc tamen o-
mnia poſſunt in hominibus & augeri &
minui. Vnde eſt illud, quod ipſi Apoſto-
li augmẽtum fidei ſibi à Domino poſtu-
lant condonari, dicentes: Domine aug-
nobis fidem In charitate quoq; nos cre-
ſcere ipſe beatus demõſtrat Apoſtolus,
qui ait: Veritatem autẽ facientes, in cha-
ritate creſcamus in illo per omnia Quo
modo autem in charitate creſcimus, nil
cum per dona gratiæ ſpiritalis creme-
tũ accipimus charitatis? Charitas enim
Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per
Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.

Hoc ſentitur & de cæteris ſpiritalibus
donis, quæ pro uniuſcuiuſq; captu, uel
augeri uel minui dicũtur in nobis. Quo-
niam talium cremẽta detrimentaq; cha-
riſmatum ſecundum id dicuntur, quòd in
quibuſdam ſeu plus ſeu minus inſunt.
Nõ quòd in ſe uel augeri uel minui poſ-
ſunt. Nam & ſol tantus eſt cum uidetur
ab oculis ſanis, quantus cum uidetur à
ſaucijs, nec ipſe minuitur, cum minus ab
oculis turbatis percipitur, nec augetur,
cũ amplius oculis ſanis infundit. Quia in-
diuerſitas illa uiſionis, non ex diuerſita-
te ſolis euenit, ſed in diuerſitate ſanitatis
infirmitatisq; conſiſtit. Et quamuis unũ
minus, alterum magis illuminet, ipſe ta-
men unum atq; idẽ in ſe lumen habet,
quod unus minus, alter amplius uidet.
Sic etiã ſpiritu ſancto, in ſe ſine augmen-
to ac detrimento immutabiliter perma-
nente, duplicem ſibi Heliſeus ſpiritum
popoſcit, in eo, quod augmentum ſpiri-
talis gratiẽ poſtulauit. Cum ergo Sancti
ſpiritus, ad ſanctificandum totius eccle-
ſiæ ſacrificium, poſtulatur aduentus, ni-
hil aliud poſtulari mihi uidetur, niſi ut

per gratiam ſpiritalem in corpore Chri-
ſti (quod eſt Eccleſia) charitatis unitas de-
giter indiſrupta ſeruetur. Hæc eſt enim
principale ſpiritus ſancti donũ, ſine qua
quiſquis linguis hominum angelorum
que loquitur, uelut æs ſonans, aut cym-
balum tinniens: ſonum dare poteſt: cha-
tam habere non poteſt. Et ſi habeat o-
mnem prophetiam, & nouerit myſte-
omnia, & omnem ſciẽtiam, & ſi habe-
omnem fidem, ita ut montes tranſfer-
charitatem autem non habeat, nihil e-
Et ſi deſtribuerit in cibos pauperum
mnes facultates ſuas, & tradiderit co-
pus ſuum ut ardeat, charitatem aũt no-
habeat, nihil ei prodeſt. Nã quia lege-
dicit Apoſtolus, ordinatã per angelos
manu mediatoris, linguis loquuti ſu-
angelorũ, qui in ore, quę legis ſunt do-
bant, & aduerſus legẽ prauis operib-
militabant. De quibus ipſe Saluator
cit. Quę dicunt, facite, quę autem facu-
facere nolite, dicunt enim & non facu-
Saul quoq; prophetiã habuit, & Sim-
magus credidit, & baptiſmi ſacramen-
accepit. Nam & dæmones, dum cred-
& co-

& contremiſcunt uidẽtur habere fidem,
ſed nihil eis prodeſt, quia non habẽt cha-
ritatem. Multi etiam facultates ſuas pau-
peribus erogantes, quia non curauerũt
acquirendæ charitatis ſtudium impen-
dere, res quidem ſuas donauerunt, quod
ideo nihil eis profuit, quia ſeipſos perdi-
derunt non acquirendo charitatẽ, quam
acquirere debuerunt. His igitur demon-
ſtratur indicijs ibi eſſe Spiritũ ſanctum,
ubi eſt finis præcepti, hoc eſt, charitas de
puro corde, & conſcientia bona, ex fide
non ficta. Vbi autem cum fide charitas
non eſt, quæcũq; dona ſpiritus ſancti eſ-
ſe poſſe, ipſum uerò ſpiritum ſanctũ eſſe
nõ poſſe, ac p hoc, nihil prodeſſe illorũ
donorũ largitatẽ, ubi ſic alliquod donũ
ſpiritus habetur, ut ipſe ſpiritus non ha-
beatur. Proinde tales, etſi uidentur quo-
rumlibet paternorum donorum partici-
pes, nõ tamen ſunt hæreditatis paternæ
conſortes, quoniam ſpiritus ſanctus eſt
pignus hæreditatis noſtrę. Et in hoc nos
Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chri-
ſti benedixit in omni benedictione ſpiri-
tali, in cæleſtibus in Chriſto, ſicut elegit

Ad Epheſios. 1. A

nos in ipso, ante mundi cõstitutionem,
ut essemus sancti & immaculati in con-
spectu ipsius in charitate. Dum itaq; ec-
clesia spiritum sanctum sibi cælitus po-
stulat mitti, donum sibi charitatis & uni-
nimitatis postulat à Deo cõferri. Quan-
do autem congruentius quàm ad con-
crandũ sacrificium corporis Christi, san-
cta ecclesia (quæ corpus est Christi) spi-
tus sancti deposcat aduentũ: quę ipsum
caput suum secundum carnem de spiri-
tu sancto nouerit natum. Sic enim an-
gelico Maria informatur eloquio: Spiri-
tus sanctus superueniet in te, & uirtus a-
tissimi obumbrabit tibi. Ideoq; quod na-
scetur ex te sanctũ uocabitur filius de-
Euangelista quoque Matthæus, eoden
spiritu sancto repletus, affirmat: Qui
cum desponsata esset mater eius Mari
Ioseph, priusquam conuenirent, inuen
ta est, in utero habens de spiritu sancto
Et ad Ioseph sic memorat angelum i
somnis dixisse: Ioseph fili Dauid, noli t
mere accipere Mariam coniugem tuam
Quod enim in ea natũ est, de spiritu san
cto est. Quid uerò est illius incarnatio

nis dominicę mysterio factum, nisi ut di
uisa unirentur, & discordantia pacaren-
tur? Testis est enim Paulus de Christo:
Quia ipse est pax nostra qui fecit utraq;
unum, & medium parietem macerię sol
uens, inimicitias in carne sua, legem mã
datorũ decretis euacuans, ut duos con-
dat in semetipsum in unum nouum ho-
minem, faciẽs pacem, ut reconciliet am-
bos in uno corpore Deo, per crucem in-
terficiens inimicitias in semetipso, & ue
niens, euangelizauit pacem, his qui lon-
ge, & pacem his qui prope, quia in ipso
habemus ambo accessum in uno spiri-
tu ad patrem. Hoc ergo factum est chari
tate diuina, ut ex ipso spiritu corpus illi-
us capitis esset renatũ, de quo ipsum ca-
put est natũ. Et ob hoc necessarium no-
bis est, ut sicut ex spiritu sancto natus est
Christus, quando Deus unigenitus in
utero uirginis unitus homini suo, tan-
quã sponsus processit de Thalamo suo:
sic ecclesia dono spiritus sancti adhære-
at Christo tanquam mulier uiro suo, &
tanquam corpus capiti suo. Dicit enim
Apostolus: Quia Christus caput est ec-

clesiæ, ipse saluator corporis. Et iterum: Quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossib. eius, propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suę, & erunt duo in carne una. Quod exponens adiecit: Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo & in ecclesia. Hoc testimonium ueteris testamenti, cum Dominus aduersus Pharisęorum tentamenta proferret, secutus adiunxit: Igitur iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus iunxit, homo nõ separet. Vt ergo in illo sancto connubio, quod factũ est in thalamo uteri uirginalis, iã nõ essent duo sed una caro, spiritali gratia, factum est. Hoc etiam ut in disruptũ iugiter teneatur, spiritalis gratia operat. Quia ab capiti suo inhæreat hęc unitas corporis, & ut sciens, quia omnes qui se elongant ab ipso, peribunt, & quia perdet omnes qui fornicantur ab eo posit ipsa castę suauiter dicere: Mihi autem adhærere Deo bonum est. Et rursus: Adhæsit anima mea post te. Illa charitas Dei quæ diffusa est in cordib. nostris per Spiritum

sanctum qui datus est nobis. Per hunc Spiritum sanctum tanta est unitas Christi & ecclesiæ: Et cum electiõis uas dicat: Quia Christus caput est corporis ecclesiæ: ipsum tamen corpus Christi nõ dubitet Christum ueraciter appellare. Denique sic ait ad Corinthios scribens: Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum est corpus, ita & Christus. Et ut ostẽderet, quia hoc corpus quod sic est Christi, ut Christus sit, cum multa membra habeat, non nisi gratia sancti spiritus unum permaneat atque cõsistat, sequitur statim dicens: Etenim in uno spiritu omnes nos in unũ corpus baptizati sumus, siue Iudęi, siue gentiles, siue serui, siue liberi. Et omnes unum spiritum potauimus. Ipsa ergo gratia spiritalis per unitatem pacis & charitatem corpus Christi per dies singulos ædificare non desinit, quæ in utero Mariæ uirginis domum sapientię, quod est caput huius corporis fabricauit. Vnde nos quoque in ipso ædificari Beatus Apostolus his uerbis ostendit: Ergo

1. Cor. 12. B.

iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei, superedificati supra fundamẽtum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio cõstructa crescit in templum sanctũ in Domino, in quo & uos coedificamini in habitaculum Dei in spiritu. Hanc ædificationem, qua in spiritu ædificamur, alio loco non ob aliud fieri testatur Apostolus, nisi ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Vbi unitatem eiusdem ædificationis spiritalis, quæ in charitate constat, insinuans ait:

Eph.4.D. Donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij Dei, in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, ut iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni uento doctrinæ, in nequitia hominũ, in astutia ad circumuentionem erroris. Veritatem autem facientes, in charitatem crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iunctu-

ram

ram subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscuiusq; membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate. Hæc itaq; spiritalis ædificatio corporis Christi, quæ fit in charitate (cum scilicet secundum Beati Petri sermonem: lapides uiui ædificantur in domũ spiritalem, in sacerdotium sanctum, offerentes spiritales hostias, acceptabiles Deo p Iesum Christum) Hæc inquam, ædificatio spiritalis, nunquam oportunius petitur, quàm cum ab ipso Christi corpore (quod est ecclesia) in sacramento panis & calicis ipsum Christi corpus & sanguis offertur. Calix enim quem bibimus, cõmucinatio sanguinis Christi est, & panis quem frangimus, participatio corporis Domini est. Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnesq; de uno pane participamur. Et propterea petimus, ut scilicet ea gratia, qua factum est, ut ecclesia Christi corpus fieret, eadem gratia fiat, ut omnia membra charitatis manente compage, in unitate corporis perseuerent. Hoc autem dignè petimus illius in nobis dono

1.Pet.2.A.

ſpiritus fieri, qui eſt unus ſpiritus & pa-
tris & filij. Quia ſancta naturalis unitas
& æqualitas & charitas Trinitatis, quæ
unus, ſolus, & uerus eſt Deus, unanimi-
tate ſanctificat, quos adoptat. In illa
quippe una ſubſtantia Trinitatis, unitas
eſt in origine ęqualitas in prole: in chari-
tate autem unitatis æqualitatiſq; com-
munio, nulla eſt diuiſio illius unitatis,
nulla diuerſitas illius æqualitatis, nulli
faſtidium illius charitatis. Ibi enim nihil
diſcrepat, quia ęqualitas chara & una, &
unitas ęqualis atq; una, naturaliter & in
commutabiliter perſeuerat. Quia igitur
ex ipſa (ſi dicendum eſt) communione
Spiritus ſancti charitas una demonſtra-
tur patris & filij. (Quam cõmunionem
beatus Apoſtolus tali ſermone cõmen-
dat: Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti, &
charitas Dei & communicatio Spiritus
ſancti ſit cum omnibus uobis. Et alio lo-
co: Si quod ſolacium charitatis, ſi quæ
communicatio ſpiritus) propter hoc di-
citur: Quia charitas Dei diffuſa eſt in cor-
dibus noſtris, per ſpiritum ſanctum, qui
datus eſt nobis. Spiritus quippe ſan-
ctus

ctus, qui unus eſt patris & filij, hoc ope-
ratur in his, quibus gratiam tribuit ado-
ptionis diuinæ, quod operatus eſt etiã
in illis, qui in libro Actuum Apoſtolo-
rum inueniuntur eundem ſpiritum ac-
cepiſſe: de quibus dicitur: Multitudinis
autem credentium erat cor & anima u-
na. Vnum enim cor & animam fecerat
multitudinis, credentium in Deo qui pa
tris & filij unus eſt ſpiritus, & cum patre
ac filio unus eſt Deus. Vnde & Apoſto-
lus hanc ſpiritalem unitatem in uinculo
pacis ſollicite dicit eſſe ſeruandam ſic E-
pheſios monẽs: Obſecro itaq; uos, ego
uinctus in Domino, ut digne ambuletis
uocatione qua uocati eſtis, cũ omni hu-
militate & manſuetudine, cum patientia
ſupportantes inuicem, in charitate ſol-
licite ſeruare unitatem ſpiritus in uincu
lo pacis, unum corpus & unus ſpiritus.
Hunc ſpiritum diſcedendo amittunt, ſi
qui aut perfidia deprauati, aut ſuperbia
inflati, ab unitate corporis eccleſię ſegre
gantur: quo Iudas Apoſtolus ſine hoc
ſpiritu euidẽter oſtendit, dicens: Hi ſunt
qui ſegregant ſemetipſos animales, ſpi-
ritum

ritum non habentes. Hi enim, quia animales sunt, ideo spiritum non habent. Propter quod Paulus Apostolus dicit: Animalis homo non percipit quæ sunt spiritus Dei. Tales itaque faciles sunt ad diuisionem, quia spiritum non habent, in quo uno membra Christi charam seruant spiritaliter unitatem. Vnde manifestum est, apud omnes hæreticos spiritus sancti gratiam non esse, nec eorum sacrificia, quamdiu hæretici sunt, posse Deo placere, neq; spiritalis gratiæ sanctificationem sacrificijs eorum tribui, qui offerunt, ab ecclesiastici corporis unitate diuiuncti. Solius enim ecclesiæ Deus delectatur sacrificijs, quod sacrificium Deo facit unitas spiritalis, ubi & fidei ueritas nullam credit in Trinitate distantiam, & pacis tenacitas fraternam seruat in charitate concordiam. Ne quis autem nos putet, dum ecclesia in sacrificij prece Spiritus sancti deposcit aduentum incongrue sancti spiritus uocabulo charitatem intelligere, quæ diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis, commodum duximus, patefacere

nis diffinitionem nostrã præmunire sententijs. Sanctus enim Augustinus in libris de baptismo, cum quæstionem de Hæreticorum receptione sine baptismatis iteratione uersaret in tertio eiusdem operis libro, inter alia sic dicit: Spiritus autẽ sanctus, quòd in sola catholica ecclesia, per manus impositionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi maiores nostri uoluerũt, quod Apostolus ait: Quoniam charitas dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Ipsa est enim charitas, quam non habent qui ab ecclesiæ catholicæ communione præcisi sunt. Attẽde quęso, beatissimum Augustinum in sanctis scripturis diuinis eruditum, quomodo uno in loco, non solum sancti Apostoli Pauli, sed etiã sancti Iudæ Apostoli sensum, in sancti spiritus nomine mirabiliter aperuit. Ait enim superius: Spiritus autem sanctus, quod in sola catholica per manus impositionem dari dicitur. Nimirum hoc intelligi Maiores nostri uoluerunt, quod Apostolus ait: Quoniam charitas Dei diffusa est in cordibus nostris,

Rom. 5. A.

nostris, per spiritum sanctum qui datus
est nobis. Subsequentur autem etiam,
quod Iudas Apostolus in epistola sua
posuit, remoto dubitationis ambiguo,
sanctus Augustinus exposuit. Iudas e-
nim Apostolus dicit: Hi sunt qui segre-
gant semetipsos animales, spiritũ nõ ha-
bentes. Et Beatus Augustinus de chari-
tate Dei, quæ diffusa est in cordibus no-
stris p̃ spiritũ sanctũ, qui datus est, dicit:
Ipsa est enim charitas quam non habẽt
qui ab ecclesiæ catholicæ communione
præcisi sunt. An quisquam dicturus est
aliud esse, spiritũ sanctum per manus im-
positionem redeuntibus hęreticis dari,
quã spiritali sacrificio diuinitus tribui?
Hoc aũt qui sentit, aut dicit profecto nõ
dum intelligit, qualiter semetipsos exhi-
beant hostiã uiuam, sanctã, Deo placen-
tem, si qui schismaticorũ & hæreticorũ
mortiferũ relinquentes errorẽ, ad catho-
licæ ueritatis redeunt unitatem, ubi of-
rentes sacrificiũ Deo spiritum contribu-
latũ, ipsi sunt hostia uiua, sancta, placens
Deo. Quia per cõtritionẽ humilitati co-
dis in unitatem membrorum redeunt

lius sacerdotis, qui dilexit nos, sicut dicit
Apostolus: Et obtulit semetipsum pro
nobis oblationem & hostiã Deo in odo-
rem suauitatis. Vt autem redeant & spi-
ritale sacrificium fiãt, charitas Dei facit,
quæ diffusa est in cordib. nostris, per spi-
ritum sanctũ qui datus est nobis. Solius
itaq; catholicæ ueritatis & cõmunionis
sacrificium Deus libenter accipit. Quia
dum charitatẽ suam, per spiritũ sanctum
diffusam, in ea custodit, ipsam ecclesiam
sibi gratũ sacrificiũ facit, quæ ipsam sem-
per poscit gratiã spiritalis charitatis acci-
pere, per quam se poscit hostiã uiuam,
sanctam, Deo placentem, iugiter exhi-
bere: Scribis præterea de illo Apostoli
loco, ubi ait: De uirginibus autem præ-
ceptum Domini non habeo, consilium
autem do. Quod consilium in epistola,
quã ad te nuper scripsi, ad illud pertine-
re memorauí, quod duob. denarijs à do-
mino acceptis, fidelis stabularius super-
erogauit. Cuius loci sensum, licet nõ ita
à sancto Augustino positũ asseras, alios
tamẽ illustres uiros taliter hoc posuisse
cõfirmas. Est quidẽ uerum, quia sanctus
Augu-

Auguſtinus hoc dixit ab Apoſtolo ſu
pererogatum, quod cum ſecundum pr
ceptum poſſet, ſi uellet de euangelio u
uere, maluit tamen non ſolum ſibi, ſed
et his qui cum illo erant proprijs mani
bus laborare, ſicut Epheſiis ſuaeraciter d
xit: Ipſi ſcitis, quomodo ad ea, quæ mih
opus erant, & his qui mecum ſunt, min
ſtrauerunt manus iſtæ: & omnia oſtend
uobis quoniam ſic laborantes oporte
ſuſcipere infirmos. Nam & Theſſalonic
cenſibus ſcribens: Memores enim eſtis
fratres laborem noſtrum & fatigationē
nocte & die operātes, ne quem ueſtrum
grauaremus. Nam & ad Corinthios hi
dicit mercedem ſuam, ut Euangeliu
prædicans, ſine ſumptu ponat Euange
lium, ut non abutatur poteſtate ſua in e
uangelio. Cum ergo hoc ſanctus Aug
ginus competenter & congrue poſuil
ſet, non tamen incompetens uideri au
incongruum debet, quod ſanctus Am
broſius b. Pauli ſupererogationem in
ſermonibus atq; epiſtolis eius, uel in m
mio labore mentis & corporis collocau
uit. Sanctus autem Optatus Milebita
nus

nus, in ſexto aduerſus Parmenianum li
bro conſilium de Virginibus Paulū ſu
pererogaſſe teſtatur his uerbis: Virgini
tas enim uoluntatis res eſt non neceſsi
tatis. Deniq; ſtabularius ille Apoſtolus
Paulus, cui confoſſus peccatorum uul
neribus populus commendatus eſt, du
os denarios quos erogaſſet acceperat,
duo ſcilicet teſtamenta: Hæc per doctri
nam, quaſi ſumptus impendit: Docuit
quomodo coniugales Chriſtiani debe
ant uiuere, de quo cū quæreretur, quid
de uirginibus præciperet, reſpondit, ſibi
de uirginibus nihil eſſe mandatum. Cō
feſſus eſt, ſe duo teſtamenta, hoc eſt, du
os denarios erogaſſe. Explicati erāt quo
dammodo ſumptus, ſed qui ſaucium cō
mēdauerat, promiſerat ſe reddditurum,
quicquid in cura amplius erogaſſet poſt
impenſos duos denarios. Non præce
pta, ſed conſilinm erogat Paulus ad uir
ginitatem. Nec impedimento eſt uolen
tibus, nec nolētes impellit aut cogit. Cū
itaq; hic beati Apoſtoli locus tripertito
ſit modo à tribus, quos nominauimus,
uiris ſanctis expoſitus, quisquis unnm

modum ex his tribus posuerit, à uerita-
te utiq; non dissentit: Neq; enim neces-
se est, ut quod multipliciter intelligitur,
in omnibus scriptis multipliciter insera-
tur. Nam & ipsi sancti, quorum ministe-
rio Deus scripturarum suarum dignatus
est aperire secreta, dixerunt pleraq; non
uno modo tantum, sed multipliciter, sa-
ne offensione, duntaxat ueræ fidei non
indecēter intelligi. Sicut ipse Beatus Au-
gustinus in mysterio arcæ Noæ fecisse
cognoscitur aduersus Faustum. Namq;
Manichæo asserente, in libris ueteris te-
stamenti, nihil Christi in carne uera futu-
ro aduentu prophetice contineri, osten-
dens idem beatissimus Augustinus no-
stram ueterem scripturam prophetica-
de Christo significationibus plenam, &
ob hoc diuinitus inspiratam, sic inter ce-
tera illud exponit: Quod memorat ar-
cam bicameratam & tricameratam De-
us imperat construendam, ut in libro de
Ciuitate Dei quintodecimo, duobus a-
lijs modis eiusdē loci mysticam expla-
tionem, non doctis humanæ sapientiæ
uerbis, sed uerę (sicut Apostolus dicit)
doctrina

doctrina spiritus nō minus dulciter, quā
mirabiliter explicaret. Quod ut facilius
agnoscat utriusq; operis, sicut ab eo po-
sita sunt, uerba subnectam Igitur aduer-
sus Faustum posuit hæc: Quod inferio-
ra Arcæ bicamerata & tricamerata con-
struūtur, sicut ex omnibus gentibus, uel
bipertitam multitudinem congregat Ec-
clesia, propter circumcisionem & præ-
putium, uel tripertitam propter tres fili-
os Noæ, quorum progenie repletus est
orbis. In Quintodecimo autem libro de
Ciuitate Dei, memoratæ Arcæ pro loci
oportunitate aggressus exponere sacra-
mentum, post aliqua, in hoc quod dici-
tur bicameratam & tricameratā arcam
Noæ debere cōstrui illius expositionis,
quæ in libris aduersus Faustum Mani-
chæum continetur, indidit mentionem,
hæc subsequenter adiciens: Et fieri qui-
dem potest, ut & à nobis quispiam & ali
us alio exponat hæc aptius, dum tamen
ea quæ dicuntur, ad hanc, de qua loqui-
mur, dei ciuitatē in hoc sęculo maligno,
tanquam in diluuio, peregrinantem, o-
mnia referantur, si ab eius sensu, qui ista
conscri-

conscripsit, non uult longe aberrare, quod exponit exempli gratia: ✓ elut si quispiam, quod hic scriptum est: inferiora bicamerata & tricamerata facies eam: non quod ego in illo opere dixi, uelit intelligi, quia ex omnibus gentib. ecclesia congregatur, bicameratam dictam, propter duo genera hominum, Circuncisionem scilicet & præputium, quos Apostolus & alio modo dicit, Iudæos & Græcos: tricameratam uerò, eò quòd omnes gentes de tribus filijs Noæ, post diluuium reparatæ sunt. Sed aliud dicat aliquis, quod à fidei regula non sit alienum. Nam quoniam non solas in inferioribus manciones habere Arcam uoluit, uerumetiam in superioribus, & hæc dixit bicameratam: & in superiorib. superiorũ, & hęc appellauit tricamerata, ut ab imo sursum tertia consurgeret habitatio. Possunt hæc intelligi & tria illa, quæ cõmendat Apostolus, fides, spes, charitas, possunt etiam multo conuenientius tres illæ uberrates Euangelicæ, tricena sexagena, centena: ut in infimo habitet pudicitia coniugalis, supra uidualis, atq; hęc superior sanc-

Gal. 3. D.

1. Cor. 13. D.

ginalis: Et si quid aliud secũdum fidem ciuitatis huius intelligi & dici potest. Hoc etiam de cæteris, quę hic exponenda sunt, dixerim, quia etsi non uno dissuntur modo, ad unam tamen catholicę fidei concordiam reuocanda sunt. Rursus idem Beatus Augustinus in lib. 1. de Trinitate, asserit utile esse plures libros à pluribus fieri diuerso stilo, non diuersa fide, etiam de quæstionibus eisdem, ut ad plurimos res ipsa perueniat, ad alios sic, ad alios autem sic. Si ergo illa, quę de arca Noæ beatus Augustinus uno loco duobus posuit modis, à duobus hominibus singula assumpta singulis ponantur in locis: nõne utercq; digne tenax pronunciabitur ueritatis: si tamen sic utercq; unum harum suis inditum dictis uidea-tur adstruere, ut illud, quod aliter in suis dictis æque ueritati cõgruum ponit, magis pacatus ãpprobet, quãm contentiosus impugnet. Quocirca charissime, licet ille sensus, qui à me positus est, forsitan in sancti Augustini dictis non inueniatur, in sancti Optati tamen libris (si cut ipse mecum nosti) apertissime posi-

tus inuenitur. Nec tuam prudentiam la-
tet eorum, quæ a sanctis Patribus qui fi-
dei catholicæ rectam in docu[illegible]
spiritus regulam defenderunt, [illegible]
modis, uel in expositionibus, uel in [illegible]
testimonibus suis inuenitur posita, qu[illegible]
quid a nobis ponatur, ita nos [illegible]
astruere uelitati congruum testimo[illegible]
aliis patrum sententiis, atque uelitati [illegible]
gruis no denegemus assensum. Nequ[illegible]
um a ueritate receditur, si in hac [illegible]
erogatione Apostoli, siue quod sanc[illegible]
Ambrosius, seu quod sanctus Augu[illegible]
nus, siue quod sanctus Optatus [illegible]
runt, a nobis quoque salua uelitate [illegible]
sentiatur. Quoniam si digne creditur, de
bus denariis acceptis, aliquid super[illegible]
gasse Paulum, in eo quod proprij labo
ris sumptu Euangelium prædicans, [illegible]
pendium sibi debitum a fidelibus [illegible]
exegit, digne etiam supererogasse aliqu[illegible]
creditur, in eo quod de Virginibus p[illegible]
ceptum Domini non habuit, sed con[illegible]
lium dedit: utrunq; sine dubio illo [illegible]
bens largiente, a quo nisi accepisset, [illegible]
pererogare non posset.

BEA

BEATI FVLGENTII, AD MONIMVM, LIBER tertius, de uera expositione illius Dicti Euangelici: Et uerbum erat apud Deum.

QVotiens, dilectissime Monime, à Christi famulis uirtus consideratur ac perpenditur charitatis, non minus inuenitur mirabilis quàm suauis. Quis enim eam non miretur? aut quis non admodum delectetur? cuius sarcina cum portatur, non fatigatione animum debilitat, sed alacritate confortat. Ipsa enim cum onerat, subleuat, & miro modo, quem onerat, non permittit comprimi: quem subleuat, non sinit extolli. Hæc, ut me tibi præteritum debitum cum Domini adiutorio persoluentē, rursus efficit debitorē. Iam enim de quatuor quęstionib. quas mihi miseras pertractādas illo adiuuāte, qui sapiētiā prestat paruulis, duos libros absolueram, cupiēs tibi reddere q̄ debeā. Sic repēte cuiusdā Assertionis arianę meas aures

perſtrinxit opinio: quæ tanto magis inu-
tilis eſt adinuentione genita, quanto ma-
gis reperitur ab omni intellectu, non ſo-
lum diuinarũ ſcriptuarũ, ſed etiã ipſius
humanitatis, externa. Comperi quippe
quandam eos de initio Euangelij ſecu-
dum Ioan. inſolitam nunc ſerere queſtio-
nem ut illud quod dictum eſt: In prin-
cipio erat uerbũ, & uerbum erat apud De-
um, & Deus erat uerbum: ita intellige-
dum atq; exponendum putent, ut ip-
ſum uerbum apud patrem eſſe, non in
patre, ſed extra patrem eſſe accipiẽdum
exiſtiment. Ita ut quidam eorum (quan-
tum auditu comperi) dum de his duab.
præpoſitionibus hoc eſt, in & apud, in-
ter eos oriretur quodam die conflictus
accepto cuiuſdam Birro, & in manibus
retento, interrogaſſet, an in illo eſſet, et
apud illum eſſet Birrus ille, quem ipſe te-
tineret. Atq; hunc ſuã quaſi ſententiam
firmaturus, hac ſermonem ſuum defini-
tione clauſiſſe: cum aliquid in nobis eſſe
dicitur, intra nos intelligẽdum: dum ve-
rò apud nos eſſe dicitur, extra nos accipi-
endum. Et quia Birrus ille, quem ipſe te-
nebat,

tinebat, ſic apud illum eſſet, ut in illo nõ
eſſet, ac per hoc ex eo quod apud illum
eſſet, non tamen in illo eſſet, extra illum
non intra illum eſſet: eodem modo Ver-
bum quoq; Dei (quod Deus eſt) creden-
dum quidem apud patrem eſſe, nõ in pa-
trem eſſe & ob hoc nec unius eſſe cũ pa-
tre ſubſtantiæ: Quoniam quicquid ſic
apud aliquem eſt, ut in illo non ſit, profe-
cto ſic apud illum eſt, ut unius cum eo
ſubſtantiæ eſſe non poſsit. Hæc eſt eorũ
ratiocinatio rationi contraria: hæc lega-
lis diſputatio, legi Dei intolerabiliter ini-
mica. Hinc dominante Chriſto, aliquid
ſcribere meus excitatus eſt animus, ne
uirulentis ſermonibus paruulorum per-
turbetur auditus. Pertinet enim ad no-
ſtræ ſeruitutis officium, aduerſus naſcen-
tem peſtilentiam cuiuslibet opinionis
mortiferæ ſalubria diuinorum eloquio-
rum remedia præparare. Itaq; cum ſan-
ctus Apoſtolus ſollicitè fideles præmo-
neat, dicens: Videte, ne quis uos decipi-
at per philoſophiam & inanem fallaciã,
ſecundum traditionem hominum, ſecũ-
dum elementa mundi, & non ſecũdum

Christum. Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Isti e contrario non solum pręterito tempore philosophiæ mundialis sectantes erro rem secundum elementa mūdi, de Deo existimauerunt disputandū, sed ita sunt totius nunc religionis obliti, ut cum de Deo disputant, nec ipsa elementa mundi istius corporalis attēdunt. Ac sic dum oculus intelligentiæ etiam contra ea quæ uidētur, pertinaciter claudunt, nun quam inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta concipiunt. Quid enim potest absurdius dici quàm ut cum de Deo quis disputat, non nisi de crassiorib us tantum corporibus documenta di sputatiōis assumat? Magnū enim quid dam sibi ille uisus est inuenire, cum acci pto Birro, & manibus retento, interro gasset, utrum, sicut apud illū esset, ita in lo esset. Ex inde docere uolens, quemad modum Birrum apud hominem, sic Dei filium apud patrē, ut quia Birrus apud hominem esse posit, in homine autem esse non posset, ita filius sit quidem apud patrem, sed non sit in patre. Rogo ut de corpo

corporibus istis cōtrectabilibus aliquid in exemplum disputās delectabatur ad sumere (licet aduersus ueritatem disputandi, elemēta quæ à ueritate facta sunt, nō possent ullatenus suffragari, tamen ut tolerabile aliquid dicere uideretur, ut de cæteris taceam) quur Birrum, quem manibus tenebat, ostendit & non saltem flatum, quem naribus carpebat, attēdit? Quia si Birrus ille posset dici apud illum esse & non in illo esse, flatus iste tamen, quem ex aëre carpimus, cum eum spirādo percipimus & apud nos est, & in nobis est: & quicquid eius respirando reddimus, cū reddiderimus nec apud nos, nec in nobis habemus. An forte dictu rus est, aëris istius alimentū, cum spirando accipimus, in nobis tantū esse, nō etiam apud nos esse? Dicat ergo quādo apud nos posit esse, an cū eū reddimus, & eum in nobis habemus? Sed hoc puto, quia nec de Birro illo dicere audebit, si tamē eum illi, à quo acceperat, reddit. Videt enim, quia cū tūc apud se habuit, cū accepit, post quā aūt reddit, apud se habere iam destitit. Sicut enim acceptiōe factum

ctum est, ut quod nõ habuit, apud se ha-
beret, ita redditione factum est, ut quod
apud se habuit, non haberet. Proinde
Birrum dixit, non in se esse, sed apud se
esse, hunc tamen flatum, quem de circũ-
fuso aëre uicissim sumimus & reddimus,
mihi uidetur, quia non dicet, non esse a-
pud hominem, cum est in homine, quia
tunc eum homo apud se & in se habet,
cum eum accipit spirando: cum uerò re-
spirando reddit, sic eum apud se non ha-
bet, sicut nec in se habet. Frustra igitur
in illa disputatiõe, de hoc quod dictum
est. Verbum erat apud Deum, asserere
uoluit, quod in aliquo est, esse semper in
terius, quod apud aliquem est, esse sem-
per exterius, cum flatus receptus in cor-
pus, sic in homine sit, ut apud hominem
sit: & rursus è corpore redditus, ita nõ sit
apud hominem, quemadmodum nõ est
in homine. Minus enim attendit in hoc
quod absurdo nitebatur asserere docu-
mento, quàm grauior eum subsequen-
ter absurditas teneret innexum Eterni-
cum dicitur: In principio erat uerbum,
& uerbum erat apud Deum, & Deus e-

rat uerbum: si exterius est omne quod a-
pud Deũ est, & interius est omne quod
in Deo est: quid illi disputatori peritis-
simo restat nisi ut nos potiores filio Dei
esse contẽdat? Dicit quippe Apostolus,
de Deo: Quia in ipso uiuimus, & moue
mur, & sumus. Et alio loco: Vnus Deus
pater, ex quo omnia, & nos in ipso. Nũc
iam quisquis ille est, qui sub Christiano
nomine non metuit aduersus Christum
tam temere disputare, cum audit uerbũ
esse apud Deum, & nos in Deo, si audet,
dicat, uerbum esse exterius, & nos inte-
rius. Quod si dicẽdum existimat, ipse de
suis dictis iudicium ferat. Neq; enim in
tali sermone iudex quęrendus est alius,
quando ipse, qui hoc dixit, à seipso sit
profecto culpandus. Quid iterum respõ-
debit aduersus illam eiusdem beati Pau-
li sententiam, qua dicit de Deo: Quoni-
am ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt
omnia, ipsi gloria in secula amen? Ecce
omnia Paulus ex Deo, & per Deum &
in Deo esse testatur. Verbum uerò apud
Deum esse, Ioan. Euangelistæ prædica-
tione dignoscitur. Si autem secundum
Arria-

Arrianorũ ſenſum omne quod in Deo
eſt, interius eſt, & omne quod apud Deo
um eſt, exterius eſt, quoniã Arrianis uer-
bum, quod apud Deum eſt, non in Deo
eſſe creditur hoc reliquum eſt, ut omni-
bus quæ in Deo ſunt, illud quod apud
Deum eſt inferius prædicetur. Hoc au-
tem recepto, (quia de uerbo ſcriptũ eſt:
Omnia per ipſum facta ſunt) ipſa erit ſe-
cundum Arrianos rectitudo fidei, ut pri-
ponenda ſit facturæ factori. Quis iam no-
cernit, in quod præcipitium improui-
homines cadunt? qui uerę fidei reſiſten-
tes perfidiã defenſare cõtendunt. Qui-
enim aliud talibus uerbis agitur, nili
huius defenſione ſententię conditionis
ſuæ ac redemptionis oblita, ſemetipſam
filio Dei, non ſolum æquare, ſed & præ-
ferre audeat creatura? Miror autem, quo
modo nõ conſiderant, à quibus illud ab-
ſeritur, quam deterior ex eo fructus na-
fandę blaſphemię naſcatur. Aiunt enim
Quod in Deo eſt, interius eſſe credẽdum
quod aũt apud Deum eſt, exterius eſſe
mandũ. Quocirca illud quod apud De-
um eſt, & exterius eſt, non eſt credendum
unius

unius cum Deo naturæ. Conſequẽs eſt,
ut illud quod in Deo eſt, & interius eſt,
unius credatur cum Deo ſubſtantiæ. Ad
hanc igitur concluſionem ratiocinatio
iſta perducitur: ut ſicut uerbum, pro eo
quod apud Deum eſt, ab eius natura ſe-
paratur, ita creatura, pro eo quod eſt in
Deo, unius credatur naturæ cum Deo.
Vnde conuincuntur illa ſentire, quibus
nos & filio audeant præferre, & patri co
nentur æquare. Sic totũ confundũt, qui
à ueritate diſſentiunt. Ex quibus ſenten
tijs error infidelis aſſeritur. Ecce quibus
adinuẽtionib. fidei ueritas impugnatur.
Sed quibuslibet arietibus eccleſiam ſan
ctã hæretici quatere nitanẽ, certi ſumus
de Domino Deo noſtro, quoniã ciuitatẽ
ſupra montem conſtitutam, ſubuertere
nõ ualebũt. Imò ſeipſos prorſus ſubuer-
tunt & exterminãt. qui Deum uerũ Dei
unicũ filium cõtumelioſis aſſertionibus
exacerbant: nec ab iniuria tẽperant etiã
patris, dum ingratificentiã reddũt gratię
Saluatoris. Quapropter congruũ uideẽ,
ita ex alijs ſcripturarũ locis uerbi huius
intelligẽtia requiratur, ut appareat, utrũ
quic-

quicquid apud aliquem esse dicitur, de
beamus, secundum illorum sententiam
semper exterius æstimare. In lib. sapien
tiæ legimus dictum de quibusdam: Di
xerũt apud se cogitantes non recte. Hu
ius loci ab Arrianis exigimus rationem
utrũ qui apud se cogitat, intra se an extra
se cogitet? cum hominis cogitatio nõ si
lum extra corpus hominis nõ sit, sed
corporis actio sit: Enimuero, quia id
ipsum, quod cogitatio dicitur, non sol
non extra hominem, sed nec in ipso co
pore hominis inuenitur: quis non uide
at, cogitationem solius esse animæ, q
per rationalem uirtutem diuinitus da
est cogitare? In homine quippe cogita
do dominatur animus, operando aut
seruitiũ exhibet corpus. Ibi est enim ho
mini data cogitatio, ubi est inserta ho
malicꝫ discretio. Interior igitur hom
cogitationis officium gerit, qui etiam
telligendi uirtutem ad imaginem D
creatus accepit. Cum ergo apud se ho
mo cogitat, non extra se, sed intra se co
gitat, qui non extra se cogitaret, etiam
ad exteriorem hominem cogitatio pe
ne

tineret: quanto magis intra se cogitatur?
quandoquidem non exterior homo, sed
interior cogitat, qui tamen secundũ scri
pturæ testimonium apud se cogitare di
citur, quo uticꝫ non exterioris sed inte
rioris hominis officio reperitur. Ait e
nim scriptura, sicut supra iam positũ est:
Dixerunt apud se cogitantes non recte.
Quid est autẽ, apud se dicere, nisi in cor
de suo dicere? Propter quod alibi dici
tur. Quæ dicitis in cordibus uestris, & in
cubilibus uestris compungimini. Hoc
est ergo apud se dicere, quod est intra se
dicere. Vnde & Pharisæus ille, qui domi
num poposcerat ad uescendum, cum in
gressa mulier peccatrix, lachrymis riga
ret & capillis pedes tergeret saluatoris,
quia intra se cogitabat intra se uticꝫ dice
bat, quod cogitando dicebat. Ait enim
euangelista: Videns autem pharisæus,
qui uocauerat eum, ait intra se, dicens.
Quid est enim, ait intra se, nisi cogitauit
intra se? Veruntamen scriptura docente
cognoscimus, quia qui cogitat intra se,
cogitat apud se. Ideo uticꝫ dicitur: Dixe
runt apud se cogitantes non recte. Atta

men

men ne hoc, quod dictũ est, apud se. nõ
precedenti sermoni, sed subsequenti ue
lint Arriani cõiungere, ut nõ dicatur, di
xerunt, apud se, sed dicatur, dixerunt, &
postmodum inferatur, apud se cogitan
tes: audiant etiam hinc diuinarum testi
monia scripturarum, & cognoscant of
ficium cogitationis hunmanæ, nõ ad ex
teriorem, sed ad interiorem hominẽ per
tinere. Euangelista dicit: quia cum do
mino paraliticus offeretur, uidens dom
nus fidem illorum, qui eum per tegula
submiserant, dixit: Cõfide fili, remitto
tur peccata tua Et ecce quidã de scribis
dixerũt intra se: Hic blasphemat. Et cum
uidisset Iesus cogitationes eorum, dixit
Vt quid cogitatis mala in cordibus ue
stris? Quos dixit Euangelista intra se di
xisse, ipsos dominus dicit, in cordib. ma
la cogitasse. Quid est autem mala in cor
dibus cogitare, nisi cogitare apud se non
recte? Quomodolibet ergo huius loci
sensum Arriani distinguant, ibi necesse
est, confusionem suæ prauitatis inuenia
ant. Et utinã sic de errore confundantur,
ut ad ueritatem cõuertantur. Si enim di
xerint

xerint, sic istũ scripturæ uersiculũ diuidẽ
dum, ꝗ scriptum est, dixerũt apud se, co
gitãtes non recte, ut ipsum, apud se præ
cedenti sermoni iũgentes, sic distinguãt:
Dixerunt apud se, ut postea inferant, co
gitantes non recte, Dauidico statim cõ
uincuntur eloquio, non aliud esse, aqud
se dicere, nisi in corde dicere. Ait enim:
Quę dicitis in cordibus uestris. Quodsi
aliter distinguere uoluerint, ut ipsum, a
pud se, non precedẽti sermoni, sed subse
quẽti coniungant, ut premittẽtes, dixe
rũt, interiecto silentio, postmodum infe
rant illud quod dictũ est apud se cogitã
tes non recte, etiam hinc increpationem
Saluatoris audiant, & cordis esse cogita
tiones agnoscant: ait enim: Quid cogita
tis mala in cordibus uestris? Alio quoq;
loco idem dominus docet: Quia de cor
de exeunt cogitationes malæ. Et denuo
dicit: Quia bonus homo de bono thesau
ro cordis sui profert bona, & malus ho
mo de malo thesauro cordis sui profert
mala. Iamne cognoscũt, in quãto errore
uersentur? qui uerbũ apud Deũ nõ interi
us, sed exterius asserere moliunt. Rursus

in eodem libro ſcriptum de ſapientia le-
gimus. Immortalis enim eſt memoria
lius, quoniam & apud Deum nota eſt
& apud homines. Quomodo aũt apud
homines nota eſt, ſi non intra homines
ſed extra homines eſt? cum niſi in anim
hominis intrauerit, nota homini eſſe n
poſsit. De ipſa quippe ſic dicitur: & per
manens in ſe, omnia innouat, & per n
tiones in animas ſanctas ſe transfert. E
non aliud agnoſcatur, in animas ſe tra
ferre, quàm in animas intrare, rurſus d
illa textus ſcripturæ ſanctæ ſic memor
hæc: Populum iuſtum & ſemẽ ſine qu
rela liberauit à nationibus, quæ illũ co
primebant, intrauit in animam ſerui d
mini, & ſtetit contra reges horrendos
portentis & ſignis. Hunc introitum
um, quo in animas intrat, etiam in Ap
calypſi Ioannis inſinuat, dicens: Ecce
ad ianuam & pulſo, ſi quis audierit
cem meam, & aperuerit ianuam, intr
bo ad eum, & cœnabo cũ illo, & ipſe
cum. Hoc introitu Pater & filius ad d
ctorem ſuum ueniunt, & manſionem
pud eum faciunt, ſicut ipſe filius loq

tur: Siquis diligit me, ſermonem meum
ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad
eum ueniemus, & manſionem apud eũ
faciemus. Quòd ſi uenientes pater & fi-
lius ad eum, apud quem manſionem fa
ciunt, non interius ſed exterius ſunt: di-
catur nobis, ubi ad eum ueniant, & man
ſionem apud eum faciãt? Interim, quod
interius in ſuis fidelibus inhabitet Chri
ſtus. Paulo prędicãte cognouimus, qui
ait: In interiore homine habitare Chri-
ſtum per fidem in cordibus ueſtris. An
forſitã dicturi ſunt, aliter in interiore ho
mine noſtro habitare Chriſtũ per fidem
& aliter eum cum patre ueniẽtem apud
dilectorem ſuum facere manſionem, ut
Chriſtus interim ſolus in interiore ho-
mine noſtro inhabitare poſsit, pater au-
tem exterius remanens, apud quem mã
ſionem facit, non ſolum ipſe interius ma
nere nequeat, ſed etiam filium commu-
nione aduentus ſui, ne in interiore ho-
mine habitare poſsit, impediat? Spiritũ
quoq; ſanctum ſic filius Dei promiſit fi-
delibus ſuis, ut apud eos maneat, & in i-
pſis ſit. Dicit enim: Si diligitis me, man-

data mea ſeruate, & ego rogabo patrem
& alium paracletum dabit uobiſcum in
æternum, ſpiritum ueritatis, quem mun-
dus non poteſt accipere, quia non uidet
eum, nec ſcit eum, uos autem cognoſce-
tis eum, quia apud uos manebit, & in uo-
bis erit. Ecce apud quos manet, in eis et
Spiritus ſanctus, dicatur, quæ hic po-
teſt eſſe diuerſitas in eo, quod apud eos
manet, & in eis eſt? Etenim in uno loco
utraq; prepoſitio ponitur, & ſpiritui ſan-
cto utriuſq; rei poſsibilitas aſſignatur,
ut apud quos manet, in eis ſit. Ita ne ue-
rò ſpiritus ſanctus ſic apud fideles ma-
net ut in ipſis fidelibus eſſe poſsit, uerbum
autem Deus ſic apud Deũ eſt, ut in Deo
eſſe nõ poſsit? Quid dicã his, qui de ſe-
pturis ſic diſputare deſiderant, ut intelli-
gentiæ ſpiritalis uiam nullatenus quæ-
rant, & auertentes oculos à uerò lumine
iugiter in tenebris delectentur errare?
Hoc idẽ quippe eſſe apud Deum, quod
eſt eſſe in Deo, ſancta ſcriptura alijs quo-
que locis oſtendit. Dicit enim Moyſes
Deus fidelis, in quo nõ eſt iniquitas, iu-
ſtus & ſanctus dominus. Dauid etiã ex-

vobis, ut maneat.

nit: Quoniam iuſtus dominus Deus no-
ſter, & nõ eſt iniquitas in eo. Paulus aũt
Apoſtolus, apud Deum non eſſe iniqui-
tatẽ dicit. Sic enim ait: Nunquid iniqui-
tas apud Deum? abſit. Eligant in hoc lo-
co, quod uoluerint Arriani, & ut ſuam
ſapientiam euidenter oſtendant, de lega-
libus & propheticis atq; Apoſtolicis di-
ctis iudicium ferant. Moyſes dicit Deus
fidelis, in quo non eſt iniquitas. Dauid
quoque dicit: Iuſtus dominus Deus no-
ſter, & non eſt iniquitas in eo. Paulus ue-
rò dicit: Nunquid iniquitas apud Deũ?
abſit. Aut igitur fateãtur Apoſtolicũ ſen-
ſum legali propheticoq; ſenſui cõueni-
re, aut dicãt Apoſtolũ Paulum à legali &
prophetica intelligẽtia diſcrepare. Pau-
lus equidẽ Apoſtolus eundẽ ſe ſpiritum
fidei habere dicit, quẽ Dauid beatus ha-
buit, quem etiam Moyſes ſanctus acce-
pit, ſicut ipſe teſtatur dicens: Habentes
autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcri-
ptum eſt: Credidi, propter quod loquu-
tus ſum: Et nos credimus, propter quod
loquimur. Quomodo autẽ unũ ſpiritũ
fidei habuerunt, ſi de fideli Deo diuer-

sa senserunt? Magna est autem sentiendi
diuersitas, si diuersum est q̃d dicit Pau-
lus, Non esse iniquitatem apud deum,
ab eo quod Moyses & Dauid dicunt,
Non esse iniquitatem in Deo. Et si dicit
te Paulo, eundem se habere spiritum fi-
dei, quem & prophetæ habuerunt, in eo
rum fide diuersus est sensus, mẽdax (q̃d
absit) Apostolus pronuncietur, qui in
Christum loqui testatur. An experimen-
tum, inquiens, quæritis eius, qui in me
quitur Christi? Sed quoniam uere Chri-
stus in Paulo loquutus est, Paulus uti-
mendax non est: & quia cum eundẽ spi-
ritum fidei se habere dicit, non mentitur,
uterque sensus consonans inuenitur, q̃d
quod Moyses & Dauid dixerunt, Iniqui-
tatem in Deo nõ esse, hoc sit, quod et
Paulus dicit, Iniquitatem apud Deum
non esse. Quod si eis forsitan uidetur,
ex aduerso aliud dicant, hoc eis reliqui
est, ut aut prophetis aut Apostolo con-
tradicant. Et licet tot tãtisq̃ testimoniis
confutata hæreticorum sentẽtia cogna-
scatur, nulla ueritate subnixa, respondi-
ant tamen, quid de illo Apostoli Iaco-
bi

loco sentiunt, ubi dicit. Omne datum o-
ptimum, & omne donum perfectum de
lursum est descendens à patre luminum,
apud quem non est transmutatio, nec ui
cissitudinis obumbratio. Apud quẽ au-
tem transmutatio non est, profecto mu-
tabilitas non est: & apud quem mutabi-
litas non est, immutabilitas est. Hæc igi-
tur immutabilitas, quæ apud Deum est,
dicant utrum exterius an interius est. Si
enim interius est, ecce hoc est, in Deo es-
se, quod apud Deum esse. Desinant igi-
tur peruersa sentire & festinent catholi-
cæ rectitudini consentire. Si autem hæc
immutabilitas, quæ apud Deum est, nõ
interius esse, sed exterius creditur, profe
cto in Deo esse nõ creditur. Etsi in Deo
immutabilitas esse non creditur, conse-
quẽter Deus ipse mutabilis prædicatur:
Et ne hoc uel in filio assignare audiãt, in
eodem loco, patrem luminum nomina-
tum. Proinde, cum audimus, quia apud
Deum non est transmutatio, hoc sentia
mus, secundum catholicæ fidei ueritatem, quia nulla est in Deo mutatio. Et
cum dicitur, uerbum erat apud Deum,

nõ aliud ſentiamus, quàm uerbum erat
in Deo. Et cũ ſapientia in Prouerbijs di-
cit: Eram apud illũ componens, non ali-
ud ſentiamus, quàm, erã in illo compo-
nẽs. Et cũ Deo dicitur: Apud te eſt fons
uitæ: non aliud intelligamus, quàm, a
te eſt fons uitæ. Et cum Ioãnes dicit: Ad
nunciamus uobis uitã æternam, quæ e
rat apud patrẽ, & palàm facta eſt nobis
non aliud intelligamus, quàm, uitam æ-
ternã quæ erat in patre. Vere enim apu
Deum eſt Deus uerbũ, quia in Deo e
Deũs uerbum: & uere apud Deum ſap
entẽ eſt ſapientia, quia in ſapiente De
eſt ſapientia: & uere apud Deũ uiuũ e
uita, quia in Deo uiuo eſt Deus uita: &
uere apud Deum uerum eſt Deus uer
tas, quia in Deo uero eſt Deus ueritas: &
uere apud Deum fortẽ eſt Deus uirtus. Se
quia in Deo forti eſt Deus uirtus. Se
quid mirum, ſi hoc eſt filio eſſe apud p
trem, quod eſt illi eſſe in patre, quia ſcil
cet naturaliter natus de patre, permane
ſemper in patre? cum etiam de homin
bus legamus (quantum ad ſubſtantiam
attinet, qua naturaliter homines ſum
no

Ioan. 1. A.

nõ aliud eſſe, cũ dicitur aliquid apud il-
los eſſe, quàm in illis eſſe. Vnde teſtimo-
nia manifeſtiſsima proferemus. In libro
Eſaiæ continetur Ezechiæ regis oratio, Eſai. 38. C.
quam poſt adiectos ſibi ad uitã annos
quindecim, ad Deũ effudit, ubi inter cæ-
tera ſic dicit: Spiritus meus apud me fa-
ctus eſt, ſicut lanifica proximãs demere
telã. Quid aũt hic aliud intelligitur. Spi-
ritus meus apud me, niſi, ſpiritũ hominis a-
me? An & hic dicetur, ſpiritũ hominis a-
pud hominẽ eſſe, in homine aũt nõ eſſe?
Cum euidenter Apoſtolus dicat: Quis
enim ſcit hominum, quæ ſunt hominis, 1. Cor. 2. G.
niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt? Sed
& illud, quod ſupra poſuimus ſcriptum,
Dixerunt apud ſe, cogitantes nõ recte:
quid eſt aliud, quàm dixerunt intra ſe?
Rurſus, in libro Sapientiæ dicitur: Hæc Sapient. 8. B
cogitans apud me, & commemorans in
corde meo, quoniam immortalitas eſt
in cogitatione ſapientiæ. Quod apud
ſe cogitat, hoc in corde ſuo commemo-
rat, quod utrunque dum dicit, illam u-
tique cogitationem, & illam comme-
morationem, non exterius, ſed inte-
rius

teritus sibi inesse monstrauit. Dicitur e-
tiam in Prouerbijs: Fili, non te compra-
hendat cogitatio mala, quæ derelinqui-
Prou. 2. C. doctrinam adolescentiæ, & testamen-
diuini obsita est. Poluit enim apud mor-
tem domum suam, & apud inferos cum
tetrigenis axes suos. Si ergo cogitatio
mala, quę apud mortem poluit domum
suam, extra mortem, non in morte pro-
fecto uiuit, & si apud inferos posita
est, inferno superest, ut illa, quæ nec
morte est, nec in inferno, uitam habe-
dicatur in cælo. Ideo enim Deo dicitur
Psal. 55. C. Quia eripuisti animam meam de morte,
quia animę per fidem uitam donauit,
cēs: Iustus autem meus ex fide uiuit. E
rursus idcirco ipsi dicitur: Eripuisti an-
mam meam ex inferno inferiori quia id-
circo animi ab inferno gratia Dei erip-
untur, ut in cælis conuersentur. Vnde
Philip. 3. D. cit Apostolus: Nostra autem conuersa-
tio in cælis est. Porrò anima, quæ per co-
gitationem malam apud mortem fu-
quomodo de morte liberata est, si n
morte non fuit & quomodo ex infer-
erepta est, si apud inferos constituta, a
inter

inferno non fuit? cū utique, si in morte
non esset, mortua nō fuisset. Per malam
autem uoluntatem, hoc est, per peccatū,
quis nesciat animam mori? cū Deus di-
cat: Anima quæ peccauerit ipsa morie-
tur. Certum est igitur, animam male co-
gitantem, cum apud mortem est, in mor
te esse, & cum apud inferos est, inferno
esse. Quid ęd etiam saluator dicit: Quæ
impossibilia sunt apud homines, possi-
bilia sunt apud Deum. Ergo ne sic dice
mus, omnia Deo possibilia esse, ut hoc
ipsum quidē possibile esse, sic dicamus
apud Deum esse, ut dicamus in Deo nō
esse? Quid autē posse apud se Deus ha-
bet, si ipsum posse in se non habet? His
atqę huiusmodi testimonijs claret, cum
dicitur. Verbum erat apud Deum, nō ali
ud intelligi debere, quàm uerbum erat
in Deo. Nā & ipse filius, qui est uerbum
Deus, non solum patrem in se, sed etiam
se in patre esse testatur, dicens: Non cre-
dis, quia ego in patre, & pater in me est?
Hoc autem filij esse apud patrem, & esse
in patre, non uideatur tale, quale, siquis
homo sit apud aliquem, siue iure hospi-
tali,

Ezech. 18. E.

Matt. 19. D. C
Luc. 1. 8. E.

tali, siue charitatis affectu. Nam & Apo-
stolus Paulus dicit se apud Apostolum
Petrum quindecim diebus mansisse, tu-
re scilicet hospitalitatis, & puritate dilec-
ctionis, quorum licet per unitatem fidei
& charitatis fuerit anima una, & cor u-
num, non tamen sic mansit Paulus apud
Petrum, sicut uerbum manet apud De-
um. Quia nec sic potest esse homo apud
hominem, sicut uerbum Deus apud De-
um patrem. Homo enim apud homi-
nem sic est, ut non solum apud eum
non esse possit, sed etiam, cũ apud eum
est, in ipso substantialiter esse non po-
sit. Vere enim qui sic apud alium est, e-
tra illum est, quia cum est apud illum, p-
ceritate dilectiõis, loco discernitur, quo-
tolibet affectu inuicẽ sibi utercq; iungi-
tur. Sed sic est uerbũ apud Deum, sicut
est in mente uerbũ, sicut in corde cons-
um. Cũ enim mens apud se uerbum ha-
bet, utiq; cogitando habet, quia nihil a-
ud est apud se dicere, quàm apud se co-
tare. Cũ ergo mens cogitat, & cogitando
uerbum intra se generat, de sua substan-
tia generat uerbum, & sic illud uerbum
gene-

generat de se, ut genitũ habeat apud se.
Nec minus aliquid habet uerbũ, quod
ex mẽte nascitur, quàm est mens de qua
nascitur, quia quanta est mens quę gene-
rat uerbũ, tantum est etiã ipsum uerbũ.
Sicut enim de tota mente nascitur uer-
bum, sic intra totam permanet natum.
Et quia cogitante mente, non est eius
aliquid, ubi in ea uerbũ non sit, ideo uer-
bum tantum est, quãta est mens ipsa de
qua est, & cum apud illam est, in illa est,
& quanta illa est, tantum etiam uerbum
est, quia de tota & in tota est: tantumq;
est ipsum uerbũ, quanta simul est & mẽs
ipsa cum uerbo. Neq; enim sic de illa uer-
bum nascitur, ut ab ea localiter secerna-
tur. Natiuitas quippe illa, quæ ostendit
quid sit, & de qua sit ipsa ostendit, quod
extra eam, de qua natum est, esse nõ pos-
sit: nec in aliquo minus sit, sed sic de ipsa
sit, ut apud ipsam & in ipsa sit, tantumq;
sit de illa, quantum in illa, & tantum in il-
la, quantum cum illa. Equidem & nos
quodammodo dicit scriptura & in Deo
esse & apud Deum esse, sed non quo-
modo apud Deum est & in Deo est
uer-

uerbum Deus, qui est unigenitus filius.
Dicitur enim & nobis, quia in Deo uiuimus & mouemur & sumus: & dicitur ipsi Deo: si non peccauerimus, scimus quia apud te sumus deputati. Verumtamen cum hoc de nobis dicitur, non naturalis unitas nostra cum Deo ostenditur, sed aut potentia creatoris intelligitur, aut pietas redemptoris. Sic enim quia credimus in Deo & apud Deũ sumus, sicut de Deo geniti, filij Dei sumus. Scriptum est enim: Charissimi: nũc filij Dei sumus. Et iterum: Volũtariè genuit nos uerbo ueritatis. Nos ergo Deus uerbum ueritatis genuit, illud autem uerbum veritatem genuit. Nobis potestatem dedit, filios Dei fieri, ille autem non ex potestate filius Dei factus, sed de Deo naturaliter est Dei filius natus. Nos Deo uoluntarie genuit, quia uoluntas generationem præcessit, in unigeniti autem generatione, nulla generantis præcessit uoluntas, ubi sine initio naturali permanet ęterna natiuitas. Sicut ergo geniti sumus, sed non sicut unigenitus Deus, filij Dei sumus, sed non sicut unicus uerus

v sic

uerus filius, & dij sumus, sed non sicut uerbum, qui uerus est Deus: ita in Deo sumus, & apud Deum sumus, sed non sicut apud Deum est & in Deo est uerbũ Deus, q̃ de Deo naturaliter natus. Quãuis enim ille filius dicatur, & nos filij dicamur, & ille Deus, & nos dij, & ille genitus, & nos geniti: multum tamẽ distat in re, quod unum sonare uidetur in nomine. Quoniã ille, quod Deus, quod filius, quod unigenitus est, naturaliter est, quia de natura patris natus est: nos aũt, quod dij, quod filij, quod geniti sumus, non natura, sed gratia sumus: quia cũ in natura non haberemus, ut hoc esse posse mus, gratis nobis datum est, ut hoc facti essemus. Hanc discretionem si hæretici, misericorditer Deo donante, percipiãt, lumen uerum uidebunt, & ab unigeniti filij contumelijs temperabunt: cui nõ solum in eo, quod apud Deum est, detrahunt, sed etiam & animam humanam in illo negare contendunt, quos ipse filius Dei uno psalmi uersiculo designauit, dicens: Hoc opus eorum qui detrahũt mihi apud Deum, & qui loquũtur mala ad

K uersus

uersus animam meam. Quis enim det
rius Christo apud Deum detrahit, quà
qui audiens uerbum Deũ apud Deum
esse, dicit idem uerbum in Deo nõ esse
aut quis amplius mala aduersus Christ
animam loquitur, quàm qui in Christ
humanam animam diffitetur? cum illa
uerbum, quod Deus est, sic apud Deum
sit, de quo est, ut per unitatem naturæ
Deo sit, & per eandẽ unitatem natur
unus cũ illo Deus sit: & illa anima sum
cum carne suscepta fuerit ab unigenit
Deo, ut simul in Christo & anima no
stra saluaretur & caro, à quo procul d
bio ille sempiternam consequetur sal
tem, qui in eo diuinæ humanæq; na
turæ plenam cognouerit
ueritatem.

LIBE

LIBER ARRIANORVM CONTRA ORthodoxos, decem Obiectiones complectens.

DIctum est patrem de seipso, hoc est, de eo quod ipse est, ineffabiliter filium genuisse. Adauctum est, quòd nõ extrinsecus, sed ex Deo natum esse. Quid ad hoc dicitur? Si ex Deo natus est, est de intra Deum, sed si non est de intra, nec ex ipso est, si modo uocabula diuersa apponuntur. Quid prodest, si ipsa ueritas non profiteatur? ista nunquam nos legisse recolimus, quæ superius proposita sunt. Quia scriptum est de eo: Generationem autem eius quis enarrabit? & quasi nemo, dixit scriptura, qui enarrat? Aduertendi sunt hi homines, ut dicant se posse nosse, quia inenarrabilis est generatio eius, non autem ignorabilis. Generationem eius ita est recte profiteri, ut dicit ipse Dominus per scripturas: Dominus creauit me initium uiarum suarum, ante

II

III

ſæcula fundauit me Et ſequitur: Et ante
omnes colles genuit me. Et iterum: Ego
à patre prodij, & ueni in hunc mũdum.
Et iterum: Dominus dixit ad me, filius
meus es tu, ego hodie genui te. Et poſte-
quam cognitus eſt in carne, profitetur
de eo Euãgeliſta, dicens: Et uidimus glo-
riam eius, tãquam unigeniti à patre, ple-
num gratia & ueritate. Et Apoſtolus ait:
Qui eſt primogenitus totius creaturæ.
Ecce creatum, fundatum, & genitũ pro-
fitemur, ſine aliqua ambiguitate irratio-
nabili. Sed qui præſumũt irrationabi-
IIII liter dicere, de patris ſubſtantia natũ eſ-
ſe filium, doceant per ſcripturas tamen
quomodo non ſit erroris falſa profeſſio,
qui cum dicit, ineuarrabilem eſſe genera-
tionem eius, aſſerat eum de patris eſſe na-
tum ſubſtantia. Perturbationes menti-
V um, quæ ſine ratione dicuntur, cum ho-
tantur aduerti, ueritas nõ uidetur ab eis
comprehẽdi nec profiteri: ob hoc quod
abſurdum ſit dicere uel credere, patrem
& filium ingenitos eſſe. Qui ſibi ſuade-
iſta excogitare, ipſe ſe uult fraude de-
pere, quam quidem exigit illis hoc dic-
qui

qui patrem & filium ęquales aſſerunt eſ-
ſe. Interea dum de lumine dicitur, non
inteligũt, quod ſcriptum eſt, quia alius VI
eſt pater luminis, & alius eſt qui lumen
eſt appellatus, & lucet in tenebris, & te-
nebræ eum non compræhenderunt. Id-
circo debet aduerti, quid lex mandat uel
inſtruat mentes hominum, quia inter il-
lum authorem luminis, & iſtud lumẽ in
tenebris lucẽs, quod illuminat omnem
hominem uenientem in hunc mundum
per quod uita factus eſt filius, & lux eſt
oſtenſus hominum, illo, qui oſtenditur
factus non eſſe pater, æqualis eſſe non
poſſe. Omiſimus ſuperfluas rationes,
quæ faſtidium non facerẽt auditoribus, VII
& ad hoc reſponſum eſt, ad quod ſentẽ-
tia inquirebat expoſitionem. Et quia in
ter patrem & filium diſtantia eſt, & quod
dicitur, non eſt, eo quod inter illos diſſe-
rentia non ſit. Ipſe ſaluator dicit, qui cre-
dendus eſt: Alius eſt, qui teſtimonium
perhibet de me pater. Idem ipſe filius di-
cit de Spiritu ſancto: Et aliũ paracletum
mittam uobis. Alium dixit patrem, & ali-
um dixit paracletum Et cum non aduer-

tuntur diuina iura & sacramenta, efficiuntur homines paganitatis professores, qui ante aduentum Saluatoris dixerunt Homousion, quorum & hæretici facti sunt professores, cum asserunt, patrem & filium & spiritum sanctum, unum esse Deum. Scelus & ualde esse blasphemiam, aduertant homines, qui salutaria præcepta cupiunt sectari. Nam falsitas professionis nunquam prodesse eis poterit, quam quærunt iniuriando Deum per blasphemiam cólere uel uenerari. Si ab hominibus non toleratur iniuria, ab ipso Domino, auctore, qualiter poterit tolerari? Ostendit enim circa infideles suamobiurgationem, dicendo: populus hic labijs me honórat, cor autem eorum longe est à me. De generatione aũt eius quod dictum est: Ex útero ante Luciferum genui te: quis dubitet, de carnali natiuitate fuisse dictum? cum ipsa ante septio ostendat tibi ad intelligendũ, cum dicit Propheta, quod in splendoribus sanctorum ante Luciferum genitus sit. Et splẽdor sanctorum pręconium ostenditur esse Prophetarum, & eorum uaticinatio

natio de eo fuisse adimpleta, cum manifestaret ipsam esse, & Propheta dicẽdo: Ex utero ante Luciferũ genui te, & splẽdidum contigit, quod per uirginem nasci eum os Propheticũ antea dixit. Quis dubitet hanc natiuitatem ita contigisse, ut scriptura memorat? Non est nimium dedecus, ut fraudibus proprijs decipiatur, male intelligens ánimus, ut aliquando duo dicantur esse unus, aliquãdo tres unus? Nunquid non occurrat beneficij munus, quando unus non est cum duobus designatus? Delubrium est crédere, ex tribus partibus Deum unum constare, cum adhuc, quod peius est, dicitur de eis, quod si credendus est unus Deus, cũ non sit ipse pater, qui filius, non ipse filius, qui spiritus sanctus: De quibus professentur differentias inter se habere, honorem uerò unusquisq; suum non posse habere, nisi malignum pectus eos in uno Deo iuueniatur copulare.

BEATI FVLGENTII CONTRA OBIECTIONES Arrianorum liber unus, ad decem obiectiones, decem responsiones continens.

Dictum est, Patrem de seipso, hoc est, quod ipse est, ineffabiliter filium genuisse. Adauctum est, quod nõ extrinsecus, sed ex Deo natum esse. Hæc responsione non indigent, quia fidei nostræ concordant. OBIECTIO. Quid ad hoc dicitur? Si ex Deo natus est, est de intra deum, sed si non est de intra, nec ex ipso est, si modo uocabula diuersa apponuntur. Quid prodest, si ipsa ueritas non profiteatur? RESPONSIO. Equidem, dum nominantur Pater & filius, in his duobus nominibus uocabulorum diuersitas agnoscitur. Quin potius per hæc duo diuersa uocabula significatur utriusque natura, quoniam illorum nominum diuersitas, non naturam diuidit, sed ueritatem generationis ostendit, ut ex uno uero patre, unum uerum agnoscamus filium extitisse. Ac sic, dum uera patris generatio, & uera filij natiuitas prædicatur, in uno genitore, & uno genito, non solum unitas substantiæ, uerumetiam in unoquoq; proprietas possit agnosci personæ, ne aut ipse putetur natus esse qui genuit, aut aliud putetur esse qui natus est, quã est ille qui genuit. Non enim ipse est pater qui filius, quoniam in utroq; personarum proprietas reseruatur. Sed quod pater est, hoc est & filius, quia de Deo Deus, de pfecto perfectus, de immenso immensus, de omnipotente omnipotens, de æterno patre natus est filius coæternus, eadem uerita te dicente: Omnia quæ habet pater, mea sunt. Pater ergo & filius relatiua sunt nomina, quæ naturam gignentis genitiq; non separãt, sed unam sine dubitatione significant. Relatiuum uerò illud dicimus, quod ad alium agnoscendum referimus, ut dum unum nominauimus, alium demõstremus. Sicut inter homines, hæc relatiua sæpius nominantur pater & filius, filius & pater, socer & gener, gener & socer. Nam ideo pater dicitur, ut filium

Matt. 2. D.
Lu. 19. D.

filium genuisse noscatur: & filius ideo
dicitur, ut de patre genitus demonstre-
tur. Nec in hac diuersitate nominum in-
uenitur diuersitas naturarum, quoniam
utercq; similiter homo dicitur, quamuis
unus pater, & alius filius nuncupetur.
Non ergo patris & filij posset una co-
gnosci natura, si hæc non essent diuersa
uocabula: quoniam si ambo uocarẽtur
patres, essent profecto natura dissimiles:
unusquisq; enim ex semetipso cõstaret,
& communem substantiam cum altero
nõ haberet: nec deitas una esset, quibus
una natura non esset. Consequens aũt
fuit, ut duo patres duos filios gignerent,
quoniam nisi uera de singulis proles exi-
steret, paterni nominis in nullo ueritas
appareret. Iã uerò in duobus filijs, de di-
uersis patribus natis, licet posset non es-
se diuersitas relatiui nominis, attẽdatur,
si posset esse natura cõmunis. Quis non
uideat in utroque filij nomen unum esse,
sed utriusque naturam unam non esse:
magis autem unumquenq; filium non
cum altero filio, cum quo unum relatio-
nis habuit nomen, sed cum patre, de quo
exi-

extiterat, naturam habere communem.
Sed quid ulterius de duobus patribus,
duobusq; filijs, disputetur? cum istius as-
sertionis ueritas personarum diuersitate
non egeat, sed ad documentum sui facili-
lius possit unius hominis consideratio-
ne fulciri, qua cognoscatur, relatiua no-
mina diuersitate sui non naturarum di-
uersitatem ostẽdere, sed personarum
significationem maxime pertinere, ut
scilicet, dũ unus ostenditur, alterius quo
que persona noscatur: Illud autẽ nomen
patri semper esse filioq; commune, non
quo relatio personalis ostenditur, sed
quo substantialis proprietas demonstra
tur. Nempe Seth de Adam patre natus,
& de non genito genitus, Adam patris
dictus est filius. Iste ergo, donec ad uiri-
lem peruenirет ætatẽ, ut filium gigneret,
pater dici non potuit, & priusquã gene-
taret, filius tantũ fuit, quãdo aũt genuit,
etiam pater esse iam cœpit. Accedẽte igi
tur diuersitate paterni nominis, nulla in
eo facta est diuersitas naturalis, & cum
unus homo hæc duo cœpisset habere
uocabula, non est in eo mutata aut diui-
sa

ſauel duplicata natura: fuit enim filius, quia de patre exitit, fuit pater, quia filium genuit. Nec tamen ita naturam filij, in qua natus eſt, habuit, ut in eo permanens, pater eſſe non poſſet: nec aliã cum nomine patris eſſentiam acquiſiuit, ut filij ſubſtantiam, in qua natus fuerat, perdidiſſet: Sed quod uerum eſt, ſicut homo fuit, quando filius extitit naſcendo, ſic permanſit homo, quãdo pater factus eſt generando: nec aliud fuit quàm homo, quod erat Adam, de quo ipſe eſt natus, & quod erat Enos, qui de ipſo eſt genitus. In patre ergo Deo & filio Deo, perſonarum proprietate ſeruata, impoſſibile non dicatur, quod documento eſt am cuiuslibet hominis cõprobatur, ſed diſcernamus, quid ad relationem, quid ad ſubſtantiam pertinere noſcatur. Relationis enim ſunt nomina, pater & filius, ſubſtantiæ uerò nomen unum eſt, quod dicitur Deus. Relationis ergo nomina ſingula retinent, ſubſtãtiæ uerò nomen unum communiter poſsident: quia licet unus dicatur pater, & alter filius, ſic tamen eſt filius Deus, ſicut pater eſt Deus.

Illis namq; duobus nominibus generatio uera cognoſcitur, iſto autem uno communi nomine ſubſtantialis unitas demonſtratur. OBIECTIO. Iſta nunquã nos legiſſe recolimus, quæ ſuperius proposita ſunt, quia ſcriptum eſt de eo Generationem eius quis enarrabit? Et quaſi nemo, dixit ſcriptura qui enarret. Aduertendi ſunt hi homines, ut dicãt ſe poſſe noſſe, quia inenarrabilis eſt generatio eius, non autem ignorabilis. RESPONSIO, Scriptum eſt: Credidi, propter q̃d loquutus ſum. Et nos credimus, propter quod loquimur, & fiducialiter profitemur, quia filij generatio inenarrabilis eſt, ignorabilis non eſt. Neq; enim conſequens eſt, ut quod non poteſt enarrari, non poſsit ſciri: cum ipſum Deũ nullus ualeat enarrare, nec impune tamen alicui liceat ignorare. In tantum uerò cognoſcibilis Deus eſt, cum ſit inenarrabilis, ut quoſdã ob hoc inexcuſabiles pronunciet beatus Apoſtolus, quia cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. Nam ſi à nobis Dominus, nollet agnoſci, non dixiſ-

dixisset: Si cognouissetis me, & patrem meum utique cognouissetis: nec Philippum dicentem: Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis: hac increpatione corriperet, dicens: Tanto tempore uobiscum sum, & non cognouistis me? Philippe qui me uidit, uidit & patrem: Hoc enim uerbo Dominus, uoluit demonstrare, totum in se inueniri quod quærebatur Nec enim fieri potest, ut semper no & immenso patre minus aliquid filius habeat, in quo corporaliter omnis plenitudo diuinitatis inhabitat. Nõ est ergo ignorabilis Deus, cum sit inenarrabilis, sed à fidelibus cognoscitur, ut ametur quamuis nec humanis linguis nec angelicis enarretur. Nã ignorationem Dei non aliud esse, quàm dæmonum seruitutem, Paulus demonstrat Apostolus dicens: Sed tunc quidẽ ignorantes Deum, his qui natura non sunt dij, seruiebatis. Sicut ergo Christi diuinitatem ignorare nõ debemus, licet enarrare nõ possimus, ita natiuitatis eius, quamuis nullo suppetat enarratio, nõ est tamen fidelibus adempta cognitio. Quis enim natũ prædicet, cuius natiuitatem ignoraret? Quis filium dicat, & genitũ nesciat? Quis patrem ualeat credere, quem non consideret genuisse? Genuit uere pater, & uere natus est filius. Veram ergo filij natiuitatem datum uobis est cognoscere, licet datum nõ sit, qualiter natus fuerit, enarrare. Quoniam & Propheta non dixit: Generatiõem aũt eius quis agnouit, sed quis enarrauit. Quocirca diuinam generationem, quantum homini fas est, in eo dignè cognoscimus, cum & uerã generationem dicimus, & ipsam generationem, quæ uera est, inenarrabilem prædicamus. Filius ergo uere de patris substãtia natus agnoscitur, dum natiuitas eius, quæ de inenarrabili Deo est, inenarrabilis prædicaẽ. Inenarrabilis enim procul dubio est filij natiuitas uera, quia una est illi cum inenarrabili genitore substãtia.

OBIECTIO. Generationẽ eius ita est recte profiteri, ut dicit ipse dominus p scripturas: Dominus creauit me initium uiarũ suarũ, ante sæcula fundauit me. Et sequitur: Et ante omnes colles genuit me. Et iterum: Ego à patre prodij, & ueni in hunc

hunc mundum. Et iterum: Dominus di
xit ad me, filius meus es tu, ego hodie ge
nui te. Et postquàm cognitus est in car
ne, profitetur de eo Euangelista dicens:
& uidimus gloriam eius, gloriam tan
quam unigeniti à patre, plenum grati
& ueritate. Et Apostolus ait: Qui est pri
mogenitus totius creaturæ. Ecce creato
fundatum, & genitum profitemur: sine
aliqua ambiguitate irrationabili. RE
SPONSIO. In utraque Christi natiuitate
non fallitur, qui in Christo, Dei & hom
nis filio, & plenam ex patre diuinitatem
& plenum ex matre hominem profite
tur. Atq; ita in illo utranq; substantiam
ueram esse cognoscit, dum quid æterni
tati, uel quid temporalitati congruat, fi
deli pietate distinxerit. Neq; enim igno
rare debemus, ipsum in sæculo, secundu
carnem, creatum ex homine, qui sine in
tio secũdum diuinitatem creatus est, ge
neratus ex patre. In illa nanq; natiuitate
quæ initium non habet, sempiternæ di
uinitatis maiestas agnoscitur: in hac ue
rò sempiternæ diuinitatis pietas inuenie
tur. Qui enim non creatus, sed creato

de creatore, pgenitus, bonitate sua crea-
uerat hominem, ipse postmodũ est pie
tate sua creatus ex homine, nec suum o
pus ipse dedignatus est fieri, quo posset
pereum status sui operis reparari. Hui
us igitur creationis uolens sapiẽtia pro
nunciare mysteriũ, ut incarnationis suæ
futurum ostenderet sacramentum, pro
phetico more, quo solent sub enuncia
tione præteriti temporis futura narrare,
dixit: Dominus creauit me initium uia
rum suarum, in opera sua. Causam crea
tionis ostendit, deum se initium uiarum
Deum in opera eius creatum esse nõ ta
cuit. Nam ut ostenderet, non illius æter
næ natiuitatis esse, quod creata dicitur,
sed huius temporis, quo carnem suscepi
sse Dei filius inuenitur, quid præmise
rit attendatur. Si nunciauero (inquit) uo
bis, quę quotidie fiunt, commemorabo,
quæ à sæculo sunt, enunciare. Ergo cum
quotidie ista fierent, à sæculo facta præ
monet nunciari, ostendit, quæ dictura
est nobis, nõ æternitatis esse sed tempo
tis. Ob hoc statim addidit: Dominus
creauit me initium uiarum suarum in o

pera sua. Quod ergo sapiẽtia creata est,
non ante sæcula, sed à sæculo est. Quod
autem initium uiarum Domini creatu-
est filius, quidest aliud, nisi quòd ipse ui-
nobis est factus, ut eo duce atq; rector
per adoptionis, quam accepimus, gra-
am, diuino munere ad uirtutum nob-
profectum pateret ingressus? Quod
euidentius appareat, debemus atten-
re ad hoc, filium creaturæ initiũ factum
non ut nouam rursus creaturam cond-
ret, sed ut uetustã iampridem perdit-
renouaret. Inuenitur enim Apostol-
quoq; huius fecisse creationis initiu-
quorũ officio reparauit, quod fuerat
te collapsum, beato Iacobo dicente
Deo patre: Voluntariè genuit nos u-
bo ueritatis, ut simus initiũ aliquod cr-
turæ eius. Euidentissimis igitur dem-
stratur indicijs, hoc loco creationem
ad conditionẽ omnium creaturarũ,
ad reparationem hominum referen-
Sicut & Dauid sanctus orauit, dũ ge-
ni fuisset criminis recordatione pert-
tus, non solũ temerati connubij, sed
riti etiam insontis occisi: dum igitur

facinoris meum lachrymarum flumine
meditaretur abluere, hoc inter gemitus,
quos testes habuit doloris, effudit. Cor Psal. 50. B.
mundum crea in me Deus, & spiritũ re-
ctum innoua in uisceribus meis. hoc es-
se significans cor mundum in se creari,
quod erat, spiritum rectum in eius uisce
ribus innouari. Ad hoc ergo Christus
uoluit creari, & huius creationis Apo-
stolos suos initium fieri, ut per eum pos-
set homo, qui uetustate perierat, nouari.
Ante sæculum aũt sapiẽtiam fundatam
se dixit, ut natiuitatem suam, qua de pa-
tre nata est, immutabilem demõstraret.
Quod enim fundatum dicitur, nulla ra-
tione conuellitur: quod autem non con
uellitur, non mutatur. Vt autem natiui-
tas diuinitatis eius sine initio cognosca-
tur, debet attendi quod sequitur: Prius-
quam terrã faceret, priusquã abyssos cõ-
stitueret, priusquã pcederẽt fontes aqua
rũ, priusquã mõtes stabilirentur, ante o-
mnes aũt colles genuit me. Istud ante, cũ
dicitur, omne prorsus initiũ prẽuenitur.
Quod considerandũ est: quia ubicunq;
illa diuina & æterna demonstratur filij

natiuitas,non dicitur,quando natus sit,
sed ante,semperponitur,ut quicquid ho
mo infinitatis æternitatisq; cogitare uo
luerit,ante omne quod cogitatione co
cipitur, filij semper natiuitas cogitetur
ac sic natiuitas filij dei sine initio cogno
scatur,in qua non aliud quàm ante po
tum iugiter inuenitur. Vellemus auten
nobis responderi, utrũ hoc sit genitum
quod creatũ; quod si unum putatur u
trunq;,dicatur ergo à Deo genitus mu
dus, à quo generari non potest, & cre
tus.dicantur etiam increduli homines
lij Dei,qui de potestate tenebrarum
fuerint liberati:dicantur hæredes futu
beatitudinis,qui fidem non recipiũt S
uatoris.Si autem,quod uerum est,alio
est creari, aliud generari: discernatur,
qua Christus substantia creatus à De
dicatur,& in qua ex patre genitus pra
cetur.Nam & ipse scripturę locus pe
cile quærentibus monstrat,in qua cre
tus natura dicẽdus est Christus,in ea
licet,in qua dominum nominat, ut ue
tatem in se formæ seruilis ostendat fic
& in Psalmo loquitur, dicens: O dom

ne,ego seruus tuus, ego seruus tuus,&
filius ancillæ tuæ, Ex ancilla ergo natus
est seruus,qui ex patre generatus est do-
minus. Propter formam igitur serui di-
xit: Dominus creauit me: non se à patre
dicit creatum, sed à domino.Nã ubi se- Psal.115.
cundum diuinitatem genitus dicitur,pa
ter continuo nominatur.Sicut uere ipse
dixit:Ego à patre prodij,& ueni. Et Bea
tus Euangelista de eo:Et uidimus glori-
am eius, gloriam quasi unigeniti à pa-
tre.Vides,quia non dixit hic,à domino,
sed à patre. Quod autem eum primoge
nitum totius creaturæ dicit Apostolus,
creatura utiq; intelligitur reparata, non
condita,creatura filiorũ Dei, qua ex ser-
uis eius facti sunt fratres eius,qui nos,se
cundum Apostoli dictum,non confun
ditur fratres uocare,dicens: Narrabo no Hebr.
men tuum fratribus meis, in medio ec-
clesiæ laudabo te. Et iterum: Ego ero fi-
dens in eum:Et iterum:Ecce ego & pue
ri:quos mihi dedit Deus. Quoniam er-
go & pueri communicauerunt sangui-
ni & carni similiter, & ipse participauit
ijsdem,ut per mortem destrueret eũ,qui

habebat mortis imperiũ, id est, diabolũ, ut liberaret eos, q̃ timore mortis p̃ tota uitã obnoxij erãt seruituti. Nusquam enim angelos apprehẽdit, sed semẽ Abrahę apprehẽdit. Vnde debuit p̃ omnia fratrib. similiari ut misericors fieret, & fidelis põtifex ad Deũ, ut repropiciaret delicta populi. In eo enim, q̃ passus est ipse & tẽtatus, potens est, his, qui tentant, auxiliari. Audimus Christũ habentem fratres, audimus semen Abrahæ, audimus per mortẽ, eum, qui habebat mortis imperium, destruentẽ, audimus tentatum, audimus passum: & dubitamus Christũ primogenitum totius creaturæ, sæcundũ incarnationis profiteri mysteriũ? Cũ denuo Beatus Apostolus, in quo eũ primogenitũ debemus accipere, testimonio suæ prædicationis ostẽdat: Scimus, inquiens quoniam diligentibus Deũ omnia cooperantur in bonũ, his qui secũdum propositum uocati sunt. Nã quos præsciuit, & prædestinauit, conformes fieri imaginis filij eius, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Qui ergo secundum deitatem semper unigenitus fuit

fuit sine fratribus, factus est secundũ hominem primogenitus in multis fratrib. Quod euidentius illo rursus Apostoli testimonio perdocetur, ubi primogenitus ex mortuis nominatur. Quid enim est primogẽitus ex mortuis, nisi primus ex peccatoribus hominibus homo Christus Iesus in Dei filium exaltatus? Natus autem est, non sic ex peccatorib. peccator, sicut ex hominibus homo, sed natus est homo, susceptus est à Deo sine ullo peccato, ut peccatores homines recõciliaret Deo, liberatos ad omni peccato. Talẽ quippe hominẽ opportuit à Deo suscipi, per quem possent homines Deo gratuita iustificatione coniungi. Primogenitus igitur est totius creaturæ, illius profecto, de qua Beatũ Apostolũ laconum audiuimus Paulo ante dixisse: Voluntarie genuit nos uerbo ueritatis, ut simus initium aliquod creaturæ eius: De hac creatura dicit etiam Paulus Apostolus: Si qua ergo in Christo noua creatura. De qua etiam Dauid prædixerat: Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Alioquin,

quin, si secundum diuinam natiuitatem
Christus primogenitus creaturæ totius
accipitur, quib. testimonijs ante omnem
creaturam primogenitus ex mortuis o-
stenditur? cum dici non possent mortui
qui necdum fuerant uel creati. Vnigeni-
tum ego Christum cognoscimus ex pa-
tre, primogenitum profiteamur ex uirgi-
ne: In illa quippe natiuitate uere est uni-
genitus, in qua sine, initio de solo Deo
solus natus est Deus: in hac autem natiu-
uitate primogenitus est totius creaturæ,
id est, eorum quos in fratres sibi per ho-
dem dignatus est adoptare. Quotquot
autem receperunt eum, dedit eis potes-
statem filios Dei fieri, his qui credunt in
nomine eius. Hæc generatio in secun-
do quoq; psalmo cognoscitur prædicata,
ubi Christus ex persona suscepti ho-
minis dicit: Dominus dixit ad me, filius
meus es tu, ego hodie genui te. Quod
ut secundum incarnationis futuræ my-
sterium dictum esse monstraret, adiun-
xit: Postula à me, & dabo tibi gentes hæ-
reditatem tuam, & possessionem tuam
terminos terræ. Quomodo enim secun-
dum

dum formam Dei terminos terræ possi-
dendos peteret, cum regnum cælorum,
quod maius est, suis fidelibus promittat
& donet? Ille ergo qui permanens in for-
ma Dei, pro salute seruorum factus est
seruus, secundum seruilem formam, ut
acciperet gentes hæreditatem & posses-
sionē, terræ terminos postulauit, qui se-
cundum diuinam naturam, sicut uniuer-
sa, quæ in cœlo sunt & in terra, uisibilia
& inuisibilia cum patre fecit, ita cum pa-
tre semper uniuersa possedit. Hanc ge-
nerationem, quàm Psalmus secundus
insinuat, ad incarnationis mysteriū per-
tinere, Liber actuum Apostolorū, Pau-
lo in Synagoga loquente, testatur, cuius
uox ad Iudæos huiuscemodi reperitur:
Et nos uobis adnūciamus eam, quę ad
Patres nostros repromissio facta est,
quoniā hanc Deus animpleuit filijs no-
stris, resuscitans Iesum, sicut & in Psalmo
secundo scriptum est: Filius meus es tu,
ego hodie genui te. Hoc igitur quod
Psalmus dixit, secundum id Apostolus
ostēdit ad filium dictum, secundū quod
à mortuis prædicat suscitatum. Attenda

Act. 13. E.

tur ergo, quæ à mortuis in Christo natu-
ra surrexit, & intelligetur secundũ quid
Christus hodie genitus, terminos terra
possidendos accepit. Agnoscatur itaq;
in Christo proprietas utriusq; naturæ, ut
sine errore possit intelligi & creatus, &
fundatus & genitus. Genitus quippe
est & fundatus, secundum quod de Do-
mino inenarrabiliter natus est Domi-
nus: creatus autem secundum humanã
generationem, qua de ancilla natus est
seruus, ut quem ante omnia solum pa-
ter genuit ex natura, pro nostra salute ge-
neraret ex gratia. Quocirca utranq; de-
bemus in Christo domino naturã agno-
scere, ut nec aduersus creatorem uideas-
mur superbi, nec beneficij nostri saluato-
ris existimans ingrati, ne apud saluato-
rem ipse sibi deneget quam quærit salu-
tem, qui creatoris de Deo patre uera
denegat deitatem. OBIECTIO. Sed qui
præsumunt irrationabiliter dicere, de pa-
tris substantia natum esse filium, doce-
ant per scripturas tamẽ, quomodo non
sit erroris falsa professio. Qui cum di-
cit inenarrabilem esse generationis eius
asserat

asserat eum de patris esse natum substan
tia. RESPONSIO. Assertionis defectus
agnoscitur, quando quis ita fidei alteri-
us destruere nititur regulam, ut credulí-
tatis suæ formam nolit proferre senten-
tiam. Nos idcirco filium Dei de patris
substantia natum, hoc est, de id quod pa
ter est, credimus & fatemur, quoniam
quicquid substantia Dei non est, nõ pos
sumus ut Deum uel adorare uel colere,
(præceptum legis sollicitius obseruan-
tes, quo dicitur: Audi Israel, Dominus
Deus tuus Dominus unus est, & Domi
num Deum tuum adorabis, & illi soli
seruies) quem Deum, non patrem so-
lum credimus, sed patrem & filium &
spiritum sanctum: fides enim nostra,
qua unum Deum colimus & timemus,
nec unione personali contrahitur, nec
substantiali diuersitate disiungitur, ne
aut Deos gẽtiliter colamus, diuersas co-
lendo substantias, aut filium & spiritum
cum Sabellio denegemus, non seruãtes
in Trinitate personas. Huius fide rectã
credulitatem, non solum Prophetica
sed

Esaia.5.A. sed Apostolica nobis insinuat in uerita-
te doctrina. Nam Esaiæ, cum Dei uisio-
ne dignus efficitur, huius fidei credulí-
tas intimatur, duobus seraphin tertio cla-
mantibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus,
& semel inferentibus, dominus Deus sa-
baoth. Quid est, quòd tertio sanctus di-
citur, si non trina est in Diuinitate pers-
na? cur semel dominus Deus dicitur,
non una est in Diuinitate substãtia? Do-
Num.6.D. minus quoq; per Moysen, uolens bene-
dicere populum, hoc benedicendum
nore mandauit, sic (inquiens) benedice
populum meum, & ego benedicã eos.
Benedicat te Dominus, & custodiat te.
inluminet dominus faciem suam super
te, & misereatur tui, ac tollat dominus fa-
ciem suam super te, & det tibi pacẽ. To
dominus dicitur, & unus semper dom
nus nominatur, ut in Trinitate, quæ un
rus est Deus, nec confundatur propri
tas personarum, nec substantialis unita
denegetur. Dauid quoque Deo per
mnia placitus, sub hac credulitate pop
lo fideli diuinæ benedictionis gratiã hi
Psal.66. uerbis exoptat infundi: Benedicat nos
Deus

Deus Deus noster, benedicat nos De-
us, & metuant eum omnes fines terræ.
Cui sententię Beatus concordat Apo-
stolus, qui cum quodam loco dixisset: 1.Cor.8.B.
Vnus Deus pater, ex quo omnia, & nos
in ipso, Et unus dominus Iesus Christus
per quem omnia, & nos per ipsum: de
spiritu sancto quoq; diceret: Nolite con
tristare spiritum sanctum Dei, in quo si-
gnati estis in diem redemptionis: cum
le dixisse meminisset, ex patre per filium
in spiritu sancto, ut hanc Trinitatem, u-
num Deum esse mõstraret, alio loco ait:
Quoniã ex ipso & per ipsum & in ipso Rom.2.D.
sunt omnia: & quod singulariter intulit:
Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Ex sub-
stantia patris natum filium, & fides Chri
stiana recte prædicat, & sancta scriptura Hebr.1.A.
commemorat. Paulus Apostolus de fi-
lio Dei dicit: qui cum sit splendor glorię
& figura substantiæ eius. Dominus de-
nuo dicit ad Hieremiam: Super montes
accipe planctum, & homines non audie
runt uocem substantiæ meæ, à uolatili-
bus cæli usq; ad pecora. Filium autẽ pa Sap.
tris esse substantiam, Sapientiæ liber eui
denter

denter ostendit, dicens: Esca angelorum
nutristi populum tuum, præparatum pa-
nem de cælo prestitisti eis, sine labore
omne delectamentum in se habentem
& omnem suauitatis saporem. Substan-
tiam enim tuam & dulcedinem tuam,
quam in filios habes ostendebas. Panem
de cælo datum, substantiam & dulcedi-
nem Dei esse, scriptura testatur: panem
uerò de cœlo datum, filium Dei esse, ipse
us filij uerbis ostendit, quia ait: Ego sum
panis uiuus, qui de cœlo descendi. De
quo Dauid ait: Panem angelorum man-
ducauit homo. Ecce de substantia patris
extitisse filium nõ solũ rationabiliter ar-
dimus, uerũ etiam testimonijs approba-
mus, scriptura dicente: Qui diligit gene-
torẽ, diligit eum qui natus est ex eo, quo-
niam fides uera quod credit, nõ nescit,
etiã si nondũ potest uidere quod spera
& credit. Hi uerò, qui filiũ de patris sub-
stantia natũ denegant, debent utiq; dice-
re, unde arbitrentur Dei filium extitisse.
Vtrũ de nihilo, an ex aliquo. Si de nihi-
lo extitit, creatura dicendus est, nõ crea-
tor. Si aũt de aliquo dicatur, sic etiam de
ipsum

ipsum Dens fecit, unde filiũ genuit. An
forte coæternũ dicitur aliquid habuisse,
unde posset filiũ generare? Si coæternũ
aliquid æstimat, unde genitus filius cre-
ditur, Manichæorum error hac assertio-
ne firmatur. Si aũt non fuit aliquid, unde
generaretur filius, nec tamẽ de substãtia
patris Deus natus, hoc superest, ut euidẽ
ter ex nihilo Dei filiũ extitisse fateantur,
eum in diuinitate minorẽ prædicare cõ-
tendunt. Sed forsitan dicit, ex uolũtate
patris natũ esse filium. Dicatur ergo, u-
trum ex se an aliunde pater filium genu-
it. Si enim ex seipso genuit, non potuit
uolũtas generationem præcedere, quia
nefas est credere, in Deũ aliquid, quod
non semper fuit, nouiter accidisse. Vnde
cognoscitur, quoniã Deus omnem qui-
dem creaturã de nihilo cõdidit uoluntate
sua, filiũ uerò substãtia genuit uel natu-
ra. Si aũt aliunde filius dicitur natus, aut
ex nihilo eius origo asseritur, aut (sicut
superius dictũ est (excepto Deo, semper
aliquid fuisse contra regulam ueræ fidei
p̃dicatur. Beatus quippe Apostolus, sciẽs
filiũ ex patris essentia uerum Deum ge-
nitum

nitum, & ob hoc cum patre unum do-
minum Deum, nec immemor præcepti
dominici, quo prohibemur duobus do-
minis deseruire, Domino Christo, sicut
uero Deo, præcepit seruiendum, quem
æqualiter cum patre nouerat honoran-
dum, ipso domino dicẽte: Vt omnes ho-
norificent filium, sicut honorificant pa-
trem. Quem uerum Deum Ioannes A-
postolus, ipso in se domino loquente, ad-
statur, dicens: Vt simus in uero filio eius
Iesu Christo. Hic est uerus Deus, & uita
æterna. Quocirca ueræ fidei tenenda est
regula, qua Dei filius de patris substan-
tia, hoc est, de eo quod ipse est, ineffabi-
liter sine initio natus creditur: & uerus
Vt Deus cum patre colitur & tenetur, quia
nec Christianis licitum est, ei qui natura
non est Deus, sicut uero deo seruire: ne-
cuiquam fas est, Christo unigenito De-
filio, non sicut uero deo seruire. Nã eum
qui seruit Christo placere Deo, beatus
Paulus (qui dijs, qui natura non sunt
Rom.14C. dij, seruiendum interdixerat) euidentis-
simè manifestat, dicens. Non est Dei re-
gnum esca & potus, sed iustitia & pax
& gau-

& gaudium in spiritu sancto. Qui enim
in hoc seruit Christo, placet Deo. Quo-
circa cognoscentes Christum uerum
Deum esse, non audeamus ab æquali-
tate paternæ substantiæ separare. Ve-
rus enim Deus est, qui natura Deus
est, natura autem Deus est, qui deita-
tem ex æternitate uetæ natiuitatis ha-
buit, non ex gratia donationis posse-
dit. Quod enim nascitur, connexum est
genere, quod uerò adoptatur, sola pro-
uehitur largitate. OBIECTIO. Pertur-ba
tiones mentium, quæ sine ratione ducun- u
tur, cum hortantur aduerti, ueritas non
uidetur ab eis comprehendi, nec profite-
ri: ob hoc quod absurdum sit dicere uel
credere, patrem & filium ingénitos esse.
Qui sibi suadet ista excogitare, ipse se
uult fraude decipere, quam quidem exe-
git illis hoc dici, qui patrem & filium æ-
quales asserũt esse. RESPONSIO. Pertur-
bant quidem mentes, aut ignauas aut in-
scias, qui uoluerint patrem & filium in-
genitos dicere; sed non hoc faciunt, qui
cognoscuntur ęquales patrem & filium
prædicare. In duobus enim ingenitis, di

uersa diuinitas inuenitur: in uno autem
ingenito, ex uno ingenito, naturalis un-
tas demonstratur. Duo quippe inge-
ti, non possunt unam habere naturam,
ubi nec unus in uno ueram ex se gen-
rationem inuenit, nec unus ex uno ue-
in se substãtiã natiuitatis agnoscit. N
autẽ patrem & filium, nec duos inge-
tos dicimus, nec duos genitos appe-
mus, nec personaliter cõfundimus, n
substantialiter separamus. Et ideo q
les sine ambiguitate dicimus, q a diu
sos à se nullatenus inuenimus. Vnus
num genuit, unus de uno natus est:
quia de incommutabili patre incomm
tabilis filius extitit, & pater æternus
perfectus, coæternum perfectumq
lium genuit, propterea filius uerã, q
habet ex uero patre, substantiã, nec
norem habere potuit, nec diuersam. C
tumelia est quippe diuinæ naturæ, si
ter filium generans, non potuit esse
filio. quantus permanet in seipso, & g
nitori (quod nefas est) potentia natur
lis adimitur, si filio paternæ substãtiæ
qualitas abnegetur, cũ hanc Apostol
doctri-

doctrina nõ taceat, Euãgelista Ioãne di-
cente. Propterea uolebant eũ Iudæi in-
tersicere, quia nõ solũ soluebat sabbatũ,
sed et patrẽ suũ dicebat Deũ, æqualẽ se
faciens Deo. Quã æqualitatẽ, non male-
uola Iudęorũ aduersitas (sicut quibusdã
uidetur) obiecit, sed Euangelistæ uerídi-
ca prorsus authoritas declarauit: qui si-
cut uere dixit Iesum soluisse sabbatũ, ue-
te etiam patrem suum dixisse deum, ita
uere dixit p̃ pfessionẽ paterni nominis
æqualẽ se fecisse diuinitati & omnipotẽ-
tię genitoris. Hanc æqualitatẽ in se ipse
uerus filius ꝓdicãs & demõstrãs ait: E-
go et pater unũ sumus. Et alio loco: O-
mnia q̃ pater fecit, eadem & filius fecit si-
militer. Idẽ ipse dicit: Pater clarifica fili-
um tuum, ut filius clarificet te. Et alio lo-
co: Vt omnes honorificẽt filium, sicut
honorificant patrem. Et alia multa, quę
prolixitatem uitantes, omisimus. Ae-
qualem se itaque Deo per professio-
nem paterni nominis fácere, unum cũ
patre esse, omnia quæ pater facit ea-
dem similiter facere, clarificatus & ipse
clarificare, æqualitatẽ sibi paterni hono-

 tis exige-

ris exigere, sicut minori non competit, sic æqualem, remoto scrupulo dubitationis, ostendunt. OBIECTIO. Interea dum de lumine dicitur, non intelliguntur quod scriptum est, quia alius est pater luminis, & alius est qui lumen est appellatus, & lucet in tenebris, & tenebræ eum non comprehẽderunt. Idcirco debet aduerti, quid lex mandat uel instruit mentes hominum, quia inter illũ authorem luminis, & istud lumẽ in tenebris lucẽs, quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum, quod per ut tã factus est filius, & lux est ostensus hominum, illo qui ostenditur factus non esse pater, æqualis esse non posse. RESPONSIO. Hoc semper patris & filij demonstrat æqualitas, ut quicquid fuerit derogationis uel honorificentiæ, simul sit utriq; commune. Quo fit, ut dum cõtra fidei normam filius à patris æqualitate discernitur, magis patri quàm filio detrahatur: quod huius loci manifestius demonstrat assertio, qua, dum filius solus lumen appellari creditur, ipsi patri, qui lumen genuit, nomen luminis abnegatur:

qui autem non substantialiter possidet nomen luminis, non potest habere substantialiter uocabulum deitatis. Beatus quippe Ioãnes Apostolus dicit: Quoniam Deus lux est. Si ergo qui Deus est, lux est, qui lux non est, Deus non est. Quare lumen ex lumine credendus est filius, quia de Deo natus est Deus; ne dũ solus filius lumen dicitur, Deus pater intolerabiliter blasphemetur. Ac ne putemus patrem coniectura magis quam uetitate lucẽ dicere necesse habemus hoc quoq; testimonijs approbare in sanctis eloquis de sapientia dicitur: Omniũ mobilitatum mobilior est sapientia. Attingit autem ubiq; propter suam mundiciam, uapor est autem uirtutis Dei, & manatio quædam charitatis omnipotentis Dei synceris. Et ideo nihil iniquinamentii in illam incurrit, candor est enim, lucis æternæ, & speculum sine macula dei maiestatis, & imago bonitatis illius. Cãdor lucis æternæ sapientia dicitur, quam lucem æternam patrẽ esse, uniuersa Christianitas profitetur. Quod si forte aliqui putant, istam lucem æternam, cuius sapi

entia candor est, patrem accipi non de-
bere, necesse est, ut dum deum patrem
lucem æternam denegant, aliã lucem æ-
ternam quærant, cuius esse candorẽ sa-
pientiam euidenter ostendant. Sed ipsi
nouerint, quomodo possint, aut lucem,
quæ Deus non sit, aut alteram lucẽ, præ-
ter sapientiam, quæ Deo coæterna sit, in-
uenire. Cognoscatur ergo lux esse pater
luminis, ut saltem sic filius patri non de-
bitetur uel negetur æqualis. Vno iã te-
stimonio Deum patrem lucem esse do-
cuimus, melius est, si id ipsum Apostoli
ca quoq; prædicatione mõstremus. Be-
tus Paulus: filios dei nos esse testatur di-
cens: Quicũq; spiritu Dei agunt, hi filij
sunt Dei. Non accepistis spiritũ seruitu-
tis iterũ in timore, sed accepistis spiritum
adoptionis filiorum, in quo clamamus:
Abba pater. Ipse spiritus testimonium
reddit spiritui nostro, q̃d simus filij Dei.
Ioãnes etiã Euãgelista dicit: Quotquot
aũt crediderunt in eũ, dedit eis potestã
tẽ filios Dei fieri. Vt igitur B. Paulus de
um, cuius filij sumus, lucem esse mõstra-
ret, cosdẽ filios lucis quoq; filios appel-
lauit

lauit, ita dicens: Vos autem fratres, non
estis in tenebris, ut uos dies ille, tanquã
fur, comprehendat, omnes enim uos fi-
lij lucis estis, & filij diei. Et filius ad disci-
pulos: Vt sitis filij patris uestri, qui in cæ-
lis est. Ipsum uero filium lucem esse, nul-
lus poterit abnegare, de quo Euangeli-
sta dicit: Erat lux uera, quę illuminat o-
mnem hominem uenientẽ in hunc mũ-
dum. Et rursus: Et uita erat lux hominũ,
& lux in tenebris lucet, & tenebræ e-
am non comprehenderunt. Ipse quoq;
filius, lucem se esse propria uoce testa-
tur: Ego sum (inquiens) lux mundi: Vt
autẽ agnoscatur: pater in filio, lumen in
lumine esse, in Ioãnis testimonio perdo-
cet, qui ait: Deus lux est, & tenebrę in eo
non sunt ullę. Atq; subiunxit. Si in lumi-
ne ambulemus, sicut & ipse est in lumi-
ne, societatẽ habemus ad inuicẽ. Quod
ut se de patre dixisse monstraret, adiũxit
Et sanguis Iesu filij eius, mundat nos ab
omni peccato. Patrem quem lucẽ dixit,
in lumine esse asseruit. Quod ergo istud
est lumen, in quo pater est lumen, nisi
lumen uerũ, quod illuminat omnem ho-

minem uenientem in hunc mundũ: Ostensum est igitur, patrem esse lumen, sicut est filius lumen. Demõstratur etiam filius dies, sicut & pater est dies. Propheta dicente: Euangelizate diem ex die salutare eius, Quapropter agnoscatur pater esse in lumine, & filius in patre lumine, ipso de se lumine protestante: Ego in patre, & pater in me. Tanquam diceret: Ego in lumine, & lumẽ in me. Et ubi nõ inuenitur diuersitas luminis, non negatur æqualitas deitatis, ne dum Deus lux esse Apostolica prædicatione dicitur, ille qui lumen esse non dicitur, Deus esse (quod nefas est) abnegetur. OBIECTIO. Omisimus superfluas rationes, quæ fastidium facerent auditoribus, & ad hoc responsum est, ad quod sententia inquirebat expositionem. Et quia inter patrem & filium distantia est & quod dicitur, non est, eo quòd inter illos differentia non sit, Ipse saluator dicit, qui credẽdus est: Alius est, qui testimonium perhibet de me pater. Idem ipse filius dicit de spiritu sancto: Et alium paracletum mittam uobis. Alium dixit patrem, & alium dixit

Psal. 95. A.

can. 14. B.

esse paracletum. Et cum non aduertuntur diuina iura & sacramenta, efficiuntur homines paganitatis professores, qui ante aduentum Saluatoris dixerunt Homousion quorum & hæretici facti sunt professores, cum asserunt patrem & filium spiritũ sanctũ unũ esse Deum. RESPONSIO. Vera fides nunquam superflatus, sed rectas semper habet & habuit rationes, nec ex his aliquod fastidium nascitur, si modo absq; contentionis studio ueritas audiatur, quæ ob hoc alium dixit patrem, ut personas discerneret, nõ ut substantialem distantiam demonstraret. Nam cum alium dixit, ostendit, propriam habere personam. Patrem uerò nominans, demonstrauit se unam cum eo habere substantiam, hoc modo: Si enim pater, qui testimonium perhibet filio, uere alius est, utriusq; persona discernatur. Vere & pater est, ut substantialis unitas demonstretur. Quod si uera est paternitas patris, uera est etiam natiuitas prolis. Et si est filij uera natiuitas, inter patrem filiumq; substantialis non potest esse diuersitas. Vera enim & æterna

superfl

ſtãtia, de qua uera natiuitas extitit, ſicut generando minui diuidiq; non potuit ita in tota permanens, totã ſe coæternæ ueritati natiuitatis indulſit, ut ſcilicet gignẽtis genitiq; nõ ſolum æqualitas abſque diuerſitate conſiſteret, ſed etiam ſine confuſione, detrimentoq; naturalis unitas permaneret. Diuinæ quippe natiuitatis & nomen & ueritas, ſicut diſcretam monſtrat gignentis genitiq; perſonam, ſic diuerſam non ſinit putari ſubſtantiam. Alius ergo propterea dictus eſt pater, ut generationis ueritas monſtraretur, non, ut putaretur aut prior aut potior. Nam ſi potiorem accipere debemus, quem audimus alium dici, compellimur etiam paracletũ ſpiritum, pro eo quod alius dictus eſt, potiorem filio confiteri. Sicut enim patrem alium filium dixit, ita paracletum alium nuncupauit. Si placet igitur, & hoc fidei ueritas exigit, ut melior putetur, qui alius dicitur, quoniam pater alius eſt dictus, & alius paracletus: ex hoc iam filius ſubiiciatur ambobus, ut ſaltem ſic paracletus coæquetur patri, qui pro eo quod alius nuncupatus

patus eſt, filio dicitur anteponi, ut huius communione pronominis, in patre & paracleto demonſtretur communio deitatis. Si autem paracletus licet alius dicatur, tamen filio non præfertur, nec pater ideo præferendus eſt filio, quia alius dicitur. Hoc enim pronomine, perſonarum oſtenditur diſcretio, non naturæ. Denique ne fidei ambiguitate, ueritatis regulam deſerentes, per deuios circumferamur errores, ipſe Dominus nobis, & unam ſe cum patre retinere ſubſtantiam, & alteram ſe demonſtrauit habere perſonam, dicens in Euangelio: Ego & pater unum ſumus. Quod dictum, hi qui diuinæ unitatis in patre & filio ſignificationem tenuare contendunt, non ad ſubſtantialem unitatem, ſed ad uoluntatis ſtudent referre concordiam. Quod ſi ſic dominus uellet intelligi, poſſet dicere: Ego & pater unum uolumus, non, ego & pater unum ſumus. Sed nunc eligat quiſq; quod uelit, utrum in Deo aliud putet eſſe, & aliud uelle, an hoc credat eſſe quod uelle, ut ei poſsit huius dicti dominici manifeſtius ueritas apparere.

rere. Si enim aliam dixerit in Deo uoluntatem quo uelle dicitur, & aliam essentiam, quæ esse cognoscitur, ad uoluntatem referri non potest, quod secundum essentiam dictũ est: Ego & pater unum sumus esse enim ab essentia dicitur. Si autem hoc in Deo (sicut certum est) putatur, esse quod uelle dum uoluntatis unitas asseritur, substantialis etiamunitas non negetur: ut & in eo, quod dixit, sumus, agnoscatur nõ aliud esse quam pater est & pater est, & in eo, quod dixit sumus agnoscatur ipse filius esse qui pater est. Hanc patres nostri, per omnia Christi sectati doctrinam, unius esse substantiæ patrem filiumq; dixerunt, quod græce Homousion dictũ est, illa scilicet ratione, quoniam in Græcia, noua tunc emerserat hæresis, quæ unigenitum separare nitebatur à substantia genitoris ad hoc ut quisquis illam doctrinam reciperet, non creatoris cultor, sed creaturę potius appareret. Mirum aũt est, quod in hoc nomine sonus tantum à quibusdam intẽditur, nec dicti intelligentia uestigatur, cum pleraq; non sint antiquitus

tus dicta, & pro temporum causarumq; oportunitatibus professione fidei reperitur inserta. Sicut ingenitus pater, nusquam in scripturis Canonicis legitur, & tamẽ ecũdũ fidei ueritatẽ ingẽitus prædicatur: Aduersus Sabelliũ icilicet, qui patrem filiumq;, non communione substantiæ unum intelligit, sed personalis singularitate confundit. Quod si sonus, non sensus, consideratur in uerbis, non censeatur ecclesia nomine catholico, quod nec in ueteri, nec in nouo reperitur positum testamento. Si uerò hęc omnia cum in nullo sint canonico uolumine, digne tamen tenentur in fide: quur nobis in Homousion putetur prohibendum, non sonum dicti considerate, sed sensum? nec attendere nouitatem uerbi, sed uirtutem intelligere sacramenti? Mirum est autem eos, qui pro unius substantiæ credulitate uolunt nos Homousianos dici, quomodo se nolũt Triousianos, pro tribus & diuersis substantiis, appellari, quãuis & si tali nomine censeri fugiãt, cum hoc eos tamen esse, qualitas suæ crudelitatis ostẽdat? Digne italimus

ítaq; patrem & filiũ & spiritũ sanctũ, ſo
narum proprietate ſeruata, unũ colimus
Deum, quoniã fides uera, nec tres Deos
recipit, quod faciunt Pagani multicolo
nec Deum ſuũ creatum asſerit, quod cu
tores p̃dicant creaturę. OBIECTIO. Se
lus & ualde blaſphemũ aduertant hom
nes, quia ſalutaria p̃cepta cupiunt ſecta
ri. Nã falſitas profeſsionis nunquã pro
deſſe eis poterit, quàm quęrunt iniuriã
do Deũ per blaſphemiam colere uel ur
nerari: ſi ab hominib. non toleratur iniu
ria, ab ipſo domino authore qualiter po
terit tolerari? Oſtendit enim circa infi
les ſuã obiurgationẽ, dicendo: Populus
hic labijs me honorat, cor aũt eorũ lon
ge eſt à me. RESPONSIO. Apoſtolica fi
des Deum nõ iniuriat, ſed honorat, qui
diuinam ſubſtantiam nec minorari po
tuiſſe aſſerit, nec mutari. Et ideo filiũ ar
qualem patri prædicat, quoniam una u
triuſq; ſubſtantia, perfectionis ſuę plen
tudinem in utroq; conſeruat. Tunc ergo
Deo infertur iniuria, quando per diuer
ſitatẽ diuinitatis cũ creatore colitur cre
tura, cum creationis nomen in eo ſit tan
tum

tum accipiendum in filio, quod pro re
demptione hominum, ex hominibus fa
ctus eſt homo. Spiritũ quoq; ſanctum,
ſi creaturam Dominus uellet intelligi,
nunquam præciperet ſibi & patri in ſa
cramento baptiſmatis copulari, dicens:
Ite, docete omnes gentes, baptizate eos
in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti
OBIECTIO. De generatione autem ẽ
ius, quod dictum eſt: Ex utero ante luci
ferum genui te: quis dubitet de carnali
natiuitate fuiſſe dictum? cum ipſa ante
ſcriptio oſtendat tibi ad intelligendum,
cum dicit Propheta, quòd in ſplẽdoribus
ſanctorum ante luciferum genitus ſit.
Et ſplendor ſanctorum præconiũ oſten
ditur eſſe Prophetarum, & eorum uati
cinatio de eo fuiſſe adimpleta, ut cum
manifeſtaret ipſam eſſe, & Propheta di
cendo: Ex utero ante luciferum genui
te, & ſplẽdidum contigit, quòd per uirgi
nem naſci eum os propheticum ante di
xit. Quis dubitet hãc natiuitatem ita cõ
tigiſſe, ut ſcriptura memorat? RESPON
SIO. Multum fallitur, qui huius ſcri
pturæ locum diuinæ natiuitati non cre
dit

credit conuenire: Et audiens Deum di-
xisse: Ex utero ante luciferum genui te,
quia in Deo carnalis uterus non potest
credi, æstimet huius loci sensum ei tan-
tummodo generationi, quæ secundum
carnem est coaptandum, cum præce-
dens uersus diuinæ magis intellectum
generationis insinuet, quo pater dicit
ad filium: Tecum principium, ut agno-
scatur, patrem & filium unum esse prin-
cipium. Nomen uerò uteri translato uo-
cabulo dictum est, quo ipsa diuina signi-
ficaretur natura, sicut corporalibus no-
minibus incorporalis substantia Dei al-
solet nominari, ut sensus hominum con-
suetis naturæ suæ uocabulis, ad intelli-
gentiam diuinitatis possit adduci. Di-
cuntur enim oculi Dei omnia uidere, sic
cut scriptum est. In omni loco oculi Dei
speculãtur bonos & malos. Quis autem
dubitet, ita Deum per naturam suam to-
tam uidere, sicut eum per naturæ infini-
tatem omnia fatemur implere? Sed & di-
uersa corporalium membrorum uocabu-
bula ob hoc in Deo inuenimus (ut dictum
est) nominari, ut per harum rerum essen-
cien-

cientias, substantiæ ipsius incorporalis
proprietas possit intelligi. Sic ergo &
hic se dixit, ex utero filium genuisse, ut
quem audimus ex utero genitum, à na-
tura patris nullus existimet alienũ. Qd
autem ante luciferum dixit, ostendit filij
natiuitatem perpetuam initio tempora-
lis non esse subiectam. Lucifer enim stel
læ uocabulum est, & in initio mundi, cũ
Deus luminaria & sydera condidisset,
iussit ea esse in dies & menses, & tempo-
ra & annos, quib. nominum circulis tem
pus omne uoluitur. In splendoribus au-
tem sanctorum, nõ recte intellecta sunt
uaticinia prophetarum. Splendor enim
sanctorum, nõ in officio prædicationis,
sed in resurrectionis claritate consistit.
De quo splendore dominus dicit: Tune
iusti fulgebunt, sicut sol in regno patris
sui. Hunc splendorem futurę resurrectio
nis, his uerbis etiam Daniel Propheta
commemorat. Et multi dormientium in
terræ fossura, in opertione exurgent, hi
in uitam æternam, & hi in opprobrium
& confusionem perpetuam. Et intelligẽ
tes splendebunt, ut splendor firmamen-

ti. Et ex iustis multi, sicut stellæ in sæcu-
la. Hic autem splendor tunc sanctis à do-
mino tribuetur quando secundum Apo-
stoli dictum, reformabit corpus humili-
tatis nostræ, conforme corpori claritā-
tis suæ. In hoc ergo splendore, tunc inte-
grè sancti intelligent patrem & filium
unum principium esse, nec à se inuicem
uel substātia uel maiestate distare. Licet
ergo confiteamur filium secundum car-
nem ex utero uirginis procreatum, non
tamē ambigimus de utero patris, id est
de patris substantia genitum, imò sic con-
fitemur filium de utero Dei uerum De-
um natum esse, sicut de uirginis utero
uerum non dubitamus hominem pro-
cessisse: ne (quod absit) si de matris sub-
stātia uerus homo natus credatur, & ue-
rus Deus patris substātia, denegetur, pa-
tior æstimetur humana natura (quæ id
quod est, procreare potuit) quam diuina
substantia, quę uerū Deum generare no-
ualuit, OBIECTIO. Non est nimium de-
decus, ut fraudibus proprijs decipiatur
male intelligens animus, ut aliquando
duo dicantur esse unus, aliquādo tres u-
nus.

Psalm. 3. D.

nus? Nunquid nō occurrat beneficijmu-
nus, quando unus non est cum duobus
designatus? Ludibrium est credere, ex
tribus partibus Deum unum constare,
cū adhuc quod peius est, dicitur de eis,
quod sic credendus est unus Deus, cum
non sit ipse pater, qui filius, non ipse fili-
us, qui spiritus sanctus. De quibus pro-
fitentur differentias inter se habere, ho-
norem uerò unusquisq; suum non pos-
se habere, nisi malignum pectus eos in
uno Deo inueniatur copulare. RESPON-
SIO. Nullis fraudibus ac proprijs aut alie-
nis decipitur, qui Deum unum sic colit,
ut in Trinitate nouerit, nec personas con-
fundere, nec substantiam separare: & il-
lam unam naturam unum Deum intelli-
git, in qua æternitatem ueræ diuinitatis
agnoscit. Dicitur enim nobis: Audi Isra-
el, dominus Deus tuus, dominus unus
est. Item: Dominum Deum adorabis, &
illi soli seruies. Quod si dominū Deum,
solum patrem accipere debemus, filio er-
go nec ut Deo seruiamus, nec eū adore-
mus. Quicquid enim ad naturā domini
Dei solius nō pertinet, ut Deus à nobis

adorari non debet. Quid autem dicturi
sumus de filio, quem in cœlis omnesq;
uirtutes adorãt semper & laudant, in tã
tum, ut etiam in forma serui positum &
propter passionem mortis paulo minus
ab angelis minoratum, adorare angeli
iubebantur, Moyse dicente: Lætamini
cœli simul cũ eo, & adorent eum omnes
angeli Dei Hominum quoq; adoratio
nem Dauid, diuinitus inspiratus, adiun
gens, ait: Adorabunt eum omnes reges
terræ. Omnes gentes seruient ei. Quo
modo ergo & ab hominibus & ab ange
lis adoratur, si ab unius Dei substãtia te
paratur? Quomodo illi seruitutem, quæ
Deo tantum debetur, audemus exhibe
re, si una non est illi natura cum patre?
Nam quia unus est Deus, ita nobis dici
tur per prophetam: Ego Deus, & nõ est
alius præter me, iustus & saluans non est
alius præter me. Conuertimini ad me, &
salui eritis, quia ab extremo terræ ego
sum Deus, & nõ est alius. Per me ipsum
iuro, quoniam exiuit ex ore meo iustitia
& uerba me non auertentur. Mihi enim
inclinauit uniuersitas genu, & iurauit o-
mnis

Isai. 45. D.

mnis lingua per Deũ. Ecce Deus in hoc
loco se tantum dicens Deum, præter se
alium nõ esse testatur. Quod si quisquã
omnem hic noluerit Trinitatem accipe-
re, cogetur hanc uocem soli filio deputa
re. Quis enim Deus, præter quem alius
non est, nisi ille, cui Esaias dicit: Labora-
uit Aegyptus, & mercatus Aethiopum
& Saba uiri excelsi ad te trãsibunt, & tui
erunt serui, & post te sequentur alligati
uinculis, & adorabunt te, & in te depre-
cabantur, quoniam in te est Deus, & nõ
est Deus præter te. Tu enim es Deus, &
nesciebamus, Deus Israel saluator. Eru-
bescent & pudebunt omnes qui aduer-
santur ei, & ibunt cum confusione. Ecce
in ipso est Deus, & præter ipsum non est
Deus, & ipse est Deus Israel saluator. Su
perius autem is qui dixit: Ego Deus, &
non est alius præter me adiunxit: Iustus
& saluans non est alius præter me. Quis
autem iustus est? nisi cui Dauid dicit: Di
lexisti iusticiam, & odisti iniquitatem.
Quis uerò est saluans? nisi de quo ange-
lus in somnis ad Ioseph locutus est dicẽs
Ioseph fili Dauid, noli timere accipere

Ibidem. C.

Psalm. 4. C.

Matt. 1. C.

Mariam coniugem tuam, quod enim in
ea natum est, de Spiritu sancto est, pari
et autem filium, & uocabis nomen eius
Iesum ipse enim saluum faciet populum
suum à peccatis eorum. Cui uerò conue
nit dicere: Conuertimini ad me & salui
eritis, quia ab extremo terræ ego sum
Deus, & non est alius: nisi filio? De quo
Psalm.12. F. Dauid dicit: Reminiscentur & conuer
tentur ad dominum uniuersi fines terræ
& adorabunt in conspectu eius omnes
patriæ gentiũ. Quod ergo sequitur: Per
me ipsum iuro: Quis hoc credendus et
dicere, nisi qui hoc modo inuẽitur Abra
hę ante iurasse. Hunc autem nõ patrem
sed filium asserunt, qui filium à patre se
cundum diuinam naturam minorẽ pro
dicare cõtendunt. Iste autem Deus, qui
per semetipsum iurat, utrum maiorẽ se
habeat. Paulus nobis beatus ostẽdit, qui
Heb 6.C. ad Hebræos scribens, ait: Abrahę nam
promittens Deus, quoniã neminem ha
buit, per quẽ iuraret, maiorẽ, iurauit per
semetipsum, dicens: Nisi benedicens be
nedicam te, & multiplicãs multiplicabo
te. Iste ergo deus, qui per semetipsum iu

rat, quoniam neminem habet, per quem
iuraret, maiorem, quid sequitur uidea
mus. Quoniã exibit, inquit ex ore meo
iusticia, & uerba mea non auertentur.
Mihi enim inclinauit uniuersitas genu,
& iurauit omnis lingua per Deum. De Esaiæ.2.A.
cuius ore ergo exijt iustitia? nisi eius, de
quo dixit Esaias: Egredietur uirga de ra
dice Iesse, & flos de radice eius ascendet,
& requiescet super eum spiritus domini.
Et post paululum: Iudicabit in iusticia
pauperes & arguet in equitate pro man
suetis terram. Sequitur deinde: Iste De
us præter quem non est alius: & dicit:
Verba mea non auertentur. Cuius au
tem hæc uox est? nisi illius, qui in Euan- Matth.xi 23.
gelio dicit: Cœlum & terra transibunt,
uerba autem mea non transibunt. Item
adiungit Deus iste præter quem non est
alius, & dicit: Mihi enim inclinauit uni
uersitas genu, & iurauit omnis lingua
per Deum. Hoc autem de quo intelligi
debeat, Paulus nobis magisterio Christi
doctus, ostendat, qui scribens ad Rom. Rom.14.B.
sic ait: Nemo enim nostrum sibi uiuit,
& nemo sibi moritur, siue enim uiui-

mus, domino uiuimus. siue morimur,
domino morimur, siue ergo uiuimus si
ue morimur, domini sumus. Et ut se de
Christo dixisse monstraret, adiunxit: In
hoc enim Christus & mortuus est & re
surrexit, ut & mortuorum & uiuorũ do
minetur. Tu autem iudicas fratrem tuũ,
aut tu quare spernis fratrem tuum? O
mnes enim stabimus ante tribunal Dei
statim hoc propheticũ subijcit, testimo
nium dicens: Scriptum est enim: Viuo
ego, dicit dominus, quoniam mihi fle
ctetur omne genu & omnis lingua con
fitebitur Deo. Ante tribunal uerò Chri
sti, nos asistaturos ipse denuo testatur, di
cens: Omnes enim manifestari oportet
ante tribunal Christi, ut recipiat unus
quisq; propria corporis, prout gessit, si
ue bonum siue malum. Ipsi quoq; omne
genu flectendum, idem docet Apostolus
lus dicens: Vt in nomine Iesu omne ge
nu flectatur, cœlestium, terrestrium, & in
fernorum, & omnis lingua confiteatur,
quia dominus Iesus Christus in gloria
est Dei patris. Iam nunc omnia quæ su
perius dicta sunt, denuo consideremus.

Dicit

Dicit Deus: Ego Deus, & non est alius
præter me. Et in persona filij dicit Esai
as. Quoniam in te est Deus, & præter te
non est Deus. Tu enim es Deus, & ne
sciebamus. Deus Israel saluator. Deus au
tem Israel Deus unus est, Sequitur autẽ.
Cætera quæ testimonijs supradictis ad
filium ostendimus pertinere. Ipse enim
per semetipsum iurat, neminem habens
maiorem. Ipse populũ suum saluat: Ipse
iuste iudicat. Ipsi flectitur omne genu
cœlestium, terrestrium, & infernorum.
Ipsi omnis lingua cõfitetur, à quo est re
tributio reddenda factorum. Ipse ergo,
de quo hęc omnia dicuntur, per prophe
tam dicit: Ego Deus, & non est alius prę
ter me. Nunquid nam Deum istum, prę
ter quem alius non est, ita solum filiũ ac
cipimus, ut ab eo patrem & spiritum san
ctum separemus? Absit. Hoc enim im
possibile est. Nam præter Deum pa
trem Deus filius non est, quia de patre
est, & in patre est. Præter patrem & fi
lium Spiritus sanctus nõ est, quia patris
& filij spiritus est, & in patre & in filio
est. Vnde cognoscitur, quoniam ista Tri

nitas unus dominus Deus est, de quo di-
citur: Audi Israel, dominus Deus tuus,
dominus unus est, & dominum Deum
tuum adorabis, & illi soli seruies. Huic
Deut.6.A. domino etiã Esaias propheta dicit: Do-
mine præter te alium non nouimus, no-
men tuum nominamus. Hoc autem no
men Saluator noster ostendit, dicens di-
scipulis suis. Ite, docete omnes gentes,
Matthæi 2. baptizantes eos in nomine patris & fi-
lij & spiritus sancti. Istud enim nomẽ do
mini præter quem alium non nouimus,
& cuius nomine nominato, à morte libe
ramur, de potestate tenebrarũ eruimur,
ut in regnum filij transferamur. In patre
ergo & filio & spiritu sancto unitatem
substantiæ accipimus, personas confun-
dere non audemus. Beatus enim Ioãnes
Ioan.10.F. Apostolus testatur dicẽs: Tres sunt, qui
testimoniũ perhibẽt in cœlo, Pater Verbum & Spiritus. Et tres unũ sunt. Quod
etiam Beatissimus martyr Cyprianus, in
Epistola de unitate Ecclesiæ confitetur,
dicens: Qui pacem Christi & concordi-
am rumpit, aduersus Christum facit, qui
alibi præter ecclesiam colligit, Christi ecclesiam spargit. Atq; ut unam eccle-

siam unius Dei esse monstraret, hæc con
festim testimonia de scripturis inseruit:
dicit dominus: Ego & pater unũ sumus.
Et iterum: De patre & filio & spiritu san
cto scriptũ est, & tres unum sunt. Nam
& in libro de Oratione dominica, ut o-
stenderet Trinitatem unius deitatis esse,
nec inter se aliquam diuersitatem habe-
re, Danielem & tres pueros, ternarum
horarum circulis reuolutis, orationem
fundere solitos memorauit. ubi & in tri-
um horarum curriculo, & in unius ora-
tionis officio, unum Deum esse trinita-
tem euidenter ostendit. Non ergo ex
tribus partibus unum colimus Deum,
sed Apostolicæ fidei regulam retinen-
tes, perfectum & consempiternum fili-
um, de perfecto & sempiterno patre, si-
ne initio genitum, & potestate nõ impa
rem, & natura fatemur æqualẽ: Sanctum
quoque spiritum non aliud fatemur es-
se quàm Deum, nec à filio nec à patre di
uersum, nec in filio nec in patre confu-
sum. Vnus est enim, atq; idem patris &
filij spiritus, totus de patre procedens,
totus

totus in utroq; consistens, nec est diuisus in singulis, quia inseparabiliter est utrisq; communis.

BEATI FVLGENTII AD TRASIMVNDVM REgem Vandalorum, in Aphrica, de mysterio Mediatoris Christi, duas naturas in una persona retinentis, Liber primus.

TRiumphalibus tuis sentiens pijssime rex, nequaquam crediderim obliuioni subtractum, quod nuper mihi quoddam uolumen baiulo Fœlice præceperis destinari, iubens me illico respondere. Cuius quia tanta fuit prolixitas, ut egeret aliquando diutius recenseri, & diurni finis aderat, nocte propinquãte, curriculi, uix eiusdem uoluminis principia citatæ delibans lectionis excursu, poposceram, ut ad cuncta plenæ recensionis ordine perlegenda, noctis unius nobis spacium fuisset indultum. Quod uestræ mansuetudinis uolun-

tas omnino statuit abnegandum, ita, ut nec saltim ad residua perlegenda scripturæ nobis præcepisses attribui. Ego uerò, cum spacio, quorundã dierum ordinationem tui culminis præstolarer, ac de inceps interrogationis illius tenore subtracto, sola fuisset à nobis flagitata responsio, pauca, quibus domino adiuuante, nostri paruitas sufficit ingenij, de eadem interrogatione, quam ex principio tenuiter cognoui, uestræ recensendam mansuetudini destinaui: Ne forsitan, aut fastidio putarer tumidus, aut taciturnitatis culpa iudicarer obstrictus, quem uestra celsitudo suspicaretur, aut superbia respõsionem non reddere, aut ueræ fidei diffidentia tacuisse. Nam studio uestro, clementissime Rex, compertum esse nõ ambigo, apud eos, qui Christianę gratiæ participatione redẽpti sunt pene id esse, fidem nolle asserere, quod negare. Quippe cum ipse unigenitus Deus, humani generis conditor & redemptor, sicut se confessurum confitentem, se negaturum negantem, certa prorsus denunciatione testatur dicens: Qui me

me confitebitur coram hominibus, con-
fitebor & ego eum corã patre meo qui
est in cœlis. Qui autem negauerit me co
ram hominibus, negabo & ego eum co
rã patre meo, qui est in cœlis, Ita denuo
erubescentem se suosq; sermones, ipse
quoq; in sua maiestate ueniẽs erubescet.
Cuius dicti normam, tali Lucas senten-
tia cognoscitur posuisse, ubi huius con-
fusionis sic exitiale firmat taciturus silen
tium, ut erubescentem perditioni non si
leat mancipandum, inter alia dominum
hæc dixisse commemorans: Quid enim
proficit homini, si lucretur uniuersum
mundũ, se aũt ipsum perdat, & detrimen
tum sui faciat. Causamq; huius perditio
nis insinuans, adiecit: Nam qui me eru-
buerit & meos sermones, hunc filius ho
minis erubescet, cum uenerit in maiesta-
te sua & patris & sanctorũ angelorum.
Nec immerito talis seruus & abijcitur &
punitur, quoniã uno eodemq; silẽtio fi-
mat errorẽ, qui errore, seu tẽpore posses-
sus, silendo nõ adstruit ueritatem: domi
nicam quoq; gloriam qui non firmando
euacuat: & diuinam contumeliã qui nõ
refu-

tarit, accumulat. Plerũq; miles igna
uus, regia castra, somnolẽto corpore de-
pressus, oppugnantib. tradit, dum com-
petentib. excubijs nõ defendit. Hæc id-
circo quam maxime præmittẽda, ne sir-
perbæ responsionis aliquatenus notare
tua pietas uelit, cui ipsa respondendi ne
cessitas officiũ liberę responsionis impo
nit. Nã cum de deo res agitur, non leuis
reatus est, si quod ad salutem pertinet, ta
ceatur. Ita nãq; nos oportet corde ad iu-
sticiã credere, ut oris cõfessio fiat pariter
ad salutẽ, quoniam uerbũ dei non est uin
ctũ. Hue accedit, quod illud diuinę præ-
ceptionis oraculum, omnis ecclesiastici
predicatoris personam, nõ tantum fidei
sed etiam seruitij quadam cõmunione
perstringit, dicente domino: Clama, ne Esaiæ. 58. A.
cesses, quasi tuba exalta uocẽ tuã. Quod
Esaiæ cum dicitur, in uno pluribus im-
peratur, ipso unigenito deo discipulis lo
quente: Quod uni uestrum dico, omni-
bus dico. Propterea nos etiam Beatus
Petrus ad respondendum paratos esse
debere, paternæ iubet dilectionis in-
stinctu: Parati, inquiens, semper ad re- 1. Pet. .C
sponen-

respondendum omni poscenti uos ratio
nem de fide & spe, quæ in uobis est. Cũ
omni poscenti rationem fidei speiq; no
stræ præcipimur reddere, cessat prorsus
uniuersæ tam dignitatis exceptio quàm
personæ. Cum enim ueritatis insinuatio
denegandaputabitur, cum se loquutum
sine confusione coram regibus Prophe
ta testatur, dicens: Loquebar in testimo
nijs tuis in conspectu regum, & non con
fundebar. Quocirca cum pro nostra fi
de, inquantum facultatum diuinitus ac
cepimus, liberè respõdemus, nulla con
tumacię seu contumelię debemus suspi
cione notari, cum nec regiæ simus di
gnitatis immemores, sciamusq; Deo ho
morem, honorem regibus exhibẽdum,
Apostolica ita nos præmonente docti
na. Reddite omnibus debita, & paulo
post: Cui timorem, timorem: cui hono
rem, honorem Huius timoris honoris
que manifesta nobis beatus Petrus ape
ruit discretione notitiam, dicens: Sicut
serui dei omnes honorate, fraternitatem
diligite, Deum timete, regem autem ho
norificate. Nõ autem parum clementiæ
tuæ

tuæ dilectionis exhibet & honoris, quis
quis interroganti tibi hoc respondet,
quod ad fidem pertinet ueritatis. Com
petens igitur mansuetudini tuæ deferi
mus honoris obsequium, cui regalis api
cem culminis diuina cernimus largitate
collatum. Nec tamen quenquam sapi
entem fugit, quãto sempiternus ille rex
regum & dominus dominantium timo
re debeat suspici, qui temporales etiam
reges præcipit honorari. Hunc siquis pa
tum metuit, ualde contemnit: huius qui
non memorat honorificẽtiam, auget in
iuriam: nec ingrati refugit culpam, qui
creatoris immensitatem perpetuã & per
petuitatem immensam creaturarũ puta
uerit qualitatibus æstimandam. Hoc be
nigna mãsuetudo tua proculdubio per
spicit, hoc ingenij studijq; tui sagacitas
recognoscit, quam uere mirãdam, quis
quis nouit considerare, pronunciat, non
quod insolitum sit, hominem scriptura
rum studijs insistere, sed quod rarum ha
ctenus habeatur. Barbari regis animum
numerosis regni curis iugiter occupa
tum, tam feruente cognoscendæ sapien
tiæ

creaturarum

tiæ delectatione flammari, cum huiusce
modi semper infatigabiles nisus, non ni
si uel ociosus quis habere soleat, uel Ro
manus: per te clementissime rex, per te
inquam, disciplinæ studia moliuntur iu
ra Barbaricæ gẽtis inuadere, quæ sibi ue
lut uernacula proprietate solet inscitiam
uendicare. Inuentus es, qui reipso pon
or extitisses, dum sic Aphricano præsi
des moderando regimini, ut magis deli
deres animę spacia dilatare quàm regno
nosti uenerabilis rex, & (ut nõ ambigo)
firma tenes sententia comprobatũ, quo
to melioribus inhæreat commodis, qui
ueritatẽ desiderat nosse, quàm qui sub
actis gẽtibus, temporalis fines regni co
pit latius propagare. Magnum bonum
confert inquisitio ueritatis, quæ tamen
tunc desiderato non frustratur effectu, si
rectis ad ueri cognitiõem lineis animus
innitatur. Tunc etiam ueloci proderitin
genio cucurisse, si tẽdentis ad ueritatem
gressus, nullo prauitatis teneatur errore.
Qualiter autem salubris est credulitas
æstimanda, quæ purat in eo cultum re
ligionis diuinę consistere, ut uel natura-

li ueritate sit priuanda diuinitas, dum ne
gatur in ea, quod non negatur in homi
ne, uel cum redemptionis nostrę peruer
titur incerta confusione mysterium, ut
dominum Christum, Dei & hominis fi
lium, uel Deum de patre naturaliter ue
rum, uel hominem quis audeat negare
perfectum, aut si subiacuisse diuinitas æ
stimetur passionibus hominis, uel non
totus homo fuisse credatur in uirtutibus
deitatis, ac sic non dissimili ueritas eua
cuatur errore, si uel in una persona ueri
Dei ueriq; hominis Christi, quod diuer
sum substantialiter constat esse, confun
ditur, uel in diuinitate patris & filij & spi
ritus sancti, substantiali diuersitate credi
ta, quod unum atq; indiuisibile Trinita
tis est, separatur, cũ nec diuina simplici
tas patricularem sibi diuersitatem asseri
bi permittat, unde non immeritò com
positioni subiaceat, nec rationalis intelli
gẽtia cultu diuersitatis ullatenus egeat,
quæ unius tantũ simplicis sempiternæ
que naturæ fidem, ad salutis suæ plenitu
dinem sat esse cognoscat: ut pote, quæ
nõ ignoret, ipsum Deum sibi cælestibus

oraculis intonare: Audi Israel, Dominus
Deus tuus, Deus unus est. Et Dominū
Deum tuum adorabis, & illi soli seruies
& non erunt tibi dij absq; me. Sed nec il-
lud est humanis mentibus ignorādum,
quanto salutis mutetur æternæ dispen-
dio, quisquis ueri Dei proprio unigeni-
toq; filio, quātum ad diuinitatis attinet
immensam sempiternamq; substātiam,
uel localis motionis uel cuiusquam mu-
tabilitatis non metuat impijs mortifi-
risq; contumeliam cogitationibus uel
sermonibus irrogare. Vnde non imme-
rito Dauidici carminis illos ita condem-
nat eloquium: Dixit insipiens in corde
suo, non est Deus: quia reuera, si localis,
non immensus, si mutabilis, non est De-
us. Certum est autem, penè omnes hære-
ticæ prauitatis errores hinc quibusdam
multipliciter subrepsisse, dum magnum
pietatis sacramentum, quod manifesta-
tum est in carne, iustificatum est in spiri-
tu, apparuit angelis, prędicatum est gen-
tibus, creditum est in hoc mundo, assum-
ptum est in gloria, nonnulli aut non sic
cut est credunt, aut omnino non credūt.

Deu. 5. K.

Et ille lapis, qui ab ædificantibus repro-
batus, in caput factus est ánguli, quibus-
dam prauæ credulitatis cæcitate posses-
sis, lapis offensionis & petra scandali ef-
ficitur. Vnde non immérito, cum Sime-
on infantē Christum, templi dóminum,
ad templum suum præcepto suę legis al-
latum, gaudens ulnis meruisset gestare
senilibus, & figuram gerens præsentis
æui, carnali senio iam defessi, nouum ue-
tulus hominē súmeret, eum scilicet, qui
solus posset ex peccatoribus (longeuo
dicenti: Tu es Deus saluator meus, & te
expectaui toto die) nō solum inolitam
uetustatem démere, quinetiam iuuentu-
tem, sicut aquilæ, renouare, (ut pote cui
etiam Apostolica tuba foret ueraciter ca-
nitura: Sicut est ueritas in Iesu, depónere
uos secundum pristinam conuersatio-
nem ueterem hóminem, qui corrumpi-
tur secundum desideria erroris, renoua-
mini autem spiritu mentis uestræ, & in-
duite nouum, eum qui secundum De-
um creatus est in iustitia & sanctitate ue-
ritatis,) ille igitur Simeon, mūdanæ cer-
nens adesse saluationis ac renouationis

Psal.

1. Petr.

Lu. 2. D.

Psalm. 2. B.

Ephe. 4. C.

e

+ hominem

Ioan. 3. D.

effectũ, (non enim misit Deus filium lu-
um ut iudicet mundum, sed ut saluetur
mundus per ipsum) cum primum se ui-
tæ præsentis angoribus precaretur abso-
lui, dicens: Nunc dimittis seruum tuum
Domine secũdum uerbum tuum in pa-
ce Quia uiderunt oculi mei salutare tu-
um. Quod parasti ante faciem omnium
populorum Lumen ad reuelationẽ gen-
tium, & gloriam plebis tuæ Israel: paulo
post hoc de ipso testatur: Ecce positus
est hic in ruinam & resurrectionem mul-
torum. Ibi ergo male credẽtibus ruinam
perfidia generat, ubi recta credulitas fi-
deles exaltat in uno eodemque Christo
uero Dei ueroque hominis filio, minus
perspicientium tenebratur hactenus lu-
pitudo, in quo illuminatis ueri luminis
claret manifesta cognitio. Inde est, quod
Iudæus hominem Christum cęcus uidit
& cecidit, cui iampridem Esaias non de-
stitit prædicare: Aure audietis & non in-
telligetis, & uidentes uidebitis & non
uidebitis. Quid uero essent non uidentes, subsequutus ostẽdit, dum De-
um ex uirgine nasciturum euidenti uati-

Luc. 2. D.

Esai. 7. B.

cinatione testatur: Ecce, inquiens, uir-
go in utero concipiet, & pariet filium, &
uocabitis nomen eius Emanuel, quod
interpretatur Euangelista, dicens: Nor-
biscum Deus. Audiens ergo Iudæus re
mansit surdus, & uidens, magis factus
est cæcus, à quo nec ueri patris sempiter
nus atq; unigenitus filius creditur, & in
corruptæ uirginitatis fœcunditas abne-
gatur. Hinc etiam Manichæus in Deo
uero ueram carnẽ formidat credere, cum
humanam carnem, non uitio culpæ, sed
naturali credens proprietate pollutam,
naturæ malignam sibi mẽdaciter fingit,
tantam uirtutem excus attribuit, ut si cre
diderit, uerum Deũ ueram carnis assum
pisse naturam, diuinitatem, quam falla-
ci professione dicit inquinabilem, car-
nis non credat pollutionis expertem: &
ideo in Christo carnis phantasiam cre-
dere maluit quàm naturam: & dum in-
firmitatem humanam, ab illa susceptam,
medicinali uirtute, nõ uidit, semetipsum
miser à remedio salutis exclusit. Sed
hæc impuræ dementia falsitatis, sancti
Spiritus præscientia resistente, prius

Esaiæ. 7. B.

est extincta quàm genita, incoinquinabilem sapientiæ statum his uerbis instruit: Omnipotenti ueteris serie commẽdante: Omnium mobilitatum mobilior est sapientia, attingit autem ubiq; propter suam munditiam. Vapor est enim uirtutis Dei, & Sap.7.C. manatio quędam claritatis omnipotentis Dei synceris, & deo nihil inquinamẽti in illam incurrit. Splendor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula dei maiestatis, & imago bonitatis illius, & cum sit una, omnia potest, & permanẽs in se, omnia innouat. De qua sapientiæ incoinquinabilitate, atq; incarnationis ueritate securus ille, qui de pectore ipsius sapientiæ mysteriorum cęlestium meruit intelligentiam illuminatus hauire, fiducialiter dicit. Omnis spiritus, qui confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex Deo est: Omnis spiritus, qui nõ confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex Deo non est. Et hic est Antichristus. Fetulentæ quippe carnis inquinamenta non sensit, qui ad suscipiendam ueram substantiã carnis, & eandem mundandam carnis fetulentiam uenit, Quoniam

niam ideo carnem immaculatam dignatus est sumere, ut carnem saluans, omnẽ posset carnis maculam submouere, memorato rursus Ioanne testante: Scimus quia ille apparuit, ut peccata tolleret, & peccatum in eo non est. Iterum: In hoc apparuit filius Dei, ut soluat opera diaboli. Nam quia opus uinculo tenebatur diabolici operis, apparuit filius Dei, ut illud solueret, hoc saluaret. Ignorat etiã Fotinus magnum pietatis, quod Apostolus memorat, sacramentum, qui Christi ex uirgine fatetur exordiũ, ignorans in uno Christo sic esse credendam ueritatem carnis ex tempore, ut neganda non sit naturalis ueritas sempiternæ diuinitatis ex patre. Et propterea non credit sine initio substãtialiter Deum natum ex Deo patre, in quo carnis ueritatem confitetur ex uirgine, non intelligens de patre Deo substantialiter natum illud uerbum, quod in plenitudine temporũ caro factum, habitat in nobis, quod secundum diuinam, quam habet ex patre, substantiam, in principio erat, & apud Deum erat, & Deus erat. Quibus tribus E- Ibid.3.A. 1.Tim.2.

uangelistæ sententijs, & sempiterna uer
bi natiuitas, & personalis inconfusa pro
prietas, & indiscreta substantialis unitas
patris filijque monstratur. Vt in uerbo
caro facto, & habitante in nobis, quod
in principio erat, sempiternitatis agni
tio suspicionem cœptæ natiuitatis auferet
ret, quod apud Deum erat, personæ u
triusq; inconfusa proprietas, unionem
Sabelliani erroris excluderet: quod au
tem Deus erat, essentialis nominis uer
tas unitatem substantiæ genitoris geni
tiqúe monstraret. Non enim dixit Ioan
nes, Deus dictus est uerbum, sed Deus
erat uerbum: ut dum in Deo uerbo essen
tiæ diuinæ ueritas naturalis agnoscitur,
consequenter non nuncupatiui, sed na
turalis nominis ueritas probaretur. Ve
ritas enim naturæ nunquam priuatur
nominis ueritate. Atque sic illa uerbi
non prolatiui, sed substantialis uerisi
ma incarnatio tunc salubriter creditur,
si æternum uerbum, quod carnem no
stram suscepit ex tempore, non initio ex
istendi subditum, non persona cum pa
tre confusum, non alium natura credi
mus

mus esse quàm Deum. Sunt etiam qui
dam in eo quamplurimum gratiæ saluta
toris ingrati, quod in Christo, Deo scili
cet homineque perfecto, sic se asserunt
accipere Dei hominisq; naturam, ut u
nam falsam, alteram semiplenam nõ du
bitent in Dei filio prædicare substanti
am. Nam ueram Christi deitatem no
lunt credere, cuius ex Deo patre ueram
natiuitatem negant substantialiter exti
tisse, uolentes Deo filio naturam ueri no
minis adimere, cui nequeũt nomen na
turalis ueritatis auferre. Dicunt enim in
unigeniti Dei nomine non naturalẽ ex
patris generatione substantiam, sed nun
cupatiõem solius esse uocabuli donatio
ne concessam. Humanam quoq; natu
ram sic in Christo credunt, ut quod est
melius hominis adimant, quod est infe
rius, hoc relinquant. Et minus consi
derantes magnum pietatis quod Apo
stolus memorat sacramentum, ab illa me
diatoris mirabili susceptione rationa
lem nituntur animam separare, quam
in mediatore Dei & hominum peni
tus asserunt non fuisse. Aliud quoq; ab
istis

istis adijcitur, memorato errori piacula
quo cõfusionis admittũt teterrimæ cau
ponatum: Nam in unitate personæ in
qua deus & homo unus Christus inco
fusibilem atq; inseparabilem utriusq; ue
ritatem naturæ commendans, uerum se
Deum diuinis operibus, uerumq; homi
nem humanis passionibus demonstra
uit, impassibile habẽs, per quod homo
creatus est sanus, passibile suscipiẽs, per
quod sanaretur infirmus) sic isti nescio
qua deceptione falluntur, ut quicquid
Dominus, ueram formæ seruilis suscep
ptionem mõstrans, humiliter gessit aut
dixit, totum ad contumeliam diuinita
tis deriuare non metuant, quam passio
ni mutabilitatis subijciunt, dum utriusq;
naturæ ueritatem, tam dictorum quam
operũ manifestatione clarissima relpien
dentem nulla consideratione distingui
unt, non attendentes, ubi demonstretur
infirmitas, ab inuicta & impassibili uir
tute suscepta, ubi per infirmitatem re
splendeant inuictę uirtutis insignia: atq;
ita diuini mysterij frustrare conantur ef
fectum. Qui re uera homo saluari nõ po

tuit, si uel susceptor hominis naturaliter
uerus Deus non fuit, uel in dei ueri su
sceptione aliquid hominis defuit. Et ut
omne submoueatur dubitationis ambi
guum, in una Mediatoris Dei & homi
nis, hominis Christi persona, perfectio
diuinæ humanæq; substantiæ, propheti
cis est Apostolicisq; testimonijs demon
stranda. Esaias, sicut supra memorauimus, dicit: Ecce uirgo in utero concipi
et, & pariet filium, & uocabis nomen eius Emanuel, butyrum & mel manducabit, priusquã sciat aut proferat maligna, mutabit bonum, quoniam priusquam sciat puer bonum aut malum, non credit maliciæ, ut eligat quod bonum est, & relinquetur terra desolata, quoniam priusquam sciat puer uocare patrem aut matrem accipiet uirtutem Damasci, & spolia Samariæ. In hoc testimonio tota continetur salutaris mysterij plenitudo. Nam ueritas carnis in uirginali concepcu cognoscitur, & in electione boni animi intellectualis ostenditur, & in Emanuel nomine uera deitatis natura monstratur. Ac sic in uero deo nec falsa fuit homi-

Esai 7.

Emanuel

hominis, nec semiplena susceptio. Di-
gnũ etenim fuit, ut in sacramẽto redem-
ptiõis humanæ, nec ueritas defuisse per-
fectioni, nec perfectio ueritati. Nã si ue-
ra caro in Christo non fuit, quid in utero
uirgo concepit? Et si anima uel intelle-
ctus naturæ in Christo defuisse crede-
tur humanæ, quid in infante bonum ma-
lumq; dicitur ignorasse? An illam diui-
nam filij Dei naturã, ignorantiq; boni ma-
liq; subijcimus, ut humanam in Christo
animam denegemus? Ita ne credendus
est homo susceptus à Deo, quę Dei sunt
aliquatenus potuisse sapere, in quo ipsa
sapientia cognitiõe boni maliq; dicitur fu-
ruisse? Anima igitur humana, quę ratio-
nis capax naturaliter facta est, bonũ ma-
lumq; in infante Christo nescisse dicitur,
quę secũdũ euangelicã ueritatẽ, in puero
Iesu sapiẽtia & gratia profecisse narratur, si-
cut Lucas ponit & dicit: Puer aũt crescebat & cõfortabatur, plenus sapientiq; & gratia dei erat in illo. Et paulò post: Iesus proficiebat sapiẽtia ętate & gratia, apud deũ & homines. Nã sicut carnis est, ætate proficere, sic est animæ, sapiẽtia & gratia

Lu. 2. F.

tia profecisse: quæ tamẽ in sapientia nul-
latenus proficeret, si naturalẽ intelligen-
tiam (quæ hominib. rationis causa con-
cessa est) non haberet. Non quia hoc su-
sceptor Deus eguit, sed quia hoc pro re-
medio nostræ salutis effectus piæ suscep-
tionis exegit, ut dũ caro & anima ratio-
nalis à deo suscipitur, utraq; pariter salua-
retur. Nã nec caro ipsa fuit à dei filio su-
scipienda, nisi diuina fuisset susceptione
saluanda. Quod si deus carne non eguit
sed ut eam saluaret accepit, ita nec ani-
ma rationali deus eguit, sad eam saluan-
dam cũ carne suscepit. Cuius animæ hu-
manæ susceptionem prophetico more
Dauid sanctus intimat, dicẽs: Ecce enim
Deus adiuuat me, & dominus susceptor
est animæ. Adiuuit utiq; quam suscepit,
quam proculdubio, nisi suscipiret, nõ iu-
uisset. Necessarium aũt reor, perfectam
hominis in Christo susceptionem, Euan-
gelicæ quoque parabolæ recensitione
monstrandã, ouis scilicet erraticæ, quam
proprijs humeris subuectam Dominus
reportauit ad domum, cuius quæren-
dæ Dauid iam pridem flagitabat lachry-
mabili

Psalm. 44.

Luc. 15. B.

mabili postulatione subsidium, dicens:
Erraui sicut ouis quæ perierat, require
seruum tuum. Cum ergo murmurarent
Pharisei & scribæ, dicētes: Quia hic pec
catores recipit & manducat cum illis:
Refert euangelista, quod hanc eis Do
minus parabolam dixerit: Quis ex uo
bis homo, qui habet centum oues, & si
perdiderit unam ex illis, nonne dimittit
nonagintanouem in deserto, & uadit ad
illam quæ perierat, donec inueniat illam
Et cum inuenerit eam imponet in hu
meros suos gaudens, & ueniens domū,
conuocat amicos & uicinos, dicēs illis:
Cōgratulamini mihi, quia inueni ouem
meam quæ perierat. Hanc ouem, in qua
peccatoris hominis natura signatur, qua
si errore dicemus errasse? cordis an cor
poris? errore pedum an errore morum?
Non opinor quenquam sic humanæ co
gitationis exortem, qui putet hominem
quomodolibet à Deo longinquitate ha
bitationis, & non peruersitate cogitatio
nis errare. In uia Dei, non gressu corpo
ris, sed mentis ambulatur incessu. Via
Dei fides est recta, quæ intantū uia pro
sus

sus ostēditur, ut in ea nos Apostolus am
bulare testetur: Per fidem, inquiens, am
bulamus, non per speciem. Via domini
iustitia est, per quam se Beatus Dauid
deductum esse cōmemorat, dicens: Su
per aquam refectionis educauit me, ani
mam meam conuertit. Deduxit me su
per semitas iustitiæ, propter nomen su
um. Viæ etiam domini misericordia &
ueritas, per quas utiq; nō corporis gres
su, sed animæ magis ambulatur affectu.
Hanc nobis ambulandi doctrinam Bea
tus Ioannes intimat, dicens: Qui dicit se
in Christo manere, debet, quemadmo
dū ille ambulauit, & ipse ambulare, qua
uia se præcipit Christus ipse sequendū,
dicens: Si uis perfectus esse, uade, uende
omnia quæ habes, & da pauperibus, &
habebis thesaurū in cœlo, & ueni, seque
re me. Non ergo corporali gressu solo
quisquam sequitur Christum, aut errat à
Christo. Equidem erroris huius qualita
tem dominus ipse Saluatorq; noster, dū
Saducæos increparet, ostendit, dicens:
Erratis, nescientes scripturas, neq; uirtu
tem dei. Propterea utiq; miserabiliter er
rabant,

rabant, quia illum, qui Dei uirtus est, ne-
sciebant. Sicut ergo uirtutis Dei scien-
tia tenax est cælestis intineris sic est insci-
tia mater erroris, quod etiam beatus Da-
uid ostendit, dicens de quibusdam: Ne-
scierunt neq; intellexerunt, in tenebris
ambulant: His atq; huiusmodi testimo-
nijs euidentissime demonstratur, ouis il-
lius errorem, non solum corpori, sed et
tiam animæ deputandum, ille scilicet ra-
tione, quoniam & si ab homine corpo-
liter uideatur aliquod admitti peccatū
ex corde sumit exordium, nec extrinse-
cus quicquam perficitur, nisi hoc intrin-
secus cogitationis iudicio porrigatur.
Cuius rei ueritatem ueritas nobis ipsa
mōstrauit, ita discipulis loquens: Deco-
de enim exeunt cogitationes malæ, hu-
micidia, adulteria, fornicatiōes, furta, fal-
sa testimonia, blasphemię: Hęc sunt, quę
coinquinant hominem. In hoc igitur ue-
nusquisq; errat, in quo semetipsum ma-
læ cogitationis assensione commaculat.
Quapropter cum error iste animę simul
intelligatur & corporis, si dei filius abla-
anima rationali solā accepit hominis cor-
nem

Matt. 15. C.

nem, inferiorem patrem illius ouis do-
mum retulit, meliorē uerò (quod absit)
errori perpetuo dereliquit. Nam manife-
stum est, quoniam hoc reuocauit, quod
proprijs humeris reportauit. Si autem i-
pse totam se profitetur ouē proprijs hu-
meris impositā reportasse, totus homo
cognoscatur in Christo. Quoniam tune
est hominis credenda redemptio, si in fi-
lio Dei susceptionis humanę, id est, ouis
illius reportatæ non defuit plenitudo.
Hoc enim Deus in nobis saluauit, quod
pro nobis accepit: & illā Deus Dei filius
naturam fecit participem salutis ęternę,
quā sibi coniunxit in unitate personæ. Il-
lā in cœleste palatiū introduxit, cū qua
sponsus de thalamo uteri uirginalis exi-
uit. Ipse enim tanq; spōsus procedēs de
thalamo suo, exultauit ut gygas ad currē
dam uiam. Quis aūt moliat dicere, uerbi
dei sponsam carnē fuisse, non animam?
cui animæ iampridem dictū est ab ipso
domino per prophetam. Et despōsabo
te mihi in æternum, & sponsabo te mihi
ad iustitiam, & in iudicio, & in miseri-
cordia, & pietate. Cuius mysterij Esaias
quoque

Osee. 2.

Esaiæ. 61. C.

quoq; testis fidelis existit, qui ex persona Christi loquentis hæc dicit: Gaudēs gaudebo in domino, & exultauit anima mea in Deo, qui induit me uestimēto salutis, & indumentum iustitiæ, circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam decoratam monilibus suis. Ecce unus est sponsus, et sponsa, qui se etiam animam habere testatur. Quam ut ostenderet, non sine intellectu susceptam cor (quod proprium est animæ humanæ) simul cum carnem Deo exultasse, ex persona hominis suscepti monstrauit dicens: Cor meum & caro mea exultauerūt in Deum uiuum. Quia uerò naturæ primitias suscipiens dominus, sicut in suo corpore cunctorum fidelium corpus, sic in sua anima uniuersorum fidelium animas per naturæ unitatem & gratiam iustificationis accepit: per hanc omnē ecclesiam in coniugium sibi perpetuę incorruptibilitatis ascuiuis desponsionis mirabile sacramentum sic fidelis sponsi seruus ipsi sponsæ commendat, ut mentis intelligatur magis esse quam corporis, dicens: Desponsi enim uos uni uiro uirginem castā exhibere Christo. Timeo autem, ne, sicut serpēs Euam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus uestri, & excidāt à simplicitate, quæ est in Christo Ibi ergo spiritalis adulter corrumpere quærit castitatem uirginalis matrimonij, ubi cernit cælesti sponso fidem connubij debere seruari. Inaniter autē animæ charitatem custoditi mādat Apostolus, si huius primitias coniunctionis in se nō habuit homo à Deo susceptus. Præsertim cum caput & corpus Christum ecclesiamq; doctor idem gentium prædicare non cessset, dicens: Secundum operationem potentiæ uirtutis eius, quam operatus est in Christo Iesu, suscitās illum à mortuis, & constituens ad dextram suam in cælestibus, supra omnem principatum & potestatem & uirtutem & dominationē, & omne nomen quod nominatur, non solum in hoc sęculo, sed etiam in futuro. & omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput supra omnem ecclesiam, quæ est corpus ipsius, plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimplet. Alio

Ephe. 4. D.

lio quoq; loco dicitur: Vir caput est mu-
lieris, sicut Christus caput est ecclesiæ, ip-
se Saluator corporis. Quomodo ergo
anima ecclesiæ poterit saluari, si defuit
anima saluatori? uel qualis effectus libe-
ratiõis credetur sequuturus in corpore,
qui non præcessit in corpore? Nã sicut
suis fidelibus dicit: Si uos filius liberauit,
tunc uere liberi eritis: Ita de se quoq; pro-
nunciat: Quia factus est sicut homo sine
adiutorio inter mortuos liber. Quod er-
go caput liberum fecit in se, hoc etiam li-
berauit in corpore. Quia intrans in do-
mum fortis, atq; alligans fortem, hoc ipse
à seruitio liberauit, quod primitus in se
pro seruo suscepit, nec aliud est in corpo-
re regnantium, quãm quod in capite pro-
cessit ad cœlum. Cuius rei credulitatem
fideliter ac fiducialiter gerens Paulus ex-
ultat & dicit: Nostra autem conuersatio
in cœlis est. Ibi itaq; suam animam con-
uersari non ambigit, ubi humanam ani-
mam in Christo regnare confidit. Pro-
pter quod etiam Collossenses huiusmo-
di prædicationis hortatur eloquio, di-
cens: Si corresurrexistis cum Christo,

Iohan. 8. D.

quæ sursum sunt quærite, ubi Christus
est, in dextra Dei sedens. Nec illud est a-
liquatenus omittendum, quod cum ma-
gno prædicationis miraculo Petrus cõ-
mendat in Christo: Quia peccatum non
fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.
Sic enim dicit: Christus pro nobis relin-
quens exemplum, ut sequamini uestiga
eius, qui peccatum non fecit, nec inuen-
tus est dolus in ore eius. Nam si Dei fili-
us animam humanã in carnis susceptio-
ne non habuit, & hoc Beatus Petrus de
eius creditur diuinitate dixisse, quid est,
quod pro magno in laudẽ dicitur Chri-
sti? quia diuinitas eius immunis esse po-
tuit à labe peccati, cum Dei sit proprium
non solum non peccare, sed etiam à peccato
saluare: qui propterea solus potest dona
re indulgẽtiam, quia solus admittere nõ
potest culpam: ideo solus est uulnerato
rum medicus, quia diuina natura nun-
quam in se recipit uulnus. Si autẽ hoc ad
Christi carnem creditur referendũ, quo-
modo ab animab. nostris seruari iustitia
poterit? quibus exemplũ Apostolice me
moratũ susceptio Christi nõ debit. Sed

non

1. Pet. 2. C.

ostenderet beatus Petrus, & in animasi
mul & in carne Christi præcessisse iusti
tiam, quam nobis imperat imitandam,
sequutus, adiunxit: Qui cum maledice
retur, nō remaledicebat. Quod proprie
ad animæ patientiam pertinet. Propter
quod & alio loco dicit: Non reddentes
malum pro malo, uel maledictū pro ma
ledicto, sed econtrario, benedicentes.
Quia in hoc uocati estis, ut benedictio
nem hæreditatis possideatis. Cuius be
nedictiōis Saluator noster ex corde pro
dire commendat exordium, dicens: Ho
mo bonus de bono thesauro cordis su
proferet bona. Constat ergo in anima be
neuolentiam esse, unde benedictionem
possimus maledicētibus redhabere. Vt
autem beatus Petrus, & animę nobis &
carnis in Christo demōstraret exempla,
cum dixisset: Qui cū maledicerentur, non
remaledicebat: sequutus adiunxit: Cum
pateretur non comminabatur. Cōmen
dabat autem iudicanti iuste, qui peccata
nostra pertulit in corpore suo, super lig
num, ut à peccatis nostris separati, cum
iustitia uiuamus, cuius liuore sanati es
tis,

tis, qui sicut oues errabatis. Sed nunc
conuertimini ad pastorē & uisitatorem
animarum uestrarum. Est igitur Dei fili
us animarum nostrarum uisitator & pa
stor, quia fieri dignatus est animæ huma
næ susceptor. Cui ex persona futurę su
ceptionis humanæ dicitur in Psal. Su
scipe me secundum uerbum tuum & ui
uam. Christus ergo pastor noster est, cu
ius nos oues esse, Apostolica testatur au
thoritas, qui tamen, ut plene susceptō
rem se nostræ naturæ dignaretur osten
dere, non solum pastorem, sed & ouem
se non dedignatus est appellare, utpote
de quo, sancto spiritu actus propheta, te
statur: Sicut ouis aduictimam adductus
est, sicut & agnus coram tondente sine
uoce, sic nō aperuit os suum. Et ipse per
Hieremiam: Ego sicut agnus innocens
adductus sum, ut immolarer & nesciui.
In me cogitauerunt cogitationem ma
lam, dicentes: Venite mittamus lignum
in panem eius. De quo etiam loānes Ba
ptista proclamat: Ecce agnus Dei, ecce Ioan. 1. E.
qui tollit peccata mundi. Non dissimi
lia de Christo Petrus quoq; ponit Apo
stolus,

stolus, dicens: Scientes, quod non corru-
ptibilibus argento uel auro redempti e-
stis de uana uestra conuersatione pater-
næ traditionis, sed præcioso sanguine,
quasi agni incontaminati & immaculati
Iesu Christi. Vnus igitur idemq; me-
diator Dei & hominum, homo Christus
Iesus ipse pastor & ouis, ipse sponsus &
sponsa, ipse sacerdos & uictima, unus
demq; & oblator muneris & munus sa-
ctus est oblatoris, ut nec oblator à mu-
neris qualitate desciscereat, nec munus
oblatoris merito discreparet. Qui si mu-
nus aliquid habuit humanæ naturæ ne-
personam sumere pontificis, nec offerre
potuit pro peccatis. In lege enim sacer-
dotio fungi non poterat, si quis homo
minus aliquid habuisset in se: nec uitio-
sum uel imperfectum pecus ad sacrificio-
um cuiquam licebat offerre. Pontificem
uerò nostrum Iesum Christum esse quis
ambigat? Quem sub hac Paulus euiden-
ter appellatione commendat: Habẽtes
autem, inquiens, pontificem magnum
qui penetrauit cœlos, Iesum filium Dei,
teneamus confessionem. Non enim ha-
bemus

bemus pontificem, qui non possit com-
pati infirmitatibus nostris, tentatum au-
tem per omnia pro similitudine absque
peccato. Adeamus ergo cum fiducia ad
thronum gratiæ, ut misericordiam con-
sequamur, & gratiam inueniamus in au-
xilio oportuno. Vt autem humanæ na-
turæ hoc pontificatus officium demon-
straret, adiecit: Omnis nanq; pōtifex ex Heb 5.A.
hominibus assumptus, pro hominibus
constituitur in his quæ sunt ad Deum,
ut offerat dona & sacrificia pro peccatis,
qui condolere possit his, qui ignorant &
errant, quoniam & ipse circundatus est
infirmitate. Et propterea debet, quēad-
modum pro populo, ita etiā pro semeti-
pso offerre pro peccatis, nec quisquam
sumit sibi honorem, sed qui uocatur à
Deo, tanquam Aaron. Sic & Christus
non semetipsum clarificauit, ut pontifex
fieret, sed qui loquutus est ad eum, fili-
us meus es tu, ego hodie genui te. Quē
tamen pontificem dicit per omnia pro
similitudine absque peccato tentatum.
Per quæ autem omnia tentatus fue-
rit, superius euidenter ostendit, dicens:
Nus-

Nusquam enim ángelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehẽdit, unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi. In eo enim quo passus est ipse, & tentatus, potens est, his qui tentantur auxiliari. Si ergo in eo quod tentatus est, qui tentatis auxilium donat, profecto in quo tentatus non est, tentatis auxilium non ministrat. Quo conficitur, ut hi qui Christo solam carnem humanam assignant, & animam denegant, in sola carne quærant auxilium Christi; in anima uerò remanent destituti: filius Dei nanq; hoc adiuuat in homine, quod suscepit pro homine. Quod si & in anima & in carne promereri Christi delectantur auxilium, tentantur necesse est (sicut ueritas habet) & in anima pariter & in carne tentatum. Et anima igitur humana & caro simul est in Christo tentata. Quod si simul est in Christo & anima & caro tẽtata, simul est ab eo utraq; suscepta. Et si utranq; dignatus est suscipere, utranque dignatus est sine dubitatione saluare. Dignũ nanque

que fuit, nostræq; saluti conueniens, ut Deus uerus ex uero patre solus substantialiter natus, ueram hominis, quam ipse fecit, animam carnemq; susciperet, in utraque cum tentatore pugnaret, in utraque uinceret, ac deinceps in utraq; tentatis subministraret auxilium, cum in utraque infirmis ac morituris uictoriæ præberet exemplum. Illa quoque sententia sacramentum Mediatoris manifesto demonstrat indicio, quam ipsa ueritas protulit, dicens: Venit enim filius hominis saluum facere & quærere quod perierat. Adtendamus igitur, quid perierit terræ in hominis lapsu, & agnoscamus, quid quæsitum fuerit hominis cælestis aduentu. Consideremus quid in se peccando uendiderit seruus, & apparebit, quid suscipiendo redemerit Dominus. Adtendamus, quid latro in hominis seductione uulnerauit, ut clareat, quid medicus in hominis susceptione sanauerit. Nónne ex carne simul animaq; compositus, præceptum Dei homo primus accepit? Quod si in utraq; præceptũ Dei cognoscitur accepisse, in utraq; debuit obedientiam

tiam præcepti seruare. Si autem in utra-
que fuit parendum præcepto, ab utraq;
admissa est transgressio. Quoniam sicut
est in inchoatum animæ cupiditate pec-
catum, sic est carnali comestione perfec-
tum. Et ideo quod totus homo reatum
transgressionis admisit, totum sibi dia-
bolus captiuauit. Quod si totus teneba
tur captiuitatis uinculo, totus eguit libe
ratoris auxilio: Si autem totum debuit li
berare pietas, totum debuit suscipere di
uina maiestas. Totius ergo fuit hominis
à Deo suscipienda natura, quoniam in
toto fuit captiuitas, captiuanda, ut tota
simul acquireretur de captiuata captiui
tate uictoria. Et secundum prædicatio-
nis Apostolicæ sententiam, captiuã du-
cens captiuitatem, principatus & pote-
states traduceret confidenter, palam tri
umphans illos in semetipso. Ad extre-
mum dicatur: Cur ab illa ineffabili diui-
nitate non fuerit animæ natura suscepta
cum carne? Vtrũ à Deo nõ fuerit facta?
an pecato non fuerit uitiata? an carne
uiliorẽ uniuersalis medicina despexit?
An peccati uulnere sauciatam, omnipo-
tens

tens curare nequiuit? Sed horũ primum
postremumq; qui sentiunt, & aduersus
uirtutem creatoris, & contra potentiam
saluatoris rebelles existũt, si uel aliquam
creaturam putant à deo non factam, uel
ad salutem animæ conferendam pote-
statem dicunt omnipotẽtis inualidam.
Duobus uerò medijs, nec peccatum cõ
siderant rationalis creaturæ, nec meri-
tum, non intelligentes, carne sua uilio-
rem esse nõ posse, quæ uitam tribuit car
ne, & illam grauius uulneratam, quę per
intelligẽtiam magis potuit resistere ten
tatori. Illa igitur omnipotens uirtus, &
pia sapientia, nec despexit uelut extra-
neam, quàm à se nouerat factam, nec
spreuit sanandam quam sciebat grauio-
rus uulneratam, nec eam quam carne po-
tiorem fecit, à remedio salutis exclusit:
sed sicut totum hominem diabolus de-
cipiendo percussit, ita Deus totum su-
scipiendo saluauit, ut agnosceretur i-
dem creaturę totius conditor, & redem-
ptor, qui potuit & quod non erat face-
re, & quod dilapsum fuerat reparare. Cũ-
ctos præterea qui salutis esse cupiunt
æter-

æternę participes, oportet agnoscere pa
riter & tenere, non incassum hominem
Iesum Christum mediatorem Dei & ho
minum nuncupatum, nisi quia idē De
us totam in se naturam suscepit homi
nis, & idem homo totam in se habet sub
stantiam Diuinitatis. Nam quia per pec
catum homo fuit separatus à Deo, inter
Deum irascentem, hominemqúe pec
cantem, talis utique mediatoris necesse
erat ut interueniret persona, quæ ad pro
pitiandum Deum homini, totū uerum
qúe in se Deum de Deo natum habe
ret, & ad reconciliandum hominē Deo
totum uerumq́ in se de homine natum
hominem contineret. Atq́ ita ex utroq́
in utroq́ unus Christus esset, ut plenitu
do deitatis susceptam non consumere
sed proueheret hominem: & plenitudo
humanitatis, nec minoraret immēsum,
nec mutaret impassibilem deitatem: ac
sic hominis natura, quæ mutata fuerat
in deterius, per illum tota redintegrare
tur, quo nihil est melius. Propterea fa
Mediator Dei & hominum, plenū De
umplenumq́ dignatus est hominem de
mon-

mōstrare. Qd si quis ambigit, aut omni
no nō credit, eligat, utrū sibi nomine an
opere uelit, quod asserimus, demonstra-
ri. Neq́ enim scriptura sancta in uno eo
demq́ Christo, aut Dei uocabulum prę
termisit, aut hominis, Euangelista dicen
te: In principio erat uerbum, & uerbum
erat apud Deum, & Deus erat uerbum,
hoc erat in principio apud Deum. O-
mnia per ipsum facta sunt, & sine ipso fa
ctum est nihil. Et paulò post: Verbū ca-
ro factum est, & habitabit in nobis. Illud
utiq́ uerbū carnem factum asserit, quod
Deū esse, superius memorauit, ut oten-
deret eundem uerum Deū ex patre, qui
est homo uerus ex homine. Ostendit
præterea, in quo naturaliter sempiternū
credamus ex Deo patre, & in quo tem-
poraliter ex homine factum hominem
debeamus accipere: aliud in exordio, a-
liud in subsequentibus monstrans. Ae-
ternitas igitur filij Dei asseritur, dum uer
bum Deus in principio prædicatur. Ibi
uerbum non dicit factum, quod ex pa-
tre nouerat genitum. ibi non est tempo-
ris nomē, ubi sempiternitas nec initium

potest habere nec finem. Cum autem ue-
nitur ad carnis uocabulum, tunc uerbum
caro dicitur factum, ut agnoscamus, eum
qui factus non erat, sed natus de patre
semper erat, tunc fieri uoluisse, quando
quod fecerat, factus opus suum, dignatus
tus est reparare In hoc facto Beatus quo-
que Paulus, sicut ueritatem hominis, sic
ueritatem curauit temporis profiteri di-
cens: Cum autem uenit plenitudo tem-
poris, misit Deus filium suum factum
ex muliere factum sub lege, ut eos, qui
sub lege erant, redimeret, ut adoptio-
nem filiorum reciperemus. Hęc ipsum
ubique propheticis congruens Apo-
stolica seruat authoritas, ut factum prę-
dicans Christum, & quid factus sit, &
unde factus sit, euidenter ostendat, ut
agnoscatur, rerum omnium dominum,
sic formam suscepisse seruilem, ut non a-
liunde, sed ex homine ueram suscepere
carnem, dicit igitur Dauid: Mater Syon
Psalm. 86. dicet homo & homo factus est in ea, &
ipse fundauit eam altissimus. Ecce in u-
no Christo, sicut una persona indubitan-
ter asseritur, sic ueritas Dei atque homi-

nis inconfusa monstratur. Qui enim ho-
mo factus est in ea, ipse fundauit eam al-
tissimus. Huic dicto illud Apostolicum
prorsus est comparandum. Quorum pa-
tres, ex quibus Christus secundum car-
nem, qui est super omnia Deus benedi-
ctus in sæcula. Quod Dauid dicit: Et ho-
mo factus est in ea: Hoc Paulus firmat
dicens: Quorum patres, ex quibus Chri-
stus secundum carnem. Quod autē Da-
uid asserit: Ipse fundauit eam altissimus:
Hoc Paulus sequitur, dicens: Qui est su-
per omnia benedictus in sæcula. Testa-
mentum uetus concinit nouo, Dauid Io-
anni concordat & Paulo. Quem uerum
hominem dicit Dauid: Quia mater Sy-
on dicet homo, & homo factus est in ea:
eundem uerum Deū credit & prædicat:
Quia ipse fundauit eā altissimus: Quem
uerum hominem nouit Ioannes, audi-
ens eum dicentem: Quæritis me occide-
re hominem, qui ueritatē loquutus sum
uobis: Eundem uerum Deum mon-
strat, dicens: Hic est uerus Deus & uita
æterna. Verum hominem Christum re-
cognoscit, quia uerbum caro factum

est,& habitabit in nobis:eundemq; uerbum Deum ostendit, quia in principio erat uerbum, & uerbũ erat apud Deum & Deus erat uerbum. Quem uerum sciebat hominem Paulus, quia uoluntaria pietate factus est ex muliere Dominus hominis, & factus est sub lege dominus legis:sicut ipse testatur: Quia misit Deus filium suum,factũ ex muliere,factum sub lege:Et,quia factus est ex semine Dauid secundum carnem: Et, quorum patres,ex quibus Christus secundum carnem:eundem uerum Deũ confiteri non cessat dicens:Qui est super omnia Deus benedictus in sęcula. Neq; uero illud ex aduerso nescimus opponi,quod cũ uerbum caro factum dicitur,&factus est ex semine Dauid secũdum carnem, & quorum patres ex quibus Christus secũdum carnẽ, in supra dictis locis ita quorundam carnalis sensus carnis nomine teneatur,ut suscepta carne nõ credatur Christus etiam rationalem animam suscepisse. Sed qui sic sentiunt,minus attendunt id esse locutionis humanę,quae nonnunquam totum significatur à parte

Romã.8.

Ibidem.9.A.

tre.Nouerint igitur in scripturis sanctis, aliquando carnis tãtummodo nomine, nonnunquam animæ solius uocabulo, totum hominem demonstrari.Cuius rei ueritatem, nõ solum ex uetere testamento,uerumetiam ex nouo, facile perdocebo.Dauid carnis nomine totum significat hominem,dicens: Exaudi Deus orationem meam, ad te omnis caro ueniet. Quid est autem omnis caro, nisi omnis homo? Similiter ab eodem in alio psalmo dicitur:In Deo sperabo, nõ timebo, quid faciat mihi caro. Et ut ostenderet, quod carnis nomine totum hominẽ designaret,paulò post identidem dicit: In deo laudabo uerbũ,in Deo laudabo sermonem, in Deo sperabo, non timebo, quid faciat mihi homo. His dictis Esaiæ quoq; dicta concordant, cum Saluatoris nostri aduentum in carne prænuncians,dicit.Erunt praua in directa, & aspera in uias planas, & uidebit omnis caro salutare Dei. Quid est autem omnis caro,nisi omnis homo? An forsitan exanimem sic leuabimus carnem,ut illi nõ dubitemus diuinam tribuere uisionem? In

Psalm.55.C

Esaiæ.40.

nouo quoque Testamento, ipse huma-
ni generis creator & dominus, carnis no
mine totum reperitur hominem nuncu
passe, dum tribulationis extremæ præ-
nuncians qualitatem, hæc discipulis lo-
quitur: Erit enim tunc tribulatio magna
qualis non fuit ab initio mundi usq; mo
do, neq; fiet. Et nisi breuiati fuissent dies
illi, non fieret salua omnis caro: sed pro
pter electos breuiabuntur dies illi. Ani-
mæ quoq; uocabulo totum significat
hominem, ueteris ita demonstrat serio
testamenti, cum dicitur: Erant autem u
niuersæ animæ de Iacob quinque & se
ptuaginta. Rursus in eodem testamen-
to: Anima quæcunq; deliquerit, ante Do
minum, nolens in omnib præceptis do
mini, quæ non oportet facere, & fecerit
unum de his, siquidem princeps sace-
dos q unctus est deliquerit, nec sic plebs
faciat, offerat pro delicto suo, in quo de-
liquit, uitulum ex bubus immaculatum
Domino. Ecce anima dicitur, & sace-
dos unctus deinceps nuncupatur, ut cū
animam audimus, totum simul hominē
cognoscamus. Nec in nouo testamento
huius

Matt. 24. C.

Lev. 4

huius significationis potuit deesse locu-
tio siquidem cum sancti spiritus aduen
tu firmati discipuli, reiecta formidine,
publicæ prædicationis auspicarētur of-
ficium. Consummato Petri sermone, Li
ber Actuum Apostolorū, Luca narran-
te, sic continet. Qui ergo receperunt ser-
monem eius, baptizati sunt, & appositę
sunt in die illa animæ circiter tria millia.
Quisquis hic animarum nomine signifi
catos homines nititur denegare osten-
dat necesse est, qualiter ab Apostolis si-
ne corporibus animæ credantur sacra-
mētū baptismatis accepisse. Simile huic
loco quiddā beatus quoq; Petrus sic in
sua ponit epistola: In diebus Noę, inqui
ens, cum fabricaretur arca, in qua pauci,
id est, octo animę saluæ factę sunt per a-
quā. Cum sit igitur manifestum, scriptu-
rarum more, totum hominē aliquando
carnis, aliquando solius animæ uocabu
lo designari, profecto monstratur, cū E-
uangelista dicit. Verbū caro factum est.
Propterea utiq; Mediator dei & homi-
nū homo Christ Iesus ab Apostolo pdi
catur. Nam quia Deus erat uerbū, in eo
quod

quod Deus totum hominẽ suscepit pro
nobis. Verbum caro factum est, & habi
tabit in nobis. Verbum utiq; caro facta
est, in eo quod est una in Christo Dei ho
minisq; persona. Habitau t autem in no
bis, quia in Christo uera totaq; perma
net diuina humanaq; substantia. Ver
bum enim habitans in homine, non est
mutatum in hominem Vbi autem maxi
me uerbum potuit habitare? quàm in ho
la substantia, quam ad suam imaginem
fecit, hoc est, in anima illius hominis quẽ
suscepit. Quod prophetice per Salomo
nem spiritali gratia cernimus intimati,
cum dicitur anima iusti sedes est sapien
tiæ. Nam ut ostendatur Christus in ani
mæ substantia specialiter habitare, Pau
lus nobis porrigat suæ attestationis in
ueritate subsidium, qui dicit: Huius re
gratia flecto genua mea ad patrem Do
mini nostri, ex quo omnis paternitas in
cœlis & in terra nominatur, ut det uobis
secundum diuitias gloriæ suæ uirtute
corroborati per spiritum eius in interio
re homine habitare Christum per fidem
in cordib. uestris. Ecce & animam nomi

nat & cor appellat, ubi Christum habi
tare confirmat: Vnde liquido cognosci
tur, uerbum Deum totum hominem su
scepisse, cum probetur habitationem fi
lij Dei in anima magis quã in carne mõ
strari. Huius inseparabilis ueritas sacra
mẽti, quo totum hominem suscipere di
gnatus est Deus, & totus in Deo mon
stratur homo manere susceptus, & id q̃d
de homine naturaliter est, filium Dei, &
id quod de Deo patre naturaliter est, fi
lium fecit hominis appellari, dicente an
gelo ad Mariam. Spiritus sanctus super
ueniet in te, & uirtus altissimi obumbra
bit tibi. Ideo quod nascetur ex te san
ctum, uocabitur filius Dei. Marci quo
que non discordat assertio, tale scilicet
Euangelio suo ponentis exordiũ: Euan
gelium Iesu Christi dei. Nathanael quo- Ioban. 1. B.
que, de quo dixerat: A Nazareth potest
aliquid boni esse: non cunctatur Dei fi
lium appellare, Rabbi, inquiens, tu es fi
lius Dei, tu es rex Israel. Vbi Iesus, ut ple
num pietatis suæ mysterium demonstra
ret, non solum id, quod de patre natura
liter semper est libẽter audiuit, sed etiam

quod ex muliere misericorditer factum
est, euidentissime p̃dicauit dicẽs: Amen
amen dico uobis, uidebitis cœlũ apertũ
& angelos Dei ascendentes & descendẽ-
tes super filiũ hominis. Propter hanc in
Christo unitatẽ personę, & inconfusam
ueritatẽ diuinæ humanæq; substãtiæ u-
nus idemq; Christus & puer ab Esaia di-
citur, & filius ac Deus pariter prædicãtur.
Sicut inq; puer natus est nobis, filius da-
tus est nobis, cuius principiũ sub huiusmo-
ros eius, & uocabitur nomẽ eius admi-
bilis, cõsiliarius, deus fortis. In uno Chri-
sto nõ sunt duę personę, ut alius puer &
alius Deus merit nucupatus, sed in una
persona est Deus plenus, & homo perfe-
ctus, quia substãtialiter aliud puer & a-
liud Deus, cũ tamẽ personaliter nõ sit a-
lius puer & alius Deus, cum tamen per-
sonaliter nõ sit alius puer & alius Deus.
Vnus enim filius & puer & Deus, quia
puer, qui natus est nobis, & idẽ filius qui
datus est nobis, uocatur nomen eius ad-
mirabilis, cõsiliarius, Deus fortis. Hic no-
men puer sicut ueram carnem, sic & uera-
ram habuit animam, ut illa uera diuinita-

tas totam hominis & renouandam suscipe-
ret, & susceptã posset renouare natu-
ram, sicut superius est, Luca testante, mõ-
stratum. Quia puer, id est, Iesus, proficie-
bat ætate & sapientia & gratia apud De-
um & homines. Propterea in se nec car-
nis nomẽ nec animæ dominus ipse p̃ter
misit ostẽdere. Carnẽ quidem se habere
uerissimã monstrans, cũ dicit: Quod na-
scitur de carne, caro est. Cuius plena ue-
ritas operũ quoq; manifestatiõe resplen-
duit, cũ infans natus, nõ solum cunis in-
uoluit & angusto p̃sepe concluditur, sed
etiã circuncisionẽ suscipiens, carnẽ uerã
habere monstrat. Pręterea etiã post resur-
rectionẽ discipulos cunctãtes informat
dicẽs: Palpate & uidete, quia spiritus car-
nẽ & ossa nõ habet, sicut me uidetis ha-
bere. Animã quoq; se suscepisse cũ carne
nec nomine cessauit intimare, nec opere
dũ dicit: Animã meã pono p̃ uiuis meis.
Et, anima mea turbata est. Et cętera, quę
inferius ostendent. Hanc animã nõ sine
intellectu ratiõali susceptã à Christo, per
Esaiam sic diuinũ demõstrat oraculũ: Ec-
ce intelliget puer meus, & exaltabitur &
ma-

Ioan. 3. B.

Lu. 6. F.

magnificabitur uehementer. Et quan-
quam multa super sint, quibus nostra fir-
metur assertio, tamen quoniã ad finem
libelli series orationis nostræ festinat, de
actibus quoq; Apostolorum euidentis-
simum huius sacramenti indicem bea-
ponemus Apostoli Petri sermonẽ, quẽ
de illa mirabili musti spiritalis ebrietate
ructauit Hinc etenim, cum ex authorita-
te diuina Iudæos informans, Dauidis e-
men posuisset eloquium, quod diuinit-
tus edoctus, è Christi persona cecinerat,
dicens: Prouidebam dominum coram
me semper, quoniam à dextris est mihi
Psalm. 15. ne commouear. Præterea iocundatum
est cor meum, & exultauit lingua mea.
Insuper & caro mea requiescit in spe.
quoniam non derelinques animam me-
am in inferno, nec dabis sanctum tuum
uidere corruptionem. Notas mihi feci-
sti uias uitæ. Adimplebis me iocundita-
te cum facie tua. Quod testimoniũ Pa-
mi cum beatus Petrus commemoraret,
ut hoc de Christo manifeste dictum o-
stenderet, sequutus adiecit: Viri fratres,
liceat audenter dicere ad nos, de Patriar-
cha

cha Dauid, quoniam & defunctus est &
sepultus est, & sepulchrum eius est apud
nos usq; in hodiernũ diem. Propheta i-
gitur cum esset, & sciret, quia iureiuran-
do iurasset illi Deus, de fructu lumbi e-
ius sedere super sedem eius, prouidens
loquutus est de resurrectione Christi:
quia neque derelicta est anima eius in
inferno, neq; caro eius uidit corruptio-
nem. Hoc equidem testimonium pro-
pterea p̃senti loco duximus inserẽdum,
ut euidẽs nominum rerumq; distinctio
carnem simul & animã doceret in Chri-
sto. Cæterum oportunior ei suus exhi-
bebitur locus, cum de mysterio loque-
mur dominicæ passionis, ubi etiã illud
quod dixit: Tristis est anima mea usque
ad mortem. Et nũc anima mea turbata
est. Et: Maiorem hac dilectionem nemo
habet, quàm ut animã suam ponat quis
pro amicis suis: speramus ita, Domino
adiuuante, tractãda, ut appareat, ueram
in Christo carnis animæq; substantiam,
non solum uocabulis, uerum etiam ma-
nifestis naturalium officiorum indicijs
demõstratam. Proinde, si ueritas nostræ
salu-

salutis in saluatore creditur, consequen-
ter in uno eodemq; mediatore Dei &
hominum homine Christo Iesu, diuinæ
humanæq; substãtię indiuisa & inconfu-
sa perfectio non negetur, quoniã Dei fi-
lius, de patris substãtia genitus, nec sem-
piternitatem diuinæ naturę perdidit, dũ
hoc, quod erat temporale, pro tempora-
lium æterna salute suscepit: nec domino
naturalis ac ueræ, diuinitatis caruit, qui
ueritatẽ formę seruilis acceptam interui-
nabili & inamissibili domino sublima-
uit: nec uera uirtus, cum nostram infirmi-
tatem susciperet, infirmari potuit, quę ut
tium infirmitatis ab infirmo submouit:
nec imperfectus esse potuit, qui perfe-
ctionem imperfecto concessit: nec loca-
liter ad infernũ diuinitas Christi descen-
dit, quæ sine mole sic ubique tota consi-
stit, ut licet ea carere nullus locus possit,
localiter tamen eam locus ullus conti-
nere non possit. Est enim illa dei uera in-
finitaq; substantia ineffabiliter in singu-
gulis creaturis tota, & in omnibus tota,
non minoratur in minimis, nec augetur
in magnis, non concluditur temporę,
non

non circunscribitur quantitate, non ini-
tio cœpta, non termino finienda, à qua
totus homo, & creatus est ad iustitiam,
& sine peacato susceptus est post ruinã.
Nunc igitur, quoniam de sacramẽto Me-
diatoris (quantum ipse, qui Verbum pa-
tris est gratiæ suæ dona concessit) dispu-
tationis ueritas nihil dereliquit ambigu-
um, quo unus idemq; Christus totã na-
turaliter habere deitatem ex patre, & to-
tam hominis naturam habere monstra-
retur in homine: illud est deinceps pro-
uidendum quod nonnullos carnaliter,
quæ diuina sunt, cogitantes, eo grauius
concepta falsitatis error confundit, quo
diuinitatem Christi, aut localiter de cœ-
lo uenisse, aut ad infernum descendisse
localiter fateãtur: quiq; etiam Christum
in carne passum firmare non dubitant
etiam diuinitate compassum. Harum
ergo rerum demonstrandæ (quantum
fat erit) ueritati, singulos deputaui cura-
te libellos, ut alter immensam filij Dei
diuinitatem ostendat, tertius uerò myste-
rium dominicæ passionis manifestissi-
ma rerum claritate contineat. Hunc
itaq;

itaque primum libellum, seruata disputandi temperies claudat, ut ad ea, quæ sunt deinceps disputanda, Deus nobis ostium sermonis aperiat.

BEATI FVLGENTII AD TRASIMVNDVM REGEM, liber secundus, de immensitate diuinitatis filij Dei.

QVotiens humanę conditionis infirmitas, semetipsam ,ptinus cognitura fines mo litur aliquatenus suæ parua tatis excedere, atq; cœlestis illuminationis pregnata conceptu, conditoris sui ac redēptoris inquisitionem cœperit parturire, sola, quantū arbitror, immutabilis illa sempiternitas Trinitatis, reperietur incomprehensibilitatis gna miraculo, quæ sic excedit omne quod cogitare uel sapere possumus, sicut superat omne quod sumus. Hoc nobis diuinorum series uoluminum ueridica protestatur, Esaia dicente: Non enim

Esa. 55. C.

him cogitationes meæ, cogitationes uestræ, neq; uiæ meæ, uiæ uestræ, dicit Dominus. Quia sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatę sunt uię meę à uijs uestris, & cogitationes meæ à cogitationibus uestris. Quę ergo humanę disciplinę peritia, quæ uiuacitas animi, quæ cordis sagacitas, illius essentiæ (id est, Trinitatis, quæ unus, uerus, & solus est Deus) contingeret arcanum? quæ nec cœpit esse nec desinit, in cuius substantia nihil est quod nō fuit, nihil potest non esse quod fuit, cuius nihil loco cōcluditur, quia totum immensum, nihil initio prēuenitur, quia totum est sempiternū. Quæ se hoc præsertim indicio sempiternam, increatam, immutabilemq; mōstrabit, cum ex nihilo, id est, ex eo quod non esset, creare potuit quod fuisset. Quicq; rationalē creaturæ suæ partē, hoc præ cæteris gratię priuilegio sublimauit, ut munere sibi æternitatis & rationis indulto, hinc liquidò sui creatoris ac reparationis essentiam, sine initio prorsus esse non ambigeret, cum se, quamuis non sine initio factam, nunquam tamen omnimoda con

sumendam abolitione deinceps cogni-
uisset. Hinc etiam protinus moneretur,
quanto infinitatis atq; incomprehensi-
bilitatis culmine, creatrix omnium uir-
tus & sapientia, modum creaturæ intel-
lectualis excederet, cum ipsam rationa-
lem creaturam plena suę comprehensi-
bilitatis agnitio, creatori quidem com-
prehensibilis & finita, sibi tamen incom-
prehēsibilis atq; infinita, lassaret, ut cum
naturæ suæ inuestigationem, quæ extra
se non est, & intimam sibi cerneret & oc-
cultam, ita ut tamen supra se non sit, at-
que in se sit totum se, sicut est, uestigare
non posit. Eo magis pauescens admi-
ransq; superne infinitatis magnitudinē,
omnes intelligentiæ terminos excedens
tem, cuius pax (sicut Paulus dicit) super-
at omnem intellectum, cuius etiam iudi-
cia abyssus multa, solo se ad cognitionē
altissimi humiliatis ascensu relipiscere
prouehi, à quo superbæ cogitationis ca-
su quondam meruit segregari. Sed hoc
nunquam prorsus adgredi posset, si uel
exemplo uel auxilio caruisset. Inquiren-
dus ergo fuit unus, cuius esset reforman-
da

da munere, informanda lumine, confir-
manda uirtute, ut æqualitai æterna iusti-
ficaret impiam, instrueret insciā ueritas,
uirtus firmaret inualidam. Sed hoc nun
quid posset homo per solum hominem.
aut in solo quolibet homine reperire?
Nullo modo. Quis enim homo possit
existere medicus humani uulneris, cū o-
mnes in radice uniata cōmunio circūple
ceretur uitij naturalis? uel qualiter pos-
set per se solum medelā uulneratis affer-
re, cuius ortus teneret in uulnere? quo-
ue modo beneficentiæ largitor uniuersa
lis existeret, quem alienæ opis indignū
natura mōstraret? Vere igitur salutis ex-
haustus homo diuitijs, perenni bonorū
professiōe priuatus, forsan angelico fuit
iuuamine subleuandus, ut ille, qui do-
mus luteę feculentus ergastulo, ad facul
tatem purioris uitę nequiuisset aliquate
nus aspirare, gratia iuuaretur opitulatio
nis angelicæ, qua pristinæ offensiōis de
posuisset illuuiem & amissæ dudum pu-
ritatis resumere dignitatem. Veruntā-
men nec angelico poterat hoc repara-
tionis munus adipisci subsidio. Ange-

lica quippe natura tunc homini reparan
do aliquatenus esset idónea, si cadendi
mobilitate nunquam naturaliter fuisset
obstricta. Cum uerò se iuuaminis ege-
nam, consubstantialis ruinæ documen-
to testatur, profecto cognoscitur multò
minus ad humanæ posse redintegratio-
nis efficaciam redundare, quæ propriæ
nequeat stabilitati sufficere. Suis autem
ad custodiam sibi sat esse uiribus non in
congruè crederetur, si nulla pars eius in
deterius laberetur. Vnitas enim natura-
lis uniuersitatem circumplexa naturę an
gelicæ, tota proculdubio maneret im-
passibilitatis firmamẽto subnixa, si pas-
sioni nõ esse posset obnoxia, nec unquã
pateretur in reliquo, quod perpeti non
posset in toto. Cũ uerò pars eius, de cœ-
lesti beatitudinis culmine, in imam per-
petuamq; cernitur deuoluta misericor-
diam, beato Petro dicente: Quia Deus
angelis peccantibus non pepercit, sed
carceribus caliginis inferni tradidit, in
iudicio puniẽdos reseruari, profecto co
gnoscitur, uniformi cũctos opprimi po-
tuisse ruinæ consortio, nisi, quos uellet, à

casu prauitatis uirtus illa defendere, quę
sola naturaliter mutari deprauariue non
posset. Ipsa igitur etiam homini reparan
do fuit necessaria, quia non alia stantem
angelum à ruina potuit custodire, nisi il
la, quæ lapsum hominem post ruinã po-
tuit reparare. Vna est in utroq; gratia o-
perata, in hoc, ut surgeret, in illo, ne cade
ret: in illo, ne uulneraretur, in isto, ut sa-
naretur: ab hoc infirmitatem repulit, illũ
infirmari non sinit: illius esca, istius me-
dicina. Hunc autem quisquis sanum sa-
pit, filium Dei esse non ambigit, qui est
uirtus & sapientia patris: Sapientia quæ
cuncta disposuit: uirtus, quę omnia crea-
uit: Sapientia quę illuminat: uirtus, quę
adiutoriũ præstat, Sapientia, quia immu
tabilis: uirtus, quia insuperabilis. Qui o-
mni creaturæ suæ per infinitam poten-
tiam naturalẽ semper adest, & immẽsus
nunquam deest: qui hoc in se naturaliter
habet esse quod pater est, & ideo potuit
& angelum in superioribus stabilire, &
pro reparatione lapsi hominis ad infe-
riora descendere, sicut & ipse testatur, di
cens: Descendi de cœlis, non ut faciam Ioban. 6. D.

uoluntatem meam, sed uoluntatem eius, qui misit me patris. Hunc quidam, cum audiunt de cendisse, descensionem eius affirmare nituntur localem, quia nesciunt Dei, sicut oportet considerare uirtutem nec ualent agnoscere, sic pro homine Deum hominem factum, ut accepta hominis forma maneret immutabilis diuina substantia: nec sic intelligunt temporaliter natum, ut semper fuisse teneant sempiternum. Hi sunt qui etiam considerare contemnunt, qualiter descenderit, cum perseueraret immensus: uel qualiter humiliatus sit, qui maneret altissimus. Si enim eius natura quęratur est essentialiter Deus: Quia in principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Est etiam sempiternus, quia sempiterna Dei uirtus est, atq; diuinitas. Est immensus, quia deipso Hieremias dicit. Magnus est & non habet finem excelsus & immensus. Et paulò post ut hæc de filio se dixisse demonstraret, adiecit: Hic Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum Adinuenit omnẽ uiam disciplinæ, & dedit eam

Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Posthac in terris uisus est, & cũ hominibus conuersatus est. Altissimũ uerò quis audeat Dei filium denegare? de quo Dauid dicit: Mater Sion dicit homo, & homo factus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. De q̃ etiã Zacharias, nascente loãne, sic p̃dicat: Et tu puer Propheta altissimi uocaberis, præibis em̃ ante faciem Domini, parare uias eius. Si ergo doceẽ esse naturaliter deus, si immẽsus, si altissimus, si est etiã sempiternus, dicat, qd melius deo, qd maius immenso, quid superius altissimo, quid anterius sempiterno? Deus igit̃ non discrepat à patre, immẽsus nõ caret patris æqualitate, nec celsitudine priuat̃ altissimus, nec est originę posterior sempiternus. Nam quia in Deo patre nihil potest esse mutabile, ex deo natus est Deus: quia nihil locale, ex immẽso p̃cessit immensus: quia in Deo humile aliqd nõ est, altissimũ generauit altissimus: & qa initiatũ nihil in deo poterit reperiri, sempiternus p̃tulit sempiternum. Generatio illa, nullã separationẽ patris filij q̃ monstrauit, sed errorem

Psal. 86.

Luc. 1. C.

confusionis exclusit, ne eum, quē cum patre unum audiremus, natum minime crederemus. De Deo deus potuit nasci, sed immensus ab immenso non potuit segregari. Natus enim extitit, nō abscessit. Talis est enim illa diuina inenarrabilisq; natiuitas, ut quem pater genuit ex se, haberet in se. Hanc fidei regulam, per
Esaiam nobis unitas ipsius ueræ diuinitatis ostēdit, memorato propheta dicente: Quoniam in te Deus, & nō est Deus præter te. Tu enim es Deus, & nesciebamus, Deus Israel saluator. Erubescent & pudebunt omnes, qui aduersantur ei, & ibunt cum confusione. Qui autem filio Dei aduersantur, nisi qui patrem in ipso, & ipsum in patre per unitatem naturalem denegant esse, atq; patrem & filium per naturalem diuersitatem audent per fidē infidelitatis uitio separare? Sic est enim pater in filio, sicut est filius in patre. Vnitas ibi naturalis sic æqualem demonstrat utrunq;, ut immensum gigneret, & immensus ex immēso genitus, immensitatis paternæ nihil minus haberet. Quæso, Regnator inclyte, ne ista, quę de Deo loq-

Esai. 45. C.

loquimur, corporaliter existimes cogitanda, superat qui fecit effecta quæ fecit. Cuius est, substantialiter sine initio genuisse: cuius est per ineffabilem immensitatem totum implere quod fecit, eius est, per unitatem naturæ totum filio inesse, & totum filium in se semper habere quem genuit. Si non omnia filius cū patre disposuit, non est sapientia, quę dicit: Cum pararet cœlum, aderam illi, & cum segregabat sedē suā super uentos. Quando fortes faciebat sursum nubes, & cum stabiles ponebat fontes sub cœlo, & interius, quando fortia faciebat fundamenta terræ, eram apud eum disponens. Qd si sapientia patri coæterna non creditur, necesse est, ut etiam deus in dispositione cœpta mutabilis prædicetur. Si non cuncta fecit filius, nec uirtus debeat appellari, nec manus. Et ubi est, quod per prophetam dicitur? Cœlum mihi sedes est, terræ autē scabellum pedum meorum, quam domū ædificabitis mihi? dicit dominus, aut quis est locus requietionis meę? Nōne manus mea fecit hęc omnia? Nam & Euangelista dicit: Omnia per

Esai. 6. A.

ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Si alicui deest, filius immensus non est: si non eum pater corde ructauit, uerbum non debet dici: si de utero patris hoc est, de substantia patris, non est genitus, falso (quod absit) nomine uerus Deus dicitur. De quo testatur Ioannes, quia hic est uerus Deus, & uita æterna. In principio quoque erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Hic sempiternitas ostenditur, hic immensitas inuenitur, hic essentialis natura monstratur. Nam quod in principio erat, nunquam nõ erat, qui semper erat: quod uerò apud Deum erat, locale non erat, sed immensum erat: quia cum Deus localis non sit, uerbum, quod apud Deum erat, in loco non erat. Quod autem uerbum Deus erat, in unitate naturæ nominis ueritate hoc utique erat quod ille Deus erat, apud quem uerbum Deus erat. An forte, quia in principio erat, audiuimus dictum, aliquid filio existendi audebimus assignare principium? Et ideo sine initio natus esse non creditur, quia Ioannes non eum

eum ante principium, sed in principio fuisse testatur? Absit, ut hæc insulsa cogitatio cuiusquam mentem sapientis contingat: absit, ut hæc in quolibet læthalis perfidiæ cõtagio puritatem Christianæ religionis inficiat. Quis enim non consideret illud digne principium dici, quod nullo potuit principio præueniri? Nam quicquid ante quodlibet principium cogitare uolueris, hoc necesse est uerum principium fatearis. Et quoniam semper cogitando principium, nullus inuenit terminum, propterea illud est dicendum uere principiũ, quod est essentialiter sempiternum. Hinc est profecto, quòd ipse filius, uolens Iudæis immensitatem sempiternitatis suæ certa prorsus manifestatione monstrare, interrogantibus quis esset, respondit: Principium † quod & loquor uobis. Sed fortasse eo quòd est principium dictus, magis putabitur initio existendi subiectus. Quod si ex hoc uocábulo quisquam molitur præiudicium struere ueritati, ut quem principij cognoscit uocari nõmine, quoddam principium natiuitatis

† alijs, quia Ioban. 8.

existi-

existimet habuisse, dabit profecto etiam patri (quod nephas est) aliquod existendi principiũ, cognoscimus nominatum sicut ipse dicit: Tecum principium in die uirtutis tuæ, in splẽdoribus sanctorum, ex útero ante lucíferum genui te. Quid autem respondebit, qui de principij nomine asserit filiũ natiuitatis habere principium? Quod siquis pro eo quod principium dicitur, natiuitatem filij habere credit initium, cõsequens esse, ut ipsum filium, pro eo quod finis dicitur, finem quoq; ásserat habiturum. Nam ipse dominus, interrogantibus Iudæis, principium se esse firmauit, dicens: principium quod & loquor uobis: Paulus uerò Christum finem nóminat, dicens: Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti: Ipse quoque de se dóminus: Ego sum Alpha & O, initium & finis. Quod si ergo pro quod principium dicitur asseritur cœptus, etiam pro eo quod finis dicitur, putetur etiam finiendus. Et ubi erit Ioannis illa ructatio, quam de pectore uiui fontis bibebat? Scimus quia filius Dei uenit & dedit nobis intellectum, ut cogno-

x erat, et bibebat.

cognoscamus uerum, & simus in uero filio eius Iesu Christo. Hic est uerus Deus, & uita æterna. Quam uitam necesse est neget æternam, quisquis asserit defuturam. At ipse qui est uerus Deus & uita æterna, iustos dicit ituros in uitam æternam: quomodo ergo istorum uita æterna erit, si uita ipsa æterna quandoq; non erit? Aut ut quid hic labor sanctæ conuersationis, & continui aduersus tentamenta certaminis toleratur, si præmium uictoribus quandoq; tolletur? Hæc intentio, propterea corpus suum castigãt, & seruituti subijciunt, ob hoc se non incertum præsumũt currere, & pugnantes sciunt se non aerem uerberare, ideo sibi nouerunt non esse colluctationem aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiæ in cœlestibus, idcirco leoni rugienti, & indefesso circuitu quærenti quem deuoret resistunt fortiter in fide, ut postquam hic in tribulatione patientes uixerint, consummptaquan-

quandoq; diuinæ promissionis seductó
ria magis retributione quàm uera, aut
misere uiuant, aut omnino non uiuant.
Vita nanq; Christus dicitur, sicut ait: E-
go sum uia ueritas & uita, Initiũ & finis
Christus dicitur, quia similiter ipse di-
xit: Ego sum Alpha & O, initiũ & finis.
Apo. 1. B. Hæc autem uita, si eo quod initium dicí
tur, initio natiuitatis putatur subdita, cõ-
sequens est, ut eo quod finis dicit, quan-
doq; putetur finaliter abolenda. Quali-
ter uerò sine fine uicturi sunt, quibus ui-
ta æterna dabitur, si uitæ ipsius æternitas
finietur? Quod si hæc omnino absurda
sunt, cõsequenter ueritas est Catholicq;
atq; Apostolicæ fidei retinenda, quæ si-
cut Christum propterea finem nominat,
quia non solum in illa substãtia, qua na-
tus est naturaliter sempiternus ex patre,
sed etiam in ea, quam in tempore sum-
psit ex matre credit sine fine perpetuum
sic cum ideo iuste prædicat, ueracitercq;
principium, quoniam in diuina, quã ha-
bet, substantia genitoris semper asseris
coæternum Non autem ambigitur, ue-
ro principio nihil alterius, uero fine ni-
hil

posterius inueniri. Principium igit Chri
stus, quia sempiternus, omnia præcedit;
Finis Christus, quia perpetuus uniuer-
sa concludit. Principium Christus, quia
ipse inchoauit perficienda: Finis Chri-
stus, qui ipse perficit inchoata. Principi-
um Christus, quoniam ab ipso habent,
quæ non fuerunt ut sint: Finis Christus,
quoniam ab ipso habent, quædam quæ
esse cœperunt, ut semper sint. Quid au-
tem hinc dubitationis creditur dereli-
ctum, cum in Melchisedech (quia Chri-
sti futuri pontificis typum gessit) huius
eiusdemq; Dei & hominis Christi perso
nam significatam demonstraret Apostó
lolos, ostendens eam, & secundum di-
uinam substantiam sine initio sempiter-
nam, & secundum seruilem formam,
quam in tempore accepit, sine fine per-
petuam. Sic idem igitur gentium Do-
ctor loquitur ad Hebræos: Hic etenim
Melchisedech, rex Salem sacerdos Dei
summi, qui obuiauit Abrahæ regresso
à cæde regum, & benedixit ei, cui de-
cimas omnium diuisit Abraham. Pri-
mũ quidẽ, qui interpretatur rex iustitiæ,
deinde

deinde autē rex Salem, quod est rex pa-
cis, sine patre, sine matre, sine genealo-
gia, neque initum dierum, neque finem
uitæ habens, assimilatus autem filio Dei
manet sacerdos inperpetuum. Posset ut
cunq; in hoc forsan testimonio quicquid
contradictio renitentū, super huius Mel
chisedech persona, tanto lumini ueritā-
tis opponere, si esse credendum, quam
libet creaturam sine initio naturaliter ex
titisse. At cum clareat, omnem omnimo
dis creaturam, utpote prorsus ex nihilo
factam, initio non carere, cuius origo so
la Creatoris uolūtate & potestate, quan
do faciēdam iudicauit, qui mutabilium
operum dispositionem semper immuta
bilem habuit, substituta cognoscatur ex
nihilo, quæ tamen nunquam fuerit, pri-
usquam initio creationis exiterit: nulla-
tenus accipitur, quod Melchisedech aut
ex patre fuerit matreq; non genitus (id
est hominis primi) aut initio existēdi na-
turaliter careat, quod solius est Dei. Ille
itaq; figurę huius retinet naturaliter ue-
ritatem, qui in utraq; natiuitatem mira-
bilis, nec uspiā ueritate naturalis carui-
origi-

originis, & in utroque mirabiliter natus
est singularis. Quis enim rex iustitiæ, ni-
si rex noster Christus? qui factus est pro
nobis peccatum, ut nos efficeremur iu-
stitia Dei in ipso. Quis est etiam rex pa-
cis? nónne ille qui ait: Pacem meam do
uobis, pacem meam dimitto uobis? Ipse
est enim pax nostra qui fecit utraq; unū.
Ad ipsum Propheta clamat: Domine
Deus noster pacem tuam da nobis. O-
mnia enim dedisti nobis. Domine Deus
noster possidenos. Domine, pter te aliū
nō nouimus, nomē tuum nominamus.
Matrē quoq; non habuit Christus dei si
lius in Dei substantia, quam semper ha-
bet ex patre. Rursus idem patrem in ho-
minis natura non habuit, quam ex sola
matre suscepit. In ueritate nanq; utriusq;
natiuitatis singularitatē seruauit paren-
tis & prolis, ut quamuis prius de solo pa
tre, postmodum de sola uirgine nascere-
tur. Vnus tamē idemq; fuerit, qui & pri-
us de patre, & postmodum sit natus ex
uirgine, ut in unius ueri Dei ueriq; ho-
minis Christi, miro atq; ineffabili sacra-
mento, nec naturalis genito defuisset ex

gignente substantia, nec geminaretur in
gignente genitoue persona, licet in uno
Christo ueritatem Dei & hominis natu
ræ uirtus inconfusa seruaret, unã tamen
in Christo personam utriusq; naturæ in
diuisa ueritas exhiberet, ut nec gemina
natiuitas unius Christi uideretur gemi
nare personam, nec personæ unitas, aut
Dei in homine, aut hominis in Deo, ue
ram posset abolere substantiam. Et licet,
utraq; uera in uno Christo substantiam,
naturalem in se testetur & originis natiu
uitatem, & natiuitatis originem, myste
rij tamen pietas mirabilis permanens,
quandam diuinæ illius & ineffabilis ge
nerationis, quę initium nõ habet, in hoc
quoq; humana generatione certam no
bis intelligentiæ lineam demonstrauit.
Nam qui semper Deus ex Deo, idẽ tem
poraliter ex homine Deus & homo. Et
in quo naturalẽ paternæ substantiæ ple
nitudinem natiuitas sempiterna posse
dit in eodem plenam hominis naturam
ueritas naturalis exhibuit, filius enim
Dei, ut nostrum ex uisibilibus ad inuisi
bilia proueheret intellectum, ueritatem

in se demonstrauit humanæ naturæ, ut
consequenter crederetur, ex ueri Dei na
tura deus uerus naturaliter extitisse, quẽ
uerum hominem naturaliter natum cõ
staret ex homine. Initium quoq; natiui
tatis in natura hominis Christus habuit,
in qua sine initio non potuit mater esse
quæ genuit, ut agnosceretur, à naturę ue
ritate recognita, nullum diuinæ natiuita
tis habuisse, ubi sempiterno patri, sicut
initium existendi nullum fuit, sic nulla
natiuitas initiatæ generationis acces
sit. Ita nanq; utriusq; in se Christus Iesus
demonstrauit substantiæ ueritatem, ut
sicut in hominis Christi substantia salua
prærogatiua singularis illius dignitatis,
hoc substãtialiter inuenitur, quod natu
raliter constat in homine: sic in eodẽ deo
Christo, hoc substantialiter esse creda
tur, quod naturaliter subsistit in patre.
Vt cum in homine Christo uideatur ueri
tas hominis, in eodẽ deo Christo cogno
scatur paternæ ueritas deitatis: & cum i
ex tẽporali homine substãtialis tẽporali
ter extitit, Illa quoq; sine initio credatur

esse natiuitas, quæ de sempiterno Deo
substantialis ac sempiterna subsistit. Ipse
igitur sine matre in diuina substãtia, quę
est ex solo patre, naturaliter genitus, ipse
sine patre, fructus inuiolatæ uirginis,
quam complexus non contigit marita-
lis, ipse sine genealogia, de quo scriptũ
est: Generationem eius quis enarrauit?
Vt cum in generatione uera filij Dei
fides nobis cognitionem præstat, sermo
nem uerò sempiternitas superat, in co
quod fidei constantia credulitatis firma
mento nutritur, sermonis uerò audacia
fideli timore conprimitur, Diuinæ gene
rationis uera naturalis sempiternitas a
gnoscatur. Nam quia diuina, utiq; natu
raliter uera est, quia in Deo uero nihil est
falsum. Quia uero nec cœpta est nec cre
ata, sicut omnem cœptę creatęq; natur
superat cogitationis indaginem, sic o
mnem supergreditur eloquij facultatẽ.
An forsitan, quòd de Dei pace apostoli
cæ auctoritatis ueritate percepimus, de
eius generatione prorsus accipere du
bitamus? cũ nobis Paulus Beatissimus
dicat: Pax Dei, quę exuperat omnem in

Esaiæ, 53. B.

tellectum, custodiat corda uestra, & in
telligentias uestras in Christo Iesu. Cu
ius ergo Pax, licet omnem superet intel
lectum, uera tamen sempiterna, natura
liscq; creditur, cur generationis, quæ su
perat omne prorsus eloquium, natura
lis ueritas & infinita sempiternitas abne
getur? Vbi ergo sempiterna pax est, cre
datur etiam sempiterna natiuitas: cuius
est credenda sempiterna natiuitas, non
negetur immensa maiestas. Nullo quip
pe naturali fine concluditur, quod nati
uitatis initio nõ tenetur. Et ideo immen
sa prorsus agnoscitur illa substantia, cu
ius est natiuitas non cœpta, sed uera. Nã
quod aliquo circumscribitur fine, neces
se est ut loco teneatur, aut tẽpore. Quo
modo autem fecisse tempus & locũ cre
ditur, si loco ipse temporiue subdatur?
Nam per ipsum omnis factus est locus,
quia omnia per ipsum facta sunt, & sine
ipso factum est nihil. Per ipsum factum
tempus agnoscitur. De quo Paulus di
cit: Multifariè multisq; modis olim De
us loquẽs patribus in prophetis, nouis
sime diebus istis loquutus est nobis in fi
lio,

Heb. 1. A.

lio, quem constituit heredem uniuersorum, per quem fecit & secula. Non est ergo localis, per quem factus est locus, nec temporalis per quem factũ est tempus. Nam si localis ipse, locum fecit, & certum est omne locale in loco esse, consequenter intelligitur, quod prius in loco fuerit, & sic locum creare potuerit. Sed hic locus, in quo fuisse Dei filius dicitur, quæro, utrum filio anterior, æquæuusne credatur. Sed si aliqui anteriorem filio existimant locum, uideant, in quod Barathrum nefariæ assertionis incurrunt, cum rerũ omnium operatori materiam cuiuslibet operis anteponunt. Cumq; Ioannes omnia per ipsum facta commemoraret, nullam (quod absit) in se habuisse dicendus est ueritatem, si quodlibet opus præcessit opificẽ. Quomodo enim locum facere potuit, ante quem esse, uel sine quo esse, si ita est factus, ipse non potuit? Tunc deinde solicita cõsideratione perpendat, quoniam sempiternitatis infinitatem, loco uidẽtur dare, quam filio Dei conantur adimere. Nam si propterea filium Dei non sine initio natũ alierunt,

runt, quia dicit Euangelista: In principio erat uerbum & non dicit ante principium erat uerbum isti, qui hũc locum ante uerbum fuisse asserunt, ante principium quoq; fuisse, necesse est fateantur. Quoniã id, quod fuisse putant ante uerbum, hoc existimant non habuisse principium. Si autem principium nõ habuit locus, ipse est sempiterno patri sine dubio coæternus. Et quoniam sempiternum distare non potest sempiterno, talis hanc impietatem profecto consequitur absurditas, ut aut localis putetur deus, aut locus hoc credatur esse quod deus, aut ipsum locum aliquod existimẽt esse sine Deo principium, quod sempiternitate sui naturaliter perseueret infectum. Sed quoniam hæc non sine impietate creduntur, idcirco non solum filio anterior, sed æquæuus dicendus est locus: per quem enim omnia facta sunt, huic facta quælibet anteferri conferriue non possum. Quoniam, qui omnia in numero & pondere & mensura disposuit, sicut tempore numerari, sic loco mensurari non potuit. Proinde Psalmus

ueraciter canit: Magnus dominus Deus
noster, & magna uirtus eius, & sapien-
tiæ eius non est numerus. Atq; ut huius
admirabilis sempiternitatis infinita mõ
straretur immensitas, alio loco dicitur:
Psalm. 144. A. Magnus dominus & laudabilis nimis &
magnitudinis eius non est finis. Quia re
uera est, naturaliter pronũcietur immen
sum, quod est naturaliter sempiternum,
quia quod semper est, non capitur nu
mero, & quod ubique totum est, non cõ
cluditur loco. Idcirco denique alio scriptu
ræ testimonio de sapientia dicitur. Attin
git autem ubique propter suam mundici
am Et paulò post: Attingit autem à fine
usq; ad finem fortiter & disponit omnia
suauiter. Hic utique cum à fine usq; ad fi
nem sapientiam audimus attingere, in
telligendum est, quia cum à fine usq; ad
finem attingit, utrunq; finem immensi
tate suæ infinitatis excedit. Ille enim o
mnem potest creaturã attingere, quem
omnis non potest creatura conclude
re. Nam sicut implens cœlum perseue
rat immensus, sic à fine usq; ad finem at
tingens, permanet infinitus. Tale nanq;
est,

est Attingit à fine usq; ad finem fortiter,
quale est & illud, quod per Hieremiam
dicitur: Ego deus proximans, & nõ De- Her
us de longinquo. Si absconditus fuerit
homo in occulto, ego ergo non uidebo
eum? Nonne cœlum & terram ego im-
pleo? Qui implet omnia, uidet omnia.
Et in deo demonstrauit, quid sit, uidebo
eum, quod adiunxit, dicens: Cœlum &
terram ego impleo. Neque enim more
corporali uidere credẽdus est Deus, tan
quam alibi sit ipse cũ uidet, & alibi quod
uidet. Quicquid enim uidet, nõ extra se
uidet, quia ipse implet uniuersa quæ ui-
det. Nam scriptum est: Quoniam in o-
mni loco oculi Dei speculantes bonos
& malos. Et alio loco: Oculi domini su- Psal.
per iustos, & aures eius ad preces eorũ,
uultus autem Domini super faciẽtes ma-
la. Vbi non prætereundæ locus nascitur
quæstionis, in eo, quod Salomon dicit:
In omni loco oculi Dei speculantur bo-
nos & malos. Et rursus Propheta dicit
ad Dominum: Mundus est oculus tuus,
ne uideat malum. Metuendus est enim
ne hic, qui dicitur ea uidere quæ dicitur

implere, putetur alicubi non esse, cum dicitur aliquid non uidere, quodnam non ubiq; substantialiter est, siue in malis nõ est. Sed in diuinis sermonibus, si teneatur humilitas cordis, nulla reperietur repugnantia ueritatis. Quodammodo ergo non uidet omnia Deus, & quodammodo quędã non uidet Deus, sicut quodammodo ubiq; totus est, & quodammodo alicubi non est: non quia substantialiter alicubi deest, (de quo scriptũ est Omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant: quiq; secundum Propheticum dictum, mensus est manu aquam & celum palmo, & uniuersam terram clausa manu) sed quia non omnibus æqualiter adest. Vbiq; enim adest per potentiam, non ubiq; per gratiam. Per potentiam, qua cuncta deus implet & continet, per ipsam uidet omnia: per gratiam uero illud uidere dicitur, quod ipse largitur, & quod in suis fidelibus operatur: Vidit enim Deus omnia quę fecit, & ecce bona ualde. Ac per hoc & ubi quædam nõ uidet, ut tribuat, uidet, ut retribuat. Sic etiã uidet malum, & non uidet malum quia quod non uidet ut probet, uidet ut iudicet: & quod non uidet per gratiam suam donatum, uidet à peccante per iustitiam exigendum. Quoniam & ubi non adest iustificandi largitas, non deest iudicandi seueritas, beato Paulo dicente: Vide ergo bonitatem & seueritatem Dei, in eos quidem qui ceciderunt, seueritatem, in te autem bonitatem, si permãseris in bonitate. Quæ cum ita sint, quomodo potest substantialiter alicubi deesse? Cum lux etiam in tenebris luceat, licet tenebræ eãm non comprehendant. Aut quomodo potest aliquid substãtialiter non uidere? De quo B. Paulus euidentissimè protestatur, dicens: Viuus est enim Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usq; ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, & non est ulla creatura inuisibilis in conspectu eius. Omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius. Nec hic, sicut superius diximus, ulla debet cor-

Col. 1. C.
Esai. 49. C.
Rom. 1. in fine
Rom. 2. C.
Ioban. 1. A.

corporeæ uisionis subintrare suspitio, tã
quam dei filius in cœlo sit, & exinde cũ
cta uideat, ubi non sit. Hoc est enim deo
uidere, quod esse, & quantam insinuat
uisionem suam, tantam uult credi sub
stantiam suam, ut cum audiamus omnia
nuda & aperta esse oculis eius, nullum
terminum putemus substantiæ eius. Ve
autem unius infinitatis cum patre filius
monstraretur, sancta scriptura curauit
de Sapientia dicere: Splendor est enim
lucis æternæ, & speculum sine macula
Dei maiestatis, & imago bonitatis illius
in hoc testimonio & naturalis unitas, &
personarum proprietas, & æqualitatis
immensitas patris, filij monstratur. Pa
trem nanq; lucem, filium uerò splendo
rem hoc in loco nullus ambigit appella
ri, De quo etiam Apostolica dicit auctõ
ritas: Qui cum sit splendor gloriæ, & fi
gura substantiæ eius, gerens quoq; om
nia uerbo uirtutis suæ. Ecce & splendor
esse filius, & omnia gérere perhibetur.
Si quis ergo patrem putat immensum
filium uero quantitate credit aliqua ter
minatum demonstret nobis qualiter lux

& splendor diuersæ possint esse substan
tię, cum nec confundantur nomine, nec
segregentur genere, nec alterum altero
differat quãtitate, Nam lucis & splendo
ris non sunt confusa nomina, sed lucis &
splendoris non est discreta natura. Rur
sus luci splendor sic indiuiduus unitur,
ut ab ea nullatenus separetur, tantumq;
lux in se habet splendorem, quantam in
se splendor continet lucem: nec lux, ut
luceat, splẽdore potest priuari, nec splen
dor, ut splendeat, luce potest aliquando
destitui: sed quæcunq; lux complet, æ
qualis in splendore permanens, eadem
& splendor cõplet, in luce pariter æqua
lis existens. Quocirca, si etiam lux illa æ
terna, nec sine suo potuit splendore esse
nec eodem potest carere, consequenter
aut patri filioq; unus dabitur, qualitatis
quantitatisq; terminus, aut æqualiter u
terq; necesse est prædicetur immensus.
Quantus est enim splendor illius lucis,
tantam necesse est lucem splendoris illi
us fatearis: quoniam lucem sic ęquat su
us in omnibus splendor, ut nec maior
ibi possit esse nec minor. Multum uerò
miramur

miramur istos, qui in contumeliam filij
Dei conspirant, æstimantes eum secun-
dum deitatis substantiam, aut ad locum
de loco motu locali transire, aut nõ pos-
se simul omnia deitatis suæ immensitate
complere,, intantum, ut cum eum audi-
unt ad terram descendere, credant eum
in cœlo uel apud inferos nõ fuisse, & ad
infernum secundũ deitatis substantiam
ita descendisse confirment, ut eum cœlo
defuisse tunc & terris existiment. Quo-
modo non considerant secundum scri-
pturarum morem, quo paruulorum in-
tellectui cœlestia solent eloquia coapta-
ri, nonnunquam in persona quoque pa-
tris similia reperiri? Vt enim illa legalij
uoluminum loca præteream, quibus di-
citur: Et descendit Dominus uidere ci-
uitatem & turrim: tanquam si nõ descen-
deret, non uideret cum superius demon-
strauerimus scripturam dixisse: In omni
loco oculi Dei speculantur bonos & ma-
los. Et ipse Dominus ad Prophetã: Ego
sum Dominus Deus uniuersæ carnis:
nunquid à me absconditur aliquid? Sed
& illud, quod paulò post dicitur: Venite
descen-

descendamus & confundamus in illis
linguas eorũ. Vt ergo hæc silentio nunc
interim deputentur, quoniã solent hæc
aliqui non totius Trinitatis, sed solius fi-
lij deputare personæ. Quid de illo loco
Euangelij dicturi sunt, in quo filius ipse
discipulos, priusquam pateretur, infor-
mans, ait: Qui habet mandata mea, & ser
uat ea, ille est qui diligit me, qui autẽ di-
ligit me, diligetur à patre meo, & ego di
ligam eum, & manifestabo ei meipsum.
Cumq; Iudas discipulus (non traditor)
respondisset, dicens: Domine, quid fa-
ctum est, quia nobis manifestaturus es
te ipsum, & non mundo? ut ostenderet
manifestationis gratiam aduentus no-
mine demonstrari, respondit Iesus, & di-
xit ei: Si quis diligit me, sermonem me-
um seruabit, & pater meus diliget eum,
& ad eum ueniemus, & mansionem a-
pud eum faciemus. Simul diligunt, si-
mul ueniunt, & apud suum dilectorem
simul unam faciunt mansionem, simul
se manifestant, quia uno aduentus sui
lumine cor dilectoris illuminant. Et
quoniam reuelando se manifestant, non
se

se sine sancto spiritu reuelant, quia non
se sine sancto spiritu manifestant. Sic e-
nim sine sancto spiritu cognosci nõ pos-
sunt, sicut sine suo spiritu esse non pos-
sunt. Et ob hoc, sicut una est manifesta-
tio, sic una est reuelatio Trinitatis: & ubi
unum est diuinæ reuelatiõis munus, ibi
unus est in diuiduæ Trinitatis aduentus.
Nam sicut pater reuelare monstratur, i-
pso filio dicente: Beatus es Simon Bar-
riona, quia caro & sanguis non reuela-
uit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. Si-
ta filius patrẽ reuelare suo sermone mõ-
stratur. Dicit enim: Nemo nouit filium,
nisi pater, neq; patrem quis nouit, nisi fi-
lius, & cui uoluerit filius reuelare. Non
est etiã sancti spiritus dissimilis æstiman-
da reuelatio, in quo est ipsius dei natura-
lis agnitio, dicẽte Apostolo: Quis enim
scit hominum quæ sunt hominis nisi spi-
ritus hominis qui in ipso est? ea & quæ
Dei sunt, nemo cognouit, nisi spiritus
Dei. De ipso dicit idem gẽtium doctor:
Nobis enim reuelauit Deus per spiri-
tum suum. De hoc denuo ad Ephesios
ita scribit: Vt Deus domini nostri Iesu
Christi

Matt. 16.

Matthæi 2. B.

Christi pater gloriæ, det nobis spiritum
sapientiæ & reuelationis. Et ut ostende-
ret agnitionem Dei in nobis reuelatio-
nem spiritus operari, cum dixisset: Det
uobis spiritum sapiẽtiæ & reuelationis:
adiecit: in agnitione eius. Sola uerò se po
test Trinitas reuelare, quia sola se plene
potest ipsa Trinitas nosse. Et quantum
se dederit agnoscendam, tantum se con-
donat reuelandam. Ibi autem est plena
sui cognitio, ubi nõ est naturalis ulla di-
scretio. Immensus nanq; ab immẽso ple
ne cognoscitur, & scientiæ infinitas ma-
net, ubi substantia finem non habet, nec
scientię terminus ab aliqua creatura cõ-
tingitur, ubi quod immensum est, nulla
tenus terminatur. Sola est ergo una Tri-
nitas, quæ cum se manifestat, ineffabili-
ter uenit: & cum se indignis occultat, in-
effabiliter omnino discedit. Veniunt at-
que abeunt proprio atq; incomprehen-
sibili modo pater & filius & spiritus san-
ctus, nec tamen localiter aut pater aut fi-
lius mouetur aut spiritus. Nouerunt sic
uenire atq; abire, ut nec ad locum localí-
ter ueniant, nec localiter de loco disce-
dant

dant. Hic aduentus patris & filij & spi-
ritus sancti non mobilitatem, sed pie-
tatem Dei uenientis ostendit. Vna e-
nim Deitas Trinitatis, quæ omnis im-
plet, omnia continet, illi uenire dici-
tur, cui se manifestare dignatur: & ab il-
lo discedit, à quo lumen suæ dilectionis
abscondit. Nec tamen localiter ablens
efficitur, cum iuste relinquit indignum:
Psal. 9. E. nec loco præsens efficitur, cũ misericor-
diter uisitat quem fecerit dignum. Pro-
pterea licet Deus dicat: Cœlum & ter-
ram ego impleo, tamen de quodam di-
citur: Non est Deus in conspectu eius.
Et licet totum impleat pater, dicitur ta-
men in libro sapiẽtiæ: Peruersẽ enim co-
gitantes separant à Deo. Et cum de filio
Sap. 8. A. id est, de Sapientia Dei dicatur: Attingit
à fine usque ad finem fortiter, & disponit
omnia suauiter: eadem tamẽ de se dicit:
Quærunt me mali, & non inuenient. Et
Sap. 1. A. rursus dicitur: In maleuolam animã non
introibit sapiẽtia, nec inhabitat in corpo-
re subdito peccatis. Spiritus quoq; san-
ctus, cum immensus omnimodis prædi-
cetur, quia spiritus Domini repleuit or-
bem

bem terrarũ: de eodẽ tamen dicitur: San-
ctus enim spiritus effugiet fictum, & au-
feret se à cogitatiõibus, quę sunt sine in-
tellectu. Quantum ergo ad substantiam
& potentiã suam, ubiq; est Trinitas, u-
nus Deus, totus, totum complens uirtu-
te, nõ mole, totus in singulis, totus simul
in omnibus creaturis. Quãtum uerò ad
cogitationes attinet nostras, descendere
ad nos Deus dicitur, cum sermonem su-
um ita nobis diuinitas temperat, ut hu-
mano nobiscum more loquens, agnitio-
nem & dilectionem suam nobis intima-
re dignetur. Ascendit aũt in nobis, quan-
do nos ascẽdimus per charitatẽ & scien-
tiã deitatis, ut discamus, nec in immenso
quicquã locale sapere, nec de altissimo
humile aliqd estimare, nec aliqd in Deo
credere mutabile, nec insempiterno tem-
porale aliquid cogitare. Talis est patris
& filij & spiritus sancti credẽdus aduen-
tus quoniã sicut mũdana operatione pri-
mordialiter cõsummata, requieuisse dici-
tur deus, quia tamẽ nõ laborauit in ope-
re, quia cũcta sola operatus est uolũtate.
Huic enim dicit: Subest emẽ tibi cũ uoles
posse,

posse, Sicut & in Psalmo audimus: Omnia quæcunq; uoluit fecit, in cœlo & in terra, & in mari & in omnibus abyssis. Cuius uoluntatis omnipotentiā Euangelicus ille leprosus diuina illuminatione cognoscens, hanc ad stræ mutationis sufficere testatur effectum, dicens: Domine, si uis, potes me mūdare. Cum dicit, si uis potes, ostēdit diuinam uoluntatem ipsam esse plenissimam potestatem. Denique etiam Dominus hoc misericorditer effectu curationis ostendit, quod crediderat fideliter qui poposcit. Ait enim, uolo mundare. Et continuo mundata est lepra eius. Sicut facit ergo mundum, non cuiusquam sensibilis laboris incommodum, ut uires laboro operationis exhaustas, quietis posset instaurare successu, sed cum se requieuisse dicit, nos post bona opera requieturos ostendit: ita cum uenisse uel descendisse dicitur, diuinę reuelationis erga nos gratia commendatur, & cum non descendere, sed ascēdere dicitur, profectus nostræ illuminationis agnitionisq; mōstratur. Talem Dominus Iesus ascensum significauit,

quando tangendi se facultatē Mariæ Magdalenæ prohibuit. Post resurrectionem nanq;, cum flenti misericorditer appareret, Ioannes eum dixisse commemorat. Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meū. Hic tactus, de quo Dominus loquitur, credulitatis probatur esse, non corporis: alioquin repugnans euangelistarum reperietur assertio. Nam cum Ioannes tangendi dominum Mariæ facultatem præreptam, ipsius domini testetur imperio, dicentis: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum: & Dominum in cœlum secundum hominem ascēdisse quadragesimo resurrectionis die scriptura confirmet, quod non solum Ecclesię sanctæ Catholicæ fides intemerata retinet, sed etiam uariarum hęresum, earum dum taxat, quæ ueræ carnis in Dei filio non abnuunt sacramentum, diuersa multiformisq; credulitas, uniuoco prorsus consensu celebret assensu: si prius quā Dominus ascendisset ad patrem, noluit corporali ascensu Marię contingi, quomodo Mathæus, ipso resurrectionis die, Mariam Magda-

Act. 1. A.

Magdalenæ,& aliam Mariam pedes se-
su memorat tenuisse? Quod ut manifes-
stius agnoscatur,totum eiusdem loci ca-
pitulum,sicut Matthæus posuit, huic o-
peri duximus inserendũ. Ait igitur: Ve-
spere aũt sabathi, quæ lucescit in prima
sabathi,uenit Maria Magdalenę, & alte-
ra Maria,uidere sepulchrum, Et ecce,ter-
ræmotus factus est magnus. Angelus
autem Domini descendit de cœlo, & ac-
cedens reuoluit lapidem, & sedebat su-
per eum. Erat autem aspectus eius sicut
fulgur,& uestimentũ eius sicut nix. Pre
timore autem eius exterriti sunt custo-
des,& facti sunt uelut mortui. Respon-
dens autem angelus dixit mulieribus:
Nolite timere uos, scio enim quod Je-
sum,qui crucifixus est, quæritis non est
hic,surrexit enim sicut dixit. Venite, vi-
dete locũ,ubi positus erat dominus,& ci-
to euntes,dicite discipulis eius,quia sur-
rexit,& ecce præcedit uos in Galileã,ibi
eum uidebitis.Ecce dixit uobis.Et exie-
runt cito de monumẽto, cum timore &
gaudio magno,currẽtes nũciare discipu-
lis eius.Et ecce Iesus occurrit illis, dicẽs:

Matth. 28. A.

Auete.Ille autem accesserunt, & tenue-
rũt pedes eius,& adorauerũt eum. Quo
modo ergo se, eo quod nondum ascen-
disset ad patrẽ, à Maria Magdalene tan-
gi uetuit,à qua sibi eodem die pedes te-
neri permisit? An ita quisquam peruer
so sensu raptatur, ut momẽtaneis putet
Christi sententias motibus uariatas? tan
quam qui postmodũ melius recogitans
Mariæ tribuerit, quod ãnte denegarit?
Sed tali cogitationi protinus Vas ele-
ctionis obsistit,qui in Dei filio,secũdum
immutabilitatẽ diuinitatis ęternæ,nulla
nos mutabilitatis suspicione permittit
errare, Corinthijs ita scribens: Dei enim
filius Iesus Christus, qui in uobis p nos
prædicatus est, per me & Syluanũ & Ti- 2. Cor. 1. D.
motheum, non fuit in illo, est & nõ, sed,
est,in illo fuit. Quotquot enim promis-
siones Dei sunt, in illo est. Ideo & per i-
psum dicimus: Amẽ deo ad gloriã uestrã.
Non ergo hic Euãgelistarũ discrepat in-
tellectus,nec Christus aut inaniter se tan
gi,nondum ascendens ad patrem prohi
buit, aut incassum sibi pedes teneri per-
misit. In uno enim demõstrauit ueritatẽ

carnis, in altero insinuauit gloriam deitatis. Illic permisit manum, hic amouit intellectum, ut in homine Christo reuiscentatæ carnis tangeretur ueritas, & in eodem deo Christo paternæ diuinitatis cederetur æqualitas. Ideo igitur dicit: Noli me tangere, quia nondum ascendi ad patrem meum, quia Maria Magdalenæ nondum patri ęqualem credebat quem uelut extinctum fœminea pietate plangebat. Quid est enim, Noli me tangere, nondum enim ascẽdi ad patrem meum, nisi, noli hoc in me tãtum credere quod putas, noli hoc in corde firmare quod æstimas, quia quãdiu in me illa tantũ quæ sunt carnis attendis, æqualitatem meam cum patre non sentis. Et reuera nõdum illis Christus ascendit ad patrem, qui patri filium non confitentur æqualem. Hestinandum itaq; est, ut unusquisq; perfectionem & ueritatem humanæ naturæ in Deo filio credens tanquã pedes Christi teneat, eiusdemq; filij de patre natam substantiam fateatur, ut illi Christus ad patrem per æqualitatem naturalis diuinitatis ascendat. Quid est enim, Nondum

dum ascendi ad patrem meum, nisi, infra patrem existimas, quem mortuum plorastis? Et quidem est, Noli me tangere, non in eo fidei tuæ motum statuere? Quotiescunq; enim uolumus quolibet membro aliquid tangere, nisi eiusdem membri finierimus motum, non dicimus tactum tamdiu autem membrum illud necesse est moueamus, donec ad rẽ, quam uolumus tangere, ueniamus: ulterius autem motum membri non porrigimus, postquam, ad tactum integrum ueneri-mus. Sic & animi nostri motum illic statuimus, quod in corde nostro credulitate firmamus. Proinde, si quę digna & cõgrua sunt credamus de Christo, tunc tangimus Christum: quisquis autem Dei filium, secundum diuinam naturam, ęqualem patri non credit, nondum illi ad patrem Christus ascendit. Et cui filius non ascendit ad patrem, tangendi Christum non accipit facultatem. Illi autem uerẽ filius ascendit ad patrem, qui filium patri æqualem, sempiternitatis & immensitatis parilitate non ambigit, ut filiũ Deum de Deo patre naturaliter genitum,

nec posteriorem æstimet, nec minorem, quia non æqualis, si minor immẽso, nec coæternus, si posterior sempiterno. Vtque autẽ sensus à Christi tactu separat, quia non exequat patri filium, sed minorat. Huiusmodi autẽ digne audit à Christo: Noli me tangere, nondũ enim ascendi ad patrem meum. Quisquis enim tangere Christum non sinitur, ab eius utique corpore separatur. Quod est autem corpus Christi, nisi ecclesia Christi? Vnde intelligitur, quia donec aliquis filium Dei secundum diuinã substantiam ęqualem non credit patri, membris Christi per tactum fidei nõ potest copulari. Ille autem Dominici corporis tenet profecto compagẽ, cui filius ascendit ad patrẽ, illi autẽ filius ascẽdit ad patrẽ qui Deitatem filij deo patri fatetur ęqualẽ. Manifeste itaq; claret, per illũ ad patrẽ ascensum filij, nostræ potius ꝓfectum fidei demonstrari: nos enim cũ quodãmodo in nostris cordibus exaltamus, quãdo sic in eius intelligentia crescimus, ut de illo, tanquã de Deo uero, quę diuinæ celsitudini dignæ sunt, cogitemus, Ad hãc nos dei exaltationem

tionem Dauid sanctus hortatur, dicens: Exaltate dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. Et paulò post: Exaltate dominum deum nostrum, & adorate in monte sancto eius, quoniam sanctus dominus Deus noster. Quid est autem, Exaltare dominum, nisi quæ altissima sunt de altissimo credere? Hoc est utique in monte adorare, ut cum de Deo cogitamus, nihil de illo humile sapiamus. Sic in nobis uere exaltatur, quando eum exaltamus, cum sit ipse semper altissimus, sicut in nobis sanctificatur, quãdo eum sanctificamus, cum semper ipse maneat sanctus. Nam beatus Petrus ammonet nos, dicens: Dominum uerò Christum sanctificate in cordibus uestris. Quid est autẽ Christum sanctificare, nisi de Christo quæ sancta sunt cogitare? quæ cogitatio non illũ, sed nos sanctificat, & sanctificando conseruat. Sicut Salomon dicit: Cogitatio sancta seruabit te. Ipse quoq; dominus iubet, ut in oratione dicamus. Sanctificet nomen tuũ. Et tamen hũc orationis locũ sic beatus intellexisse cogno-

cognoscitur Cyprianus, ut in hac diui-
ni nominis sanctificatione, non Deum
diceret sanctificari, sed nobis donũ san-
ctificationis diuinæ conferri In Epistola
nanq; de dominica oratiõe, quibusdam
præmissis, ita loquit: Post hoc dicimus:
Sanctificetur nomen tuum, nõ quòd o-
ptemus Deo, ut sanctificetur orationi-
bus nostris, sed quòd petimus ab eo, ut
nomen eius sanctificetur in nobis. Cæte
rum â quo Deus sanctificatur, qui ipse
sanctificat? Sed quia ipse dixit: Sancti e-
stote, quia & ego sanctus sum: id peti-
mus & rogamus, ut qui in baptismo san
ctificati sumus, in eo q̃d esse cœpimus,
perseueremus, & hoc quotidie deprecã-
mur. Opus est enim nobis quotidiana
sanctificatiõe, ut qui quotidie delinqui-
mus, delicta nostra sanctificatione alsi-
dua repurgemus. Sicut ergo sanctifican
tes Christum nos sanctificamur, & no-
men Dei sanctificari poscentes, nos do-
num sanctificationis accipimus: cur ex-
altantes deum non potius nos per intel
ligentiæ profectum exaltari credamus?
Quod si Deũ exaltantes, nos potius ex-
altamus: similiter cum nobis uenire dici
tur, nostrum profectum debemus crede
re, in eo quod se diuina maiestas nostris
dignatur cordibus reuelare. Nam si fili-
us Dei ad nos locali motu descendit, lo-
caliter de illo uirtus exiuit. Cũ enim quę
dam mulier, in profluuio sanguinis con
stituta, facultatibus uiribusq; consum-
ptis, omnia quæ habuit propter infirmi-
tatem finiret, & solam infirmitatẽ, quam
habere nolet, finire non posset atq; à cœ
lesti medico, gratis curari desiderans, oc
cultè fimbriam tangens, fideli raptu sani
tatis sibi furaretur effectum, ille credulî-
tatis conscius, & salutis, ait: Tetigit me
aliquis Nam ego noui, uirtutem de me
exisse. Quid igitur hęc uirtus, quę de do
mino exiuit? Nunquid exeundo disces-
sit? An ad sanandã sic exiens potuit per-
uenire, ut à saluatore localiter nõ posset
exire? Quod si localiter ab eo, qui uirtus
dicitur, uirtus exiuit, dicatur: qualiter uir
tus à uirtute discessit? Si uerò talis cre-
dulitas fidei Christianæ uidetur incon-
grua, non alium putemus illum de Chri
sto uirtutis exitum, nisi diuinæ curatio-
nis

Universidad de Deusto Biblioteca

onis effectum. Tunc enim ad mulierem
uirtus saluatoris exiuit, quando in se uir
tutem diuinæ currationis agnouit. Si er
go Dei filius, qui est uirtus & sapientia
Dei, locorum creator & temporũ, quem
admodum tempus omne, sempiternus
præcedit, sic omnem locum immensus
excedit, qui nobis tunc uenire dicitur,
cum nos illuminare dignatur. De ipso
nãq; dicit Euangelista: In mundo erat, &
mundus per ipsum factus est, & mũdus
eum non cognouit. In propria uenit, &
sui eum non receperunt. Quomodo igi
tur & in mundo fuisse dicitur, & in mun
dũ uenisse firmatur? An illud est poten
tiæ, istud gratiæ deputandum? ita plane
Secundum diuinitatem nanq; suam nec
de cœlo unquã defuit, nec inferno, nec
mundo. Omnia enim per ipsum & in ip
so creata sunt, & ipse est ante omnes, &
omnia in ipso constant: secundum gra
tiam uerò tunc in mundum uenit, quan
do pereunti mundo mira pietate subue
nit. Quod etiam ipse testatur dicens:
Non enim misit Deus filium suum, ut
iudicet mundum, sed ut saluetur mun-
dus

dus per ipsum. Est igitur immensus Dei Ioban. 3. B.
filius, sicut pater & spiritus. Quoniam
de ipso dictum est: Magnus est & nõ ha-
bet finem, excelsus & immẽsus. De quo
paulò post dicitur: Post hæc in terris ui-
sus est, & cum hominibus conuersatus
est. Immensus est etiam spiritus sanctus.
Quod sciens propheta, dicebat ad Deũ:
Quò ibo à spiritu tuo, & à facie tua quò
fugiam? Quem spiritũ Dei, ut ipsum san
ctum spiritum propheta memoratus o-
stenderet, dicit Deo: Ne proijcias me à fa
cie tua, & spiritum sanctum tuum ne au
feras à me. Quem spiritum dei ipsum es-
se spiritum sanctũ Apostolus quoq; hac
attestatione significat: Nolite contrista- Ephes. 4. D.
re spiritum sanctum Dei, in quo signa-
ti estis, in die redemptionis. Et alio lo-
co: Qui autẽ hæc spernit non hominem
spernit, sed Deum, qui etiam dedit spiri-
tum suũ sanctũ in nobis. Hunc spiritum
Dei sanctũ sic immẽsum Dauid pronun
ciat, ut Deo, sicut superius memorauiro- Psal. 138.
uus dicat: Quò ibo à spiritu tuo, & à fa-
cie tua quò fugiã? Si ascẽdero in cœlũ, tu
illic es, & si descẽdero in infernum, ades.

Et

Etsi assumpsero pēnas meas in directio-
ne, siue (sicut alia trāslatio habet) ante lu
cem, & habitauero in nouissimo maris,
Etenim illuc manus tua deducet me, &
continebit me dextera tua. Manum pa-
tris filium nullus ambigit nominari, de
quo ipse Deus dicit: Nonne manus mea
fecit hæc omnia? Attamen propheta, ut
Trinitatē æqua iter prædicaret immen-
sam, & patrē significauit, cui dixit: Quò
ibo à spiritu tuo: & ipsum spiritū, à quo
se ire uel fugere nullo modo posse testa-
tur: & filium demonstrauit, ubi se à Dei
manu etiam in nouissimo maris prædi-
cat deducēdum, ut agnoscatur patris &
filij & spiritus sancti una esse immensi-
tas, & una præsentia in omnibus creatu-
ris. Hæc est Trinitas unus Deus, qui sic
cut potuit solus uniuersa condere, sic po
test omnia solus implere. Nec localis in
loco, nec temporalis in tempore, nec ter
minabilis termino creaturę. Nā immen-
sitatē diuinitatis filij Dei, manifesta pre-
dicatione, & eloquiorum diuinorum at
testatione, beatus martyr Cyprianus af-
firmat in epistola de oratione dominica,
dicens:

dicens. Denique magisterio suo dominus
secretò nos orare præcepit, in abditis &
secretis locis, in cubiculis ipsis, quod ma
gis cōuenit fidei, ut sciamus, Deū ubique
esse præsentem, audire omnes & uidere
& maiestatis suę plenitudine in abdita
quoque & occulta penetrare, sicut scriptū
est: Ego Deus approximans, & non de-
us de longinquo. Si absconditus fuerit
homo in absconditis, ego ergo non uidebo eum? Nonne cœlū & terram ego
impleo? Et iterum: In omni loco oculi
Dei speculātur bonos & malos. Et quā-
do in unum cum fratribus cōueniemus,
& sacrificia diuina cum Dei sacerdote
celebramus, uerecundiæ & disciplinæ
memores esse debemus, nō passim uen-
tilare preces nostras incōditis uocibus,
nec petitionem commendandam Deo
cum uultuosa loquacitate iactare, quia
Deus non uocis, sed cordis auditor est,
nec ammonēdus est clamoribus, qui co
gitationes uidet, probante domino &
dicente: Quid cogitatis nequam in cor-
dibus uestris? Et alio loco: Sciēt omnes
ecclesiæ, quia ego sum scrutator renis

& cordis. Beatus certe Cyprianus, Deum
quem dixit ubiq; esse præsentem, audi
re omnes & uidere, & maiestatis suæ ple
nitudine abdita quoq; & occulta pene
trare, ipsum quoq; non uocis sed cordis
asserit auditorem, nec ammonendũ cla
moribus qui cogitationes uidet, ipsum
quoq; ponit dicentem: Quid cogita
tis nequam in cordibus uestris? Et alio
loco: Scient omnes ecclesiæ, quia ego
sum scrutator renis & cordis. Hæc autẽ
quis nesciat à filio Dei dicta? sicut Apo
calypsis Euangeliumq; testatur. Filius i
gitur (sicut sanctus asserit Cyprianus) u
biq; præsens est, idem omnes audit & ui
det, & maiestatis suæ plenitudine in ab
dita quoq; & occulta penetrat, nec cla
moribus ammonendus est qui cogita
tiones uidet. Huic sensui Ioannis Euan
gelistæ dicta cõcordant, qui dicit de qui
busdam: Quia Iesus non credebat semet
ipsum illis, eo quòd ipse nosset omnes,
& quia opus ei non erat, ut quis testimo
nium perhiberet de homine. Ipse enim
sciebat, quid esset in homine. Simile
quiddam beatus Cyprianus etiã ad Ty
beritanos

beritanos scribens, de filij Dei immensi
tate testatur his uerbis: Solus nõ est, cui
Christus in fuga comes est, solus nõ est,
qui templum Dei seruans, ubicunq; fue
rit, sine domino non est. Et si fugientem
in solitudine ac montibus latro oppres
serit, færa inuaserit, fames aut sitis aut fri
gus afflixerit, uel per maria præcipiti na
uigatione properantem tempestas aut
procella submerserit, spectat militem su
um Christus ubiq; pugnantem. In epi
stola quoq; de lapsis, quisquis uolet hęc
inserta reperiet: Videt illa corda & pec
tora singulorum, & iudicaturus non tã
tum de factis, sed & uerbis & cogitatio
nibus nostris, omnium mentes uolunta
tesq; conceptas intra ipsas adhuc clausi
pectoris latebras intuet. Filius ergo Dei
tam authoritate diuina quàm sanctorũ
patrum fideli ueraciq; sententia secun
dam diuinam naturam infinitus immen
susq; probatur, ubiq; præsens, omnia re
plens, testis nunc cogitationum, & ope
rũ, futurus iudex retributorq; cuncto
rũ. Quia uerò idem filius dei uerus deus
natus de Deo patre, uerus homo factus

est pro nobis ex homine: factus est enim
ex semine Dauid secundum carnem, Di
uinæ humanæq; naturæ in se continens
ueritatem, quæ fuerunt ueræ Diuinita-
tis non amisit, & quæ sunt ueræ humani
tatis accepit, unus idemq; secũdum car-
nem de matre temporaliter natus, qui se
cũdum diuinitatem de patre permanet
sempiternus, unus idemq; homo localis
ex homine, qui est Deus immensus ex
patre, unus idemq; secundũ humanam
substantiam, absens cœlo, cũ esset in ter-
ra, & derelinquens terram, cum ascẽdis-
set in cœlum: secundum diuinam uerò
immensamq; substantiam, nec cœlũ di-
mittens, cum de cœlo descendit, nec ter-
ram deserens, cum ad cœlum ascendit.
Quod ipsius Domini certissimo potest
cognosci sermone, qui ut localem osten
deret humanitatem suam, dicit discipu-
lis suis: Ascendo ad patrem meum & ad
patrem uestrum, Deum meũ & Deum
uestrum. De Lazaro quoq; cum dixisset
Lazarus mortuus est: adiunxit, dicens:
Et gaudeo propter uos, ut credatis, quo
niam non eram ibi. Immensitatem uerò

suæ diuinitatis ostẽdens discipulis dicit:
Ecce ego uobiscũ sum omnibus diebus
usq; ad consumationem sæculi. Quo-
modo autem ascendit in cęlũ, nisi quia
localis & uerus est homo? Aut quomo-
do adest fidelib. suis, nisi quia immẽsus
& uerus est Deus? De ipso rursum dicit
scriptura: Quia uerè habitauit Deus cũ
hominibus in terra, de quo Euangelista
dicit: Verbum caro factum est, & habi-
tauit in nobis. Quod uerbum, ut agno
sceretur etiam, cũ caro factum est, & ha-
bitauit in nobis, nunquam discessisse de
cœlo propterea Dauid dicit: In æternũ
Domine permanet uerbum tuum in cœ
lo. De ipso uno eodemq; Dei sempiter-
no filio, & futuro tunc hominis filio, in
quo permansisset uera & immensa Di-
uinitas, & à quo suscipiẽda esset uera lo-
calisq; humanitas. Propheticæ inspira-
tionis agnitione repletus, dixerat Hiere
mias: Hic Deus noster, & non æstima-
bitur alius ad eum. Adinuenit omnem
uiam disciplinæ, & dedit eam Iacob pue
ro suo, & Israel dilecto suo. Post hæc
in terris uisus est, & cum hominibus

conuersatus est. Et quoniam de ipso su-
perius dixerat. Magnus est, & non ha-
bet finem, Excelsus & immensus: ne i-
sta Dei in terra uisio, & cum hominibus
conuersatio, Deum immensum puta-
rent alienasse de cœlo, propter hoc ipse
filius, ut immensitatem diuinitatis suæ
in terra positus demonstraret, & secun-
dum hominem, quem susceperat in ter-
ra positus, secundum Deum, quod sem-
per erat, præsentem se etiam de cœlo
doceret, ait: Nemo ascendit in cœlum,
nisi qui de cœlo descendit filius homi-
nis qui est in cœlo. Non quia humana
Christi substantia fuisset ubique diffusa,
sed quoniam unus idemque Dei filius
atque hominis filius, uerus Deus ex pa-
tre, sicut homo uerus ex homine, licet
secundum ueram humanitatem suam
localiter tunc esset in terra, secundum di-
uinitatem tamen (quæ loco nullatenus
continetur) cœlum totus impleret & ter-
ram. Istam Christi ueram humanitatem,
quæ localis est, ut ueram diuinitatem
(quæ immensa semper est) Apostolica
quoq; doctrina cernimus intimari. Nam
ut

ut Christi ueri hominis corpus localiter
contineri Paulus monstraret Aposto-
lus, ait ad Thessalonicenses: Quo con-
uersi estis ad Deum à simulacris, seruire
Deo uiuo & uero, & expectare filium
eius de cœlis, quem suscitauit, à mor-
tuis Iesum, ipsum utique monstrans cor
poraliter de cœlo uenturum, quem cor-
poraliter à mortuis nouerat suscitatum.
Propterea rursus ait: Nostra autem con-
uersatio in cœlis est. Vnde etiam Sal-
uatorem expectamus dominum Iesum
Christum, qui reformauit corpus humi-
litatis nostræ, conforme corpori clarita-
tis suæ, secundum operationem, qua
potest etiam subijcere sibi omnia. Inte-
rim quoniam huius loci oportunitas
nullo est prætereunda silentio, attenda-
tur hic locus, in quo Beatus Paulus A-
postolus filiũ dicit, omnia sibi posse sub
ijcere, nec patre existimetur cuncta tan-
quam inualido subiecisse, dicit etiam cor
pus humilitatis nostræ reformaturum
conforme corpori claritatis suæ. Quod
fuerũ est corpus Christi, loco potest u-
bique contineri. Hanc ueritatem cor-

poris Christi de cœlo uenturi, Ioannes quoq; confirmat dicens: Ecce ueniet cũ nubibus, & uidebit eum omnis oculus, & qui eum compunxerunt. In libro quoque Actuum Apostolorum, sic eius corporalis intimatur ascensus. Et cum hæc dixisset, uidentibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Cumq; intuerentur in cœlum euntẽ illum: ecce duo uiri astiterunt iuxta eos in uestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? Hic Iesus, quem uidistis euntem in cœlum, sic ueniet, quemadmodum uidistis eum, euntem in cœlum. Cum ergo carne Christi localis absque dubitatione monstraretur, diuinitas tamen eius ubiq; semper esse, Paulo testante, cognoscitur, qui fidelibus dicit: An experimentum quæritis eius, qui in me loquit, Christi? Quomodo autem in eo loqui potuit, si in illo non fuit? Vel quomodo corporaliter ascendit in cœlum, & in suis fidelibus esse prædicatur in terra, si non est in illo diuinitatis immensitas, quæ cœlum implere possit & terram? Nam Corinthijs Paulus

lus dicit: An non cognoscitis uos ipsos? quia Iesus Christus in uobis est. Et ad Ephesios ait. In interiore homine habitare Christum per fidem in cordibus uestris. Est itaq; filius in cœlo, & habitat in nobis in terra, scilicet illa suę immensitatis præsentia, qua in nobis pater spiritusq; sanctus hábitat. Nam Deus pater suam in nobis habitationem sic, Prophetaloquente, monstrauit: Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi pópulus. Propter quod exite de medio eorum, & separamini dicit Dominus. Et immundum ne tetigeritis, & ego recipiam uos, & ero uobis in patrem, & uos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens. Spiritum quoq; sanctum in nobis pariter habitare Paulus ostendit, in Corinthijs scribens: Nescitis, quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in uobis? Ac ne quis eorum, qui spiritum sanctum minorem patre filioq; constituunt, hic ubi dictum est: Spiritus Dei habitat in uobis: ad personã sancti spiritus deneget pertinere, quid in illo replicatu

inambulabo

rus est locor. Vbi Apostolus Timothe-
um sollicitudine paterni amoris infor-
mat: Bonum depositum, inquiens, custo
di per spiritum sanctum, qui habitat in
nobis. Hæc utiq; patris & filij & spiritus
sancti in nobis habitatio, non localis est
sed immensa: non comprehensibilis co-
gitatione, sed uenerabilis fide. Inhabitat
enim Trinitas in suis fidelibus, sicut to-
ta in singulis, sic tota in cunctis, quę nec
cœli terræq; spacio distenditur, nec uni-
uersæ creaturæ termino terminatur, nec
per separatos homines & separata loca
particulariter separatur, nec inferno de-
est, cum terræ non desit & cœlo. Qui e-
nim potuit omnia facere, solus potest
uniuersa replere. Quisquis autem loca-
lem filij & spiritus sancti aduentum ha-
bitationemue considerat, prius est, ut pa-
trem in nobis localiter, non solum habi-
tare, uerumetiam ambulare confirmet,
quem beatus Paulus dixisse asserit per
Prophetam: Quoniam inhabitabo in il-
lis, & inambulabo. Explicetur ergo,
qualiter in nobis filius uel spiritus san-
ctus inhabitat. Nam si hæc humano mo-
re

re credimus metienda, maioris est quan
titatis qui habitare tantummodo dici-
tur, quàm ille qui etiam in nobis ambu-
lare monstratur: Potest enim qui habitat
totum implere quod habitat: qui autem
inambulare dicitur, minor utiq; spacio,
in quo ambulat, absq; dubitatione mon
stratur. Sed hanc cogitationis ineptiam
deterior consequetur absurditas. Procul
dubio enim cordis nostri spacia uide-
buntur ipsa Trinitate maiora, in quibus
sit locus, quẽ filius atq; spiritus sanctus
inhabitando implere possint, & locus
quem in ambulando patre implere
non possit. Quod si hæc non conueni-
unt ueritati, credamus habitationem
Trinitatis secundum immensitatis illi-
us incomprehensibilem maiestatem in-
effabiliter designari. Et cum Deum in
nobis habitare atque inambulare au-
diamus, ita spiritaliter cognoscamus,
ut non credamus, quòd Deus localiter
moueatur in corde nostro, sed quòd cor
nostrum dilatetur in Deo. De qua cor-
dis latitudine Apostolus loquebatur
dicens: Os nostrum patet ad uos ô Co-
rinthij,

Corinthij, cor nostrũ dilatatum est. Eandem autem habentes remunerationem tanquam filijs dico, dilatamini & uos. Vbi paulò post testimonium Prophetæ posuit superius memoratũ, dicens: Vos enim estis templum Dei uiui sicut dicit Deus: Quoniã inhabitabo in illis & inambulabo. Sed nec illud est aliquatenus omittendum, quo manifestissima Trinitatis immensitas, & per omnia non localis, sed diuina mirabilisq; præsentia demõstratur, dum in nomine patris & filij & spiritus sancti, secundum ipsius domini præceptum credentes, ubi cognoscimus baptizari. Si enim omnis Trinitas in baptismate sanctificare credit, omnis utiq; Trinitas adesse monstratur. Cũ autem ubiq; uno tempore per totũ orbem Baptisma celebratur in nomine Trinitatis, si tota Trinitas adest ad significandũ ecce ubiq; mirabiliter exhibet præsentiam maiestatis immensę quoniam solius est Dei, simul uniuersa complere. Si autem non tota Trinitas ubiq; pariter adest, si filius aut Spiritus sanctus putatur deesse, nominandus utiq; in baptismate non

non est, qui ad sanctificandũ adesse non potest. Quisquis ergo putat, æqualitatẽ immensitatis paternæ denegãdam filio uel spiritui sancto, nomen, eorum prius auferat de baptismatis sacramẽto. Inhoc igitur quàm maxime fidei catholicæ ueritas agnoscitur, quæ recte in nomine patris & filij & spiritus sancti baptizare cõsueuit, quoniam omnẽ Trinitatẽ ubiq; pariter adesse confidit. Posset adhuc immensitas diuinitatis filij Dei testimonijs innumerabilibus demonstrari: sed nos maluimus pauca de plurib. ponere, uolentes etiam secundum librum celerius terminare, quàm maxime prospicientes, ut in his, quæ uestræ clementiæ destinamus, animum regalibus curis fœliciter occupatũ, non lectionis prolixitas oneret, sed manifestatio ueritatis informet. Proinde quæ de immensitate diuinitatis filij Dei disputata sunt, isto cõcludamus termino, ut ea quę de Sacramento dicenda sunt Dominicæ passionis, alio rursus incipiamus exordio.

BEATI

BEATI FVLGENTII AD TRASIMVNDVM REgem, de Sacramento dominicæ paſsionis liber tertius.

QVanquã ſecundo libro, ſuperni múneris opitulatione ſubnixi, diuinitatem illius Dei probauerimus immenſam, nec tẽpore ſcilicet nec loco concluſam, utpote quæ omnia replet, omnia continet, omnia ſempiternitate præcedit, omnia pariter immenſitate concludit, quod id circo quàmmaxime curauimus demõſtrandum, ut ſi quid nunc uſque ſpiraliter de Deo nequeunt cogitare, localis in Dei filio ſuſpicionis abſoluerentur errore; non minor nobis eſt ſollicitudo reſidua, tertij quoque huius uoluminis abſoluendi, quo de Sacramento dominicæ paſsionis, quod ipſe, qui pro nobis paſſus eſt, donauerit, ſumus utique tractaturi. Vbi non minimo

mo timore concutimur, nec leui formidine perurgemur. Sumus enim prorſus (quantum ad nos attinet) explicationi tantę profunditatis inualidi. Sed ille, qui aperuit os mutum, & linguas infantium facit diſertas, ipſe (ſicut confidimus) dabit ſermonem directum & bene ſonantem in os noſtrum, tantamq; huic operi (quod per nos dignatur miſericorditer operari) demonſtrãdæ ueritatis gratiam largietur, ut manifeſtis ſcripturarum clareat documentis, & rectitudo Catholici dogmatis, & tortuoſus error ac multiplex hęreticæ prauitatis. Sunt enim quidam, qui de ſacramento dominicæ paſsionis aliter, quàm ſe pietas habet, cogitantes, dum ſalutem quærunt, diſpendium ſalutis incurrunt: & dum in Deo id accipiunt, quod in hominibus cernunt, quadam uelut lancea peruerſæ loquutionis latus percutiũt ſaluatoris: & cum increduli milites detrahere auſi non fuerint morienti quidam nunc ſub Chriſtiani nominis fuco non metuunt derogare regnanti. Hi ſunt, qui cum in

uno Christo Deo uero homineq; per-
fecto humanam diuinarumq; forlitan
nequeunt, aut certe negligunt, secũdum
naturalem ueritatem considerare sub-
stantiam, in id erroris incurrunt, ut non
humanam in Dei filio naturam, manen-
te diuinæ uirtutis immutabilitate consi-
derent, sed ut diuinam substantiam diui-
næ infirmitatis passibilitate dedecorẽt.
Quod utiq; diuino spiritu præuidens,
dicebat Apostolus: Verbum enim cru-
cis, pereuntibus quidem stultitia est. His
autẽ, qui salui fiunt, uirtus Dei est. Pe-
reunt in uerbo crucis, non solum, qui pu-
tant Dei filium, quæ humanana sunt in
carne pati non potuisse, uerumetiã, qui
credũt diuinitatem filij Dei, dolores uel
passionem substantialiter in cruce sen-
sisse. Quomodo autem uerbum cruces
uirtus est Dei, si in cruce diuina substan-
tia potuit infirmari? uel qualiter nos ad
immutabilitatis atq; incorruptionis gra-
tiam perducturus est Christus, si ipse se-
cundum diuinam naturam probatur in
deterius commutatus? Cum diuinæ na-
turæ sit, proprium nec defectum capere
nec

nec profectũ. Igitur quid in Christo sem
per impassibile, quidũe ante mortẽ car-
nis passibile fuerit, tractaturi, primitus li
bello huic inserenda duximus, quæ de
uno Christo Deo homineq; credimus
& tenemus. Ne quis, cum in uno Chri-
sto cœperimus ea, quæ ad proprietatem
diuinę humanæq; naturæ pertinent, de-
monstrare, aut duos Christos nos existi-
ment credere, secundum utranq; natu-
ram, aut quartam à nobis inseri putet
Trinitati personam. Nos enim fidem re-
tinentes Euangelicæ ueritatis, sic in Me-
diatore Dei & hominũ homine Christo
Iesu, propria uniuscuiusque naturæ co-
gnoscamus, ut unitatem personæ nulla-
tenus diuidamus: scientes, quòd sic utri-
usque in Christo substantiæ manserit u-
nita proprietas, ut in carne patiens im-
passibilis Deus, & ueram passionẽ (quia
uoluit) in uera carne sentiret, & in diuini
tate prorsus impassibiliter permaneret:
nec alius in carne passus fuerit, nisi ille,
qui in uera carnis passione, impassibilis
omnino permãsit: nec alius semetipsum
morti dignatus sit tradere, quãm ille qui

sic potuit moriendo mortem uincere,
ut mortem non posset in morte senti
re Sed hæc qualiter in unitate persona,
substantiarum in Christo proprietate se
uata, dicamus, professionis nostræ seriè
subiecta monstrabit. Credimus igitur
Dei filium, ante omne prorsus initium,
hoc est, sine aliquo suæ natiuitatis initio
de patris substantia genitum, Deum de
Deo, Dominum de domino, non ex ni
hilo, quia de patre, non nuncupatiuum,
quia nomen habet ex ueritate naturæ,
non ex aliqua natura, quia non aliquid
fuit coeternũ Deo, unde origo filio pre
staretur, nec posteriorem filium eo qui
genuit nec minorem, sed (sicut etiam in
secundo libello diximus) patri prorsus
& sempiternitate immẽsitatis, & immu
sitate sempiternitatis æqualem, immuta
bilem mutabilium conditorem, intem
poralem temporalium factorem & tem
porum, quem nullus cõtinet locus, quo
nullus caret locus, quia cũcta replet Cre
ator immensus, qui non propterea non
est deus, quia dicitur genitus, sed ideoque
rus dignè creditur, quia de patre substã-
tialiter

tialiter genitus prædicatur. Quod enim
dicitur genitus, non hoc est nomen diui
nitatis in filio, sed nomen est natiuitatis
in Deo, ut quem constat de patre natu-
raliter genitum, constet non aliud esse
quàm Deum. Hic itaq; de patre sempi-
ternus existens, unam tenuit cum Deo
patre naturam, sed propriam sumpsit ex
genitore personam, quia diuina natiui-
tas, non diuisionẽ naturalis unitatis ha-
buit, sed personam filij subsistentis à pa-
tre distinxit, & ex uocabulo patris alium
qui natus est monstrat, ut errorem Sabel
lianæ confusionis excludat, sicut ipse fi-
lius protestatur, dicens: Alius est, qui te-
stimonium perhibet de me. Et scio, quia
uerum est testimonium, quod perhibet
de me. Et ut ostenderet, quem alium di- Ioan. 5. E.
ceret, post pauca subiecit: Qui misit me
pater, & ipse testimoniũ perhibet de me
Alio loco similiter suã personam patris-
que discernens: Non sum, inquit, solus, Ibid. 8. B.
quia pater mecũ est. Ad hanc distinctio-
nem geminæ personæ & professionẽ u- Ibid. 12. F.
nius substãtiæ in patre & filio perdocen
dã, ipse filius dicit: Qui credit in me, non

credit in me, sed in eum qui misit me, &
qui uidet me, uidet eum qui me misit.
Vnus est igitur filius ex patris natura ge
nitus, qui ideo unigenitus dicitur, ut ex
proprietate paternæ naturæ unus & ge
nitus demonstretur. Sed hic, qui unige
nitus ex patre naturaliter dicitur, sicut in
separabilis est unitate naturæ, sic inconfu
sibilis permanet proprietate personę.
Ob hoc se tantummodo Dei filius uni
genitum nominat, dicens: Sic enim dile
xit Deus mundum, ut filium suum uni
genitũ daret, ut omnis qui credit in eum
non pereat, sed habeat uitam æternam.
Et paulò post: Qui credit in eum, non iu
cabitur, qui autem non credit, iam iudi
catus est, quia non credit in nomine uni
geniti filij Dei. De solo Ioannes quoque
protestatur, & dicit: Verbũ caro factum
est, & habitauit in nobis, & uidimus glo
riam eius, gloriam quasi unigeniti à pa
tre, plenum gratię & ueritatis. Verbum
caro factum, plenũ est gratiæ susceptio
nis humanæ, quia Christus nihil in se mi
nus hominis habet: idemque unigeni
tus à patre, plenus est ueritatis paternæ

substantiæ, quia omnem in se diuinita
tis paternę plenitudinem naturaliter ha
bet. Plenũ igitur gratię & ueritatis Euã
gelista cognouit, quem unum eundem
que uerum hominem gratia ueræ incar
nationis ostenderet, & uerum Deum u
nigenitum à patre natiuitatis æternæ ue
ritas declaret. Quid autem filio prodest,
ut nuncupetur unigeniti nomine, si pri
uatur uocabuli ueritate? Frustra nanq;
unigenitus dicitur, si in eius generatio
ne non naturalis de Deo generante ue
ritas, sed creationis ex donante largitas
prædicatur. Et alijs enim, quotquot re
ceperũt eum, dedit eis potestatem filios
Dei fieri. Quod si etiam unigenitus fi
lius factus dicitur ex gratia, non uere ge
nitus ex natura, proculdubio nomen &
ueritatem unigeniti perdidit, postquam
fratres habere iam cœpit. Priuatur enim
huius ueritate nominis, si in unigenito
nõ est de patre ueritas naturalis. Etenim
in filijs Dei, qui non de patris natura sub
sistunt, adoptiuæ communio dignitatis
diuersitatem munerum potest habere,
non nominũ. Et adoptantis gratia, cun

ctis ex Deo nascentibus, quamuis diuet
sæ retributionis munus pro laboris me-
rito repromittat, unum tamen cũctis fi-
liorum nomen accommodat, & una per
fidem ueram renatis uita cœlestis regni
promittitur: quamuis differens regna-
turis gloria tribuatur, Paulo Beato di-
cente: Alia claritas solis, & alia claritas lu-
næ, & alia claritas stellarum. Stella enim
ab stella differt in claritate, sic & resurre-
ctio mortuorum, & his tamen omnibus
Matth.25.c. pro illa potestate, quam eis dedit, filios
Dei fieri, simul dicetur dextris: Venite
benedicti patris mei, percipite regnum,
quod paratũ est uobis ab origine mun-
di: simul etiam de omnibus dicitur: Iusti
autem ibunt in uitam æternam. Aequa-
liter igitur tenebit cunctos Dei filios u-
nigenitas adoptiui nominis, licet meri-
torum qualitatem monstratura sit diffe-
rentia claritatis. Nec in eo, quòd spirita-
les esse cœpimus natiuitatis exortu, di-
scernimur nomine, quamuis ex profe-
ctu simus discernẽdi mercede. In eo nam
que, quòd uoluntariè genuit nos uerbo
ueritatis, pariter filios nuncupauit gra-

tia genitoris. Quòd si diuina illa filij sem
piternaq; natiuitas, non de natura Dei
patris, sed ex gratia creditur substitisse,
non debet unigenitus uocari, sed tan-
tummodo genitus. Quoniã sicut ei no-
men geniti largitas adoptionis paternæ
contribuit, si eum ab unigeniti nomine,
nobis quoque tributa communio pater
næ adoptionis exclusit. Vnigenitus e-
nim non uocatur, quamuis genitus pos-
sit uocari cum genitis. Quod si ita est, de
leatur, quod Ioannes ausus est nomẽ u-
nigeniti scribere, ut probetur falsum, qd
meruit de pectore ueritatis haurire. Si
uerò proprietas unigenita manifestè de-
monstrãda est significationis indicio, sic
multi filij Dei dicantur ex gratia, ut co-
gnoscatur unus genitus ex natura. Quis
enim natus est Deus uerus de Deo ue-
ro, nisi unigenitus filius, qui est in si-
nu patris? Quem ideo solum à cæteris
Dei filijs exceptio segregat incommu-
nicabilis nominis, quia in solo perma-
net de patre ueritas naturalis. Hic uerus
Deus & uita æterna, cum in forma Dei
esset, non rapinam arbitratus esse æqua-

lem Deo, semetipsum exinaniuit, formã
serui accipiens, æqualitatem enim Dei
ueri Deus uerus non rapuit, quam uni-
tate naturali sempiternus cum genitore
possedit. Idcirco unigenitus Dei filius,
etiã quando formam serui accipiens, se-
metipsum exinaniuit, plenus gratiæ ue-
ritatisq; permansit. Vidimus, inquit Io-
annes, gloriam eius, gloriam quasi uni-
geniti à patre, plenum gratiæ & uerita-
tis: Hoc est utiq;, quod in uno eodemq;
semetipsum exinaniẽte, & pleno gratiæ
& ueritatis, accepta serui forma, uerita-
tem uoluntariẹ prorsus exinanitionis o-
stendit, in coæterna permanens Dei for-
ma, plenitudinẽ gratiæ ueritatisq; mo-
strauit. Quæ est igitur illa unigeniti ex-
inanitio, nisi accepta passibilis & morta-
lis humanitas Christi? Quæ autem est
unigeniti plenitudo, nisi permanens im-
passibilis atq; immortalis diuinitas Chri-
sti? in quo perfectus homo plenus est
gratiæ, & in quo perfectus Deus plenus
est ueritatis. Quod procul dubio pleni-
tudinis nomen, ut diuinitatis esse mon-
stretur. Apostolum de Christo loquen-

tem pariter audiamus: quia in ipso inha-
bitat omnis plenitudo diuinitatis corpo-
raliter, & estis in illa repleti. Quę autem Colos. 2. B.
sit, quæ in Christo inhabitat, plenitudo
diuinitatis, Ioannes ostendit: Verbum,
inquit, caro factũ est, & habitauit in no-
bis. De ista plenitudine Baptista Ioan-
nes nos asserit accepisse, dicẽs: Et de ple-
nitudine eius nos omnes accepimus &
gratiam pro gratia. Vnus igitur idemq;
Christus Dei & hominis filius, qui & se-
metipsum exinaniuit, & plenus gratiæ
ueritatisq; permansit, uere mutabilis fa-
ctus, immutabilis manens, uere passus,
passioni non subiacens, uere mortuus,
mortem non sentiens, sed extinguens.
Hęc autẽ cuncta unus Christus & ges-
sit et pertulit, quia in uno eodemq; Chri-
sto uera diuinitatis ueraq; humanitatis
natura permansit, dum Deus non con-
fusus homini, sed unitus, sic in una per-
sona utriusq; naturæ permanentis indi-
cia demonstrauit, ut uerus Deus & ple-
nus ueris diuinisq; uirtutibus in homi-
ne clareret assumpto, & ueritas infirmi-
tatis humanæ uerum plenumq; homi-

nem monstraret in Deo. Propter quod Beatus Apostolus unum eundemque Christum & crucifixum prædicat, & dei uirtutem sapientiamq; pronunciat, dicens: Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam, ipsis autem uocatis Iudeis atq; Græcis Christum dei uirtutem & Dei sapientiam. Et ut infirmitate susceptionis humanæ magnitudinem diuinæ uirtutis monstraret, adiecit: Quod enim stultum est Dei, sapientius est hominibus, & quod infirmũ est Dei, fortius est hominibus. Ille igitur dei filius, Dei uirtus, & Dei sapientia, in exordio redemptionis nostræ, diuersam quidem peregit in homine, quàm quod semper habebat in patre. Quia uidelicet aliud ibi maiestatis natiuitas habuit, aliud hic pietas redemptionis exegit. In illo enim sempiternę natiuitatis arcano, sempiternus atque incommutabilis pater, alterum genuit nõ diuersum, & quãtum generando protulit, tantus ipse permansit, personaliter distinxit à se, quem naturaliter totum habet in se. Hoc ipsius filij

filij nobis manifestatur eloquio, dicentis: Ego in patre, & pater in me. In confusibiliter ergo unit utrunque natura, quamuis inseparabiliter discernat utrunque persona. Ideo filius ipse testatur: Ego & pater unum sumus. Per hoc quod unum dicit, non separatur à Deo diuinitas: per hoc, quod dicit sumus, non conditur in genitore natiuitas. Hic autem dum nostrę redemptiónis commertium gereretur, pleno ueroque homini plenum uerumque Deum decebat uniri, sic tamen, ut in unitate personæ, nec in homine Deus, nec homo posset in Deo confundi. Nunquam enim quisquam hominum, ad uincendum humani generis inimicum, fuisset idoneus, si in Mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu, aut aliquid fuisset hominis minus, aut homo à Deo susceptus, diuina fuisset susceptione consumptus. Non autem humana natura poterat in reparatione consumi, cuius pars damnata non consumetur æternitate supplicij. Cum autem pœnæ sit consumere, gratiæ reparare, redemptor humani

mani generis, plenus cõfitendus est Deus, plenum suscipiens hominem, plenus gratiæ, qua homo fieri dignatus est Deus, & plenus ueritatis, qua deus ipse, qui homo factus, permanet immutatus. Sicut per Prophetam antè iam dixerat: Videte, quia ego sum, & non sum mutatus. De quo etiam Paulus Beatum Dauid cecinisse commemorat: Mutabis eos, & mutabuntur, tu autem idem ipse es. Vnus ergo idemq; Christus, in eo quòd plenus gratiæ, nihil minus habens humanæ naturę, plenus homo natus ex homine, & in eo quòd plenus ueritatis, nihil minus paternæ diuinitatis habens, Deus plenus generatur ex patre. Nam non erat plenus gratiæ unigenitus à patre, si in Dei filio minus fuit aliquid hominis: nec erat plenus ueritatis, si in eo dē hominis filio, minus fuit aliquid deitatis. Ille igitur ineffabilis Deus de patre naturaliter sine initio genitus, postquã uenit plenitudo temporis, ut missus à patre fieret ex muliere, fieret sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus, totus regnans

in sinu patris, totus semetipsum formans in utero uirginis. Neque enim pars eius remansit in patre, & pars eius descendit in uirginem, cum totus in patre maneret quod erat, & totus in uirgine fieret, quod nõ erat: totus cum patre, totum implens & continens mundum, totus sibi in utero uirginis ædificans domum. Scriptum est enim: Sapientia ædificauit sibi domum. Totus in patre sempiterno, totus in homine suscepto: totus in cœlo, totus in mundo, totus etiam in inferno, sic in se totum hominem uerus Deus & summus accepit, & sic plenitudo diuinitatis ueritate diuinę humanęq; substantiæ inconfusibiliter permanente semetipsum pleno coniunxit homini, ut unitate deinceps in æternum maneret personæ, nec homo Christus à sua diuinitate, nec idem Deus Christus à sua posset humanitate disiungi: Hoc enim infirmitatis nostræ medela poscebat, ut sicut naturalis unitas in patre manet & filio, sic personalis unitas maneret in Christo: & sicut personalis duas non facit in patre & filio substãtias, sic naturalis

lis discretio duas non faceret in Christo personas. Rursus, sicut unitas naturalis patrem non confundit & filium, sic unitas personalis hominem non confudisset & uerbum: & quemadmodum à genitore Deo per unitatem naturæ numquam segregari potest unigenitus filius, sic à susceptore Deo per unitatem personæ nunquam posset homo separari susceptus. Sic tamen, ut quamuis Christus nec confundi posset aliquando nec diuidi, unus tamen atque idem Christus & ex ueritate passionis humanæ, quæ nostra fuerant, redderet, & ex ueritate impassibilitatis diuinę, quę suæ fuerant, tribuisset. Vt dum ille pauper efficeretur, in suis diuitijs manens, nos ex pauperibus diuites faceret, quibus suæ paupertatis infinitas diuitias contulisset. Quod Vas electionis manifestò uidetur denunciare sermone, dicens: Scitis enim gratiam domini nostri Iesu Christi, quia propter uos egenus factus est, cum esset diues, ut illius paupertate uos diuites essetis. Hoc igitur personæ inseparabilis unitas, in qua Deus & homo unus

nus est Christus, fecit, ut & homo Christus per gratiam nasceretur ex Deo, salua ueritate ac plenitudine humanæ naturæ & idem Deus Christus uoluntarie pateretur in carne, salua impassibili plenitudine diuinæ substantiæ. Quoniam sicut unus est, (De quo Apostolus dicit: Quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus Benedictus in sæcula,) sic unus est de quo idem dicit Apostolus: Nam etsi crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute Dei. Vnus est igitur Christus, in quo crucifixo uera fuit infirmitas carnis & in quo uiuente uirtus ueræ claruit deitatis: quod humanum est, habens deus in ueritate humanæ, & quod diuinum est, habens homo in ueritate diuinæ substantiæ. Hinc incomprehensibilis in cruce, inuiolabilis in uulnere, impassibilis in passione, immortalis prædicatur in morte. Hæc dum quidam minus attendunt, diuinitatem Christi non dubitant subijcere passioni, & autantes Christum in carne passum, putant Deum carni fuisse compassum. Minus

Rom. 9. A

Universidad de Deusto Biblioteca

nus attendentes diuinam illam atq; im-
mutabilem filij Dei substantiam, & in
carne passibili passionem suscepisse, &
cum carne passionē sentire non posuis-
se. Quod utiq; Beatus Petrus in ueritate
diuinæ inspirationis confirmat, & dicit:
Christo igitur in carne passo, & uos ea-
dem sciētia armamini. Qui si sciret Chri-
sti diuinitatem fuisse passibilem, suffeci-
set, ut diceret: Christo igitur passo: nec
addidisset, in carne. Sed quoniā nouerat,
in uno eodemq; Christo, & passibilem
ante mortem fuisse humanam naturam
& impassibilem semper diuinam mane-
re substantiam, propterea Christum pas-
sum fatetur in carne, cuius diuinitatem
nouerat prorsus impassibilem perma-
nere. Sed forsitā dicetur, Christum ideo
in care passum prędicari, quia diuinitas,
quæ ante carnem pati non potuit, passi-
bilem suscipiens carnem, passionē quo
que cum carne persensit, quia pro suscep-
tione passibilis carnis, ipsa impassibi-
lis in passione permanere non potuit.
Quod si ita est, primum mutabilis asseri
tur diuinitas Christi, & Apostolo cōtra
ditur

ditur, qui filium Dei Iesum Christum im-
mutabilem prædicans, euidenter Corin
thijs dicit: Dei enim filius Iesus Christus
qui in uobis per nos prædicatus est, per
me & Syluanum & Timotheum, non
fuit, est & non, sed est in illo fuit. Quod
ut ipsum, est prorsus immutabile demō-
straret denuo sic ad Hebræos loquitur,
ubi euidenter de filio memorat dictum:
Tu in principio Domine terram funda-
sti, & opera manuum tuarum sunt cœli.
Ipsi peribunt, tu autem permanes, & o-
mnes sicut uestimentum ueterascent. Et
uelut amictū mutabis eos, & mutabun-
tur, tu autem idem es. Quid autem est i-
dem esse, nisi immutabilem esse? Sicut
de se ipse testatur dicens. Ego sum, qui
sum. Et dices filijs Israel, qui est, misit me
ad uos. Quod siquis inter patrē filium-
que diuinitatis cupiens differentiam de-
monstrare, locum istum, quo dictū est:
Ego sum, qui sum: personæ solius patris
asserat conuenire primum meminerit,
quia patrem Moysi apparuisse fatebitur
deinde, quia sibi in propria substātia pa
ter apparuit: Ergo pater inuisibilis fuit.

Quod si etiam nunc uisibilis permanet, iam non est corpóreis óculis inuisibilis Deus. Si autem tunc quidem substãtialiter uisus, postmodum inuisibilis putatur effectus, ergo Deus ante mutabilitati subiacens, imperfectus utique fuit, & postmodũ perfectũ, immutabilis factus, statũ plenæ perfectionis accepit. Quod si ex imperfecto pfectus est factus, quarendus est alius, qui semper fuisse perfectus credatur, à quo iste, q̃ imperfectus fuit, donum perfectionis accepit. Si uerò hæc Christianæ mentes auresq̃ non tólerant, credatur deus nunquã per prædicam uisibiliter hominibus apparuisse substãtiam, sed per subiectam (sicut ipse uoluit) creaturam, & pariter inuisibilis, sicut pater, credatur & filius, qui sicut temporalis permanens, potuit temporalia cóndere, sic inuisibilis permanens, potuit in his, quæ uisibilia condidit, uisibiliter apparére, tametsi personæ patris à quolibet assignetur hic locus, quo dicitur: Ego sum qui sum: nec sic filius ab æqualitate immutabilitatis paternæ creditur secernendus. Quoniam sicut

pater dicit: Ego sum qui sum: sic de filio dicit Apostolus, sicut supra posuimus: Non fuit est & non, sed Est in illo fuit. Et rursum: Tu autem idem es. Cum itaque illud singulare Est, sicut inuenitur in patre, sic reperiatur in filio, aut uterque immutabilis creditur, aut uterque mutabilitati subditur. Sed quoniam ualde impium est, ut patrem mutabilem dicamus, hoc sine dubio pium est, ut sicut immutabilem patrem, sic immutabilem filium prædicemus. Et si immutabilis est diuinitas filij, nihil ei utique accessit aut decessit in tempore, quoniã nihil mutabilitatis recipit, quod immutabile naturali ueritate subsistit. Restat igitur, ut diuinitatem Christi, quam immutabilem sancta scriptura commendat, sic passam fateamur in carne, ut eam tamen credamus compassam non fuisse cum carne. Ideo enim Deus in carne passus est, quia passibilem carnem Deus accepit: ideo autem carni compassus non est, quia in carne patiens impassibilis natura diuina permansit, communem passionem diuinitatis

nitatis & carnis, unitasq; personæ fecit in Christo, non diuinę humanæq; naturæ confusio. Per hanc unitatem personę dominus gloriæ asseritur crucifixus, dicēte beato Paulo: Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent: Propter hāc unitatem personæ Author uitæ dicitur interemptus, sicut in Actibus Apostolorum Petrus Iudæos increpat, dicens: Et petijstis uirum homicidam donari uobis: Authorem uerò uitę interemistis. Quis autem quemlibet hominem uitæ authorem diceret, nisi pro nobis Deus hominem suscepisset? Ex quo igitur Deus, uitæ Author, hominem in unitate personæ suscepit, ex eo ille homo nomen uitæ authoris obtinuit: sicut ex eo, quod Dei filius hominem suscepit in utero uirginali, ex eo simul dei filius & homo unus cœpit Dei filius nominari, Angelo dicente ad Mariam: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi, ideoq; quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. De quo etiam paulo superius eidem uirgini dicit: Ecce concipies in utero, & paries filium, & uocabis nomen eius Iesum. Hic erit magnus, & filius altissimi uocabitur. Non solum uerò filius Dei, secundum id quod natus est de homine, dictus est Christus, uerumetiā homo ille Deus dicitur, pro eo quod est à Deo susceptus. Quod nobis indubitanter Psalmorum liber ostendit, in quo dicitur: Thronus tuus in sæculum sæculi, uirga æquitatis uirga regni tui. Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Hanc autem unctionem ad hominem potius referendam beatus Petrus ostendit, dicēs: Iesum à Nazareth, quem unxit Deus spiritu sancto & uirtute. Quæ igitur à Nazareth, nisi humana in Christo, natura potuit prædicari? Nam in tantum à Nazareth non diuinitas Christi, sed humanitas prędicatur, ut etiā Philippus, quē à Nazareth dicit, Ioseph filium æstimaret, sicut à Nathanael loquens: quem scripsit Moyses, inquit, & Prophetę, inueni mus Iesum, filiū Ioseph à Nazareth. Hic igitur qui spiritu sancto unctus dicitur

Deus Dauidico carmine nominatur.
Qualiter autē homo ille habere potuit
Dei nomen, nisi quoniam à Deo suscep-
tus, unam cum eo possedit nominis di-
gnitatem? Sed si in eo quod dicitur: Vn-
xit te Deus Deus tuus: diuina creditur
acipienda natura, in qua putatur filius à
Deo unctus, eguit profecto Deus uerus
sanctificationis munere, priusquam ho-
mo uerus idem nasceretur in carne. Di-
catur ergo, quid potuit esse Dei filio san-
ctius, cuius unctione sanctificatio illi,
aut daretur ante non habita, aut perfice-
retur quæ inerat imperfecta? Et si ali-
quid dicitur Dei filio melius, (cui solum
præferendum existimant patrem) sine
dubio, quicquid illud est, patri fatebun-
tur æquale. Sed siue coæquetur, siue eti-
am postponatur patri, filio interim, quic-
quid aliud est, præferatur. Iniuste ergo
in Baptismate patri & filio spiritus san-
ctus iungitur cum potius illud debuerit
patri filioq; coniungi, quod potioris me-
rito sanctificationis filio debuit ante-
poni. Qualis uerò uirtus illa credetur,
quæ diuinitatem filij Dei unctione san-
ctifica-

Psal. 44.

ctificauit, & eius carnem sanctificare nō
potuit? Nam utique si posset Christum
hominem plenè sanctificare, non opus
erat, ut ungeretur sancto spiritu & uir-
tute. Attendatur ergo, ne forsitan & ip-
so Dei filio & illo, qua unctus uirtute
dicitur, potior atque sanctior credendus
sit spiritus sanctus. Iesum enim à Naza-
reth, hoc est filium Dei secundum car-
nem, sicut Beati Petri manifestat asser-
tio, unxit Deus spiritu sancto & uirtute.
Quod si homo Christus sine sancti spi-
ritus gratia, plene sanctificari non potu-
it, superflua dicēt collatio illius unctio-
nis. Si autē sine sancto spiritu plene san-
ctificari non potuit, & plenam sanctifica
tionis gratiā sine spiritu sancto Christus
homo nō habuit, utpote quem pater san
ctificauit & misit in mundum, & qui de
seipso dixit: Et ego sanctifico me ipsum
& in quo sancti spiritus sanctificatio si-
militer agnoscitur, quoniam unxit eum
Deus spiritu sancto & uirtute: quomo-
do quis spiritum minorem patre uel fi-
lio audet dicere, sine quo sanctificatiōis
perfectionem uidet cōstare non posse?

Iohan. 10. C.

Quod autem dubitatur olei nomine spi
ritum sanctum demonstratum, cum Da
uid & Petrus, tam olei quam sancti spiri
tus uocabulo, unum prædicent uncti o
nis dominicæ sacramentum? Dauid e
nim dicit Vnxit te Deus deus tuus oleo
exultationis, præ participibus tuis. Et u
tique hominē significat, cum participes
nominat. Nam illa diuinitas filij dei, nul
lius creaturæ habet participiū, quia cum
creatura nō habet naturale consortium.
Deus ergo in carne unctus est, ut in illo
homine Christo, quem sine peccato ma
ter & concepit & peperit, plena diuinæ
sanctificatiōis agnosceretur gratia, quæ
nomine Trinitatis esset fidelibus confe
renda. Propterea beatus Petrus dicit: le
sum à Nazareth, quem unxit Deus spiri
tu sancto & uirtute. Et tamen ille Iesus à
Nazareth Deus in psalmo dicitur, Vnde
quæso, nisi quoniam Deus & homo u
nus est Christus? Et ideo manente in u
nitate personæ naturali hominis & Dei
inconfusa & inseparabili ueritate: sicut
Deus sicut Christus in homine nomen
hominis sumpsit, sic idem homo Chri
stus

stus in Dei uocabulum deitatis accepit.
Nam si non ex coniunxione naturali,
nomen Dei & hominis unitas persona
lis habet in Christo, consequenter secun
dus homo, quem de cœlo cœlestem pre
dicat Paulus, nihil habere naturaliter pu
tetur ex uirgine, & secundum cœlestem
naturam, cœlestis carnis dicatur habere
substantiam. Presertim, quoniā ipse quo
que de se Dominus profitetur: Nemo a
scendit in cœlū, nisi qui de cœlo descen
dit, filius hominis qui est in cœlo. Quod
si cœleste corpus, & non humanum su
scepisse credendus est Christus, quomo
do ueritate Dauidici Psalmi uaticinatio
fulcietur? ubi scriptum est: Vt inhabitet
gloria in terra nostra, ueritas de terra or
ta est. Christum autem quis negare au
deat ueritatem, cum ipse se hoc nomine
nuncuparit, dicens: Ego sum uia ueritas
& uita. Si ueritas igitur de terra orta est,
quomodo secundus homo de cœlo cœ
lestis, nisi quoniam à Dei filio suscepta
materies terreni corporis, in cœleste no
men transiit per consortium Deitatis?
Et quomodo rursus filius hominis de
scen

ſcendit de cœlo, niſi quia filius Dei non
locali motu, ſed pietatis deſcendit affe-
ctu? Qui ſicut in carne ſuſcepta, ex ho-
mine dignatus eſt naſci, ſic pro una Dei
ſuſcipientis & hominis ſuſcepti perſona
qui Dei filius erat, dignatus eſt hominis
filius nuncupari. Ad hanc unitatem per
ſonæ, ſine ulla confuſione utriuſq; ſub-
ſtantiæ cognoſcendam. Chriſtus diſci-
pulos interrogat, dicens: Quem me di-
cunt homines eſſe? filiũ hominis Cum-
que illi oppinionem uulgi protinus in-
dicarent, tunc propria ab eis qualitas ue
ræ fidei experitur, ut erroris humani fal-
ſitas auferatur. Hæc igitur eſt Domini
interrogatio conſecuta. Vos aũt quem
me eſſe dicitis, me uti? filium hominis.
Ibi iam Petrus Apoſtolus reuelationis
diuinæ firmamento ſubnixus, generalis
ſalutis confeſſus eſt ſacramentum: Tu
es, inquit, Chriſtus filius Dei uiui. Quid
eſt hoc? Quantum ad ignaros congruit
interrogationi reſpõſio. Petrus enim de
filio hominis interrogatur, & ipſe Dei fi-
lium confitetur. Nunquid interrogante
Ieſum minus audiuit, aut ipſe ueritatem in

Mat.16.C.

in confeſsione non tenuit? Abſit. Quo-
modo error hominis ore laudari poterat
ueritatis: Sed quid uerè Chriſtus fuit,
hoc interrogãs dixit. Et quod uere Chri
ſtus fuit, hoc ex ore Petri confitentis au-
diuit. Filius enim hominis Chriſtus Dei
uiui filius fuit. Nec immerito diuina uo
ce promeruit beatitudinem qui propria
uoce fidei protulit ueritatẽ. Propter hoc
audit: Beatus es Simõ Bariona, quia ca-
ro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pa-
ter meus qui eſt in cœlis. Etiã ipſe Chri-
ſtus Dei ſe utiq; iã confeſſus eſt filium,
cũ à patre ſuo, qui eſt in cœlis. Petro aſſe
ruit reuelatũ. Nec hoc tamen ocioſe præ-
tereundum exiſtimo, quod Chriſto pri-
mũ ſe filium hominis nũcupato, Petrus
dicit: Tu es Chriſtus filius Dei uiui. Ete-
nim dei filius carnis humilitate ſuſcepta,
debuit in ſe ſacramentũ magnæ pietatis
oſtẽdere, homo uerò redẽptus, debuit in
hominis filio, uerã diuinæ natiuitatis ſub
ſtantiã prædicare, ut dũ à redemptore be
neficiũ gratuitæ miſerationis oſtenditur
à redẽpto diuinæ cõfeſsionis obſequiũ
redderetur. Et nemo uerum Deum de
na-

natura patris ambigeret, quem ex homi
nis natura uerum hominem cognouis
set. Ac per hoc, quem hominem uerum
constaret esse passionibus hominis, eum
dem uerum Deum crederemus operib,
deitatis, ipso filio dicente: Si mihi nõ uul
tis credere, uel operibus credite. Vnus
ergo atq; idem Christus, qui infirmitate
humana passionem pertulit, & miracu
la beneficiorum omnipotentia uirtutis
diuinę perfecit. Ab ipso nanque conce
ptionis uirginalis exordio, sic in Christo
personalis unitas mansit, & sic utriusq;
naturæ inconfusa ueritas perdurauit, ut
nec homo à Deo diuelli, nec Deus à su
scepto posset homine separari, nec tamẽ
Deus hominem consumeret, nec homo
Deum in aliquo permutaret. Et licet in
Christi morte carnem morientem fuisset
anima desertura, diuinitas tamen Chri
sti, nec ab anima nec à carne posset sepa
rari suscepta. Igitur quia totũ hominem
Deus ille suscepit, ideo totius hominis
in se passiones in ueritate mõstrauit. Et
animam quidem rationalẽ habens quie
quid fuit infirmitatis animæ, sine pecca-

to suscepit & pertulit, ut dum humanæ
animæ passiones, in anima, quã accepit
uinceret, nostras q̃que animas ab infirmi
tatibus liberaret. Carnẽ quoq; humanã
accipiens, in eiusdem ueritate carnis, ue
ritatem uoluntariæ habuit passionis, ut
in carne mortuus, totã in se hominis oc
cideret mortem, & in æternam uitam im
mortalis resurgens, æternæ nobis uitæ
gratiam condonaret. Verus ergo in ani
ma humana Christus Lazarum suscita
turus (sicut Euangelista dicit) fremuit spi
ritu, & turbauit seipsum, idemq; uerus in
carne humana Christus, cũ dixisset Vbi
posuistis eum? Dicunt ei: Domine ueni
& uide. Et lachrymatus est Iesus, idem
quoque uerus in diuina natura Christus
nec animam suam, dum semetipsum tur
baret, deseruit, quia ipse semetipsum tur
bauit. nec à carne sua, cum fleret, abscess
sit, quia Iesus lachrymas fudit, & tamen
in ipsa anima carneq; diuinitas, immuta
bilis atq; impassibilis manens secũdum
diuinam naturam, nec lachrymas profer
re, nec turbationẽ potuit in animi morte
sentire. Sic etiam passione propinquan-
te.

te.. Christus secundum animam turbatur, ipso dicente: Nunc anima mea turbata est. Item in cruce Christus secundũ carnem móritur, Apostolo dicente: Tradidi enim uobis in primis quod & accepi, quia Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas. Et quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum scripturas. Cũ igitur euidenti fuerit manifestatione discretum, quid in Christo proprium fuerit animæ, quid carnis, quid etiam Deitatis, cum unus idemqúe Christus fuerit & turbatus & mortuus, sic tamen est utrobiq; ueritas Dei hominisq; seruata, ut licet Christus secundùm animam turbaretur, propinquante passione, & idẽ Christus secundum corpus moreretur in cruce, inperturbabilis manens immortalisq; Christi diuinitas nec ab ánima perturbata, nec à córpore moriente discederet, nõ tamen, aut turbaretur in animæ turbatione, aut moreretur in corporis morte. Vnus namque Christus, qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram, sicut uere mortuus mori non potuit, sic in uera passione impassibilis mansit. Qui ad demonstrandum in se & ueram mortalitatem hominis, & uerã immortalitatem deitatis. Iudæis dicentibus: Quod signum ostendis nobis, quia hęc facis? Respondit Iesus & dixit eis: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Quod autem fuerit illud templum, sanctus Euangelista mõstrauit dicens: Ipse autem dicebat de templo corporis sui. Ostensa est igitur & ueritas humanæ substantiæ, quam Iudæi possent in Christo, ipso uolente, soluere & ueritas diuinæ naturæ, quia Christus templum sui corporis poterat suscitare. Quãdo enim mortuo Christo, anima deseruit carnem, tunc solutũ est illud templum, quod fuit ex anima carneq; constructum, & cum anima reuerteretur ad carnẽ, tunc est illud templum die tertia suscitatũ: & tamen, propter unam Christi Dei hominisq; personam, idem mortuus est in corpore suo, qui suscitauit templum corporis sui. Sic etiam, tamen secũdum Esaiæ uaticinantis oraculum, dorsum suum posuit ad flagella,

Esaiæ l.

gella, maxillas suas ad palmas, faciē assi
suam non auertit à confusione sputorū.
Hæc omnia Deus in carne passus, nō est
carni compassus, quia Deus passionem
in carne sensit, cum carne non sensit. V
na enim persona est Dei hominis Chri
sti, quam etiam Paulus commendat di
cens: Nam & ego quod donaui, si quid
donaui propter uos in persona Christi.
Et quāuis una fit in Christo persona nō
una tamen in Christo substātia, quia sic
uerus Deus uerum suscepit hominem,
ut in ueritate humanæ susceptionis, ue
ritatem non amitteret deitatis: & sic di
gnatus est fieri quod antè nō erat, ut non
desisteret esse quod semper erat. Sic enā
uoluit unam cum homine personam de
us habere, ut licet non alius esset Chri
stus deus, & alius Christus homo, uerus
tamen Deus permaneret in homine, &
uerus homo permaneret in Deo: atque
ita, in uno Christo diuinę humanæq; na
turæ esset inconfusa pariter & indiuisa
perfectio. Non tunc nata est Christi di
uinitas in se, cum nata est pro nobis in
carne. Fuit infans uerbum secundū car
nem,

nem, & fandi non habuit facultatem,
sed idem uerbum Deus, nullo unquam
potuit coerceri silentio, quia ipse est pa
tris sempiterna loquutio. Crescebat pu
er ætatis accessu, sed quia in Deo nulla
est ætas, in puero crescente nō crescebat
diuina maiestas. Sapientia quoq; noui
mus Christum secundum animam pro
fecisse, sed sapientia Christus nō potuit
cum anima proficiēte proficere. Ac per
hoc idem Christus, & in carne sua creuit
& in anima sua profecit, qui tamen & in
carne sua crescens, & in anima sua profi
ciens, nec cum anima sua proficere, nec
cum carne sua potuit ætatis incrementa
sentire. Item secundum susceptam ani
mam Deus tristis fuit, sed in anima tristi
tiam sensit, cum anima tristitiam sentire
non potuit. In sua Deus anima suam uo
luit esse tristitiam, & in sua carne suā De
us esse uoluit passionem, quia totus in
toto homine permanens inseparabilis
Deus nec animæ tristanti defuit, nec car
nem suam in passione deseruit. Sed
in Christo tristi & passo licet deitate se
parare non posset patiens & tristis hu

manitas, in toto tamen homine tristinõ
est diuinitas tristata, & in homine toto
patiens, nõ est diuina natura compassa:
sicut moriente carne, non solum deitas,
sed nec anima Christi potest ostendi cõ-
mortua. Aliud est enim in carne passum
deum dicere, aliud carni prædicare com
passum: aliud in anima contristatum, &
alud cum anima cõtristatum. Passus est
Deus in homine, quia una est Dei homi
nisq; persona: non est compassus Deus
homini, quia in uno Christo non est con
fusa Dei hominisq; substantia. Quod e
uidentibus, scripturarum potest testimo
nijs comprobari, ut cognoscatur ita tri
stitiam passionemq; toto deputandam
Christo, officiorum naturalium ueritate
monstrata non sit aliqua Dei hominisq;
confusio. Matthęus narrat, Dominum
propinquante tempore passionis, dixis-
se discipulis: Sedete hic, donec uadam il
luc & orem. Et assumpto Petro & duob.
filijs zebedęi, cœpit cõtristari & mœstus
esse. Marcus uerò sic posuisse cognoscit:
Et ueniunt in prædiũ, cui nomen Geth-
semani, & ait discipulis suis: Sedete hic
donec

donec orem. Et assumpsit Petrum & Ia-
cobum & Ioannem secum, & cœpit pa-
uere & tædẽre. Non ignoro, quàmmaxi-
mẽ nunc nostræ congruet responsionis
officio, ut nõ solum uocábulis, sed etiam
affectibus, sit in Dei filio carnis animęq;
monstranda proprietas. Tunc enim diui-
nę impassibilitatis natura splendebit, cũ
quid animę quidúe carnis sit proprium,
non solum ratione, sed etiam diuinarum
scripturarum authoritate claruerit. Mat-
thæus itaq; dicit, Iesum cõtristari & mœ-
stum esse: Marcus pauére tædéreq; com-
memorat. Dicant igitur, quibus in Chri-
sto displicet animæ humanæ susceptio,
utrum tristitiam, mœrorem, tædium, &
pauorem diuinitati an carni existiment
deputandaq; Et siquidem carnis hæc fu-
isse responderint, ab omnibus passio-
num generib. erit excepta diuinitas, quę
particeps passionum generibus carnis
non fuit, licet susceptæ carni nec in pas-
sione defuerit. Si autem deitatem Chri-
sti asserunt tristitia, mœrore, tædio, &
pauore concussam, passibilem dicen-
tes deitatem, animabus nostris fatebun-

tur æqualem. Restat autem, ut angelorũ imparem dicant, quem passioni subiacere pronunciant. Hoc enim nostris sunt animabus angeli quammaximè potiores, quia sicut à peccatis, ita sunt à passionibus alieni. Quod etiam recte se colentibus, & sanctè conuersantibus in retributione Dominus repromittit, dicens: Erunt sicut angeli Dei in cœlo. Tunc utique, cum (secundum beati Pauli testimonium) corruptibile (hoc est, mortale) ita induetur incorruptione & immortalitate, ut corruptio incorruptionem possidere non possit. Quæ non solùm in peccato consistit, sed etiam infirmitate quæ præuaricatori ex pœna cognoscitur accidisse peccati. Nam peccato nos & infirmitate tũc omnimodis carituros Apostolus testatur & dicit: Tunc fiet sermo, qui scriptus est: Absorpta est mors in uictoria. Vbi est mors contentio tua? Vbi est mors stimulus tuus? Stimulus autem mortis peccatum est. Absorpta ergo morte in uictoria, nulla erit animæ carnisue corruptio. Quoniam cum à nobis amota fuerit omnis iniquitas, nulla rema-

remanebit infirmitas. De talibus utique dicit Esaias: Gaudium & lætitiam obtinebũt, & fugiet ab eis dolor & gemitus. De his etiam Ioannes in Apocalypsi loquitur: Non esurient, neq; sitient, neque cadet super eos sol, neq; ullus æstus. Et ut ostendat, hanc eos Christi dono gratiã adepturos, sequutus adiunxit: Quia agnus, qui in medio throni est, reget eos & deducet eos ad uitæ fontes aquarum, & absterget dominus omnẽ lachrymam ab oculis eorum. Cum ergo talis hodie sit angelorum beata securitas & læticia, passionum prorsus ignara, ut ullo peccati casu, nullo infirmitatis quatiantur incurlu, tandem resipiscant, in quod blasphemiæ barathrum deuoluuntur, qui diuinitatem Christi passionibus subijcientes humanis, dominum angelorum conantur in substantia, quam habet ex patre, inferiorem angelis demonstrare. Falsum igitur est, quod ipse dicit: nõ est seruus maior domino suo? An illud abijciendum putant, quod Dauid dicit de filio hominis: Domine quid est homo, nisi quòd memor es eius, aut filius hominis,

nis quoniam uisitas eum? Minorasti
eum paulò minus ab angelis. Sed aduer
tant Paulum Apostolum, hunc locum
ad mortis humanæ intelligentiam refe
rentem, ita, ut istam minorationem non
solũ naturæ humanitatis assignet, quin
etiam diuinitatem Christi à consortio,
passionis & mortis exceptet. Itaq; nan
que ad Hebræos loquitur: Eum autem
qui modico quàm angeli minoratus est
uidimus Iesum, propter passionem mor
tis gloria & honore coronatum, ut sine
Deo pro omnibus gustaret mortem.
Non autem hic Christũ diuisit Apostolus, sed ostẽdit, in uno Christo, quę substantia passibilis & mortalis fuerit, quæ autem impassibilis immortalisque permanserit. Sine Deo igitur homo ille gustauit mortem, quantum ad conditionem attinet carnis, non autem sine Deo, quantum ad susceptionem pertinet deitatis: quia impassibilis atq; immortalis illa diuinitas, cum in ueritate formæ seruilis, & pati uoluntariè pro nobis dignaret & mori, sicut in morte solius carnis immortalis fuit, sic in passionib. totius homi-

hominis, impassibilis omnino permansit. Sed nunc ostendendum à nobis est, passionem tristitiæ, mœroris, tædij, & timoris, ad animæ substantiã proprie pertinere, ut in eo, quod ingrati gratię Christi, diuinitatem eius cupiunt subdere passioni, appareat, quid cuiusque naturæ sis proprium: & in eo magis agnoscatur domini mirabilis inuictaq; clementia, cum probauerimus animæ carnisq; substantiam ob hoc cum suis passionib. à Deo susceptã, ut sicut saluo diuinæ impassibilitatis statu, uoluntaria susceptione mortis in carne sua, mortem nostram cognoscitur occidisse, sicut uoluntaria susceptione tristitiæ ad hoc cognoscatur animam rationalem cum suis passionib. suscepisse, ut animas nostras ab omnib. dignaretur passionibus liberare. Ostendamus igitur tristitiam Christi non ad diuinitatis, nec ad carnis, sed ad animæ pertinuisse substantiam. Atq; ut hoc integra possit manifestatione cognosci, attendamus, quid discipulis pene sub ipso dixerit tempore passionis, ut seruatam animæ substantiam non minus offi-

cto quàm nomine demonstraret: Tristis est inquit, anima mea usq; ad mortem. Quis autē ambigat, nec in diuinitatem posse tristitiam cadere, nec ad carnis officium pertinere? Animæ nanq; est proprium metuere, desiderare, tristari, gaudere. Sicut etiam carminis Dauidici textus ostendit, dicentis: Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Anima tristatur, ipsa turbatur. Ideo & ipse Saluator, ut ostenderet perturbationem istam non carni, sed animę deputandam sic discipulos suos consolatur, cum de futuro eius cōtristarentur abscessu: Non turbetur cor uestrum, neq; formidet. Ad eosdem denuo sic loquitur: Nunc uado ad eum qui me misit, & nemo ex uobis interrogat me quò uadis? Sed quia hæc loquutus sum uobis, tristitia impleuit cor uestrum. Quis carni uel diuinitati audeat assignare, quod ad officium cordis dominus dicit proprié pertinere? Nam cum superius dixerit: Non turbetur cor uestrum, ueq; formidet, ubi proprie cordis nomine humanam demonstrauit animam, ac deinde dixerit: Tristitia impleuit cor uestrum ut euidentius ostenderet, & tristitiam & gaudiū ad animam pertinere. Rursus Apostolis dicit: Amen amen dico uobis, quia plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit, uos autem contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in gaudium: Mulier cum parit, tristitiam habet, quia uenit hora eius: cum autem pepererit puerum, iam nō meminit pressurę, propter gaudium, quia natus est homo in mūdum. Et uos igitur nunc quidem tristitiam habetis. Iterum autem uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis. Ecce proprié in homine tristitia, formido, & gaudium cordi (id est, animæ) deputantur. Propterea & Apostolus dicit: Ipse autem dominus Iesus Christus, & deus & pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem eternam, & spem bonam, in gratia consoletur corda uestra, & confirmet in omni opere & sermone bono. Vbi autem potest adhiberi consolatio, nisi ubi potest irrepere mœstitudo? Quę quia proprié ad animam pertinēt propterea de Christo

Universidad de Deusto Biblioteca

sto scriptum est: Quia cœpit contristari
& mœstus esse, & cœpit pauere & tede-
re. Et ipse dicit: Tristis est anima mea usq
que ad mortem. Et nunc anima mea tur-
bata est. Gaudium quoq; in sua Salua-
tor anima [illegible] monstrauit, cum discipu
lis de Lázaro diceret: Lazarus amicus
noster mortuus est, & gaudeo: ut creda-
tis, quia non eram ibi. Substantia homi-
nis utique gaudebat in Christo, quę pro
naturali consortio gaudium iam habuit
de Lazaro suscitando, simul ut & disci-
puli uerum Deum intelligerent in homi
ne, quem cognouissent etiam longe po-
sita non latere. Atq; ut omnia in se Chri
stus animæ officia demõstraret, etiã de-
sideriũ â sua anima fieri noluit alienum
dicens discipulis: Desiderio desiderauí
hoc pascha manducare uobiscum, ante
quam patiar. Nemo potest hæc omnia
uel naturæ deputare carnis, uel substan-
tiæ Deitatis, quoniam caro nec uiuere
potest per semetipsam, nec sentire, nec
tristari, nec desiderare, nec metuere, nec
mœrere. Deitas nihil metuit, quoni-
am omnium dominator in nullo trista-
tur,

tur, quoniam ei nihil passionis infertur:
in nullo metuit, quia nulla est illi natu-
ralis infirmitas: nihil desiderat, quia o-
mnia potest, & omnia possidet. Hæc er-
go cuncta in anima, quam susceperat,
pertulit Christus, ut ueram totamq; in
se cum suis infirmitatibus hominis de-
monstraret accepti substantiam, & infir-
mitatibus, quas pro infirmis accepit, uir
tutem perficeret, quã infirmis attribuit.
Qui & hominis carnem propterea mor
talem habuit, ut mortalib. plenam con-
ferret immortalitatis gratiã: Et hominis
animam cum infirmitatib. suis sine pec-
cato suscepit, ut nostris animab. impen-
deret medicinam, quia sicut, Esaiæ teste,
uulneratus est propter iniquitates no-
stras (quod propriũ carnis fuit, quippe
cũ iam defuncti latus lancea percuteret
miles) ita infirmatus est propter pecca-
ta nostra, quod est animæ, cuius pro no-
bis infirmitatem suscepit. Huius animæ
ponendę ac resumendæ habens plenis-
simam potestatem, dicebat: Propte-
rea me pater diligit, quia ego pono ani-
mam meam, & iterũ sumam eam, nemo
tollit

tollit eam à me, sed ego ponã eam, à me ipso potestatem habeo ponẽdi eam, sed potestatem habeo iterum sumẽdi eam. Hoc preceptũ accepi à patre meo. Quæro in hoc loco ab his, qui in Christo humanam animam dicunt omnimodis nõ fuisse, quam hic substantiam credant animæ uocabulo nuncupatam? utrum diuinitatis, an carnis? uel quæ in Christo substantia ponendæ animæ sibi uindicet potestatem? Quod si diuinæ substantiæ hanc potestatem tribuũt, ut carnem dicant animæ uocabulo nuncupatam quam in passione fuerat positura diuinitas, ut secundum eorum uoluntatẽ nũc interim disputemus. Si diuinitas de carne dicit: Potestatem habeo ponendi animam meam: dum carnem, uocabulo animæ nuncupat, carni sine dubio cunctas etiam infirmitates assignat, dum dicit: Anima mea turbata est. Dum dicit: Tristis est anima mea usque ad mortem. Cum ergo nõ dixerit Christus: Tristis sum usque ad mortem: sed dixerit: Tristis est anima mea usq; ad mortem. Nec dixerit: Turbatus sum, sed anima mea turbata est:

est: has utiq; passiones carnis esse monstrauit: diuinitatem uerò suam impassibilem omnino perdocuit. Quòd si forte substantiæ carnis hanc tribuunt potestatem, tanquam caro de diuinitate dixerit: Potestatem habeo ponẽdi animam meam: tantum ne eos diuinam Christi delectat minorare substantiam, ut eam carnis suæ potestati subijciant? ut ipsa obedierit carni, cum ei caro debuerit famulari. Illa ergo uox, qua dictum est: Potestatem habeo ponendi animam meam: totius hominis esse, credenda est. Sicut enim totus semetipsum tradidit, & totus homo semetipsum obtulit (De quo dicit Apostolus: Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationẽ & hostiam Deo, in odorem suauitatis) ita totus homo animam suam posuit, cum anima in cruce carne moriente discessit. Quam tamen carnem nec in morte diuinitas deseruit, sicut nec in inferno animã dereliquit. De qua etiam Propheta dixerat: Non derelinques animam meam in inferno: Cũ ergo homo Christus tantam

tam acceperit potestatem, ut cum uellet
animam poneret & cum uellet, denuo
resumeret: quantam potuit habere Chri
sti diuinitas potestatem, cui hoc est sem
per uelle quod posse? Nam in hoc loco
uerè impassibilis atq; inuicta diuinitas,
uniuersa prorsus hæreticæ falsitatis com
menta destruxit. Si enim integra fuit di
centis potestas, uoluntaria fuit patientis
infirmitas. Voluntas autem, quæ ex po
testate uenit, naturalem utiq; ueritatem
diuinitatis humanitatisq; seruauit. Nam
potestas naturalis proculdubio defuit,
si in diuinitate Christi quælibet infirmi
tas fuit. Qualiter autem patiendi pote
statem humanitas habuit, si plenam im
passibilitatem diuinitas habere non po
tuit? Cognoscatur ergo, quoniã ubi na
turaliter plena est potestas, nulla potest
esse passionis infirmitas, quoniam pote
stas Christi, qua immortalis permansit,
cũ moriens in carne Christus animã po
neret, ipsa sine tristitia permansit, cũ uo
luntariã ex potestate Christus in anima
tristitiam sustineret. Ideo aũt ille homo
potestatẽ ponendæ animæ habuit, quia
cum

eum diuina potestas in unitatem perso
næ suscepit. Quæ autem plena est pote
stas, nisi sola diuinitas? de qua dicit: O
mnia quæcunq; uoluit fecit. Et cui dici
tur: Subest enim tibi, cum uoles, posse.
Propterea in illo digne plena potestas
creditur, cui tantum posse quantum uel
le, & tantum uelle quantum posse, natu
raliter suffragatur. Adhuc autem ueram
se Christus animã suscepisse tam nomi
ne dignatur monstrare quàm opere, di
cens: Maiorẽ hac dilectionem nemo ha
bet, quàm ut animam suam quis ponat
pro amicis suis. Vnde sciens Petrus ani
mam Christi proprio substãtialiq; uoca
bulo nuncupatã, ne quisquam putaret, à
domino carnem, nomine forsitã animæ
designari, perfectæ mutatiõis, quàm fu
it postmodum accepturus cupiens secta
ri uirtutem, dicente domino: Quo ego
uado, non potes me sequi modò, seque
tis autẽ postea. Respõdit. Domine, qua
re nõ possum sequi te modò? Animam
meam pro te ponã Ostendit utiq; Chri
stum pro se animam positurum, cũ se in
hoc eum seq; diceret, ut etiã ipse pro Chri
sto

Psal. 134.

Iohan 13. d.

sto animam posuisset. Nam quia diuinitatis naturam cõmunem Petrus cum Christo non habuit, non ei de diuinitate potuit dicere: Animam meam pro te ponam. Rursus, si carnem pro se nosset Christum tantummodo posuisse, posset etiam ipse dicere: Corpus meum pro te ponã, sicut proprie corpus ostendit Paulus, ubi dixit: Si tradidero corpus meum ut ardeam. Sed quoniam sciebat Petrus, Christum pro nobis animã posituru, propterea in eo se dominum uelle sequi monstrauit, in quo pro eo animæ ponẽde demonstrauit affectum, ut quam pro se Christum posuisse sciret, hanc ipse pro Christo similiter posuisset. Et ut omnis prauæ caligo sententiæ, clarissimo prorsus Catholicæ ueritatis lumine dissipetur, Ioannis informemur eloquio, quia ad imitationem Christi fideles exhortans, quod in capite nouerat factum, hoc in membris precipit faciendum: In hoc, inquiens, cognoscimus charitatem, quoniam ille pro nobis animã suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. Animã igitur ponere, dilectiõis est

est proprium. Vbi autem dilectiõ nõ est, corpus tradi dicitur, anima poni non dicitur, sicut Vas electionis, plenum dilectionis, omnino testat: Si tradidero corpus meum, ut ardeam, charitatẽ autem non habuero, nihil mihi prodest. Ostendit sine charitate corpus posse tradi, non animam poni. Vbi autẽ dilectionis suæ significare nititur puritatem, sic Thessalonicẽsibus scribit: Cupidè uolebamus tradere uobis, non solùm Euangelium Dei, sed etiam animas nostras. Et ut charitatis hoc esse demõstraret, adiecit, quoniam charissimi nobis facti estis. Ideo etiam Petrũ, qui se pro domino animam spõderat posituru, ut agnosceremus, officium ponendæ animæ in dilectione constare, primitus Christus ad confessionem amoris inuitat, & ut facultatem ponendæ animæ suo deinceps amatori cõcedat, sic eum denicq; interrogat: Simon Ioannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam domine, tu scis quia amote. Cumq; hoc etiam secundo dixisset: Dicit ei tertio, Simon Ioãnis amas me? Cumq; ille tertio interroganti trinum amoris sui testimo-

1. Thes. 2. b.

Ioan. 21. d.

stimonium reddidisset, statim Dominus
Petro ponēdæ pro se animæ largitus est
facultatem, dicens: Amen amen dico tibi. Cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas ubi uolebas. Cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò non uis. Statim Euangelista subiecit dicens: Hoc autem dixit significans, qua morte clarificaturus esset eum. Et hoc cum dixisset, dicit ei, sequere me. Ecce qualiter eum, & antea sequi Petrus uolebat, quando pro eo animam ponere cupiebat, sicut eum postea recto dilectiōis itinere seq̃ meruit, quando pro eo animam in passione deposuit. Quocirca, quia manifeste scripturarum attestatione probatum est, dilectionem deesse ubi solum corpus ponitur, ibi autem charitatem esse, ubi anima cum corpore ponitur: Christus ex uirgine plenus credēdus est Deus, & plenus homo, id est, anima rationalis & caro: & sicut fidei catholicæ ueritas habet, in uno eodemq̃ Christo credamus, secundum ueram substantiam carnis, uoluntariā & ueram tamen, cū esuriens ad ficulneam ue-

uenirет: uoluntariam & ueram sitim, cū bibere à Samaritana deposceret, uel cū cum se sitire in cruce dixisset: uoluntariam & ueram lassitudinē, cum fatigatus ab itinere super puteum sederet: uoluntarium & uerum uulnus, cum militis lancea percuteretur in latere: uoluntariam & ueram mortem, cum inclinato capite spiritum emisisset in cruce: uoluntariam & ueram sepulturam, cum eum depositum de ligno Ioseph & Nicodemus ponerent in sepulchro. Has enim carnis omnes infirmitates, uoluntarias quidem, sed ueras Christus habuit, quia carnis humanæ naturā, non in phantasia, sed in ueritate suscepit: Quas passiones, ppterea in carne uoluntarias habuit, ut in uerita te carnis, diuina potētia, quę nec pati potuit aliquādo nec mori infirmitatē mortemq̃ deuinceret, & carnē suā in uitam uirtutemq̃ perpetuam suscitaret. Quod Paulus sic ore uerídico protestatur: Christus surgens à mortuis, iā nō moritur, & mors ei ultra nō dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel. Quod autē uiuit, uiuit deo. Quis aūt

ignoret Christum nec diuinitate, sed in
solo corpore mortuũ & sepultũ: Quod
euidenter Ioannis his uerbis ostendit.
Post hæc autem, inquiens, rogauit Pila-
tum Ioseph ab Arimathia, eo quod esset
discipulus Iesu, ocultus autem propter
metum Iudæorum, ut tolleret corpus Ie-
su. Et permisit Pilatus. Venit ergo, & tu-
lit corpus Iesu, Venit autẽ Nicodemus,
qui uenerat ad Iesum nocte primum, fe-
rens mixturam mirhæ & aloẽs, quasi li-
bras centum. Acceperunt ergo corpus
Iesu, & alligauerunt eum linteis cum a-
romatibus, sicut Iudęis mos est sepelire.
Ecce facta distinctione diuinitatis, car-
nis & animę quantum ad proprietatem
substantiæ attinet, solum corpus Iesu di-
cit de cruce depositũ, aromatibus condi-
tum, & linteis obuolutum. Propter uni-
tatem uero personæ quoniam Deus ho
minem, quẽ ex uirginis utero suscepit,
nec in morte nec in sepulchro deseruit,
propterea secutus Ioannes adiecit: Erat
antẽ in loco ubi crucifixus est, hortus,
& in horto monumentũ nouum, in quo
nondum quisquam positus erat. Ibi ere-

go propter Parasceuem Iudæorũ, quia
iuxta erat monumentum, posuerunt Ie-
sum. Vere diuino spiritu plenus, sanctus
Euangelista loquutus est, ut primitus,
quid in Christo mortuũ fuerit, & sepul-
tum, ostendens, diceret acceptum cor-
pus Iesu, & ligatum linteis cum aromati
bus. Et quia quod Deus coniunxit, ho-
mo non separat, propterea non corpus
Iesu, sed Iesum dicit in monumento po-
situm. Sciebat enim quod ille susceptor
pleni hominis Deus, totus esset cum car
ne sua in sepulchro, totus cũ anima sua
in inferno, totus in mundo, totus in cœ-
lo, totus in unitate naturæ in patre, de
quo extitit, totus per omnipotentiam di
uinitatis suæ in tota creatura quam fe-
cit. Hanc in Christo unitatem personæ
seruans Apostolus, sic Corinthiorum in
fide ueritatis confirmat ecclesiam: Tra-
didi enim uobis in primis, quod & acce
pi, quia Christus mortuus est pro pecca-
tis nostris secundum scripturas, & quia
sepultus est, & quia surrexit tertia die se-
cundum scripturas. Mortuum dixit non
corpus Christi, sed Christũ, ut unitatem

Cor.Y.B. personæ Dei hominisq; seruaret. Vtaut substantialem proprietatem Deitatis & humanitatis ostenderet, alio loco (sicut superius iam posuimus) dicit: Nam etsi crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute Dei. Attendenda est Apostolorum uirtus præclara dictorum, si & Paulus dixisset de Christo, quia crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute, & non addidisset, Dei: nec sic debuit infirmitas passibilitatis humanæ cum diuinæ uirtutis impassibilitate confundi: At cum uirtutē deitati Paulus assignet, quis non uideat, quod ea, quæ infirmitatis uidentur, hominis esse denunciet. Nam & quod dicit de Christo, quia uiuit ex uirtute Dei, ex sua deitate utiq; uiuit, quod ipse est uirtus Dei, & sic uiuit, sicut pater uiuit. Quoniam ipse est uia ueritas & uita. Nam ut unam uitā patris filijq; loannes nobis insinuaret Apostolus, epistolæ suæ hoc ponere curauit exordiū: Qd erat ab initio, quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod inspeximus, & manus nostræ cōtrectauerunt de uerbo uitæ, & uita palam facta est. Et uidimus

mus & testamur, & nunciamus uobis uitam æternam, quæ erat apud patrem & palā facta est nobis. Filiū Dei, quam uerbum Dei superius dixit, uitam insubsequētibus nominauit. Quod est autem uerbum uitæ, nisi uerbum Dei? Et quoniam uerbum uitæ uita est, una est utiq; uita. Illud uitæ uerbum, & uita cuius est uerbum. Ideo ergo Christus, qui mortuus est ex infirmitate, uiuit ex uirtute dei, quoniam illi diuinitati hoc est uitam esse, quod est uirtutem esse, & propterea hoc est illi posse, quod uiuere. Et ideo nec in passione uirtutem uita deseruit, nec in morte Christi uirtus à uita discessit, quoniam Christi diuinitas (quæ uirtus & uita est) mutari non potuit. Rursus pro unitate personę in Christo firmissimè commendanda sic Paulus, scribens Romanis, potuit, dicens de Deo, Qui filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Atq; ut illa traditio uolūtaria ex potestate filij monstraretur effecta, filiū quoq; pro nobis se memorat tradidisse, dicens alio loco: Quod autem nunc uiuo in carne, in fide uiuo

Lohan.1.A.

filio Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Sed ut ostenderetur, quid in Christo potuerit tradi, prophetice dicit liber Iob: Terra tradita est in manus impij. Et tamen pro unitate personæ, non solum humanitatem Christi, sed Christum traditum tenet & confitetur Ecclesia, quoniam in illa traditione, salua proprietate utriusq; naturæ, nec homo susceptus separari potuit à Deo, nec Deus potuit ab homine segregari suscepto. Sicut ergo passionē mortis & mortem propter unitatem personæ, Dei quidem filio scriptura prorsus assignat, & tamen deitatem impassibilem immortalemqúe pronunciat: ita & animæ tristitiam & pertubationem quam uoluntariam in anima Dei filius habuit, sic habuisse credatur, ut etiam ipsas humanæ animæ passiones, & uoluntate ueras & in ueritate uoluntarias non negemus. Ipsa quoq; Christi diuinitas, quæ secundum animam contristari & secundum carnem dignata pro nobis est mori, secundum substantiæ proprietatē, sicut immortalis, sic est impassibilis

Iob. 9. c

bilis prædicanda. Quæ quia uerum hominem suscepit, ideo cunctas naturæ humanę infirmitates, ueras quidem, sed uoluntarias in eadem ueritate naturæ duntaxat humanæ sustinuit. Quis autem tam mortiferam sectetur improuidus de Christo sententiam, ut famem illam sitim, lassitudinem, passionem mortem, & rursus tristitiam, perturbationē, metum & tædium (quę carnis & animę esse, nemo potest aliquatenus dubitare) sic uera fuisse credat in natura hominis, ut ab his immunem non credat substantiam deitatis? cum sperantibus in se, hoc ut superent Christus dederit, quod pro nobis ipse uoluntate persensit. Propter quid diuinitus inspiratus, perfidis ac mortiferis cogitationibus Esaias obnititur, dicens: Deus æternus, Deus qui fecit fines terræ, non esuriet neq; laborabit, neque inueniri potest prudentia eius, prestans esurientibus uires, & non dolentibus mœrorem. Esurient enim iuuenes, & laborabunt adolescentes, et electi sine uiribus erunt. Qui uerò expectant Dominum exultabunt cum uir-

Esa. 4. c.

tute perducent pennas sicut Aquilę, cur
rent & non laborabunt, ambulabunt &
non esuriẽt. Ipse quoq; panis, qui de cœ-
lo descendit, credentib. in se perfectã sa-
cietatem ueraciter repromittit, dicens:
Qui uenit ad me, non esuriet, & q̃ credit
in me, non sitiet in æternũ. Rogo, quali-
ter hæc uirtus concedet hominib. si eam
habere nõ potuit Deus? Aut quomodo
Christus in sua diuinitate nõ habuit, q̃d
ab eo Paulus, ut haberet, accepit? Ipse e-
nim de se similibusq; testatur, dicẽs: Tri
bulationẽ patimur, sed non coangusta-
mur. Et alio loco. Quasi morientes, & ec
ce uiuimus: ut castigati, & non mortifi-
cati: quasi tristes, semp̃ autem gaudentes
sicut egentes, multos aũt locupletantes,
tanquã nihil habẽtes, & omnia possiden
tes. Quãm graue atq; incõgruum est, &
à uera fide modis omnibus alienum, ut
Paulus in una eademq; animæ substãtia
cũ tristatur, possit in domo Christi sem-
per gaudere, & de Christi diuinitate dica
tur, q̃ tristis est anima, quã suscepit, non
potuit in seipsa sine tristitia permanere.
Non timet Ioannes, q̃ dicit: Timor non
est

est in charitate, nam perfecta charitas fo
ras mittit timorem. Qui aũt timet, nõ est
perfectus in charitate. Audierat enim à
Domino: Nolite timere eos, q̃ occidũt
corpus, animã aũt nõ possunt occidere.
Timorẽ nullus audet ascribere Ioãni, &
timor mortis adscribit deitati? Sperat in
illo Dauid & dicit: In deo sperabo, nõ ti-
mebo quid faciat mihi homo. Idẽq; con
fidẽter ingeminat: dominus illuminatio
mea, & salus mea: quẽ timebo? Domi-
nus defensor uitę meę: à quo trepidabo? Ioan. 14. d.
Et ipse Dominus Apostolis dicit: Non
turbetur cor uestrũ neq; formidet. Idem
denuo: Gaudete, inq̃t, quia ego uicimũ-
dũ. Expectãtes igitur eũ, fortitudinem
sumunt, pennas producunt, quib. ad cœ
lestia subleuentur, currentes nesciunt la
borem, ignorãt ambulantes esuriẽ, in tri
pulatione non patiuntur angustiã, mori
entes retinent uitam, tristes quidem uidẽ
tur, tamen semper gaudẽtes exultant, e-
geni diuitias plurib. conferunt, & omnia
possident, dũ nihil habere contẽdunt, di
lectiõe Christi repleti, carẽt timore ab i-
pso illuminati, fatẽtur se nullũ metuere,
ipso

ipso defensore, nequeunt ab aliquo tre-
pidare, de corde eorum turbatio propel
litur & formido: gaudent, quia uident
mundum à Christo deuictum. Si hæc
seruis accipientibus, nemo potest adi-
mere: qualiter Domino largienti perfi-
da cęcitas, uel potius cęca perfidia, quod
diuinum naturaliter habet, conatur au-
ferre? Quis autem nõ uideat in illis pas-
sionibus Christi quædam nostrarum uir
tutum semina contineri? Vnus ergo
idemq; Christus in humanitate quę hu-
mana sunt sensit, in diuinitate autẽ im-
passibilis immortalisq; permansit. Dei
enim filius uerbum & sapientia patris,
ipse est salus, de quo Propheta dicit: Sa-
lus nostra cito ueniet. Ipse uirtus & sa-
pientia. Christus enim Dei uirtus
& Dei sapientia. Ipse saturitas, quia
panis est qui de cœlo descendit. I-
dem uia, ipse ueritas, ipse uita. Idem
gaudium & lætitia nostra, de quo Pro-
pheta dicit. Et factum est mihi uerbum
tuum in gaudiũ & lætitiam cordis mei.
Ipse lumen, quod illuminat omnẽ ho-
minem uenientem in hunc mundum.
His

His nominibus superius designatis in-
commutabilis atq; impassibilis inueni-
tur. Aegrotare nõ potest salus, infirma-
ri non nouit uirtus, nescit saturitas esuri-
re, uia nequit errare, sapientia non mu-
tatur, uita non móritur, lumen non ex-
tinguitur, nec ueritas deprauatur, nescit
tristari lętitia, Deitas non potest supera-
ri. Propterea utiq; etiam Christi huma-
nitas sine peccato permansit, quia eam
in unitate personæ diuinitas accepit,
quę naturaliter peccare non nouit. Ho-
mo ergo Christus, quoniã peccata non
habuit propria, portare dignatus est a-
liena. Illorum autem à se uoluit pecca-
ta portari, cum quibus tenebatur con-
sortio naturali, dicente Apostolo: Qui
enim sanctificat, & qui sanctificantur,
ex uno omnes. Propter quam causam
non confunditur fratres eos uocare, di-
cens: Nunciabo nomen tuum fratribus
meis. Esaías etiam Propheta, pietatis Esa. 53. A.
huius taliter effectum prenunciat, ut ho-
minis in eo nomen euidenter ostendat,
hæc dicens: Domine quis credidit au-
ditui nostro, & brachium Dómini cui
reuelatum

reuelatum est? Cum dicit brachium dõ-
mini, diuinitatem filij Dei ostendit. Ac
deinceps incipit incarnationis & passio
nis mysterium prædicare: Annunciaui-
mus coram ipso, ut pater, ut radix in ter-
ra sitienti Non est ei species neq; gloria.
Et uidimus eum & non habuit speciem
neq; decorem. sed species eius sine hono
re, & abiecta præ omnibus hominibus,
homo in plaga, & sciens ferre infirmita-
tem, quoniam aduersatus est, facies eius
dehonestata est, nec aliquid estimata est.
Hic peccata nostra portat, & pro nobis
dolet, & nos existimauimus eum in do-
loribus esse, & in plaga, & in uexatione,
ipse autem uulneratus est propter ini-
quitates nostras, & infirmatus est pro-
pter peccata nostra. Eruditio pacis no-
stræ in eum, liuore eius nos sanati sumus
omnes, ut oues errauimus, homo à uia
sua errauit, & dominus tradidit eũ pro
peccatis nostris, & ipse, quia male tracta
tus est, non aperuit os, ut ouis ad immo
landum ductus est, & ut agnus ante e-
um qui se tondet sine uoce, sic non ape-
ruit os suum. In humiliatione iudicium
eius

eius sublatum est. Generationem eius
quis enarrabit? quoniam tolletur à terra
uita eius, ab iniquitatib. populi mei du-
ctus est ad mortem. Et ut Propheta ple-
nam in Christo substantiam hominis de
monstraret, paulò inferius adiecit: Pec-
cata eorum ipse portabit. Ideo ipse hære
ditate possidebit multos, & fortium par
tiet spolia, propter quod tradita est in
morte anima eius, & inter iniquos depu
tatus est. Et ipse peccata multorum susti
nuit, & propter iniquitates eorum tradi
tus est. Ex his prophetæ uerbis, & ani-
ma tradita cognoscitur Saluatoris & ca
to, qui totus pro nobis ad crucem du-
ctus est homo. Sic enim oportuit nostro-
rum peccatorum deleri Chirographum,
ut dum uetus homo noster, simul cruci
affigitur, tanquam in trophæo, trium-
phatoris uictoria panderetur. Resta-
bat tamen, ad plenum nostræ redem-
ptionis effectum, ut illuc usque homo
sine peccato à Deo susceptus descende-
ret, quousq; homo separatus à Deo, pec-
cati merito cecidisset, id est, ad infernũ, ur-
bi solebat peccatoris anima torqueri, &
ad

ad sepulchrum, ubi consueuerat pecca-
toris caro corrũpi, sic tamen, ut nec Chri-
sti caro in sepulchro corrumperetur, ne
inferni doloribus anima torqueretur.
Quoniam anima immunis à peccato,
nõ erat subdenda supplicio: & carnem
sine peccato non debuit uitiare corru-
ptio. Nam quia peccãs homo meruit in
seipso per supplicium diuidi, quia ma-
luit à Deo, qui diuidi non potest, præua
ricationis reatu disiungi, propterea fa-
ctum est, ut peccatoris mors carnẽ pec-
cati ad sepulchrum corrumpendam per
duceret, animam inferno torquendam
protinus manciparet. Sed hæc ulcisce-
tis dei æquitas fecit, quæ ideo taliter pec-
catorem addixit, quia ne peccaret ante
prædixit. Hæc fuit retributio peccatori
reddẽda, ut iuste peccati supplicium lu-
eret, qui deo isto iniustè peccasset. Vt au-
tem peccator fuisset gratuito munere li-
beratus, factum est, ut mortem corporis
quàm à Deo iusto peccator homo pertu-
lerat, iuste Dei filius à peccatore patere
tur iniuste: & ad sepulchrum peruenirет
caro iusti, quousque fuerat caro deuolu-
ta pec-

ta peccati: & usq; ad infernum descende
ret anima saluatoris, ubi peccati merito
torquebatur anima peccatoris. Hoc au-
tem ideo factum est, ut per morientem
temporaliter carnem iusti donaretur ui-
ta æterna carni: & per descendentem ad
infernum animam iusti, dolores solue
rentur inferni. Vtrunque autem scriptu
ra tancta non tacuit. De resurrectiõe qui
dem carnis sic beato Paulo loquẽte: Per
hominem mors, & per hominem resur-
rectio mortuorum. Et sicut in Adam o-
mnes moriũtur, ita & in Christo omnes
uiuificabuntur. Idem homo Christus est
qui pro nobis & pontifex factus est, dũ
semetipsum passioni obtulit, & hostia fa
ctus est, dum passionem ipse suscepit.
Huic dicitur: Tu es sacerdos in ęternum
secundum ordinem Melchisedech. Et sa Psal. 109.
cerdos tamen & hostia, humanæ naturæ
tam officia cognoscuntut esse quàm no
mina. Et quoniam idem pontifex infir-
mitates nostras suscepit & habuit, pro-
pterea de ipso Apostolus dicit: Non e-
nim habemus pontificem, qui non pos-
sit compati infirmitatibus nostris. Et ut

se de natura humana loqui doceret, adie-
cit: Tẽtatum autem per omnia pro simi-
litudine absq; peccato. Et paulò infer-
us subdidit: Omnis enim pōtifex ex ho-
minibus assumptus, pro hominibus cō-
stituitur in his quæ sunt ad Deum, ut of-
ferat dona & sacrificia pro peccatis, qui
condolere possit his qui ignorant & er-
rant, quoniam & ipse circumdatus est
infirmitate. In eo ergo, quo circundatus
fuit infirmitate, in eo condoluit ignoran-
tiq; & erroribus nostris, & in eo compas-
sus est infirmitatibus nostris. Ibi enim
est unitas compassionis, ubi est unitas
naturalis. In eo autem nobis pontifex il-
le compassus est, in quo etiam nos com-
patimur, dicente beato Apostolo: Ipse
spiritus testimonium reddit spiritui no-
stro, quòd sumus filij Dei: si autem filij,
& hæredes: hæredes quidem Dei, cohæ-
redes autem Christi: si tamen compatia-
mur, ut & glorificemur. Beatus quoque
Petrus ad huius nos gratiam cōpassio-
nis hortatur, dicẽs: Charissimi, nolite ex-
pauescere in feruorem, quia ad tentatio-
nem uobis sit. Nolite pauere, tanquam

Ibid. 8. A.

1. Pet. 4. C.

noui uobis aliquid contingat, sed ut cō-
municantes Christi passionibus gaude-
te, ut & in reuelatione gloriæ eius gau-
deatis exultantes. In natura ergo huma-
na pontifex ille ueritatem sustinens pas-
sionis in ea utiq; nouit cōpati membris
suis. Propterea & beatus Paulus dice-
bat: Vt adimpleam ea quæ desunt pas-
sionum Christi in carne mea pro corpo-
re eius, quod est Ecclesia. Quid autẽ mi
rum, quoniam pontifici nostro natura-
li communione compatimur, cum nos
beatus Apostolus etiã cum illo mortu-
os esse testetur his uerbis: Si mortui estis
cum Christo, quid adhuc tanquã uiuen-
tes in mundo discernitis? Dicit etiam Ti
motheo: Memor esto Iesum Christum re
surrexisse à mortuis, ex semine Dauid, se
cundum Euangelium meum, in quo la-
boro usq; ad uincula quasi male operãs,
sed uerbum Dei non est alligatum. Om-
nia autem sustineo propter electos, ut
& ipsi salutem consequantur, quæ est in
Christo Iesu cum gloria cœlesti. Sciens
ergo Apostolus Iesum Christum ex se-
mine Dauid à mortuis surrexisse, in quo

utiq; cõmunio naturæ manifestatur hu-
manæ, in quo eum mortuum nouerat,
in eo nos illi commortuos esse comme-
morat, dicens: Fidelis sermo. Nam si cõ-
mortui sumus, & conuiuemus: sustinebi
mus, & conregnabimus. Pontifex ergo
ille, qui semetipsum pro nobis obtulit (si
cut Apostolus dicit) oblationem & ho-
stiam Deo in odorẽ suauitatis, sicut mor
tuus pro nobis, omnes nos sibi commo
ri fecit, sic, solutis dolorib. inferni, omnes
fideles ab hisdem doloribus liberauit.
Sicut B. Petrus testificatur, & dicit: Iesum
à Nazareth, uirum approbatum à Deo
in uobis uirtutibus & signis & prodi-
gijs quæ fecit per illum Deus in medio
uestri, sicut uos scitis, hunc definito con
silio & præscientia Dei traditum per ma
nus iniquorum affigentes interemistis,
quem Deus suscitauit, solutis doloribus
inferni, iuxta quod impossibile erat te-
neri illum ab eo. Vbi etiam Dauidicum
illud (quod in primo libro posuimus) te-
stimonium ita protulisse mõstratur. Da
uid enim dicit in ipsum: Prouidebã Do-
minum corã me semper, quoniam à dex
tris

tris est mihi ne cõmouear. Propter hoc
iucundatum est cor meum, & exultauit
lingua mea, insuper & caro mea requie-
uit in spe, quoniam non derelinques a-
nimam meam in inferno, nec dabis san-
ctum tuum uidere corruptionem. No-
tas mihi fecisti uias uitæ, & adimplebis
me iucunditate cum facie tua. Ibi beatus
Petrus diuino uerè spiritu luminatus, &
secundum Domini sermonem, lux mun
di effectus, qualiter hunc locum intelli-
gere deberemus, clarissima luce prædi-
cationis ostendit, ne quis in Christo ue-
ram carnem sic intelligeret, ut ueram in
illo animam denegaret. Sequitur ergo:
Viri fratres, liceat audẽter dicere ad uos
de Patriarcha Dauid, quia & defunctus Act. 2. E.
est, & sepultus est, & sepulchrum eius est
apud nos usq; in hodiernũ diem. Pro-
pheta igitur cũ esset, & sciret, quia iure-
iurando iurasset illi deus, de fructu lum-
bi eius sedere super sedẽ eius, prouidens
loquutus est de resurrectione Christi,
quia neq; derelicta est anima eius in in-
ferno, neq; caro eius uidit corruptiõem.
In hoc igitur diuinitas Christi uirtutem

ſuæ impaſsibilitatis oſtendit, quæ ubiq; ſemper atq; ineffabiliter præſens, & ſecundùm animã ſuam in inferno ſine doloribus fuit, & ſecundum carnem ſuam in ſepulchro ſine corruptiõe iacuit, quia nec carni ſuæ defuit, cum animam ſuam in inferno dolere non ſineret, nec animam ſuam in inferno deſeruit, cum in ſepulchro carnem ſuam à corruptione ſeuaret. Dignum nanq; fuit, ut carnem ſepulchri non corrumperet locus, quam peccati nõ corrupit affectus & animam dolor non contigiſſet inferni, quam ſeruitus nequiuit tenere peccati. Propter hoc in Pſalmo, cũ ex forma ſerui, in qua Chriſtus noſtra peccata portauit, diceret: Quia repleta eſt malis anima mea, & uita mea in infernum appropinquauit: ut oſtenderet eandem animam ſuam à peccato liberam, in infernum pro nobis peccatoribus deſcendiſſe, ſubdidit, dicens: Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber. Verumtamen cum ſola caro moreretur & reſuſcitaretur in Chriſto, propter unitatem perſonæ Dei & hominis, filius Dei dicitur

tur mortuus. Quod euidenter his uerbis Paulus Apoſtolus proteſtatur: Si enim, cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati ſalui erimus in uita ipſius. Rurſus, filium dei reſurrexiſſe, Petri proſequutione firmatur. Iudæos ad credulitatem Chriſti taliter exhortantis: Vos eſtis filij Prophetarum & teſtamenti, quod diſpoſuit Deus ad patres noſtros, dicens, ad Abraham: Et in ſemine tuo benedicentur omnes familiæ terræ, uobis primum ſuſcitans Deus filium ſuum, miſit cum benedicentem uobis, ut conuertat ſe unuſquiſq; à nequitia ſua. Etiam in hoc capitulo, quem ſemẽ Abrahæ memorat, eundem filium dei B. Petrus appellat: Non enim diuiditur Chriſtus, qui tamen non ſecundum id quod ex Deo patre, ſed ſecundum id quod ex ſemine Abrahæ, cognoſcatur ſurrexiſſe pro unitate perſonæ, in qua Deus & homo unus eſt Chriſtus, nõ incongrue dei filius dicitur ſuſcitatus. Cuius, ut ſecũdum diuinitatem una probaretur natura cum patre, unus ſimul fuit effectus

in opere. Sicut enim carnem suam in uir
ginis utero faciente patre etiam ipse fe
cit (quia secundum humanam naturam
de Christo scriptum est, & Dominum e
um & Christum Deus fecit, hunc Iesum
quem uos crucifixistis. Scriptum est eti
am: Quia sapiẽtia ædificauit sibi domũ)
sic etiam cũ traderetur à patre, ipse quo
que se cognoscitur tradidisse. Scriptum
est enim: Quia Deus filio proprio non
pepercit, sed pro nobis omnibus tradi
dit illum. Et de ipso filio dicitur: Quod
autem nunc uiuo in carne, in fide uiuo fi
lij dei, qui dilexit me, & tradidit seipsum
pro me. In resurrectione quoq; eius in
uenitur operis ęqualitas, quia una est pa
tris filijq; Maiestas. De patre quippe sic
Beatus loquitur Petrus: Vobis primum
Deus suscitans filium suum, misit eũ be
nedicentem uobis. De ipso uerò sic Dei
filius loquitur ad Iudæos: Soluite tem
plum hoc, & in tribus diebus suscitabo
illud. Quod Ioannes aperuit dicẽs: Ipse
autem dicebat de templo corporis sui.
Collossensibus quoq; Paulus loquens,
ipsum Deum filium humanitatẽ suam
his

his uerbis significat suscitasse: Videte ne
quis uos seducat per philosophiam, &
inanem fallaciam, secundũ traditiones
hominum, secundum elementa mundi,
& non secundum Christum, quia in ipso
habitat omnis plenitudo diuinitatis cor
poraliter, & estis in illo repleti, qui est ca
put omnis principatus & potestatis. In
quo & circuncisi estis, circuncisione nõ
manu facta, in expoliatiõe corporis car
nis, in circuncisione Christi. consepulti
ei in Baptismo, in quo & consurrexistis
per fidem operationis dei, qui suscitauit
illum à mortuis, & uos, cũ mortui essetis
in delictis & pręputio carnis uestræ, cõ
uiuificauit cũ illo, donans uobis omnia
delicta, delens quod aduersum nos erat
Chirographum decreti, quod erat con
trarium nobis, & ipsum tulit de medio,
affigens illud cruci, exuens se carne prin
cipatus & potestates traduxit confiden
ter, palam triumphans illos in semetip
so. Non nescimus, hunc locum ad perso
nam patris à nonnullis referri sed ex con
nexione uerborum sic ut & legentis ac
cedat intentio, magis id capituli huius

ſenſus oſtendit, ut unus idemque filius,
non ſolùm Chriſtus, qui ſuſcitatus eſt,
ſed etiam Deus ipſe, qui Chriſtum ſuſci-
tauit, appareat. Vt conſtet Apoſtolum
in hoc loco Dei nomen ad illam ſempi-
ternam filij, quæ eſt ex patre, ſubſtanti-
am: nomen uerò Chriſti ad eam, quam
ex homine dei filius ſumpſit, retulile na
turam. Dignum præ omnibus ducens
Doctor gentium, in fide & ueritate, ut ſi
cut eundem Chriſtum, qui ſuſcitatus eſt
p̃dicauit hominẽ, (dicens: Per hominem
mors & p hominẽ reſurrectio mortuorũ.
Sicut enim in adã omnes moriunt, ita in
Chriſto omnes uiuificabuntur.) non mi
nore cautela eundem filium, qui ſuã ca-
nem illa (quæ æqualis eſt patri) potentia
ſuſcitauit. Deum ueriſsimè prædicaret:
ſicut huius loci textus clara manifeſta-
tione uulgauit. Deus enim qui ſuſcita-
uit Chriſtum à mortuis, quicq; nos, cum
mortui eſſemus in delictis & p̃putio car
nis noſtræ, conuiuificauit cum illo, idem
nobis delicta omnia donauit, & qui do-
nauit delicta. Chirographum, quod ad-
uerſum nos erat, deleuit, & ſublatum de
medio,

1. Corin. 15. C.

medio, cruci affixit, Qui Chirographũ
cruci affixit, idẽ ſe carne exuit, q ſe carne
exuit, ille etiã principatus & poteſtates
traduxit cõfidenter, palã triumphans il-
los in ſemetipſo. Hęc aũt. Paulo teſte, o-
mnia deus fecit, q Chriſtũ à mortuis ſuſ-
citauit. Attendat itaq;, ſi pater Chirogra
phũ cruci affixit, ſi pater ſe carne exuit, ſi
pater principatus & poteſtates traduxit,
palã triumphans illos in ſemetipſo. Et ſi
hæc omnia paternæ potuerint coaptari
perſonæ, digne negabit filius hic Apoſto
lo deſignatus. Ille ſcilicet deus, qui Chri-
ſtũ à mortuis ſuſcitauit. Si aũt omnia ſu-
perius deſignata, filio magis quàm patri
cõueniũt, cognoſcat unus atq; idẽ ab a-
poſtolo p̃dicatus Chriſtus, q à mortuis
reſurrexit, & deus q Chriſtũ à mortuis ſu
ſcitauit. Igit & qui ſuſcitauit ſemetipſum
& ſuſcitatus eſt Chriſtus. Quia ſicut in eo
q in ſe fecit, ipſe dignatus eſt fieri: & in eo
q in ſe tradidit, ipſe dignatus eſt tradi: in
eo q d in ſe occidi permiſit, ipſe dignatus
eſt mori: Sic in eo, qd in ſe ſuſcitauit, ipſe
dignatus eſt ſuſcitari. Humãitas ergo ue
ra filij dei nec tota in ſepulchro fuit nec
tota in in-

in inferno, sed in sepulchro secundum
ueram carnē Christus mortuus iacuit,
& secundum animam ad infernū Chri-
stus descendit. Secundum eandem ani-
mam ab inferno ad carnem (quam in
sepulchro reliquerat) redijt: secūdum di-
uinitatem uerō suam, quæ nec loco tene
tur, nec fine concluditur, totus fuit in se-
pulchro cū carne, totus in inferno cum
anima. Ac per hoc plenus fuit ubique
Christus, quia non est Deus ab humani-
tate, quam susceperat, separatus, qui &
in anima sua fuit, ut solutis inferni dolo-
ribus, ab inferno uictrix rediret, & in car
ne sua fuit, ut celeri resurrectiōe corrum-
pi non posset. Totum igitur hominem
cum suis infirmitatibus sine peccato dei
filius pro nobis accepit: in tota traditus
idem Christus secundum solam carnem
mortuus, totus Christus secūdum solam
animam ad infernum descendit. Idem
atq; inseparabilis Christus, secundū so-
lam carnem de sepulchro surrexit: idem
atq; inseparabilis Christus, secūdum to-
tum hominem, quem accepit, terram so-
caliter deserens, ad cœlum ascendit, & in
dextris

dextris Dei sedet, secundum eundem to
tum hominem uenturus ad iudicādum
uiuos & mortuos, coronaturus fideles
& pios, illos scilicet, qui eum in utraq;,
id est in humana diuinaq; substantia, ue
rum plenum & perfectū credentes, nec
Dei filio aliquid paternæ substantiæ mi
nuunt, & totum pro se susceptum homi
nem sine peccato cognoscunt, condem-
naturus autē infideles, qui diuersos cu-
iuslibet perfidiæ sectantur errores, qui-
que in eis ita simul obdurato corde per-
durant, ut eos usq; ad uitę prę̄sentis obi-
tum non relinquant. In quibus sunt illi,
qui in Christo phantasiam carnis audēt
credere. Et cū eum ueritatem carnis de-
negant accepisse. Illi etiam qui in eo diui
nitatem omnimodis abnegantes, solam
hominis putant fuisse substantiam. Sed
& hi qui eum uel de Deo patre Domi-
num denegant naturaliter natum, uel to
tam non credūt hominis in Christo sub-
stantiam. Similiter & illos condemnatu
rus adueniet, qui ex operationis unitate
unum Deum patrem & filium creden-
tes, alterum ex altero sic natū denegant,
ut

ut personaliter patrem filiumq; confun-
dant. Quique patri humanam pariter na-
tiuitatem assignantes & mortem, ipsum
patrem dicunt natum ex uirgine, ipsum
etiam passum fatentur in carne. Illos eti-
am æterno condemnabit gehennalis tor
menti supplicio, qui corpus Christi non
ex uirgine fatentur substantialiter sum-
ptum, sed confingunt de cœlo deposi-
tum. Cum Dei filius propterea de homi
ne naturam fuerit dignatus corporis ter
reni suscipere, quia non uenerat eos qui
in cœlo, sed eos qui fuerant in terra, sal-
uare, sicut Apostolus dicit: Nusquam en
nim angelos apprehendit, sed semen Ab
rahæ apprehendit, unde debuit per om-
nia fratribus similari. Suscepit ergo fili-
Hebr. 2. C. us Dei animã nostram, id est, melius no-
strum: (quia melior est meliore nostro,
de quo Ioãnes dicit: Maior est Deus cor
de nostro) sed non spreuit etiam carnem
1. Ioban. 3. D. nostram, id est, infimum nostrum suscipere, quia totum hominem uenerat liberare, nec potuit infimo nostro infimus fieri, per quem infimum nostrum in il-
lud nomen, quod super omne nomẽ est,
meruit

meruit exaltari, ut in nomine Iesu omne
genu flectatur, cœlestium, terrestrium,
& infernorum, & omnis lingua confitea
tur, quia Dominus Iesus Christus in glo Philip. 2. B.
ria est Dei patris. Qui etiam illos tormẽ-
tis est interminabilibus traditurus, qui
sancti spiritus naturam à substantia pa-
tris filijq; discernũt, ut uel omnino eum
personaliter esse nõ putent, uel tanquã
ministrum meriti prorsus inferioris exi-
stiment Ipsi sibi sua professione contra-
rij, qui se uel in illo, qui omnino non est,
uel in eo, qui Deus non est, credere con-
fitentur. Vt enim pauca huius operis
causa subijciam. Dicatur, quid minus ha
bet spiritus sanctus, quàm habet pater
& filius? qui & in initium creationis no
stræ cum patre ab filio simul fecit, & effe
ctum redemptionis nostræ cum patre si
mul filioq; perfecit. Cœlum fecisse dici-
tur Deus, sed operante patre simul & fi-
lius inuenitur cooperator & spiritus san
ctus. Verbo enim domini cœli firmati,
& spiritu oris eius omnis uirtus eorum.
Quid patre uel filio minus habere cre- Psal. 32. B.
ditur, à quo uirtus omnis cœlorum fir-
mata

mata monstratur? Vitam dare nullus,
potest, nisi qui substantialiter Deus est.
Sicut autem uiuificat pater, sic uiuificat
filius, sic uiuificat spiritus sanctus. Nam
sicut pater suscitat mortuos & uiuificat,
sic & filius, quos uult, uiuificat. Et de spi
2.Corin.3.B. ritu Apostolus dicit: Litera occidit, spiri
tus autē uiuificat. Idem rursus Si autem
Spiritus eius, qui suscitauit Iesum à mor
tuis, hábitat in uobis, qui suscitauit Ie
sum Christum à mortuis, uiuificauit &
mortalia corpora uestra, propter inhabi
tantem spiritum eius in uobis. Regene
rat pater, regenerat filius, regenerat spiri
tus sanctus: quia cum Baptisma datur in
nomine patris & filij & spiritus sancti,
ex eo unusquisq; regeneratur, in cuius
nómine baptizatur. Cum ergo in nomi
ne Trinitatis datur Baptisma, simul tota
Trinitas regenerat, quæ unus & solus
est Deus. Propterea de fidelibus Ioan-
nes dicit: Qui non ex sanguinibus, neq;
ex uoluntate carnis, neq; ex uoluntate
uiri, sed ex Deo nati sunt. Est in nobis
charitas patris, qua dicit Paulus: Com-
mendat autem suam charitatem Deus in

in nobis, quoniam si, cum adhuc pecca-
tores essemus. Christus pro nobis mor-
tuus est, multo igit magis iustificati nūc
in sanguine ipsius salui erimus ab ira per
ipsum. Est in nobis charitas Christi, di-
cente Apostolo: Quis nos separabit à
charitate Christi? ut impleamini in om-
nem plenitudinem Dei. Eadē est in no-
bis etiam charitas Spiritus sancti, de qua Rom.8.B.
Paulus dicit: Obsecro igitur uos fratres,
per dominum nostrum Iesum Christum
& per charitatem spiritus. Et alio loco.
Charitas Dei diffusa est in cordibus no- Ibid.15.B.
stris, per spiritum sanctum qui datus est
nobis. Et denuo dicit: Fructus autē spiri
tus est charitas, gaudiū, pax. Habitat in
nobis pater, habitat filius, habitat spiri-
tus sanctus. Quia scriptum est: Inhabita-
bo in illis & inambulabo. De filio quo-
que dicit Apostolus: In interiore homi-
nem habitare Christum per fidem in cordi
bus uestris. Spiritum quoq; sanctū his
uerbis in nobis habitare confirmat: Ne- Ephes.3.C.
scitis, quia templum Dei estis, & spiritus
dei habitat in uobis? Et ut ostēderet, eun
dem esse spiritū dei, qui spiritus sanctus

est, Timotheum sic ammonet, dicẽs: Bo
num depositum custodi per spiritũ san
ctum qui habitat in nobis. Dat gratiam
pater, dat gratiam filius, dat gratiam spi
ritus sanctus. Sicut prędicator ueritatis,
Christo in se loquente, testatur: Gratia
uobis & pax à Deo patre nostro, & do
mino Iesu Christo. De spiritu quoq; san
cto scriptum est in Actibus Apostolo
rum, cum Petrus ad docendum Corne
lium ab ipso spiritu mitteretur: Loquen
Act. 10. B. te autem Petro uerba hæc, cecidit spiri
tus sanctus super omnes, qui audiebant
uerbum, & obstupuerunt ex circũcisio
ne fideles, qui uenerãt cum Petro, quia
& in nationes gratia spiritus sancti effu
sa est. Sumus templũ patris, sumus tem
plum filij, sumus templum spiritus san
cti, sicut à Paulo doctore didicimus, qui
ait: Vos enim estis templũ Dei uiui. Et
alio loco: Si quis autem templum Dei
uiolauerit, disperdet illum Deus, Tem
plum enim Dei sanctum est, quod estis
uos. Filij quoq; templũ sumus, cuius do
mus sumus. Nam & ipse filius templum
domũ uocauit, dicente Euangelista: As
cendit

cendit Iesus Hierosolymam, & inuenit
in templo uendentes boues & oues &
cætera. Quos cum de templo protinus Ioh. 2. C.
eiecisset, uendentib. columbas dixit: Au
ferte ista hinc, & nolite facere domũ pa
tris mei domum negotiationis. Similiter
Dauid idem esse templum Dei quod do
mum in Psalmis ostẽdit, dicens: Ego au- Psal. 5.
tem in multitudinem misericordiæ tuæ
introibo in domum tuam, adorabo ad
templum sanctũ in timore tuo. Cũ hoc
ergo sit templum dei, quod domus, Dei
templum nos filij demonstrat Aposto
lus, cuius nos domũ, ita scribẽs Hebręis
appellat: Christus autem tanquã filius in
domo sua, quæ domus nos sumus, fidu
ciã & gloriã spei usq; ad finem firmã reti
neamus. Nam & ipsum corpus filij &
domum scriptura sancta nominauit &
templum, cum dicit Salomon: Sapien
tia ædificauit sibi domum: Et Euange- Ioh. 2. D.
lista huic sensui concordans ait: Ipse aũt
dicebat de templo corporis sui. Si ergo
quod corpus est Christi, templũ est Chri
sti, nos quoq; tẽplum eius sumus, quos
corpus eius esse cõfirmat Apostolus, di
cens:

cens: Vos estis corpus Christi & mem-
bra. Templum etiam spiritus sancti nos
esse manifeste commendat: Nescitis, in-
quiens, quia membra uestra templum
est spiritus sancti, qui in uobis est, quem
habetis à Deo? Vbi eum Deum quoq;
monstrauit, ista subijciens: Et non estis
uestri, empti enim estis pretio magno,
glorificate & portate Deum in corpore
uestro. Hoc tamẽ templum spiritus san-
cti, membra Christi esse testatur, dicens:
Nescitis, quia corpora uestra membra
Christi sunt? Dicatur igitur, si cœlorum
uirtutem potuit firmare qui non est De-
us: si potest uiuificare, qui non est Deus:
si potest in Baptismatis regeneratione
sanctificare, qui non est Deus: si potest
charitatem tribuere, qui non est Deus: si
potest in credentibus habitare, qui non
est Deus: si potest gratiam dare, qui non
est Deus: si potest templum membra
Christi habere, qui non est deus: Et dig-
ne Spiritus sanctus negabitur Deus.
Rursus dicatur: Si ea, quæ de Spiritu san-
cto cõmemorata sunt, potest aliqua crea-
tura facere: & digne Spiritus sanctus di-
cetur

cetur creatura. Si autem hæc Creaturæ
posibilia nunquam fuerunt, & inueni-
untur in Spiritu sancto, quæ tamen soli
competunt Deo, non debemus natura-
liter diuersum à patre filioq; dicere, quẽ
in operum potentia diuersum nõ possu-
mus inuenire. Ac sic ex unitate operis
unitas est cognoscẽda uirtutis, nec quis-
quam dubitet Patrem & Filium & Spiri-
tum sanctum, personarum Trinitate ser-
uata, unum deum naturaliter dicere, qui
potuit uniuersa sola uoluntate condere,
qui cuncta potest uirtutis omnipotẽtia
gubernare, qui omnia potest immensita-
te diuinitatis implere. Hæc ut Dominus
dedit. Clemẽtissime Rex, malui tuę pie-
tati scribere, quàm omnimodis reticere,
ne silẽdo, aut æstimarer superbus, aut de
fidei nostræ ueritate putarer ambiguus.
Cum ecclesiam Catholicam solam Chri-
stus columbam suam uoluerit appellari
dicens: Vna est columba mea, una est di-
lecta mea. In quo columbæ nomine cha-
ritas & simplicitas designatur. Sola aũt
Dei, quem diligit, non dicit in diuinitate

minorem, sed patri fatetur æqualem. Solam uerò posidet ueritatem simplicitatis, quæ unam, ueram, & simplicem credit substantiam Trinitatis. Oramus autem Deum, ut aures clementię tuæ uerbo ueritatis placidas reddat, & pio cordi tuo lumen sapientiæ spiritalis infundat, ut filium Dei Deum Dominũ Iesum Christũ sic honorifices, sicut honorificas, patrem. Meretur enim hoc à te, ut eum qui te fecit patre tuo meliorem, patri suo secundum diuinã naturam fatearis æqualem. Queso gloriose rex, ut in te confideres largitatem diuini muneris, & potestatem non minuas largitoris, ut qui tibi temporale donauit regnum, donet etiã sempiternũ. Ipse enim dicit: Eos qui me glorificant, glorificabo. Quod ipsa Trinitas faciat, quæ unus & uerus est deus, qui potest omnia facere, supra quàm petimus aut intelligimus. Ex ipso enim & per ipsum sunt omnia, ipsi gloria in sęcula sæculorum. Amen.

FINIS.

BEATI

BEATI FVLGENTII DE CONIVGALI DEBITO, & uoto continentiæ à coniugibus emisso, Epistola prima.

Pistolam tuam, sanctę solicitudinis indicem, ante aliquot menses accipiens, cũ persoluere cuperẽ sine dilatione responsum, sic sũ repentina corporis ægritudine correptus, ut febrium uiolenta nimietas commeatum mihi uitæ præsentis auferret, nisi uerus animarum corporumque medicus qui sanat omnes languores nostros, & redimit de interitu uitam nostram, ad remouendum tantę infirmitatis flagellum dignaretur medicinæ suæ largiri subsidium, recepta quoq; sospitate, non defuit quidem rescribendi uoluntas, sed ad digendum obstitit hyemalis asperitas. Nunc itaque, quia creator & moderator temporum, temperiem dignatus est donare uentorum, consultationi tuæ, quod miseratione atque inspiratione

ſuperni largitoris accepi, redhiberi non
deſtiti. Dicis itaq; filiam noſtram, coniu
gem tuam, penè uſq; ad extremum nu
per ægrotaſſe periculum, & ſicut plerun
que contingit, accepta manus impoſi
tione, pœnitentiam ſecundum morem
(quem habet Chriſtiana religio) pere
giſſe. Verum, quia poſtmodum diuinæ
bonitatis munere plenam accepit cor
poris ſoſpitatem, fragilitatem carnis al
legans, ætatis inſuper iuuenilis incontí
nentiam confiteris. Et in hac ambiguita
te cogitationis, qua carnem conſideras,
maieſtatemq; formidas, uelut nauta lo
corum ignarus, & fluctibus uentisq; ia
ctatus, dum periculorum incerta præca
ues, noſtra tibi reſponſione demonſtra
ri flagitas portum, ubi poſsis animæ ui
tare naufragium. Tenor ergo interroga
tionis tuæ duo quædam me compellit
non ſegniter conſideranda penſare, ſcili
cet, non ſolum quid in ſe cõiugalis am
mixtionis qualitas habeat, ſed etiã, quid
in unaquaq; re pollicitatio uouentis ex
poſcat: Igitur ſi per ſeipſam quis fideliũ
coniugum commixtionem, duce ratio-
ne

ne, conſideret culpabilis uſus nõ in con
iugali concubitu, ſed in cõcumbentium
reperietur exceſſu. Neq; ex commixtio
ne maris & fœminæ, ſed ex immodera
tione libidinis culpam trahit coitus con
iugalis. In coniugibus ergo exceſſus iu
re reprehenditur, nuptialis tamen digni
tas collati ſibi diuinitus honoris mune
re non priuatur. Ideo clamat apoſtolicæ
prædicationis authoritas: Honorabile
connubium in omnibus, & thorus im
maculatus. Corinthios quoq; ſuper ma
trimonij honeſtate ſeruanda Paulus in
formans, cum præmiſiſſet, bonum homi
ni mulierem non tangere, quorundam
infirmitatem uidens, atq; Apoſtolica ſa
tagens charitate, tanquam parieti incli
nato, & maceriæ impulſæ, non neglexit
Doctor egregius conſolationis deſtinã,
nicq; ſubſequenter adiungit: Propter for
nicationis autem unuſquiſq; ſuam uxo
rem habeat, & unaquæq; ſuum uirũ ha
beat. Vxori uir debitum reddat, ſimili
ter autem uxor uiro. Apoſtolicæ itaq; le
ctionis tenor oſtendit, uxorem uiro, &

Hcb. 13. A.

uirum uxori quadam debiti communi-
one misceri. Quod proculdubio non ap-
pellaret Apostolus debitum, nisi legiti-
mum sciret esse reddendum, nec iuberet
reddendum mutuæ consensionis officio.
um si esset iniqua reposcētis exactio. Ve-
que adeo nanque nuptias operi diuino
applicare nō ambigit gentium Doctor,
ut & mulieris in corpore uiri, & in uxo-
ris corpore uiri potestatem æquali pro-
sus iure confirmet dicens: Mulier sui cor-
poris potestatem non habeat, sed uir, si-
militer autem & uir sui corporis potesta-
tem non habeat, sed mulier. Alio autem
loco idem dicit: Quia non est potestas ni-
si à Deo. Huius igitur potestatis incul-
pabilis est usus, officio gignendi diuini-
tus attributus, si iustitiē terminum trans-
gredi libidinosus non permittatur ex-
cessus. Iustitia uerò utendi coniugij hæc
est, ut non explendæ libidinis, sed subsi-
tuendæ prolis obtentu sibi coniuges
congruo tempore misceantur. In illis
nanque bonis quæ fecit Deus, inueni-
tur casta copulatio uxoris & uiri, in qui-
bus Dei operibus libido non potest in-
ue

uenirí: nec aliquando iustitiæ congruit,
quæ non hominibus ex dono conditio-
nis, sed peccatoribus ex uitio primæ prę
uaricationis accessit, Sed quia sine illa
in corpore mortis huius proles humana
non seritur, non eam affectant coniugia
casta, sed tolerant, eiēp imponit nuptia-
lis honestas modum, sine qua non po-
test in carne peccati naturalis explere fœ
cunditatis officium. Sic ergo quæri de-
bet ex nuptijs fructus, ut cohibendus sit
lubricę uoluptatis excessus. Quocirca,
si coniugalis usus eatenus temperetur,
ut non æstuanti libidini animus seruiat,
sed prouentum nascituræ prolis atten-
dat, & cum nata fuerit, diuendam cele-
rius spiritali generatione non negligat,
non deputatur fidelibus coniugibus ad
peccatum, carnis indulta commixtio,
quia & coniugalis seruat confœderatio
castitatem, & uerecundia custodit mo-
desta temperiem, & Deo dicandam con
iugalis exhibet fœcunditas prolem, ut
& redemptoris ope homo iam natus
reformetur baptismatis Sacramento,
cuius opere prius formatur in utero: &
illum

& illum habeat humana natura beneficio secundę natiuitatis patrem, quem in prima natiuitate suæ conditionis agnoscit authorem. Coniugatus ergo si fornicetur, damnabiliter peccat: si uerò thori fidem non deserat, sed in uxore sua naturali duntaxat usu aliquantulũ intemperatus excedat, non solum scilicet generationem quęrens, sed aliquando libidini carnis obediens, hoc equidem sine culpa non facit: talis autem culpa citius bene operãti atqꝫ oranti remittitur, quia ipsi coniugi seruat maritalis charitas fidem, in qua non potest maritalis infirmitas custodire temperiem: & si nuptialis in uxore modestia non tenetur, à nuptiali tamen fide nulla immoderatione discceditur. Retenta ergo thori fides maculam diluit, quàm contrahit infirmitas carnis, si mulieri non misceatur alteri, quisquis non pro sola generatione, sed etiam propter fragilitatẽ carnis suæ miscetur uxori. Quia & si præfixum concumbendi modum transit, tamen coniugalem terminum nõ excedit. Et licet cõtrahat carnalis infirmitas culpam, impetrat

tamen nuptialis integritas ueniam. Accipit ergo talis indulgentiam, non pro eo quod ab una debitum coniugale plus quàm oporteat exigit, sed quia una legitima accepta cõtentus, alteram non requirit. Si tamen non desunt misericordiæ opera, quæ tantum ualent in religione Christiana, ut non solum qui coniugijs utuntur, aut qui continentes sunt, sed etiam uirgines ad premium uirginitatis peruenire non possint, si opera misericordię charitatisqꝫ neglexerint. Si uerò quis intentus operibus bonis, tantam seruauerit in uxore temperiem, ut filiorum procreandorum causa tantummodo misceatur uxori, multa laude talis est proculdubio dignus, si quis hoc nostris potest implere temporibus. Fornicatio tamen nunquam potest esse sine graui crimine, in qua licet nõ dubitemus damnabiliter peccare hominem ab uxore disiunctum, damnabilius tamen fornicari existimo coniugatum. Vtrunqꝫ autem scriptura sancta iudicandum, & regno Dei pronunciat alienum. Scriptum nanque est in epistola ad Hebræos: Quia for-

fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Et in Epistola, quam ad Corinthios scripsit Apostolus, dicitur: Nolite
al.5.C. errare: neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neq; ebrioſi, neque maledici, neq; rapaces regnum Dei posſidebunt. Rurſus inter ópera carnis idem Apostolus Paulus fornicationem
2.Cor.12. immunditiam, luxuriamq; dinumerat: in quorum conclusione dicit: Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequuntur. Præmonet etiam ne lugeat multos ex his qui ante peccauerunt, qui non egerunt pœnitentiam ſuper im-
aut munditia & fornicatione & impudicitia quam geſſerunt. Igitur quia de qualitate coniugij, quod Dóminus donauit, diximus, illud eſt conſequenter tota ſolicitudine pertractandum, quidnam uoluntatis præfixerit (ſi qua nunc potuit eſſe) deuotio. Neque enim quia rebus à Deo conceſsis uſus hominibus nõ interdicitur, ideo debet homo quod uouerit Deo non reddere. Cũ ſcriptum ſit:

Reddam tibi uota mea, quæ diſtinxerunt labia mea. Et ne quiſquam ſibi uellet excuſationem tribulationis ad fruſtrandæ licentiam promiſsionis aſſumere, nec ſe putaret uoti reum, ſi ſe diximſſet aliquid uouendum non uoluntate ſed tribulatione compulſum, docens beatus Dauid omnia eſſe Deo reddenda, quæ fuerint legitime duntaxat etiam in tribulatione promiſſa, cum dixiſſet deo: Reddam tibi uota mea, quæ diſtinxerũt labia mea: continuo ſubdidit Et loquutum eſt os meum in tribulatione mea. Nam & in Deuteronomio ſcriptum eſt: Si autem uoueris uotum domino Deo tuo, non tardabis reddere illud, quia exquirens exquiret Dominus Deus à te, & erit in te peccatum. Si autem noluerit uouere, non erit in te peccatum. Quę exeunt per labia tua cuſtodies, & facies quemadmodum uoueris Deo tuo uotum, quod loquutus es ore tuo. Dicit & Salomon: Statim ut uoueris uotum Domino, non tardabis reddere illud. Tu ita quequę uoueris redde. Bonum eſt non uouere, quàm uouiſſe & nõ ſoluere. Proinde

inde licitarũ rerum usus licitè cum temperantia geritur, donec rei licitæ renunciatio non mouetur, & quamdiu non retinetur ex utriusq; id est, mariti uxorisq; consensu, perpetua continentiæ promissio, non est illicita cõiugalis ammixtio. Scriptum est enim: Si duxeris uxorem, non peccasti: & si nupserit uirgo, nõ peccauit. Veruntamen non peccet uirgo quæ nubit, inuenitur tamen aliqua uirgo peccare si nupserit. Non enim peccat uirgo nubens, si uirginitatem Deo priusquam nuberet in corde non uouit. Cæterum si, quemadmodum dixit Apostolus, statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autẽ habens suæ uoluntatis, & hoc iudicauit in corde suo seruare uirginitatem suã, graciuiter postmodũ peccat, si post dicatam uirginitatem Deo, uoluerit humano sere uire connubio. Nã & uiduas quasdam beatus Paulus uinculo pronunciat damnationis obstrictas, quia scilicet post cõtinentiæ professionem, nubendi receptam non abijciunt uolũtatem. De quibus euitandis Timotheum sic instruit. Adule-

Adulescentiores autem uiduas deuita, cum enim luxuriatæ fuerint, in Christo nubere uolunt, habẽtes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Adimit igitur concumbendi licentiam continentiæ promissio, nec sola talibus fornicatio interdicitur, sed etiam marita lis ammixtio prohibetur, & præuaricatricem uoluntatem tenet culpabilis nexus, etiam si nullus in opere consequatur effectus. Neq; enim frustra scriptum est: Quia concupiscentia cum concepe-rit, parit peccatum. Quocirca nõ solum à uirginibus integritas, uerumetiam à uiduis atq; coniugibus debet Deo dicata continentia cum timore & tremore seruari. Quia priusquam sit aliquis uoti reus non condemnatur, siue uirgo licite nubat, siue maritus & uxor coniugale sibi debitũ reddant: Postquàm uerò quisque meliora consectans, professione sesuum continentiæ siue integritatis obstrinxerit, grauissimè delinqt, si sibi deinceps licere putat, quod ante licitum fuerat. In talibus quippe rebus, quod uouens deo sibi adimit uoluntas, nulla de-

1. Tim 5. B.

inceps impune permittit usurpare necessitas, nec temerator uoti excusationē iustā sue preuaricationis inueniet, quem nemo compulit ut uoueret. Est planè aliquid discernendum, inter uotum uirginis aut uiduæ, & inter uotum eorum qui tenentur uinculo coniugali. Nec enim tanta est uouendi licentia uel libertas uiro siue mulieri, potestatem sui corporis non habenti, quanta est uiduæ cuilibet aut uirgini. Cōiugato enim uel cōiugatæ corporalis cōtinentiæ uouendæ facultas plena nō suppetit, cuius corpus non in sua, sed in coniugis potestate cōsistit, secundum illud Apostoli dictum, quod supra posuimus: Mulier sui corporis potestatem non habet, sed uir: similiter autem & uir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Non itaq; sinitur absq; coniugis uoluntate continentiam assumere, cuius corpus non est in propria potestate. Hoc enim quisque recta & firma deuotiōe solus promittit, quod sui tantum iuris esse cognouerit. Tale est enim, ut uelit quisque corporis sui, quod est in coniugis potestate, continentiam profiteri, quale, siquis de alterius substantia aut eleemosynam facere, aut sacrificium conetur offerre. Deus autem noster (sicut ipse testatur) diligit iustitiam, & odio habet rapinam in holocausto. Illa itaq; inter coniuges est continentiæ certa promissio, quæ fuerit utriusque consensione firmata. Quam cum uir & mulier sibi consentientientes concordi uoluntate, tanquam sacrificium in odorem suauitatis, super altare fidei deo uero ac summo in templo sui cordis obtulerint, nec mulier ulterius in uiri nec uir in mulieris corpore, adreposcēdum debitum coniugale potest habere legitimam potestatem. Sicut enim, priusquam Deo simul uouerent, reprehensibilis fuit unius oblatio, quia legitimi consortis deerat assensus: ita cum pari obtulerit uterque consensu, quod est inseparabiliter utriusque commune, non erit impunitus, si quis munus, Deo uoluntaria deuotione oblatum, illicito crediderit opere temerandum. Quod si forte quis non toto animo uouisse causetur, eo magis dānabilis erit, quòd nō simplex

plex ad Deũ, sed fictus accessit. Scriptũ
est autem: Quia spiritus sanctus discipli
næ effugiet fictũ, & auferet se à cogita-
tionibus quæ sunt sine intellectu. Alio
quoque loco ficta sancta scriptura sic in-
crepat: Ve duplici corde, & labijs scele-
ratis, & manibus malefaciẽtibus, & pec-
catori ingredienti terram duabus uijs.
Quàm sit aũt malũ, quamq; solicitè effu
giendum, si quis de hoc quod deo uoue
rit, aut retinere aut repetere aliquid, mor
tifera præuaricatione pertentet, Exem-
plo sunt Ananias & Saphira, qs de pre-
cio agri quãdam partem infideliter sub-
trahentes, non solum uox Apostolica,
tanquam diuini iuris peruasores incre-
pauit, sed etiã seueritas iustitiæ cœlestis
occidit. Beatus denicq; Petrus nõ solum
fraudis uitio memoratũ Ananiam dixit
obnoxium, quinetiam, cor eius à Satha-
na pronunciauit impletum, dicens: Ana
nia, cur impleuit sathanas cor tuum, mẽ-
tiri te spiritui sancto, ut fraudares de pre-
cio agri? Nonne manens tibi manebat,
& uenundatũ in tua erat potestate? Qui
utiq; fecisti hoc, non hominib. mentitus
es,

es, sed Deo. Si quis igitur rem domino
iam deuotam, carnali uictus illecebra,
crediderit denuo reposcendam, non est
legitimus rei suæ possessor, sed diuini iu
ris pronunciatur inuasor. Nec immeritò
continentiæ iã deuotæ uiolator immun
dus audit, quod auarus pecunię fraudá-
tor audiuit. Proinde cũcta quæ superius
disputata sunt, conscięntia uobis testimo
nium perhibente, perpendite. Et siqui-
dem continentiam pari uouistis assensu,
tenorem uestræ dilectionis cum Dei ti-
more seruate. Et siquando carnis infir-
mitas mentem pulsat, animus ad auxiliũ
diuinæ miserationis accurrat, ne cedat li
bidini, sed Deum tota humilitate fidelis
exoret, & carnali desiderio militanti ad-
uersus animam nõ consentiat, sed repu-
gnet. Si uerò continentiã unus uestrum
sine alterius uouit assensu, temerariè se
uouisse cognoscat, & debitum cõiugi ca
sta lynceritate redhibeat. Veruntamen,
ut omnia uestra honesta fiant, in reddi-
tione coniugalis debiti, sic infirmitatem
carnis usus excipiat coniugalis, ut nõ ca
libidini seruiat, sed animi uirtus adiu-

ta diuinitus, carnalis concupiscentiæ fre
na restringat. Negocium nanq; substi-
tuendæ prolis ita debet à coniugib. per-
agi, ut subseruiente uerecundia, dum se
ad opus fœcunditatis animus fidelis in-
clinat, modestiam simul naturalis hone-
statis Deo adiuuante custodiat. Præci-
pue autem obseruandum est fidelibus
coniugibus, ut illa fugiant opera, quæ di
uina seueritas & facienda prohibet, & fa
cta condemnat. Hæc enim nec Aposto
lica doctrina fidelibus insinuare cessa-
uit, ut ad custodiendam uitæ bonę regu
lam prudenter instrueret salubriterq; ter
reret: Magnum itaq; bonum est, muliè-
rem non tangere, quod debet omnis fi-
delis principaliter obseruare. Propter
fornicationes tamen quisquis siue con-
iugatus, siue â coniugio liber, si continē-
tiam Deo non uouit, & seipsum ad im-
plendam continētiam cernit inualidum
quamuis ubi plena fuerit continendi uo
luntas, & ab oratione atq; operibus bo-
nis non destiterit uera cordis humilitas,
Ille qui dixit. Petite & dabitur uobis,
quærite & inuenietis, pulsate & aperie-
tur

tur uobis: quia ueritas est, & mentiri nō
potest, & bene petenti det, & quærenti
adinuentiones suas præparet, & bene
pulsanti ipse aperiat, ut ad penetralia ui-
tæ melioris introeat. Tamē siquis adhuc
plus est de sua infirmitate solicitus, quā
de Domini uirtute securus, si continen-
tiam non uouit carnis, contineat ab ini-
quitate, & sicut decet utatur uxore, ma-
litiam atq; auaritiam fugiat, & non con-
demnatur, si coniugi debitum reddat.
Non sit ebriosus, non inuidus, non con-
tentiosus, non fictus, non malignus, nō
litigiosus, non superbus, non rapax, non
auarus. Quantum ad ipsum attinet, pa-
cem habere cum omnibus quærat, per-
niciem non teneat, nulli detrahat, cum
amicis fidem teneat, inimicis nunquam
perfidus aut periurus existat, aliena non
rapiat, æquitati pecuniam non præpo-
nat, sit in negocijs iustus, in operibus pi-
us, mitis ad tolerandas, tardus ad retri-
buendas iniurias, in fide stabilis, ama-
tor castitatis & pacis. Attendat Salua-
toris nostri dictum, quo nobis & quid
faciamus præcipit, & quid accipiamus

ostendit. Ait enim: Dimittite & dimitte-
tur uobis, date & dabitur uobis. Sit ergo
quantum potest in eleemosynis largus
& hilaris, & ad dimittendum peccanti-
bus facilis ac suauis, nec tamen se putet
ita peccantibus tribuere ueniam, ut dis-
ciplinam suæ domus existimet negligẽ-
dam, sed uigoris retinens clementiæque
temperiem, seruet in correptione mode
stiam, & in remissione censuram. Argu-
at, moneat, terreat, increpet, consoletur,
oblectet. Nec tantum faciat in subditis
peccantibus, quantum impetus furoris
impellit, sed quantum modus consulta-
tionis exposcit. Et si uerberãdus est pro
peccato famulus, non ulciscendi libido
præualeat, sed æquitas Christiana poti-
us illi clementer consulat quem flagel-
lat: ac sic & quando iustitia persequitur
culpam, non desit misericordia, quæ mo
deste nouit tenuare uindictam. Nutrian
tur filij secundum Apostoli præceptum,
in disciplina & correptione domini, nec
permittantur impudicè aut luxuriose ui
uere, cum non lasciuiẹ, sed castitati ac tẽ-
perantiæ proles debeat Christiana serui

re. Neq; enim & de malis operibus filio-
rum non erit in illa terribili examinatio-
ne parentum negligentia iudicanda: cũ
& in hoc sęculo propterea Heli sacerdos
à domino reprobatus fuerit & abiectus
non quia filijs in iniquitate cõsensit, sed
quia peccantes mansueto quamuis ser-
mone monuerit, prohibere tamen com-
petenti seueritate cessauit. Magis autem
parentes, qui uere diligũt filios, bene o-
perando eis cõsulant, quàm diuitias col-
ligendo: dum filijs tenaciter substantia
colligitur, oportũitas boni operis omit-
tatur. Præ omnibus autem fideles memi
nerint coniugati, semper orationibus at
que eleemosynis insistẽdum, nec uelint
iugiter in ipsa carnis infirmitate iacere,
sed festinent gradum uitæ potioris ascẽ-
dere. Et ut ad uirtutem continentiæ per-
ueniat animus, magis magisq; carnalis
concupiscentiæ comprimatur excessus.
Vt dum Deo adiuuante illum superaue
rint gradum, in quo coniugalis infirmi-
tas ueniam postulat, cessiorẽ possint
laudabiliter obtinere, in quo continen-
tiæ uirtus palmã uitæ melioris expectat.

BEATI FVLGENTII AD GALLAM DE CONSOlatione ſuper morte mariti, & de ſtatu uiduarum, Epiſtola ſecunda.

DÓminæ uere illuſtri, & in Chriſti timore uenerabili, filiæ Gallæ, ſeruorum Chriſti fámulus. Ante menſes aliquot Diaconi mei, ex urbe meantis, certa narratione comperi, non ſolum tui coniugis obitum, uerumetiam ſanctum propoſiti tui tramitem, in quo iam ámbulas, illo deducente, qui eſt uia, ueritas & uita, qui fidelibus ſuis nouit per momentaneam triſtitiam donum ſempiternæ largíri lætitiæ, & quos uult ſalubriter de terrenis ad cœleſtia paternę benignitatis diſpenſatione transferre. Neque enim fruſtra Dominus (cuius incomprehenſibilia iudicia, & inueſtigabiles uias Apoſtolus prædicat Paulus) coniugem tuum religione ſyncere fidelem, corde humilem, moribus mitem,

mitem, operibus miſericordem, conuerſatione penitus innocentem, ætate iuuenem, de peregrinatione huius uitæ ad æternam cœleſtis patriæ celeriter trãſtulit manſionem: niſi ut & illi gaudia æterna conferret, & tibi facultatem melius uiuendi concederet. Illi donauit ut corpore ſpoliatus, ſit cum Chriſto ſine fine uicturus: tibi donauit, ut quæ ſunt Domini ageres, & ſecundum Apoſtoli ſermonem, ſis ſancta & corpore & ſpiritu. Proinde, ſine dubitatione crede, quod diuinitus dicitur: & cum dilectione ſpera, quod promittitur, ut poſſis benefacere quod iubetur. Primo igitur de mariti morte per Apoſtolum Paulum, quid debes fideliter tenere, cognoſce. Ait enim: Nolumus autem uos ignorare fratres de dormientibus, ut non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent. Si enim credimus, quòd Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt per Ieſum adducet cum eo. Si ergo ueræ fidei tenaces ſumus, ſi de ſermonibus Dei nihil ambigimus, ſi ad futurã uitam ſpe certiſsi-

tissima tendimus, si digne Deum proximumq; diligimus, si non ab hominibus inanem, sed à Deo ueram gloriam Christiani nominis expectamus, non debemus utique de fidelibus mortuis & (ut proprie dicam) de dormientibus nostris aliquã (sicut infideles) habere tristitiam. Salubris etenim noxiæq; tristitiæ debet in nostro corde manere discretio, qua fit ut nec de amissione solatij temporalis concidat animus æternis rebus deditus, & de his salubrem tristitiã sumat, in quibus se aut minus aliquit aut secus quàm oportuit fecisse cõsiderat. Propter quod Paulus utranq; tristitiam non minus operere docet, quàm retributionem discretam. Deniq; in una salutis prouentum, in altera mortis positum demonstrat exitium, dicens: Quæ enim secundum Deum est tristitia, pœnitentiam in salutem stabilem operatur, sæculi autem tristitia mortem operatur. Ne igitur ultra fidei Christianæ modum indiscretam teneas de mariti morte tristitiam, nec amissum existimes sed promissum, nec ipsius iuuentutẽ putes immaturè præcisam, quã inter-

.Cor.7.C.

interminabili uides ęternitate firmatam Fideli quippe animę dicitur: Renouabitur sicut aquilæ iuuentus tua. Absit aũt ut infidelium consentientes errorib. æstimemus aut dicamus, quia illum iuuenem Christianum abstulit atra dies, & funere mersit acerbo. Illos nanq; atra dies aufert, qui secundum Ioannis Apostoli dictũ, in tenebris sunt, & in tenebris ambulant, & nesciunt ubi ambulant, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eorum. Illos abstulit atra dies, quos ipsa lux uera uehementer obiurgans: Hoc est autem, inquit, iudicium, quia lux in mũdum uenit, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem, erant enim eorum mala opera. Tales sunt qui uiuunt, ut cum audierint uocem filij Dei, non ad uitam sed ad iudicium suscitentur, dicente domino: Quia ueniet hora, quando omnes qui in monumẽtis sunt, audient uocem eius, & procedent qui bona fecerunt in resurrectionem uitæ, qui mala egerũt in resurrectionem iudicij. Et quia his nec breuis uita potest prodesse nec longa consequenter de talibus in libro Sapien-

.Psa.102.A.

Sap.3.D. Sapientiæ dicitur: Et siquidem longæui
tæ erunt, in nihilum computabuntur, &
sine honore erit nouissima senectus illo
rum. Et si celerius defuncti fuerint, non
habebunt spem, nec in die magnitudi
nis alloquutionem. Quæ est autem dies
magnitudinis, nisi dies in qua non iudi
cãdus sed iudicaturus ueniet Dominus.
Nunc enim cum uenit ut pro nobis iudi
caretur, non fuit dies magnitudinis sed
minorationis, in qua minoratus est pau
lò minus ab angelis: tunc autem erit di
es magnitudinis, quando secundum lo
annis attestationem, omnes mali abscõ
di cupient in cauernis montium, dicen
tes montibus & petris: Cadite super nos
& abscondite nos à conspectu patris se
dẽtis super thronum, & ab ira agni, quo
niam uenit dies magnus iræ illorum. Et
quis poterit stare? In hac die magnitudi
nis, mali non habebunt alloquutionem
sed increpationem. Non enim audient:
Matth.25.D. Venite benedicti patris mei, percipite
regnum, quod uobis paratum est à con
stitutione mundi: sed dicetur eis: Ite ma
ledicti in ignem æternum, qui paratus est

est diabolo & angelis eius. Tales igi
tur, quantumlibet longæui moriantur,
acerbo funere demerguntur, & quam
uis ætas eorum matura uideatur in cor
pore, mortifera tamen mundi dilectio
immaturæ mentis acerbitatem retentat
in corde. Christianus autem qui in ti
more Dei uixerit, quacunque fuerit de
functus ætate corporis, non acerbo fu
nere mergitur, sed placita Deo subni
xus maturitate transfertur. Legimus
nanq; in eodem Sapientiæ libro: Quia
senectus honorabilis est non diuturna,
neque numero annorum computata.
Cani sunt autem sensus hominis, & æ
tas senectutis uita immaculata, quæ pla
cita Deo facta dilecta est. Denique in
subsequentibus bene uiuentem quen
dam Deoque placitum, ob hoc raptum
celeriter dicit, ut nullam mutationem
perferret malitiæ sæcularis, nec anima e
ius aliqua fuisset fictione decepta. Sic
ergo dicitur. Raptus est, ne malitia mu
taret illius intellectum, aut ne fictio deci
peret animam illius. Fascinatio autem
nugacitatis obscurat bona, & instãtia cõ
cupiscen-

cupiscentiæ transuertit sensum sine ma-
litia, consummatus autem in breui re-
pleuit tempora longa. Placita enim erat
Deo anima illius, propter hoc propera-
uit de media inquitate illũ educere. His
nempe uerbis, sancta scriptura nos do-
cet in hoc sæculo Christianis fidelibus
nõ uitam longam prodesse, sed bonam.
Et ad cognoscendum, quantum posibi-
le est, cuiuslibet defuncti meritum, non
quantum uixerit, sed qualiter quisq; ui-
xerit intuendum. Sicut enim uita mala,
quanto magis fuerit temporaliter pro-
longata, tanto magis delinquentib. mul-
tiplicat pœnam: sic in uita bona, quam-
uis hic breui tempore terminata, magnã
sempiternamq; conquirit bene uiuenti-
bus gloriam. Vita igitur mala immatu-
ros acerbosq; senes demergit in Tarta-
rum: uita uerò bona defunctos iuuenes
maturos perducit ad regnum. Non er-
go sis tristis quòd te ille præcesserit die-
bus paucis, sed esto solicita, & sic uiam
mortalis huius uitæ perage, ut ad æter-
nam uitam ualeas peruenire. Proinde
Apostolici te oportet indesinanter me-
minisse

minisse sermonis, quo ait: Mulier innu-
pta & uirgo solicita est quæ sunt domi-
ni, ut sit sancta & corpore & spiritu. In-
nuptam hic uiduam dicit, non quia om-
nino nõ nupserit, sed quia uiro mortuo
soluta fuerit uinculo nuptiali. De qua
alio loco dicit: Si autem mortuus fuerit
uir eius, soluta est à lege uiri. Hanc ergo
sanctam iubet esse & corpore & spiritu.
Quid autem aliud est, corpore & spiritu
sanctam esse, nisi quod sanctum est, & in
opere & in cogitatione seruare? Etenim
quæ mundi sunt, illa cogitare permitti-
tur, quæ corporali uincta connubio de-
tinetur, eodem Apostolo dicente: Quæ Rom. 7. A.
autem nupta est, cogitat quæ sunt mun-
di, quomodo placeat uiro. Illic est ergo
mundanę cogitationis subeunda neces-
sitas ubi mortalis caro morituro carnali
ter nubit. Et quia illos ipsa carnis neces-
sitas durioribus uinculis tenet innexos,
propter hoc de illis Apostolus dicit: Tri
bulationem autem carnis habebunt hu-
iusmodi. Mulier ergo, innupta, id est, ui-
dua, cui prę cipitur ut sit sancta & corpo
re & spiritu, sicut corpore desiit marito

seruire, sic non debet corde carnalia cogitare. Sacta quidem sunt Christianorum coniugia, quia & coniugalis ibi castitas custoditur in corpore, & puritas fidei seruatur in corde. Nam & Apostolica dicit authoritas: Honorabile connubium in omnib & thorus immaculatus. Non est ergo connubium ex colluuione peccati, sed institutione Dei, & in eo quod sibi coniuges inuicem carnis debitum reddunt, inquantum id modeste faciunt. Christi pręcepta custodiunt, quia nullatenus à coniugali charitate & castitate discedunt. Execratur autem adulterinos concubitus castitas coniugalis, & honestatis uerecundiæ tenax, ab uno uinus, & ab uno una expetit, quod utercq; se uni tantum legitime debere cognoscit. Illic equidem carnis debitum redditur uiro, coniugalis autem castitas magis debetur Christo quàm uiro: quia & corpus tunc uere castum est, quod fornicatione carnali non polluitur, quando spiritalis integritas Christi timore ac dilectione seruatur. Attamẽ à muliere nupta

pta mulier innupta & uirgo non parua gradus dignitate discernitur, quãdo quidem nupta cogitationibus mũdanis tenetur obstricta, mulier autẽ innupta & uirgo carnalibus tribulationib. non subijcitur, quia carnalis matrimonij uinculis non tenetur. Vbi certior est corporalis atque spiritalis continentiæ libertas, quia nulla est ex coniugali seruitute necessitas. Vtrunq; igitur donum Dei est, & coniugalis pudicitia, & cõtinentia uidualis. Vnusquisq; enim propriũ habet donum ex Deo, & illud quidem, quantum in se est, laudabile, quia bonum: hoc autem laudabilius, quia melius. Cõiugali nanq; seruitute turpitudo uinciur fornicationis, uiduali uerò libertate crescit dignitas castitatis. Illic fides consulit infirmitati, ne cadat in uitium: hic fidelis animus ad uirtutis extendit augmentum. De coniugatis enim dicitur: Propter fornicatiões autem unusquisq; suã uxorem habeat, & unaquæq; suum uirũ habeat. De uidua uerò dicitur: Beatior autem erit, si sic permanserit. Beata

ergo quæ illicitum concubitum turpi/
tudinis horrore non appetit, sed beatior
quæ licitum maiore puritatis amore cõ/
temnit. Beata quæ alligata uiro sic uiuit,
ut soli uiro carnis suæ debitum reddat:
sed beatior, quæ soluta sic permanet in-
nupta, ne debeat. Proinde in eo quòd
ex coniugata facta es uidua, donum del
auctum tibi magis existima, non ablatũ.
Neq; enim te deseruit, qui tibi sequendã
uiam uitæ melioris ostendit. Gradibus
te uoluit Dominus ad meliora conscen-
dere, ut primitus coniugata cum uno ui
ro fideliter uiueres, quo postmodum si-
ne difficultate absq; uiro uidua perma-
neres. Ad hoc igitur animum tuum diui
na gratia coniugali castitate nutriuit, ut
quæ didiceras, illo uno uiuente, alterum
non quærere, disceres ab omni uiro ui-
dua continere. Noli ergo negligere gra-
tiam quæ in te est. Et tu enim nosti, quã-
to melius sit iugiter à concubitu conti-
nere, quàm uel pro coniugali necessita-
te concumbere. Maritus qui tibi datus
fuerat ad tempus, discessit in tempore,
datus enim tibi fuerat non ad patriq; bea
titu-

titudinem, sed ad itineris consolationẽ.
Alia quippe sunt Dei dona, quæ Deus
ita suis largitur fidelibus in præsenti tem
pore, ut eorum usus in hac tantum uita
necessarius habeatur, quo futuræ uitæ
meritum comparetur, sicut est credulí-
tas, rectam uitam tenens, & operatio iu-
stitiam misericordiamq; custodiens, ut
fides recta non deseratur charitatis auxi
lio, quæ in operatione cognoscitur, pro-
pter quod Apostolus eam fidem probat
quæ per dilectionem operatur. Recta i-
gitur fides & misericors operatio post
hanc uitam desinent, cum per speciẽ ui-
debitur, quod nunc cum creditur nõ ui-
detur. Nec inter beatos erit aliquis mi-
ser, cui misericordia prærogetur. Hęc au
tem duo, id est, fides & operatio, ita post
huius uitæ finem non sunt necessaria, ut
ante finem non sint ullatenus deseren-
da. Quisquis enim ante finem uitæ præ-
sentis à fide recta siue bona operatione
discesserit, etiam si in his antea strenue
uiglianterq; cucurrerit, pro eo quòd ab
itinere recto desistit, perdit meritum to-
tius itineris quod cucurrit. Itẽ sunt alia,

Gal. 5. B.

quæ sic hominibus in hoc tempore pie-
tas diuina largitur, ut non solum in hac
uita cum hominibus debeant continua,
uerumetiam crescant in retributione di
uina. sicut est peccatorum mundatio, ue
ritatis agnitio, Dei proximiq; dilectio.
Hæc enim siquis in hoc tempore perse-
ueranter in se custodierit, & diuino mu-
nere proficiẽdo augere curaueritinchoa
ta, in futuro habebit æterna secum perfe
ctione mansura. Tũc enim perfecta mũ
datio perfectam cognitionem ueritatis
accipiet, & perfecta cognitio nihil in no
bis perfectæ charitatis deesse permittet.
Alia uerò sunt, quæ sic à Deo temporali
ter donantur, ut temporaliter auferãtur,
sicut est copulatio coniugum, procrea-
tio filiorum, abundantia diuitiarum, in-
columitas corporum, & si qua similia,
quę per se nec miseros homines possunt
facere, nec beatos. Ideo hæc & bonis &
malis à Domino dantur, & nonnunquã
bonis malisq; diuinitus auferũtur. Bea-
tus fuit Iob, cum in diuitijs iuste uiueret;
sed beatior, cum in paupertate iustior ex
titisset. Beatus fuit cum decem circunda
retur

retur filijs: sed beatior, cum una cuncto-
rum simul orbitate percussus, in Dei di-
lectione permansit immobilis. Beatus
etiam fuit in corporis sospitate: sed bea-
tior est factus inuulnere. Beatior etiam
in aceruo squalorib. pleno, quàm in pa-
latio marmoribus adornato. Attende e-
tiam duos, unum in diuitijs & sanitate
miserum, alterum in ægestate & uulne-
nere multum beatum. Diues ille qui in-
duebatur purpura & byssõ, & epulaba-
tur quotidie splendide, quàm inanis fu-
it in illis epulis, quàm pauper in multitu
dine diuitiarum, quàm nudus in pulchri
tudine uestium, quàm infirmus in sani-
tate corporis, quàm famelicus in saturi-
tate uẽtris, quàm miser in gaudijs, quàm
desolatus inter amicorum colloquia,
quàm deiectus inter obsequia seruulo-
rum. Attende quoq; Lazarũ in pauper-
tate diuitẽ, in miseria beatum, in infœli-
citate fœlicem, in uulnerib. sanũ, & qui-
dem sine domo, sed non sine domino: si-
ne ueste, sed nõ sine fide. sine bona uale-
tudine corporis, sed nõ sine robore chari
tatis. sine cibo, sed nõ sine Christo: canib.

 expositum,

positum, sed socium angelorum, qui nõ accipiebat de micis quæ cadebant de mensa diuitis, sed cœlestẽ panem uisceribus ructabat internis. Hæc sunt igitur quæ nonnunquam benehabentur, nonnunquam male: nonnunquam bene cõtemnuntur, nonnunquam male. Bene quippe habentur, cum in eorum usu timor Dei seruatur. Bene autem contemnuntur, cum in eorũ contemptu à summo Deo gloria, non ab hominibus quæritur. Tales sunt etiam nuptiæ, quæ & bene suscipi possunt, & bene contemni. Quàm bene nuptiarum opus in castitate cõiugali Susanna seruauit? quàm melius in continentia uiduali Iudith atque Anna contempsit? quàm optime in integritate uirginali Maria instituit? Non est igitur inter præcipua Dei dona coniugium æstimandum, licet non negetur donum esse diuinum. Nec est dicẽdum, beatitudinis munus, quod cum bono posit proposito teneri, potest etiam pro posito meliore cõtemni. Nam si hoc inter præcipua Dei dona æstimari oporteret, non ore Saluatoris nostri laudaretur

tur, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum, nec pro se patrem, matrem, fratres, sorores, uxorẽ, filios, agros, relinqui Saluator ipse cum centupla retributionis & uitæ æternæ promissione iussisset, dicẽs: Omnis qui reliquerit domum uel fratres, aut sorores, aut patrem aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meũ, centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. Hoc autem dices, Christus non diuortiũ fieri iussit, sed iusta discretione, quãuis Dei munera, tamen temporalia æternis, caduca permanentibus, parua magnis à suis fidelibus postponenda monstrauit. Non damnat bona, sed meliora plus laudat. Illa non odit, sed ista plus diligit. Illorum enim siue adeptio siue amissio, non est retributio fidei, sed probatio. Fides autem nostra non temporalibus, sed æternis esse debet intẽta. Propter quod Vas electionis ad tollerantiam nos præsentis tribulationis exhortans, præcipit, ut â contemplatione temporalium rerum cordis nostri penitus auertamus obtutũ: dicens: Id enim quod

Matt. 19. D.

in pręsenti est momentaneũ & leue tribũ
lationis nostræ, supra modũ in sublimita
te æternũ gloriæ pōdus operatur in no
bis, nō contemplantib. nobis quę uiden
tur sed quæ nō uidentur. Quę enim uiden
tur, temporalia sunt, quæ aũt non uiden
tur, æterna sunt. Ambula igitur sicut scri
ptum est, de uirtute in uirtutem, & ani
mus tuus ab intētione temporalium ad
contemplationem transeat æternorum,
transiensq; à uirtute coniugalis pudici
tiæ ad potiorem uirtutem continentiæ
uidualis, non minore continentia cor
dis prędita debes esse quàm corporis,
& post obitum temporalis mariti, om
nes in cordetuo reliquiæ debent mun
danæ cogitationis extingui. Cur enim
uidua Christiana gerat animum uincu
lo cuiusquam mundanæ cogitationis
innexum, quæ mortuo uiro mundum
debet æstimare commortuum? Causa
igitur mundanæ cogitationis desisten
te, debet ipsa quoque cogitatio munda
na cessare. Et sicut antea corporaliter
ornabaris uiro, qui delectaretur spec e
corporis, ita nunc spiritaliter ornan
da

da es Christo, qui solam in te quærit pul
chritudinem mentis. Attende quid bea
tus Petrus etiam coniugatis mulieribus
mandet, quibus exterioris habitus inter
dicit ornatum, hæc loquens: Mulieres
subditæ sint uiris suis, ut si qui non cre
dunt uerbo Dei, per uxorum suarũ con
uersationem sine uerbo lucrificentur,
considerantes uestram in timore castam
conuersationem, qua insit non extrinse
cus capillorum implicatio, aut auri cir
cumpositio, aut in habitu uestimento
rum ornatus, sed ille absconditus cordis
homo incorruptibilitate quieti & mo
desti spiritus, qui est ante Deum locu
ples. Hoc præceptum beatus Aposto
lus sanctarum mulierum firmauit exem
plo, dicens: Sic enim & aliquando mu
lieres sanctę, quę sperabant in Deum, or
nabant se, subiectę uiris suis. Si ergo san
ctę mulieres etiam coniugatæ, non sunt
monilibus commendę, sed moribus,
& eo magis humilitate debent orna
ri quàm ueste: qualis debet esse uiduę
habitus & incessus, quę non homini ui
to cupit placere, sed Christo, quę neces
sitate

ſitate corporalis abſoluta connubij, ſpi-
ritalia tantum debet ornamenta ſectari.
Habitus ergo talis ſit, qui non ad laſci-
uiam excitet, ſed ad continentiam pro-
uocet: qui non inliciat ad libidinem, ſed
comprimat ad timorem, qui non atten-
dat carnis concupiſcentiam, ſed extin-
guat: qui non inlicet ad concubitum, ſed
excitet ad profectum: ex quo cordis cõ-
punctio, carnis libido naſcatur, unde fi-
lio Dei placeas, unde te caſtam obtuui
ſpõſi cœleſtis oſtendas. Ille etenim ſpon
ſus carnem tuam maceratam uult uide-
re, non nitidam. Animæ connubio uti-
tur, nec carnis ſed animæ pulchritudine
delectatur: Quocirca caſtigatione cor-
poris acquire pulchritudinẽ cordis. Vi-
libus caro tegatur operimentis, & præ-
ciosis anima ueſtibus induat. Nec quæ-
ras ut placeas oculis hominum, ſed ut
Chriſti non offendas aſpectum. Ille in te
quod diligit uideat, quod dedit iuueni-
at, quod delectatur agnoſcat. Concupi-
uit enim rex ſpeciẽ tuam, ſed omnis glo
ria filiæ regis intrinſecus. Tranſiit tem-
pus amplectendi, nunc tempus eſt lon-
ge

geſieri ab amplexu. Adhæreãt uiris quę
coniugali uinculo tenentur aſtrictæ. Ti-
bi dicendum eſt cum propheta: Mihi au
tem adhærere deo bonum eſt, ponere in
Deo ſpem meam. Vnde & Apoſtolus
ait: Quę autem uere uidua eſt & deſola-
ta, ſperauit in domino, & inſtat obſecra-
tionibus & orationibus nocte & die.
Oratio ergo tibi ſit in poſtulatione cre-
bra, in ſancta uerò cogitatione atq; ope-
ratione continua. Sic enim poteris im-
plere quod Apoſtolus iubet, ut ſine in-
termiſsione oremus. Oratio nanq; eſt in
conſpectu Dei omne opus bonũ, quod
delectatur nihil indigens Deus. Et ut a-
gnoſcamus bona opera locum oratio-
nis apud Deũ habere, ſcriptura nos ſan-
cta ſic ammonet: Abſconde eleemoſy-
nam in corde pauperis, & ipſa exorabit
pro te. Caue ne carnis curam in deſide-
riis facias, ne ſemper gulæ quod poſcit
indulgeas. Refectione tua nõ uoluptas
expleatur, ſed ſuſtentetur infirmitas. Ta
les autem conuiuij debes habere partici
pes, quæ non carnis ſolent delicias lau-
dare, ſed cordis, quæ angelorum panem
in-

interioris hominis auiditate perquirunt
quæ post sponsum tuum in odore ungu
entorum eius currunt: quę suauitate de
um gustus interioris percipiunt: quę pu
ro affectu esuriunt, sitiuntque iustitiam:
quę operantur cibum, non qui perit, sed
qui permanet in uitam ęternam. Cum
talibus & colloquia tibi conserenda, &
frequentanda conuiuia, ut cum eas cibis
corporalibus pascis, ad meritum tidi san
ctę operationis accedat: & cum earum
uerbis spiritalibus pasceris, profectusti
bi sanctę conuersationis accrescat. Nec
uelis talibus nunc mensam tuam reple
re delicijs, qualibus eam replebas, quan
do carnali connubio seruiebas. Audi
Magistrum gentium, quid de uidua di
cat: Quę in delicijs est, inquit, uiuens,
mortua est. Habes & in ueteri & in no
uo Testamento sanctarum uiduarum,
quibus ędificeris, exempla. In ueteri Te
stamento Iudith. Anna consideretur in
nouo, quarum, si domino adiuuante,
imitatrix fueris, & delicias carnis, & ia
ctantiam secularem, uera cordis humili
tate calcabis, ut illius in te sponsi semper
uiuat

uiuat affectus, qui semper est uiuus, si
cut eodem resurgente uocis angelicæ
attestatione firmatur, cum mulieribus
dicitur: Quid quęritis uiuentem cum
mortuis? De quo etiam Apostolica sic
auctoritas loquitur: Viuus est enim ser
mo Dei & efficax. Viuus est ergo ille qui
est uerbum patris, & ideo ipse est fide
lium uita. Hunc sanctæ uiduæ cordis
contritione, & corporis castigatione
quęsierunt: huic cordis & corporis ple
na continentia deuotissimè seruierunt.
De Iudith enim scriptum est: Et erat Iu
dith in domo sua uidua annis tribus &
mensibus quatuor, & fecit sibi taberna
culum super solarium domus suę & im
posuit super lumbos suos cilicium, & e
rant super eam uesti mēta uiduitatis suę
& ieiunabat Iudith omnibus diebus ui
duitatis suę. Ac nequis illam sanctam
uiduam non deuotione cordis, sed ne
cessitate paupertatis existimet ieiunas
se, audi quid de ea in subsequentibus di
citur: Et erat Iudith bona aspectu, & for
mosa facie ualde, & prudēs corde, & bo
na intellectu, & erat honesta ualde. Quia
reli-

reliquerat ei Manasses, uir eius, filius A-
chitob, filij Melchis, filij Heliab, filij Na-
thanael, filij Surisada, filij Simeon, filij Is-
rael, aurum & argentum, seruos & ancil
las, & pecora & prædia. Ecce uidua præ-
clara natalibus, facultatibus diues, æta-
te iuuenis, specie mirabilis, diuitias con
tempsit, delicias respuit, carnis incenti-
ua calcauit, & induta uirtute ex alto non
quæsiuit secundo famulari connubio.
Propterea testimonio tam præclari ope
ris apparuit, quantum deo dilecta sit cō-
tinentia uidualis. Denique cum Olofer
nes innumero Bethuliam obsedisset ex-
ercitu, & omnis Israēlitarum uirtus per-
turbata languesceret, egreditur castitas,
oppugnatura lasciuiam, & ad interitum
superbiæ, humilitas sancta procedit. Ille
pugnabat armis, ista ieiunijs. Ille ebrieta
te, ista oratione. Igitur quod omnis Israē
litarum populus facere non potuit, san-
cta uidua castitatis uirtute perfecit. Ob-
truncauit una mulier tanti agminis du-
cem, & insperatam Dei populo redde-
dit libertatem. Videamus & in nouo Te
stamento, qualiter nobis sanctæ Annæ con-

uersatio demonstretur, de qua san-
ctus Lucas sic refert: & erat Anna pro-
phetissa, filia Phanuel de tribu Asser, &
hęc processerat in diebus multis, & uixe
rat cum uiro suo annis septem à uirgini-
tate sua. Et hæc uidua usq; ad annos o-
ctuaginta quatuor, quæ nō discedebat
de templo, ieiunijs & obsecrationib. ser-
uiens nocte & die. Istæ duæ uiduæ, licet
tempore fuerint diuerso, unius tamen fi
dei seruierūt ambæ mysterio. Quia Chri
stum quem Anna cognouit in carne na-
tum, ipsum Iudith nouerat nasciturum.
Quam uerò multum Deus in utraq; ui-
dua continentiam sibi placitam demon
strauit? Nam Iudith spiritalibus armis
accincta, caput lasciui prędonis abscidit:
Anna uerò ipsum caput ecclesiæ Spiri-
tu sancto repleta cognouit. Datus est Iu
dith Olofernis interitus: Annæ reuela-
tus est Saluatoris aduentus. Illi Deus de
dit à populo repellere pestilētiam: huic
tribuit humani generis agnoscere medi
cinam. Et quia sanctimoniam uirgina-
lem uidualis continentia gradu inferio-
te subsequitur, idcirco postquam de uir

Luc. 2

gine natus est filius Dei uidualis linguę
dignatus est officio prædicari. Nec tamē de illo loquuta est uidua, delitijs dedita (quæ uiuens mortua) sed quæ non
discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte & die. De
quibus ieiunijs & obsecrationibus non
est nunc latius differendi locus. Disponimus enim, si dominus uoluerit, & si uixerimus, ad sororem tuam, sanctam Christi uirginem. Probam, quam Dominus
hoc tempore præcipuum in urbe Roma
dare dignatus est uirginitatis & humilitatis exemplar, de ieiunio & oratione aliquid scribere, sicut in Epistola quā ad
eam nuper dedi, mea pollicitatio continetur, cuius tibi præcipuè sancta conuersatio est in omnibus imitāda. Quæ cum
sit auis atauisq; nata consulibus, & delicijs regalibus enutrita, tanta illi est humilitas dono gratię cœlestis infusa, ut amore subiectionis & usu seruiendi Domi-
nam se aliquādo fuisse iam nesciat, cum
omnes dominos habere delectatiōe sānctæ seruitutis affectat. Scit enim à Domino (cui uirginitatem uouit & cordis &

& corporis) pro liberatione nostra humilitatem formæ seruilis acceptam. Et
ob hoc delectatur sponso in huius serui
tutis humilitate placere, ut consortio
quinque sapientum uirginum deputata, cum sponsa possit in æterna claritate
regnare. Delicias uerò corporis quanta
uirtute cōtempserit, & quomodo suam
famem saciandis faciat deseruire paupe
ribus, nec ob aliud ipsa uilibus tegatur
indumentis, nisi ut & humilitatis pro-
positum impleat & uestiendis pauperi-
bus iugem curam sanctę pietatis impen
dat, plenius ipsa uidēdo cognoscis, quā
id à me uelis audire, quod minus pos-
sum sermonibus explicare. Hanc ergo
tibi tanquam speculum pone, & ex ipsi-
us cōsideratione, quid tibi iam insit, uel
quid adhuc desit, sanctorum studiorum
operumque cognosce. Et licet illa egre-
gio præcellat uirginitatis munere, co-
mitem te debet in cæteris habere uirtu-
tibus. Disce igitur tu quoque nihil tibi
nobilitate generis assignare: & licet auo,
patre, socero marito consulib. pridē fue-
tis inter sęculares illustris, nunc in eo te

illustrẽ fieri cognosce. :, in quo tibi uit/
tus humilitatis accrescit. Disce à domi/
no, quia mitis & humilis corde, & inue-
nies requiem animæ tuæ: Nobilitatem
carnis, quę superbiæ fomes est, abijce, &
nobilitatem spiritus perfecta cordis hu-
militate sectare. Orationib. operam da,
ieiunijs insta, & quicquid tuis apparati-
bus subtrahis esuriẽtibus tribue, & quic
quid tibi deducis, egenis expende. Vo-
luntarium ieiunium tuum, esuriem sub-
leuet ieiunantium, ut in fructu miseri-
cordię tuorum possit ieiuniorum fœcũ-
ditas apparere. Prosit etiam tibi utilitas
uestium: & pauperum per te nuditas ue-
stiatur. Tunc enim utiliter fugies noxiũ
præciosæ uestis ornatum, si nudos uesti-
as, ut uere consortem te pauperum Chri
sti, non inanitate uerborum, nec osten-
tatione fallaci, sed testimonio sanctæ o-
perationis edoceas. Nec te illis, quos pa
scis aut uestis, superiorẽ credas, aut pro
eo quod tu tribuis & illi accipiunt, meri
ta tua Christi pauperib. anteponas, tan-
quam tu ideo potior sis, quod plura con
tempseris. Frustra enim contemnis fa/
culta-

cultates tuas, si noxias iactantiæ teneas
in corde diuitias. Non enim illi soli pec/
cant, qui pro diuitijs quas habẽt aliquã
gestant in corde iactãtiam, imò grauius
delinquunt, qui uolunt iactantiam cor-
dis de diuitijs habere contẽptis, aut qui
le propterea uolunt pauperibus prępo-
nere, eo quod plura uidentur pauperib.
erogare. Non autem idẽ ordo est apud
Deum, qui non quantitatem cõtemptæ
facultatis, sed qualitatem uoluntatis at-
tẽdit. Plures diuitias pauperib. pro Chri
sto dicit expendisse Zachæus, pro quo
utilissima piscatoriæ artis instrumẽta Pe-
trus reliquit Apostolus, & tamen à Chri
sto non Zachæus diues pauperi Petro,
sed pauper Petrus diuiti Zachæo præ-
ponitur, ut diuitibus Christi nulla de cõ
temptis diuitijs iactãtia nasceretur. Ab/
sit autẽ ut aliquid tibi thesaurizes in ter-
ra, in qua non es carnis filios relictura,
cum etiam illi qui ex carne filios habẽt,
non sine peccato thesaurizare sibi dele-
ãentur in sæculo. Cunctos enim fide-
les una Saluator noster dignatur ammo
nere sermone, dicens: Nolite thesauriza

re uobis thesauros in terra, ubi erugo & tinea exterminat, & ubi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem uobis in cœlo, ubi neque erugo neq; tinea exterminat, & ubi fures non effodiunt nec furantur. Multum metuenda est illa increpatio domini, quam stultus diues illico moriturus, audiuit: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te, quæ autem parasti cuius erunt? Omnes ergo diuitias tuas ad Christum præmitte, in cœlo tibi thesaurum reconde, quem perdere non possis, & inæternum ualeas possidere. In omnibus autem operibus bonis caue ne laudis humanæ desiderio uenticleris: laudari quippe in bonis operibus debes, sed in eo quod operaris, hominũ laudes expectare non debes. Laudet te quidem humana lingua, sed tu laudem à solo deo desidera. Atq; ita fiet, ut dum tu laudem ab hominibus non quæsieris Deus laudetur in operib. tuis. Memẽto qualiter nobis dominus interdicat, ne iustitiam nostrã laudis humanæ faciamus obtentu, dicens: Attendite, ne faciatis iusticiam uestram corã hominib. ut uideamini

mini ab eis. Alioquin mercedem nõ habebitis apud patrem uestrum, qui in cœlis est: Veruntamẽ ipse rursus ait: Luceat lux uestra corã hominib. ut uidentes uestra bona opera, glorificent patrẽ uestrũ qui in cœlis est. Cũ ergo dicit, ut Attendamus, ne faciamus iustitiam nostrã corã hominib. ut uideamur ab eis: & iterũ iubet, ut lux nostra luceat coram hominibus, nunquid contraria præcepit? Absit: sed sic iubet opera bona fieri, ut non nosipsos, sed Deum, uelimus in nostra operatione laudari. Nam & Apostolus in suis operib. gloriã humanam uitabat, sed diuinam gloriam quærebat. Propter quod dicit Thessalonicensibus scribẽs: Neq; enim aliquando fuimus in sermone adulatiõis, sicut scitis, neq; in occasione auaritiæ. Deus testis est. Nec quærentes ab hominib. gloriã, neq; à uobis, neq; ab alijs. Et tamen idem in suæ conuersatiõis auditu deũ ab ecclesiis glorificatũ, cũ exultatione sic memorat. Erã aliquando ignotus facie ecclesiis Iudeæ quæ erant in Christo, tantum aũt auditũ habebãt, qui persequebat nos aliquãdo, nũc Gal. 1. D.

euangelizat fidem, quam aliquando ex
pugnabat, & in me glorificabant deum.
Proinde manus quidem ab opere bono
non desinat, nec tamen animus ita ope-
retur, ut merces boni operis humanæ
laudis intentione cassetur: Apostolus e-
nim, sicut ipse testat, uult ut simus synce
ri & sine offensa in diem Christi, repleti
fructu iustitiæ, per Iesum Christum, in
gloriam & laudem Dei. In studio ergo
bonorum operũ, & laudis humanæ con
temptu, caue ne bonum quod facis, nõ
gratiæ Dei, sed tuæ uelis assignare uirtu
ti: imò firmiter tene, nullam tibi faculta-
tem inesse posse uoluntatis aut operis,
nisi id gratuito munere diuinę miseratio
nis acceperis. Scito ergo Deum in te o-
perari & uelle & perficere pro bona uo-
luntate, Proinde cum timore & tremore
tuam salutem operare. Humiliare in cõ-
spectu Domini, exaltet te. Ab illo posce
uoluntatis exordiũ, ab ipso postula bo-
næ operationis effectum, ab ipso perse-
uerantiæ donum pete. Nec aliquando
te putes, illius adiutorio desistente, ali-
quid posse boni uele seu facere. Illum ro-
ga,

ga, ut auertat oculos tuos, ne uideãt ua-
nitatem. Ipsum postula, ut demonstret ti
biuiam in qua ambules. Ipsum obsecra,
ut gressus tuos dirigat secundũ uerbum
suum, & non dominetur tibi omnis ini-
quitas. Illum ora, ut opera manuum tua
rum dirigat super te. Viriliter ergo age,
& confortetur cor tuum. Iacta in Deum
cogitationem tuam, & ipse te enutriet.
Nec quia dixi, nihil te debere proprię as-
signare uirtuti, ideo tibi est de diuina uir
tute ac pietate in aliquo diffidendũ. Fi-
delis est enim Deus in uerbis suis, & san
ctus in omnibus operibus suis. Nec tibi
auxilium denegat in hoc seculo, nec prę
mium subtrahet in futuro. Qui tibi de-
monstrauit rectam uiam, & ipse tibi de-
ductor ad patriam. Spera ergo in Domi
no, & fac bonitatem, nec te putes posse
deficere, si te ille dignatus fuerit custodi-
re. Scriptum est enim: Quis sperauit in
Domino, & confusus est? Aut quis per-
mansit in mãdatis eius, & derelictus est?
Aut quis inuocauit, & despexit illum?
Ne igitur amittas confidentiam tuam,
quæ magnam habet remunerationem.

Esto stabilis, & immobilis, sciens, quòd labor tuus non erit inanis in Domino. Potiora semper appete, & animũ tuum ad incrementa uirtutis extende. Nunquam cesses à diuinis eloquijs, & totam delectationem cordis tui scripturis sanctis indulge. Non tenearis nexibus humanæ delectationis, & de diabolo prospere triumphabis. Et ut sanctæ scripturæ testimonio atq; admonitiõe præsentibi terminetur epistola, cunctis quæ superius dicta sunt hoc quoq; subnectam. In mansuetudine opera tua perfice, & super omnium gloria diligeris. Quanto magis magna es humilia te in omnibus coram Deo inuenies gratiam. Dominus te in uia uirtutis suæ dirigat, & ad regni cœlestis promissa perducat,

Domina illustris filia.

BEATI

BEATI FVLGENTII DE VIRGINITATE SIMVL atque humilitate ad Probam.

Epistola tertia.

SPiritali Desidério atq; instituto tuo, Sancta fámula Dei Proba, quantum congrátuler atq; congaudeam, uellem competenter uerbis exprimere, si pari modo cogitationem loquutio posset ęquare. Neq; enim parui propositi debet indicium æstimari, quod cum te constet (illo in te operante à quo est omne datum óptimum & omne donum perfectum) spiritalibus uirtutibus prædita, arbitraris te tanquam expertem de uirtutibus ammonendam. Hoc itaque studium, quo me sancto fratre nostro Tuto scilicet Dei seruo scriptis frequentibus insistente, uehementer instigas, ut tibi exhibeam sermonem de uirginitate atque humilitate aliquid continentem in Deo in quo laudanda est anima tua, multum laudo: sed quantum laudare debeo, laudare

non

non ualeo. Et quantum me huic desiderio digne laudando imparem cerno, tanto magis in te Deum, seu dura negatione, siue diuturna dilatione offendere timeo. Quippe Christus offenditur, seu quando debita seruitus membris ipsius denegatur: cũ non ob aliud ipse uoluerit male quõdam liberos à peccati seruitio liberare, nisi ut nos duceret nos inuicem libera charitate seruire. Quos enim compressos inuenit iugo seruilis ac pessimæ libertatis, subleuauit dono liberalis atq; optimæ seruitutis. Illius denicq; noxiæ libertatis, in qua magis libet peccato seruire quàm Deo. Apostolico nobis intimatam tenemus sermone lætitiam. Dicit nancq;: Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Et adijciens, ait: Quem ergo fructum habuistis tunc, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est. Illam quoq; seruitutem, quam liberati accepimus, ut liberatori deo liberaliter seruiremus, in subsequentibus eiusdem doctrinæ sermonibus inuenimus, cum dicit: Nunc autẽ liberati à peccato, serui autem facti Deo habetis

tis fructum uestrum in sanctificatione, finem uerò uitam æternam. Ecce quò ducit ac perducit hæc sancta seruitus: in qua ueræ libertatis est munus: ad uitam scilicet æternam, in qua semper uiuitur, semperq; regnatur: In qua nemo tamen hominũ uiuet, nisi qui mortificatur huic mundo: in qua nemo regnabit, nisi qui humilis perseueret in Deo. Illa nancq; uita huic mortificationi promittitur, & illa celsitudo huic humilitati seruatur. Ipsi humilitati, quam scilicet efficaciter sectaris, & in qua sanctam uirginitatem, Deo custodiente, custodis, me quoq; deuote libenterq; seruire compellis. Et ego qui dem Sancta filia, in quantum me charitas Dei, quæ diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum qui datus est nobis, tam delectabiliter quàm liberaliter seruire Christi membris instigat, uolo, quod iniunxisti, competenter implere, sciens illum uerè Christo seruire, qui per illam charitatem Christi membris seruit per quam ut eiusdẽ Christi membrorum fieret, prior pro eo Christus ipse seruiuit. Propter quod Apostolus, ut ad libertatem

tem peruenìamus æternam, seruitutem
liberam inuicem Christi membris impe
rat exhibendã, dicens: Vos enim in liber
tatem uocati estis fratres tantum, ne li- Gal. 5. B.
bertatem in occasionem carnis detis, sed
per charitatem seruite inuicem. Quan-
to magis igitur reddere, quod exigis hu
ius seruitutis præcepta compellor, tanto
magis uirium mearum consideratione
deterreor. Est enim talis utriusque uiru
tis copula, de qua mihi est aliquid, in
quantũ Deus donauerit, disputandum
ut in presenti uita ipsa sit omnium perfe
ctio culmenq; uirtutũ. Quia nec in cor
pore est aliquid integritate melius, nec
in anima est aliquid sideli humilitate sub
limius. Est mihi tamen confidentia diui-
næ opitulationis, in eo quòd adiuuor o-
rationibus uestris. Ob hoc enim Deus
sancti desiderij seruorem filijs filiabusq;
suis inspirat, ut cum à conseruis suis spi-
ritale debitum flagitant, ipsi quoq; pro
eis orare Dominum non quiescant: at-
que, ita mutuæ charitatis officio sic debi
tum, quod sic debetur, exigant ut debi-
toribus quod exigunt reddant. Nemo
est

est enim fidelium, qui sic sibi charitatem
flagitet reddi ut ipse non illam suo debe
at reddere debitori. Quæ licet in diuer
sis donationibus, secundum gratiam
quæ data est nobis, differentibus, diuer-
so reddi uideatur effectu, in adiutorio ta
men mutuæ orationis omnes facit uni-
us debiti participes, in qua facit singu-
los omnibus debitores. Vide qualiter il-
le, qui se debitorem sapientibus, & insi-
pientibus profitetur, debitum orationis
& cunctis reddat & ab omnibus exigat.
Romanis ait: reddens hoc dabit: Testis Rom. 1. B.
enim est Deus, cui seruio in spiritu meo,
in Euangelio filij eius, quod sine in ter-
missione memoriam uestri facio semper
in orationib. meis. Sed huius debiti, cu-
ius est deuotus redditor, uide quã sit aua
rus exactor. isdem denuo ait: Obsecro i-
gitur uos fratres per dominum nostrum
Iesum Christum, & per charitatem spiri-
tus, ut adiuuetis me in orationib. pro me
ad dominũ. In hoc debito quod exigitis
à nobis & redditis nobis adiuuari me
nõ dubito: ut deus, qui operat in suis &
uelle & pficere, pro bona uoluntate ipse
do-

donet quod digne cogitem, dignè dicã.
In bonis enim cogitationib. non sumus
idonei cogitare aliquid à nobis, quasi ex
nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.
Et ob hoc nõ deficimus indigẽtia, quia
gratuito munere ab illo sufficientia no-
stra est, in quo indigentia ulla non est.
Qui sicut bonorum nostrorum non e-
get, sic semper abũdat, ut donet. Nec do-
nando fit indigus, quia hoc donat quo
semper est plenus. Nec est quod illi à no
bis afferatur cogitationis, sermonis, aut
óperis plácitum munus, quod ipse non
fuerit gratuita benignitate largitus. Id-
circo autem gratuita semper est Dei san
cta largitio, quia humanorũ meritorum
nulla unquam præcedit exactio. Quia
etsi quod est bonum cuiuslibet hominis
meritum, ab ipso est utiq;, à quo est om-
ne datum optimum, & omne donũ per-
fectum. Quod nec habere potest homo
nisi ab ipso fuerit datum: nec perseueran
ter habere, nisi fuerit ipso custode seruã-
tum. Ab ipso igitur posco reddi huius
debiti facultatem, à quo reddendi uolũ-
tatem accepi. Neq; enim uel reddere ali
qua-

quatenus, uellẽ, nisi misericors ipse do-
naret ut uellẽ. Si quid itaq; in hoc ópere
dixero q̃d placeat & sufficiat, uel si non
sufficiat, saltem placeat sancto desiderio
tuo, non est meæ indigentiæ, sed diuinæ
sufficientię. Si quid uerò forsitan ita di-
xero, ut nec sufficere tuo sancto possit
desiderio, nec placére, non est sufficien-
tiæ diuinæ, sed indigentię meę. Proinde
Christiana charitas utrobique operis sui
partes exhibeat & sufficientiam Dei hu-
militer agnoscat, & indigentię seruili pa-
tienter ignoscat. Virginem sacram te si-
bi munere gratuito fecit, qui omnia quę-
cunq; uoluit fecit, à quo ideo gratia nul-
lis præcedentibus meritis datur illi sem-
per gratiarum actio pura cordis humili-
tate reddatur. Hic est autem unigenitus
Dei filius, unigenitus etiam uirginis fili-
us, unus omnium sacrarũ uirginũ spon-
sus, sanctæ uirginitatis fructus, decus &
munus, quem corporaliter sancta uirgi-
nitas peperit, cui spiritaliter sancta uir-
ginitas nubit, à quo sancta uirginitas fœ-
cũdatur, ut perseueret intacta: à quo de-
coratur, ut permaneat pulchra: à quo co-

ronatur, ut regnet perenniter gloriosa.
Quapropter bonum depositum custo-
di, & meritum tanti boni, quod ut habe
res Deus dedit, & ut Deo uoueres, ipse
fecit, ex nominis ipsius significatione per
pende. Tam magnum quippe Deus uo
luit esse bonum uirginitatis, ut illud nõ
aliunde, sed ex uocabulo dignaretur no
minare uirtutis. Virginis itaq; si quis ue
lit diligenter considerare uocabulum, ex
uirtutis inueniet nomine deriuatũ. Vir-
go enim dicitur, quasi uirago. Viraginẽ
uerò scriptura sancta non ob aliud uoca
tam dicit, nisi quia de uiro sumpta est.
Hoc autem à S. Hieronymo secundum
Hebraicam proprietatem libri Genese-
os docet expressa translatio, in qua sic
habetur: Immmisit ergo dominus deus
soporem in Adam, cumq; obdormisset,
tulit unam de costis eius, & repleuit car-
nem pro ea, & ædificauit dominus deus
costam quam tulerat de Adam in mulie
rem, & adduxit eam ad Adam, dixitque
Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, &
caro de carne mea. Hæc uocabitur uira-
go, quoniam de uiro sumpta est. Itaq; cũ in

in uirginis nomẽ ex nomine uiri descen
derit, quis dubitet quòd uir à uirtute uo-
catus sit? Et quia sicut Paulus docet, illa
omnia in figura facta sunt nostri, profe-
sto in illa uirgine quæ ex uiri fiebat co-
sta, futura iam tunc præfigurabatur ec-
clesia, quę uere de uiro sumpta, & de quo
sumpta illi coniuncta, inde habet in ue-
ritate uirtutem, unde habet uerum uir-
aginis nomen. Propter quod hanc uira
ginem, id est, uirginem, quæ de uiro sum
pta est, non solum uirginis, sed etiam ui-
ri nomine Paulus non dubitat appella-
re: ait enim fidelibus: Desponsauimus enim uos
uni uiro uirginem castã exhibere Chri-
sto. Christus est quippe uir de quo hęc
uirgo sumpta est. Ipsis denuo fidelibus
Apostolus dicit: Donec occurramus o-
mnes in unitatem fidei & agnitionis fi-
lij Dei in uirum perfectum, in mẽsuram
ætatis plenitudinis Christi. Per sanctum
quoque Dauid tam uiris quàm mulieri-
bus in communione spiritalis huiusce-
modi ꝓmulgatur hortatio: Viriliter agi
te, & cõfortetur cor uestrũ, q̃ speratis in
Domino. Typice itaq; à uiro dicit uir-
ginis

ginis uocabulum, quia nomẽ à Christo ducitur Christianum. Christus enim dei uirtus est & Dei sapientia, ex quo est ecclesia, quæ uirgo in fide & charitate persistens, & sapientiam possidet & uirtutem. Ideo nec seductione decipitur, nec uiolentia uincitur, quia internæ uirginitatis integritate fulcitur. Huic uirgini Esaias dicit: Quoniam complacuit domino in te, & terra tua inhabitabit. Habitabit enim iuuenis cum uirgine, & habitabunt in te filij tui. Et ut ostenderet non alium esse iuuenem quam sponsum nec aliam esse uirginem quam sponsam, sponsum autem & sponsam Christum & ecclesiam, sequutus adiunxit: Et gaudebit sponsus super sponsam. Et gaudebit super te Deus tuus. Hæc uirgo mater est, cui dicitur: Habitabunt in te filij tui. Et hæc mater uirgo est, de qua dicitur. Habitauit enim iuuenis cũ uirgine. Hęc uirgo sponsa est de qua dicitur: Et gaudebit super sponsam suam. Hæc igitur ecclesia una & uera catholica spõsa est, quia inhæret Christo. Mater est, quia fœcundatur à Christo. Virgo est, quia incorrupta

corrupta perseuerat in Christo. Huius spõsæ nec fœcũditate uirginitas corrũpitur, nec uirginitate fœcunditas impeditur. Tale nanq; istius est uiri uirginisque connubium, ut idcirco ab hoc uiro fœcundetur hæc uirgo, quia in hoc connubio nulla unquam potest esse corruptio. Et tanta in hac matre uirginitatis perseuerat integritas, ut nisi uirgo semper esset, mater esse non posset. Istius matris ac uirginis nomen nouum ita pronunciat Esaias: Et uocabitur tibi nomen nouum quod os domini nominauit. Ergo quia Christus uirtus est, sicut ecclesia uocabulum uirginis à uirtute sumpsit, sic à Christo Christianum nomen accepit. Quæ cum in diuersis membris suis habeat donationes secundum gratiam quæ data est ei differenter, maiorem tamen gratiã donationis in illis membris accepit, in quibus spiritaliter uirgo dicitur, ut etiam corporeæ uirginitatis integritate potiatur. Nam in cæteris fidelibus membris, quæ in Deum secundum fidei catholicę regulam recte credunt, & pudicitiam coniugalẽ uidualemue custodiunt quæ

scilicet nec actualis sunt fornicationis
colluuioue respersa, & ab omni stupro
manent infidelitatis immunia, spiritali
tãtum uirginitate potitur ecclesia: in his
uerò membris in quibus sic fidem custo
dit rectam, ut etiam carnem ab omni cõ
cubitu reseruet intactam, quanto pleni
orem habet uirginitatem, tanto plenius
& perfectius eiusdem uirginitatis posi
det nomẽ. In illa quippe nihil minus ha
bet ad uitam: in hac autem amplius ali
quid acquirit ad gloriã. Quia sicut Pau
lus ait: Alia est gloria solis, & alia gloria
lunæ, & alia gloria stellarum: stella enim
à stella differt in gloria. Sic & resurrectio
mortuorum. Denique sub spadonum no
mine, quos etiam in euangelio propter
regnum cœlorum seipsos castrasse Sal
uator affirmat, meliorẽ locum in domo
sua, & in muro suo dominus per Esaiam
uirginibus repromittit. Sic enim scriptũ
est: Hæc dicit dominus spadonib9: Qui
cunq; custodierint præcepta mea, & ele
gerint quæ ego uolo, & amplectuntur
testamentum meum, dabo illis in domo
mea & in muro meo locũ nominatum me-

meliorem filiorum & filiarum, nomen e
lectum dabo illis, & non deficiet. In apo
calypsi quoq; S. Ioannis illi sunt qui se
quuntur agnum quocunq; ierit, qui uir
gines permanserũt. Claret itaq; inter cæ
teras ecclesiæ donationes, illius præcipu
um munus spiritalis esse charismatis, u
bi uirtus ipsa integritatis perfecto mere
tur uocabulo censeri uirtutis. Quamuis
enim sit Prophetia secundum rationem
fidei, siue ministerium in ministrando, si
ue qui docet in doctrina, qui exhortatur
in exhortando, qui tribuit in simplicita
te, qui præest in solicitudine: hęc dona
diuersa proprijs inueniunt appellari no
minib. Integritas autem carnis Deo fide
liter consecrata, & in cordis uirginitate.
Deo iuuante & protegente, seruata, id
circo proprie uirginitas dicitur, ut ibi
perfectio ueræ uirtutis inesse monstre
tur. Melior est igitur cæteris actualib. do
nis intemerata sanctitas uirginalis, quę
diuini gratia muneris uirtute uidetur ori
ginẽ uocabuli trahere, ut ex ipso nomi
ne semper se ammoneri cognoscat, ea q̃
uirtutis sunt debere seruare. Vnde nõ im

merito doctor gentium ac uas electiõis
cœlibem coniugalemq; uitam tali defi-
nitione discernit, ut istam solicitã, quæ
dei sunt, in sanctificationem corporis &
spiritus Deo placere, illam uerò munda
nis cogitationibus deditam placendi ui
ro studium gestare confirmet: Qui sine
uxore est, inquiens, solicitus est, quæ dei
sunt, quomodo placeat deo. Qui autem
cũ uxore est, solicitus est, quæ sunt mun
di, quomodo placeat uxori, & diuisus
est. Et mulier innupta & uirgo cogitat,
quę sunt domini, ut sit sancta corpore
& spiritu: quæ autem nupta est, cogitat
quæ sunt mundi, quomodo placeat ui-
ro. Veruntamen hoc Apostolus dicens,
non sic ascripsit uirginibus sanctitatem
corporis & spiritus, ut illam uel coniuga
tis démeret, uel uiduis abnegaret, præci-
puè, qui superiori loco eiusdem epistolę
fideliũ corpora membra Christi & tem-
plũ appellet Spiritus sancti. Dicit enim
Nescitis quia corpora uestra membra
Christi sunt? Et paulo post. An nescitis,
quia membra uestra templum est spiri-
tus sancti, qui in uobis est, quem habetis
à Deo

Cor. 7. F.

à Deo, & non estis uestri? Empti enim e-
stis præcio magno. Glorificate & porta
te Deum in corpore uestro. Et ut se con
iugatis quoq; scribere demõstraret, cõ-
tinuo subiunxit: De quibus autem scri-
psistis: Bonum est homini mulierẽ non
tangere, propter fornicationes autem u-
nusquisque suam uxorem habeat, & u-
naquæq; suum uirum habeat. In epistola
quoq; ad Ephesios cõiugatis utique lo-
quebatur, quibus dicebat: Viri diligite
uxores uestras, sicut & Christus dilexit
ecclesiam. Et paulò post: Qui suam uxo-
rem diligit, seipsum diligit. Nemo enim
unquam carnem suam odio habuit, sed
nutrit & fouet eam, sicut & Christus ec-
desiã, quia membra sumus corporis de
carne eius, & de ossib. eius. Petrus quo-
que Apostolus coniugatas fideles san-
ctas non ambigat appellare, dicens: Sic
enim aliquando mulieres sanctæ speran
tes in Deo ornabãt se, subiectę uiris suis
sicut Sara obsequebatur Abrahæ, domi-
num eum uocans. Nõ ergo Apostolus
Paulus à sanctificatione corporis & spi-
ritus fideles coniugatas separat, sed hoc

Ephe. 4. E.

1. Pet. 3. a.

eas cogitare dicit, ubi earum cogitatio/
nem amplius teneri cognoscit. Quis e/
nim nesciat sanctam uirginum cogita-
tionem magis ad spiritalia recurrere, &
sanctarum coniugatarũ cogitationem
magis coniugali necessitati seruire: Sci-
mus ergo nuptias nõ esse peccatum, sed
Dei opus & Dei donum quas ipse do-
minus connexuit fidei uinculo, gratifi-
cauit benedictionis dono, multiplica-
uit propagationis augmẽto. Nouimus
honorabile connubium in omnibus, &
thorum immaculatum, nouimus à Deo
non coniugia, sed fornicationes & adul-
teria iudicanda. Fornicatores enim &
adulteros iudicabit deus. Fatemur enim
à Deo esse nuptiarum fidem, coniugum
charitatem, naturę fœcunditatẽ: sed quia
unusquisq; proprium habet donũ à deo
alius quidem sic, alius autẽ sic. Nos quo
que sic utriusq; doni gradum discerni-
mus, ut utrunq; donum à Deo tribui fi-
delibus non negemus. Non igitur infe-
rius donum Dei deuocamus in culpam
cum potioris doni præferimus gratiam:
nec cum primum pudicitiæ donum
præpo-

preponimus, secundum tertiumue dam
namus, nec in eo quod integritatis uirgi
nalis agnoscimus culmen, pudicitiæ co-
iugalis asserimus crimen: neq; sic uirgi-
nitatem frumentis adscribimus, ut con-
iugium inter zizaniam deputemus. Nõ
est coniugium nocturni seminis fructus
quia hoc in agro dominico nõ sator in-
uidus super seminauit, sed dominus bo-
nus instituit. Veruntamen utriusque rei
congrua discretione momenta pensan-
tes, tantum dicimus à sanctis nuptijs, u-
bi nubunt qui se continere non possunt
sanctam uirginitatem merito potiore di
stare, quantũ distant à bonis meliora, ab
humilib. celsa, à terrẽis cœlestia, à beatis
beatiora, à sanctis sanctiora, à mũdis mũ
diora, à mortali cõnubio immortale cõ-
nubium, à carne spiritus, ab infirmitate
uirtus, à fœtu transititię plis permãsuri
germinis fructus, à tribulatiõe securitas,
à perturbatione tranquilitas, à bono q̃d
est cum angustia momẽtaneũ, melius q̃
est cũ lętitia sempiternũ. Nec dubitamus
dicere, tãtũ à sancta uirginitate carnis &
spiritus, fideliũ coniugatorũ (licet à Deo
con-

concessum (infirmæ mortalisqúe carnis huius distare concubitum, quantum si-
militudo pecorum ab imitatione discer-
nitur angelorum. In uno quippe ad ter-
rã spiritus, terrena carnis uoluptate de-
primitur: in altero autem terrena caro,
cœlesti delectatione spiritus, ad cœlestia
subleuatur. Ad placendum quippe car-
nali coniugio sæpe mundana mente cu-
ra solicitat: ad placendum uerò spiritali
connubio, mens dulcedini cœlestis co-
gitationis intenta, corpus suum spiritali
pinguescens delectatione castigat. In o-
pere corporalium nuptiarũ uirginitas
carnalis amittitur, ut ad carnis fœcundi-
tatem ueniatur, ubi tamen nonnunquã
sic incertę spei fructu fraudatur humana
delectatio, ut quæ uirgo esse destitit, ma
ter esse non possit, & sterilitatis obstacu
lo coërcita, nec in corpore queat repara-
re quod perdidit, nec ex corpore ualeat
habere quod cupit: plerunque (quod est
grauius) grauiore dolore fœtus carnis
perdit, quos graui dolore suscepit: & ad
hoc pariens pericula gemitusqꝫ tolerat,
ut amittens quos cũ gemitu pepererat,

dete-
deterius gemat. In copula uerò matrimo
nij spiritalis cum sponso Christo sic con
iugatur anima, ut etiam caro seruetur in
tacta: quanto magis uirginalis integri-
tas uiget, tanto magis immortalis fœcũ-
ditas pollet. Sic enim ibi non est morta-
lis fructus ex corpore, ut immortalis fœ-
tus nõ desit ex corde: ibi maritalis acces-
sus non uitiat corpus, quia Christi spiri-
talis amplexus, & animam seruat & cor
pus: in tali connubio nullus effectus æ-
stuanti cupiditati conceditur, quia san-
ctæ charitatis feruore refrigerio spiritali
nutritur. O angelicę imitationis non hu-
mana in hominibus uirtus! O ineffabile
superni sempiternique muneris decus!
Quod qui accipiunt hoc meditantur in
carne mortali, quod sunt in immortalita-
te sumpturi. Eligunt enim bonam patrẽ,
quæ non auferetur ab eis, sed perficietur
in eis. Quod enim ab eis nunc inuiola-
tum seruatur in opere, hoc eis gloria im-
mortalitatis cumulatum reddetur in mu
nere. Quocirca, quæ non est sæculi uir-
go sed Christi, sicut non debet monili-
bus, ita debet uirtutibus adornari. Orna
tus

tus autem uirginis est, uirginitatis bonũ non minus mente quàm carne seruare. Vt scilicet semetipsam tanto muneri cõdignam semper exhibeat, & sic ueritatis teneat uiam, ut non diuertat ad dextram uel sinistram. Sinistram quippe obsidet carnalium turba uitiorum: dextram tenet spiritaliũ iactatio superba uirtutum. Illa carnem publicis delectamentis obtectare contemnit: hęc mentí laudem propriæ ueritatis immurmurare nõ desinit. Illa nanq; blandiens uirgini persuadere conatur, ut tantum carnis integritate seruata quicquid pertinet ad delicias ciborum, nitorem uestium, fomenta balnearum, somniorum lenitatem, iocorum hilaritatem, sub specie uitandę infirmitatis & custodiendæ corporeæ sospitatis diligat, appetat, teneat. Et quasi molliori cliuo deuexum latioris uiæ mõstrat gradienti descensum, quia non conscendat ad cœlum, sed deuoluatur in Tartarum, insinuat uitandum itineris angusti laborem, ne perueniatur ad requiem. Est alia quanto occultius tanto periculosius patet uirgini præcipitium, dum callide col

laudat

laudat ascensum. Etenim si teneatur in cibis abstinentia, uestis nõ sit nitida, sed despecta, buxeum pallorem, rubore subito, corpori ieiunia generent, candorem carnis lauãdi contemptus obfuscet, lasso corpori somnus stratis durioribus detur, cutis leniras despectis asperetur unguentis, contractior uultus risui semper obsistat & ioco: hæc omnia non diuino adiutorio deputat, sed uiribus humanæ possibilitatis assignat. Proinde ad exteriorem uirginitatem interioremq; seruandam, solicita debet uirgo semper exultare cautela, delicias carnis & obtectamenta corporis (quæ sibi non tam necessitas exigit quàm uoluptas) omnino sacra uirgo refugiat. Spiritalis enim uirginum sponsus nõ quærit in uirgine carnem delicijs accuratam, sed ieiunijs castigatam. Hoc Doctor gentium cum facere dicit, nobis quoque instituat faciendum. Castigo, inquiens, corpus meũ, & seruituti subijcio. Et rursus: in uigilijs multis: in fame & siti, in ieiunijs multis. De uidua uerò dicit: Quę autem in delitijs est, uiuens mortua est. Nõ

1.Cor.9 D.

2.Cor.11.F.

quæ

Tim.5.A. querat ergo Christi uirgo carnis delicias
quas nec uiduæ uidet esse cõcessas. Insa
tn.19.E. turitate cibi uiuẽs Sodoma, cibus ignis
effici meruit. Et Niniuiticus populus di
uinum furorem, cunctorum iam ceruici
mæ.3.B. bus imminentem, ieiunio lachrymisq;
submouit. Igit̃ si uisibilis cupiditas uin
dicatur in corpore inimica, inuisibilis
potestas non dominatur in corde. Illam
fœliciter uincimus, si fortiter cũ ista cer
temus: & de illa triumphus acquiritur,
cũ ista calcatur. Porrò ieiunijs sic est ad
hibenda temperies, ut corpus nostrum
nec saturitas excitet, nec inedia immo
derata debilitet. Talis igitur tantaq; uir
ginis ieiunium refectio subsequatur, ut
nec suauitate corpus illiciat, nec saturi
tate succendat. Suauitate quippe minu
itur eleemosyna pauperum, saturitate
corpus efficitur bellicosum. Illic fratri
bus debitum inuaditur, hic hosti auxi
lium subrogatur. Volentibus enim no
bis concupiscentiam gulę diuersis ob
lectare pigmentis, quod a genus accipe
re debuit, uoluptas insumit. Proinde ie
iunium nec debilitas præripiat, nec satu
ritas

ritas extollat. Vtraq; enim nostris aduer
sarijs militat, quia una utilitatem ieiunij
præcedentis adimit, altera facultati ieiu
nij subsequentis obsistit. Saturitas facit,
ut inaniter ieiunemus: debilitas facit, ne
ieiunare possimus. Vestis quoq; talis sit
sacræ uirginis, quæ testis existat intimæ
castitatis. Nihil nitoris in habitu exterio
ris hominis quæratur, ne interioris ho
minis habitũ sordidetur. Virgo, quæ or
natum corpore uestis affectat, animam
suam uirtutum splendore despoliat: nec
habet castitatem ueram, quæ intuentib.
parat illecebram: nec fidem seruat Chri
sto, quæ populo quærit magis placere
quàm sponso. Consequenter autem ne
cesse est, ut quæ humano conspectui cõ
cupiscentiam seminat, in diuino conspe
ctu iracundiam metat. Qui enim semi- Galat.6.B.
nat in carne sua, de carne metet corru
ptionem: qui uerò seminat de spiritu, de
spiritu metet uitam æternam. Verum de
his atq; horum similibus, quæ ad curam
pertinent carnis, & animam faciunt sub
uirginitatis nomine in concupiscentijs
dormitare, illæ potius admonendę sunt

uirgines, quæ delitiosæ, quæ uagæ, quæ iocis deditæ. Nobis autem nunc ad spiritalem uirginem loquentibus, de illis est laqueis euitandis aliquid memorãdum, quos (ut ita dicam) non terrenis rebus, sed in ipsis cœlestibus aduersarius tendit: nec à uia manifesto seducit errore, sed (sicut ait Propheta: In uia hac qua ambulabam, absconderunt laqueos mihi,) ubi bene ambulantes perspicit in operibus bonis, ibi uehementius & periculosius sub colore simulatæ pacis occultis repugnat insidijs, & non ualens uirginitatem carnis in carne perdere, uirginitatem spiritus conatur auferre. Propter quod non est Christi uirginibus negligentius intuendum, quãtum cordis uirginitas carnis uirginitati præponderet. Hæc enim si à fidelibus Coniugatis aeuiduis in fide (quæ per dilectionem operatur) etiam sine uirginitate corporea in hac uita fuerit custodita, in futuro nec carnis uirginitate priuabitur & regni cœlestis beatitudine perfruet. Corporalis uerò uirginitas, etiam deo dicata, si uirginitatem non seruauerit cordis, nihil proderit

derit in corpore custodita, si spiritalis castitas fuerit in mente corrupta. Vtrancq; Diabolus persequitur, utrancq; callidis consilijs insectatur. Sed uirginitatẽ carnis per hominẽ nititur præripere, cordis uerò uirginitatem per seipsum conatur auferre. Nam plerunq; ad hoc carnis uirginitatem (quæ inferior est) non impugnat, ut illius, quę potior est, fundamenta suffodiat, & tãquã diuersis machinis, sic innumeris utit argumẽtis: & cũ certamini manifesto cedit, ad hoc se uictũ demõstrat, ut uincat: ad hoc fugam simulat, ut persequentem, missis post tergum sagittis, occidat. Euidentib. quippe uitijs provocat, dũ uirginitatẽ cordis impugnat, in quib. si palã superetur, illico superbiam perniciosissime iaculatur, & uitiorũ author, in eo quod uincere nõ potest uijs suis, uincit uirtutibus alienis. Armis, quib. eliditur, surgit, & uirtute, qua deijcitur, deijcit. Laudat, qua se perspicit superari uirtutẽ, ut uictus possit captiuare uincentem. Inijcit enim cordi iactantiã, ut grauiori lapsu de alto possit deijcere si ęq; in humilibus uidet gradu firmiore pugnare,

gnare. Nam(uerbi gratia)cum gulæ de-
lectamenta porrigit,si suscipiatur,fomi-
tem libidinis subministrat: si respuatur,
iactantiam de abstinentia seminat,insi-
nuat dilectionem pecunię,si tenuerit af-
sensum,auaritiæ gladio animam confo-
dit incautam:si autem fuerit repulsus,in
sidias,quas per tenacitatem tendere nõ
potuit,per liberalitatẽ nequissimus ten-
dit,& in opere misericordiæ facit cordis
superbiam pullulare, ut eò quòd egeni
largitur,magna sibi habere merita uide-
atur. In multis hæc facit, ut maxime lic
repugnare spiritales Dei famulos & fa-
mulas assueuit,ut si quis reb.noxijs mor
tiferisq; nõ uincitur, uitalibus remedijs
occidatur.Bonis operatur mala,salubri-
bus noxia, iustis iniusta, & commodis
præstat incommoda. Hoc in seipso pri-
mum operatus est,qui non ex conditio-
ne habuit originem criminis, sed ex ela-
tione uirtutis ueritatem per iniustitiam
detinere uoluit, & per iniustitiã lapsus,
in ueritate non stetit. Quomodo enim
stare potuit, cui pro superbia restitit ille
qui nunquam cadit? Initiũ enim omnis pec-

peccati superbia,propter quod Deus su-
perbis resistit,humilibus autem dat gra-
tiam.Hæc autem superbia ideo initium
omnis peccati dicitur,ut omne peccatũ
de ipsa,tanquã de radice,pullulare mon
stretur,quæ multiplici modo miseris in-
ferens mortem, público certamine car-
nales deijcit, spiritales uerò, siquos in-
cautos inuenerit, occultiore conflictu
prosternit.Quis enim nesciat,fornicari-
os, idolis seruientes,adulteros, molles,
masculorum cõcubitores,fures, auaros,
ebrios,malédicos,rapaces,superbos,ad
uersus deum ceruices erigere,& nequis-
simis operibus magis diabolo militare?
Sunt alij, quos in conspectu hominum
superbia tanquam suos demonstrat ho-
stes, & intrinsecus habet nequissimos
milites. Ab his iniquitas callide geritur,
ut humanis obtutibus iustitia fallaciter
ostendatur. Hos dominus noster sic in-
crepat:Vos estis, qui iustificatis uos co-
ram hominibus. Deus autem nouit cor-
da uestra.Quos ut superbos euidenter
ostenderet, sequutus adiunxit: ga quod
hominibus altum est,abominatio est an-

te Dominũ. Ad eos etiam, qui sub Christiana professione uiuunt, & Christi præcepta manifeste peccando contemnunt sic ipse Christus loquitur: Quid aũt uocatis me Domine Domine, & nõ facitis quæ dico? Tales gentiũ quoq; Doctor his uerbis obiurgat: Confitẽtur se nosse Deum, factis aũt negant, cum sint abominati & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi. Nã & Beatus Iacobus dicit: Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera aũt non habeat? Nunquid potest fides saluare eum? Humilitas ergo (quã docuit Christus dicens: Discite à me, quia mitis & humilis corde,) non in sola consistit fide, sed in fide simul & opere. Nã scriptũ est: Quia & dæmones credunt & contremiscũt, qui tamẽ deo humiles nõ sunt. Vnde etiam Apostolus Paulus asserit: Quia sapiẽtia carnis inimica est Deo. Legi enim Dei non subijcitur. Nec enim potest, quæ sapientia secundũ Iacobi sententiã nõ est, desursum descendẽs, sed terrena, animalis, diabolica. Manifesta igitur superbia deprehenditur, cum manifeste peccatur Attamen cum fuco iustitiæ iniquitas tegitur illa superbiæ pestilentia uenenosius serpit, illa periculosius irrepit cũ ab his, qui iustitiæ studiũ gerũt, uel aliorum uita tanquam indigna despicitur, uel in operibus bonis aliquid humanis uiribus assignatur. Illa dénicq; superbia, quæ cæteri ab his qui sibi iusti uidentur uelut peccatores despiciũtur, in Pharisęo cõdemnatur, sicut etiã sanctus Euãgelista testatur, dicens: Dixit aũt & ad quosdã, qui in se confidebant tanquã iusti, & aspernantur cæteros, parabolam istã: Duo homines ascenderunt in templũ, ut orarẽt, unus pharisæus, & alter publicanus. Pharisæus stãs, hęc apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quia nõ sum sicut cęteri homines, rapaces, iniusti, adúlteri, sicut etiã hic publicanus. Ieiuno bis in sabato, décimas do omniũ quæ possideo. Publicanus aũt à longe stans, nolebat oculos ad cœlũ leuare, sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Dico uobis: Descendit hic iustificatus in domum suam ab illo. Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se

Luc. 6. G.

Mat. 2. D.

se humiliat, exaltabitur. In conspectu iu-
dicis misericordis & iusti, non est acce-
pta superba iactatio bonorum operum,
sed humilis confessio peccatorum. Illi
etiam, qui uirtutem bonæ uolũtatis aut
bonę operationis suis nituntur superbię
uirib. assignare, ab Apostolo taliter de-
notantur: Quia ignorantes Dei iustitiã,
& suam quærentes statuere, iustitiæ dei
non sunt subiecti. In sua igitur iniustitia
profecto deficit, qui iustitiæ Dei super-
ba colla non subiicit. In his itaq; quatu-
or superbiæ generibus, quibus diabolus
uelut quadrigis uehitur, & ad gehẽnam
miserorũ, quibus insidet, mortifero cur-
su raptatur, duobus animas opprimit,
quas in carne iacẽtes perspicit, alijs duo
bus animas deijcit, quas de carne uola-
re cognoscit, istas captiuat delectatione
uitiorum, illas circunuenit elatione uir-
tutum. Illarum sic uirginitatem prærripit
ut se fornicari nõ dubitent, istas sic con-
stuprat & maculat, ut se conculcari non
estimẽt. Proinde, ut integra permaneat
Deo dicata uirginitas, sicut custoditur
integritas corporis, multo amplius cu-
sto-

Rom. 19. A.

stodienda est humilitas cordis. Si qua e-
nim uerà uirgo est Christi, non potest
Christo nisi cordis humilitate coniungi.
Filij Dei thalamus elatas non recipit, &
humilis sponsus à connubio suo super-
bos expellit. Sit igitur studium tuum (si-
cut decet uirginem sacram) sectari iusti-
tiam, pietatem, fidem, charitatem, patien
tiam, mansuetudinem. Non tamen, ut
consideratiõe tui quaslibet Christianas
etiam in inferiori positas professione,
despicias, aut te in bonis operibus, præ-
sumptione propriæ uirtutis, extollas.
Quicquid enim spiritalũ donorũ plus
habueris quàm habent aliæ, non parua
est iactura uirtutis, si in ipsa principali
uirtute (quæ est humilitas) non alias an-
tecellas: cum non nescias scriptũ: Quan-
to magnus es, humilia te in omnibus, &
coram Deo inuenies gratiam. Attende
igitur in te sponsi tui amorem, conside-
ra domini pietatem. Pius est dominus,
qui te sibi fecit ancillam, speciosus spon
sus, qui te castificauit sponsam. Idem ta-
men, quia uerus est dominus & sponsus
est, uerus utriusque potestatis partes ex-
equi-

equitur. Exigit de ancilla humilem seruitutem, in sponsa quærit integram castitatem. Serui ergo domino cum timore, & exulta sponso cum tremore. Nã quia dominus est, territat: & quia sponsus est, zelat. Timens igitur custodi domini terrentis imperium, & tremens dilige sponsi zelantis affectum. In ancilla domini nihil suum prædo reperiat, in sponsa Christi nihil suum adulter agnoscat. Sicut in corpore uirginis non dominatur libido sic in corde uirginis nulla dominetur relatio. Cum timore & tremore tuam salutem operare, Deus est enim qui operatur in te & uelle & conficere, pro bona uoluntate. Quotiens cogitas de perfectione uirtutum, noli considerare, quid aliæ minus habeant quàm tu habes, sed quid tu minus habeas, quàm habere iam debes: nec ideo te putes uirtutibus perfectam, si quamlibet aliam uideas criminibus deditam: nec propterea tibi aliquid uelocitatis assignes, si quaslibet, aut retro redeuntes, aut segniter uideas ambulantes. Neque enim idcirco sanos oculos habere pronunciandus est lip-

Philip. 2. B.

lippus, quia uidetur cæcus à lumine penitus alienus: nec ideo sanus dicendus est, qui graui iacet uulnere semiuiuus, si alius grauiore uulnere reperiatur occisus: nec ibi debet tanquam uictor uindicare gloriam, quisquis, licet ab hoste non sit occisus, tenetur tamen ab hoste captiuus. Noli ergo alijs te comparare, sed tibi. Audi Apostolum hoc facientem, & ut hoc faciamus, salubriter admonentem: ad Corinthios quippe scribens, dicit: Non enim audemus inserere aut comparare nos quibusdam, qui seipsos commendant, sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis. Si ergo semetipsam comparet uirgo Christi, & ut ad perfectam perueniat sanitatem, non debet de aliorum sibi periculo grauiore blandiri, sed de sua curet infirmitate tristari. De qua ille tristabatur iugiter, qui dicebat: Tota die contristatus ingrediebar, quoniam anima mea impleta est illusionibus, & non est sanitas in carne mea. Et ut ostenderet, huic tristitiæ humilitatem debere coniungi, statim sequu-

ſequutus adiũxit: Incarnatus ſum, & hu-
miliatus ſum nimis. Et ut deſiderio ſani-
tatis hoc à ſe fieri perdoceret, adiunxit:
Rugiebam à gemitu cordis mei, & ante
te eſt omne deſiderium meum, & gemi-
tus meus à te non eſt abſcõditus. Iſte au-
tem qui hoc dicebat, fatetur ſe aliquan-
do tanquam de uirtute ſanitatis elatum,
& in eo ſe periculum grauiſsimæ infir-
mitatis expertũ. Dicit enim in alio pſal-
mo: Ego dixi in abundãtia mea, non mo-
uebor in æternum. Et quia hoc dicens,
adiutorio diuinæ gratiæ fuerat deſertus,
& in ſua defecerat infirmitate, turbatus
ſequitur dicens: Domine in bona uolũ-
tate tua præſtitiſti decori meo uirtutem,
auertiſti faciẽ tuam à me, & factus ſum
conturbatus. Et ut oſtenderet adiutoriũ
diuinæ gratiæ, quamuis iam habitũ, hu-
militer eſſe ſine intermiſsione poſcen-
dum, hoc quoque ſubnectit: Ad te do-
mine clamabo, & ad Deũ meum depre-
cabor. Nemo autem deprecatur, & ro-
gat, qui non aliquid ſe cognoſcit minus
habere, aut quod habet, ſua tantum uir-
tute poteſt ſeruare. Quiſquis igitur & bene-

Pſal. 29.

beneficium rogat, & adiutorium flagi-
tat, neceſſe eſt, ut & euidentiam ſuæ im-
becillitatis & egeſtatis agnoſcat. Et ideo
egeſtas noſtra dari ſibi quod non habet
poſcit, & imbecillitas noſtra cuſtodiri ſi
bi poſtulat quod accepit. Egeſtas audit,
quid enim habes, quod non acceſpiſti?
Et nõ poteſt homo accipere quicquam,
niſi datum fuerit ei de cælo. Imbecillitas
audit: Reuela ad dominum uiam tuam,
& ſpera in eum, & ipſe faciet. Audit eti-
am ab ipſa uirtute: Sine me nihil poteſtis
facere. Audit à Propheta: Niſi Deus cu-
ſtodierit ciuitatem, in uanũ uigilant qui
cuſtodiunt eam. Dicat ergo egeſtas illi,
qui propter nos pauper factus eſt, cum
eſſet diues, ut illius paupertate nos diui-
tes eſſemus. Dicat: Da mihi intellectum
ut diſcam mandata tua. Dicat etiam im-
becillitas illi, qui pro nobis crucifixus
eſt ex infirmitate, ſed uiuit ex uirtute dei.
Et qui ſic infirmatus eſt propter peccata
noſtra, ut ſemper ipſe ſit Dei uirtus &
Dei ſapientia. Dicat ergo illi imbecilli-
tas humana: Cuſtodi me Domine, ut pu
pillam oculi, ſub umbra alarum tuarum
pro-

Pſal. 126.

protege me, à facie impiorum, qui me afflixerunt. Grauiter hic affliguntur animæ omnium iam iustificatorum ex fide uiuentium, imo solæ animæ intelligunt, in qua sint afflictione positæ, quibus se infundit lumen uerum, quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Vident enim, quia licet sint gratiæ dono ab operum malorum contagione liberę, teneantur tamen cogitationũ uarietate captiuæ. Quis enim gloriabitur castum se habere cor? aut quis gloriabitur mundum se esse à peccatis? Attendamus qualis quantusq; iustus dixerit, in multis enim offẽdimus omnes. Et ille qui dixit: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Ille etiã qui condelectabatur legi Dei secundum interiorẽ hominem, uidebat autẽ aliam legem in membris suis, repugnantem legi mentis suæ, & captiuantem eum in lege peccati, quæ erat in membris eius donec eum suę infœlicitatis consciũ, de corpore mortis huius liberaret gratia Dei per Iesum Christum dominũ nostrũ. Ab hac

hac ergo lege peccati, quæ est in mẽbris nostris, non uirtus cuiuslibet hominis fortis, non industria sapientis, sed sola liberatgratia saluatoris, quæ nõ nisi humilibus gratis datur. Deus enim superbis resistit, humilib. autem dat gratiã. Verumtamen hæc gratia, sicut nõ nisi humilib. datur, sic humilis homo esse non potest, nisi detur. Datur enim ut humiles esse incipiãt, & datur, ut humiles esse nõ desinãt. Gratia igitur Dei facit, & ut humiles simus, & humiles perseuerare possimus. Qui enim potuit quod non habuimus dare, ipse potest, quod accepimus custodire. Proinde, ut in te sit uera humilitas, quæ uirginitatis est interna uirginitas, non ignoras, quanta sacræ uirgini debet paupertas spiritus inesse, ut regnum cœlorũ mereatur accipere: quanta mansuetudo, ut illa possideat uiuentium terram, in qua se Dauid bona domini uisurum plena credulitate confidit, quanta etiam cautione uirgini luctuosa sit præsentis sæculi lætitia fugiẽda, cui semper in hac uita præstolanti spõsi cœlestis aduentum, magis sit ex desiderio spiritali lugen-

lugendum, ut adipiscatur intimum certumq; solatium: quantam quoq; uirgo Christi debeat esuriem sitimq; iustitiæ perpeti, ut plena mereatur æternæ dulcedinis sacietate lætari: qualibus etiam sit induenda uisceribus misericordiæ, ut in conspectu Dei misericordiam ualeat inuenire: mundandiq; cordis quantum debeat inesse sacræ uirgini studium, ut illũ uidere mereatur fœlicib. oculis sponsum, speciosum forma præ filijs hominũ, ad quem carnis uirginitas non potest peruenire, nisi humili corde fulciatur uirtute uirginitatis interneq: quantam etiam pacificæ quietis uirgo possidere uirtutem debeat, ut desideriorum carnalium tela spiritalibus armis induta cõpescat. Talibus te sponsus tuus uti fruiq; monilibus cupit, qui te sibi fide despondit, spe firmauit, charitate coniunxit. Neque uero fidei ueritate carnisq; integritate spiritaliter tali sponso nupsisses, si non eum, cõtempta uanitate sæculi dilexisses, nec tamẽ eum fuisses aliquatenus dilectura, nisi fuisses gratuita spõsi dilectione præuenta. Dixi autem te præuentam, non so-

lũ dilectione, qua ille te dilexit, sed etiam dilectione, quam tibi gratis, ut à te diligeretur infudit. Totũ ergo quicquid in te sanctæ dilectionis erga sponsum tum habes, in te quidem habes, sed ex te non habes. Pauperem te accepit ditissimus sponsus, quicquit in te boni habes, non ex te sed ex ipso habes, & quicquid nondum habes tunc habebis, si sponsus dederit, qui omnia bona quæ habet, gratuita largitate iam dedit. Ipsi ergo de acceptis humiliter gratias age, ipsum de accipiendis humiliter posce. Sic enim diuitẽ sponsum habes, ut nec egeat his quæ dedit, & abundet ad largiendum multo meliora quàm dedit. Hęc humili semper compunctione considera, & uirginitatis integritate, sed & cordis humilitate conserua. Ab illo tibi semper custodiam uirginitatis & humilitatis exposcẽs qui non dormitauit neq; obdormiet custodiens Israel. Ecce sancta filia, inquãtum Dominus dedit, breuem ad te libellum de uirginitate & humilitate conscripsi, magis eligẽs, pauca tibi desiderãti transmitte-

mittere, quàm debitę seruitutis officium sponsæ Domini denegare.

BEATI FVLGENTII AD PROBAM DE ORATIONE ad Deum, & compunctione cordis Epistola quarta.

DOMINAE in Christo plurimũ uenerabili, & cum omni honorificentia nominande famulæ dei, filiæ Probæ. Fulgentius seruorum Christi fámulus, in Domino salutem. Epistolam sanctitatis tuę, cum tota cordis gratulatione, suscepi, non solum studium boni operis, sed etiam humilitatem cordis tui certis indicijs præferentem. Bene igitur, sancta filia, in laudem Dei, nõ de bonis operibus superbię uẽto extolleris, sed ad implenda Domini præcepta infirmitatẽ inualidamq; testaris. Ita debet sentire, quisquis uerbi Dei non auditor obliuiosus, sed factor operis esse desiderat, qui non hic ab hominib. recipere mercedem suam, sed à Deo in die retributionis expectat, qui nõ in præsenti tempore inanis gloriæ uanitate raptatur, sed sancto igne diuini amoris accenditur. Hunc enim Christus uenit mittere in terram, ut omne superbię germen exurat, & humiliatos cordi feruorem sanctæ compunctionis injiciat. Sic fit ut in nostris peccatis nosmetipsos ueraciter accusemus, & in bonis operibus nostris Deum uera cordis humilitate laudemus illi asignemus, quæ nobis eius pietas donat: nobis imputemus, in quibus eũ nostra infirmitas exacerbat. Et quia frequenter à nobis offenditur, necessarium est, ut frequens oratione, & iugi cordis cõpunctione mitigetur. Compũctio enim cordis excitat oratiõis affectũ, oratio humilis diuinũ promeretur auxiliũ. Cõpunctio cordis uulnera sua respicit, oratio uerò medelam sanitatis exposcit. Et ad hæc quis idoneus? Quis enim uel orare competenter ualeat, nisi médicus ipse nobis initium desiderij spiritalis infundat? Aut quis perseuerare in oratione queat, nisi Deus in nobis hoc quod cœpit augeat, quod seminauit enutriat, & Luc. 12. F.

& quod, misericordia præcedente, gratis donauit indignis, ad effectum perfectionis, misericordia subsequente, perducat? Sic enim à nobis poterit boni operis meritum nõ perire, si Deus author atq; adiutor semper glorificetur in opere, nec putemus, sic eum authorem boni operis existimandum, tanquam in ipso tantum creationis exordio sic Deus naturæ humanæ boni operis facultatẽ dederit, ut ipsius adiutorio desistente, sola per seipsas possit humana natura quodcunq; bonum uelle seu facere, cum hoc nec in ipso primo homine potuerit sola implere conatu proprio, quando necdũ fuit uitiata peccato. Quomodo ergo infirma, sine iuuamine medici, sospitatem suam reparare potuerit? quæ dum sana esset sospitatẽ suam custodire nequiuit. Non ergo glorietur terra & cinis, quia in uita sua proiecit intima sua, nec uulneratus, de hoc, quod in se sanũ existimat, tanquam sanus exultet, sed suorum uulnerum putredinem compuncti cordis humilitate consideret, ut clamans cum propheta (Computruerunt & deteriorata

ratæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ) possit medelam, non suo merito, sed gratuito munere diuinæ pietatis accipere. Quid enim habet homo, quod non accepit? Si autem accepit, quid gloriatur, quasi non acceperit? Solus igitur Deus potest omnibus, quibus uoluerit, dare, unde uera salus acquiri possit: & ideo solus potest in accipiente custodire quod dederit. Nisi enim dominus custodierit ciuitatem, in uanum uigilant qui custodiunt eam. Ille itaq; non patietur furtiuum nequissimi prædonis ingressum, cui non defuerit domini uigilantis auxilium. Ipse enim non dormitauit, neque obdormiet, qui custodit Israel. Sicut autem, qui ad patriam tẽdit, donec perueniat, semper habet ubi ambulet, sic etiam nos, quamdiu in hoc mortali corpore constituit peregrinamur à domino præsens uita nobis est uia, in qua semper habemus ubi possimus proficere, donec Deo perducente, ad illam ualeamus beatæ immortalitatis æternam patriam peruenire. Magnæ igitur beatitudinis est, si in præsenti uiuere sæculo, ut profectui

Psal. 37.

ctui spiritali omnis fidelis operam det,
nec tamen hoc suis aliquando uiribus
superbus assignet, sed humili corde à
deo poscat, iugē custodiā accepti mune
ris à quo emanat totius bonæ, non tan
tum principium, sed etiam perfectio uo
luntatis. Necq; enim Iacobi Apostoli pre
dicatio, aliqua potest argumentatione
cassari, dicens: Omne datum optimum,
& omne donū perfectum desursum est
descendens à patre luminum. Nec quis
quam hominum, siue ad cogitandum,
siue ad operandum quodcunq; bonum,
potest esse idóneus, nisi fuerit munere
gratuito diuinæ opitulationis adiutus.
Deus est enim qui operatur in suis & uel
le & perficere pro bona uoluntate, sicut
Vas electionis affirmat: quo etiam do
cente cognouimus: Quia non sumus i
donei, cogitare aliquid à nobis, quasi ex
nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.
Ille igitur nobis omnem boni sufficien
tiā subministrat, cuius non minuitur ple
nitudo cum donat, qui nobis omne bo
num benigne largitur, ut habeamus, &
in seipso sine diminutiōe permanet ple
nus

nus: quod nec angelica potest, nec hu
mana præstare natura, ac sic, nulla, licet
spiritalis, tamen creata substātia: quia o
mne quod creatum est, sicut antequàm
crearetur non fuit, sic antequam accipe
ret habere non potuit, & sicut subsistere
non potest sine illius operatione qui fe
cit, sic bonum nō potest uelle seu facere,
nisi Deus dignetur iugiter adiuuare. Ab
ipso nanq; est initium bonæ uoluntatis
ab ipso facultas boni operis, ab ipso per
seuerantia bonæ conuersationis, ab ipso
datur in præsenti sæculo uera cordis hu
militas, & in futuro retributionis æternę
fœlicitas, ut ipsi sint sine fine fœlices, qui
nunc sine fictione sunt humiles. Nec se
inflatione uana seducunt in qua sic non
potest esse bonis plena securitas, ut tunc
facilius aduersitas subrepat, cum se pro
speritas fraudulenter ostendat. Nec est
aliquod huius uitæ tempus, in quo non
hominibus muscipulam tendat inimi
cus, cuius laqueos nemo potest pro
prijs uiribus euadere, nisi quē Deus gra
tia sua per Iesum Christum dominum
nostrum dignatus fuerit liberare. Ideo

Vas electionis, cum captiuari se in lege peccati sentiret, exclamabat dicens: Infelix homo ego, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Propterea etiam propheta, non sua uirtute, sed diuino munere, pedes suos è laqueo prædicat euellendos, dicens: Oculi mei semper ad dominum, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. Et alio loco, ex persona sanctorum, quos de huius sæculi laqueo liberatos, ad æternam dignatus est dominus securitatem lætitiamq; transferre, sic dicitur: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantium, laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Veruntamen, ut suam animam unusquisque nostrum inter aduersitates & laqueos inimici uersari cognoscat, nec in hoc seculo noxia unquam securitate torpescat, idem propheta dicit: Tota die contristatus ingrediebar. Quoniam anima mea impleta est illusionib. & non est sanitas in carne mea. Quid est autem: Tota die contristatus ingredi, nisi totius huius uitæ tẽpore, peccatorum re-

Psal.122.

cordatione tristari? in quo enim anima illusionibus impletur, nisi cum concupiscentiarum carnalium frequenti tentatione concutitur? Quibus etsi consensione nõ cedit, fatigatione lassescit. Quãuis enim subinde suis dominus in certamine, ne deficiant, adiutorium tribuat, permittitur tamen fatigari propriæ infirmitatis onere prægrauata mortalitas, sed cum in seipsa nullum uirtutis inuenit firmamentum, ad poscendum diuinæ pietatis cito recurrat auxilium. Hic ergo tunc aduersarium uincimus, si lachrymis & orationibus & continua cordis humilitate pugnemus: Scriptum est autem, quia oratio humilium nubes penetrat, & non elongat dominus, donec exaudiat. Humilium ergo fletus, magnus est concupiscentiẹ carnalis interitus. Lachrymæ, quæ ex cõpunctione cordis uenunt, & inimicum uincunt, & nobis dominum lętitiæ triumphalis acquirunt. Qui enim euntes eunt & flent, mittentes semina sua, ipsi uenientes uenient in exultatione, portãtes manipulos suos. Quãbene autem sanctos propheta semina

Eccle.35.

bonorum operum riganda docet flumi
ne lachrymarum. Omnia etenim semina
non germinant, nisi fuerint irrigata, nec
de semine procedit fructus, si fuerit a-
quarum iuuamine destitutus. Proinde
nos quoque, si uolumus fructus nostro-
rum seminum capere, non desinamus
semina nostra lachrymis irrigare, quæ
magis corde sunt fundendæ quàm cor-
pore. Ideo nanq; nobis dicitur per pro-
phetam, ut scindamus nostra corda, &
non uestimenta nostra, quod tunc face-
re possumus, cum scilicet recordamur
nosmetipsos, & si nõ in opere, saltem in
cogitatiõe frequẽter delinquere. Quia
terrena inhabitatio sensum multa cogi-
tantem deprimit, & terra nostra germi-
nare spinas nobis & tribulos non qui-
scit, nec possumus peruenire ad esum pa
nis nostri, nisi fuerimus sudore uultus &
fatigatione confecti. Fatigamur enim
sudoribus, dum proprijs cupiditatibus
repugnamus. In quibus uincendis, idcir
co maior est certaminis difficultas, quia
non extrinsecus ex altero, sed intrinse-
cus ex seipso certanti homini concupi-
scentiæ

Sapient. 9. D.

scentiæ carnalis generatũr aduersitas,
quæ fatigationem ingerit humanæ im-
becillitati dum nascitur, quamuis diui-
næ uirtutis opitulatione uincatur. Ca-
ro enim concupiscit aduersus spiritum,
spiritus autem aduersus carnem. Hæc
enim inuicem aduersantur, ut non quæ-
cunq; uolumus illa faciamus. Hinc est,
quod nondum deo sumus omnino sub
iecti, quia ex nobis nascitur, quod diui-
næ renititur iussioni. Nam licet ex gra-
tia dei sit uoluntas nobis bona, quę nos
Deo reddat humiles, non nobis tamen
deest prauę cupiditatis exortus, qui nos
faciat contumaces. Per Dei ergo grati-
am sumus iam deo ex patre subiecti, per
culpam uerò nostram sumus adhuc ex
patre non subditi. Propter quod ad He-
bræos dicitur, necdum omnia Christo
esse subiecta. Sic enim ait: In eo enim
quod ei subijcit omnia, nihil dimisit nõ
subiectum ei. Nũc aũt necdum uidemus
omnia subiecta ei. Subiecti sumus igitur
deo, ex eo quod ipso nobis operante cõ
delectamur legi Dei secundum interio-
rem hominem: Necdum autem sumus
sub-

ſubiecti ex eo quod uidemus aliam le-
gem in membris noſtris, repugnantem
legi mentis noſtræ, & captiuantem nos
in lege peccati, quæ eſt in membris no-
ſtris. Subiecti ſumus Deo, quia ipſius
miſeratione eripimur à tentatione: (ipſi
enim cantamus: A te eripiar à tentatio-
ne,) ſed necdum ſumus omnino ſubie-
cti, quia tentatio eſt uita hominis ſuper
terram. Subiecti ſumus Deo, in quo
greſſus noſtros dirigit ſecundum uer-
bum ſuum, ut non dominetur nobis o-
mnis iniquitas, ſed necdum ſumus om-
nino ſubiecti, quia in multis offendi-
mus omnes. Subiecti ſumus, inquan-
tum ipſo donante, in carne ambulantes,
non ſecundum carnem militamus: ſed
necdum ſumus omnino ſubiecti, quia
etſi habemus ex dono Dei, ut mente ſer-
uiamus legi Dei, habemus tamen ex re-
liquijs peccati, ut carne ſeruiamus legi
peccati. Propter quod Apoſtolus dicit:
Igitur ipſe ego mente ſeruio legi Dei,
carne autem legi peccati. Omnis enim
qui nunc iuſte uiuit, carne quidem ſer-
uit legi peccati, dum in ſe naſci carnalem
con-

Pſal 17.

1.Cor.10.A.

Rom.7.D.

concupiſcentiam ſentit, mente autem
ſeruit legi Dei, quia eidem carnali con-
cupiſcentiæ non conſentit. Carne ſer-
uimus legi peccati, dum filij Babylonis
naſcentes, inquietant animam noſtram:
ſed mente ſeruimus legi Dei, cum ijdem
paruuli Babylonis eliduntur ad petram.
Babylon enim confuſio interpretatur,
cuius filia eſt omnis carnalis cupiditas,
quam cordis confuſio generat. Quam-
diu autem in corpore peregrinamur à
domino, partus ſuos nobis integerit i-
ſta confuſio. Ex ipſa quippe confuſio-
ne omnis praua cogitatio náſcitur, quæ
paruula tunc ad petram eliditur, dum
celeri recordatione atque opitulatione
Chriſti ſuperata calcatur. Igitur licet
habeamus, unde gratias agere Deo de-
beamus, quia nos ſibi gratuita miſera-
tione ſubiecit, ut humiles ſimus: habe-
mus tamen, unde continuis præcibus
diuinas aures pulſare debeamus, quia
quamdiu in hoc mortali corpore ſumus
ſicut non poſſumus ſine peccato eſſe,
ſic necdum ualemus perfectam humili-
tatẽ diuinis iuſsionibus exhibere. Pro-
pter

Universidad de Deusto Biblioteca

pter quod agendæ quidem sunt gratiæ Deo, inquantum nobis donat, ut bene operemur, ne muneribus eius existamus ingrati: & danda est opera, ut ad meliora proficiamus, ne mortiferam incidamus superbiam, si conuersationem nostram putemus ex omni parte perfectam. Proinde gemamus & fleamus coram domino qui fecit nos, ut à concupiscentia carnis & concupiscentia oculorum, & superbia sæculi, quæ non est ex patre, sed ex mundo est, liberet nos, & ad illam nos subiectionem perducat, in qua nobis nihil repugnet ex mortalitatis uitio, sed ex immortalitatis dono totum, quicquid in nobis est, fiat subuitum Deo. Tunc enim erit in nobis uera, perfecta, & excelsa humilitas, cum & in carne, & in mente nostra, nulla remãserit praua cupiditas, nec cogitationib. fatigabitur spiritus laboribus macerabitur corpus, nulla erit sollicitudo certaminis, sed perfecta erit securitas pacis, nulla nobis erit iustitiæ indigentia, sed cũ delectatione saturitas plena Ibi erimus perfecta celsitudine beati, quia

quia perfecta erimus Deo carnis & spiritus humilitate subiecti. Ibi nec minor erit laudatione nostra dilectio, nec inferior dilectione laudatio. Erit enim plena nostra laudatio, quia tunc in nobis erit Dei proximique perfecta dilectio. Tunc laudabimus & habebimus & amabimus, tunc satiabimur cum delectatione, & delectabimur cum satietate.

BEATI

BEATI FVLGENTII AD EVGYPIVM ABBATEM de charitate & eius dilectione, Epistola quinta.

DOmino beatissimo, & plurimum uenerabili, ac toto charitatis affectu desiderabili, sancto fratri & cõpresbytero Eugypio, Fulgentius seruorum Christi famulus, in Domino salutem. Vtinam sancte frater, tanta meo facultas suffragaretur eloquio, ut ad explicãdam spiritalem, quam ex tuarum literarum lectione percepi, dulcedinem uerba sufficientia reperirem, quod dum uolo, nec ualeo, mirũ mihi aliquid euenisse cognosco, uidens gaudiũ, quod ex tuis sermonibus sumpsi, non posse meis sermonibus explicare. Nempe, quod mihi scripsisti, postquam cogitatione inuentum dispositumq; est, sic in literas digessisti, ut aut ipse manu scriberes, aut ore dictares. Vnde igitur factum est, ut os meum dilectionem dictando pa-

parere nõ possit, quam cor meum ex tui oris dictatione concepit, quæ est inops opulentia, uel opulenta inopia, ut eo mihi sermo sufficiat, quo me magis affectus instigat? Et quod ideo loquor, quia delector, minus eloquar quàm delector. Quid rogo est hoc quod eloquio significare uolo, nec ualeo? Nimirum aliquid est, quod sic corporali eloquio stilo significatur, ut tamen non corporaliter, sed spiritaliter habeatur. In spiritalibus autem donis, primus fructus est charitas. Vnde non inordinatè eam Vas electionis ita posuit, fructus autem spiritus est Charitas, gaudium, pax & cætera. Alio quoque loco, præcipuum quiddam cœlestium uoluit significare charismatum, cum diceret: Quia charitas diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Hæc charitas, quàm spiritus sancti dono, cum indigni essemus, accepimus, tam bona, tam sancta, tam immensa est, ut eam etiã qui habet in corde, nunquam possit sermonibus explicare. O qualis charitas multum miranda, multum laudanda, multum

tumq́ diligenda. Veruntamen non omnes, qui charitatem mirantur & laudant, statim diligunt charitatem. Et ideo nisi eam quisq́ diligat, nihil ei proderit, quòd eam miratur & laudat. Tunc autem fructuosa est admiratio charitatis & laudatio, si non desit in admirante atque laudante dilectio. Sed nunquid, sicut eam possunt admirari atque laudare, qui eam non habent, ita possunt eam diligere, qui eam necdum habent? Nequaquam Charitas quippe ipsa est dilectio. Quomodo autem dilectionẽ iam diligit, qui dilectionem habere non cœpit? Nam ecce multa uisu corporeo uidemus, ubi non hoc est ipse uisus, quod est illud quod eo uidemus, quia illud est sensus, quo uidemus, illud autem sensibile, quod uidemus. Et cum illud, quod uidetur, ab oculis tollitur, si sanitas inest oculis, sic illud quod uidebatur, à sensu uidentis aufertur, ut ipse sensus à uidente nullatenus auferatur. Ita fit, ut uidendi sensus in homine maneat, quãuis ab eo quod uidebatur uisus ipse discedat. At cũ charitas diligitur, quia non nisi dilectione

ctione diligitur, non potest homo, tanquam oculum corporis à quacunque re uisibili, sic à charitate intentionem auertere dilectionis, ut possit & charitatem non diligere, & dilectionẽ habere. Charitas quippe, id est, dilectio, nullatenus diligitur, nisi dilectio habeatur, qua ipsa dilectio diligatur. A seipsa igitur dilectio diligitur, quia tunc diligitur, cũ habetur, nec diligitur nisi habeatur. Equidem potest diligi à nobis etiam cum petimus, ut augeatur in nobis, sed non diligit eius augmentum, qui non habet iniciũm. Non ergo sic charitas diligitur, sicut nummus aut aliquid eiusmodi. Potest enim quisque unũ non habere nummum, & multitudinem diligere ac desiderare nummorum. Diligit ergo iste nummorum multitudinem, cũ ne uniusquidẽ nũmi habeat facultatẽ. Apud se unũ nummum non inuenit, & foris nũmos innumerabiles quærit. Hoc & in cæteris rebus corporis inuenimus, ut aliquid ceterũ possit diligi, ita, ut hoc ipsum quod diligitur, nulla ex patre habeatur. Est tale quiddam & in plerisque spiritalibus

libus donis. Velut, si quis diligat (uerbi gratia) ut habeat prophetandi donum, quod nullus negat, inter dona spiritalia literis Apostolicis contineri. Alij quippe datur per spiritum sermo sapientiæ, (sicut Vas electionis affirmat) alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in uno spiritu, alij prophetia, alij diiudicatio spirituum, alij generalinguarum, alij interpretatio sermonum. Hæ autem omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis prout uult. Cum igitur, ut de cæteris taceamus spiritalibus donis, possit diligi prophetia nec haberi: charitas tamẽ non habetur, si non diligatur, nec diligitur, si non habeatur. Ideo cæterea sancti spiritus dona, id est linguæ, prophetia, sacramentorum scientia, fides, facultatem in pauperes distributio, corporis quoq; ipsius exustio, possunt hæc haberi sine uoluntate bona, ad hoc scilicet, ut habẽtem onerent, non honorent. Charitas uerò sine bona uoluntate non potest haberi, quia uoluntatem, in qua charitas fuerit,

malam fieri non permittit. Charitas enim nec agit perperam, nec cogitat malum. Et quia non gaudet super iniquitate, necesse est, ut in qua est, bonam faciat uoluntatẽ. Maleuolus ergo animus non impendit charitatem alteri, quia non habet sibi. Cum autem cœperit habere exordium, ut ita dixerim, charitatis nec maleuolus potest esse nec sterilis. Et quia donec permanet in charitate, in Deo permanet, & Deus in illo manet, semper habebit, si eam semper impenderit. Quando autem eam non impenderit, non habebit. Propriũ est enim charitatis, quod ad cursum præsentis attinet uitæ, ut in eo qui eam erogat, crescat ab eo autem, qui sibi tantum habere uoluerit, sine dilatione discedat. Ille igitur eam magis habebit, qui libenter impenderit. Quia sicut eam nec impendere potest nec habere maleuolus, sic nec habet eã quisquam nec impendit inuitus. Homo ergo beneuolus est domicilium charitatis. Hoc autem nomen, id est, beneuolus, ex bene & uelle compositum est. Si ergo alteri quisquam male uelit, in quantum male

uelit, inquantum male uult, beneuolus
non est: ac per hoc maleuolus est. In ma-
leuolam autem animam non introibit
sapientia. Maleuolus autem homo ille
propríe dicitur, non omnis qui uel sibi
uel alteri contrarium aliquid cupit aut
poscit, sed qui nocendi uoluntatem ge-
rit, siue bonũ siue malũ possit esse quod
cupit. Voluntas autem uel bona uel no-
xia, non ex officio, sed ex fine, ei est cui-
usque pensanda, quia non ex eo quod
facit, sed ex eo propter quod facit, quali-
tatem suæ quisque uoluntatis ostendit.
Nam & Paulus contrarium sibi aliquid
uolebat, cum posceret, ut ab eo stimulus
auferretur, quem salubriter aduersus ui-
tium elationis acceperat, nec tamen ha-
buit maleuolam mentem, quamuis uti-
2. Corint. 12. B. litati suæ contrariam gereret uolunta-
tem. Vt enim à se stimulũ, quo colaphi-
sabatur, rogaret auferri, salutẽ corporis
sui plus uolebat prædicationi prodesse
quàm sibi, non quærens, quod sibi uti-
le esset, sed quod multis, ut salui fierent.
Illis ergo uolebat prodesse sospitatem
suam, quibus suam prodesse sciebat &
uitam.

uitam. Denique cum desiderium habe-
ret dissolui, & esse cum Christo, quod es-
set multo melius, sciebat tamen manere
in carne, necessarium esse, propter illos,
in quibus Apostolatus ministrabat offi-
cium. Charitas ergo eum Christi urge-
bat, siue cum à se stimulum rogaret au-
ferri, siue cum in carne, quamuis aliud
desiderans, cuperet immorari. Coar-
ctabatur enim latitudine Charitatis, ut
& cum Christo desideraret esse, & offi-
cũ uellet piæ necessitatis implere. Cha-
ritatem igitur utrobique dilexit, quam
semper bona uoluntate sperauit. Quis-
quis itaque secundum charitatem (quæ
Deus est) diligit fratrem, ipsam in eo
quammaxime diligit charitatem: Ideo
cum saluator noster Apostolos suos no
uo dignaretur innouare mandato, di-
cens: Mandatum nouum do uobis,
ut inuicem diligatis: iubens per se fra-
ternitatem diligi, ipsam quoque cha-
ritatem fraternitatis per Apostolum Rom. 12. C.
Paulum præcipit diligendam. Chri-
sto enim in se loquente, gentium Magi-
ster uult nos dilectionem habere sine
simu-

simulatione, odientes malum, adhærentes bono, charitatem fraternitatis inuicem diligentes. Hinc est, quòd in undecimo confessionum libro egregius ille doctor, Beatus scilicet Augustinus, cum deo amorem suum, quem ut eum diligeret, ab ipso acceperat, cõfiteretur, ait: Iam dixi & dicam, amore amoris tui facio istuc. Psalmum quoq; centesimum duodeuigesimumq; exponens, cum illius loci intelligentiam explanaret, ubi dicitur: Incola ego sum in terra, ne abscondas à me mandata tua: post aliquasic ait: Quid autem diligendum diligitur, si ipsa dilectio non diligatur? Vnde consequenter iste incola in terra, cũ Dei mandata, ne absconderentur, orasset, in quibus dilectio præcipitur, uel sola, uel maxime ipsius dilectionis dilectionem se uelle habere proclamat, dicens: Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tẽpore. Nónne tibi uidetur aperte propheticis atq; Apostolicis dictis tracta Beati Augustini de diligenda dilectione sententia? Quocirca dilectio Dei & proximi, quæ plenitudo legis

Psal. 11. 8. C.

legis, finisq; præcepti est, & in Deo charitatem diligit, quæ Deus est, & in proximo charitatem diligit, quæ ex deo est. Tunc enim recte Deus proximusq; diligitur, si & in Deo & in proximo ipsa charitas diligatur. Ita fit, ut & in Deo ipsum Deum, & in proximo Deum, sine dubio diligamus. Neq; enim frustra post dilectionem Dei, non alia nisi proximi sola nobis est mandata dilectio; scilicet, ut agnoscamus, illam creaturam nos debere diligere, ubi charitatẽ ipsam possumus inuenire, Omne nanq; animal irrationalesicut non habet rationem, sic non habet charitatem. Nec aliud mihi uidetur esse ratio præcipua, quàm competens atque ordinata dilectio, quæ ab homine soli Deo debetur & proximo. Vide sanctefrater, quàm prolixum tecum conseruide charitate sermonem, dum nimis in te, ipsam diligo Charitatem. Quamuisq; ipse quoq; in nobis diligis. Nec ob aliud, nisi quia hanc in nobis sic amas, quia dono Dei plenus es, ut etiam quos diligis, similiter plenos esse desideres. Hoc ergo superest, ut quia nos pure di-

ligis, instanter pro nobis orare digneris, ut Deus qui nos prior dilexit, & dedit nobis charitatem, qua diligatur à nobis sicut non habentibus, ipse eam, gratia præueniente, largitur, sic in nobis omnes reliquias mundanæ cupiditatis absumat, & nos spiritu seruientes in charitate perficiat. Illiusq; nos faciat beatitudinis cõpotes, in qua sicut nulla est delectatio praua, sic nulla mors timetur ex pœna, ubi nihil quisquam ex carnis fragilitate perpetitur, sed ab omnibus sanctis Dei & proximi perfecta semper charitate regnatur. Orantem pro nobis sanctitatem suam, clementia diuina custodiat, quod opto domine sancte ac beatissime frater. Dominus Ianuarius sanctitatem tuam toto salutat puritatis, & plenæ rationis affectu. Benedictionem à uobis directam, tota cum exultatione suscepi, Libros sicut præcepisti, ad Monimum datos, in quaternionibus destinaui, in quibus, si aliquid placuerit, utinam ueritatis, & non solum amoris esse cognoscam: Hi sunt igitur meæ paruitatis oblatio, quam uobis faciet puritatis ne-

stri cordis acceptam. Suggestione fratris communis accepta, quæso, ut adiutrix adsit uestrę charitatis industria. Obsecro ut libros, ~~quos~~ opus habemus, serui tui describant de codicibus uestris. quibus-

BEATI FVLGENTII AD THEODORVM SENATOREM, de conuersione à sæculo Epistola sexta.

DÓMINO illustri, & mérito insigni, ac prestantissimo filio Theodoro, Fulgentius seruorum Christi fámulus, in Dómino salutem. Vt ignotus corpore uidear epistolari tibi meam notitiam inferre sermone, quæso ne impudẽtię députes, neúe importunitati opus charitatis assignes. Ad scribẽdum nãq; primũ sancti fratris Romuli dulcis epistola, deinde fratrũ exinde uenientiũ qui à uobis in Domino benigne susceptí sunt, eò me magis suasio compulit, quo

quo uestri spiritalis propositi cognitio libentius inuitauit. Retulerunt quippe quòd Christi compulsus affectus, nostri nominis in colloquio benigne feceris mentionem, dicēs te nostra epistola delectari. Libens igitur feci, quod te uelle libenter agnoui, malens incultus uideri sermone, quàm esse frigidus charitate, Domine illustris & merito insignis ac præstantissime filij. Itaque multum gaudeo, quòd iam sæcularis dilexionis nexibus non teneris, & mundum contemnendo calcas, à quo cum eum diligeres, calcabaris. Nunc uerò consulatu prouehéris, nūc felici triumpho certissime sublimaris, non cui populus Romanus applaudat, sed cui angelicus cœtus adgaudeat. Beatus es quia hoc non caro & sanguis reuelauit tibi, sed ille pater qui est in cœlis, inter quos cœlos & tu factus es cœlum. Quantum putas inesse luctum diabolo, quòd à te contemptum perspicit mundum, & te conuersum cognoscit ad Christum, quòd te uidet ea, in quibus uideris esse, deserere, & ab amore temporalium terrenarumq; rerū, ad illa cœlestia & æterna, iā corde migrare? Quamuis enim Christus æqualiter sit pro cunctis fidelibus mortuus, & æqualiter cunctis beneficium redemptionis impenderit (dicente Apostolo: Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Nō est seruus neq; liber, non est masculus neq; fœmina, omnes enim uos unum estis in Christo Iesu,) tamen conuersio potentium sæculi multum militat acquisitionibus Christi. Sicut enim multi fratres & amici, clientes & subditi, non pariter & ignoti, talium authoritate, ad mundanæ dilectionis excitantur ardorem, & eo magis igne sæcularis concupiscentiæ succēduntur, quo sublimes sæculi dilectione mundana libenter captiuos teneri conspicunt: ita quotiens ille, qui respicit in terram, & facit eam tremere, qui tangit montes, & fumigabūt, dum terrenis rebus intenta corda misericorditer respicit, & consideratione iudicij sui tremere compellit, dumq; contingit superba corda sublimiū, uelut alti tudines montium, ut confessione fumigent peccatorum, in talium tremore plurimi

Gal.3.D.

rimi contremiscunt, & in talium conuer-
sione multi ad subsidium miserationis
diuinæ confugiunt. Ita fit, ut qui sunt in
sæculi culmine constituti, aut plurimis
secum perdant, aut secum multos in uia
salutis acquirant. Magna tales, aũt pœ-
nas manet, si multis præbeant malæ imi-
tationis laqueum, aut gloria, si multis o-
stendant sanctæ conuersationis exem-
plum. Quis enim non paruam despiciat
cellam, quando senator domum despi-
cit marmoratam? Quis non terrena con
temnens ad acquirenda cęlestia sibi con
sulat, quando ad cœlum Romanus con
sul terrenorum contemptu festinat? Ve
re in te illud, quod Propheta cecinit, ope
re uidemus impleri. Hæc est mutatio
dextra excelsi. Quis enim in te hoc ope-
rari potuit, nisi ille, qui ordinem mutabi
lium rerum, secundum incommutabile
nouit regere ac dispensare consilium?
Quia ut singula pro opportunitate tem
porum, pro uarietate causarum, uel in
deterius uel in melius commutentur, il-
lius incommutabili consilio fit, qui nec
meliorib. rebus nec deterioribus cõmu-
tatur

+ plurimos.

tatur. Nec enim habet ubi proficiat ip-
se in melius, aut unde in deterius defi-
ciat. Ille quod est, semper est: & sicut est,
ita est: nõ in se habet nõ esse posse, quod
est: quia nec in se habet esse posse, quod
non est. Et hoc quod sic est, nõ initio pręu-
enitur, non fine concluditur, non tem-
poribus uoluitur, non locis continetur,
non ætatibus uariatur. Nihil ibi deest,
quia totum in illo est. Nihil ibi superest,
quia nihil pręter illum est. Si qui ergo re-
rum temporalium & mutabilium amo-
re contempto, in illius dilectionem trã-
seunt, in ipso erunt pleni, in quo nihil in-
digetur: in eo securi, in quo nihil metui-
tur: in eo uere semperq; gloriosi, cuius
uera & sempiterna gloria nec aufertur,
nec minuitur, nec augetur. Quis non il-
lius uitæ desiderio, presentem uitã despi-
ciat? Quis non illius abundantię delecta
mento, diuitias temporis labentis exhor
reat? Quis non illius regni dilectione,
omnia terrena regna contemnat? Illã er-
go uitam tunc accipiemus, si huic nos
uitæ mortuos æstimemus & illas diuiti-
as tũc possidebimus, si hic pauperes spi-
ritu

tu uiuamus, & ad illius regni culmẽ tũc perueniemus, si hic humilitatem, quam Deus ille Magister docuit, uero corde teneamus. Talibus mortuis dicit Beatus Apostolus: Mortui enim estis, & uita uestra, abscondita est cum Christo in deo, cum Christus apparuerit, uita uestra, tunc & uos apparebitis cum illo in gloria. De talibus etiam pauperibus ipse dominus loquitur, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorũ est regnum cœlorum. De talibus quoq; humilibus dicit: Quoniam qui se humiliauerit, exaltabitur. Et alio loco: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Hanc humilitatem nõ habent, siue qui mundum diligunt, seu qui suis uiribus assignant, cum ea quæ sunt in mundo contemnũt. Hæc duo superbiæ genera uno uersiculo spiritus sanctus designauit in psal. decente Dauid: Qui confidunt in uirtute, quiq; in abũdantia diuitiarum suarum gloriantur. In abundantia enim diuitiarum suarum gloriantur, qui sic diuitias suas diligunt, ut in ipsis summam beatitudinis collocent. In sua uerò uirtute cõfidunt, qui sic contemnunt diuitias, ut ipsum contemptũ uiribus suis assignent. Ac per hoc utriq; superbi sunt. Illi, quia in diuitijs confidunt, non in Deo: Illi autem, quia quod diuitias spernũt, sibi uolunt assignare, non Deo. Illi, quia quod bene diligi nõ potest, male diligunt: isti, quia quod bene sperni potest, non bene spernunt. Ac per hoc, illi malum male faciunt: isti bonum male operantur. Proinde, quoniam domino in te misericorditer operante, iam didicisti, in abundãtia diuitiarum tuarum non gloriari, hoc luperest, ut non confidas in uirtute tua, id est, ne deputes uiribus tuis, quòd sæculi facultates diuitiasq; cõtemnis, quod honores mundi pro nihilo ducis, quod desiderio regni cœlestis accenderis, quòd uiam mandatorum Dei currere delectaris. Hęc enim omnia nullatenus haberes nisi à Deo munere gratuitæ donationis acciperes. Non hoc homini dat natura, sed gratia. Non hoc ex qualitate conditionis humanæ habetur, sed ex benignitate diuinæ illuminationis acquiritur.

Homo quidem sic à Deo factus est, ut hæc habere posit, sed habere nõ potest, nisi dono dei miserantis acceperit. Nam & oculus sic factus est, ut uidere lumen posit, sed uidere non potest, nisi se illi lumen infuderit. Quod ergo uidet oculus beneficium est luminis, quo si caruerit, cæcus remanebit in tenebris. Nõ omne, quod aliquid esse potest, iam hoc est qd esse potest, cui naturaliter hoc est esse posse quod semper est. Hic autem unus Deus ipsa Trinitas est, id est pater & filius & spiritus sanctus, qui solus est omnium rerum creator, quia solus à nullo creatus est. Omnia uerò, quoniam ab illo creata sunt, non de illo, naturaliter & detrimento subiacent & cremento. Vt ergo quædam in deteriora non recidant gratia eius gubernat: & ut quædam ad meliora conscendant, gratia ipsius eleuat: & ut in æternum permaneant, ipsa gratia uiuificat & conseruat. Huius gratiæ adiutorium semper est nobis à Deo poscendum, sed ne ipsum, quod poscimus nostris uiribus assignemus: neque enim haberi potest ipse saltem orationis affe-

affectus, nisi diuinitus fuerit attributus. Vt ergo desideremus adiutorium gratiæ hoc ipsum quoque opus est gratiæ. Ipsa nanq; incipit infundi, ut incipiat posci: ipsa quoque amplius infunditur, cũ poscentibus datur. Quis uerò potest gratiam poscere, nisi uelit? Sed nisi in eo Deus ipsam uoluntatem operetur, uelle nullatenus poterit. Propter quod Beatus Apostolus, non solum bona opera hominum, sed etiam bonam uoluntatem Deum in nobis operari testatur, dicens: Deus est enim qui operatur in uobis & uelle & perficere pro bona uoluntate. Hoc est quod solicitudinem fidelibus humilitatemq; commendans, permisit dicens: Cum timore & tremore uestram salutem operamini. Et ibi adiecit: Deus est enim qui operatur in nobis & uelle & perficere p bona uoluntate. Vt ad eũ quo quenlamus, currimus: & ideo currimus, quia currere uolumus. Sed ne uel uoluntatẽ uel ipsum cursum assignemus uirib. nostris, idẽ nos informat Apostolus, dicens: Non uolentis, neq; currentis, sed miserentis est Dei. Quocirca, ut

Philip. 2. D.

ut in his bonis quæ à Deo accepisti, permaneas & proficias, ut nec in uia remaneas, nec retro redeas, nec in dextram sinistramue diuertas, quicquid habes bonæ uolũtatis uel bonæ operationis deo assigna qui dedit: & ipsum humiliter roga, ut & conseruet & augeat quod donauit. Nihil tibi boni tanquam tuum assignes, ne non accipias, quod accipere poteras, & quod acceperas, perdas. Detestabilis est enim cordis humani superbia qua facit homo, quod Deus in hominibus damnat: sed illa detestabilior, qua sibi tribuit homo, quod Deus hominibus donat. Tanto enim deterioris tenetur iste superbiæ reus, quanto in melioribus donis existit ingratus. Damnabilis est, qui substãtia seculi male utitur, sed damnabilior, qui spiritalib. donis superbus effertur. Crescat igitur in te humilitas animi, quæ uera est, & integra sublimitas Christiani, & tãto magis in te cognosce Dei gratiã crescere, quãto magis tibi humilitatẽ cordis uideris abundare. Quam ut semper habeas, in qua ut semper proficias, cũ timore & tremore tuã salutem operare.

operare. Nec lectio desit operib. bonis, nec bona opera desint studio lectionis. Bona coram Deo & hominib. prouide. In scripturis sanctis studiũ tui cordis impende. Et ibi si fueris, qui sis, quq; debeas esse cognosce. Ad has si humilis & mitis accesseris, ibi profecto inuenies, & p̃uenientem gratiã, qua potest elisus surgere, & comitãtem, qua uiam recti queat itineris currere, & subsequentem, qua ualeat ad regni cœlestis beatitudinẽ peruenire. Sanctam multumq; in Christo uenerabilem matrẽ uestram, quę tuo spiritali studio Christiana fide, & uere materna charitate concordat, sed & uenerabilem sororem tibi iam in Christo coniugem tuam, obsecro, salutare digneris. Inseparabilis Trinitas protectione uos uirtutis suæ custodiat, quod opto, Domine illustris fili.

LI 5 BEATI

BEATI FVLGENTII AD VENANTIAM, DE RECTA PŒNITENTIA, & futura retributione, Epistola septima.

DOMINAE illustri & merito uenerabili, filiæ Venantiæ, Fulgentius seruorum Christi famulus, in Domino salutem. Sicut uera lux nullatenus obscuratur, ita nũquam ueritas æterna mentitur. Lux autem & ueritas Deus est, de quo scriptum est: Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Ipsa quoque lux & ueritas dicit: Ego sum lux mundi. Et rursus de se ait: Ego sum uia, ueritas, & uita. Ipsius ergo doctrina monemur, quia arbor bona bonos facit fructus. Et quia ex fructibus arbor agnoscitur, in ipso te, domina illustris & merito uenerabilis filia, cum sis ignota, iam scio in ipso tibi, cum sis tam procul constituta, congaudeo. Per epistolam siquidem clarissimi filij mei Iunilli, propositum si-

mul & studiũ tuæ Christianitatis agnoui, qui mihi gratiam, quam tibi largitus est Deus, in tantum significari curauit, ut in suis literis tuæ quoq; salutationis mihi demonstraret indicium. Hoc procul dubio nõ fecisses, nisi Christum tota puritate mentis in suis famulis dilexisses: nec incognitum seruum tam benigne in Domino salutares, nisi Dominum pio corde gestares. Gratias illi, qui multiplicat gaudium nostrum de charitate fidelium. Ipse est charitas, quæ credẽtes perducit ad Deum, quia ipsa charitas est deus. Vnde Ioãnes Apostolus dicit: Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo manet. Hæc ubi habitare cœperit, non permittit dominari peccatum, sed cooperit multitudinem peccatorũ. Nec solum præsentia peccata facit uitari, quinetiam præterita omnia relaxari. Hanc superbi contumaces q; repudiãt, qui de peccatorũ remissione desperant. Et nõ solum salutis suæ curã miseranda cæcitate reijciunt, quinetiã fideles animas, si peruertere nequeuant, perturbare mortiferis sermonibus

non quiescunt. His etenim plerunq; aut peccatorũ immanitas, aut ætatis nequiter peractæ longæuitas, spem salutis adimit, & ad deteriora perpetranda cõpellit: ita ut in talibus illa sanctæ scripturæ sententia compleatur: Peccator cum in profundum malorum uenerit, contemnit. Et uere malorum profunditas necat, si quos desperatio indulgentiæ detestanda cordis obduratione præiudicat. Quis enim non uideat, quàm sit impiũ, quàmque sacrilegum, si homini per pœnitentiam præteritorum malorũ ad bona conuerso credatur cuiusquam peccati dari non posse remissio? Quid autem aliud his uerbis agitur, nisi ut omnipotentis medici manus, sub humanæ salutis effectu, desperationis uitio repellatur? Ipse quippe medicus ait: Non indigent, qui sani sunt, medico, sed qui male habent. Si peritus est medicus noster, omnes potest infirmitates sanare. Si misericors est Deus noster, uniuersa potest peccata dimittere. Non est perfecta bonitas, à qua non omnis malitia uincitur, nec est perfecta medicina, cui morbus aliquis incurabilis inuenitur: scriptum uerò tenetur in literis sacris: sapientiam autem nõ uincit malitia. Et omnipotentia médici nostri talibus in Psalmo sermonibus intimatur: Benedic ánima mea dóminum. & omnia interiora mea nomen sanctum eius. Benedic ánima mea dóminum, & noli obliuisci omnes retributiones eius. Qui propitius sit omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes lãguores tuos, qui redimet de intéritu uitam tuã, qui satiat in bonis desideriũ tuum, qui coronat te in miseratione & misericordia, renouabitur sicut aquila iuuentus tua. Quid rogo nobis putemus remitti non posse, cũ propitius sit dóminus omnibus iniquitatibus nostris? Aut quid in nobis æstimamus sanari non posse, cum dóminus sanet omnes languores nostros? Aut quomodo sanato & iustificato, indigentiæ aliquid relinquitur, cuius desiderium in nobis satiatur? Vel quatenus plenę remissionis beneficio potiri non créditur, cui etiam corona in miseratione & misericordia condonatur? Nemo ígitur de medico desperans, in infirmitate remaneat

Prou. 15. A.

Psal. 10 A.

neat, nemo misericordiam Dei minoorans, in iniquitatibus contabescat. Apostolus clamat: Quia Christus pro impijs
Rom. 5. A. mortuus est. Ipse itidem dicit: Quia Christus Iesus uenit in hunc mundum peccatores saluos facere. Sed forsitan dicitur, illos peccatores posse saluos fieri, qui post peccata merentur Baptismatis ablutione mundari, deinceps autem, peccata, quæ uidetur baptisatus admittere, irremissibil a permanere. Nunquid non baptizatis loquebatur Ioannes Apostolus, quibus dicebat: Filioli mei, hæc scribo uobis, ut non peccetis. Et si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est exoratio pro peccatis nostris. Quale cunq; sit ergo peccatum, à Deo quidem potest remitti cõuerso, sed ille sibi remitti non sinit, qui desperando, contra se indulgentiæ ostium clauserit. Cæterum ueritas non mẽtitur quæ dixit: Quærite & inuenietis, petite & accipietis, pulsate & aperietur uobis: omnis enim qui quærit inueniet: qui petit, accipiet & pulsanti aperiet. Vnde & propheta sanctissimus Esaias

Esaias, ad remissionem peccatorum nul latenus desperãdam impios & iniquos hortatur, dicens: Quærite dominũ, dum Matt. 7. B.
inueniri potest, inuocate eum, dum prope est. Derelinquat ergo impius uiã suam, & uir iniquus cogitationem suam, & conuertatur ad dominum, quia multus est ad ignoscendum. Relinquat er- Esaiæ. 55. B.
go impius uiam suam, qũa peccat, relinquat iniquus cogitationem suã, qua de peccatorum remissione desperat, & secundũ prophetæ dictũ, conuertat̃ ad dominum, quia multus est ad ignoscendũ. In hoc multo nihil deest, in q̃ est omnipotẽs misericordia, & omnipotentia misericors est. Tanta est aũt & benignitas omnipotentiæ & omnipotẽtia benignitatis in Deo, ut nihil sit quod nolit aut non posit relaxare conuerso. Salubris autem conuersio duplici ratione consistit, si nec pœnitẽtia sperantem, nec spes deserat pœnitentem: ac per hoc, si ex toto corde quisquã renũciet peccato suo, & toto corde spem ponat remissionis in Deo. Etenim nonnunquam aut spẽ pœnitenti homini diabolus adimit, aut speranti

ranti pœnitentiam tollit. Vnum, dum o-
nerat, comprimit: alterum, dum eleuat,
déijcit. Iudas qui Christum tradidit, pec
cati sui pœnitentiam gessit, sed salutem
perdidit, quia indulgentiam non spera-
uit. Deniq; sic de illo Euangelista loqui-
tur: Tunc uidens Iudas, qui eum tradidit
quia damnatus est, pœnitentia ductus,
rétulit triginta argenteos principibus sa
cerdotum & senioribus, dicens: Peccaui
tradens sanguinem iustum. At illi dixe-
runt: Quid ad nos? tu uideris. Et proie-
ctis argenteis in templo, secessit, & abi-
ens, laqueo se suspendit. Digne quidem
pœnitentiam gessit, quia peccauit, tra-
dens sanguinem iustũ: sed ideo sibi fru-
ctum pœnitentiæ denegauit, quia pec-
catum traditionis suæ ipso, quem tradi-
dit, diluendum sanguine non sperauit.
Vana Pleroq; sub uãna spe indulgentiæ in pec
catis diabolus tenet, & cõpellit eos Dei
iustitiam non metuere, quos inaniter su-
adet de Dei bonitate gaudere. Tales di-
cunt secũdum Apostoli obiurgationem:
Faciamus mala, ut ueniant bona, quo-
rum damnatio iusta est. His indicijs eui-
denter

denter agnoscimus, inaniter hominem
pœnitere, si dum pœnitentia géritur, in-
dulgẽtia desperatur: & frustra indulgen-
tiam sperari sine peccatorum pœniten-
tia. Ac per hoc, nec sub spe remissionis
debet aliquis peccare securus, nec pecca-
torum suorum considerans multitudi-
nem, remanere cathena desperatiõis ob-
strictus. Hortatur enim nos scriptura
sancta, ut peccare iã desinamus, nec de-
speremus nobis remittẽda quę fecimus.
Dicit quippe: Fili, peccasti, ne adijcias i- Eccle. 21. A.
terum, sed & de præteritis deprecare, ut
tibi dimittantur. Vtrunq; sancta scriptu-
ra præmonuit, & ostendit, quòd nec in
peccato debeamus remanére, nec de re-
missione cuiuslibet iniquitatis ambí-
gere. Cur enim iubetur, ne adijciamus
peccata peccatis, si est in peccato manen
dum? Aut cui iubetur, ut de præteritis
deprecemur, ut nobis dimittãtur, si sunt
aliqua, quæ deprecantibus dimitti nul-
latenus possunt? An forsitan temporum
aliquam prodesse longæuitas, ut sicut
peracto tricennali spacio nullus sinitur
legibus humanis ablata repetere, sic le-
gibus

gibus diuinis, post lōga peccādi spacia non liceat indulgentiam postulare? Absit, ut hoc sit in Deo nostro, quod in litibus habet humana conditio. Deus etenim noster sic est misericors & bonus, sicut infinitus est & inuictus: proinde bonitas inuicti non uincitur, & infiniti misericordia non finitur. Denicq omne uitæ præsentis tempus conuersioni demonstrat aptissimū. dicens: Iniquus, si se conuertat ab omnibus iniquitatibus suis quas fecit, & custodierit omnia mandata mea, & faciat iustitiam & misericordiam, uita uiuet & nō morietur. Omnia delicta eius, quæcunq fecit, non erunt in memoria. In sua iustitia, quam fecit, uiuet. Nunquid uoluntate uolo mortem peccatoris, dicit Dominus, quām ut auertatur de uia sua mala, & uiuere eum? Cum se aūt auerterit iustus à iustitia sua & fecerit iniquitatem, secūdum omnes iniquitates quas fecit ille iniquus, omnes iustitiæ eius, quas fecit, non erunt in memoria. In delicto suo, quo deliquit, & in peccatis suis, quibus peccauit, in ipsis morietur. Et infra dicit: In eo cum cōuertat se iustus à sua iustitia, & faciat delictū & moriatur in suo delicto quod fecit, in ipso morietur. Et in eo quod auertatur iniquus ab iniquitate sua quam fecit, & faciat iudicium & iustitiam, hic animam suā custodiuit, & auertit se ab omnibus iniquitatib suis quas fecit, uita uiuet & non morietur. Vtraq sententia uera est, quia utraq diuina est, siue iustum, cū auersus fuerit à iustitia sua, omnes iustitias eius obliuioni tradendas: siue iniquum, cum ab iniquitate fuerit cōuersus ad iustitiam, ipsum saluandum, & omnes iniquitates eius in memoria non futuras. Iniquū uerò est, si putemus iniquū quandoque conuersum, non posse saluari. Iustus est Deus & misericors. Sicut ergo potest per iustitiam damnare auersum, sic potest per misericordiā semper saluare cōuersum. Nulla prolixitas temporis uel æquitati diuinæ uel pietati præiudicat. Pœnitentia nunquā est apud deū sera, in cuius cōspectu semper pro præsentibus habētur tam præterita quām futura. Si diuturnitas peccatorum Dei uincere et misericordiā, nō in ætate mundi nouissima

dicens

uissima Christus ueniret, ut peccatum mundi pereuntis auferret. De quo dicit Ioannes: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Et ipse saluator de se: Venit enim filius hominis quærere & saluare quod perierat. Samaritanus noster nunquam uulneratum ad stabulum misericorditer impositum iumento perduceret, si aliquod in eo uulnus insanabile iudicaret. Nunquam duobus denarijs datis, redditurum se, quicquid supererogaret, stabulario spopondisset, si supererogationem illam non plenæ sanitati prænosceret profuturam. Vt quid enim stabularius aliquid supererogat, si est in saucio uulnus, quod curari non ualeat. Sicut ergo medico nostro nulla est incurabilis plaga, ita nec in aliquo tempore, cœlestis potest deficere medicina. Ideo ipse medicus, semper se posse conuerso salutem donare testatur, dicens: Cum conuersus fueris, & ingemueris, saluus eris. Propter quod duritiam quorundam sic per Hieremiam deus nõ desinit increpare: Nunquid qui cadit non resurget, aut qui conuersus est nõ reuertetur?

Quare ergo auersus est populus iste in Hierusalem auersione contentiosa? Indurauerunt ceruices suas, noluerunt reuerti. Non punit Deus in peccatore peccata, si peccatoris ceruix non fuerit indurata. Bonum nobis est igitur, si ad eius misericordiam confugiamus, cuius effugere iustitiam non ualemus. Ipsa enim iustitia Dei talis est, ut auersos damnet, conuersos saluet. Propter quod dicit: Conuertimini ad me, & saluabo uos. Semper aũt delectatur conuersione nostra, nec tempus huiusmodi, quã diu in hac uita est, posuit, quo propitiari conuerso non posset. Imò tempus omne præsentis uitæ conuersioni nostræ cognoscitur deputasse. Beatus enim Petrus dicit: Non tardat dominus promissum suum, sicut quidam tarditatem existimant, sed patienter fert propter uos, nolens aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiam conuerti. Si aliquam ætatem iudicaret dominus conuersionis remedio ineptam, non diuersis temporibus operarios uocaret ad uineam. In diuersitate quippe horarum non incongruè

accipiat in mane, pubertas in tertia, iuuentus in sexta, grauitas declinantis ætatis in nona, & in undecima senilis ætas ipsa nouissima. In quacunq; igitur quis ætate uocatus, si benignitatem uocantis domini non spernat, necesse est denariũ uitæ perennis accipiat. Neq; enim non semper delectatur conuersione nostra: de q̃ nobis clamat Iohel propheta: Hæc dicit dominus deus uester. Conuertimini ad me ex toto corde uestro, in ieiunio & in fletu, & in planctu & disrumpite corda uestra, & non uestimenta uestra, & conuertimini ad dominũ Deum uestrum, quia misericors & patiens est, & magnanimis, & multũ misericors, & pœnitentiam habens in malis. Propter quod Apostolus Paulus, duritiã cordis increpat in his qui pœnitentiam suorum negligunt agere peccatorum. Dicit enim: Propter quod inexcusabilis es ò homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterũ, teipsum cõdemnas. Eadem enim agis quæ iudicas. Scimus aũt, quoniã iudiciũ dei est secundũ ueritatẽ in eos qui talia agũt: existimas aũt hoc ò homo, omnis

Ioel. 2. 12

omnis qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudiciũ dei? An diuitias bonitatis eius & patiẽtiæ & longanimitatis cõtemnis ignorans, quoniã benignitas Dei ad pœnitentiã te adducit? Secundũ duritiam aũt tuã & impœnitens cor thesaurizas tibi irã in die iræ, & reuelationis iusti iudicij dei, q̃ reddet unicuiq; secundũ opera sua. Alio quoq; loco non tã plangit qui peccare grauiter uidebant̃, quàm eos qui peccatorũ suorum pœnitentiã gerere noluerunt. Denique dicit Corinthijs: Ne iterũ cũ uenero humiliet me deus apud uos, & lugeam multos ex his qui ante peccauerũt, & nõ egerunt pœnitentiã super immũditia & fornicatiõe & impudicitia quã gesserũt. Nec immerito luget apostolus, qui pœnitentiã nõ agũt. Scit enim plus esse gauisũ corã angelis dei super uno peccatore pœnitentiã agente, quã super nonaginta nouẽ iustis, quibus nõ est opus pœnitentia. Digne igit̃ illos pro impœnitẽtia cordis luget beatus apostolus, p̃ quibus nõ gaudet angelicꝰ chorus. Benignitas ergo dei ad pœnitentiã nos adducit,

Luc. 16. B.

ideo nos tribulationibus affligit, insti-
mitatibus corripit, angustijs eripit, ut
qui in sanitate corporis peccauimus, in
infirmitate peccatis abstinere discamus.
Qui in lætitia misericordiã dei contem-
psimus, correpti flagello tristitię, iustitiã
ipsius formidemus. Ita fit, ut quæ nobis,
abutendo sanitate, infirmitatem peperi-
mus, per infirmitatem sanitatis benefi-
cia reparemus. Et qui per lætitiam in tri-
bulationes incidimus, per tribulationes
ad lętitiam recurramus. Deniquæ ma-
gis erga nos dilectionem dei flagellis &
correptionibus scriptura sancta testatur
ostendi. Dicit enim: Fili, ne deficias in
disciplina Domini, neque fatigeris, cum
ab eo increparis. Quem enim diligit do-
minus, corripit. Flagellat aũt omnem fi-
lium quem recipit. Nam & ipse saluator
illos se dicit amare quos arguit. Ego, in-
quiens, quos amo arguo & castigo. Et
apostolorum doctrina prædicare non
cessat, quia oportet nos per multas tri-
bulationes introire in regnum Dei. Ipse
quoque dominus arctam uiam, & an-
gustam dicit esse portam, quæ ducit ad

uitam. Vt autem nouerimus illos qui
gaudijs temporalibus oblectantur, &
ruffa diuina contemnunt, æternis igni-
bus concremandos, illos uerò, qui mala
temporalia cum timore Dei patienter
tollerant, æterna quiete potituros. At-
tendamus diuitem purpuratum, & pau
perẽ Lazarum: illum post epulas flam-
mis perennibus traditum, istum post ę-
rumnas in æterna sinus Abrahæ quiete
securum: Vbi cum stillam diues ardens
digito beati pauperis linguæ suæ posce
ret irrorari, hæc ad eum beati Abrahæ
protinus est directa responsio: Fili recor
dare, quia recipisti bona in uita tua, &
Lazarus similiter mala: nunc autem cru
ciatis, hic uerò requiescit. Non fuit alia
causa, qua diues pœnas lueret, pauper
gaudio potiretur ac requie, nisi quia ille
bona recepit in uita sua, ille autem ma-
la. Non omnes autem, qui bona præsen
tis uitæ habent, bona præsentis uitæ re-
cipiunt: nec omnes, qui mala huius uitæ
patiuntur, mala huius uitę recipiunt:
sed illi recipiunt bona in uita sua, qui in
gaudio & delitijs uitæ præsentis exul-

tant, & in eo se beatos credunt, quòd se
nulla concuti aduersitate conspiciunt: il
li autem mala recipiunt in uita sua, qui
pressuras & tribulationes præsentis uitę
cum timore Dei tolerant, & in corde cõ
trito & humiliato non temporalia gau-
dia, sed æterna suspirant, nec transitura
bona, sed permansura desiderant. Deni-
que illis, qui in bonis præsentium rerum
Psal. 4. uolunt habere lætitiam, dicit psalmus:
Filij hominum usq; quo graues corde,
ut quid diligitis uanitatem, & quæritis
Psalm. 51. mendacium? Et alio loco: Nolite spera-
re iniquitatem, & in rapina nolite cõcu-
piscere. Diuitiæ si affluãt, nolite cor ap-
Iacob. 5. A. ponere. Tales etiã beatus Iacobus incre-
pare non cessat, dicens: Agite nunc diui
tes, plorate, ululãtes in miserijs, quæ ad-
uenient uobis. Diuitiæ uestræ putrefa-
ctæ sunt, & uestimenta uestra à tineis co
mesta sunt. Aurum & argentum ue-
strum eruginauit, & erugo eorum in te-
stimonium uobis erit, & mãducauit car-
nes uestras sicut ignis. Thesaurisastis in
nouissimis diebus. Ecce merces opera-
riorum, qui messuri erunt regiones ue-
stras,

stras, qui fraudatus est à uobis, clamant,
& clamor eorum in aures Domini Sa-
baoth introiuit. Epulati estis super ter-
ram & luxurijs enutristis corda uestra.
Talium quoque risum & gaudium in lu
ctum conuerti præcipit & mærorem, di
cens: Emundate manus peccatores, & Iacob. 4. B.
purificate corda duplices animo, miseri
estote, & lugete, & plorate. Risus uester
in luctum conuertatur, & gaudium in
mœrorem. Humiliamini in conspectu
Domini, & exaltabit uos. Neq; uerò pu
temus tristitiam humilium, & lætitiã su-
perborum luctum piorum, & gaudium
impiorum, futura posse retributione pri
uari: manet utriusque cõdigna merces,
diuino reddenda iudicio. Quam iudex
ipse tali cognoscitur decreuisse sentẽtia:
Ve uobis, qui saturati estis, quia esu-
rietis. Ve uobis, qui ridetis nunc, quia
lugebitis & flebitis. Beati, qui nunc esu-
rietis, quia saturabimini. Beati qui nunc
fletis, quia ridebitis. Beati qui lugẽt, quo
niam ipsi consolabuntur. Tales etiam
Dauid, semina quidem dicit in fleti- Psal. 125.
bus iacere, nec tamen silet cum gaudio

& exultatione mesluros. Sic enim a
Qui seminant in lachrymis, in gaudio
metent. Euntes ibant & flebant, mitten-
tes semina sua. Venientes autem ueniẽt
in exultatione, portantes manipulos su-
os. Talibus etiã nunc asserit dominum
propinquare, dicẽs: Prope est Dominus
his qui tribulato sunt corde, & humiles
spiritu saluos faciet. Intantum uerò pro-
dest tribulatio Christianis, ut per hãc spi
ritus noster Deo sacrificiũ fiat. Scriptum
nancq; cõtinetur in Psalmo: Sacrificium
Deo spiritus contribulatus, cor contri-
tum & humiliatum Deus non despiciet:
His & innumeris huiuscemodi testimo
nijs informati, principaliter ad Deũ con
uerti, quanto citius festinemus. Dicit e-
nim scriptura: Ne tardaueris conuerti
ad dominum, & ne differas de die in di-
em, ne subito ueniat ira eius, & in tempo
re uindictę disperdat te. Cõuersi autem,
de remissione peccatorum, nullatenus
desperemus, timẽtes domini fidele pro-
missum, quo ait: Cum conuersus fueris
& ingemueris, saluus eris. Pressuras tri-
bulationesq; pręsentis temporis longa-

Psal. 33. D.

nimiter toleremus, & â timore Dei nul-
latenus discedamus. Præcipit enim nos 1. Cor. 2. C
Apostolus esse in tribulatione patiẽtes.
Qui etiam correptionem præsentis tem
poris, ad euitandã futuri iudicij pœnam,
multum nobis prodesse testatur, dicens:
Cum iudicamur autem, à domino corri
pimur, ut non cum hoc mundo damne-
mur. Verum in ipsis tribulationibus gra
tias agamus domino. Et hoc quod san-
ctus Azarias dixit in fornace, nos in tri-
bulatione dicamus: Benedictus es do-
mine Deus patrum nostrorum, & lau-
dabilis, & gloriosum nomen tuum in sæ
cula, quoniam iustus es in omnibus quę
fecisti nobis, & omnia opera tua uera, &
rectæ uiæ tuæ, & omnia iudicia tua ue-
ritas, & iudicium ueritatis fecisti, secun-
dum omnia quæ induxisti nobis, & su-
per ciuitatem sanctam patrum nostro- Dan. 3. C
rum Hierusalem. Quoniam in ueritate
& iudicio induxisti hæc omnia, propter
peccata nostra. Quoniam peccauimus
& iniquè egimus, discedẽtes à te, & mul
tum peccauimus in omnibus, & man-
datis tuis non obediuimus, nec conser-

uauimus, neq; fecimus, sicut præcepisti nobis esset. Et omnia, quæ induxisti nobis, & omnia quæcunq; fecisti nobis ut bene nobis, in uero iudicio fecisti. Et paulo post ait: Et nunc sequimur in toto corde, & timemus faciem tuam, ne confundas nos.

Plura ex Fulgentio Codex ille uetustus non habuit. Quæ uero sequuntur, aliunde sunt exscripta, ex Bibliothecis S. Laurentij & S. Aegydij Norinbergæ.

REVERENDAE MAtri ac Dominę, Charitati Pirckheimerin abbatissæ uirginum sanctæ Claræ, Norinbergę, Dominę suę omni honorificentia præcolendæ, Ioannes Cochlæus.

DVM pestis Francofortiana me hic spe diutius distineret, Mater obseruandissima, ne illuc, ubi residere debeo, irẽ, allatus est ad fratrem tuũ (quo non est hic alius, uel fama notior, uel omnijuga literarũ eruditione

ne clarior (codex quidam peruetustus, Longobardicis & insuetis, atq; adeò incognitis huic sæculo literis, perscriptus, in quo continebantur opera Beati Fulgentij, Theologi undecunq; suspiciendi non solum honore antiquitatis, uerumetiam ubertate doctrinæ, elegantiaq; styli & copia dicendi. Continuo igitur persuasit Germanus ille tuus & Kobergero nostro, Bibliopolæ inquã famatissimo, ut Calchographię impensas ministraret, & mihi antiquo suo clientulo ut codicẽ, dũ hic essem, exscriberem. Fuit is mihi labor haud quaquã facilis, non solũ quòd oculi mihi sint alioq; hebetiores, languidioresq;, quàm ut facile percurrant scripta uetustiora, situ blattisq; squalẽtia, uerumetiã, quòd totũ uolumẽ adeo insolitis scriptũ erat characteribus, ut necesse fuerit, me uelut à nouo Alphabetariũ (fratri tuo literas quasdã præmonstrãte) fieri. Vltra hãc molestiam suberant difficultates non paucæ. Erat enim opus admodum informe, nõ sententiępunctis, non uerba spacijs, non titulis libri erant distincti, sed perpetua quædã textura, seu ua-

uastum aliquod mare, desertumque campestre, ubi nescit ignotus, aut quousque pergat, aut quo retro cedat. Eo tædio totum perscribendum fuit opus, non enim poteram insolitam eiusmodi scripturam cito relegere, ut sensum Authoris uelut scopum certum intenderem. Itaque licet essem perquam cupidus intelligendi singulorum librorum argumenta, nihil tamen commode consequi potui, donec omnia perscripsissem, ut meã deinceps scripturam, utpote notiorem mihi oculisque meis magis peruiam, cito perspicerem, quid sibi uelit author intellecturus. Veruntamen non statim, nacto transcribendi fine, omnis est labor finitus. Erant adhuc sine frontibus titulorum libri, cõtextus uerborum sine punctis flaccidi & indistincti, sine annotationibus scripturarum loca, imagines nudi, & id genus defectus plurimi, quibus ad implendis, frequenter fuit totum opus reuoluendum. Supra omnes uerò molestias fuit inquisitio locorum, quibus frequentissime (quæ illius erat copia ingenijque uis) usus est author: Nã eo tempore ita erat sacra

sacra scriptura omnibus Theologiæ studiosis nota, ut inter allegandum non foret opus neque authoris, neque libri, multo minus cãpitis nomine. Satis tum erat dixisse, scriptum est, aut dicit scriptura, seu propheta. Quemadmodum & antea usque ab initio Christianę doctrinæ obseruatum fuerat, primum à saluatore ipso & Apostolis eius, deinde à patribus, quotquot sacris literis operam dederãt, antequã Barbarorum immanitate temporumque iniuria omnis recta interiret eruditio. At nostris temporibus adeo neglectui fuerunt literæ diuinæ, ut non satis sit, si notus fieri debeat locus quispiam allegatus, nomen uel Authoris, uel libri, capitisue indicasse, nisi & certa capituli portio, per alphabeti literas distributa, demonstretur. Laboriosum itaque fuit, tot allegata perquirere, suisque libris & capitulis reddere, literis demum certis, uelut digitis ostendere. Accedebat alia quoque difficultas, quòd author alia, quàm nos, usus est interpretatione latina, ut non raro mihi opus fuerit, non tam uerba quàm sensum al-

allegatum perquirere. Volui tamẽ unus tot importunitates perferre, ut omnibus per Calcographiam facilis & absoluta cõmunicetur tanti lectio authoris, qui ante mille iam annos tam præclare literas sacras edocuit. Ideo & amplioribus in marginibus breues extraxi sententiarum summas, ut uel per transennam inspicienti peruia sit mens Authoris. In titulis item librorum argumenta cõprehendi, singulosq; suis præfixi libris, atq; uniuersos in primam cõgressi paginam ut in promptu habeat lector ubi summã huius operis agnoscat absque foliorum reuolutione. Nec uerò lectori quippiam in Authore quærenti, opus foret semper ad caput libri recurrere, singulis paginis & argumentum & librũ affixi. At ut opus auctius fieret, multas hic bibliothecas, & publicas & priuatas, locupletes sanè ac neutiquam uulgares, discussi, ex quibus, quæ Fulgentij essent, huic operi adiungerem. Nihil autem inueni usquam, nisi in curia diui Laurentij, ubi præpositus (ut est tam uita, quàm doctrina insignis Theologus) ostendit mihi

mihi unum Fulgentij ad Donatum libellum, aliquotque eius sermones in uetusto uolumine contentos. Sed eorum quatuor iam antea transcripseram ex libro quodam, quem Abbas Sancti Egidij inquirenti mihi benigne communicauerat. Inueni item tres libros Mythologiarum, & unum de abstrusis sermonibus, qui itidem adscribuntur Fulgentio. Quia uerò aliena inest illis materia magis grammaticæ quàm theologiæ conueniens, non libuit, præsertim ex fratris tui cõsilio, eos libros huic albo Theologico inserere. Accipe igitur, reuerenda mater, hanc meam, quantulacunque est, operam, eo, quo tibi offertur, animo. Nempe ut tuo sub nomine (quod doctissimis plerisque iampridem celebre est & uenerabile) bonis omnibus communicentur tam præclari Theologi (qui tot sæculis latuit) opera, tam eloquẽtia quàm eruditione referta. Adiecissem alicubi scholia, nisi acceleratum fuisset, non solum ab impressore, sed à meipso, nam iter mihi nunc maxime suadent, non solum literæ amicorum, ue-

uerumetiam peſtis ipſa, quæ illic placata
in his nunc regionibus ſæuire occipit,
& gelu diuturnum ita uias explanauit,
ut commodiſsimum ſit nunc iter arripe
re. Bene uale mater doctiſsima, cum ſtu
dioſo uirginum choro. Ex Norinber-
ga undecimo calendas lanuá-
rij. Anno ſalutis
M. D. XIX.

BEATI FVLGENTII de Fide orthodoxa, & diuerſis errori bus hæreticorum, ad Donatum, liber unus.

Domino eximio & in Chri-
ſti charitate plurimum deſi
derabili filio Donato, Ful-
gentius, ſeruorum dei famu
lus, in domino ſalutẽ. Mul-
tis benedico Dominum, dilectiſsime fi-
li, cuius gratia talis es, ut cum ſis ætate
iunior, nõ quæ ſunt carnis, ſed quæ ſunt
ſpiritus, concupiſcas: & de fidei feruore
ſuccenſus, illa laudabiliter iam incipias
me-

meditari, quib. nõ uoluptas carnẽ dam-
nabiliter nutriat, ſed ágnita ueritas ani-
mum ſpiritaliter paſcat. Ipſius enim fa-
ctum inſpiratione non dubito, ut cũ ſtu-
diis inſiſtere ſoleas ſæcularium literarũ,
diuinis eloquiis affectum impendas. Il- *et infide-*
lud utique uolens magis apprehendere, *litate.*
non unde tumida eloquentia diſcitur,
ſed unde uitæ perennitas comparatur.
Quiſquis enim fidem uerã tenet, uitam
poſsidet, iuſtus enim ex fide uiuit. Et
quiſquis in eiuſdem fidei myſterio cupit
inſtrui uitæ ſcientiam deſiderat adipiſci.
In qua tamen quiſque creſcit, quãto ma-
gis, quod uerũ & ſalutare eſt, diſcit. Hu-
ius ſcientiæ qui tenuerit indubitanter i-
nitium, perueniet ad perfectum, & qui
nõ ſpreuerit lac Apoſtolici ſermonis hu-
militer accipere, ipſe merebitur ſolidi ci-
bi perceptione gaudere. Siue autẽ quis
intra eccleſiam catholicam lacte nutria-
tur, ſiue cibo paſcatur, tamen à ſinu ma-
tris eccleſiæ nõ receſſerit, uitæ particeps
permanebit, quia tenens fidei iuſtitiam,
poſsidebit & uitam. Quam uitam nec
ille poſsidebit, qui permanet in fidelita-
te,

te,nec ille q̃ perseuerat in crimine, quoniam de illis esse conuincitur,qui secundum Apostoli sententiam ueram,ambulant in uanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à uia Dei per ignorantiam, quæ est in illis propter cæcitatem cordis ipsorum. Ipsa enim cordis cæcitas,& quid credat, & quid agat,ignorat. Dicis itaq̃,à quibusdam Arrianis de patre & filio propositam quæstionem,in qua patrem maiorem, & minorem filiũ asserebant. Te uero,propter diuinarum ignorantiam literarum,quibus minus instructus es,non inuenisse,quid eis in defensionem ueræ fidei responderes. Hoc in te itaq̃ primitus in nomine domini laudo, quia si tibi non fuit tanta respõdendi facultas,permansit tamen in corde tuo ueritatis firma credulitas. Nõ enim omnes qui Christi participes sunt, etiam respondendo possunt defensare quod credunt,sed etiam illa pars est ꝓfecto uictoriæ, ut quãdiu quis sermone non potest defendere ueritatem,fideli tamen corde deuitet errorem. Expedit autem, ut salubernima Petri

Petri Apostoli uerba sectemur, præcipientis,ut simus parati semper ad respõdendum omni poscenti nos rationem de fide & spe,quæ in nobis est. Volens ergo ad respondendum paratior inueniri,petis,ut nostro instructus sermone, agnoscas,quemadmodum Hęreticis,fidem nostram impugnare uolentibus,diuinis ualeas armatus eloquijs obuiare. Proinde illud admoneo,principaliter teneas sanctam Trinitatem, id est,patrem & filium & spiritum sanctum, naturaliter uerum esse Deum,summum,uerum, & bonum,unius naturæ,unius essentię, unius omnipotentiæ, unius bonitatis, unius æternitatis, unius immensitatis. Ac sic,cum unum Deum audis,patrem & filium & spiritum sanctum,unam naturam summę illius Trinitatis intellige. Et cum Trinitatem audis,patrem & filium & spiritum sanctum, tres personas unius summę illius diuinitatis agnosce. Tres enim personæ sunt, pater & filius & spiritus sanctus,ideo trinitas dicitur. Sed una substantia est patris & filij & spiritus sancti, ideo ipsa Trinitas unus

Deus ueraciter à fidelibus prædicatur. Tres itaq; personas esse, patrē & filium & spiritum sanctum, ostendunt ipsius eloquia ueritatis. Vnde Saluator noster ait: Non sum solus, sed ego & qui misit me pater. De spiritu sancto quoq; dicit: Ego rogabo patrē & alium paracletum dabit uobis spiritum ueritatis. Præcepit etiam baptizari gētes, in nomine patris & filij & spiritus sancti. His itaq; huismodi testimonijs ostenditur, patrē & filium & spiritum sanctum, tres esse personas, sed non tres esse naturas. Vnde Trinitas illa sancta digne creditur in personis. Tres autem Deos dici, patrem & filium & spiritum sanctum, non permittit unitas naturalis. Et quia in una natura Trinitatis, nulla potest esse diuersitas, ideo in tribus personis manet incōfusa proprietas, & in unitate naturæ regnat incommutabiliter substantialis ęqualitas. Ideo de filio dicitur: Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. Et quia non solum soluebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens deo. Ad

Philip. 2. A.

Ad hanc æqualitatem naturæ uirtutisq; etiam illud pertinet, quod ipse filius ait: Quia quæcunq; pater facit, hæc eadem & filius similiter facit. Et sicut pater suscitat mortuos & uiuificat, & filius quos uult uiuificat. In illa Trinitatis natura, sic totum unum est, ut nihil ibi possit separari uel diuidi: sic totum æquale est, ut nihil ibi maius aut minus ualeat inueniri. Istum nobis unum Deum, noui & uetetis testamenti uerídica demonstrat Authoritas. De hoc enim uno Deo Beatus Moyses dicit: Audi Israel, Dominus deus tuus, Deus unus est, & dominū Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Et ipse dominus Deus de se: Videte quòd ego sum solus, & nō est alius Deus præter me. De hoc & Beatus Dauid dicit: Quis Deus, præter dominum, aut quis Deus, præter Deum nostrum. Sanctus quoq; Iacobus apostolus, istum unum Deum prædicans, ait: Tu credis, quia unus est Deus, bene facis. Dæmones credunt, & contremiscunt. Veruntamen non ignoramus ista testimonia, & si qua similia in diuinis reperiuntur eloquijs, qui-

quibus unus & solus asseritur Deus, nõ ipsi sanctæ trinitati, sed uni tantum personæ, id est, soli Deo patri, ab hæreticis assignari. Proinde illorum, quæ proposuimus testimonia, id est, illius, quo dicitur: Audi Israel, Dominus deus tuus, deus unus est: & alterius, quo legitur: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies: inquantum, ipso domino deo donante, possumus, intelligentiam requiramus. Primum quippe nos testimonium posuisse meminimus illud, quod dicitur: Audi Israel, dominus Deus tuus, Deus unus est. Hoc itaq; sic utrunq; fatemur esse firmissimum, ut ab hoc testimonio nullus existimet aliquatenus recedendum. Proinde quoniam duos à fidelibus coli, regula præcepti huius nulla ratione permittit, aut patrem & filium credant unum naturaliter Deum, si uolunt sine huius transgressione mandati unum Deum sic colere, aut nec patrem colant sine filio, nec filium sine patre. At quia Deus maior & Deus minor, Deus unus esse non possunt, necesse est, ut aut patrem solum dominum deum suum dicant,

cant, & filium dominum Deum suum omnimodis negent: aut solum filiũ, dominum Deum asserant, & â Dei patris cultura recedant. Sed Deum patrem dominum Deũ suum negare non possunt, quem usq; adeo dominum Deum omnium esse confirmant, ut etiam ei diuinitatem filij tanquam minoris Dei inuitæ seruitutis subiugare cõtendunt. Filium uerõ, si dominum deũ suũ negare uoluerint, ipsius paternę uocis testimonio protinus arguuntur. Per os enim Prophetæ, ex persona dei patris dicit: Et domui Iudæ miserebor, & saluabo eos in domino Deo suo. Ipsum dominum esse Deũ nostrũ Euangelicæ quoq; ueritatis commẽdat authoritas, ubi beati Thomæ Apostoli cõfessio prauitati hæreticæ prorsus contra dicit, exclamantis atq; dicentis: Dominus meus & Deus meus. Ergo quãdo & patrem dominum sine dubio confitentur, & filium dominum Deum fateri Prophetica atq; Euangelica ueritate coguntur, aut patrem & filium, personarum proprietate seruata, unũ dominum Deũ naturaliter dicant, aut confi-

tentes solum patrem suum dominũ Deum, consequenter dicant filium nec dominum suum esse nec deum. Quod cum dixerint, nunquam se audebũt asserere Christianos, cum utique Christianus à Christo nomen accepit: Christianus autẽ nullatenus esse possit, quisquis ipsum Christum dominum Deũ suum esse non dixerit. Fateantur ergo patrem & filium non duos dominos Deos, sed unum dominum Deum suum, si uolũt ueritatem tenere fidei, & nolunt rebelles preceptis legalibus atq; Euangelicis inueniri. Sic enim poterunt & illius testimonij quo dictum est: dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies: intellectum pariter officium q; seruare. Neque enim fas est, sic adorare Deum patrem, ut Deum filium non adoret, cum utiq; de ipso filio scriptum sit in Deuteronomio: Lætamini cœli cum eo simul, & adorent eum omnes angeli Dei. De ipso quoque Beatus Dauid in Psalmo dicit: Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei. Quia si filius secundum diuinitatem unus Deus cum patre nõ esset

nec

uuius cum eo naturæ utique non fuisset & si naturę alterius esset, creatura sine dubio esset. Si autem creatura esset, seruiendum ei, sanctarum scripturarum authoritas non iuberet, sed potius prohiberet. In primo enim decalogi mandato sicut unius Dei cultura seruitusq; manifestissime præcipitur, ita omni creaturæ adoratio ac seruitus à fidelibus exhibenda, uehementissime prohibetur: Ibi enim dicitur: Ego enim sum dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo seruitutis, non erunt tibi dij absque me. Sed si hoc simul à patre & filio dictũ accipitur, unus dominus Deus credatur pater & filius. Sed si hoc aut pater sine filio aut sine patre creditur dixisse filius, necesse est, ut aut pater dominus negetur, aut filius. De illo enim qui dixit: Ego sum dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo seruitutis, non erunt tibi dij absq; me: de ipso sanctus Moyses ait: Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus unus est. Et quia ipse Deus sibi soli præcipiens tantummodo seruiendum, seq; iubens à fidelibus adoran-

Exod. 20. A.

Deut. 6. A.

randum, prorsus interdixit, ne quis au-
deret creaturam adorare, creaturæq; ser-
uire, propterea in fine illius primi præce
pti, de omnibus quæ creauit ita loquitur
Non adorabis ea nec seruies eis: ego e-
nim sum dominus Deus tuus. Quod u-
tiq; sciens beatus apostolus, iram Dei re
uelari pronunciat super omnem impie-
tatem & iniustitiam eorum, qui commu
tauerunt ueritatem Dei in mendacium,
& coluerunt & seruierunt creaturæ po-
tius quàm creatori, qui est benedictus
in sæcula. Veritatem Dei tenere, est unũ
Deum colere. Veritatem Dei in menda-
cium conuertere, est creaturæ seruire. Ve
ra enim religio in unius constat ueri dei
seruitio. Ipsa nanq; ueritas unus est deus
& sicut excepta una ueritate non est alia
ueritas, sic absq; uno Deo uero non est
alius uerus Deus. Ipsa enim una ueritas,
est naturaliter una uera diuinitas. Et ita
non possent duo ueri dij ueraciter dici,
sicut ipsa una ueritas, naturaliter non po
test diuidi: Sãcta uerò scriptura, quæ no-
bis unum dominum Deum ueraciter sa
lubriterq; commendat, sicut patrem ue-
rum

rum Deum, sic & filium uerum Deum,
fidelibus cũctis insinuat. De patre quip-
pe dicit beatus Paulus Apostolus Thes-
salonicensibus scribens: Conuersi estis
ad dominum à simulacris, seruire Deo
uiuo & uero, expectare filiũ eius de cœ-
lis, quem suscitauit à mortuis Iesum, qui
eripuit nos ab ira uẽtura. Hic Iesus Chri
stus non sic est Dei patris filius, sicut nos
sumus. Ille est enim proprius, nos redem
pti: ille natus, nos facti: Ille uerus, nos ad- 5
optiui: ille autem, qui uerus est filius, ip-
se etiam uerus est Deus, non adoptione
generatus, sed de patre naturaliter na-
tus. In quo uero Deo uero q; filio ideo
est uera diuinitas, quia naturalis est illi
de patre natiuitas. Propter quod eum ue
rum patris filium, uerum Deum uitam-
que æternam, beatus Iohannes in epísto
la sua profitetur: Scimus, quia filius Dei
uenit, & dedit nobis intellectum, ut scia
mus uerum. Et scimus in uero filio eius 1. Ioan. ult.
Iesu Christo, Hic est uerus Deus, & uita
æterna. Verum itaque Deum colere, ue-
roque Deo seruire, non est utique ueri-
tatem Dei in mendacium commutare.
Ille

Ille ueritatem Dei commutat in mendacium qui Deo non uero existimat seruiendum. Ille autem Deum non uerũ colit, & Deo non uero seruit, qui creaturæ seruierit, creaturamq; coluerit. Quia ubi Deus non uerus colitur, & Deo non uero seruitur, ibi Dei ueritas in mẽdacium commutatur. Quoniam ergo, & Deum patrem Deum uerum, & Deum filium Deum uerum, cælestium eloquiorum attestatione cognoscimus, aut unum uerum Deum naturaliter patrem & filium cum catholicis asserant, aut duos ueros Deos à se coli contra ueritatem sanctæ fidei dicãt, aut creaturæ cultores seipsos profiteri non metuant, ut ueritatem Dei se in mendaciũ commutasse, ipsa rerum manifestatione cognoscant. Vna quippe ueritas, unius ueri Dei, imò una ueritas, unus uerus Deus, non permittit seruitutem atque culturam ueri Dei, Deo creaturæq; coniungi: uera quoq; religio excepto uno uero Deo, nulli Deo sinit culturæ ac seruitutis obsequium à natura dei patris, sine dubio creata natura est. Quid est autẽ creata natura, nisi creatu-

ra? Omnis porrò creatura, quoniam opus est ueritatis, est quidem creatura uera, non tamen est ueritas. Sola autem naturaliter est ueritas, quæ naturaliter est uera diuinitas. Illi ergo ueritatem Dei non commutant in mendacium sed ueræ fidei tenent salutare mysterium, qui nec solum patrem nec solum filium, sed simul patrem & filium, unum dominum deum suum, corde credunt ad iustitiam, & ore confitentur ad salutem. Quia non solum pater Deus, sed etiam filius Deus naturaliter & uerax Deus, ueritas Deus permanens cum patre naturaliter, unus uerax, unus uerus, unaq; ueritas. Quia duos Deos credi uel dici, omnino prohibet una ueritas, quæ sola uera est diuinitas. Proinde, secundum diuinam naturã non est minor patre, sed æqualis est patri, quia filius ita uerus Deus dicitur, ut pater Deus uerior non dicatur. In Deo enim uero, nihil minus existimari sinit ipsa ueritatis agnitio. Permanet itaq; in patre & filio naturaliter una ueræ diuinitatis æqualitas, & una incommutabilis ac sempiterna maiestas. Sic autem filium

lium patri æqualem ueraciter dicimus, ut etiam minorem ueraciter non negemus. Scimus enim Deum filium natum de natura Dei patris, natum etiam de natura uirginis matris. Ac per hoc uerum Deum ueritatem paternæ naturæ, uerũ Deum hominẽ de ueritate materne substantiæ, quem diuinitatis ęternitas ostendit sine initio natum, & temporalis susceptio carnis docet sine dubio minoratum. Aequalis est filius patri, & minor est filius patre, æqualis uera diuinitate, minor uera humanitate. Aequalis, quia in principio erat uerbũ, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum, minor autem, quia uerbum caro factũ est, & habitauit in nobis, Aequalis, quia cũ in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo: minor autem, quia semetipsum exinaniuit, formã serui accipiens. Aequalis est patri filius, quia de domino natus est dominus: minor est autem patre filius, quia de ancilla factus est seruus. Inde est, quod dicit: De uẽtre matris meæ, Deus meus es tu. Et iterum: O Domine, ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ. Aequalis est patri filius, quia omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Minor est autem patre filius, quia factus est ex muliere, factus sub lege. Et ideo, sicut ueraciter Dei filius Deo patri coęternus agnoscitur, sic ueraciter matre posterior inuenitur. Primam quippe natiuitatem filii, nullatenus præcessit æternitas patris, cuius tamen secũdum nàtiuitatem precessit temporalis natiuitas matris. In illa quippe natura Dei patris, quæ esse non cœpit, de æterno patre, coęternus est filius, inenarrabiliter natus: in natura uirginis, quę esse cœpit ex tẽporali matre tẽporaliter est idem filius misericorditer generatus. In ea natura dei filius equalis est patri, qua ante omnia coęternus est patri: & in ea natura est filius patre minor, in qua est & matre posterior. In ea natura patri ęqualis est filiꝰ, in qua creator est angelorũ: in ea natura patre minor est idẽ filius, in qua ab initio creaturę adoratur & laudatur ab angelis. Apostolica quippe authoritas, huiꝰ minoratiõis nõ destitit demonstrare mysterium, dicens:

Ioban. 1. A.

Eum

Universidad de Deusto Biblioteca

Eum autem, qui modico quam angeli minoratus est, uidemus Iesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum. Superius autem, cuius naturę sit hæc assignanda minoratio, euidenter ostensum est, quãdo illud testimonium prophetæ probatum est, in quo dicitur: Domine quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis quoniam uisitas eum? Minorasti eum paulò minus ab angelis. Dei ergo filius, ante susceptionem carnis, cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, quia in illa forma Dei filius æqualis est patri. Quia si minor esset, in eadem forma Dei non esset. Sed in forma Dei filium esse, Apostolica dicit authoritas. Ideo ergo æqualem Deo esse, non illi rapina fuerat, sed natura, quæ in forma ueri Dei non nisi uerus esse potuit Deus. Et diuinæ formæ unitas, ipsa est diuinitatis huius naturalis ęqualitas. Vbi ergo formæ unitas in natura erat, æqualitas rapina non erat. Naturalis autem diuinitatis æqualitas, quæ in forma Dei erat, auferri Deo uero non poterat. Inde

Philip. 2. A.

ede est, quòd retinens ueritatem diuinitatis, & ueritatem accipiens carnis, unus idemq; Dei & hóminis filius, & patre filius est minor, & patri permansit æqualis. Ideo utrunq; ueraciter ipsa ueritas dixit: Et pater maior me est, & ego & pater unum sumus. Vere ergo Deo patre minor est Christus, quia naturaliter ex patribus est secundum carnem. Et uere Deo patri æqualis est Christus, quia naturaliter est super omnia Deus benedictus in sæcula. Proinde uera fides, quæ in uno eodemq; Christo, utriusq; credit & confitetur substantiæ ueritatem, unũ eundemq; Christum Dei filium, & secundum ueritatem carnis factum, prædicat minorem, & secundum ueritatem diuinitatis patri Deo credit & confitetur æqualem. Sic ueraciter unum Deum cum patre filium, uera fides adorat, quę sic uti Deo nouit à creaturis omnibus seruiendum, ut nouerit creaturæ non debere seruitutis obsequiũ. Inde est, quod etiam spiritum sanctum creatorem uera fides asserit, non creaturam. Quomodo enim creator esse negetur, à quo firmata

cœlorum uirtus ostenditur, dicente Da-
uid: Verbo domini cœli firmati sunt, &
spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Et
alio loco: Emitte spiritum tuum & crea-
buntur. Creator quippe est omnium re-
rum, qui factor est omnium. De quo Bea
tus Iob dicit: Spiritus diuinus, qui fecit
me. Spiritus ergo sanctus, sicut omnia
creauit, sic omnia replet immensus. Et
quia omnia replet, naturaliter est uerus
Deus. Scriptum est enim: Quia spiritus
domini repleuit orbem terrarum. Nam
& Beatus Dauid, ubicq; esse spiritum dei
testatur, dicens ipse de eo: Quò ibo à spi
ritu tuo, aut à facie tua quò fugiã? Quo-
modo autem negãt Arriani, Deum esse
spiritum sanctum, cum itasimus tẽplum
spiritus sancti, sicut sumus templum pa-
tris & filij. Apostolus enim dicit: Nesci-
tis, qui templũ Dei estis? & spiritus Dei
habitat in uobis? Siquis autẽ templum
Dei uiolauerit, disperdet illum Deus.
Templum enim Dei sanctum est, quod
estis uos. Sic autem nos Apostolus asse-
rit esse templũ Dei, ut in eadem episto-
la, nos dicat etiã spiritus sancti. Dicit e-
nim:

nim: Nescitis, quia mẽbra uestra templũ
est, q in uobis habitat, spiritꝰ sancti, quẽ
habetis à deo? Et ut ipsum spiritũ sanctũ
Deũ esse monstraret, continuo subiũxit:
Glorificate & portate deũ in corpore ue
stro. Aequalis est ergo patri & filio spiri
tus sanctus, quia creator est omniũ rerũ,
sicut pater & filius. Aequalis est patri &
filio spiritus sanctus, qa replet mũdũ, im-
mensus sicut pater & filius. Aequalis est
patri & filio spiritus sanctus, quia omniũ
fideliũ membra unũ templũ habẽt, sicut
pater & filius. Quis aũt negare audeat,
unã esse diuinitatẽ patris & filij & spiri-
tus sancti, cũ corpora fideliũ (quæ mem-
bra sunt Christi) ipsa sint tẽplum spiritus
sancti? Trinitas est itaq; unus solus crea-
tor omniũ rerũ Deus. Trinitas est unus
solus immẽsus naturaliter deꝰ. Ad huius
imaginẽ Trinitatis homo factus agno-
scit, in cuius nomine baptizatus, denuo
renouat. Baptizari aũt gẽtes, in nomine
patris & filij & spiritus sancti Saluator
noster edocuit, ut sicut trinitatis opere i-
nitiũ cõditionis accepimꝰ, sic in nomine
Trinitatis, diuinę adoptionis gratia frui

meremur. Vnus est ergo uerus Deus pa
ter & filius & spiritus sanctus, qui omni-
potentissima bonitate creat homines,
& gratuita miseratione iustificat pecca-
tores. Præter hunc unum Deum uerum
nullus est Deus, quia dum dicit: Videte,
quia ego sum Deus, & non est alius pre-
ter me: Docet nos & admonet, graue es-
se peccatum, siquis extra unum Deum
alium credat. Alium sine dubio credit,
quisquis in patre & filio & spiritu sancto
diuersitatem diuinitatis existimat. Cum
ille Deus qui solus habet ueram diuini-
tatem, colendi alterius Dei nullatenus
tribuat facultatem. Nec sacramento re-
demptionis sit aliquatenus nominan-
dus, quisquis ab unius ueri Dei natura
inuenitur extraneus. Mysterium autem
redemptionis humanę nulla ratione per
ficitur, si in baptismo uel filij uel spiritus
sancti uocabulum subtrahitur. Proinde
quoniam epistolaris modus sermonem
nostræ disputationis non permittit ex-
tendi, dilectionis tuæ primordia, non
sunt lectionis prolixitate fatiganda, sed
breuitate potius excitanda: ut dum bre-
ue

ue opus delectabiliter legis, ad prolixã
ctionem ardentius inflammeris. Pau-
ca quæ dicturus sum, intentè lege, pru-
enter intellige, & indubitanter tene, ex
ibus ualeas in assertione à falsis uera
dicernere, & Christianam fidem, ipsius
luminatoris nostri iuuamine retinere.
Vnus Deus est sancta Trinitas, pater &
filius & spiritus sanctus. Vna est patris
& filij & spiritus sancti natura, sed non
una persona. Proinde, ut retenta uerita-
te possis refellere, uel certe respuere fal-
litatem, si quem uideris, ita patris & filij
& spiritus sancti unam confiteri naturã,
ut uelit unam asserere personam, noli
Christianum catholicum putare, sed he-
reticum Sabellianum agnosce. Si quem
uero audieris, ita tres personas, patris &
filij & spiritus sancti dicere, ut uelit tres
naturas istarum trium personarum asse-
rere, Arrianum hæreticum sine dubita-
tione intellige. Verum est enim quod Sa
bellani de natura patris & filij & spiri-
tus sancti credunt, sed falsum est, quod
tres personas esse non credunt. Verum
est etiam, quod Arriani tres personas

patris & filij & spiritus sancti dicunt, sed falsum est, quod istarũ triũ personarum tres naturas persuadere contendũt. Perueersè itaq; Arriani naturam Trinitatis diuidunt, personas Sabelliani confundunt. Cum ita sit una natura patris & filij & spiritus sancti, ut non una persona, quia alia est persona patris, alia filij, alia spiritus sancti. Si quem uerò uideris, patris quidem & filij unam conficere naturam, sed spiritus sancti alteram prędicare substantiam, ut ęqualem quidem dicat patri filium, & solum minorem asserat spiritum sanctum, iste non tenet catholicæ fidei ueritatem, sed Macedonianæ perfidiæ sectatur errorem. Proinde quia non est catholicus Christianus, sed Macedonianus hæreticus est, ab omnibus est fidelibus respuendus.

Nunc pauca de mysterio dominicæ incarnationis aduerte. Christus enim Dei filius, qui seipsum ueritatem profitetur, sicut uerus est Deus, sic uerus est homo. In quo, sicut est plenitudo diuinæ naturæ, ita est & plenitudo humanæ substantiæ. Inest enim illi naturalis ueritas

diuinitatis, naturalis ueritas animæ rationalis, & naturalis ueritas carnis. Ac per hoc naturalis diuinitas communis est illi cum patre: naturalis uerò humanitas communis est illi cum uirgine Maria. Si quis ergo sic in Christo ueram diuinitatem prędicat, ut eius ueram carnẽ negare contendat, non est Christianus catholicus, sed hæreticus Manichæus: ut iple Christus discipulis dubitantibus diceret: Palpate & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. Rursum, si quis in Christo sic ueritatem prædicat animæ & carnis, ut ueritatem in eo nolit accipere deitatis, hic est, qui sic dicit Christum hominem, non Deum neget, non est Christianus catholicus, sed Phocinianus hæreticus. Christus enim quemadmodum secundum ueram diuinitatẽ Deus creator est hominum, ita secundũ uerã carnẽ media tor est dei & hominũ, mediator enim nullus esset, si uel cum patre diuinitatis naturã, uel cũ hominib. cõmunẽ carnis animę & substãtiã nõ haberet, & crucifixus est ex infirmitate, & uiuit ex uirtute dei. Hæc

Hæc tibi, Charissime fili, pro tuo sancto desiderio & dilectiõe transmisi, ex quibus tibi quidem præbeatur instructionis gustus, & ex hoc gustu crescat in te prolixioris lectionis affectus, ut tanto magis possis Deo adiuuante proficere, quanto studiosius cœperis sanctorum patrũ relicta requirere, inuenta frequentius atq; attentius recensere. Vnde tibi, Deo adiuuante, gratia scientiæ pleniores accedat, qua possis non solum ueram retinere fidem, uerumetiã hæreticorum mortiferam conuincere falsitatem, credens, & firmiter retinẽs, unam naturam & tres personas in Trinitate Deo, & unam personam duasq; naturas in unigenito Dei filio, Domino nostro Iesu Christo.

SER-

SERMO BEATI FVLgentij, de confessoribus & dispensatoribus Domini.

DOminicus Sermo quẽ debemus omnes, non solum studiose, uerumetiam sapienter audire, cui nos oportet humiliter ac delectabiliter obedire, moderationis suæ tenens uiam temperiem, ut nec ouibus desint pascua, nec pastoribus alimenta, quędam specialiter solis præcepit nobis. Nobis tamq; (id est seruis, quos pater ille familias, rerum omnium dominus, ad hoc in sua magna domo constituit, ut populo eius uerbum gratię ministremus) specialiter iniungitur sanctæ prędicationis officium, generaliter uerò nobis & uobis saluatoris indicitur obedientia mandatorum. In quibus denuo mandatis, denquã ditissimis ferculis, sic cælestium delitiarum copia spiritalis exuberat, ut uerbo Dei abundet, quod perfectus comedat, abũdet etiam, quod paruulus

ſugat. Ibi eſt enim ſimul & lacteus po-
tus, quo tenera fidelium nutriatur infan
tia, & ſolidus cibus, quo robuſta perfe-
ctorum iuuentus, ſpiritalia ſanctæ uirtu
tis accipiat incrementa. Ibi prorſus ad ſa
lutem conſulitur uniuerſis, Quos domi-
nus ſaluare dignatur: ibi eſt, quod omni
ætati congruat, ibi, quod omni profeſsi-
oni conueniat, ibi audiuimus præcepta
quæ faciamus, ibi cognoſcimus premia
quæ ſperemus, ibi eſt iuſsio, quę nos per
literam doceat & inſtruat ſcientiam, ibi
promiſsio quæ per gratiam trahat, per-
ducat ad gloriam. Seruorum igitur
quos populo ſuo præpoſuit Dominus,
ſpeciale uolens officium demonſtrare,
ait quod ex Euangelio modò audiui-
mus Quiſputas eſt fidelis diſpenſator &
prudens, quem conſtituit Dominus ſu-
pra familiam ſuam, ut det illis in tempo-
re tritici menſuram. Beatus ille ſeruus,
quem, cum uenerit Dominus, inuenerit
uigilantem. Quis eſt iſte Dominus fra-
tres? Chriſtus ſine dubio, qui ſuis diſci-
pulis ait: Vos me uocatis Magiſter & do
mine, & bene dicitis, ſum etenim. Quæ
eſt

eſt etiam huius Domini familia? Nimi-
rum illa eſt, quam ipſe Dominus de ma-
nu inimici redemit, & ſuo domino man
cipauit. Hæc autem familia eſt catholica
eccleſia, quæ per orbem terræ copioſa
fertilitate diffunditur, & redemptam ſe
pretioſo ſui domini ſanguine gloriatur
Filius enim hominis, ſicut ipſe ait, uenit,
non manifeſtari, ſed manifeſtare, & dare
animam ſuam redemptionem, pro mul-
tis. Grex ergo boni paſtoris ipſa eſt fa-
milia redemptoris. Diſpẽſator uerò qui
eſt, quem oportet eſſe fidelem pariter &
prudentem, Paulus nobis oſtendit Apo
ſtolus, qui de ſe ſuiſq; ſocijs loquens, ait:
Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros
Chriſti & diſpenſatores myſteriorũ Dei.
Hic iam quæritur inter diſpenſatores ut
fidelis quis inueniatur. Ne quis autem
noſtrum ſolos Apoſtolos diſpenſatores
factos exiſtimet, neglectoq; militię ſpiri
talis officio, ſeruus piger infideliter im-
prudenterq; dormitet, ipſe beatus Apo-
ſtolus, Epiſcopus quoq; diſpenſatores
eſſe oſtendens, ait: Oportet enim Epiſco
pum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpẽſa-
torem.

torem. Serui autem patrisfamiliâs sumus, dispensatores Domini sumus, mensuram tritici quam uobis erogemus, accepimus. Quæ uerò sit ista mensura tritici, si quæramus, ipsam quoq; nobis beatus Paulus Apostolus ostendit, dicens: unicuiq; sic Deus diuisit mensuram fidei. Quam ergo mensuram tritici Christus nuncupat, ipsam mensuram fidei Paulus appellat, ut agnoscamus, non aliud esse spiritale triticum, quã Christianæ fidei uenerabile sacramentum. Huius tritici mẽsuram uobis in nomine domini damus, quotiens illuminati dono gratiæ spiritalis, secundum regulam uerę fidei disputamus, & eandẽ tritici mensuram per dominicos dispensatores accipitis, cum quotidie per Dei famulos uerbum ueritatis auditis. De ipsa nunc ergo tritici mensura loquamur. Ex ipsa, sicut Deus diuidit, uniuersi pascamur, inde alimenta bonæ uitæ sumamus, ut ad æternę uitæ præmia peruenire possimus, in illum credentes, in illo sperantes illum præ omnibus & in omnibus diligentes, qui seipsum nobis, & alimẽtum præ-

præstat, ne deficiamus in uia, & premium seruat, ut gaudeamus in patria. Christus est enim alimentum nostrum, Christus erit premium nostrum, Christus est cibus & consolatio currentium uiatorum, ipse satietas & exultatio quiescentium beatorum. Ad ipsam itaque tritici mensuram pertinet, quod Dominus ait: Vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam, facite uobis sacculos, qui non uetescunt, thesaurum non deficientem in cœlis, quò fur non appropriat neq; tinea corrumpit. Magnum bonum est, fratres charissimi, ualde congruum, ualde commodum, & maxime christianis appetendum, ut unusquisq; deficere nõ detrectetur in peius, sed omnes proficere gaudeamus in melius.

Arbores sumus, fratres, in agro dominico constitutæ: Deus autem noster agricola. Ille nos compluit, ille colit, ipse fecunditatem donat, ipse fructificandi gratiam subministrat, Pluuia Dei est sermo sanctæ prædicationis, cultura Dei est infusio gratiæ spiritalis. Deus igitur præcepto nos compluit, adiutorio colit.

Dum

Dum compluit, aufert à nobis ignorantiæ siccitatem: dum colit, bene uiuendi condonat ubertatem: dum pluit, terram nostri cordis irrigat: dum uerò colit, de ipsa terra spinas & tribulos, mũdanæ cupiditatis extirpat. Debemus itaq; fœcundari cælestibus pluuijs, debemus congrua fructificatiõe manibus superni respondere cultoris. Et si non possunt omnes arbores æquales fructus afferre, nulla tamen debet in agro dominico sterilis permanere. Multũ metuenda est nobis fratres illa sententia cõminantis, qua dicitur: Omnis arbor, quę non facit fructum bonum, excidetur, & in ignẽ mittetur. Quòd si sterilitas in ignem mittitur, rapacitas quid meretur? Aut quid recipiet, qui alienum tulerit, si semper arcebit qui de suo non dederit? Et si iudicium sine misericordia erit illi, qui nõ fecit misericordiam, quale iudicium erit illi, qui fecerit & rapinam? Timeamus ergo fratres, timeamus actus nostros. Obediens Christo, uendat quæ possidet, & eleemosynam det, ut de terra cor ad cœlum leuet, ut auaritiam calcet, ut perfectio-

nis culmen tota mentis intentione festinet ut non sit solicitus quę sunt mũdi, sed quæ sunt domini, ut mundum si bi crucifixum habeat, seq; mundo crucifixum exhibeat, ut sit omnino pauper in sæculo, & dives in Christo. Quis ignoret boni huius magnitudinem? Videmus autem, non omnibus uendendarum rerum suarum inesse uirtutẽ. Vnusquisq; enim proprium habet donum ex Deo, alius quidem sic, alius autem sic. Ecce hoc tam magnum bonum implere pauci possunt, multi non possunt. Nunquid quia paucis donatur ista perfectio, propterea debent esse pessimi, quicunq; in bono nondum possunt esse perfecti? Nunquid propterea Christianus debet uitio rapacitatis insistere, quia forte nõdum potest omnes res suas pauperibus erogare? Aut ideo debet aliena concupiscere, quia propria necdum potest omnino cõtemnere? Absit hoc fratres ab omnib. Christianis, auertat hoc deus à fidelibus suis. Apostolus enim ueraciter dicit: Quia neq; auari neq; rapaces regnum dei possidebunt. Manifestũ est aũt quia

quia omnes, qui à regno Dei alienabun
tur, in æternum ignem cum diabolo e-
iusmodi angelis damnabuntur. Proinde
dilectissimi, si non omnes possunt im-
plere quod dominus ait: Vendite quæ
possidetis: Illud tamen, quod adiecit, di-
cens: Date eleemosynam: omnibus est
possibile, si absit bona uoluntas: omni-
bus facile, si non absit dira cupiditas: om
nibus salubre, si ferueat charitas: cunctis
debet esse commune, ut omnibus done-
tur eterna fœlicitas. Qui ergo tantam
uirtutē accipit à domino, ut omnia quæ
in mundo sunt, cælestis regni amore con
temnat, quæ habet uendat, & egenis ex-
pendat: qui uerò tantę uirtutis nondum
est, de his quæ habet, in quantum habet,
eleemosynam faciat. Tantum operatur
bona uoluntas, quantum suppetit facul
tas. Perfectus possideat primum uirtu-
tis locum, imperfectus saltem perueniat
ad secundum. Efficiatur ille glorioſe di-
gnus, sit iste laudabiliter largus, sit ille
sanctę paupertatis ardentissimus ama-
tor, sit iste sanctorum pauperum pissi-
simus consolator. Habeat iste apud De-
um

um patronos pauperes, quia cum domi
no iudicaturus sedeat, sit iste talis, qui ad
dexteram iudicandus assistat: sit ille ta-
lis qui ad æterna tabernacula perpetuo
ire possideat, sit iste talis, quem ille reci
piat. Admonet enim nos dominus, di-
cens: Facite uobis amicos de mammona
iniquitatis, qui uos recipiant in æterna
tabernacula. Hoc ergo fratres necessari-
um est omnibus nobis, ut in bonis ope-
ribus nemo sit segnis, nemo sit sterilis,
nemo præsentium delectatione futura
contemnat, nemo eterna despiciens sola
temporalia peuersus aspiciat, nemo spi-
ritalibus corporalia præferat, nemo ter-
rena cœlestibus anteponat. Thesaurum
nostrum, fratres, in cœlis ponamus, ut e-
tiam cor nostrum in cœlis habere possi-
mus. Necesse est enim ut quo processe-
rit dilectionis thesaurus, illuc etiam cogi
tationis sequatur affectus. Ideo ueritas
ait: Vbi enim thesaurus uester est, ibi &
cor uestrum erit. Vt ergo in cælis thesau
rizemus, cœlestia diligamus. Vis nosse,
ubi thesaurizas? Attende quod amas.
Vis nosse quod amas? attende quid co-

gitas. Ita fiet, ut thesaurum tuum ex totō amore cognoscas, & amorem tuum indicium tuæ cogitationis intelligas. Ostendens autem dominus, quomodo in cœlis thesaurizare possimus, ait: Sint lūbi uestri præcincti, & lucernæ ardentes. Si istum. Domini sermonem secundum literam uelimus accipere, nihil in eo cōmodi spiritalis possimus inuenire. Quid enim profuit ad animæ salutē, si aliquis corporaliter aut lumbos præcingat, aut lucernam accendat? Alia ergo in præcinctis lumbis, & lucernis ardentibus, quærenda est intelligentia spiritalis, quæ licet diuino sit præcepto condigna, quæ nostræ saluti congrua reperiatur & commoda. Neq; enim frustra quodam loco ipse dominus ait: Verba quæ ego loquutus sum uobis, spiritus & uita sunt. In lūbis itaq; concupiscentia carnalis ostenditur, in lucernis uerò fides & charitas Christiana monstratur. Iubens dominus lumbos nostros præcingi, concupiscentias carnis sine dubio præcepit refrenari. Imperans autem, ut lucernas ardentes habeamus, hoc utique iubet, ut & lumine

mine ueræ fidei splendeamus, & sanctæ charitatis operibus ferueamus. Iubens, ut sint lumbi nostri præcincti, mandat, ut mala desideria atq; opera fugiamus. Iubens, ut sint lucernæ nostræ ardentes, monet ut bona diligamus atque faciamus. Ista quæ de Euangelio proposuimus cum propheticis sermonibus conferamus. Vtrunque enim testamentum Deus instituit, unus Dominus dedit, & si sunt utriusque testamenti diuersa pro temporibus sacramenta, concordat tamen in utroq; salutis humanæ sententia qua præcipitur, ut non peccemus, & iubetur, ut bonis operibus insistamus. Præcepit itaq; dominus per beatum Dauid dicens: Declina à malo, & fac bonum. Per Esaiam quoq; omnes his admonet uerbis: Auferte malum cogitationum uestrarum ab oculis meis, quiescite peruersa agere, discite benefacere. Hoc ergo nunc dominus per seipsum præcipit, qd nobis per sanctos etiam patriarchas prophetasq; mandauit. Quid est enim: Sint lumbi uestri precincti, nisi declinate à malo? Quid est: Sint lucernæ ardentes, nisi

nisi sacite bonum? Quid est: Sint lumbi
uestri præcincti, nisi quiescite agere per-
uerse? Quid est: sint lucernæ ardentes,
nisi discite benefacere? Præcinguntur e-
nim fidelium lumbi, dum concupiscen-
tia mala comprimitur, dum iniqua cogi
tatio cohibetur, dum libidini resistit a-
nimus, dum lasciuię denegatur effectus,
dum calcatur luxuria, dum auaritia con-
temnitur & rapina, dum proximi læsio
deuitatur, dum superbia uincitur, dum
inuidia superatur. Ardent uerò lucernæ
fidelium, dum rectæ fidei regulam ser-
uant, dum in sinu matris ecclesiæ longa-
nimiter perseuerant, dum terrena con-
temnunt, & cœlestia concupiscunt, dum
solliciti pacem custodiunt, dum se inui-
cem pure diligunt, dum mutuo se hono-
re præueniunt, dum mansuetudine cor-
dis & humilitate proficiunt, dum miseri
cordiæ opera libenter atq; hilariter faci-
unt, dumq; in operibus bonis non ho-
minibus sed Deo placere contendunt.
Omnis ergo Christianus præcinctos ha
beat lumbos, ut fugiat libidinẽ. Arden-
tem habeat lucernam, ut custodiat castita-
tem.

tem. Præcinctos habeat lumbos, ut a-
liquid alienum nec rapiat nec furetur. Ar
dentem habeat lucernam, ut de suo mi-
sericorditer operetur. Pręcinctos habeat
lumbos, ut minorem non opprimat. Ar
dentem habeat lucernam, ut oppresso
uelaminis iustitiæ duntaxat defensionis
auxilium impendat, præcinctos habeat
lumbos, ut habenti non auferat cibum.
Ardentem habeat lucernam, ut esurien-
ti tribuat alimentum. Præcinctos habe-
at lumbos, ut non spoliet uestitum. Ar-
dentem habeat lucernam, ut uestiat nu-
dum. Præcinctos habeat lumbos, ut do-
mum nullius inuadat. Ardentem habe-
at lucernam, ut peregrinos Christi liben
ter excipiat. Pręcinctos habeat lumbos,
ut fugiat elationem. Ardentem habeat
lucernam, ut seruet humilitatem. Pręcin
ctos habeat lumbos, ut expellat à se inui
diam & liuorem. Ardentem habeat lu-
cernam, ut puram cunctis exhibeat cha-
ritatem. Præcinctos habeat lumbos, ut
non exhibeat membra sua arma iniqui-
tatis peccato. Ardentem habeat lucer-
nam, ut exhibeat membra sua arma iusti

tiæ Deo. Hæc est, Fratres, catholicæ fi-
dei uera sanaq; doctrina. Hæc est men-
sura tritici, de qua domini redemptoris
est pascenda familia. Ex hac nobis, quan
tum dominus tribuit, damus, ipsumq;
dominum iugiter exoramus, ut & nos
& uos in timore gratiæ suæ pascere dig-
netur auxilio. Auferat à nobis domina-
tionem prauæ cupiditatis, donet omni-
bus profectum & perseuerantiam chari
tatis. Lumbos uestros ipse præcingat.
Lucernas nostras ipse ardere faciat, ar-
dentesq; custodiat, ut nec refrigescat no
stra charitas, nec aliqua nobis domine-
tur iniquitas. Sed dominus ac redēptor
noster omnibus tribuat, uniuersis donū
sanctæ illuminationis ac uirtutis infun
dat: nobis donet, ut quod ab illo audi-
mus, recte intelligamus, & sicut oportet
faciamus, uobisq; faciendum, sermone
sufficienti & congruo prædicemus: uo-
bis quoq; donet, ut quod ab illo per ser-
uos eius auditis, & corde intelligatis, &
opere faciatis. Hoc ergo diuina miseri-
cordia operetur in omnib. nobis, ut nos
quos uoluit esse dispensatores, fideles fa
ciat

dat & prudentes: uos quoq; faciat obe-
dientes & humiles, ut mensuram tritici
dominici, quam uobis damus, commu-
nem uobiscum salubriter atq; utiliter ha
beamus.

SERMO BEATI FVLgentij, de duplici natiuitate Christi, una æterna ex Patre, altera temporali ex Virgine.

QVpientes aliquid de huius
diei solennitate narrare, si-
mulque considerantes il-
lud unum Verbum, de quo
dicere uolumus, nulla inue-
nimus uerba, quibus sufficiēter aliquid
dicere ualeamus. Est enim hoc Ver-
bum, non quod desinit prolatum, sed
quod permanet natum, non transitori-
um, sed æternum, non factum à Deo pa-
tre, sed genitum, nec solum genitum,
sed etiam unigenitum. Vnum quippe
Verbum, Deus pater genuit de se ipso,
per quod omnia creauit ex nihilo. In

Verbum Dei
per se factum

principio erat uerbum, & uerbum erat
apud Deum, & Deus erat uerbum, hoc
erat in principio apud Deum. Omnia
per ipsum facta sunt, & sine ipso factum
est nihil. In hoc autē quod per illud uer-
bum Deus pater omnia fecit, ostenditur
quia hoc uerbum genuit ipse, non fecit.
Illud igitur uerbum de Deo Deus est,
de creatore creator est. Vnde hoc in se
naturaliter habet esse, quod pater est. Na
tus est itaq; de patre Deo filius Deus, al
ter in persona, non alius in natura, sem-
per apud patrem, semper cum patre, sem
per de patre, semper in patre. Semper a-
pud patrem, cū quo illi est naturalis im-
mensitas. Semper cum patre, cum quo
illi una est naturalis æternitas. Semper de
patre, de quo illi est naturaliter æterna
natiuitas. Semper in patre, cum quo illi
est una naturaliter æqualisq; diuinitas.
Et alter quidem ille pater est, alter ille qd
filius est: neuter tamen alter Deus, quia
pater & filius unus est Deus. Quapro-
pter quoniam de patre Deo & filio Deo
nascitur sermo, digne dicimus alterum
esse patrem, & alterum filium, & nihilo-
minus,

minus, digne dicimus unum Deum esse
patrem & filium. Cum enim dicimus al
terum esse patrem, alterum filium, discre-
tas personas genitoris genitiq; monstra-
mus: dum uerò dicimus unum deum es-
se patrem & filium, ipsam unam natu-
ram indiscretæ diuinitatis ostendimus:
altera est enim persona genitoris & ge-
nitti, sed una est natura genitoris & geni-
ti. Quomodo uerò sufficiēter aut digne
quis poterit quis? de quo? Homo de
Deo, mortalis de immortali, uisibilis de
inuisibili, mutabilis de incommutabili,
opus de opifice, de creatore creatura, de
factore factura, paruus de immēso, tem-
poralis de æterno, humilis de altissimo,
plasmatus è limo de illo qui omnia crea
uit ex nihilo. Cuius est inenarrabilis om-
nipotentia, qua nos gratuita bonitate fe-
cit, nec minus tamen inenarrabilis gra-
tia, qua nos omnipotensissima miseratio-
ne saluauit, qui & opus creatricis omni-
potentiæ gratis fecit, & opus gratiæ sal-
uatricis omnipotenter impleuit. Illic ha-
bens potestatem condendi & regendi
creaturam suam, hic habens potestatem

ponendi & ſumendi pro nobis animam
ſuam. Omnipotentiam uerò nunc dici-
mus, qua uerbum, quod in principio e-
rat, & apud Deum erat, & Deus erat, fe-
cit omne quod nouerat, gratiam uerò,
qua uerbum caro factum, uenit quære-
re & ſaluum facere, quod perierat. Om-
nipotentiam, qua fecit omnem diẽ: gra-
tiam, qua certo die concipi, & certo die
dignatus eſt naſci. Idem igitur minora-
tus paulò minus ab angelis, in die factus
eſt hominum, qui coæternus & æqualis
Deo patri, dies ſanctorum ſemper eſt an
gelorum. De ipſo quippe propheta di-
cit: Bene nunciate diem de die, ſalutare
eius. Quid eſt diem de die, niſi filium de
patre? Eſt igitur de patre filius, de die di-
es, ſed tamen pater & filius non duo di-
es, ſed unus eſt dies. Eſt de patre filius, de
Deo Deus, pater tamen & filius nõ duo
dij, ſed unus eſt Deus. Vnus igitur dies
æternitatis ſimul pater & filius à nobis
agnoſcitur, in die autem temporis ſolus
filius inuenitur. Dies etenim æternus, pa
ter & filius, noſtrum corpus & animam
fecit: in die uerò temporis, ſolus filius no
ſtrum

ſtrum corpus animamq; ſuſcepit. Chri-
ſtus dies æternus, unigenitus, in forma
Dei manens: Chriſtus in die temporis
unigenitus, formã ſerui accipiens. Chri-
ſtus dies æternus, diues permanens, ut
ſanderet nos: Chriſtus in die temporis,
pauper factus, ut redimeret nos. Dies e-
ternus Chriſtus deus de Deo patre: Chri-
ſtus in die temporis Deus homo, de uir-
gine matre. Chriſtus dies æternus, uer-
bum eructauit de corde patris: Chriſtus
in die temporis, uerbum caro factum,
de utero uirginis matris. Chriſtus dies
æternus, Deus uerus de Deo uero: Chri-
ſtus in die temporis, ſponſus, procedẽs
de Thalamo ſuo. Dies æternitatis Chri-
ſtus, angelos ſanctos creãs. Dies in tem-
pore Chriſtus homines ſaluans. Dies
æternitatis Chriſtus, in cœlo ſanctos an-
gelos paſcens: Dies temporis Chriſtus
homines in terra reficiens. Vt enim pa-
nem angelorum manducaret homo,
creator angelorum factus eſt homo, u-
ſque paſcens, & integer permanens.
Quam bonus panis, qui & angelos
paſcit per ~~ſpem~~ ſpeciem, ut de ipſo ſatientur in
patria

patri, & nos pascit per fidem, ne deficia-
mus in uia. Ille panis, qui seipsum dat an
gelis gaudium stabilitatis, seipsum dedit
hominibus ad remedium sanitatis. Et
qui est angelorum esca, nobis factus est
medicina. Veruntamen hic, dilectissimi
fratres, attendite magnitudinem gratiæ,
& agnoscite, quid Deus hominem dig-
natus est prærogare. Christus enim Dei
filius, de uero Deo Deus uerus, & unus
cum patre naturaliter Deus, semper ex
seipso sanctos angelos pascit, sed tamen
angelicam naturam Dei filius non acce
pit. Vt autem suam charitatem deus cō-
mendaret in nobis, filius eius naturam
nostram suscepit ex nobis, & Deus uni-
genitus, qui panis est angelorum, ut e-
tiam hominum seipsum faceret panem,
simul hominis & animam suscepit &
carnem. Accepit utranque ueram, utran
que sanctam, utranque mundam. Ac-
cepit animam nostram sine iniquitate,
accepit animam nostram cum mortali-
tate, accepit animam iustam, per quam
nostris animabus iustitiam redderet: car
nem uerò propterea dignatus est habe-
re

mortalem, ut secundum ipsam mori-
as, mortem uinceret, secundum ipsam
tam resurgeret, per quam nostra cor-
ora suscitaret. Magnum mysterium, di
ctissimi fratres, magnum diuinæ dile-
ctionis indicium. Homo Deum con-
nnēs, à Deo discessit, Deus hominem
diligens, ad homines uenit. Dilexit im-
ium, ut faceret iustū: dilexit infirmum
t faceret sanum: dilexit peruersum, ut
aceret rectum: dilexit mortuum, ut face-
aret uiuum. Et quid amplius dicam?
uandoquidem Deus unigenitus hu-
anam naturam tantum dilexit ut eam
on solum à potestate mali angeli liberaret
uerumetiam in seipso super omnes
onos angelos, in patris dextra collo-
aret. Natura enim quæ in primo ho-
ine mundum peccato polluit, ipsa in
econdo homine mundum à peccato
undauit. Primus homo de terra terre-
us, secundus homo de cœlo cœlestis.
Primum hominē mulier corrupta men-
e decepit, secundum hominem uirgo
incorrupta uirginitate concepit. In pri-
mi hominis coniuge, nequitia diaboli
sedu-

seductam deprauauit mentem: in secundi autem hominis matre, gratia Dei & mentem integram seruauit & carnem. Menti contulit firmissimam fidem, carni abstulit omnino libidinē. Quoniam igitur miserabiliter pro peccato damnatus est homo, ideo sine peccato mirabiliter natus est Deus homo. Attendite, fratres, medicinalis gratiæ lineas, diuina nobis benignitate monstratas. Tunc ad Euam angelus malus accessit, ut per eam homo, quem Deus fecerat, à Deo separaretur: Nunc autem ad Mariam bonus angelus uenit, ut in ea, humanæ naturę deus unigenitus uniretur. Venit ad Euam diabolus, ut uitam nobis malignus auferret: uenit ad Mariam Gabriel, ut uitam reddendam hominibus nunciaret. Per primi hominis culpam, cœpit diabolus homini dominari: per secundi hominis gratiam, cœpit ab homine superari. Super primum superbus: sub secundo captiuus. Per illum nos captiuatos tenuit: per istum nos liberatos amisit. Primus Adam nobis author extitit culpæ: nouissimus Adam nobis author ex-

sit gratiæ. Ille de limo plasmatus, terrenos protulit: iste de Spiritu sancto natus cælestes effecit. Per illum perdidimus gratiam priorem: per istum recepimus ampliorem. Ille quippe nobis intulit peccati maculam, cum qua nasceremur ad supplicium: iste nobis contulit iustificationis gratiam, ut renasceremur ad regnum. Per illum nos filios sæculi generatio carnalis effecit: per istum nos filios Dei generatio spiritalis exhibuit. Ille nos uitijs subdidit: iste nos florere uirtutibus fecit. Ille nos per uitia deiecit, quò primus cecidit: iste nos per uirtutes leuat, quò primus ascendit. Ille quippe primus cecidit in infernum; iste primus ascendit in cœlum. Interea, fratres, dignum est, ut in die dominicæ natiuitatis diem quoque dominicæ resurrectionis solenniter audiatis. Vnigenitus enim Deus, sicut pro nobis dignatus est nasci, sic pro nobis secundum carnem dignatus est mori, dignatus est suscitari. Iste dies est uisitationis, ille redemptionis. Opus enim gratiæ, qua nos Deus unigenitus saluos fecit, conceptus

ceptus in utero cœpit, ipsumq; opus gra
tiæ de sepulchro resuscitatus impleuit.
Conceptus in utero, factus est particeps
mortis nostræ: resurgens de sepulchro,
fecit nos participes uitæ suæ. Nuncita-
que omnes Dominum exoremus, ut si-
cut in isto die gaudium suo populo tri-
buit, ad illum quoque diem omnes cum
gaudio & pace perducat populumq;
suum in fide & charitate custo-
diat. Amen.

SERMO BEATI FVLgentij, de laudibus Mariæ ex partu saluatoris.

NAtiuitas Domini nostri Iesu Christi, totum mundum noua aduentus sui luce hodie perfudit. Hodie de cœlo Deus descendit ad hominem, ut in cœlo homini præpararet ascensum. Hodie accepimus natum Dei, uirginis filium, omnium credentium saluatorem, deus de patre, homo de matre: Deus

Deus occultus, homo manifestus. Et
quoniam diabolus per serpentem Euæ
loquutus, per Euæ aures mundo intulit
mortem: Deus per angelum ad Mariam
obtulit uerbum, & cunctis sæculis uitã
tradidit. Angelos sermone eiecit, & Chri-
stum uirgo concepit. O coniunctio sine
modibus facta, ubi maritus sermo est, &
soror auricula! Hoc splendore concipi-
tur Dei filius, hac mundicia generatur.
Nulla fieri grauedo potuit concipienti,
nulla tristitia parturienti. Qui enim ue-
nerat triste lætificare sæculum, uentris
non cõtristauit hospitium. De cœlis me-
dius transiens per uirginem post tran-
situm suum illæsam fecit uirginem per-
manere. Qui enim disrupta corporum
membra in alijs poterat integrare tan-
dem, quãto magis in sua matre, quod
genuit integrum, potuit nõuiolare na-
scendo? Creuit enim eius partu integri-
tas corporis potius quàm decreuit. Et
uirginitas ampliata est potius quam fu-
gata. In angusto corporis membro susti-
nuit, quicquid sustinent cœli. Plena sunt
secreta, & nullum nouit contagium uir-

ginis conscientia. Cum esset gratuida, sa
lubri leuitate plaudebat, Lumen enim
quod intra se habebat, pōdus habere nō
poterat. Facta est Maria fenestra cœli,
quia per ipsam, Deus uerum fudit secu-
lis lumen. Facta est Maria scala cœlestis,
quia per ipsam Deus descendit ad ter-
ras, ut per ipsam homines ascendere me
reātur ad cœlos. Ipsis enim licebit ascen
dere illuc, qui Deum crediderint ad ter-
ras per uirginem Mariā descendisse. Fa-
cta est Maria restauratio fœminarū, quia
per ipsam à ruina patriæ maledictionis
probantur esse subtractæ. Tria denique
mala Euæ à tribus bonis Mariæ proban
tur exclusa. Nam Euæ dictum est: In do
loribus & tristicia paries, & ad uirū con-
uersatio tua, & ipse dominabitur tui. Tri
bus ergo his malis se subiungant fœmi-
næ, quæ Mariam non sequuntur, dolo-
ri, tristiciæ, seruituti. Maria autem econ-
trario, quam preclarissimis tribus bonis
sublimetur, ausculta salutationis ange-
licæ, benedictionis diuinæ, & plenitudi
nis gratiæ. Sic enim eam legitur salutas-
se: Aue Maria gratia plena, benedicta
tu

inter mulieres. Cum dixit, aue, sa-
lutationem illi cœlestem exhibuit. Cum
dixit, gratia plena, ostendit ex inte-
gro iram exclusam primæ sententiæ, &
plenam benedictionis gratiam restitu-
it. Cum dixit, benedicta tu inter muli-
eres, uirginitatis eius benedictum fru-
ctum expressit, ut ex eo benedicta dica-
tur inter mulieres, quæcunq; perseuera-
ut uirgo. Maledicta enim Eua fuerat,
nam nunc credimus per Mariam ad be-
nedictionem gloriæ remeasse. Venite
uirgines ad uirginem, & lętamini, poni-
te maledictionem preuaricationis, & be
nedictionē restauratiōis assumite. Proiii-
te dolores, quos Eua per serpentem ac-
cepit, & quos per angelum Maria suisce-
pit honores, assumite. Pellite tristitia
, concipientes, gemitus parturien-
tes abijcite, ut solus uobis iste uirginis
filius dominetur. Venite uirgines ad
uirginem, uenite concipientes ad con-
cipientem, uenite parturientes ad par-
turientem, uenite matres ad matrem,
uenite lactantes ad lactantem, uenite
iuuenculæ ad iuuenculam. Ideo omnes
istos

istos cursus naturæ uirgo Maria in Domino nostro Iesu Christo suscepit, ut omnibus ad se confugiẽtibus fœminis subueniret, & sic restauraret omne genus fœminarum ad se uenientium, noua Eua seruando uirginitatem, sicut omne genus uirorum Adam nouus recuperat Dominus Iesus Christus, qui cum patre & spiritu sancto uiuit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum Amen.

SERMO BEATI FVLgentij, de sancto Stephano protomartyre, & conuersione beati Pauli.

HEri celebrauimus temporalem sempiterni regis nostri Natalẽ: hodie celebramus triumphalẽ militis passionem. Heri enim rex noster, trabea carnis indutus, de aula uteri uirginalis egrediens, uisitare dignatus est mundum: hodie miles de tabernaculo cor

corporis exiens, triumphator migrauit ad cœlum. Ille sempiternæ deitatis maiestate seruata, seruile cinctorium carnis assumens, in huius sęculi campum pugnaturus intrauit: iste depositis corruptibilibus corporis indumentis, ad cœli palatium, perenniter regnaturus, ascendit. Ille descendit, carne uelatus, iste ascendit, sanguine laureatus. Ascendit iste, lapidantibus Iudæis: quia ille descendit, lętantibus angelis. Gloria in excelsis deo, heri sancti angeli exultãtes cantauerũt: hodie Stephanum lætantes, in suũ consortium susceperunt. Heri dominus exiuit de utero uirginis: hodie miles egressus est de ergastulo carnis. Heri Christus pro nobis pannis est inuolutus: hodie Stephanus stola est ab eo immortalitatis indutus. Heri præsepis angustia Christum portauit infantem: hodie immensitas cœli suscepit Stephanum triumphantem. Solus Dominus descendit, ut multos eleuaret: humiliauit se rex noster, ut suos milites exaltaret. Qui enim corpori suo uirginis præparauit uterum, ipse martyri suo aperire dignatus

est cœlũ. Dominus Christus angustias intrare non dedignatus est uteri, ut animam Stephani latitudo susciperet cœli. Necessarium tamẽ nobis est, fratres charissimi, agnoscere, quibus armis præcinctus Stephanus, sæuitiam Iudæorum potuit superare, ut ita meruisset fœliciter triumphare. Neq; enim paruipendenda sunt, talis uirtus talisq; triũphus. Haud uerò uilibus armis potuit præmuniri, qui à multis non potuit superari. Inuictæ nanq; in eo enituit insigne uirtutis, quæ nec frequentium sæuitiam formidauit, nec lapidantium ictibus deuiecta succubuit. Vsq; adeo enim inter frementes permansit intrritus, & inter lapidum fuit cruciamenta securus, ut incredulitatem Iudæorum fidenter argueret, & benignus pro lapidantibus exoraret. Quod est ergo tam magnum atq; insuperabile genus armorum, quo munitus, sæuientes argueret, lapidantes nõ repercutiens, sed patiens superaret, insuper & occisus, aulam cœlestis regni, uiuus & coronatus intraret? Proculdubio munimine regio septus, nullatenus est

est ab aduersaritis separatus. Quoniam rex noster, cum sit altissimus, pro nobis humilis uenit: sed inanis uenire non potuit. Magnum quippe donatiuum suis militibus attulit, quo eos non solum copiose ditauit, sed etiam ad certandum in fictissime confortauit. Attulit nanque donum charitatis, quę perduceret homines ad consortium deitatis. Quod ergo attulit, erogauit, nec sibi aliquid minuit, sed mirabiliter & suorum pauperiem ditauit, & indeficientibus thesauris plenus ipse permansit. Charitas ergo, quæ de cælo ad terras deposuit Christum, ipsa Stephanũ de terra eleuauit ad cœlum. Charitas quæ præcessit in rege, ipsa subsequenter refulsit in milite. O admirunda ubique potentia saluatoris! O prędicanda indesinenter gratia redemptoris! Ostendit in matre uirginitatis æternæ miraculum, demonstrauit in martyre inuictæ charitatis indiciũ. Integritas quippe intemerata permansit in uirgine, dilectiõis uirtus inuicta pseuerauit in martyre. Et sicut in matre domini nõ potuit uirginitas uiolari, sic in martyris mẽte non

potuit Christi charitas tanto sæuiẽtium agmine superari. Stephanus ergo, ut no minis sui coronam meruisset accipere, charitatem pro armis habebat, & per ipsam ubiq; uincebat. Per charitatem Dei, sæuientibus Iudæis non cessit, per charitatem proximi, pro lapidantibus intercessit. Per charitatem arguebat errantes ut corrigerentur: per charitatem pro lapidantibus orabat, ne punirentur. Charitatis uirtute subnixus, uicit Saulum crudeliter sæuientem, & quem habuit in terra persequutorem, in cœlo meruit habere consortem. Ipsa sancta & indefessa charitas desiderauit orando acquirere, quos nequiuit monẽdo cõuertere. Neque enim, fratres, existimandus est Stephanus tunc inimicos dilexisse, cũ pro eis oraret, & non dilexisse, cum eorum incredulitatẽ arguẽdo corriperet. Absit hoc ab anima martyris ad cœli palatium festinantis. Ipsa enim sancta charitas firmam seruauit in oratione patientiam, quæ rigidam tenuit in correctione censuram. Et ideo in oratione audiri meruit lenitas, quia sine charitate non fuit in corre-

puniren tur

correctione seueritas. Ac per hoc, siue orando, siue corripiendo, charitatem beatus Stephanus reseruauit, quia utrobiq; salutem errantium cogitauit: & indicio sancte orationis ostẽdit, increpationem iam nõ fuisse odij, sed amoris. Hoc autem faciens, & præsentibus charitatem beatus martyr exhibuit, & utile nimis exemplum posteris reliquit. Demõstrauit enim geminam ecclesiastici dispensatoris industriam, ut ad corrigẽdum cuilibet peccantis errorem, & non desit foris correptio, & ad Deum pro eo supplex effundatur oratio, ut qui malum fecit, per increpatiõem de malis operibus confundatur, & per orationẽ apud Deum adiuuetur. Ac sic, ipsa charitas, & in re iustitiam sonet, ut errãtem corrigat, & in corde patientiã seruet, ut pro errante orationem puro affectu dilectionis effundat. Qui enim errantem non corriperit de negligentia iudicatur: qui aũt pro eo nõ orauerit, de pernicie condemnatur. Quocirca, fratres, si quando alius pro animæ salute corripitur non aegre ferantur accipiat monita charitatis,

nec præsentem tristitiam suæ uoluntatis
attendat, sed considere tquæ lucra utili-
tatis acquirat. Idcirco enim arguitur, ut
à prauis operibus corrigatur. Nec tamẽ
uidet correptionem aliqua uerborum
austeritate feruere, existimet charitatem
in corde frigescere. Sic enim uigilet in o-
re correptio, ut in corde non dormitet
oratio. Ac per hoc, in utroq; peccãti, cõ-
sulte prospicitur, ut dũ homo correptus
de peccato confunditur, & à malis ope-
ribus separaretur, & per orationem (deo
miserante) saluetur. Nam & sancta scri-
ptura dicit. Quoniam quem diligit do-
minus, corripit. Flagellat autẽ omnem
filium quem recipit: Christi ergo Chari-
tate compulsi, & bonos hortamur, ut in
bono permaneant: & malos compelli-
mus, ut à malo discedãt. Præsertim quo-
niam in istis duobus sanctis, geminum
nobis monstratur salutis indicium. Vt si
quis bonus est, imitetur perseuerantiam
charitatis in Stephano: qui autẽ malus
est, sectetur exemplum conuersionis in
Paulo. Et qui bonus est, æquitatem us-
que ad finẽ teneat: qui autem malus est,
quan-

tantotius à sua peruersitate discedat.
Nec bonum hominem præsumptio iu-
stitiæ faciat negligentem, nec malum i-
niquitas faciat desperantem, sed ille bo-
num fortiter teneat, iste malum celeriter
deserat. Bonus timeat ne cadat, malus
conetur ut surgat. Quisquis ergo malus
est cũ Paulo prosternatur in malo, ut cũ
Paulo erigatur in bono. Quoniam & ille ce-
cidit malus, & surrexit bonus. Prostratus
est iniquus, & erectus iustus. Cecidit sæ-
uissimus psecutor, & surrexit ueridicus
predicator. Cadens lumẽ corporis impius
perdidit, surgens aũt lumen cordis iustifi-
catus accepit. Coniunctus est itaq; Ste-
phano, factus ouis ex lupo. Et ecce nũc
Paulus cum Stephano lætat, cũ Stepha-
no Christi claritate perfruitur, cum Ste-
phano exultat, cum Stephano regnat.
Quò enim præcessit Stephanus, truci-
datus lapidibus Pauli, illuc sequutus est
Paulus, adiutus orationibus Stephani.
Quam uera uita, fratres mei, ubi non
Paulus de Stephani occisione confun-
dit, sed Stephanus de Pauli consor-
tio gratulatur, quoniam charitas in utro
que

que lætatur! Charitas quippe in Stepha-
no ſuperauit ſæuitiam Iudæorum, chari-
tatis in Paulo cooperuit multitudinem
peccatorũ, charitas in utroq; pariterreg
num meruit poſsidere cœlorum. Chari-
tas igitur eſt omnium fons & origo bo-
norum, munimen egregium, uia quę du
cit ad cœlum. In charitate qui ambulat,
nec errare poterit, nec timere. Ipſa diri-
git, ipſa protegit, ipſa perducit. Quocir-
ca, fratres, quoniam ſcalam charitatis cõ-
ſtituit Chriſtus, per quam ad cœlum o-
mnis poſsit conſcendere Chriſtianus,
puram charitatẽ fortiter retinete, ipſam
uobis inuicem exhibete, & in ea profici
endo conſcendite, inſiſtite operibus bo
nis, ut ad prẽmia ęterna peruenire poſsi-
tis, adiuti gratia ſaluatoris. Qui uiuit
& regnat in ſæcula ſæculo-
rum. Amen.

SER-

SERMO BEATI FVLgentij, de Epiphania, deq; innocentium nece, & muneribus Magorum.

Oſtis fratres chariſsimi, q̃ dies iſte, qui nobis in honorem Domini, per annos ſingulos celebratur, ore cunctorum fidelium Epiphania uenerabiliter nuncupatur. Et quia ęcum probatur eſſe uocabulum, mul latinis eſt incognitum. Inde eſt, quòd men iſtud omnes quidẽ latini dicunt d non omnes inueniuntur noſſe quod cunt. Proinde bonũ eſt, ut cuncti, qui em hodiernum Epiphaniam nuncu- ant, & cur hoc dicatur ignorant, ſacra- entum diei huius nominis interpreta- one cognoſcant. Debet enim diei hui- ſolennitas à fidelibus celebrari, & i- o ſolennitatis cauſa non debet igno- ri. Hunc ergo diem, ſicut diximus, Epi aniam uocat Chriſtiana religio. Epi- ania uerò interpretatur manifeſtatio.

Tra-

Traditum autem tenemus à patribus quod unigenitus Dei, postquàm est secundum carnem temporaliter natus, in isto die est Magis uenientibns manifestatus, à quibus oblatis muneribus, supplíciter est adoratus. Nam quia ipse est Deus, qui sibi in ueteri testamento, primitias offerri mandauit: idem Deus homo natus, gentium primitias suo cultui dedicauit. Apostolica uerò testatur authoritas, quia unus est Deus, qui iustificat circũcisionem ex fide, & præputium per fidem. Circũcisionis nomine ludęos præputij nomine gentes indubitanter ostendens. Isti sunt duo parietes, qui ex diuerso uenerunt, & in lapidem, qui factus est in caput anguli, in unitate fidei conuenerunt. Vnus paries uenit ex ludæis, alter ex gentibus. Longe à se diuersi erant, quando diuersa credebant. Posítus est inmedio lapis angularis, qui ad se utrunque parietem duceret, & utrunque uno nomine nuncuparet, essentque unum communione uocabuli, qui fierent una gratia sacramẽti. Per Christum enim qui est pax nostra, faciens utraque unum

unum, ludæi & gẽtiles facti sunt unum, [illegible]ibus fidei unitas unum indidit nomi[illegible] Christiani uocabulum. Ad lápidem [illegible]go angularẽ utercq; paries uenit, & ue[illegible]m angulum fidei únitas fecit. Horum [illegible]orũ parietũ unus adductus est, quan[illegible] pastoribus Judæis Christum natum [illegible]gelus nõciauit: alter paries adductus [illegible], quando gentilibus Magis nouum sy[illegible]s apparuit. Illi fuerunt primitiæ ludæ[illegible]um, isti facti sunt primitiæ gentium. Il[illegible] de proximo adducti, isti de lõginquo [illegible]ducti. Prope enim erãt ludęi, qui Deũ [illegible]ebant: longe erant gentes, quę idolis [illegible]tiebant. Hoc utiq; significabant pa[illegible]tes, qui nascente Christo propè sunt [illegible]anti, & Magi, qui sunt de longinquis [illegible]rtibus adducti. Qui tamen uenientes, [illegible]m ipsi ludæi non essent, regem ludæ[illegible]um se quærere professi sunt, & ad i[illegible]um adorandum, se uenisse dixerunt. [illegible]t enim Euangelista: Quia Magi ab o[illegible]nte uenerunt Hierosolymam dicen[illegible]: Vbi est qui natus est rex ludæorum? [illegible]idimus enim stellam eius in orien[illegible], & uenimus adorare eum. Quid est,

est, dulcissimi fratres, ut isti magi regem
ludęorum adorandum quærerent, cum
ipsi ludæi nō essent. Et quem regem? V-
ticq; non Herodem, sed Christum. Volūt
adorare regem nuper natum, nec ado-
rant regem ante annos aliquot ordina-
tum. Adorare cupiunt infantem lactan-
tem, nec adorant regem populis impe-
rantem. Nam & de Herode rege ludæo-
rum filij iam fuerant nati, qui erant patre
mortuo regnaturi. Mortuo enim isto He
rode, Archęlaus in ludæa regnauit, &
Galileæ principatum iunior Herodes
obtinuit. Archęlaus natus est in palatio,
Christus in diuersorio. Archelaus natus
est in lecto argēteo positus, Christus au
tem natus, in præsepio est breuissimo
collocatus. Ille forsitan præciosis inuolu
tus est sericis, iste uilissimis inuolutus
est pannis. Et tamen ille natus in palatio
contēnitur, iste natus in diuersorio quę-
ritur. Ille à Magis nullatenus nomina-
tur, iste inuentus, suppliciter adoratur.
Omnino spernitur primogenitus regis,
& muneribus adoratur primogenitus
pauperculæ mulieris. Quis est iste rex lu-

dæorum? Pauper & diues, humilis &
sublimis. Quis est iste rex ludæorū, qui
portatur ut paruulus, adoratur ut Deus?
Paruus in præsepio, immensus in cœlo,
pannis in pannis, præciosus in stellis, cuius
humilitate comperta, Herodes turbatus
est, & omnis Hierosolyma cū illo. Quid
est, quod sic turbaris Herodes? Quoniā
natum regem ludæorum audisti, turba-
ris, suspicionibus agitaris, inuidiæ stimu
lis inflammaris: & ob hoc natum regem
occidere conaris. Inanis est ista turbatio
tua, & uana prorsus cogitatio tua. Rex i-
stę, qui natus est, nō uenit reges pugnan
do superare, sed moriendo mirabiliter
subiugare. Nec ideo natus est, ut tibi suc
cedat, sed ut in eum mundus fideliter cre
dat. Venit ergo, nō ut pugnet uiuus, sed
ut triumphet occisus. Nec ut sibi de alijs
gentibus auro exercitum quærat, sed ut
omnes saluandis gentibus præciosum san-
guinem fundat. Inaniter inuidendo ti-
misti successorem, quem credendo de-
sisti quærere saluatorē. Quia si in eum
crederes, cum eo regnares: & sicut ab il-
lo accepisti temporale regnum, accipe-

res etiam sempiternum. Huius enim pueri regnum non est de hoc mundo, sed per ipsum regnatur in mundo. Ipse est enim sapientia Dei, quæ dicit in prouerbijs: Per me reges regnant. Puer iste uerbum Dei est, puer iste uirtus & sapientia Dei est. Si potes contra Dei sapientiam, cogita. In tuam perniciem uersaris, & nescis. Tu enim regnum nullatenus habuisses, nisi ab isto puero, qui tũc natus est, accepisses. Puer, qui nũc à Magis dicitur rex Iudæorum, idem creator & dominus angelorum. Quapropter, cuius times infantiam nascentis, magis timere debes omnipotentiam iudicantis. Noli eum timere regni tui successorem, sed time infidelitatis tuæ iustissimũ damnatorem. Vtinam eum, Magis adorantibus, etiam tu pariter adorares, & non ad eum Magos, fraudulenta calliditate mandares: Ite, inquit, & interrogate diligenter de puero, & cum inueneritis, renunciate mihi, ut ego ueniens, adorem. O calliditas ficta. O incredulitas impia. O nequitia fraudulenta. Si adorare istum puerum certissime disponebas, quare

Proverb. 8. E.

quare p illo multos pueros occidebas? sanguis innocentum, quem crudeliter fudisti, attestat, quid de hoc puero uoluisti. Et tamen non solum istũ puerum nõ inuenisti, sed nec illis pueris aut q̃d nocuisti, imò inscius, quod illis proderat egisti. Per sæuitiam quippe tuam fa sunt martyres, qui per infantiã suam erant innocẽtes: quando per gratiam uius pueri, pro eo meruerũt mori, priquam eum possent coram hominibus nfiteri. Iste itaq; puer, qui mundũ creit, qui mundum regit, qui omnia quęq; uult facit, qui cuncta mirabili atq; perabili ordine disponit, hoc ordina hoc egit, ut per tuã inuidiã furiosam, pueri mortem susciperẽt pręciosam: quod eis ad salutẽ tuam præstare non sis amicus, hoc ad damnationem tuam faceres inimicus. Ad hoc ergo te misit infantes occidere, ut illos de te ceret triumphare. Te ergo permisit ad quitiam, illos perduxit ad palmam. nus enim idemq; est dominus omnitens, qui paruulus uagiens: unus idemq; est, qui tuam crudelitatem digna

tus est fugere, cuius maiestatem non potes effugere. Fugit enim non formidine humana, sed dispensatione diuina. Fugit non necessitate, sed potestate. Ideo autem dignatus est in Aegyptum fugere, ut postea crucem dignaretur ascendere. Et illa potestate puer latuit in Aegypto, qua potestate iuuenis pependit in ligno. Vnus enim idemq; mortis susceptor, uitæq; largitor, unus idēq; immortalis ex patre, mortalis ex matre, propria potestate moriens, propria potestate resurgens. Iste itaque puer, qui natus est, ideo non inuenitur in numero paruulorum morientium, quia ipse expectatio gentium. Sanguis huius proinde propterea non cum istorum sanguine funditur puerorum, quia solus in remissionem fundendus est peccatorum. Et illi omnes pueri inaniter morerentur, nisi huius sanguine saluarentur. Et iste quidem puer certissime morietur, quia si mori nolet, nullatenus nasceretur. Morietur autem, non ut impleat sæuitiam tuam, sed ut perficiat mansuetudinē suam. Faciet enim eum mori benignitas propria,

ria, non malignitas aliena. Morietur, non ut tu infidelis regnes in sæculo, sed sæcum regnare faciat fideles in cœlo. Morietur, non ut perdat breuem uitam, sed ut conferat sempiternam. Morietur, nō ut seruus iniquitatis, sed ut dominus maiestatis. Morietur, nō uinculo necessitatis, sed proposito uoluntatis. Morietur mirabiliter, morietur misericorditer, morietur singulariter, morietur per propriam potestatem, ut suam in omnibus impleat uoluntatem. Adhoc enim misericorditer morietur, ut resurgens cunctis gētibus dominetur. Morietur ergo ut unus, & quidem, quem Deum hominem concepit fides uirginis, & Deum hominem peperit fœcunditas uirginis. Si nescis ueram huius pueri deitatem intende stellam in cœlo fulgentem. Magis præcedentem, & iter ignorantibus ostendentem. Hęc stella nunquam ante apparuit, quia nunc eam puer iste creauit, & Magis ad se uenientibus pręuiam deputauit. Iste puer in præsepi quidem paruulus collocat, sed magnus in cœlo mirabiliter operatur. Permittit se mani-

bus in terra portari, sed præcepit sibi cœ-
lestia famulari. Quid ergo quod infanti
lem attendis ætatem, & eius diuinã non
intelligis potestatem? Sic fuit ueraciter
intimanda pueri huius naturalis diuini-
tas, & naturalis humanitas, utraq; natu-
raliter uera, utraque unita, nec in se inui-
cem confusa, nec à se inuicem separata.
Ipsum enim habuit Maria filiũ de se na-
tum, cui stella debitæ seruitutis exhibuit
famulatum: Ipsum eundemq; Maria in
Bethlehem dominum hominem pepe-
rit, quem stella magis in oriente positis
nunciauit. Magi ergo uenerũt & filium
uirginis unum eundemq; dominum ho
minem cognouerunt. Denique attende,
quid obtulerunt, & agnosce, quid credi-
derunt. Refert enim Euãgelista, quia in-
trantes domum inuenerunt puerũ cum
Maria matre eius, & procidentes, adora
uerunt eum, & apertis thesauris istis, ob-
tulerunt ei munera, aurum thus & myrr-
ham. Per ista tria munerum genera, in u-
no eodemque Christo, & diuina maie-
stas, & regia potestas, & humana mor-
talitas intimatur. Thus enim ad sacrifici-
um,

um, aurum pertinet ad tributum, myrr-
ha ad sepulturam pertinet mortuorum.
Omnia hæc sancta fides Christo ueraci-
ter offerre non desinit, dum unum eun-
demq; uerum Deum, uerum regem, ue-
rumq; hominem credit, ut uere pro no-
bis mortuum, ueraciter recognoscat. In
oblatione thuris, confunditur Arrianus,
qui soli patri sacrificium deberi conten-
dit. In oblatione myrrhæ confunditur
Manichæus, qui Christũ uere mortuum
pro nostra salute nõ credit. In auro uerò
simul uterq; confunditur, quia & Mani-
chæus de semine Dauid secundum car-
nem natum non credit regem, & Arria-
nus de unigenito naturalem assignare
nititur seruitutem. Proinde uterq; non
superietur regem, à quo per fibem rega-
tur: sed à quo pro infidelitatis crimine
puniatur. Quia ab uno diuinitatis, ab
altero carnis ueritas denegatur. In his-
dem muneribus confunditur etiam Ne-
storius, qui nititur Christum in duas
personas diuidere, cum uideat Magos,
non alia Deo & alia homini, sed uni
Deo homini eadem munera obtulisse

ſuppliciter. Non ergo diuidatur in per-
ſonis, qui non inuenitur diuiſus in do-
nis. Propterea quippe unus idemq; iſtis
muneribus honoratur, ut unus idemq;
Deus & homo cognoſcatur. Iſta Mago-
rum oblatio confundit etiam Eutyche-
tis inſaniam, qui non uult in Chriſto u-
tranq; ueram prędicare naturam. Verita
tem quippe iſtorum munerum tollit, dũ
in Chriſto unam naturam prędicare cõ-
tempit. Nos itaq; dilectiſsimi fratres, of-
feramus Chriſto indubitanter in fide,
qd' Magi obtuliſſe cognoſcuntur in mu
nere, ut uere diuinitatis humanitatisq;
cõfeſsio ipſa ſit apud Chriſtũ noſtra fide
lis oblatio. Hæc munera cum Magis u-
nanimiter offeramus, & ad regione ſan-
ctorũ tota cordis deuotione tendamus.
Nec teneamus uiam ueteris uitæ, ſed di-
uinis mandatis humiliter obſequentes,
uiam mutemus, & in quà præcepit do-
minus, ambulemus, ut ad patriam per-
uenire ualeamus, ubi ſine fine cum ipſo
gaudeamus. Via enim hominis eſt uita
eius. Qui male uiuit, uiam tenet erroris.
Qui bene uiuit, per uiam graditur ueri-
tatis.

tatis. Quapropter qui ambulat uiam for
nicationis, uiam teneat caſtitatis. Qui
uiam tenebat auaritiæ, teneat uiam uitę.
Qui ambulabat per uiã fictionis, uiam
teneat nunc puritatis. Ambulemus be-
ne per fidem, ut perueniamus ad ſpem,
ubi plenũ erit gaudium noſtrum: quia
implebitur in nobis deſiderium no-
ſtrum. Per eum, qui uiuit & re-
gnat in ſæcula ſæculo-
rum Amen.

D. FVLGENTII RVSPENSIS EPISCOPI ET aliorum quindecim Episcoporum Africæ de incarnatione & gratia domini nostri Iesu Christi, seu de gratia & libero arbitrio, ad Petrum diaconum & alios qui ex Oriente in causa fidei Romam missi sunt, Liber unus.

Quòd recta in Deum fides in hac uita, salus hominum est. Cap. I.

Dilectissimis, & in Christi fide atq; gratia plurimùm amplectendis, sanctis fratribus Petro Diacono, Iohãni Leontio, & alio Iohanni, cæterisq; fratribus, quos unà uobiscum in causa fidei Romam directos literis intimastis: Dacianus, Fortunatus, Boëthus, Victor, Scholasticus, Vorontius, Vindicianus, Victor, Ianuarius, Victorianus, Fotinus, quod uult Deus, Fulgentius, Fœlix, & Ianuarius in domino salutem Beatus

Beatus frater noster Iohannnes Diaconus à uestra societate directus, literas nobis quas misistis habuit, quibus recensibis, uestram simul alacres & fidem cognouimus & salutem, imò in agnitione fidei uestra nobis salus innotuit. Quę enim uera in hac uita salus est hominum, nisi recta in Deum fides? quæ per charitatem operatur, perquam nos gratia divina saluatos apostolica testatur autoritas, dicens: Gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex uobis, Dei enim donum est, non ex operibus, ut nequis extollatur. Et quia charitas, rectæ fidei debet iugiter adhærere, quæ studio atq; efficacia bonorũ operum cooperit multitudinem peccatorum, ideo doctor gẽtium in fide & ueritate, ne quid sibi humani tumoris auderet arrogantia uendicare, post commendationem fidei per quam gratis salui facti sumus, operum quoq; bonorum gratiam, muneribus divinę benignitatis assignans subsequenter adiunxit: Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit deus ut in illis ambulemus:

Ephe. 2.

Ephe. 2.

lemus. In eis nos Deo dirigente ambu-
lare, ipso rerum gaudemus effectu. Soli
Rom. 12. citudine quippe non pigri, & spiritu fer
uentes, quò deuotione laudabiliore do-
mino seruitis, eò charitas de corde pu-
ro, & conscientia bona, & fide non ficta
nos instigat, pro fidei communione ple
nius agnoscēda uestri exilij secreta per-
2. Tim. 2. quirere. Quia igitur sermo Dei nō est al-
ligatus, qui uiuus est & efficax, idcirco
nos quoq; ea quę de incarnatione ac di-
spensatione domini nostri Iesu Christi,
& de gratia (quæ gratis indignis ita tri-
buitur, ut ipsa in nobis & exordium &
profectum bonæ uoluntatis operetur)
canonicorum sancta authoritate uolu-
minum, paternorum quoq; dictorum
doctrina, atque institutione percipimus
& tenemus, uestræ charitati rescripto in-
dice demōstrauimus, confidentes in do-
mino (à quo & fides infunditur, ut cor-
de credamus ad iustitiam, & sermo da-
tur, ut ore cōfiteamur ad salutem) quod
nostrum pariter & sensum gubernauit
& stylum, ut uestræ interrogationi talis
reddatur nostra responsio, in qua & de
incar-

carnatione domini ea dicamus, quæ
stræ redemptionis continet ueritas,
de gratia Dei ea loquamur, quæ no-
ipsa gratis infundit superna maie-
as.

Quòd in Christo confiteri oporteat duas naturas, & unam personam, Deum scilicet & hominem, de Maria Virgine pro nostra salute ueraciter natum. Cap. II.

Dicitis itaq; uos iuxta sanctorū pa-
trum traditionem, dominum no-
tum Iesum Christum in duabus natu-
unitis & inconfusis, id est, diuinitatis
humanitatis in una persona siue sub-
ntia confiteri. Vnde consequenter
atam quoq; Mariam propriè & secun
m ueritatem, uos credere asseritis ge-
tricem Dei, eò quòd scilicet peperit ue
& propriè Deū uerbum incarnatum
hominem factum, atq; essentialiter si-
naturaliter carni unitum. Hæc ex epi
olæ uestræ tenore posuisse sufficiat. Ex
s enim pendent cætera, quæ de incar-
tione domini sermonis uestri profes-
o comprehendit. Siquis igitur in domi
o nostro Iesu Christo, aut duas naturas
aut

aut unam noluerit siue dubitauerit cre-
dere ac prædicare personam: Vel si quis
noluerit confiteri eundem Deum atque
hominem, id est, uerbum incarnatum,
de Maria uirgine, pro nostra salute uera-
citer natũ, tãtũ à catholica fide deprehen
ditur ac demonstrat extraneus, quãtũ sa-
cramento, redẽptionis humanæ resistit
ingratus. Hoc enim est illud magnũ pie
tatis cõmendatum fidelibus cũctis ore
apostolica sacramentũ, quod manifesta-
tum est in carne, iustificatũ est in spiritu,
apparuit Angelis, prædicatũ est gentib.
creditum est in hoc mundo, assumptum
est in gloria Quia scilicet uerbum quod
in principio erat, & apud Deum erat, &
Deus uerbum erat id est, Dei unigeni-
tus filius, deiq̃ue uirtus & sapientia, per
quem & in quo facta sunt omnia, & sine
quo factum est nihil, id est, Deus unige-
nitus cum in forma Dei esset, id est, cum
æqualẽ per omnia genitori unitatẽ cum
eo naturalis essentiæ possideret, & in ea
natura quã sempiternus habet ex patre,
hoc quod naturaliter pater est, id est, de-
us uerus summus incõmutabilisq̃ esset,
ne

ne alter à patre Deus, sed manente per
omnali discretione, unus naturaliter cum
patre Deus esset, nec minor scilicet nec
nec posterior patre, nec diuersę potesta-
tis, nec alterius essentię: (non enim rapi-
nã arbitratus est esse se æqualem Deo)
semen semetipsum exinaniuit formã ser
ui accipiens, id est, in similitudine homi-
nũ factus, idem habitu inuẽtus ut homo
in q̃ nulla potuit esse rapinæ arbitratio,
quia de substãtia patris ineffabili ac sem-
piterna natiuitate genita naturalis equa
litatis in eo permanet plenitudo. Semet-
ipsum igit exinaniuit formã serui accipi
ens. In eo quippe deus homo esse natu-
raliter uoluit, & dominus omniũ rerum,
seruilẽ naturã sine amissione ppriæ do-
minationis assumpsit, in quo serui for-
mam misericorditer exinanitus accepit.
Quã bene aũt sanctus Apostolus noui
testamẽti, sicut ipse testatur factus à deo
ministeri doneus, ne quisquàm nostrum
exinanitum Dei filiũ audiens, amissam
vel diminutam equalitatem paternę for
mę in deo unigenito noxia cogitatione
concipiret, & obliquos sequẽs serpẽtinæ
dece-

deceptionis anfractus, rectæ fidei trami
tem non teneret, illa exinanitione sub-
motis reseruauit ambagibus, quado sub
sequenter adiecit, formã serui accipiens.
Illa igitur exinanitio unigeniti Dei, ac-
ceptio fuit formæ seruilis, non amissio
uel diminutio deitatis. Diuina quippe
natura nec minui potest aliquatenus
nec augeri, quia incommutabilis manẽs
hoc habet semper esse, quod est. Nam si
Deus ille uerus & summus, qui propter
nos egenus factus est, cùm esset diues,
ut illius paupertate nos diuites essemus,
2.Cor.8. plenitudinem suam (quod nefas est) ex-
inanitus amitteret, aut aliquid mutabi-
litatis in illa formæ seruilis acceptione
sentiret: non dixisset beatus Iohãnes E-
Iohan.1. uangelista de uerbo incarnato: Et uidi-
mus gloriam eius, gloriam quasi unige-
niti à patre, plenum gratiæ & ueritatis.
Verbum itaq; caro factũ, in ueritate hu-
mana caro esse cœpit, sed in ueritate di-
uina uerbum esse non destitit. Et susce-
ptionis ac redemptionis humanę myste-
rium ideo efficaciter peregit redempto-
ris admiranda benignitas, quia nec mu-
ta-

bilitatis, nec diminutionis unquam re
ptrix esse potuit diuina maiestas. Ver-
um igitur Dei, idemq; uerbum Deus,
umanam carnem de carne matris acci-
ens, sic utique formam serui accepit,
permanens in forma Dei æternus at-
e incommutabilis deus per unitatem
ersonæ, in quam formam serui accepit,
ti dignaretur ipse, quod fecit. In simi-
udinem quippe hominum factus, ha-
tu est inuentus ut homo, & incommu
bilem habens de natura patris per o-
nia deitatem, creari dignatus est non
atus, & fieri uoluit ex muliere, non fa
us à patre, sed genitus. Atque ita uer-
um caro factum est, ut esset unus medi
or dei & hominum homo Christus Ie-
, qui est sup omnia Deus benedictus
sæcula, unus & uerus Dei atq; homi-
filius, unus idemq; de patre sine ini-
Deus semper genitus, de matre uerò
eus secundum carnem temporaliter
nceptus & natus. Quam carnem non
nceptam accepit unigenitus deus, sed
ea est Deus ipse altissima humilitate
nceptus. Idem quippe Deus creatus
est

est in uirgine, & de uirgine secũdũ carnem, qui sibi, de qua, & in qua creauerat genitricem.

Quòd uerbum non solũ in uirgine caro factum est, sed etiam ex Virgine.

Cap. III.

Sicut Deus uerbum sic in uirgine caro fieret, ut ex ea nõ fieret, proculdubio non de carne matris idem Deus haberet substãtiam carnis, esletq; eius per uirginem transitus, atq; ita nec mediato aris sacramentum nobis proficeret ad salutem, nec humanæ diuinæq; plenam in se Christus Dei filius inconfusibiliter uniret substantiæ ueritatem. Hoc ergo medicinaliter usa est bonitas diuina remedio, ut ille unigenitus Deus, qui est in sinu patris, non solum in muliere, sed etiam ex muliere fieret homo. Quod indubitanter diuinis credere atq; iubemur oraculis. In ea quippe Deum hominem factum propheta non tacuit, dicens: Ma-
Psal. 86. ter Syõ dicet homo, & homo factus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Esaias quoq; spiritu sancto plenus, futu-
Esa. 7. ræ incarnationis filij Dei sic prænunciat sa-

cramentum: Ecce uirgo in utero concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emanuel, quod interpretatur, nobiscum Deus. Quia ergo ille, quẽ in utero uirgo concepit & peperit nobiscum Deus uocatur. Deus utiq; in utero uirginis cõceptus natusq; cognoscitur. In Euangelio quoq; dicitur de Maria: Inuenta est in utero habens de spiritu san- Math. 1.
cto. Etiam Ioseph quẽ uirum Maria non ad concubitum corruptelamq; carnis, sed ad testimonium custodiamq; sacræ uirginitatis & castissimæ fœcunditatis habuit, angelico sic admoneturoraculo: Ioseph, fili Dauid, ne timeas accipere Mariam cõiugem tuam. Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est. Ex ipsa quoq; factus cœlestibus demonstratur eloquijs. Dicit enim Apostolus Gaatis: Postquam autem uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factũ Gal. 4.
ex muliere, factum sub lege. Romanis etiam scribens, ut uerum firmumq; poneret se demonstraret fundamentum fidei epistolæ suæ tale collocauit exordium: Paulus seruus Iesu Christi, uocatus Rom. 1.

Apostolus segregatus in Euangelium
Dei, quod ante promiserat per prophe-
tas suos, in scripturis sanctis de filio suo,
qui factus est ei ex semine Dauid, secun
dum carnem. Timotheo quoq; dilecto
filio in fide, principaliter huius fidei sol-
licita commēdat affectione memoriam,
2. Tim. 2. dicens: Memor esto Christum Iesum re-
surrexisse à mortuis, ex semine Dauid se
cundum Euangelium meum. Ad ipsam
quoq; beatam uirginem futuram scili-
cet creatoris sui, imò rerum omnium ge-
nitricem, Gabriel Angelus hoc usus in-
uenitur alloquio: Spiritus sanctus super
Lucæ. 1. d. ueniet in te, & uirtus altissimi obumbra
bit tibi: Ideo quod nascet ex te sanctum,
uocabitur filius Dei. Ad hoc pertinet
salutis nostrę mysterium, quod pater no
Genes. 24. ster Abraham dispēsatorem domus suæ
præcepit, sub eius femore manum pone
re, & iurare per Deum cœli. Quod non
nisi spiritu fecisse credendus est, tunc sci-
1. Cor. 10. licet quando omnia in figura contigisse
uas electionis insinuat. Illud igitur ideo
sanctus Abraham, pater gentium, fecit,
nō quia carni suę credebat aliquod iam
esse

esse cum Deo cœli naturale consortium
sed ut ostenderet Deum cœli ex ea car-
ne nasciturum hominem, quæ de semi-
ne ipsius Abrahæ propaginis duceret
veritatem. Vnus est igitur Christus Dei
filius, in natura diuinitatis & carnis in
quo singularitas personalis non confun
dit humanam diuinamq; naturam, & in
confusa unitio naturarum non facit ge-
minam inesse personam. Veritas enim
propterea nostræ reconciliationis per-
manet & salutis, quia & Deus unigeni-
tus uerus homo pro nobis est factus, &
idem homo non alius conceptus & na-
tus est, quàm unigenitus Deus. Beata i-
gitur Maria Deum uerbum, secundum
quod caro factum est, & concepit & pe-
perit. Cuius utero uerbum Deus nō car
nem, in qua conciperetur intulit, nec ex
ea materiam conceptæ siue formatæ car
nis non ipse deus concipiendus, sed tan
tum nasciturus assumpsit: sed ex ea & in
eadem uirgine humanæ carnis naturam
secundum quam temporaliter deus sem
piternus conciperetur & nasceretur, ac-
cepit. Ipsa quippe acceptio carnis, fuit

conceptio uirginalis, neq; enim in utero sanctæ illius & matris & uirginis, illa spiritualis & ex Deo Patre sine initio genita uerbi Dei natura, poterat absq; carne temporaliter concipi, sicut nec caro sine uerbi Dei unitione potuit aliquatenus nullius uiri coitu seminata, in intimo uuluæ uirginalis innasci. Hanc ergo carnem tunc ex se natura uirginis concipientis exhibuit, cum in eam Deus concipiendus aduenit. Non est igitur aliquod interuallum temporis æstimandum inter conceptæ carnis initium & concipiendæ maiestatis aduentum. Vna quippe fuit in utero Mariæ uirginis conceptio diuinitatis & carnis, & unus est Christus Dei filius, in utraq; natura conceptus, ut maculam uiciatæ propaginis inde inciperet abolere, unde in unoquoque nascentium uidebatur existere.

Quòd ad delendum peccatum originis, Dei filius sibi humanam naturam immaculatus, immaculatam uniuit.

Cap. IIII

Nam

NAm quia omnes homines ex coitu maris fœminæq; nascentes, ipsus conceptionis exordium originalis peccati habent contagione respersum, quia peccatũ quod primus homo cum esset natura bonus, diabolica malignitate seductus admisit, in posteros quoque in pœna ac cũ morte transiuit. Qd' in ueritate sanctus Dauid enunciat dicẽs: Ecce enim in iniquitatib. cõceptus sum, & in delictis peperit me mater mea: necessarium utiq; admodũ fuit, ut misericors Dominus & iustus, iniquitatibus humanæ uestigia deleturus, in ipso cõceptu simul humanã naturã dignaretur immaculatã, immaculatq; unire, ubi eã consueuerat p̃ inflictã peccati originalis maculã, ipse parti dominioq; diabolus uẽdicare. Naturæ igit humanę cuius ueritatẽ pleritudinẽq; deus unigenitq; assumere uoluit, cõceptũ quoq; eius natiuitatẽq; suscepit. Absit em ut quisquam catholicus credat aut dicat, q̃ unigenitus deus suo nos sãguine redẽpturus, in ea carne qua fact deus fact̃q est homo, respuerit humanæ conceptionis initia, cum in eadem

carne Deus ipse immortalis permanẽs humanæ mortalitatis fuisset passurus extrema. Sicut enim carne moriens incommutabilem atq; inamissibilẽ naturalem sui statum Deus uerus uiuusq; non perdidit, sic idem Deus uniuersus naturaliter & æternus cum parua carne concipe retur, uniuersitate naturali nõ caruit. Et cum temporaliter carne nasceretur, æternitatem naturalem in qua de patre atq; in patre sempiternus Deus est, non amisit, quia uita illa suum uoluit esse, quem in carne suscepit, obitum, & æternitas illa suum habuit in matre conceptũ. Verbum igitur Deus, id est, unigenitus Dei filius qui est in omnibus (sicut ipse testatur) alpha & ω, initium & finis, sic initialiter secundum humanam naturam concipi carne nõ abnuit, sicut eadem carne moriens, deus humanę naturę debitum finale persoluit. Nullatenus namq; humana natura ad auferendum peccatum mundi sufficiens atq; idonea fieret, nisi unione uerbi Dei, non naturali confusione, sed solum personali unitate transiret. Verbum quippe cum caro fieret uni tione

Apoc.1.

one mirabili suam naturam fecit, quam
nobis accepit. In qua tamen unitione
ifica, & omnino mirabili, uerbi diuini
s mutata non est in carnem, ueraq; uer
humanitas naturalem prorsus tenuit
ostri generis ueritatem. Virgo igitur,
uod sæpe commemorandum, ipsum
Deum uerbum secundum hoc quod in
caro factum est, & concepit & pepe-
& illum unigenitũ Deum, uirtutem
licet & sapientiam Dei, candorem lu-
æternæ, & speculum sine macula dei
iestatis, & imaginem bonitatis illius,
endorem gloriæ, figuram substantiæ
s, quem sine ullo initio de sua natura
piternum atq; incommutabilem ge
it incommutabilis ac sempiterna diui
as patris: eundem humana natura
um plenumqúe Deum & hominem
ialiter concepit & peperit uterus uir
alis.

Quod Deus & homo in Christo, non duas personas, sed duas naturas sine confusione unitas significant. Cap. V.

CVm autem dominum Christum Deũ hominemq; dicimus, nõ per-

ſonalem dualitatem,ſed utriuſq; naturæ
unitionem ueriſsimam ſine ulla facta cõ
fuſione monſtramus.Idem quippe De-
us q̃ homo,idem homo q̃ deus eſt, quia
ſic deo uerbo mirabiliter unita eſt huma
na natura, ut ipſe uerus Deus,uerus ho-
mo fieret,alteram uerò perſonam incar-
nati uerbi, uera humanitas nõ haberet.
Acceſsit enim Deo humana ſubſtantia,
non perſona. Deus itaq; cum ſua carne,
unus eſt Chriſtus,filius Dei & filius ho-
minis, idem uerbum ſimul & caro, imò
idem uerbũ caro,quia idem deus homo.

Quòd Deus non ſit in Chriſto, ſicut in patriarchis aut prophetis. Cap VI.

NOn autem ſic Deus uerbum car-
nem accepit,ut caro non fieret, cũ
euangeliſta dicat. Verbum caro factum
eſt.Neq; naturã carnis ita deus ſummus
atq; uniuerſus aſſumpſit,ut tanquam in
uno de patriarchis aut prophetis, in illo
quidem homine deus eſſet,ſed idẽ deus
homo nõ eſſet. Abſit ut hoc Chriſtiana
conſcientia teneat, aut ſe quiſquã fideli-
um ꝓfanari tanta impietate ꝓmittat. Cũ
enim uerbũ caro factum eſt,ſic diuinitas hu-

manitatem ſibi mirabiliter unire dig-
ata eſt,ut utriuſq; naturę ueritate ſerua
ſin uno eodemq̃ue Deo atq; homine
Chriſto,pro uita mundi diuina fieret illa
us humanitas. Deus enim non conti-
ens in ira miſericordias ſuas,ad hoc ho
o factus eſt,ut quicquid in homine cre
erat integrum, idẽ deus in ſe totũ red
integraret aſſumptum.Hoc itaq; habuit
ei hominisq; mirabilis quidem, ſed ue
s ille ſecundum carnem conceptus &
irtus,quo Deum cœli uirgo ineffabili
cõcepit & peperit, & uirgo genitrix
uiolata permãſit,illa ſcilicet gratia ple
, & beata in mulieribus, ueraciter ab
gelo nuncupata, quòd gratiæ præue-
entis ope, atque opere ſpiritu ſancto
perueniente in ſe, & uirtute altiſsimi
umbrante ſibi, Deum Dei filium con
ptura, uiri coitũ nec pertulit omnino
c uoluit, ſed uirginitatem retinens &
ętis & corporis,ab eo quẽ conceptura
paritura fuerat,donum incorruptę fœ
nditatis &fœcundę intregritatis acce
it,Ita deũ uerbũ ſecundũ quod caro fa-
ũ eſt uirgo ſancta cõcepit,angelorum
homi-

hominumq; factorem, eundemq; nihilominus uirgo peperit hominũ redemptorem. Neq; enim sancta uirgo Maria Deum sine carnis assumptione, nec carnem sine unitione cõcepit, quia ille conceptus uirginis Deo fuit carniq; cõmunis. Hæc est gratia, qua factũ est, ut deus qui uenit peccata tollere, quia peccatum in eo nõ est, homo conciperet atq; nascere tur in similitudine carnis peccati, de carne peccati. Caro quippe Mariæ, quæ in iniquitatib. fuerat humana solennitate concepta, caro fuit utiq; peccati, quæ filium Dei genuit in similitudinem carnis peccati. Testatur enim Apostolus, Quia misit deus filium suũ in similitudinem carnis peccati, illũ scilicet qui cũ in forma Dei esset, nõ rapinã arbitratus est, esse se æqualem Deo, & semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudine hominũ factus. Propterea uerò in similitudine carnis peccati missus est dei filius, idem qui in similitudine hominum factus, ut & similis hominib. fieret in ueritate carnis quã ipse creauerat, & dissimilitudinẽ nostrã deus in carne sine pec-

Rom.8.

Philip.2.

ccato creatus auferret, quã nostræ car non ex opere suo, sed ex nostro pecca inesse cernebat. In similitudine igitur rnis peccati Dei filius missus apparuit ia in eius uera humana carne non inicitas hominis, sed mortalitas fuit. Similitudo uerò carnis peccati cũ in Dei fi uel potius Dei filius in similitudine rnis peccati cum dicitur, credendum unigenitum Deum de uirginis carne ortalis nõ traxisse peccati sordem, sed cepisse naturæ integram ueritatem, ut ritatis ortus de terra existeret, quem phetali sermone beatus Dauid insinat dicens, Veritas de terra orta est. Ve igitur Deum uerbum Maria conce quod incarnatum peperit quem Deaccepit.

Quod beata uirgo, Deum & hominem concipere, non humanis meritis, sed Dei dignatione promeruit. Cap. VII.

Ed ipsum Deum hominem factũ & concipere & parere, nõ humanis me is, sed concepti nascentisq; ex ea sumi dei dignatione promeruit. Nisi enim erbum deus humanã sibi uniens singu lariter

lariter naturam,ex uirgine homo uerus
nasceretur,& plenus: nunquã nobis car
naliter natis,spiritualiter nascendi cõfer
retur exortus.Sed ut carnalibus donare=
tur diuina natiuitas, prius cõcepta & na
ta est in ueritate carnis unigeniti filij diui
na maiestas.Longè enim fuit à peccatori
bus salus, & iniqtates nostrę magna nos
Esaiæ.59. à Deo separatione disiunxerant.Et quia
in ipsa natiuitate carnis nostræ, mortis
uinculo tenebamur obstricti, à quo soli
us beneficio spiritualis natiuitatis poste
mus absolui,Deus natus est ex homine,
ut ex deo homines nascerentur. Ideo nã
que Christus filius,dei,id est, deus uerus
& uita ęterna natus & mortuus est in ue
ritate carnis, ut nos spiritualiter in uno
Rom.6. trinitatis nomine renasceremur in sacra=
mento baptismatis. Hoc docet aposto=
lus dicens: Quicunq; baptizati sumus
in Christo Iesu,in morte ipsius baptiza=
ti sumus.Christi ergo filij Dei prima na=
tiuitas ex Deo, secunda ex homine: no=
stra uerò prima natiuitas ex homine, se=
cunda ex Deo. Et quia Deus nascitu=
rus ex utero ueritatem carnis accepit,i=
deo

deo nobis renatis in baptismo,spiritum
adoptionis indulsit. Ille quod ex prima
natiuitate natura non fuit,secunda nati=
uitate per gratiã factus est, ut nos quod
primæ natiuitatis natura non fuimus,
gratia secundæ natiuitatis esslemus. Sed
Deus ut ex homine nasceretur, gratiam
nobis attulit: nos autem gratiam gratis
accipimus,ut diuinæ consortes naturæ,
dei ex carne nascentis munere fieremus.
Quia ergo filius Dei, factus filius ho=
minis, propterea quotquot receperunt
eum(sicut beatus Iohannes Euangelista
testatur) dedit eis potestatem filios Dei
fieri,his qui credunt in nomine eius,qui
non ex sanguinibus, neque ex uolun=
tate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed
ex Deo nati sunt. Si uerò unigenitus fi=
lius,qui est in sinu patris, post æternã na
tiuitatem, quam ex æterno patre filius
coæternus habet, secũdam natiuitatem
sanctificandi hominis gratia non susci=
peret,homo in iniquitatibus conceptus
primæ natiuitatis nexibus non careret.
Sed quia secundum beati Iohannis
eloquium in hoc apparuit filius Dei,
ut

ut soluat opera diaboli, ille qui in primâ
natiuitate qua de patris natura uerus
Deus est, & uita æterna nullum haberet
1. Ioan. 3. natiuitatis initium, idem Deus ex uirgi-
ne temporaliter sumpsit secundæ natiui-
tatis exordium.

Quòd mors Christi secundum carnem, utramque mortem in nobis destruxerit.

Cap. VIII.

ILle itaque uiuus sermo Dei, uitæ suæ
statu incommutabiliter permanente,
post primam natiuitatem cum patre, de
quo natus, unà naturaliter uita est, quia
sicut habet pater uitam in semetipso, sic
dedit & filio uitam habere in semetipso.
Idem ipse Dei filius, in natura carnis per
gratiã pro mortuis natus est ad mortem,
ut nos post mortem primæ natiuitatis
quam habemus ex carne, in gratia spiri-
tus renasceremur ad uitam. Sed Deus ue-
rus & uiuus, imò Deus ueritas & uita æ-
terna, nisi idem uerus homo fieret, mor-
tem gustare non posset. Et idem homo,
qui mortem gustauit, si uerus Deus & ui-
ta æterna non esset, mortem uincere non
ualeret. Excepto illo qui sic homo est, ut
idem

esset Deus, quis est homo qui destru-
eret mortem, aut quis eruet animam sur-
sum de manu inferi? Proinde unigenitus
Deus uiuus & uerus, secũdum carnem
quam ex nobis accepit, sicut conceptus
& natus est, ita etiam mortuus resurrexit
quia ueniens quærere & saluum facere
quod perierat, traditus est propter deli-
cta nostra, & resurrexit propter iustifica Rom. 4. d.
tionem nostram. Mors autem filij Dei
non tam sola carne suscepit, utramq; in no
bis mortem, animæ scilicet carnisq; de-
struxit, & resurrectio carnis eius, gratiã
nobis & spiritualis & corporalis resurre
ctionis attribuit, ut prius iustificati per si
dem mortis resurrectionis filij Dei, resu-
scitaremur ab infidelitatis morte, qua cũ
naturaliter essemus filij iræ sicut & cæte- Ephes. 2.
ri tenebamur obstricti, & post primam
resurrectionem, scilicet animarum, quæ
nobis in fide collata est, etiam ista carne
in qua nunc uiuimus resurgamus, nun-
quam denuò morituri. Nec ob aliud de-
us uerus, & uita æterna, mortẽ nostram
dignatus est accipere destruendam, nisi
ut nobis in eius resurrectione credenti-

bus, uitam suam donaret sine sine mani-
suram Dominus quoq; gloriæ, ideo cō-
tumeliam sustinuit crucis, ut gloriam su-
am donaret fidelibus suis, sicut ipse te-
status est dicens: Et ego claritatem, quā
dedisti mihi, dedi illis. Verbum igitur ca-
ro factum, unus & plenus est Christus.
Carnis autem nomine, totus hic accipi-
endus est homo, idem anima rationalis
& caro. Christus enim Dei filius, sicut
ueram sine peccato accepit carnem no-
stram, sic ueram sine peccato accepit ani-
mam suam. Et carnem quidem nostram
cum conditione humanæ mortalitatis
induit, animam quoque nostram cum
infirmitatibus sine macula humanæ in-
firmitatis accepit, ut diuinitas Christi
per suam uirtutem in anima sua infirmi-
tates nostras portans, sine peccato iusti-
tiam custodiret, & per eam etiam ab i-
psa carne sua mortalitatis supplicium,
dono resurrectionis auferret. Ideo Chri-
stus surgens à mortuis, iam non moritur
& mors illi ultrà non dominabitur.

Ioa 17. d.

Rom. 6.

Quod

Quod secundum scripturæ consuetudinem, nomine carnis aut animæ, sæpe totus homo intelligatur. Cap. IX.

QVia uerò familiare est diuinis eloquijs, uocabulo carnis simul in homine carnem atq; animam nuncupare, sicut scriptum est: Effundam de spiritu meo super omnem carnem. Et, Videbit omnis caro salutare Dei. Et, sicut dedisti ei potestatem omnis carnis. Et, Nisi breuiati fuissent dies illi, nō salua fieret omnis caro. Ex hac utiq; consuetudine, sic in scripturis sanctis totus homo carnis appellatione dicitur, sicut ibidem rursus homo totus solius animæ nuncupatione monstratur. Abraham nanq; patriarcha de terra sua, & de cognatione sua, & de domo patris sui, præcepto atq; auxilio Dei uocantis egrediens (neq; enim id quod Deus iubebat, ullatenus implere posset, nisi eum ille, q; præceperat, adiuuaret) cum secū homines, quos amauit, duceret exiturus, Animas quas acquisierat in Carrha secū tulisse narratur. Iacob quoq; in Aegyptum descēdente septuaginta quinque animas in eius comitatu fuisse,

Ioel. 2.
Ioel 1.
Ioan. 17.
Mat. 24.

Genes. 12.

1.Pet.3. fuisse, sancta scriptura commemorat. Be
atus etiam Petrus octo animas dicit di-
luuij tempore per aquam fuisse saluatas.
In actibus quoq; Apostolorum, cum fu-
issent Iudæi repentina mirandaque eius-
dem beati Petri prædicatione compun-
cti, & immutatione dexteræ excelsi ad fi
dem fuissent ex infidelitate conuersi, scri
Act.2. ptum est: Quia applicatæ sunt in illa die,
animæ circiter tria milia. His itaq; testi-
monijs agnoscimus, & carnis solius &
animæ nomine, plerunq; naturæ huma-
næ plenitudinem nuncupari. Verbũ er-
go caro factum, unus & plenus est Chri
stus, unus ex utraq; atque in utraque, id
est, in humana diuinaq; natura: in quo
sic utriusq; naturæ prorsus unitio glori-
osa persistit, ut siue diuinitati Christi hu-
manitatem quis demat, siue humanitati
diuinitatem detrahat, Christum sacrile-
ga infidelitate, & blasphema prædicatio
ne dissoluat. Ioannes autem Apostolus,
plenus ueritate testatur. Quia omnis spi
1.Ioan.4. ritus qui soluit Iesum, ex Deo non est: &
hic antichristus.

Quòd

Quòd uerbum priusquam caro fieret, non erat Christus. Cap. X.

Illud uerò quis facilè Christianus aut
ignoret aut dubitet, quod uerbũ De-
s priusquam caro fieret, non fuit Chri-
tus, sed tantũ Deus? Tunc autem idem
Deus uerbũ, quod semper in forma Dei
rat, Christus esse cœpit, cum Deus se-
etipsum exinaniẽs, formam serui abs-
que diminutione plenitudinis naturalis
ccepit. Deus ergo factus est Christus,
t Christus esset Deus homo quòque perfe-
tus: quia uerbum dignatum est caro fie-
ut caro posset uerbi, hoc est, dei nomi-
e nuncupari. Neq; enim caro Christi,
riusquam uerbo susciperetur eadẽ ca-
o Christus fuit. Neq; ipsa caro, id est, i-
e homo in se formam Dei uiuentis ac-
pit: sed Deus, qui in forma Dei erat,
rmam serui accepit. Et Deus æqualis
t i, in similitudine hominũ factus, ha- Philip.2.
tu est inuentus ut homo: & qui dites 1.Cor.8.
it, propter nos pauper factus est, ut il-
us paupertate nos ditaremur. Verbum
aq; caro factum, unus est Christus. Sed
erbum illud sine carne Deus æternus

fuit, caro autem Christi sine uerbo non
solum Christus aliquando non fuit, sed
nec personaliter concepta fuit. Verbum
ergo quod caro factum est, antequã ca-
ro fieret, mansit æternum: caro autẽ uer-
bi, in ipsum Deum uerbum, personale
sumpsit initium. Sed quia uerbum caro
factum, unus Christus est dei & hominis
filius, nec alter est uerbum, alter est caro,
sed idẽ unus uerbum caro, propterea i-
dem unus est, qui initium non habet æ-
ternus deus, generatus ex patre, & qui i-
nitiũ habet tẽporaliter secũdum carnem
idem deus homo, creatus ex uirgine. V-
nus unigenitus Dei filius ex æternitate
diuinitatis, & ex initio carnis. Ex æterni-
tate scilicet diuinitatis, creator uisibiliũ
inuisibiliumq; rerum: ex initio autẽ car-
nis saluum faciẽs populum suum à pec-
catis eorum. Ex æternitate diuinitatis i-
dem coëternus patri, de quo natus est,
semper uiuus: ex initio autem carnis i-
dem posterior matre, de qua temporali-
ter natus est, in tempore moriturus. Te-
Rom. 5. statur enim apostolus, quia Christus se-
cundum tẽpus pro impijs mortuus est.
Igitur

igitur non trinitas, id est, non simul pa-
ter & filius & spiritus sanctus, nec solus
pater aut solus spiritus sanctus, idest, nõ
ille qui filium genuit, nec ille qui de pa-
tre procedit: sed solus filius, id est, ille quẽ
in unitate naturæ pater coëternum sibi
filium & coæqualem genuit, id est, una
in trinitate persona Christus Dei filius
unicus, ut nos saluos faceret, carne con-
ceptus, & natus est de uentre uirginis
matris. Qui uerus & summus Deus est
ex utero Dei patris, non trinitas, sed uni
genitus à Patre Christus dei filius, carne
infantulus fuit, & carne creuit. Quẽ perfe
ctus atq; uniuersus pater per unitatem
diuinitatis, æqualem suæ perfectioni at-
que uniuersitati cognoscit. Non trinitas
sed uia, ueritas, & uita, Christus Dei fili-
us per curricula temporum ab infantia
usque ad perfectam iuuentutem, huma-
nas ætates carne misericorditer trans-
ierit, qui permanens in unitate paternę
naturæ sempiternus, sæcula mirabiliter
fecit, & incõmutabilis, temporũ mutabi
lates instituit. Non trinitas, sed splẽdor
æternæ gloriæ Christus, est pro nobis
Tt 4 pas-

passus carne, qui de patre Deo solus na-
tus est impalsibilis Deus. Ipsum utique
quod dubitandum non est, Christum fi-
lium Dei pro nobis mortem carne gu-
stasse, salua immortalitate diuinitatis ei-
us, ueraciter credimus, quem uerum dei
patris filium, uerumq; deum, & uitã eter-
nam prædicatione ueridica sancti Apo-
1. Ioan. 5. stoli Ioannis audimus. Non trinitas, sed
uerbum caro factũ, Christus Dei filius,
eadẽ carne qua crucifigi & mori digna-
tus est, resurrexit, qui de sepulchro ean-
dem carnem suam, uita permanẽs, susci-
tauit. Christus qui est super omnia De-
us, uidentibus eũ discipulis, carne in cœ-
lum, carne de cœlo uenturus, ascendit:
qui nec deseruit cœlum cum in terra car-
nem accepit, & carne conscendẽs in cœ-
lum, suos in terra diuinitate non deserit.
Mat. 28. Hoc enim promisit dicens: Ecce ego uo-
biscum omnibus diebus usq; ad cõsum-
Baruch. 3. mationem seculi: Deus ergo ille, qui in
forma Dei secundum beati Ieremiæ ua-
ticinium, magnus est & nõ habet finem,
excelsus & uniuersus, de quo etiam pau
lò post idem propheta dicit: Hic est De-
us

s noster, & non æstimabitur alius ad e-
m: adinuenit omnem uiam disciplinæ,
& dedit eam Iacob puero suo, & Israel di
ecto suo. Ipse secundum formam serui,
n qua minoratus est paulò minus ab an
gelis. Post hæc (sicut idem propheta di-
it) in terris uisus est, & cum hominibus
ouersatus. Ipsum hominem mortalem
atq; mutabilem infideles uiderũt, quem
Deum naturaliter immortalem atq; in-
ommutabilem, illi mundo corde uisuri
unt, qui nunc in eum ueraciter credunt.
Fides enim uera nunc corda hominum
mundat, quæ corda capacia uidẽdo, deo
gloriam futuræ resurrectionis exhibeat.

Qõd uera fides unum eundemq; Christum, uerum Deum & uerum hominem credat.

Caput. XI.

QVæ est autẽ uera fides, nisi unum
eundemq; Christum, uerũ Deum
uerũq; hominem, sine aliqua hæsitatio-
ne credere, unũ eundemq; de patre Deo
secundum diuinitatẽ, & de uirgine Ma-
ria secundum carnẽ Deum genitum pre
dicare? Apostolica quippe testat authori-

ritas: quia unus idemque est Christus ex
patribus secundum carnē, qui est super
omnia deus benedictus in secula, Vnus
Rom. 9. idemque crucifixus ex infirmitate, sed ui-
uens ex uirtute dei. Vnus idēque est faci-
ens in hominib. uirtutes, & sustinēs pro
2. Cor. 13 hominib. passiones, quia, cum miracula
secundum diuinitatem faceret Christus
dei filius, in eodē deo fuit passibilis hu-
manitas sua, & cū patereē secundū carnē
idem Christus dei filius, in eodem homi
ne fuit impassibilis diuinitas sua. Quia
igit in Christo dei unigenito filio, perso
nam non diuidunt propria naturarū, ne-
que unitas personæ potest utriusque natu
ræ propria confundere uel auferre, quia
ille qui se esse ueritatem naturaliter dicit
utrunque in se uno, manente naturali ueri
tate seruauit. Propterea neque in passioni-
bus ab illa humanitate Christi diuinita-
tem suam impassibilem seiungimus: ne-
que ab illa diuinitate humanitatē suā ul
latenus separandā in uirtutibus æstima-
mus. Neque ergo diuidimus neque cōfundi
mus in uirtutibus & passionib. Christū,
quē filium dei uiui reuelante patre B. Pe
trus

trus confessus est, cum se tamem filiū ho
minis ueraciter Christus ipse dixisset. I-
deo, Verum Christum in passionib. atque
uirtutibus, nec confundit fides uera nec
diuidit, quia personalis unitas in eo diui
sionē non recipit, & utriusque naturę ueri
tas inconfusa persistit. Traditus est enim
deus Christus propter delicta nostra, qa
uerus homo est. & resurrexit idem homo
Christus propter iustificationē nostram
quia Deus uerus est Nisi enim idem ho
mo uerus esset, tradi moriq; non posset.
Et idem uerus homo, si uerus Deus non
esset, resuscitare semetipsum solutis in-
feri dolorib. nequiuisset. Sed quia non
est alter Deus, alter homo, sed idem u-
rus est Christus Deus & homo, profe-
cto idem deus Christus est, qui mortem
sua carne suscepit, & idem homo Chri-
stus est, qui mortē sua diuinitate destru-
xit. Idem quippe Christus Dei filius qui
diuinitate mori nō potuit, carne mortu-
us est, quā mortalē deus immortalis ac-
cepit. Et idem Christus dei filius carne
mortuus resurrexit, quia immortalitatē
suæ diuinitatis carne mortuus non ami-
sit.

ſit. Hinc eſt, quòd etiam poſt reſurrectio
nem ſuam, ſicut in cicatricibus ueris, &
in uera comeſtione piſcis & mellis, ſoli-
ditatem in ſe uerę carnis edocuit: ita clau
ſis foribus ingrediens, ueram in ſe uirtu
tem ſempiternæ diuinitatis oſtendit, ut
agnoſceretur, & naturalis fuiſſe Chriſti
morientis infirmitas, & eidem reſurgen
ti naturalis ineſſe maieſtas. Inde Tho-
mas dum iniecta manu iubetur in latere
mortui ac reſurgentis Chriſti ueritatem
uulneris experiri, ueram in illis cicatrici-
bus patientis ac reſurgentis uirtutem di
uinitatis agnoſcẽs, in quo iubetur ut cla
uorum loca digitis tangat, ipſum domi-
num ac Deum ſuum fideli confeſsione
pronunciat, dicens: Dominus meus, &
Ioan.29. Deus meus. Agnouit enim nõ alterum
per naturalem diuinitatis ſuæ uirtutem
reſurrexiſſe carne ſua, niſi eum qui de na
tura Dei patris Deus uerus eſt & uita ę-
terna. Huius fidei nobis intimans uerita
tem, ipſe humani generis conditor & re
demptor, opifex, noſtræ particeps & na-
turæ, poſtquàm ueram in ſe carnem cica
tricibus ueris, ueramq; diuinitatem uir-
tu-

ute reſurrectionis oſtendit, ut unũ eun-
demque ſe Deum & hominem creden-
dum prædicandumque monſtraret, ſi-
mul in ſe diuinam humanamque natu-
ram unius filij nomine nuncupauit, di-
cens Apoſtolis: Ite docete omnes gen- Matt.28.
tes, baptizantes eos in nomine patris &
filij & ſpiritus ſancti. Doctor igit & lar-
gitor æternæ ſalutis, hanc ideo formam
ſancti baptiſmatis dedit, ne quis in eodẽ
Dei filio naturas diuidens, mortifero il-
laquearetur errore, ſi aut humanam filij
dei naturam, ab opere redemptionis hu
manæ alienam, in ſacramento baptiſma
tis crederet, aut duas in Chriſto confiten
do perſonas, nõ iam uerax trinitatis cul-
tor, ſed nefarius eſſet quaternitatis aſſer-
tor, ac per hoc cum patre & ſpiritu ſan-
cto nõ filium, ſed filios coleret, quiſquis
in Chriſto unius perſonæ repudiandam
fidem aliquatenus æſtimaret: cum idem
ſi unus filius in trinitate cum patre, cum
ſpiritu ſancto Chriſtus Ieſus, qui mundũ
reauit, & pro nobis ſanguinem fudit.
Propterea omnis qui in nomine patris
& filij & ſpiritus ſancti ſacramento ſan-
ctæ

ctæ regenerationis abluitur, non nisi in Christi morte ac nomine baptizatur, ut euidenter appareat, illi nos consepultos esse per baptismum in morte, in cuius uno cum patris & spiritus sancti constat nomine baptizatos. Quòd duorum magnorum luminarium, Petri scilicet Paulique uerbis, tanquam splendētibus radijs illustrata, eorumque decorata corporibus Romana (quę mundi cacumen est) tenet & docet Ecclesia, totusque cum ea Christianus orbis, & ad iustitiam nihil hæsitans credit, & ad salutem nō dubitat cōfiteri. Nam B. Petri Iudæis filium dei prędicantis hæc uerba sunt: Pœnitentiā agite, & baptizetur unusquisque uestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorū. Beatus quoque Paulus ut in morte nos Christi baptizatos firmissime crederemus, in ea quam Romanis scribit epistola hoc salutis nostræ mysteriū tanquam in eminentissima cunctis uidendum specula, collocauit dicens: Quicunque in Christo baptizati sumus, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus cū illo p baptismū in morte.

Quis

Quisquis igitur duas asserere nititur in Christo psonas, & tamē secundū regulā fidei atque imperio domini constituta, in uno se patris & filij & spiritus sancti baptizatum nomine cōfitetur, aut euidentissima blasphemia se in morte Christi baptizatū neget, ut inimicus apostolicę fidicationis appareat: aut cultorē se non trinitatis, sed quaternitatis agnoscat. Si uerō utriusque metuit impietatis abruptū, rectam catholicę fidei teneat toto corde intentiam, nec se dubitet in Christi baptizatum morte, in cuius baptizatus est nomine Vnū quoque patris & filij & spiritus sancti naturale nomen agnoscens, quę in illius morte ac nomine baptizatū se cōsiderans, de cuius latere sacramētū fontis & calicis manauit, pēdentis in cruce, illum pro nobis crucifixum agnoscat, quem Dei uirtutem deique sapiētiam Paulus & credit & prædicat, dicēs Nos autem prædicamus Christū crucifixum. Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam: ipsis autē uocatis Iudæis atque Græcis, Christum Dei uirtutem & Dei sapientiam. Hoc est magnum pietatis

1. Cor. 1. tatis ſacramentum, quo ſcilicet Vnigeni tus Deus uerus, homo uerus dignatus eſt fieri, & ęternus temporaliter naſci, & impaſsibilis pati, & in comprehenſibilis crucifigi, & immortalis mori, & immenſus non ſolum pręſepis cum naſceretur, uerumetiam ſepulchri cum moreretur paruitate concludi. Quæ omnia ſecundum ueritatem carnis, uera ſunt in Dei filio, quia manente in eo inconfuſibiliter atq; inſeparabiliter humana diuinaque natura, una eſt filij Dei Ieſu Chriſti in utriuſque naturæ ueritate perſona.

Quod per Chriſtum non ſolum deletur iniquitas, ſed etiam cogitationis ſanctæ recipitur facultas, quam Deus primo homini in ſua creatione contulerat.

Cap. XII.

SIc humano generi gratuitã gratiam diuina bonitas cõtulit, per quam in hominibus non ſolum propaginis obligatione contracta, & uicio propriæ uoluntatis adiecta, deleretur omnis iniquitas, quin etiã cogitationis ſanctæ amiſſa pridem in homine primo, per hominem ſecundum reciperetur facultas, ac

e homine Deo, carne pro hominibus
ortuo ac reſurgente, captiuaretur, quę
noſtro corpore regnãte peccato, con-
euerat dominari captiuitas, & ubi ab-
ndauit peccatum delinquentis homi-
is, ſuperabundaret gratia redemptoris,
tq; ita hominis arbitrium, quod ſub di-
one peccati male liberum fuit, ueræ ſa-
brisque libertatis reciperet denuo
atum, præuenientis gratiæ munere li-
eratum: de qua gratia Dei, non qua ho
ories naſcimur, ſed cuius opere per fi-
em mediatoris uinculis peccati origi-
alis atq; actualis abſoluimur, quãtum
oſſumus epiſtolari breuitate (ut etiam
hac quæſtione interrogationi uel po-
us profeſsioni ueſtrę reſponſio non de
ipſius gratiæ fulti iuuamine diſſere-
mus. Quiſquis igitur Chriſtianæ religi-
nis non uult inaniter imo damnabili-
r portare uocabulum, credat firmiſsi-
ę Deum noſtrum, id eſt, ſanctam trini-
tem, quę unus ſummus & uerus eſt de-
, primo homini quem ad ſuam imagi-
em gratuita bonitate bonum fecit, cui
acultatem quoq; ſuæ cognitionis ac di-

lectionis inseruit, non solum bonę uoluntatis donũ, quin etiam ad habendã custodiendamq; iustitiam, integrum sanumq; creasse libertatis arbitriũ, ut facultas atq; motus inditæ libertatis, si iuuantẽ se gratiam Dei non desereret, præmiũ uitæ æternę tribueret deibonitas homini: si aũt iustitiã diuinam cõtemnens, à gratia excidisset, supplicia retribueret iustitia peccatori. Proinde à bono iustoq; creatore illi homini, quem in corpore animali cõditum, ditauit intelligẽtiæ ac iustitiæ dono, iusta est utrinq; statuta cõditio, ut scilicet si obedientiã, quæ prima uirtus est, custodiret, ex animali in qua creatus erat corporis qualitate, ad spiritualem immortalemq; statum sine corporis morte (quia sine animæ iniquitate) trãsiret, accepisset q; diuino munere, si pcepta seruasset, nõ solũ pfectam atq; inamissibilẽ corporis immortalitatẽ, uerumetiã in anima talẽ gratiã sanctè iustecq; uiuẽdi, ut peccare deinceps omnino non posset, si non peccaret, donec peccare potuisset. Creatus ergo primo homo de terra terrenus, accepit qdem gratiã, qua nõ posset peccare,

peccare, si peccare nollet, nõdũ tamẽ tam acceperat gratiã, qua nec peccare uel omnino nec posset, ut scilicet à bono iustoq; domino, pòst esset illud munere ergiendũ, si uoluntariè fuisset, hoc à seipso prius in opere custoditũ. Qd si bono iustoq; neglexisset obedire mandato, post mortẽ animæ, quã delinquendo ipse sibi noxius intulisset, etiã per corporis mortem uitæ præsentis mutaretur incõmodo, nec tenere sineretur iugiter in carne peccati damnabilẽ uitam, qui noluisset in corde seruare iustitiam, esset q; pœnaliter etiam corpore mortis deinceps necessitate constrictus, qui contumaciter salubria iussa transgrediẽs, spirituali morte spõte fuisset obnoxius. Nisi enim processisset in peccato mors animæ, nunquam corporis mors in supplicio sequeretur. Hoc apostolica docet authoritas, quæ ait: Corpus quidẽ mortuũ propter peccatum. Ideo post peccatũ uoluntaria Rom. 8.
transgressione cõmissum, sententiã dei audiẽtis hoc audire meruit sermone peccator, terra es & in terram ibis. Homo igitur in terram carne non iret, si terra Gene. 3.

peccando non fieret.

Quòd homo per peccatũ facultatem bonæ cogitationis perdidit, & bonæ uoluntatis. Cap. XIII.

PEccans itaq; ille, qui sine peccandi necessitate creatus est, in eo q̃d animę sanitatẽ delinquendo perdidit etiã illa cogitandi, quę ad Deũ ptinent, amisit protinus facultatẽ. Oblitus estenim mãducare panẽ suũ, & expoliatus uestimento fidei, carnaliumq; cõcupiscentiarum uulnerib. sauciatus, sic iacuit oppressus ditiõe peccati, ut nullatenus aliq̃d bonę uoluntatis initium habere potuisset, nisi hoc deo gratis donãte sumpsisset seruus quippe factus peccati, liber factꝰ iustitię, & ideo à iustitia factus est alienus, q̃ spõte dominio est iniquitatis addictus. Vęnundatus ergo sub peccato, cunctam in se prolẽ de carnis cõcubitu nasciturã, nexibus mortiferæ seruitutis obstrinxit. Qd beatus Paulus euidẽter his uerbis insinuat, Per unũ hominem peccatũ in hũc mũdũ intrauit, & per peccatũ mors & ita in omnes homines mors ptransiit in quo omnes peccauerunt, hoc in illo q̃ primus factus est, patre orbis terrarũ uniuersi

Psal.101.

Rom.6.

Rom.5.

uersi pertulimus, in quo omnes peccauerunt, antequã nati essent, qui per seipsos peccare non potuerunt. Hinc factũ est ut iam filios iræ propagaret masla damnata, quæ in illius hominis posteros, & iniquitatem simul transfudit & mortẽ, ut omnis qui per legem peccati, (quam certum est mortalibus usq; ad mortẽ insite corporib.) de peccatoris semine nasciturus, in ipso conceptionis exordio excepisse peccati parentalis maculã, exinde sub iugo graui, quod est super filios Adam, à die exitus de uentre matris suũ, usq; in diem sepulturæ in matrẽ omnium, ducturus esset ęrũnosam infeliciter uitã, breuitati scilicet, peccato, morti q̃ subiectã. Scriptum est enim: Homo natus de muliere breuis uitæ, & plenus ira: quę ad secundã quoq; mortẽ natum mortaliter traheret, siquem alienum à gratia Dei redemptoris uitæ huius miserabilis obitus inueniret. Vt ergo peccati originalis uinculo, quo per hominẽ primum tenebamur obstricti, miserãtis Dei gratia solueremur, unus extitit mediator dei & hominum homo Christus

Eccle.40.

Iob.14.

Iesus. Nam qa deus immortalis & iustus est, nos aũt iniquos & mortales primi hominis transgressio fecerat, ut cõgrua nostris adhiberetur medela uulneribus: natus est de homine homo, unigenitus deus, q de patre natus est immortalis & iustus. Hic in humana natura in qua mediator dei & hominũ factus est, iustitiam habuit ex patre, mortẽ ex matre, ut per ipsum liberaremur ab omni peccato, qui peccatũ nec nascendo, neq uiuendo contraxit, & ab ipso acciperemus iustitiam, per quam mortis æternæ uinculo soluemur, ut per eum & in hac uita iusti, & post hanc uitam immortales esse possemus. Ipse igit in similitudine carnis peccati mirabiliter, quia singulariter natus, solus est masculus adaperiẽs uuluã, qui in ueritate sanctus domino uocaretur. Vuluã quippe matris eius, non concupiscentia mariti concũbentis, sed omnipotentia filij nascentis apperuit. Ideo solus est, in quo princeps mundi huius uenies nihil inuenit: solus homo, sine adiutorio inter mortuos liber: solus qui non nouerat peccatum, & ob hoc sufficit, ut pro

pro nobis peccatũ fieret, id est, sacrificiũ pro peccatis, ut nos essemus iustitia dei in ipso: solus panis qui de cœlo descẽdit & dat uitam mundo, panis autem quem dat, caro eius pro mundi uita. Caro utiq; iusti atq; immortalis Dei, cuius acceptione iustitia confertur illi carni, quæ nascitur cum pœna mortis & pollutione peccati.

Quòd ex peccato primi hominis non tantum pœnam, sed etiam culpam trahamus.

Cap. XIIII.

SI qui ergo mortem solã, ut non etiam peccatum ex homine primo transisse in genus humanum nitũtur asserere: mirũ si non intelligunt, quibus sentẽtiæ uæ laqueis obligentur. Primo quia deum dicunt iniustũ, in eo quòd mori facit paruulos, quos nulla uolunt isti origina lis peccati contagione pollutos, quosq; manifestè constat infantili ætate aliquid actualis peccati, propria non posse uoluntate contrahere, cũ mortem stipendiũ Apostolus esse peccati definiat, & rursum, aculeũ mortis dicat esse peccatũ, quo utique pũgẽte, mors illigata est homini. Sic

enim peccatũ aculeus mortis dicitur, nõ quia peccatum per mortẽ, sed quia per peccatum mors in mundũ intrauit: sicut uirulentum poculum mortis poculũ dicimus, non quòd à morte poculũ detur, sed quòd mors, poculo illi comparetur. Qua igitur iustitia paruulus subiicitur peccati stipendio, si nulla est in eo peccati pollutio? uel quomodo uidemus morte punctum si non sensit aculeũ? Et cum non sit iniquitas apud Deũ, qui fecit hominẽ ad imaginẽ suam, quæ iustitia est, ut imago Dei, quę nihil potuit per seipsam delinquere, si non redimatur sanguine filij Dei, in regnum dei nõ permittatur intrare? quo utiq; quisquis nõ ingredit, interminabilibus ignis æterni cruciabitur pœnis Qua igitur iustitia deus iustus infantib. sine peccato nascentib. ingerit pœnam, in quibus pœnę non inuenit causam? Hęc ne est creatoris dei benignitas, ut imaginẽ suã creet, eamq; sine ulla iniquitate condemnet, cum non sit iniquus deus, qui infert iram? Si ergo nolunt, in ipsius Dei contumeliam mortifera impietate uersari, fateantur hominem pri-

mum in omnes homines cum morte transmisisse peccatum.

Quæ absurda sequantur eos qui negant, infantes habere peccatum. Cap. XV.

ALiam rursus impietatem debẽt in hac sua uidere ac uitare sententia. Dicentes enim paruulos ex Adã nõ trahere originale peccatum, negãt eos profectò habere carnẽ peccati, quos tamen humanam carnem habere non negant. Ex eo uerò quòd eos sic humanã carnẽ habere non negant, ut eam esse carnem peccati negent, consequẽs est, ut humanam carnẽ negent carnẽ esse peccati. Fatentur Apostolũ compellentẽ, quia deus misit filium suum in similitudine carnis peccati. Ad hoc igit̃ istos cæcitas impiæ professionis impellit, ut qui carnem humanam negant carnẽ esse peccati, Christum autem in similitudinem carnis peccati uenisse nõ negant: ipsam Christi carnem non humanã esse, sed alterius naturæ sacrilega infidelitate cõfingant. Isti enim carnẽ in qua paruuli nascuntur, humanã dicũt esse carnẽ, quã tamẽ esse carnem peccati negare contendunt: Christum

Rom. 8.

ſtum autem in ſimilitudine carnis pecca
ti ueniſſe, pariter nobiſcum profeſsione
conſentiunt. Aut igitur carnem Chriſti
humanam eſſe non dicant, aut omnium
hominum carnē in cuius ſimilitudinem
Deus filium ſuum miſit, carnem peccati
eſſe conſentiant. Quod cum conſenſe-
rint, nullus remanebit labor, quo eis pec
catum carni paruulorum ineſſe mōſtre-
tur. Si enim caro peccati non mendaci-
ter dicitur, habet in ſe caro ipſa peccatū:
ſi uerò peccatum non habet, falſum por
tat carnis peccati uocabulum. Sed eam
de qua loquimur, carnem peccati uerax
diſcipulus ueritatis Paulus appellat. Re
ſtat igitur ut ſicut uerè caro eſt, cum ca-
ro dicitur: ita uerè in ſe peccatum habe-
at cum caro peccati ore apoſtolico nun-
cupatur. Sed forſitan dicent in illius car-
nis peccati ſimilitudine miſſum filium
Dei, qualem habent homines, qui pro-
pria uoluntate peccare iam poſſunt, un-
de caro eorum, caro peccati non imme-
ritò nuncupatur, non in quali carne pat
uuli ſine aliqua peccandi uoluntate na-
ſcuntur. Vbi non attendunt, quia ſi caro
par-

paruulorum à carne maiorum diuerſa
qualitate fuiſſet, non niſi in ſimilitudine
carnis paruulorum, (quos nullum origi
naliter dicunt habere peccatum) Deus
aduenisſet. Magis enim ſimilis eſſet ca-
rni Chriſti carni paruulorum, cum qua
ueritatem habere, ſubſtantiæ qualitatiſ-
que communem, quàm carni hominum
maiorum, cum quibus illi communis eſ-
ſet ſola carnis natura, non macula. Sed
hoc illi forſitan uolunt, ut caro Chriſti
ſū carne hominum maiorū ſolam habu-
erit naturæ ſimilitudinem, cum carne ue
ro paruulorum, munditiam quoq; potu
erit habere communem. Fateantur ergo
paruulos in ſimilitudine carnis peccati,
quos aſſerunt naſci quidem in carne hu
mana, ſed originalis peccati negant con
tagione pollutos. Quibus oſtendēdum
eſt, quanta eos etiā hic ſequatur abſurdi
tas, negātes enim in paruulis naſcentib.
originale peccatū, humanā eos carnē ha
bere non negāt, filiū aūt dei carne huma
nā de uirgine ſine peccato accepiſſe cō-
cedūt: cōſequēs igit eſt, ut inter carnē na
ſcentis ex uirgine unigeniti dei & cuiuſ-
libet

libet alterius paruuli, nihil distare fatean
tur. Vude cõficitur, ut omnes paruulos
quos nasci asserunt sine peccato, dicant
non egere saluatoris auxilio, atq; ita la-
queum Pelagiani erroris incurrũt, dum
fidei catholicæ infideliter contradicunt.
Si enim sine peccato infantes nasci asse-
runt, qd restat, nisi ut dicant, nihil esse in
eis, qd debeat spirituali regeneratione
mundari? Et si remouẽt peccati origina-
lis maculã à nascentib. paruulis, quid ali-
ud nitũtur nisi diuinæ ueritati succẽsere
mendaciũ quando eos in remissionem
peccatorum uident baptismatis accipe-
re sacramentum? Quod ideo uniformi-
ter infantib. maioribusq; cõfertur, ut o-
mnibus originalis inesse peccati macula
cognoscatur. Quisquis igitur salutẽ ue-
ram sempiternãq; desiderat adipisci, sen
sum hæreticæ prauitatis abijciens, quos
cũ pœna peccati natos uidet, cum pecca
to quoq; natos non dubitet, audiatq; be
atum Iob dicentẽ: Quia non est mundus
à sorde, nec infans cuius unius diei uita
est super terram. Beati q̃q; Dauid fluctus
pij cordis humilitate cõsideret, dicentis:
Ecce

Iob.15.

ce in iniquitatib. conceptus sum, & in
dictis peperit me mater mea. Sancto
hoq; Abrahæ uideat circuncisionis sa-
mentũ, non sine tremẽda paruuli cõ-
natione mandatũ. Ibi quippe deus fi-
lis & iustus, qui non infert irã, ubi cul-
nõ inuenit, Patri nostro Abrahę sic lo
litur, Masculus q non fuerit circũcisus
rnẽ pręputij sui octauo die, extermina
tur anima illa de populo suo, quia te-
mentũ meũ trãsgressus est. Quisquis
hoq; negat in paruulis secundũ carnẽ na
tibus originale peccatũ, dicat in q̃ po
t infans octo dierũ testamentum Dei
nsgredi, si non in illo trãsgressus est, in
o omnes peccauerũt? cũ & antequã
cerẽtur, asserat Apostolo infantes ni-
egisse boni uel mali, & uideamus iam
tos nõ solũ intra octauũ diẽ natiuita-
tis; quo tũc tẽpore circũcidi iubebã-
infantes, sed etiã post ipsum diẽ toto
tantiæ suę tẽpore, in tantũ non posse te
mentũ dei trãsgredi, ut eis nec eiusdẽ
tamẽti cognitio ualeat intimari. An il
quisquã B. Pauli sermone, in paruulis
dicuare nititur originale peccatũ, quo
dicit

Psal.50.

Genes.17.

Rom.9.

dicit regnasse mortem ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccauerunt, in similitudinem præuaricationis Adæ? Cui si fuerit illud è contrario replicatum, quod idē Apost. ait: Per unius delictū in omnes homines in cōdemnationem, quod paulò post exponēs ait Per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi. Et cū de Iudæis atq; Græcis loquerétur generaliter íntulit: Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei, iustificati gratis, per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Nonne íllico in magnas trudétur angustias, si non utrunq; sensum secundū professionem cathólicæ credulitátis accéperit, ut scilicet infantes proprijs quidē opéribus nihil deliquisse dicat, in illo autem primo hómine omnes hómines generaliter peccasse cognoscat?

Rom.3.

Quòd à peccato originis non liberet, nisi fides redemptoris. Cap. XVI.

AB hoc peccato qd originaliter carnalis natiuitas trahit, neminem facultas naturalis, neminem litera sanctæ legis

gis, sed sola fides éripit Iesu Christi filij qui uenit quærere & saluum fácere, od perierat. Pro impijs mortuus est, erens semetipsum p nobis, sicut Apolus dicit, oblationem & hostiam deo, odorem suauitatis. In hoc mediatore & hóminum, & humanæ naturæ sta- reparatus est, & implendæ legis est nsummatus effectus, quia nec sibi ad tutē sufficere ullátenus potuit natura infirmitas, quæ útiq; ex quo omnes s defecerunt, & in ira dei defécimus, aine simul & uirtute priuata, intātum tura cœca sine lege peccat, ut peccare esciat. Propter quod dicitur: Concuentiā nesciebam, nisi lex diceret, non ncupisces. Legalis quoq; auditus nō um neminem de potestate tenebrarū puit quin etiam peccatoribus cumum præuaricationis adiecit. Sine gratia ppe fidei grauius lex agnita, quā igta cōdemnat. Vbi quantum ignoran- peccati minuitur, tantum reatus pecoris augetur. Ideo apostolus ait: Lex m iram operatur, ubi enim non est nec præuaricatio. Idem quoq; dicit:

Ephe.5.

Quia

Gala.3. Quia lex propter transgressionem posita est. Et quia conclusit scriptura omnia sub peccato, ut iustificatio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Quomodo igitur de possibilitate solius liberi arbitrij (si non præueniatur adiutorio gratiæ dei, per quam bona uoluntas reparatur, & seruatur in homine natura tantò magis superba, quantò magis domino peccati mortique subiecta) quantulumcunque sibi bonæ uoluntatis & operis exordium repromittit, quæ nec sana potuit Dei seruare mandatum, nec uulnerata quantulumcunq; curationis sumsit de lege remedium, sed insuper auxit peccatum cognitione mãdati? Lex enim subintrauit, ut abundaret peccatum, de quo liberari nemo potest, nisi per agnũ Dei, qui tollit peccata mundi. De corporeenim mortis huius, nõ liberum hominis arbitrium, neq; legis sanctum iustum bonumque mandatum: sed sola nos liberat gratia Dei per Iesum Christũ dominum nostrum. Lex enim spiritus uitæ in Christo Iesu, liberauit nos à lege peccati & mortis.

Rom.8.

Quod

Quod Christus hominem liberet, non inueniendo fidem sed dando. Cap. XVII.

Liberauit autem non in quolibet homine fidem inueniendo sed dãdo. Deus enim qui impium iustificat, ipse indeli fidem quæ per charitatem operatur, gratia suæ bonæ uoluntatis inspirat. Vnde quod ad bene cogitandi attinet facultatem, testatur Apostolus: Quia non sumus idonei cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficiẽtia nostra ex deo. Re uera enim secũdum eiusdem Apostoli dictum, deus quibus uoluerit dat pœnitentiam ad cognoscendam ueritatem, ut resipiscant à diaboli laqueis, quo captiui tenentur ad ipsius uoluntatem. Vnde ille apostolorum primus, & digne beatus ueritatis eloquio nunciatus, de credulitate gẽtium loquens Deum dixit fide mundasse corda eorum. Rursus ait: eandem gratiam diuinitus datam gentibus quam & ipsis, ut crederent, ubi gratuitum gratiæ donum apostoli & maiores natu in doctrina sancti spiritus agnouerunt, omnesq; unanimes uno ore in beati Petri sententiam,

2 Cor.3.

2. Timo.2.

Act.15

Xx transie-

Acto. 11. transierunt, dicentes: Ergo & gentibus Deus pœnitentiam ad uitam dedit: nempe cum ipse saluator noster propriæ uocis imperio humanam conuertit uoluntatem dicēs: Pœnitemini & credite euāgelio. Claret tamen quia ut homo in deum credere incipiat, à Deo accipit pœnitentiā ad uitā, ita ut omnino credere non possit, nisi pœnitentiam dono dei miserantis acceperit. Quæ est autē pœnitentia hominis, nisi mutatio uolūtatis? Deus ergo qui homini pœnitentiā dat, ipse mutat hominis uoluntatem: Proinde si quis dicit, meū est uelle credere, dei aūt gratię est adiuuare: mutet igit̄ dictorum ordinem, imò non mutet sed seruet, nec ꝗd posterius est in priore loco, nec quod est prius in loco posteriori cōstituat. Malè enim gratiam Dei suæ uoluntati posponit, cū ista bona esse non possit, si illa defuerit. Nō enim dicat meum esse uelle credere, dei autem gratię est adiuuare. Sed dicat, gratiæ Dei est adiuuare, ut sit meum uelle credere. Tunc enim uerè rectęq; ait eius hoc uelle, cum enim gratia præueniens cœperit adiuuare. Fides enim

ꝗm quæ per charitatem operatur, humi
m facit eum, cui datur, quia charitas Rom. 3.
on inflatur. Adiutorio igitur atq; mu
re gratiæ sibi fidem dari unusquisque
on dubitet, nedū initium sibi fidei ni
ur assignare. Pœnitentiam quoque
tam deus ad uitam dat, sibi homo non
nitate ualidus, sed infirmitate præiudi
tus assignet, tantiq; medicaminis be
eficio careat, cuius gratiam contumax
q; ingratus oppugnat, cum cordis hu
ilitas diuinis sit eloquijs admonenda,
ꝗ principaliter ipsa bona uolūtas, qua
cipimus uelle credere, à domino præ
rari demōstratur ac dirigi, Salomone
cente: Pręparatur uoluntas â domino.
Dauid canit in Psalmis, A domino Psal. 36.
essus hominis dirigētur, & uiam eius
piet nimis.

Quod si uelle credere ex nobis sit, tunc fides non est gratia, sed merces bonæ uoluntatis

Cap. XVIII.

Si uerò secundum opinionem illorū,
nostrū est uelle credere, priusquàm
Dei gratia incipiat adiuuare, iniu
gratia dicitur, quia non gratis datur

homini, ſed bonæ retribuitur uoluntati.
Hanc enim (ſicut illi uolunt) gratia in no
bis inuenit, quam ipſa nos dedit, imo ſi
ſic eſt, non priores deo uoluntatem da-
mus, atq; ita gratiam nõ miſeratione tri-
Rom.11. buentis, ſed æquitate dei retribuentis ac
cipimus: Veruntamen quis prior dedit
illi & retribuetur ei? Nemo utique, quia
non poteſt homo accipere quicquam ni
1.Cor.4. ſi datum fuerit de cœlo: Quid enim
habet, quod non accepit? Si autem
accepit, quid gloriatur quaſi non acce-
perit? Non autem miſericordia Dei
aliquando præuenit hominem, ſi nun-
quam bonam fecit, ſed expectat ut inue
niat uoluntatem. Et ubi eſt, quod Dauid
Pſal.58. dicit: Deus meus miſericordia eius præ
ueniet me. In quo autem dei nos miſeri-
cordia præueniat, uel præueniens qua-
les inueniat, non in quolibet alio, ſed in
ſe nobis ipſo gentium magiſter oſtendit
1.Timo.7. dicens: Qui prius fui blaſphemus & per-
ſecutor & contumelioſus, ſed miſericor
diam conſecutus ſum, quia ignorans fe-
ci in incredulitate. Quomodo ergo ali-
quam credendi uoluntatem ex ſeipſo
Paulus

ulus habere poterat, qui blaſphemũ
& perſecutorem, & contumelioſum
cus atq; incredulus ignorabat. Quod
mili corde conſiderans, alio loco di-
t: Non ſum dignus uocari Apoſtolus, 1.Cor.15.
ia perſecutus ſum eccleſiam dei. Sta-
mq; fidem ſuam non propriæ uolunta
ſed gratiæ Dei miſerantis aſsignans,
cit: Gratia autẽ dei ſum, id quod ſum.
uid autem iam fuit niſi fidelis? Quod
eſset, miſericordiam eſt utique conſe-
tus ſicut ipſe teſtatur dicens: Conſili- 2.Cor.7.
m do, tanquam miſericordiam conſe-
tus à Domino, ut ſim fidelis. Nam &
m ſe priùs blaſphemum & perſecuto-
m, & contumelioſum fuiſſe fateretur, 1.Timo.1.
dem ſuam & charitatem gratiæ deſig-
are non deſiſtit, ſtatim ſubijciens: Su-
rabundauit autem gratia dei in fide 1.Timo.1.
dilectione, quæ eſt in Chriſto Ieſu do
ino noſtro. Si ergo fidem Paulo gra-
a dei non dedit, nec charitatem ei de-
iſſe credenda eſt. Ergo, quod abſit, men Rom.5.
us eſt Paulus, qui ait: Quia charitas
ei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpi
tum ſanctum, qui datus eſt nobis. Sed
Xx 3 quia

quia Paulus Christo in se loquẽte metiri non potuit, ipso spiritu nobis tribui fidẽ firmissimè fateamur, per quem, charitatem dei in nostris diffundi cordibus negare nequimus. Cum ergo Paulus esset blasphemus, & persecutor, & contumeliosus, non ideo est adiutus Dei gratia, quia credere uoluit: sed ut credere uellet donum gratię pręueniẽtis accepit, quę in eius uoluntate non aliq̃d credulitatis initiũ, sed blasphemiam, ſęuitiam, contumelias, & ignorantiam in incredulitate reperit. Cuius usq; adeò cæca fuit uoluntas, ut nõ solũ nõ posset credere, sed nec ipsum suæ credulitatis posset initiũ prænuidere, Non enim ignorans fecisset, si suam in se ignorantiã pręuidisset. Dignei gitur in Paulo assignatur præuenientis misericordiæ dono, nõ solũ credulitatis initiũ, sed etiam ipsius incredulitatis agnitio. Quam ei propterea dei misericordia contulit, ut incredulitatem suam illuminatus atque adiutus & agnosceret & uitaret. Dominus enim est illuminatio nostra, & salus nostra: qui nos illuminat ut peccata nostra cognoscamus, & sanat, ut à pecca-

peccatis nostris separati cum iustitia uiuamus. Ob hoc ipse, qui ut fidelis esset, meruetur se misericordiam consecutũ, saluberrimè nos instruit dicens: Igitur non uolentis neq; currẽtis, sed miserẽtis est dei. Quia re uera & ut uelimus misericordiæ præuenientis illuminamur dono, & ut curramus, misericordiæ subsequentis fulciamur auxilio. Vt ergo sibi quisq; tribuat bonam uolũtatem, qua uelle incipit credere, non uiuẽtis animæ uigor, sed moribus carnis est tumor. Rom. 9.

Quod liberum hominis arbitrium post peccatum, sine adiutorio gratiæ, non nisi ad seruiendum peccato reperitur idoneum.

Cap. XIX.

EX quo enim primus homo naturã suam uolũtariè uiciauit, atq; oppressit infirmitas, nisi diuinæ gratiæ medicamento præuentum, in unoquoq; homine sanetur atq; adiuuetur liberum indeficienter arbitrium, est quidem liberũ non tamen bonum, est liberũ non tamen rectum, est liberũ nõ tamen sanũ, est liberũ non tamen iustum. Et quanto magis à bonitate, rectitudine, sanitate, iustitiaq; libe-

liberum, tanto magis malitiæ, peruersi-
tatis, infirmitatis, atq; iniquitatis, morti-
fera seruitute captiuum. Qui enim facit
Ioban.8. peccatũ, seruus est peccati, & à quo quis
2.Petri.2. deuictus est, huic & seruus addictus est.
Regnãte igitur peccato habet liberum
arbitrium, sed liberum sine Deo, non li-
berum sub Deo, id est liberum iustitia,
non liberum sub gratia, & ob hoc pessi-
mè atq; seruiliter liberum, quia non gra-
tuito miserentis Dei munere liberatum.
Hoc Apostolus euidenter insinuat di-
Rom.6. cens: Cum enim serui essetis peccati, li-
beri fuistis iustitiæ. Seruire igitur iustitiæ
non potest, q iustitiæ liber est: quia quã-
diu est peccati seruus, non nisi ad serui-
endum peccato reperitur idoneus. Ab
ista seruitude peccati nemo liber effici-
tur, nisi qui liberatoris Christi gratia libe
tatur, ut scilicet liberatus à peccato, ser-
uus fiat Deo. Hoc autem quemadmo-
dum fiat, ipse liberator noster ostendit:
Ioban.8. Si uos, inquiens, filius liberauerit, uerè li
beri eritis. Ideo uas electionis benefici-
um nobis gratiæ liberatricis insinuans,
non solum liberos, sed etiam liberatos
nos

nos esse testatur his uerbis: Nuncautem Rom.6.
liberati à peccato, serui facti Deo, habe-
tis fructum uestrũ in sanctificationem,
finem uerò uitam æternam. Hæc uerò li
bertas quæ non ex humano atbitrio na-
scitur, sed gratuita Dei miseratione con-
fertur, à bona uolũtate sumit exordium,
& per fructum sanctificationis in uita
æterna plenum sui sortitur effectum. Sed
sicut in natiuitate carnali, omnẽ nascen-
tis hominis uoluntatem præcedit ope-
ris diuini formatio: sic in spirituali natiui
tate (qua ueterẽ hominem qui corrum-
pitur secundum desideria erroris, depo-
nere incipimus, ut nouum qui in iustitia
& sanctitate ueritatis creatus est indua-
mus) nemo potest habere bonam uolun
tatem motu proprio, nisi mẽs ipsa, id est,
interior homo noster reformet ex Deo.
Ideo nos beatus Paulus præcipit nõ con
formari huic seculo, sed reformari in no-
uitate sensus nostri. Cuius reformatiõis
initium ne nostræ facultati assignare ali
quatenus deberemus, dominus per pro
phetam seipsum formatorẽ lucis osten- Esaiæ.45.
dit dicens: Ego dominus formans lucẽ, 2.Cor.4.

& creãs tenebras. Quod & beatus Apo-
stolus sua prædicatione confirmat dicẽs:
Deus qui dixit de tenebris lucem splen-
descere, illuxit in cordibus nostris. Eidẽ
luci, quam iam formauerat deus, alio lo-
co dicit: Eratis enim aliquãdo tenebræ,
nunc autem lux in domino. Quibusdam
uerò ex illa lucis formatione laudabili,
ad uituperabilem tenebrarũm informi-
tatem relapsis, affectũ piæ mentis osten-
dens, ita loquitur: Filioli mei, quos iterũ
parturio, donec formetur Christus in uo
bis. Quomodo autem Christus in suis
formari potest, nisi quomodo in eis ha-
bitare incipit, id est, per fidem? Quod be
atus Paulus ita confirmat: In interiore,
inquiens, homine habitare Christũ per
fidem in cordibus nostris. Dum ergo re-
formamur, renouamur, & in eo quo re-
nouamur, uiuificamur.

Quòd uita sancta à fide sumit initium. Cap. XX.

Vita autẽ nostra à fide sumit initium
quia iustus ex fide uiuit. Quam fi-
dem non ex uoluntate nostra nasci, sed
per spiritum sanctum unicuique dari,
beatus Paulus ostendit dicens: Alij qui
dem

dem datur per spiritum sermo sapiẽtiæ,
alij autem sermo scientiæ secundum e-
undem spiritum, alteri fides in eodẽ spiri
tu. Non ergo spiritum sanctum, quia cre
dimus, sed ut crederemus accepimus. For
ma enim præcessit in carne Christi, quã
in nostra fide spiritualiter agnoscamus.
Nam Christus filius Dei secundum car-
nem de spiritu sancto conceptus & na-
tus est: carnem autem illam, nec concipe
re uirgo posset aliquãdo nec parere, ni-
si eiusdem carnis spiritus sanctus opera-
retur exortum. Sic ergo in hominis cor-
de nec concipi fides poterit nec augeri,
nisi eam spiritus sanctus effundat & nu-
triat. Ex eodẽ nanq; spiritu renati sumus
ex quo natus est Christus. Eodem igitur
spiritu Christus formatur secũdũ fidem
in corde uniuscuiusq; credẽtis, quo spi-
ritu secundum carnem formatus est in
utero uirginis. Ideo propheta ex perso-
na fidelium clamat ad dominum: Pro-
pter timorem tuũ domine in utero con-
cepimus, & parturiuimus spiritum salu-
tis tuę: iusticiã nõ fecimus super terram.
Sicut autẽ non solum priusquam uirgo
Ma-

Esa. 26.

Maria Christum conciperet, sed etiam priusquam se concepturam agnosceret, gratia plena angeli uoce nuncupata est, cum nulla eius præcederet concipiendi filij Dei uel cognitio uel uoluntas, ut agnosceretur ex gratia dei esse, tam ipsa obediens uoluntas uirginis, quàm conceptio domini saluatoris: Sic homo priusquàm credere uelle inciperet, gratia donātis infunditur cordi, ut incipiat in homine per fidem Christus formari. Cum autem Christus in unoquoq; formatur, ipse se format, quia ipse fidem in corde uniuscuiusq; credentis initiat. Propterea
Heb.12. in epistola quæ ad Hebræos scripta est admonemur, ut aspiciamus in authorē fidei & consummatorem Iesum: qui proculdubio sic est author fidei nostræ, cum ipse fidem non habentibus donat, sicut est eiusdem fidei consummator, cū eam in habentibus augendo multiplicat, & sancta operatione consummat. Dicit enim beatus apostolus Iacobus: quia fi-
Iacobi.2. des Abrahę patris nostri ex operibus cōsummata est. Author est ergo fidei nostræ consummatorq; Iesus, quia ipse opera-

ratur in nobis & uelle & pficere, pro bona uoluntate. Quòd si in eo tantū est auctor fidei nostrę, quia nostram uoluntatem expectat, ut ex nobis esse fides incipiat: consequens est, ut etiam consummator fidei nostræ ideo dicatur, quia expectat ut nostro tantum conatu ad consummationem fides, quę à nobis exorta est, perueniat. Ac sic totū Deo adimitur, si & initiū & consummatio fidei nostræ humani arbitrij uiribus applicetur. Qd' quia ualde impium est, si scripturarum sanctarum eloquijs salutaribus nos resistimus, omnia quæ pertinent ad bonæ uoluntatis initium uel profectum, Deum in nobis & incipere & perficere sine aliqua hæsitatione credamus. Ipse est enim qui operatur in nobis & uelle & perficere, pro bona uoluntate. Clamemus igitur in humilitate cordis & ueritate fidei cum propheta: Scio domine, quia non est in homine uia eius, neq; uiri est, Ierem.10.
ut corrigat uiam suam. Non est itaq; in homine uia eius, quam habet ex deo neque uiri est ut corrigat uiam suam, quam habet ex seipso. Viam ergo suam nō habet

bet in se, nec uiam suã corrigit, nisi cum
rectitudine cordis donũ gratiæ spiritua-
Prouer. 21. lis acceperit. Ideo Salomõ dicit: Dirigit
autem corda dominus. Beatus quoque
Iaco. 1. apostolus Iacobus testatur: Quia omne
datum optimum, & omne donum perfe
ctum desursum est, descẽdens â patre lu
minum, eorum scilicet luminum quibus
Eze. 11. per Ezechielẽ noui cordis gratiã repro-
mittit dicens: Dabo uobis cor nouum,
& spiritum nouum ponam in medio ue
stri, & auferetur cor lapideum de carne
uestra, & dabo uobis cor carneum, & spi
ritum meum dabo in uobis, & faciam ut
in iustificationib. meis ambuletis, & iu-
dicia mea obseruetis & faciatis. Beatus
quoq; Paulus humanæ cõprimẽs p̃sum
tionis audaciã, dicit: Quis enim te disce
nit? Quid autem habes, quod non acce-
pisti? Si autem accepisti, quid gloriaris
quasi non acceperis? Cũ quo nos opor-
tet humiliter salubriterq; cognoscere pa
riter & fateri, gratia dei nos esse quod su
mus, si tamẽ aliquid sumus. Qua gratia
humanũ nõ aufertur, sed sanatur: nõ ad-
imitur, sed corrigitur: nõ remouetur, sed
illu-

minatur: nõ euacuatur, sed adiuuatur
q; seruatur arbitriũ: ut in quo infirmi-
tẽ homo habuit, in eo habere incipiat
nitatẽ: quo errabat, eodẽ in uia redeat:
quo cæcus fuit, in eo accipiat lumẽ: &
bi fuit iniqu9, seruiens immũditię & ini
uitati ad iniqtatẽ, ibi gratia p̃uẽtus atq;
diutus seruiat iustitię in sanctificationẽ

Qõd deus non sit acceptor personarum, quos uult credentes faciens. Cap XXI.

Miramur aũt quasdã dicere: Si uolẽ
tes de9 facit, ut uelint credere, nul
s aũt est, q naturaliter possit credere in
lio Dei, aut aliqd boni uelle, qd ptinet
d uitã æternã, cur ergo non facit omnes
elle, cũ nõ sit personarũ acceptor deus?
x quibus uerbis quę uestris literis indi
a sunt, apparet eos minus considerare
uod dicunt: Personarũ acceptio apud
eum tunc esset, si (quemadmodũ isti uo
nt) in quolibet hominũ aliquod inue-
iret bonæ uolũtatis initiũ. Cum aũt in
ullo bonã uolũtatem inuenit, sed eam
ratis cũ uoluerit ipse concedit: agnosci
r nulla esse personarũ acceptio, quãdo
ratuita est donantis in unoq; q; largitio.
Quod

Quod autem dicunt, cur non facit omnes uelle? Itáne uerò in nemine hoc facit quia non in omnibus facit? An non habet potestatem figulus luti, ex eadē massa facere aliud uas in honorē, aliud, quidem in contumeliam? aut culpari potest iustitia in uasis irę, quæ iustè pro meritis aptauit in interitum: uel misericordia in uasis misericordiæ, quæ sine ullis meritis solo gratiæ dono præparauit in gloriam? Quibus ipsam quoq; præparari uoluntatem à domino scriptura teste docuimus. Quæ si non à Deo datur, sed in homine inuenitur, falsum est, quòd ea in scriptura præparari dicit à domino. Omnis autem scriptura diuinitus inspirata, cuncta quę dicit uera dicit, quia ex ueritate sunt uniuersa, quæ dicit. Eloquia enim domini, eloquia casta. Deus ergo qui uoluntatem præparat, ipse donat. Psal. 11. Quam si Deus per suam gratiam homini non dederit, nunquam potest homo in Deum uelle credere: quia ipsam uoluntatem gratia non inuenit, sed operatur in homine.

Quòd

Quòd credendi facultas humanæ possit inesse naturæ, quia Deus potest eam sanare.

Cap. XXII.

CVm autē dicimus neminem posse in Deum credere, nisi per gratiam Dei cor illuminetur ut credat, no creden di posibilitatem humanæ naturæ omino inesse non posse dicimus, sed ut habeat ipsum posse, unde debet sperare e poscere, demonstramus. Nam utique naturaliter homini, cum cœperit in Deum credere, si posse credere in conditione primi hominis datū non esset, nunquam peccatum de infidelitate contraheret, neq; ulli naturæ credendi facultas data est, quam rationalem non fecit deus. Nunquid enim de bobus cura est Deo? In quibus nec punitur impietas, nec pietas coronatur. De hominibus autem omnibus curam esse Deo cœlestib. eloquijs edocemur. Naturæ igitur humanæ competit fides, cuius tantam curam creator habere dignatur, ut etiā capillos capitis nostri numeratos ueritas dicat, ut scilicet dum se tantum à Deo diligi humana natura cognoscit, diligentem i. Cor. 9.

tem se Deum diligat, eiq; per fidem puri cordis inhæreat, cui ad beatitudinem fides est uia, cui est infidelitas magna miseria: & ideo dignè punitur, cum in Dei filium non credit, quia uitium eius est, eius infidelitas: sicut uirtus est fides, non qualis in dæmonibus inuenitur, sed qualem Deus sanctis suis donat, quos ex impietate iustificat. Ipsa est fides, quæ per charitatem operatur. Nam & dæmones credunt & contremiscunt, sed non diligunt eum, à quo per superbiam recesserunt. In quam superbiam, quia primus homo diabolica est persuasione deiectus, in quo perdidit humilitatem, perdidit fidem: perdens autem fidē, perdidit diuinam protectionem. Scriptum est enim: Qui nō credit Deo, à Deo non protegitur. Exinde cœpit superbire terra & cinis, quia in uita sua proiecit intima sua. Ad ipsa intima ut homines redeant, diuinus non desinit sermo clamare dicens: Redite præuaricatores ad cor uerum, quia illi caro sunt spiritus uadēs & non rediens, nec unquam redire uelle potest ouis errans, nisi fuerit boni pastoris

Esa. 46.

Psal. 77.

oris, inquisitione præuenta, & humeris portata: Propterea pastor bonus uenit quærere & saluam facere ouē perditam, quæ pastorem suum quærere nō potest, priusquam ab eo quæratur, sed à quærē-e præuenitur, ut quærat: Pastor autem frustra quæreret, si quærere ipsa pastorem quæsita non posset. Sed hic ei quærentis pastoris bonitas donat, ut etiam ipsa querendi pastoris habeat uoluntatem. Quæritur autem ut quærat, quando illuminatur ut credat. Hoc igitur in homine diuinitus agitur, cui fidem deus infundit, ut gratiæ dono uirtutē credendi natura recipiat quam amisit, & quod non poterat uiciata per culpam, incipiat noscere formata per gratiā, ac sic operante illo medico, qui non est opus sanis sed malē habentibus, infirmitas expellatur, natura sanetur. Quam sanitatem poscebat qui dicebat, Ego dixi domine, miserere mei, sana animam meam, quia peccaui. Nullus autē sanctorum sanitatem posceret, si humana natura sana esset. Et frustra sanitatem quisq; posceret, si sana humana natura nō posset. Natura igitus

Psal. 10.

tur humana ſanari poteſt: ſed illius gratia, ſanitatis accipit donum, ex quo creationis ſumpſit initium. Nam ſi homo naturaliter ſanari nullatenus poſſet, ad ſanandum eum cœleſtis medicus non uenniſſet. Rurſus ſi ſe ipſe ſanare poſſet, cœleſti medico non egeret. Sanatur enim per fidem, quam ſi ex ſeipſo aliquis habere poſſet, Deus eam homini non donaret, donat autem quoniam alteri datur fides in eodem ſpiritu, ſicut Apoſtolus dicit: Deus ergo unicuicq; diuiſit mẽſuram fidei.

1.Cor.12. Rom.12.

Quòd poſſet homo naturaliter credere, licet ei diuinitus donetur ut credat.

Cap. XXIII.

NOn ergo propterea nõ poteſt homo naturaliter credere, quia diuinitus ei donatur ut credat, imò in hoc maximè ad habendum fidem homo creatus agnoſcitur, quia per fidem humana natura ex uetuſtate renouatur. Sic enim eſt omnis uoluntario peccato primi hominis uiciatus, ut Deus uolũtate ſua bonam uoluntatem hominis poſsit ſanare, ſi uelit. Creauit enim, ſicut ſcriptum eſt, ut

Sap.1.

eſſent omnia, & ſanabiles fecit natio-
es orbis terrarum. Veruntamen ne ho-
mini ex ſeipſo putaretur eſſe ſanitatis ini
tium, mox ſermo diuinus adiecit: Et nõ
ſt in illis medicamentum exterminij.
Quamuis igitur homini primo diabo-
us abſtulerit fidem, Deo tamen redden
i quod dederat nõ abſtulit poteſtatem,
ec humanam naturam uſque adeò dia-
olus uitiare potuit, ut deinceps nõ poſ
et quod amiſerat, Deo rurſum largien-
e recipere. Omnipotens enim qui po-
uit humanam formare, poteſt etiam in-
irmam ſanando per gratiam reformare
& cuſtodire naturam. A quo ipſa natura
icut in primo homine fidem ad ſalutem
ceperat, ita nũc in ſingulis munere di-
inæ bonitatis accepit, quos idem Deus
rædeſtinatos, & per fidẽ ſaluandos ex
arentibus creat. Poteſt igitur Deo do-
ante homo in Deum naturaliter crede-
re: contra naturam quippe hominis eſt
uòd in Deum non credit, quia incredu
atem non habet ex creatione Dei, ſed
x uoluntaria præuaricatione mandati:
er quam ſanitate priuatus & lumine,

hoc per seipsum potest, ut cæcitatem atque infirmitatem suam proprio arbitrio augere possit, remouere non possit. Cuius tamen illuminatio atq; sanatio intantum est omnipotenti creatori possibilis, ut ad gloriam nominis eius ipso donante, non solum possit infidelis credere, uerumetiam ad immortalem atq; incorruptibilem uitæ statum, per fidei gratiam peruenire. Vbi accipiens gratiam pro gratia peccare omnino non possit, & possit fœliciter uidere quod credidit. Vndè uox illa fidei resultat in Psalmis: Credo uidere bona domini in terra uiuentium. Deus igitur licet non ad hoc humanam naturam fecerit, ut uiciaretur per culpam: ipse tamen omnipotenti bonitate potest uiciatam satiare per gratiam. Arbitrium itaque hominis sanat Deus atque illuminat, ut homo in Deum naturaliter credat: ita fit ut homo fidem habere possit, sed eam nisi ex dono Dei habere non possit.

Psal. 26.

Quòd non omnia quæ habere possumus, ex nobis habere possimus. Cap. XXIIII.

Non

NOn enim consequens est, ut omnia quæ habere nos possumus, etiam ex nobis habere possimus. Nam & caro nostra sic à deo facta est, ut possit naturaliter uiuere, hoc ipsum tamen nõ ex se, sed ex anima possit habere quod uiuit: uita igitur ut inesse carni naturaliter incipiat, manifestũ est eam ab anima ministrari. Ac sic quidẽ potest caro nostra uiuere, sed si in ea sit anima, quæ uita eius est. Veruntamen in anima nostra & carne, non paruum nobis gratiæ dei mõstratur exemplum: Nam sicut ex seipsa caro uitam non habet, sed ab anima accipit: sic homo non potest habere fidem nisi munere Dei donantis acceperit. Sicut etiam ut caro uiuat, solius opus est animæ: ita quoq; ut homo credat, solius opus est gratiæ. Et sicut caro nihil operari potest, si eã uiuificare anima desinat: sic homo nihil bene uelle potest, si ab eo gratiæ iuuamen abcedat. Vt ergo caro & uiuere possit & operari, præsentis animæ uificatiõe fulcitur, homo quoque ut bonũ uelit aut faciat, gratiæ uiuificantis subsidio iugiter adiuuatur. Interest

Universidad de Deusto Biblioteca

tereſt autem ut caro noſtra, quantum uiuificatur ab anima, non ſolum bene, ſed etiam malè operandi accipiat facultatẽ. Cum autem nos gratia uiuificat, non niſi ad bene uolendum, nec niſi ad bene operandum nobis adiutorium ſubminiſtrat. Agnoſcat igitur homo in eo ſe naturaliter credere poſſe, in quo naturam habet credulitatis ac fidei capacem, ꝗd animalibus irrationabilibus datum diuinitus non eſt, non tamen ut ſe putet ad habendum fidem uſq; adeò eſſe idoneũ, ut ex uoluntate ſua conſtare fidei arbitretur exordium. Volẽs enim homo habet fidem, ſed Deus qui fidem donat, ipſe hominis mutat & dirigit uoluntatem. Dominus dabit ſuauitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum.

Pſal. 84.

Quòd gentes quæ naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt, non niſi Chriſtiani fideles intelligendi ſint. Cap. XXV.

DE his igitur in quibus natura diuino ſanatur munere, ut in Deũ naturaliter credant, quiq; gratis per fidem iuſtificati etiam ad bene operandum auxilium gratiæ ſubſequentis accipiũt, Apoſto-

oſtolus dicit: Cum enim gentes quę legem non habent, naturaliter quæ legis ſunt faciunt, eiuſmodi legem non habẽs, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtẽdunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis. Quẽ quidem apoſtoli locum, hi qui gratiæ contradicunt, gentibus incredulis aſsignare contendũt, ex hoc uidelicet quod etiam illi, qui fidei gratiam non recipiunt, illa quæ ad honeſtatem morum & humanæ ſocietatis uinculum pertinent, naturali quadã lege ſic ſeruant, ut etiam eos, qui ea uiolare contendunt, iudiciorũ æquitate ac ſeueritate coërceant. Vbi minus intendunt, Apoſtolico ſuam ſententiam rorſus eneruari ſermone, quem ſuperius præmiſit dicens: Nõ enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. Iuſtificari autem ſine fide neminem poſſe, idem beatus Apoſtolus oſtendit dicens: Scientes autẽ, quòd non iuſtificabitur homo ex operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti. Et, nos in Chriſto Ieſu credimus, ut iuſtificemur ex fide Ieſu Chriſti, & nos ex operibus legis. Propter quod ex operibus le

Rom. 2.

Galat. 5.

gis iustificabitur omnis caro. Et paulò
post fidei gratiã cõmendans per quam
uera cõfertur unicuicq; iustitia, sic ait: Nõ
abijcio gratiam Dei. Si enim per legem
iustitia, ergo gratis Christus mortuus est.
Item, cum patrem nostrum Abraham,
non ex operibus legis, sed ex fide iustifi-
Galat.5. catum assereret dicens: Sicut Abraham
credidit Deo, & reputatum est illi ad iu-
stitiam, ut etiam gẽtes, quas semini Ab-
rahæ diuinus sermo promisit, ex fide iu-
stificari Paulus ostenderet secutus adiun
xit: Cognoscite ergo, quia qui ex fide
sunt, hi sunt filij Abrahæ. Prouidens au-
tem scriptura, quia ex fide iustificantur
gentes, Deus prænunciauit Abrahæ di-
cens. Quia benedicẽtur in te omnes gen
tes. Igitur qui ex fide sunt, benedicentur
cum fideli Abraham. Hunc autem pa-
trem nostrum Abraham, non ex operib.
sed ex fide iustificatum esse, confirmans
alio loco sic loquit, Si enim Abrahã ex
Rom.4. operibus iustificatus est, habet gloram,
sed non apud deum. Quid enim scriptu
ra dicit: Credit Abraham Deo, & repu-
tatum est illi ad iustitiam. Ei autem qui
ope-

peratur, merces non imputatur secun-
um gratiam, sed secundum debitum.
Qui uerò qui non operatur, credenti au-
tem in eum qui iustificat impium, repu-
tatur fides eius ad iustitiam. Cum ergo
Apostolus de his gẽtibus loquens, quæ
naturaliter ea, quæ legis sunt, facientes
ostendunt, opus legis scriptum in cordi-
bus suis, de his se loqui testetur, qui iusti
cantur, Abraham aũt patrem nostrum
non ex operibus sed ex fide iustificatum
esse commemoret: quis audeat illas in
hoc loco gentes accipere, quas constat
non esse iustificatas ex fide, cum ipse te-
tur Apostolus: quia omne quod non Rom.14.
est ex fide, peccatum est. Et, Quia sine fi- Heb.11.
de impossibile est placere Deo. Quòd si
Abraham ex fide iustificatum esse con-
stat, cuius seminis gentes Apostolus pro
missas esse commemorat: quisquis asse-
rit gentes, non ex fide, sed ex operibus
iustificari posse, quid superest, nisi ut eas
pertinere dicat ad Abrahæ semen, cui gentes pro
missæ sunt, pertinere? cum Abraham
(sicut Apostolus dicit) pater sit omnium
credentiũ per præputiũ, ut reputetur &
illis

Rom.4. illis ad iustitiam. Quoniam igitur unus
Deus, qui iustificat circuncisionem exfi
de, & præputium per fidem, Apostolus
autem de his qui iustificantur se loqui
monstrauit, cum de gētibus naturaliter
quæ legis sunt, facientibus, & opus legis
in suo corde habentibus disputaret: ille
sensus est ueritati cōueniens, quòd gen-
tes in eodem loco accipiuntur, quas de-
us fidei dono iustificat, & in eo, quod eis
gratiā fidei tribuit, opus legis suæ in eo-
rum cordibus donata iustificatione con
scripsit, ut sine testamenti ueteris litera,
per noui testamenti gratiam natura re-
nouata, opus legis ad hoc scriptum ha-
beat, ut ad populum dei non operū præ-
cedētium merito, sed iustificationis gra-
tuito munere incipiat pertinere. Quod
nobis ore prophetico cœlestis dignata
est uulgare doctrina, sancto Ieremia di-
Iere.31. cente: Ecce dies uenient dicit Dominus,
& consummabo super domum Israel, &
super domum Iuda testamētum nouū.
Et paulò post: Quia hoc est testamētum,
quod disponam domui Israel, Post dies
illos, dicit dominus, dabo leges meas in
corda

da eorum, & in sensibus eorum su-
scribam eas, & ero eis in Deum, & i-
erunt mihi in populum, & non doce
unusquisq; proximum suū, & unus-
quisq; fratrem suū dicens, cognosce de-
n, quoniam omnes sciēt, me à maiore
q; ad minorem eorum, quia propitius
o iniquitatibus eorum, & peccatorum
orum iam non memorabor.

Quòd cognitio Dei sine dilectione nihil prosit.

Cap. XXVI.

HAec autem scientia, in qua sic De-
us agnoscitur, ut peccatorū remis-
o diuinæ propitiationis munere tribu-
ur, longe aliena est ab illa cognitione
orum, qua cognoscentes Deum, non
ut Deum glorificauerunt, aut gratias
erunt, sed euanuerūt in cogitationib.
s, qui dicentes se esse sapientes, stulti
ti sunt, & mutauerunt gloriam incor- Rom.1.
ptibilis Dei, in similitudinem imagi-
corruptibilis hominis. Isti enim quia
e gratia fidei, quæ per charitatem ope
tur Deum cognouerunt, ipsa sua cog-
tione inexcusabiles facti sunt. Hi uerò
i deum perceptione fidei cognoscūt,
in-

inaccusabiles fiunt. Quis enim accusa-
bit electos Dei? Nemo utiq; diligentib.
enim eis Deum, omnia cooperantur in
bonum. Et ideo eos nullus accusat, quia
Deos eos secundum propositum præ-
scitos & prædestinatos uocatosq; iusti-
ficat atq; glorificat, ut gloriatione legis
factorum, qua se homo superbus extol-
lit, exclusa, per legem fidei, quæ per cha-
ritatem operatur, qui gloriatur, in domi
no glorietur. Quòd si quibusdã cogno-
scentibus Deum, nec tamen sicut Deum
glorificantibus, cognitio illa nihil pro-
fuit ad salutem: quomodo hi potuerunt
iusti esse apud Deum, qui sic in suis mo-
ribus atq; operibus bonitatis aliquid ser
uant, ut hoc ad finẽ Christianæ fidei cha
ritatisq; nõ referant? Quibus aliqua qui
dẽ bona, quæ ad societatis humanæ per-
tinent æquitatẽ, inesse possunt: sed quia
non charitate dei fiunt, prodesse nõ pos-
sunt. Etenim fieri potest, ut quisquam
Deum esse credat, qui deum non diligit:
ut autem quisquam Deum diligat, qui
in Dẽum non credit, fieri nullatenus po
potest: quia potest unusquisq; credere a-
liquid

quid esse, quod non diligit, diligere ue
nemo potest, quod esse non credit. A-
postolus autem dicit, sine charitate fidẽ,
teraq; bona opera cuiquam prodesse
in posse, dicit enim: Si habuero omnẽ 1. Cor. 13.
fidem, ita ut montes transferam, & si di-
ribuero in cibos pauperum omnes fa-
cultates meas, & tradidero corpus meũ
ardeam, charitatem autem non habe-
m, nihil mihi prodest. Si ergo opera cũ
de, sine charitate prodesse non possunt
omodo proderunt opera quæ in fide
n fiunt? Vnde non immeritò beatus
postolus pro Thessalonicensibus o- 2. Thes. 1.
t, ut eis Deus impleat omnem uolun-
tem bonitatis, & opus fidei in uirtute.
am & in eodem loco, ubi de gentibus
gem naturaliter facientibus loqueba-
, antè præmiserat dicens: Gloria au- Rom. 2.
m & honor & pax omni operanti, bo-
em, ludæo primum & Græco. Quomo
o autem infidelibus potest esse gloria,
ẽ nõ datur, nisi iustificatis? Quos em Rom. 8.
us iustificauit, illos & glorificauit. Iu- Rom. 3.
tia autem dei per fidem Iesu Christi su
r omnes qui credunt. At quis honor
in-

incredulis dabitur, cum hunc nõ nisi credentibus tribui, beatus Petrus edoceat
1.Pet.2. dicens? Vobis igitur honor credẽtibus.
Vel quomodo erit pax ei, qui non est redemptus sanguine Iesu Chtisti, in quo
Deus pacificauit, siue quæ in terris sunt,
Ephes.2. siue quæ in cœlis? Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraq; unum. Hæc autem
Rom.5. pax sine charitate & fide Christi non potest possideri, quia iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum per dominum nostrum Iesum Christum, per quem & accessum habemus per fidem in gratia ista, in qua stamus & gloriamur, in spe gloriæ filiorum Dei. Quos spes ideo nõ confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritũ sanctum,
Rom.8. qui datus est nobis. Accepimus enim spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba Pater. Vt igitur homines filij Dei fiant, filium Dei unicum per fidem recipiunt, & ipso donante hãc accipiunt à domino potestatẽ, ut & in eum credant, & ad numerũ filiorum Dei pertineant: Quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his

is qui credunt in nomine eius. In eorum cordibus dat legem suam, & in sen
bus eorum scribit eam, id est, legem fi-
ei, quæ inspirata iustificat, non legem
factorum, quæ etiam obseruatores suos
ine dubitatione condemnat.

Quod lex factorum, (quæ naturaliter esse potest in cordibus infidelium) ab impietate non liberat. Cap. XXVII.

NAm illa quę lex factorum est, quę hominem iustificare non potest,
quia ex operibus legis non iustificabi-
tur omnis caro, potest quidem naturali-
ter esse & in corde gentilium, & in corde
fidelium Iudæorum: Quæ tamen sine fi-
de Christi nullatenus iustificat sectato-
res suos, sed eos tenet uinculo impieta-
tis obstrictos. Hæc utique fuit in corde
Paulí, quando fuit incredulus, secũdum
æmulationem persequens ecclesiã dei,
& secundum iustitiam, quæ in lege est, Philip.3.
conuersatus sine querela. Quam tamen
quia ex Deo nõ habuit, ideo dicit: Quæ
mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum
propter Christum detrimenta: uerunta-
men existimo omnia detrimentum esse

propter eminentem ſcientiam Ieſu Chri
ſti domini, propter quem omnia detri
mentum fecit, & arbitror ut ſtercora, ut
Chriſtum lucrifaciam, & inueniar in illo
nõ habens meam iuſtitiam, quæ ex lege
eſt, ſed illam, quæ eſt ex fide Chriſti, quæ
ex Deo iuſtitia ex fide ad cognoſcen-
dum illum. Quis non his uerbis apoſto-
licis uideat, iuſtitiam quæ ex lege eſt, eſ-
ſe ex homine: iuſtitiam uerò quæ ex fide
Chriſti eſt, non eſſe niſi ex Deo? Illa eſt
igitur iuſtitia, per quam impius erigitur,
ut cadat in pœnam: iſta autem eſt per
quam iuſtificatus humiliatur, ut exalte-
tur ad gloriam. Ideo cum in illa, quæ ex
lege eſt, ſine querela conuerſaretur A-
poſtolus, fuiſſe ſe impium non negat, di
Rom.5. cens: Vt quid enim Chriſtus cum ad-
huc infirmi eſſemus ſecundum tempus,
pro impijs mortuus eſt? Inimicum quo-
que Dei ſe fuiſſe ueraciter confitetur, di-
cens. Si enim cum inimici eſſemus, re-
conciliati ſumus Deo, per mortem filij
eius, multò magis reconciliati, ſalui eri-
mus in uita ipſius ab ira per ipſum.
Quid ergo proderet Paulo ſine cogni-
tione

one Chriſti, illam quæ in lege facto-
um eſt, ſeruare iuſtitiam: cum ipſe ſalua
or noſter Iudæis dicat: Niſi cognoueri- Ioh.8.
s, quia ego ſum, moriemini in peccatis
eſtris. Ergo quia iuſtitiam, quæ eſt ex
de Chriſti, ad cognoſcendum illum eſ-
teſtatur Apoſtolus, manifeſtum eſt le
gem fidei eſſe, quam ſe Deus in corde
orum ſcripturum eſſe promiſit. Quod
uſdem tenor euidenter oſtendit. Ibi e- Ierc.31.
im dicit Deus: Et nõ docebit unuſquiſ-
que proximum ſuum, & unuſquiſque fra
rem ſuum dicens. Cognoſce dominum
quia omnes ſcient me à minore uſque ad
maiorem eorum. Hæc eſt lex, quã Deus
ribit in cordibus eorum omnium, non
per conditionem naturæ, ſed per largi-
tem gratiæ: non per liberum arbitrium
hominis, ſed per miniſterium Euangeli
ne prædicationis: non in lapide per lite-
ram ueteris teſtamenti, ſed in corde per
ſpiritum Dei uiui. Quod beatus Paulus
aidenter inſinuat dicens: Epiſtola eſtis 2.Cor.
Chriſti, miniſtrata â nobis, & ſcripta nõ
tamento, ſed ſpiritu Dei uiui, non
in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis

carnalibus. Hoc ergo deus ſcribit in cor
dibus hominum per ſpiritum ſuũ, quod
exinde diaboli deleuit inuidia, per quã
mors intrauit in orbem terrarum. Scri-
bit itaq; legem fidei per quam iuſtificat
gentes Deus, ut dando gratiam renouet
naturam. Charitatem quippe, quę pleni
Rom. 13. tudo eſt legis, ad hoc per ſpiritum ſuum
diffundit, ut faciat impleri quod præci-
pit: & illuminationis gratiam per ſpiri-
tũ fidei propterea largitur, ut quod Deo
placitum eſt, fides per charitatem opere-
tur. Quæ quandiu in homine non eſt,
quicquid ſine lege fidei per legem natu
ralem ſcriptum remanſit in homine, ope
rãtem nullatenus ſaluat: quia neminem
Deus ſine fide iuſtificat, nec poteſt ope-
ranti ſalutem acquirere, quia ſine fide im
Heb. 11. poſsibile eſt placere Deo. Nemo ergo
naturali legi conetur aſsignare legem,
quam Deus non condendo naturã, ſed
donando gratiam in corde gentium ſcri
bi. Hæc eſt enim lex, non qua homo ſo-
cietatis humanę uinculum etiam ſine fi-
de cuſtodit: ſed per quam credendo De-
um cognoſcit & diligit, non per quam
ſibi

bi etiam bona opera uel ipſam fidem
uiſquã ſuperbus uendicat, ſed qua deo
ſe miſericorditer operante, tam fidem
am quam bona opera ſubiectus aſsig-
at. Hæc enim cor hominis ita compo-
it & dirigit, ut cum homo pręcepta dei
udit, id donari ſibi quod præcipitur po
at, & cum in fide operatur, gratia Dei
iugiter adiuuari non ambigat.

Quòd Deus non faciat omnes uelle credere, pertinet ad ſecreta eius iudicia.

Cap. XXVIII.

QVod autem interrogãt iſti de Deo
dicentes, cur ergo nõ fecit omnes
omines uelle credere, cum non ſit per-
onarum acceptio apud Deum? ſcire de
ent, hoc in illis altioribus poſitũ, à qui-
us ſancta ſcriptura humanæ curioſita-
exercet audaciam, dicens: Altiora te Eccl. 5.
e quæſieris, fortiora te ne ſcrutatus fue
s, ſed quæ præcepit tibi Deus, illa cogi-
semper. Hęc altiora ille, qui uſq; in ter
um cœlum raptus eſt, eo magis terris,
uò magis illuminatus expauit. Vnde Rom. 11.
agis clamare non ceſſat: O altitudo di
itiarum ſapiẽtiæ & ſcientiæ Dei, quàm

incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sęcula. Sat est ergo nobis, & in his qui saluantur, gratuitam Dei misericordiam & in his qui condemnantur ueram Dei iustitiam sine dubitatione credere, & corde contrito atq; humiliato misericordiam domino iudicium q; cantare, qui & in uasis iræ atq; aptatis in interitũ ostendit iustitiæ suæ nullam iniquitatem placere, & demonstrat in uasis misericordię quia potest eius bonitas omnia, quibus uoluerit, peccata dimittere.

Quòd fallantur qui existimãt diuinam uoluntatem æqualiter se habere erga saluandos & damnandos. Cap. XXIX.

1. Tim. 2. ILlud uerò apostolicum, ubi dicitur de Deo: Qui uult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire: non, sicut oportet, intelligunt, qui hanc Dei uoluntatem sicut in uasis misericordiæ, sic & in uasis iræ accipiendam existimant, minus cõsiderantes ueracis-

mam scripturæ sententiam, quę diuinę commendans omnipotentiam uoluntatis. Omnia, inquit, quæcunq; uoluit fecit in cœlo, & in terra, in mari, & in omnibus abyssis. Ipsi deo rursus dicit: Subest enim tibi cum uoles posse. Quomodo igitur omnia quæ uult facit, si uolens hominem saluum fieri, cuius salus non nisi à bona incipit uoluntate, ipsum uelle nõ in homine Deus inchoat, sed ut ab homine nascatur expectat? O quã pessimum nephas asseritur, dum gratiæ Dei contumaciter repugnatur, & homines spere Dei se in bonum mutari negant, qui homines nõ essent, nisi bonitate dei operantis existerent. Itáne uerò rerũ ordo credi putariúe permittitur, ut Deus qui creator est hominis, ualeat hominẽ facere, nõ mutare, & qui nullius eget adiutorio, ut hominẽ faciat, operari tamen quod uult in hominis uoluntate nõ possit, priusquàm in homine ipsum uelle reuererit, & ut sit homo, habeat ex Deo ut autem melior sit, habeat ex se ipso, ac de uoluntatem bonitatis, qua in Deum cre-

Psal. 113. Sapien. 7.

creditur, non diuina bonitas, sed humana prauitas operetur. Prauus est enim omnis homo priusquam in Deum credat, & quia scriptum est: Erunt praua indirecta, ex prauo fit homo rectus, ex infideli fidelis efficitur. Igitur si Deus praue uoluntati bonam non tribuit, sed ut ex se ipsa bona fiat, expectat: potest ergo praua uoluntas ex te bonitatem gignere, ita ut cum ex deo habeat ut sit, non nisi ex se habere possit, ut bona sit, ac sic omnipotẽs & bonus de uoluntatibus hominum malis, bonũ possit operari cum uelit: ut autem ipse uolũtates bonæ sint, uelit quidẽ, facere antè nullatenus possit. Quis enim nesciat malæ uoluntatis fuisse Paulum, cum persequeretur ecclesiam Dei, & expugnaret illam? Cuius tamen malitia bene usus est Deus, quando persequente Paulo beatus Stephanus est martyrio coronatus. Ergóne potuit deus Stephanum coronare per Pauli persecutoris infidelitatem, & persecutorem Paulum Deus conuertere nequiuit ad fidem? Ergóne Paulus prior uoluntatem suam Deo dedit, & sic Deus fidem

fidem Paulo uolenti retribuit? Et ubi est, quod ipse dicit. Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quod utique non dixisset, si à se uoluntatẽ Deo datam, & à deo ubi fidem cognosceret retributam. Hãc quoque amentiam, & à fidelibus suis arceat & ab infidelibus auferat Deus. Ille enim iam prophana cogitatione polluitur, cui gratia uel obdurato non datur, uel auferitur ingrato. Deus enim conuertẽs uiuificat, quos uult saluos fieri, Deus uoluntates hominum mutat, ut esse bonæ incipiant. Ideo scriptum est: Et dixi, nũc cœpi, hæc est mutatio dexteræ excelsi. Prophetę sensus aperto sermone se prębuit agnoscẽdum, qui utique non postea quàm cœpit, sed hoc ipsum quod cœpit mutationem dexterę excelsi non tacuit. Proinde hi qui uoluntatem Dei qua omnes homines uult saluos fieri, æqualem circa redimendos & damnandos existimant, cum interrogati fuerint cur uelit Deus omnes homines saluos fieri, nec tamen omnes salui fiant, quid respondebunt? Psal. 76.

Quòd Deus bonam hominis uoluntatem, non expectet sed tribuat. Cap. XXX.

AN illud? quod uestra eos dicere testatur epistola, id est, quia deus expectat hominis uoluntatem, ut æquum sit in uolentibus præmium, in nolentibus autem iusta damnatio. Sed ut prolixitatem uitantes omittamus alia, quæ possunt pro ueritate fidei, huic prauæ sententiæ replicari, interim, testimonio confundantur atque conuincantur non loquentium hominum, sed tacentium, paruulorum, in quibus ad euacuandam sapiẽtiam uerbi, multum resplendet uirtus crucis Christi, quæ gratis in omnib. hominibus, propria utentibus uoluntate, eandem salutẽ à se ostẽdit fieri, quàm in infantibus nullam uoluntatem habẽtibus dignatur operari. In eis nãq; nec bona uoluntas est, ut æquum sit in uolentibus præmium: nec mala, ut sit in nolentibus iusta damnatio. Si ergo ut ad saluandos homines, sicut isti uolunt, non excitat, neque mutat, sed expectat hominum uoluntates: quomodo infantibus qui baptizãtur, & in eadem infantia

ia moriuntur donat æternam salutem, uorum bonam nec expectat, nec inuenit uoluntatem? Item alios, quomodo sine baptismate mortuos, æternis cruciatibus damnat, cum in eis nullã culpam malæ uoluntatis inueniat? Nónne istos inimicos gratiæ Dei, nec defensores humani, sed deceptores arbitrij, ad hoc sua peruersitas cogit: ut Deum putent iniquum in obitu omnium paruulorum, ubi nulla interueniente uel bonitate uel malitia uolũtatis, alios uident potiri, regno, alios interminabili deputatos incẽdio? Proinde si ita est, ut ipsi sentiunt, nullus debet paruulus mori priusquam ad ætatem perueniat, in qua possit uel bonam uoluntatem habere, uel malam, ut Deus nec baptizatos paruulos sine bona uoluntate saluet, neque non baptizatos sine mala uoluntate condemnet. Si enim Dei bonitas salutem non incipit hominis operari, nisi bonam eius inuenerit uoluntatem: iniquũ erit eum damnari uel redimi, q̃ bene nec uelle nec nolle potuerit. Sed non est iniqtas apud deum, cuius uniuersæ uiæ misericordia & ueri-

ueritas. Igitur quia Deũ iustum bonumq́ue, catholica ueraciter credit & confitetur ecclesia: certissimè credendum est, & fiducialiter confitendum, unam eãdemq́ue Dei gratiam in maioribus saluãdis operari bonę uoluntatis initium, quę in paruulis sine uoluntate operatus saluationis effectum. Ipsa gratia infantes neque uolentes neq́ nolẽtes redimit, quæ maiores illuminando, uolẽtes ex nolentibus facit. Et hoc in paruulis salutis opus, sine propriæ uoluntatis assensu gratia Dei operante perficitur, quod bonæ uolũtatis exordio diuinitus dato in maioribus inchoatur, ut opere solius gratię uoluntas, quæ mala fuit, bona fiat, & deinceps gratiæ secum operanti seruitium obedientiæ cooperatricis exhibeat. Sic autem Deus crudelis non est in infantibus damnandis, quibus baptismatis beneficium non tribuit: sicut iniustus non est in maioribus, cum bonam nõ donat uoluntatem. Et sicut illos uoluntas sua mala, sic istos iure puniri facit origo damnata. Deus autem in hominibus nec maculam uiciatæ originis, nec malitiam con-

dondidit propriæ uoluntatis. In hominibus igitur quos saluat uolũtatẽ bonam non inuenit, sed sicut ætatum exigit diuersitas, aut in maioribus bonam uoluntatem gratis facit quam inuenit malam: aut sine uoluntate hominis uel bona uel mala, perficit in paruulis gratiam sacramenti ille, cuius nemo potest bonæ resistere uoluntati.

Quod omnes homines uelit Deus saluos fieri,

Caput XXXI.

QVocirca illos omnes quos Deus uult saluos fieri, sic intelligere debemus, ut nec aliquem putemus saluari posse nisi uolente deo: nec existimemus uoluntatem omnipotentis Dei aut in aliquo non impleri, aut aliquatenus impediri. Omnes enim quos Deus uult saluos fieri, sine dubitatione saluantur, nec possunt saluari, nisi quos Deus uult saluos fieri, nec est quisquam quem Deus saluari uelit, & non saluetur, quia Deus noster omnia, quæcunq́ uoluit, fecit. Ipsi omnes utique salui fiunt, quos omnes uult saluos fieri, quia hæc salus non illis ex humana uolũtate nascitur, sed ex dei bona

bona uoluntate præstatur. Veruntamen in his omnibus hominibus, quos Deus uult saluos facere, nõ totum omnino genus significatur hominum, sed omnium uniuersitas saluandorum. Ideo autem omnes dicti sunt, quia ex omnibus hominibus omnes istos diuina bonitas saluat id est, ex omni gente, conditione, ætate, ex omni lingua, ex omni prouincia. In
Ioan. 12. his omnibus ille sermo nostri redemptoris impletur, quo ait: Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Quod non ideo dixit, quia omnes omnino trahit, sed quia nemo saluus fit, nisi quem ipse traxerit. Nam & alibi dicit:
Ioan. 6. Nemo potest uenire ad me, nisi pater q̃ misit me traxerit eum. Item alibi: Omne quod dedit mihi pater, ad me ueniet. Hi ergo sunt omnes quos uult Deus saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Est aũt familiare diuinis eloquijs, ut omnes nonnunquam dicant, nec tamen omne humanũ genus, in ipsis omnibus semper intelligi debere cõmoneãt, sicut est illud, quod dicit dominus p̃ prophe-
Ioel. 2. tam: In nouissimis diebus effundam de spi-

ritu meo super omnem carnẽ. Quod centum uiginti hominibus, in quos spiritus sanctus linguis igneis uenit fa- Acto. 2.
tum, beatus Petrus ostendit. Si ergo hic omnem carnem, omnes omnino putarimus homines intelligi, incipiet (q̃d absit) mẽdax estimari diuinus sermo. Est autem deus uerax, & eloquia domini eloquia casta. Super omnẽ igitur carnem sicut se deus effusurum de spiritu suo repromisit, sic fecit, sic facit, sic usq̃ in finẽ seculi facturus est. Prorsus super omnẽ carnem, id est, super omnes homines effundit de spiritu suo, scilicet super illos homines, quos uult saluos fieri. Et ut qui sint omnes isti plenius nouerimus, eius-dem B. Petri sermonib. auscultemus, qui iam prædicationem suam sancto spiritu repletus, hac exhortatione conclusit: Pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur unusquisq̃ uestrum in nomine Iesu Acto. 2.
Christi, in remissionem peccatorum uestrorum, & accipietis donũ spiritus sancti. Vobis enim est repromissio, & filijs uestris, & omnibus qui lõge sunt, quos-cunq̃ aduocauerit dominus Deus noster

ster. Omnes itaq; dixit, sed quoscunque dominus aduocauerit. Quos etiam beatus Paulus, secundum propositum uocatos insinuat, qui alio quoq; loco ait, conclusisse Deum omnia in incredulitate, ut omnium misereatur. Et tamen Deus non ita omniũ omnino miseretur, quos in incredulitate conclusit, ut omnibus infidelibus gratiam fidei misericorditer donet, cum tamen eandem gratiam fidei non infidelibus Deus misericors donet, sed illis proculdubio de quibus ad Moysen dicit: Miserebor, cui misereor, & misericordiã præstabo, cuius miserebor. Gratiam igitur uolũtariæ donationis ostendens, sicut dominus suis dignatus est loqui discipulis: Vobis datũ est nosse mysterium regni cœlorum, illis autem non est datum. Item dicit: Qui potest capere, capiat: Sed ut ipsam capacitatem diuina doceret largitate concedi, alio loco ait: Nõ omnes capiunt uerbum, sed quibus datum est. Hi sunt ergo omnes quorum deus miseretur, quia misericordia ipsius præueniuntur, ut credant & gratis salui fiant per fidem. Eorum namq; credulitas

Rom. 11.

Exo. 9.

Math. 13.

Matt. 19.

cap. eodem.

tas non ex humana uoluntate sumit initium, sed ipsi uoluntati fides gratuita Dei miserantis largitate donatur. Hanc omni discretionem, quam fidelis debet intellectus omnino seruare, beatus Paulus uno epistolæ suę loco sic posuit, ut omnes homines sine aliqua exceptione dicẽs, statim quosdam omnes homines exceptis alijs intimare. Ait enim: Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem uitæ. Nunquidnã quia in omnes homines in condemnationem, & in omnes homines in iustificationem apostolus dicit, ideo prorsus omnes homines, quos per peccatum Adę originaliter cõstat esse damnatos, simul omnes eosdem credere debemus iustificatos esse p Christum? cum innumerabiles infideliũ mores obsistant, qui sine gratia iustificationis de hac uita transeunt, & absq; sacramento baptismatis, ad sedem mortis, æternaq; supplicia rapiuntur. Restat ergo ut non omnes omnino, quos in cõdemnationem ponit Apostolus, transire ad

Rom. 5.

iustificatiõis gratiã sentiamus, sed quosdã ex illis omnibus. Omnes istos itaq; omnes per Adam in condemnationem esse filios iræ, & ex eis quosdam per Christum omnes esse filios gratiæ. Illos ergo esse omnes, quos per primum hominem propago peccatrix carnali generatione condemnat: omnes enim terreni sunt, qui terreni hominis imaginem gerunt: & omnes cœlestes, qui ad æternã uitam imaginem hominis cœlestis accipiunt.

Psal. 85. Iterum dicit propheta: Omnes gentes quascunq; fecisti, uenient, & adorabunt coram te, & glorificabunt nomen tuum in æternum. Dominus autem suis fideli-

Mat. 10. bus dicit: Eritis odio omnibus gentibus, propter nomen meum. Nunquid ergo contrarijs sibi repugnat scriptura diuina sententijs? Absit. Sed & illos omnes & istos omnes ueraciter dicit, id est, & omnes fideles qui nomen domini in omnibus gentibus glorificãt, & omnes incredulos qui per eaidem omnes gentes, in odio nominis Christi fidelium q; eius, mortifera impietate perdurant. Tale quiddam est etiam in epistola, quam Co-

Colossensibus beatus Apostolus scribit Cap. 1.
ibi dicit: Quia in Christo condita sunt
uniuersa in cœlis & in terra, uisibilia &
uisibilia, siue throni, siue dominatio-
nes, siue principatus, siue potestates. O-
mnia per ipsum, & in ipso creata sunt, &
ipse est ante omnes, & omnia in ipso cõ-
stant. Et paulò post ait: Quia in ipso
complacuit omnem plenitudinem in-
habitare, & per eum reconciliari omnia
in ipsum, pacificatis per sanguinem cru-
cis eius, siue quæ in terris sunt, siue quæ
in cœlis sunt. Nunquid diabolum &
angelos eius pacificare credemus? Ab-
sit, qui enim sic sentire uoluerit, bicipi-
tem laqueum geminæ impietatis incur-
rit, ut aut diabolum & angelos eius per
spiritum creatos esse neget, aut eos re-
conciliandos per sanguinem crucis e-
ius affirmet. Veruntamen quisquis ha-
rum sententiarum prauitate qualibet in-
volutus, caueat, ne cum ipso diabolo at
que angelis eius æternæ combustionis
gehenna damnetur. Vnius enim eius-
demq; impietatis est reus, si quis diabo-
lum aut non à Christo creatum, aut recon-

ciliationi Christi credat quandoq; red-
dendum. Cum utiq; si eum Christus do
minus non creasset, eius damnabilis à
Christo discessio non esset. Et si eũ Chri
stus quandoq; saluaturus esset, non ore
Christi pronunciaretur eius æterna com
bustio. Omnia ergo per Christum, & in
Christo creata sunt, quia nihil est quod
non per filium & in filio creauerit pater.
Et omnia per ipsum atq; in ipso reconci
liantur, quia nullus est hominum qui si-
ne cruce Christi reconciliationis benefi-
cium consequatur. Ex hac ergo regula
quæ cœlestibus inserta monstratur ora-
culis, sic intelligamus omnes homines
quos uult Deus saluos fieri, ut noueri-
mus omnes qui saluantur, non nisi ex e-
ius gratuita bonitate saluari. Vt enim
quisque saluetur, nulla præcedũt huma
næ uoluntatis bona merita, sed sola Dei
uoluntas humanæ saluationis est causa.
Psal.29. Ira enim in indignatione eius, & uita in
uoluntate eius. Ira igitur eius nostræ ini-
quitatis est meritum, uita uerò nostra uo
luntatis eius est donẽ. Sicut enim pater
Ioan 5. suscitat mortuos & uiuificat, sic & filius
quos

quos uult uiuificat: eosdẽ aũt uiuificari
ult, quos uult saluos fieri. Sic ergo
quos uult saluat, quemadmodum quos
ult uiuificat Nihil nanq; uoluit & non
ecit, qui, scriptura teste, Omnia quęcun
que uoluit, fecit. Proinde non indignè
dicimus, aliquid Deum nolle quod pos-
t. Nephas est autem siquis omnipoten
em dicat, aliquid facere nõ posse, quod
elit, uoluntati enim eius quis resistet?
Nemo utiq;, quia nõ est aliqua natura, Rom.9.
quæ ab eius creatione sit aliena. Et sicut
nihil naturaliter subsistit, quod ille non
ecerit: ita nihil prouenit in salutem ho-
minum, quod ille nõ in æterna bonæ uo
ntatis suæ dispositione faciendũ præ-
estinauerit, à quo & fides gratis infun-
itur, per quã bene ambulemus: & per-
uerantia donatur, perquam ad spem
peruenire possimus. Hæc autem dona
ua semper Deus in æterna atq; incom-
mutabili habet uoluntate disposita, in
qua præordinauit atq; ꝓparauit, & quæ
daret, & quibus daret. Ipse enim prede-
stinando præparauit gratiæ donum qui
gratiam donando implet prædestinati-
onis

onis effectum.

Habetis dilectissimi fratres tam de incarnatione Domini nostri Iesu Christi, quàm de gratia, paucis expressam fidei nostræ confessionisq; sententiã, qua certissimè continetur, unigenitum Deũ de Deo patre naturaliter sine initio, natum, ex uirgine naturaliter secũdum carnem progenitum. Vnus enim idemq; Deus uerbum, quem prima natiuitate coæternũ sibi genuit æternitas patris, & quem temporaliter conceptum secũda natiuitate filium hominis protulit uterus uirginalis. Cuius gratia nobis & initiũ bonæ uoluntatis donatur ad fidem, & ipsi uolũtati adiutoriũ tribuitur, ut quod bene uult, bene operetur. Deus enim qui hominem condidit, ipse prædestinatione sua & donum illuminationis ad credendum, & donũ perseuerantiæ ad proficiendum atq; permanendũ, & donum glorificationis ad regnandum, quibus dare uoluit, præparauit, quiq; non aliter perficit in opere, quã in sua sempiterna atq; incommutabili habet uoluntate dispositum. Cuius prædestinationis ueritatem,

quipe-

Ephe.1.

tatem, qua nos ante mundi constitutionem prædestinatos in Christo testatur Apostolus, si quis detrectat cordis credulitate recipere, uel oris cõfessione pro fere, si ante ultimum diem uitæ præsentis, impietatis suæ cõtumaciam, qua deo suo & uero rebellis obsistit, non abierit: manifestum est, eum non pertinere ad eorum numerum, quos deus in Christo, ante mundi cõstitutionem, gratis elegit & prædestinauit ad regnũ. Pro quibus tamen nec oratio fidelium debet desistere, nec charitas aliquando torpere, ut Deus eis gratiam suæ illuminationis donet, per quàm in eis semen diuini sermonis fructificet, qui frustra exteriorib. auribus sonat, nisi Deus spirituali munere auditum hominis interioris aperiat.

BEATI FVLGENTII Episcopi Carthaginensis Mythologiarum ad Catum Presbyterum Carthaginensem, Liber primus.

Quamuis inefficax petat studium res quę caret effectu, & ubi emolumentum deest & negocij causa cessat inqri, hoc uidelicet pacto, quia nostri temporis ærumnosa miseria non discendi petit studium, sed uiuendi flet ergastulum, nec famæ assistendum poëticæ, sed fami consulendum domesticæ, citoq; nunc aut quod amiseris fleas, aut quod edas inquiras, quàm quod dicas inuenias. Vacat hoc tempore potētibus opprimere, prioribus rapere, priuatis perdere, miseris flere. Quia soles domine meas cachinantes sæpius nenias lepore Satyrico litas lubentius affectare, dum ludicro talia uentilans Epigrammate commœdica solita est uernulitate mulcere. Additur quia & mihi nuper imperasse dinosceris, ut feriatas affatim

im tuarum aurium sedes lepido quoli-
et susurro permulceam. Parumper er-
go ausculta dum tibi rugosam sulcis ani
bus ordior fabulam, quam nuper Atti-
a soporante salsura nocturna præsule lu
erna commentus sum, ita somniali fig-
mento delusam, quo non poëtam furen
em aspicias, sed onirocritem soporis nu
as ---olātem aduertas. Neq; enim illas
eroidarū arbitreris lucernas meis prę-
ales libris, quibus aut Sulpicillæ pro-
acitas, aut Psyches curiositas declarata
st. Neq; illam maritum Phedriam in tu-
ulum duxit, aut Leandricus natatus in
rcepit, sed quæ nostrum Academicum
thetorem ita usq; ad uitalem circumtu-
, quo penè dormiētem Scipionē cœ-
ciuem effecerit. Verum respublica ui-
eat quid Cicero egerit. Me interim di-
ediente à te domine dum quasi urba-
is extorrē negocijs, ruralis ocij torpor
stringeret, euitans ærumnosa calamita
m naufragia, quibus publicè incessa-
liter uexantur actiones. Arbitrabar a-
restem securè adipisci quietem, ut pro-
illis curarum celantibus, quo in torpo-

rem urbana tempestas exciderat, uelut Halcyone niduli placitam serenitatem uillatica semotione tranquilior agitassem, sopitisq; in fauilla silentij rauciso-nis iurgiorum clasicis, quibus me Gal-gatici quassauerant impetus defecatam silentio uitam agere creditabam, ni me illuc quoq; mœrorem improbior angi-na sequeretur, felicitatisq; nouerca for-tuna, quæ amarum quoddam humanis interserit semper negocijs, me quasi pe-dissequa sectaretur. Nam tributaria in-dies conuentio, cõpulsantium pedibus limen proprium triuerat, noua inditio-num ac momentanea proferens genera quasi Myda rex ex homine uerterer, ut locupletes tactus rigens auri materia se-queretur. Credo etiã Pactoli ipsius flu-enta condictis frequentibus desicasse. Nec hoc tãtum miseriarum ergastulum sat erat, addebatur his, quod etiam belli-ci frequenter incursus pedum domi ra-dicem infigere iusserant, quo portarum nostrarum pessulos aranearum cassibus oppletos quispiam non uideret. Agro-rum enim dominum gentes cœperant,

os domorum. Fructus enim nostros pectare licuit non frui. Merces quip-e nobis fuerat gentilis, si uel admanen-um clauso reliquerent. Sed quia nun-uam est malũ immortale mortalibus, ndem domini Regis felicitas aduen-ntis, uelut solis, crepusculum mundo nebris dehiscentibus pauores abster-t. Et post torpentes incessus, quæ tum ellicun profligauerat interdictũ licuit ndẽ arua uisere, limites circuire. Egre-imur nautarum in morem, quos tempe atum flagitamento cõfractos, exopta-reduces excipit ripa, & uelut parietũ dumentis exuti postdomesticas statio es ambulare potius discimus quã pro-edimur, & Maronæo uersui consimi-iles. Tandem libere equus campo po-ur aperto. Intuemur arua, quib. adhuc pressæ bellantiũ plãtæ muricatos (q̃d unt) sigillauerant gressus, & formidine enti nondũ extersa, hostes in uestigijs auebamus. Terrorẽ enim ꝓ sui memo-a miles hostis hæredem reliquerat. Sed roadũ in morẽ ostẽtabamus alterutrũ ca, quorũ recordationẽ aut internetio

celebrior faciebat, aut prēda, tandem inter sentosa nemorum fruteta quæ agrestis olim deseruerat manus. Nam intercapedinante pauoris prolixitate, tā largo fumo lurida parietibus aratra pendebant, & laborifera boum colla iugales in uaccinam molliciem deduxerant callos. Squalebat uiduus sulcis ager, & herbidis sentibus oliuifero uertici minabatur. Ita enim nexili de syrmate meandrico gramini labrusca coibat, quo septa herbosis radicibus tellus, triptolemicū contumax abnuerat dentem. Ergo dum huiusmodi paliuræa prata incedēte premerem planta, & roscitos florulenti uelleris colles spatianti metirem passu, defectum uoluntas peperit egredientis studio, sed utilitas ex labore successit. Diuertor arborei beneficiū umbraculi prēsumens, quo me erranti foliorū intextu Phœbi à torridis defensaret obtutibus, & circumfluam ramorum umbrā quam proprijs radicibus præberet, mihi etiam concederet esse communem. Nam me auium quædam uernulitas, quæ fragili quadam dulcedine crispātes sibilos corneis

neis ædunt organulis, ad hoc opus allerat, & laboris tā subita requies quodam carminis expectabat melos.

THespiades, hippocrene
Qua spumanti gurgite
Tinctas haustu musico
Perte gradum properantes
De uirectis collium,
Vbi guttas florulentæ
Mane rorat purpuræ,
Humor algens quum serenis
Astra sudant noctibus,
Verborum canistra plenis
Deferate flosculis.
Quicquid peruirecta tempe
Rapiat unda proluens
Innientis & recursu
Quam produxit ungula.
Quicquid Ascræus uetera
Rupe pastor cecinit.
Quicquid ex Athlantis Gazis
Vestra promunt horrea
Quod cecinit pastorali
Maro sylua Mantuæ.
Quod Mæonius Ranarum

Cachinauit prælio.
Parrhasia candicanti
Dente lyra concrepet,
Ad meum uetusta carmen
Secla nuper confluant.

HOc itaq; sacrificali carmine Gorgonei fontis aspergine madidas & præpetis ungulæ riuo merulentas Pierides abstraxi. Astiterant itaq; syrmate nebuloso lucidæ ternæ uiragines, hædera largiore, circumflue, quarum familiaris Calliope, ludibũdo palmulæ tactu meum uaporans pectusculum, poeticę prurigínis dulcedine spargit. Erat enim graui do (ut apparebat) pectore, crine neglecto, quem margaritis prænitens diadema constrixerat, talo tenùs bis tinctam recolligens uestem. Quod credo & itineris propter difficultatem, & ne Mæandricos tam subtilis elementi aliquatenus limbos aculeati herbarum uertices scinderent. Astiti propter ergo erectus in cubitum, ueneratus sum uerbosam uiraginem, olim mihi poëtico uulgatam euidentius testimonio. Nec immemor huius uerbosas fabulas propter scholasticis rudimentis tumidas ferulis gestaueram palmas, & quia non mihi euidenti manifestatione quæ nam esset inquebat, cur uenisset inquiro. Tum ille: Vna (inquit) uirginali sum Heliconiadum Deum Curiæ, & Iouis albo conscriptæ, quam olim Atheneam ciuem Romanus ordo colendam excepera t, ubi nouellos ita frutices ædidi, quo eorum cacumina summis astris insererem. Ita uitæ famam linquentes hæredem, quo magis celebriorem obitum protelarent. Ast ubi me Romuleæ arcis conuentu pellicus uiduauit incursus. Alexandriæ conciliabula urbis exulata posseram, uarijs dogmatum imbutamenta lasciuia Græcorum præstruens corpora. Postqúe Catonum rigores, Tullianasqúe seueras inuectiones, & Varroniana ingenia, Apelleæ genti enerues sensus aut satyra luseram, aut comœdico phasmate delectabam, aut tragica pietate mulcebam, aut Epigrammatum quoque breuitate condibam.

Libebat

Libebat me mea captiuitas, & licet nostræ uacuissent industriæ, inueniebat tamẽ animus quibus inter mala arrideret, nisi me etiam exinde bellis crudelior Galeni curia exclusiset, quæ penè cunctis Alexandriæ ita est angiportus, quo Chirurgicę carnificinæ laniena plurior, habitaculis numeretur. Deniq; certando ita remittunt in mortem, quo ferant Charontem citius sopiturum, si collegio nõ donetur. Hanc orationem risus mollior terminabit. Itaq; meis quod euerteret culminibus impetraui. Tũ illa. Non paues (inquit) musicum tuis receptare dogmapenatibus, cum Barbarorum morem auscultauerim, ita literarios mercatus penitus abdicare, ut hos qui primis elemẽtorum figuris, uel proprium descripserint, cassata inquisitione in carnificinam raptassent. Tum ego: Nõ ita est (inquã) ut audieras, sed fama fuit, nam carmina nostra Musæ tantum ualent inter Martia tela, quantum dulcis aquæ salient sitim restinguere riuo. Et ut suũ me amplius familiarem resciisset, illud etiam adieci Terentianum: Olim isti fuit generi quæ-

quæstus apud seclum prius. Nunc itaque literæ suos, quicquid Helicon uerbalibus horreis enthecatum possederat, in ipsis potestatum culminibus hæreditario iure transferret Catus, extendunt. Illa exhilarata carminibus, utpote quasi Męonium senem uiseret recitantem, laudatorio palmulæ tactu mulsit meam Cęsariem, percussaq; mollius ceruice quàm decuit: Eia, inquit, Fabiana, Creonticis iam dudum nouus initiatus es mystes sacris. Ne quid ergo meo tibi desit tyrunculo, accipe parem dogmatis gratiam, & quatenus te nostra satyra lasciuienti uerborum rore percussit, uadatumq; te qui retinet amoris illecebra, redde quod Epioticon debes, & quicquid libet Niliacis exarare papyris, feriatis aurium sedibus percipe. Nec deerit historiæ ei quilibet effectus, cuius uisceribus te intringi poposceris. Tũ ego: Iudex libelli te fefellit generosa loquacitas. Nõ mihi cornutus adulter arripitur, nec imbre mendaci lusa Danaë uirgo cantatur, dũ quo iudicio sibi deus prætulit pecudem, & hanc auro decepit, quã potestate ne-

quiuit. Non suillo canimus morsu depastũ iuuenis femur, nec in libellulis meis sub falsa alite puerilis pependit lasciuia. Non olorinis reptantem adulterum plumis, oua pulligera uirginibus inculcantem, uel semina puerigera uisceribus infundentẽ, nec Lichnides puellas inquirimus & Hero atque Psychen poëticas garrulantes ineptias. Dum hæc lumen quærit extinctum, illa deflet incensum. Psyche uidendo perderet & Hero non uidendo perisset. Nec referam uirginali figmento Aricinam lusam uiraginem, dum quæreret Iupiter quod magis esse uelit quàm fuerat. Mutatas itaq; uanitates manifestare cupimus, non manifesta mutando fuscamus, ut senior Deus hinnitus exerceat & sol fulgoris igne deposito malit anilibus exarari rugis quàm radijs. Certos itaq; nos præstolamur rerum effectus, quos repulsos mendacis Græciæ fabuloso commento, quid mysticum in his sapere debeat cerebrum agnoscamus. Tum illa: Vnde hæc tibi, inquit homuncule tanta ignorantiæ scientia? Vnde etiã ratum ordinem ignoran-

dis? Dũ enim sæculis intacta requiris, ostendis te sapienter scire quod nescis. Cui ego: Si his quibus ignorare aliquid contigit, ne ipsum quidem nescire suum scire contigerit, quanto satius eis erat etiam non nasci contingere, quàm nasci inefficaciter uiuere. Primũ itaq; ego scientiæ uestibulũ puto, scire quod nescias. Ad hæc illa: Tam secretis mysticisq; rebus uicaciter pertractandis, ampliora sunt autoritatũ quærenda sufftragia. Neque em quippiam ludicrũ quęritur, quo ludibundo pede metrica uerborũ commodo sartiamus, sudor hic, hoc opus est palestrãtis ingenij, ne tã magnifici assumpta moles operis ipso ferè medico conaminis impetu, uiuacissimis destituta uaiescat tractatib. ergo erũt nobis Philosophia atq; urania cœlestis adiutrices operis ascisendæ. Nec enim deerit tuis lasciens amica solatijs, ut dũ te mysticæ arces anhelum tractando reddiderint, tuta ua satyra ludentem excipiat. Quæso, inquam, munifica largitas ne tu istã tuam satyrã, cuius me dudum uadatum amore prædixeras temere credas nostris penatibus

tibus. Tam etenim libens zelo ſortitus ſum ex affectu coniugium, ut hanc ſuis oblucentem ut pellicem uoluptatibus domo repererit, ita ſulcatis ungue genis in Heliconē remittat neceſſe eſt, quo eius diluendis uulneribus Gorgonei ipſius fontis nequaquam fluenta ſufficiāt. Tum illa cachinnū quaſſans fragile, colliſo bis terq; pulſu palmulæ femore, neſcis (inquit) Fulgenti rudis accola Pieridum: quantum ſatyram matronæ formident. Licet mulierum uerbalibus undis & cauſidici cedant, nec grammatici mutiant, rhetor taceat, & clamorem præcompeſcat, ſola eſt quæ modum imponat furentibus, licet Petroniana ſubit Albutia, hac etenim alludente, & Plautinæ ſatyrę dominatus obdormit, & Sulpiciliæ Auſonianæ loquacitas deperit, Saluſtianæque Symphonicæ, quamuis præſens ſit cantilena, melos cantandi rauceſsit.

Soluerat igniuomus mundi regione peracta
Quadrupedes, gelidamq; rodis tepefecerat orbem
Rector, & auratis colla ſpoliabat habenis.

Iam

Iam Phœbus diſiungit equos, iam Cinthia iungit,
Quaſq; ſoror liquit, frater pede temperat undas.
Tum nox ſtellato mundo circunlita peplo,
Cerula rorigenis pigreſcere iuſſerat alis,
Aſtrigeroq; nitent diademate Luna bicornis
Bullatum bijugis conſcenderat æthera tauris
Iam ſimulacra modis mentis fallentia plaſtis,
Mollia falſidicis replebant ſtramina ſignis.

Et ut in uerba pauciſsima conferam, nox erat. Cuius nomen noctis iam dudum oblitus, ut inſanus uates uerſibus delirabā, dum ſubito agreſtis illa, quam iudum uideram hoſpita oborto impetu cubicularias impulſu fores irrupit, inopinanterq; me iacentem reperiēs, marcentia languore ſomni lepido lumina, lepido atq; admodum ſplendifice interficanti quodam ſui uultus coruſcamine pepulit. Erat enim ultra ſolitum emiens mortalitatisq; aſpectum, denique pi ræ adhuc quietis indicium roratis naibus ructuantem repentina oſtij crepitatione turbauit. Hanc præibat floralis aſciuiens uirguncula petulantia, hæde largiore circumflua improbi uultus ore contumeliarum ſarcinis grauido,

cuius hyronicum lumen tam rimabunda uernulitate currebat, quo mentes etiam abstrusas temulētis inscriptionibus depinxisset. Musæ enim latera sarciebāt altrinsecus duæ, quarū dexterior uerecunda quadam maiestate subnixa altatæ frontis Polymnia argēteis astrorum purgauerat margaritis, cuius phaleratū exoticis diadema carbunculis cornicula lunæ sinuatio deprimebat, ac ceruslanti peplo circunlita hyalinę cauitatem sphæræ osseo fastigatus tigillo uersabat uisus itaq; luminis. Tam elata contemplatiōe cœlitus erigebatur intuitus, quo penè foribus superna intuens pollicem illisisset. Leuicomes lateris refugo quodam contemplatu secretior humanos intuitus uelamine quodā arcano uitabat, huius ninguida canis albentibus nitebat cæsaries, rugaq; crispato multiplici supercilio rancidum se quiddam consopire promittebat. Tardior incessus erat, & ipsa ponderationis grauedine uenerandus. Tunc Caliope prouinciam loquacitatis ingressa, his te, inquit, Fulgenti tutricibus spoponderam largitum. Qua-

Quarum sequax si fueris, celeriter raptum ex mortali cœlestem efficient, astrisque, non ut Neronem poëticis laudibus sed, ut Platonem mysticis intersererent rationibus. Neq; enim illos de his expectas affectus, quos aut poëma ornat, aut deflet tragœdia, aut spumat oratio, aut cachinnat satyra, aut ludit comœdia, sed in quibus Carneadis resudat ellebotum, & Platonis auratum eloquium & Aristotelis syllogismaticū uerbiloquiū. Nunc itaque pande mentis cubiculum & aurium fistulis, audito nuncio mentibus intromitte, quod excipis, sed enerua totum mortale, quod tibi est, ne tam sacrati series dogmatis scrupulosis rite nō resideat penetralibus. Ergo nunc de deorum primum natura, unde tanta malæ credulitatis lues stultis mentibus inoleuerit, edicamus. Quamuis enim quidam sunt, qui spreta capitis generositate, eretinis atque archadicis sensibus glandium quippiam sapiant, atque eorum altiori stultitiæ nubilo soporata caligentur ingenia, tamen nequaquam apud humanos sensus nisi fortuitis com-

pulsationibus moti nascuntur errores, ut etiam Chrysippus de fato scribẽs ait; Compulsationibus lubricis uoluuntur incursus: Itaque primum omisso circuitu, unde Idolum tractum sit, ediscamus.

Vnde Idolum dicatur.

DIophanes Lacedæmonũ author libros scribit antiquitatum XIIII, in quibus ait Syrophanem Aegyptium familia substantiaq; locupletem filiũ genuisse, quem uelut enormis substantiæ successorem ineffabili ultra quàm paternitas exigebat affectu erga filium deditum. Isq; dum aduersis fortunæ incursibus raperetur, patri crudele geminæ orbitatis dereliquit elogium, & ut posteriati perpetuale suffragium denegasset, & substantiæ propagandæ subitam inceptionem obiiceret. Quid igitur faceret aut fœcunda paternitas hac sterilitate damnata, aut felix substantia in successione curata. Parum erat non habere, qd habuit, nisi etiã esset, qui obtineret quod reliquit. Denique doloris angustia, quæ semper inquirit necessitatis solatium, filij sibi simulacrum in ædibus instituit.

Dum-

Dumq; tristitiæ remedium quærit, seminarium potius doloris inuenit, nesciens quod sola sit medicina miseriarum oblitio, fecerat enim ille unde luctus resurrectionis indies adquireret non in quo luctus solatium inueniret. Deniq; Idolum dictũ est idodynin, quòd nos latinè species doloris dicimus. Namq; uniuersa familia in domini adulationem, aut coronas plectere, aut flores inferre, aut odoramenta simulachro succendere consueuerat. Nonnulli etiam seruorum culpabiles, domini furiam euitantes, & ad simulacrum profugi ueniam merebantur & quasi salutis certissimo collatori, florum aut thuris offerebant munuscula, timoris potius effectu quam amoris affectu. Deniq; huius rei immemor & Petronius ait: Primus in orbe Deos fecit timor. Nam & Mintanor muncus in Cromatopoion libro musicę artis quem scripsit, ait: dominum doloris quem prima compunctio humani uinxit generis, ex in inueteratus error humanis pedetẽtim consertis disciplinis baratro quodã sæuæ crudelitatis prolabitur.

Sap. 14

Fabula Saturni.

SAturnus Pollucis filius dicitur, Opis maritus senior, uelato capite falcem gerẽs cuius uirilia abscissa & in mare proiecta Venerẽ genuere. Itaq; quid sibi de hac philosophia sentiat, audiamus. Tum illa Saturnus primus in Italia regnum obtinuit, hicq; per annonæ prærogationem ad se populos attrahens à saturãdo dictus est Saturnus: Opis quoque eius uxor eò quòd opem esurientibus ferret, edicta est. Pollucis etiam filium siue à pollendo, siue à pollucibilitate, quam nos humanitatem dicimus, unde & Plautus in comœdia Epidici ait: Bibite, pergræcamini pollucibiliter. Velato uerò capite ideo fingitur, quod omnes fructus foliorum obnupti tegantur umbraculo. Filios uerò suos comedisse fertur, quod omne tempus quodcunq; gignit consumit. Falcẽ etiã fert non imerito, siue q; omne tempus in se uergat ut curuamina falciũ, siue propter fructum. Vnde etiã & castratus dicitur, q̃d omnes fructuũ uires abscisse, atque in humoribus uiscerum uelut in mare, iectæ, sicut illic Venerem, ita & libidinẽ gignant necesse est. Nam & Apollophanes in Epico carmine scribit, Saturnum quasi sacrum νοῦν, νοῦς enim Græcè sensus dicitur, aut satorem νοῦ, quasi diuinum sensum creantem omnia, cui etiã quatuor filios subijciunt, id est, primum Iouem, secundũ Iunonem, tertium Neptunum, quartũ Plutonem, & quasi Poli filium quatuor elementa gignentem, idest, primum Iouem ignem, unde & ζεὺς Græcè dicitur. ζεὺς enim Græca significatione siue uita siue calor dici potest, siue quod igne uitali animata omnia dicerentur, ut Heraclitus uult, siue quòd hoc elemẽtũ caleat. Secũdum Iunonẽ quasi aërẽ, unde ἥρα Græcè dicitur, & quamuis aërẽ masculũ ponere debuerint, tamen deo soror est Iouis, q̃d hęc duo elementa sibi sunt ualde cõsortia. Ideo Iouis & coniugem quod maritatus aër igne feruescat. Nã & Theopõpus in Cypriaco carmine & Hellanicus in Dios Philogia, quam descripsit ait: Iunonem ab Ioue uinctam cathenis aureis & deprauatã incudibus ferreis. Illud nihilominus dicere uolẽtes quod aër igni coæ-

cœlesti coniunctior duobus deorsum elementis misceatur, id est, aquę & terræ quę elementa duobus superioribus grauiora sunt.

Fabula Neptuni.

NEptunum uero tertium aquarum uoluere elementum, quem ideò græci etiam Posidona nuncupant quasi, ποιῶν εἰδὴν, quod nos latinè facientem imaginẽ dicimus, illa uidelicet ratione quod hoc solum imagines in se formet spectantium, quod nulli alij ex quatuor competat elementis. Tridentem uerò ob hanc rem ferre pingitur, quod aquarum natura triplici uirtute fungatur, id est, liquida, fœcũda, potabili, hinc & Neptuno Amphitritem in coniugium deputant, ἀμφὶ enim græcè circumcirca dicimus, eò quod omnibus tribus elementis aqua conclusa sit, id est, sit in cœlo, sit in aëre, id est, in nubibus, & in terra, ut sunt fontes & putei.

Fabula Plutonis.

QVarum etiam Plutonem dicunt terrarum præsulem. Plutos enim græcè diuitię dicũtur, solis terris credentes

tes diuitias deputari. Hunc etiam tenebris addictũ dixere, quod sola terrę materia sit cunctis elementis obscurior. Sceptrũ quoq; in manu gestat, quod regna solis competant terris.

Fabula de Tricerbero.

TRicerberũ uerò canem eius subijciunt pedibus, quod mortalium iurgiorum inuidię ternario consentur statu id est, naturali, causali, accidentali. Naturale est odium, ut canum, leporum, luporum & pecudum, hominũ & serpentum. Causale est, ut amoris zelus atq; inuidiæ. Accidens est, quod aut uerbis casualiter oboritur, ut hominibus, aut comestiones propter, ut iumentis.

Fabula de Furijs.

HVic quoq; etiam tres furias deseruire dicunt, quarum prima est Alecto. Alecto enim Græcè impausibilis dicitur. Alia Tisiphone, Tisiphone autẽ quasi τοῦ τῶν φόνων, id est, istarum uox. Tertia Megera, Megera enim est, quasi μεγάλη ἔρις, id est, magna contentio. Primum est ergo non pausando furiam concipere. Secundum est in uocem erumpere. Ter-

Tertium iurgium protelare.

Fabula de Fatis.

TRia etiam ipsi Plutoni destinant fata, quarum prima Clotho, secunda Lachesis, tertia Atropos. Clotho enim Græcè uocatio dicit. Lachesis uerò sors nuncupatur. Atropos quoq; sine ordine dicitur. Hoc uidelicet sentire uolentes, quod prima sit natiuitatis euocatio. Secunda uitæ sors, quemadmodũ quis uiuere possit. Tertia mortis cõditio, quę sine lege uenit.

Fabula de Harpijs.

HArpias etiam tres inferis Virgilius deputat, quarum prima Aello, secunda Ocypite, tertia Celęno. Harpia enim Græcè rapina dicitur. Ideo uirgines quod omnis rapina arida sit & sterilis. Ideo plumis circumdatæ, quia quicquid rapina inuaserat celat. Ideo uolatiles, quia omnis rapina ad uolãdum sit celerrima. Aello enim Grecè, quasi ἕλλων ἄλλων, id est, alienum tollens. Ocypite, id est, citius auferens. Celænum uerò Græcè nigrum, unde & Homerus prima Iliados rapsodia ἄιψα τοι αἷμα κελαινὸν ἐρωήσει περὶ

ἐγχέος, id est, statim niger tuus sanguis emanabit per meam hastam. Hoc igitur signare uolentes, quod primum sit alienum concupisci, secundum concupita inuadere tertium celare quod inuadit.

Fabula de Proserpina.

PLutoni quoq; nuptam uolunt Proserpinam Cereris filiam. Ceres enim Græcè dicitur gaudium, & ideò illam frumenti deã esse uoluerunt, quod ubi plenitudo fructuum sit, gaudia semper superabundent necesse est. Proserpinam uerò quasi segetem uoluerũt, id est, terram radicib. proserpentem, ut & Hecate Græcè dicitur. Hecaton enim Grecè centum sunt, & ideò hoc illi nomen imponunt, quia centuplicatum Ceres proferat fructum.

Fabula Cereris.

HAnc etiam mater cũ lampadibus raptã quęrere dicitur, unde & lampadum dies Cereri dedicatus est, illa uidelicet ratione quod hoc tempore cum lampadibus, id est, cũ solis feruore seges ad metendum cum gaudio requiratur.

Fa-

Fabula Apollinis.

APollinem ſolem dici uoluerũt. Apollon enim Græcè perdens dicitur, quod feruore ſuo omnem ſuccũ uirentium decoquendo perdat herbarum. Hunc etiam diuinationis Deum uoluerunt, ſiue quod ſol omnia obſcura manifeſtat in lucem, ſeu quòd in ſuo proceſſu & occaſu eius orbita, multimodos ſignificationum monſtret effectus. Sol uerò dicitur aut ex eo, quod ſolus ſit, aut qd ſolitè per dies ſurgat & occidat. Huic quoq; quadrigam ſcribunt illam ob cauſam, quod aut quadripartitis temporum uarietatibus anni circulum peragat, aut quod quadrifido limite diei metiat ſpatium, unde & ipſius equis condigna ſic nomina poſuerũt, id eſt, Eritreus. Acteon, Lampos, Philogæus. Eritreus Græcè rubens dicitur, quod à matutino ſol lumine rubicũdus exurgat. Acteon ſplẽdens dicitur, quod tertię horę momentis uehemẽs inſiſtetur, lucidior fulgeat. Lampos uerò cum ad umbilicũ diei centratum conſcenderit circulum. Philogęus Grecè terram amans dicitur, quod ho

ra nona procliuior uergens occaſibus pronus incumbat.

Fabula de coruo.

IN huius etiam tutelam coruum ponunt, ſiue quod ſolus contra rerũ naturam, in medijs ipſis æſtiuis feruoribus uiperos pullulet fœtus. Vnde & Petronius.

Sic contra rerum naturæ munera notæ,
Coruus maturis frugibus oua refert.

Siue quod in Horoſcopis libris ſecundum Anaximandrum, ſiue etiam ſecundum Pindarum ſolus inter omnes aues, ſignificationes habeat uocum.

Fabula de Lauro.

IN huius etiam tutelam Laurum aſcribunt, unde etiam eum amaſſe Daphnen dicunt Peni fluminis filiam, & unde laurus naſci poſſet, niſi de fluuialibus undis? Maximè quia eiuſdem Penei fluminis ripæ lauro abundare dicuntur. At uerò amica Apollinis ob hanc rem uocitata eſt, quia illi, qui de interpretatione ſomniorũ ſcripſerunt, ut Antiphon Philocrus, & Artemon, & Serapion Aſcalonites promitant in libris ſuis laurum ſi

dormiétibus ad caput posueris, uera somnia esse uisuros.

Fabula de nouem Musis.

HVic etiam Apollini nouem deputant musas, ipsumq; decimum Musis adijciũt, Illa uidelicet causa, quod humanæ uocis decẽ sint modula mina, unde cum decachorda Apollo pingitur cythara. Sed & lex diuina decachordon dicit psalterium. Fit ergo uox quatuor dentibus econtra positis, quos lingua percutit, è quibus si unus minus fuerit, sibilum potius quàm uocem reddat necesse est: Duo labia uelut cymbala uerborũ commoda modulantia: Lingua ut plectrum quæ curuamine quodam uocalem format spiritum: Palatum cuius cõcauitas profert sonum: Gutturis fistula, quæ tereti meatum spiritalem præbet excursu: Et pulmo, qui uelut aceruus follis cõcepta reddit ac reuocat. Habes ergo nouem Musarum uel Apollinis ipsius redditam rationem, sicut in libris suis Anaximander Lampsacenus, & Leophãtes Heracleopolites exponunt, quod & alij fir-

mant, ut Pisander Physicus, & Euxenenes in libro Theologomenon. Nos uerò nouem Musas doctrinæ atq; scientiæ dicimus nodos, hoc est prima Clio, quasi prima cogitatio discendi, Cleos enim Græcè fama dicitur, unde & Hom. ἡμεῖς δ' κλέος οἶον ἀκούομεν οὐδέ τι ἴδμεν, id est, solam famam audiuimus. Et in alio loco τὸ κλέος εὗρεν καθ' ἑλλάδα καὶ μέσον ἄργος. Et quoniam nullus scientiam quæsierit nisi in qua famæ suæ protelet dignitatem, ob hanc rem prima Clio appellata est, id est, cogitatio quærendæ scientiæ. Secundæ Euterpe, quod nos latinè bene delectans, dicimus, quod primum sit scientiam quærere, secundum et delectari quod quæras. Tertia Melpomene quasi meletenpoiomene, id est, meditationẽ faciẽs permanere, ut primũ uelle, secundũ desiderare quod uelis, tertiũ instare meditãdo ad id q̃d desideras. Quarta Thalia, id est, capacitas, uelut si dicatur, ἰθὺς θάλφαν, id est, ponens germina. Vnde & Epicarmus Comicus in Diabolo comœdia, ait: θάλαμ' ὥς τ' βλέπω βάλαμος ἐπιτάξειν, id est, germẽ dũ nõ uidet

fames consumit. Quinta Polymnia, quasi πολύ μνήμην, id est, multam memoriam faciens dicimus, quia post capacitatem est necessaria. Sexta Erato, εὕρων ὁμοιον, quod nos Latinè inueniens simile dicimus, quia post scientiam & memoriam iustum est, ut aliquid simile & de suo inueniat. Septima Terpsicore, id est, delectans instructionem: unde & Hermes in Opimandre libro ait ἄκαρπο τροφῆς καὶ κενοφοσώματος, id est, absq; instructione escę & uacuo corpore, ergo post inuentionē oportet te etiam discernere ac dijudicare quid inuenias. Octaua Vrania, id est, cœlestis, post dijudicationem enim est, eligis quid dicas, quid despuas. Eligere enim utile, caducumq; despuere cœleste ingenium est. Nona Caliope, id est, optimæ uocis, unde & Homerus ait: θεᾶς ὀπὸ φωνήσασις, id est, deæ uocem clamantis, ergo hic erit ordo. Primum est uelle doctrinam. Secundum est delectari, quod uelis. Tertium est instare, ad id quod delectatus est. Quartū est capere id quod instas. Quintum est memorari quod capis. Sextum est inuenire de tuo simile, ad

id id quod memineris. Septimum est iudicare quod inuenias. Octauum est eligere de quo iudicas. Nonum bene proferre quod elegeris.

Fabula Phaëtontis.

HIc etiam cū Clymene nympha coiens Phaëtōta dicitur genuisse, qui paternos currus affectans sibi atq; mundo concremationis detrimenta conflauit. Semper ergo sol cum aqua coiens aliquos fructus gignat necesse est, qui eò quod terris exilientes appareant Phaëtontes dicuntur, phænon enim Græcè apparēs dicitur, qui quidem fructus ad maturitatem sui, solis ardorem quærant necesse est, quo accepto omnia feruoris incendio consumantur, huius etiam sorores Arethusa, Lampetusa, quæ gemmeis ac translucentibus fraterna deplorant guttis incendia, succinaq; diruptis faciunt inaurata corticibus. Soror etiam totius germinis arbor est, quæ una eademq; feruoris humorisq; iugalitate gignuntur. Itaq; istæ arbores, quæ succinum sudant, dum maturis frugibus solis feruor torrentibus ipsis Iunio, Iulioq;

mensibus incendiosior. Cancri atq; Leonis tetigerit metas, tunc istæ arbores æstu uálido fissis corticibus succum sui liquoris in Eridano flúmine aquis durandum emittunt.

De Tripho, sagittis & Pythone.

HIs Triphum quoq; Apollinis adijciunt, quod Sol & præterita nouerit, & præsentia cernat, & uisurus sit futura. Arcũ uerò huic sagittasq; cõscribunt, siue quod de circulo eius radij in modũ sagittarum exiliãt, seu quod suorũ radiorum manifestatione omnem dubietatis scindat caliginem, unde etiã Pythonem sagittis interemisse fertur. Pytho enim Græcè credúlitas dicitur, & quia omnis falsa credúlitas, sicut serpentes, luce manifestante deprimitur, Pythonem eum interemisse dicunt.

Quare sine barba dicitur cum pater dicatur.

Quia occidendo & renascendo semper est iunior, siue quod nunquam in sua uirtute deficiat, ut luna, quæ crescit & minuitur.

Fabula Mercurij.

SI furtis præfuere dij nõ erat opus criminibus iúdice, ... ex quo culpæ habuere, cœlestem authorem. Mercurium dicunt præfuisse negocijs uirgam ferẽtem serpentibus nexam, pennatis quoq; talaribus præditum. Hunc etiam internuntiũm furatrinumq; Deum. Quid sibi uerò huius nominis atq; imáginis significatio disserat, edicamus. Mercurium dici uoluere quasi mercium curã. Omnis ergo negociator dici potest Mercurius.

Quare pennas.

Pennata uerò talaria quod negociantiũ pedes, ubiq; pergẽdo quasi pẽnati sunt.

Quare uirgam.

Virgã uerò serpentib. nexã ob hoc adijciunt, q̃d mercatoribus det aliquando regnum ut sceptrũ, & uulnus ut serpentiũ.

Quare Galerum & Gallum.

Galero enim cooperto cápite pingitur, quod omne negociũ sit semper absconsum. Gallum quoq; in eius ponunt tutelam, siue quod omnis negociator semper inuigilet, seu quod ab eius cantu surgant ad peragenda negocia.

Quare Hermes.

Hermes quoq; dicitur Græcè ἑρμήνευσαι,

id est, quod nos latinè disserere dicimus, illa uidelicet causa, quod negociatori linguarum sit disertio necessaria, utraq; enim regna permeare dicitur superna atq; inferna, quod modo uētis in altum nauigās curat, modo demersus inferna tempestatibus appetat.

Quare fur, quare celer dicitur.

Hunc etiam Deum furti ac præsulem uolunt, quod nihil intersit inter negociantis rapinam atq; periurium furantisq; deierationem ac raptum. Stellam uero quæ Stilbos Græcè nuncupatur, quam ei Pagani ascribūt, ex quo etiam diei nomen inuenere, tantum celerior planetis omnibus currit, ut septima die suos permeet circulos, quod Saturnus XXIIII. annis & Iuppiter XII. possunt, unde etiam Lucanus ait: Motuq; celer Cyllenius hæret.

Quare Argum occidisse dicatur.

Deniq; etiam Argum luminum populositate conseptum interemisse fertur dum oculorum immensam unius corporis segetem, ubiq; uiua circunspectione florentem singularis uulneris recursum

sum, falcifero messuisset curuamine. Quid sibi ergo tam fabulosum Græciæ commentum uelit? nisi quod etiam centum custodes totidemq; astutos sine negociatione uagos, unde & orgas Græcè uagus dicitur, & furantis astutia & negociantis circumueniet astuta, falsataq; cautela. Solet igitur alludere his speciebus & honestè mendax Græcia, & poētica garrulitas semper de falsitate ornata phaleratior, ut & Danaē, hymbere purato corrupta est, non pluuia, sed petunia.

Fabula de Ganymede.

ET raptum Ganymedē aquila non uerè uolucris sed bellica præda. Iuppiter enim ut Anacreon antiquissimus autor scripsit, dum aduersus Titanas, id est, Titani filios qui frater Saturni fuerat bellum assumeret, & sacrificium cœlo fecisset in uictoriæ auspicium, aquilæ sibi adesse prosperū uidit uolatum, pro quo iam felici omine præsertim, quia & victoria consecuta est, insignis bellicis sibi aquilam auream fecit, tutelæq; suæ uirtuti dedicauit, unde & apud Romanos hu-

iuſcemodi ſigna tractata ſunt. Ganymedem uerò bellando his ſignis præeuntibus rapuit, ſicut Europam in tauro rapuiſſe fertur, id eſt, in nauem tauri pictu ram habentem, & is idem in uacca ſimiliter nauim huiuſcemodi picturæ, denique ut hoc certius eſſe cognoſcas nauigium Iſidis Aegyptus colit.

Fabula Perſei & Gorgonon.

PErſeum ferunt Meduſæ Gorgones interfectorem. Gorgones uoluere dici tres, quarum prima Stheno, Secunda Euryale, Tertia Meduſa, quarũ quia fabulam Lucanus & Liuius ſcripſerunt poëtæ grammaticorum ſcholaribus rudimentis admodum celeberrimi, hãc fabulam referre ſuperfluũ duximus. Theocritus antiquitatum hiſtoriographus refert Phorcum fuiſſe regem, qui tres filias locupletes dereliquit. Quarum Meduſa maior quæ fuerat locuples, regnũque in colendo, fructificandoque amplianerat, unde & Gorgon dicta eſt, quaſi Georgon nam Georgi Græcè agricultores dicuntur. Serpentino uerò capite ideo dicta eſt quod aſtutior fuerit, cuius regnum opimum Perſeus inuadens ipſam quidem interemit, ideò uolaticus dicitur, quod nauibus uenerit. Cuius capite, id eſt, ſubſtantia ablata ditior factus non parua regna obtinuit. Denique & Athlantis regnum inuadens, quaſi per Gorgonis caput, id eſt, per ſubſtantiam eius eum in montem fugere compulit. Vnde in monte conuerſus dicitur eſſe. Tamen quid hac ſibi tam ſubtili ſub imagine ornatrix Græcia ſentire uoluerit edicamus: Gorgonas dici uoluerunt tres, id eſt, tria terroris genera. Primus quippe terror eſt, qui mentem debilitat, ſecundus qui profundo quodam terrore mentem ſpargit, tertius qui non ſolum mentis intentum, uerumetiam caliginem ingerit uiſus, unde & nomina tres Gorgones accepere. Stheno enim Græcè debilitas dicitur, unde & Aſteniam infirmitatem dicimus. Secunda Euryale, id eſt, lata profunditas, unde & Homerus πόλιν εὐρυάγυιαν, id eſt, Troiam latas uias habentem. Itaq;

Itaq; Medusam quasi μὴ ἰδεῖν, quod uideri non possit. Hos ergo terrores Perseus adiuuante sapientia interfecit. Ideò auersus uolat quod uirtus terrorem nũquam aspicit. Speculum ergo ferre dicitur, quod omnis terror non solum in corde, sed etiam in figura transeat. De sanguine eius nasci fertur Pegasus in figurã famæ constitutus. Virtus enim dum terrorem amputauerit, famam generat, unde uolare dicitur, quia fama est uolucris. Vnde & Tiberianus: Pegasus hinniens trãsuolat æthram. Ideò & musis fontem ungula sua rupisse fertur, quod Musę ad describendum famam heroum, aut sequantur piorum dicta, aut indicent antiquorum gesta.

Fabula Admeti & Alcestes.

SIcut nihil benigna superius coniuge ita nihil infesta crudelius muliere. Quanto enim sapiens pro uiri sui salute suam opponit animã pignori, tanto maligna ad mariti mortem etiam suam reputat nihili. Ergo coniux quantum iure coniunctior, tantum est aut morũ dulcedine mellea, aut felle malitiæ toxica. Est

Est quippe aut perpetuale refugium, aut perenne tormentum. Admetus rex Græciæ Alcestem in coniugio accepit, cuius pater edictũ proposuerat, ut siquis duas feras sibi díspares suo currui iúngeret, ipse illam in cõiugio accepisset. Is igitur Admetus Apóllinem atque Hérculem petijt, & ei ad currum leonem & aprum iunxerunt. Itaq; Alcestem in coniugio accepit. Cumq; in infirmitatem Admetus decidisset, & mori se comperisset, Apollinem deprecatus est. Ille uerò dixit, se ei aliquid non posse prestare, nisi quis se, de eius propinquis ad mortem, pro eo uoluntarie obtulisset, quod uxor fecit. Itaq; Hercules, dum ad Tricerberum canem abstrahendũ descenderet, etiam ipsam de inferis leuat. Admetum posuere in modum mẽtis, ideò Admetus nuncupatus est, quasi quem adire poteritmetus. Hic itaq; in coniugio Alcestem desiderat. Alce enim Græcè præsumptio dicitur, unde & Homerus, ait: ἀλλὰ ὄκ ἐστὶ βίφρεσὶν ὀδὲ τις ἀλκὴ, non est aliqua uirtus in mentibus, neque aliqua præsumptio. Ergo mens præsumptionem sperans

rans ſibi coniungi duas feras ſuo currui ſubiungat, id eſt, iuę uiæ duas uirtutes aſciſcat animi, & corporis. Leonem ut uirtutem animi, aprum ut uirtutem corporis. Deniq; & Apollinem & Herculem ſibi propiciet, id eſt, ſapientiam & uirtutẽ. Ergo pręſumptio ſemetipſam ad mortem pro anima obijcit, ut Alceſte, quam præſumptionem quamuis in periculo mortis deficientem, uirtus de inferis reuocat, ut Hercules fecit.

BEATI FVLGENTII Epiſcopi Carthaginenſis Mythologiarum ad Catum Presbyterum Carthaginenſem, Liber Secundus.

Tudens mi domine tuo reuerendo imperio, meã ſtultitiam uelut naufrago commiſi, iudicio bifida ambiguitate ſuſpenſus, utrumné lector quilibet laudet conſtructa, aut dedeſtruat, laborata, ſed quia nullatenus hæc

hæc noſtrum aut nomen extollunt, aut primẽ officiũt, illo uidelicet pacto, quod ab his lector melius ſapit Deum præerat, qui meliora conceſsit. Sin uerò ab his minus aliquid deſipit, ipſum præferat, qui iſta contribuit, ergo & hæc non noſtra ſunt, ſed eius donum, & quæ ampliora eueniunt, non hominis, ſed diuinum eſt largimentũ. Sicut enim liuoris nota eſt ſilere quod noueram, ita crimen eſt nõ enarrare, quod ſenſerã, ergo ſi his amplius ſapis, lauda mentẽ puriſsimam quæ quod habuit nõ negauit, ſed ſi hæc ante neſcieras, habes arenam noſtri ſtudij ubi tui exerceas paleſtram ingenij,

Fabula de iudicio Paridis.

PHiloſophi tripartitam humanitatis uoluerunt eſſe uitam, ex quibus primam theoreticam, ſecundam practicam tertiam philargicam uoluere, quas nos latinè contemplatiuam, actiuam, uoluptariam nuncupamus ut etiam prophetà ait: Beatus uir qui non abijt in conſilio impiorum, & in uia peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit, id eſt, non abijt, non ſtetit, non

non ſedit. Prima igitur contemplatiua
eſt, quę ad ſapientiam, & ueritatis inqui
ſitionem pertinet, quam apud nos epi-
ſcopi, ſacerdotes, ac monachi, apud illos
philoſophi geſſerunt. Quos nulla furo-
ris inſania, nullum liuoris toxicum, nul-
lus uapor libidinis, ſed tantum indagan
dæ ueritatis contemplandęq; iuſtitię cu
ra macerat, fama ornat, paſcit ſpes. Secū
da actiua eſt, quæ tantum uitæ commo-
dis anxia, ornatus petax, habendi inſa-
tiata, rapiendi cauta, ſeruādi ſollicita ge-
ritur, plus enim quod habeat cupit, quā
quod ſapiat quærit, nec conſiderat quod
expediat ubi intercedit quod rapiat. De
niq; ideo non perſtat ſtabile, quia non
uenit honeſte. Hanc enim uitam penes
antiquos aliqui Tyrāni, penes nos mun
dus omnis gerit. Voluptaria uerò uita
eſt, quæ libidini tātummodo noxia, nul
lum honeſtum reputat bonum, ſed ſo-
lam uitæ appetens corruptelam, aut libi
dine mollitur, aut homicidijs cruētatur,
aut rapina ſuccēditur, aut liuoribus ran-
citatur. Sed hoc penes illos Epicurei ac
uoluptarij, penes uerò nos huiuſmodi
uitā

uita natura non crimen eſt. Et quia bo-
num nemo gerit, nec naſci bonum licet.
Id itaq; conſiderantes Poëtæ trium dea-
rum ponūt certamina, id eſt, Mineruam,
Iunonem & Venerem, de formæ qualita
te certantes. Ideò uerò Iouem non poſſe
de his iudicare dixere, ſiue quod præfini
tum mundi iudicium ignorabant, ſiue
quia in libertate arbitrij conſtitutum ho
minem crederent. Quod itaq; ſi uelut
Deus Iupiter iudicaſſet damnando du-
as, unam tantum modo terris uitam di-
mitteret. Sed ideò ad hominē iudicium
transferunt, cui liberum deligendi debe
ur arbitrium. Sed bene paſtor, quia non
ut ſagitta certus, & iaculo bonus, & uul
tu decorus, & ingenio ſagaciſsimus, de-
niq; brutum quiddam deſipuit, & ut fe-
arum ac pecudū mos eſt ad libidinem
imaces uiſus intorſit, quam ante uirtu-
em aut diuitias requiſiuit Sed quid ſibi
ies Deæ de tribus uitarum ordinibus
endicent, edicamus.

Fabula Mineruæ.

PRimam uitam theoreticam, quam
nos in contemplandæ ſapientię ho

nore dicimus. Ideo de louis uertice natam dicunt quia ingeniũ in cerebro positum sit. Ideò armatam quod munita sit. Gorgona etiam huic addunt in pectore quasi terroris imaginem, ut uir sapiens terrorem contra aduersarios gestet in pectore. Cristam cum galea ponunt ut sapientis cerebrum & armatum sit & decorum, unde & Plaut. in Trinummo ait: Fungino genere est, capite se totum tegit. Triplici etiam ueste subnixa est, seu quod omnis sapientia sit multiplex, seu etiam quod celata. Longã etiam hastam fert quod sapientia longo uerbo percutiat. Triplici etiam ueste, quod omnis sapientia tecta extrinsecus rarius agnoscatur. In huius tutelã etiam noctuã uolunt quod sapiẽtia etiã in tenebris proprium fulgorẽ possideat. Inde etiam & cõditricem Athenarum eam uolunt. Minerua denique & ἀθηνὴ grecè dicit quasi ἀθάνατος παρθένος, id est, immortalis uirgo quia sapientia nec mori poterit, nec corrumpi.

Fabula de Iunone.

IVnonem uerò actiuæ præposuerunt uitæ. Iuno enim, quasi à iuuando dicta

ta est, ideò & regnis præesse dicitur, quæ hæc uita diuitijs tantum studeat. Ideò etiam cum sceptro pingitur, quod diuitiæ regnis sint proximæ. Velato enim capite Iunonem ponunt, quod omnes diuitiæ sint semper absconsæ. Deã etiam partus uolunt, quod diuitiæ sint prægnantes semper, & nonnunquam abortiant. Huius quoque in tutelam ponunt pauum, quod omnis uitæ potentia petax in aspectum sui semper quærat ornatus, sicut enim pauus stellarum caudæ curuamen concauans anterius faciẽ ornet, posteriora quẽ turpiter nudat. Vnde & Theophrastus ait in moralibus τὰ ἀλλὰ περιγνωθι, id est, reliqua considera, & Salomon in obitu hominis nudatio operum eius. Huic etiã Irim quasi arcum pacis adiungunt, quod sicut etiam ille ornatus uarios pingens arcuato curuamine momentaliter refugit. Ita etiam fortuna quamuis ad præsens ornata tamen est citius fugitiua.

Fabula Veneris.

TErtiam Venerem uoluptariæ uitæ in similitudinem posuerunt. Venerem

rem dici uoluerunt, aut ſecundum Epi-
cureos bonam rem, au ſecundum Stoi-
cos uanam rem. Epicurei enim uolupta
tem laudant. Stoici uoluptatē damnāt.
Iſti libidinem colunt, iſti libidinem no-
lunt unde & ἀφροδίτη dicta eſt, ἀφρὸς e-
nim Græcè ſpuma dicitur, ſiue ergo q̃d
ſicut ſpuma libido momentaliter ſurgat
& in nihilum ueniat, ſiue quod concita-
tio ipſa ſeminis ſpumoſa ſit. Denicq̃ fe-
runt Poëtæ, quod exectis falce Saturni
uirilibus, atq̃ in mare proiectis, exinde
Venus nata ſit. Illud nihilominus reſpō
dere uolens, poëtica uanitas, quod Sa-
turnus græcè Cronos dicitur, Cronos
enim græcè tempus uocatur. Abſciſſę er
go uires tēporis, id eſt, fructus falce quā
maximè atq̃ in honoribus uiſcerum ue
lut in mari proiectæ libidinem gignant,
neceſſe eſt. Saturitatis enim abundantia
libidinem creat, unde & Terentius ait:
Sine Cerere & Libero friget Venus.
Hanc etiam nudam pingunt, ſiue quod
nudos ſibi affectatores dimittat, ſiue
quod libidinis crimē nunquam celatum
ſit, ſiue quod nō unquam niſi nudis con
ueniat.

ueniat. Huic etiam roſas in tutelam adij-
ciunt, roſæ enim & rubent & pungunt,
ut etiam libido rubet uerecūdiæ oppro-
brio, pungit etiam peccati acúleo, & ſi-
cut roſa delectat quidem, ſed céleri mo-
tu tēporis tóllitur, ita & libido libet mo-
mentaliter, & fugit perenniter. In huius
etiam tutelam columbas ponunt, illa ui-
delicet cauſa, quod huius generis aues
ſint in coitu feruidæ. Huic etiā tres Cha-
rites adijciunt duas ad nos conuerſas, u-
nam nobis auerſam, quod omnis gra-
tia neſcit ſubtilem, ſed ornatum. Hanc
etiam in mari natantem pingunt, quod
omnis libido rerum patiatur naufragia,
unde & Porphyrius in Epigrammate ait:
Nudes egens Véneris naufragus in pe-
lago. Cōcha etiam marina pingitur por
tari, quod huius generis animal toto cor-
pore ſimul aperto in coitu miſceatur, ſi-
cut Iuba in phyſiologijs refert.

Fabula Herculis & Omphales.

PArcite quæſo iudices humanis ar-
doribus, quid enim puerilis aut mu
liebris ſenſus in amore efficiat, ex quo
in libidinis pugna Herculea deſudat uir
tus

tus. Mulieris enim illecebra maior est mundo, quia quem mundi magnitudo uincere non potuit, libido compressit. Inuasit ergo uirtutem de crimine fœmina, quam mœreri non potuit de natura. Hercules enim amauit Omphalen, quæ eum persuasit, & coli delicatos eneruare contractus, & lasciuienti pollice fusi teretem rotare uertiginem, Hercules enim ἡρακλης græcè dicitur, id est, ἀνδρῶν κλέος: quod nos latine uirorũ fortium famam dicimus. Vnde & Homerus: κλέος οἶον ἀκούομεν: id est, solam famam audiuimus. Ideo Alcei nepos dicitur. Alce enim græcè præsumptio interpretatur. Nã & Alcemenam matrem habet, quasi ἀλμοσθενέραν, quod græcè falsugo dicitur. Nam ex igne igneus, ut ex loue, & ex præsumptione, ut ex Alceo auo, & ex falsedine sapientiæ, ut ex Alcmena, qd nascitur nisi fortitudinis gloria? & tamẽ à libidine superatur ὀμφαλὸς em̃ græcè dicitur umbilicus. Libido enim in umbilico dominatur mulieribus, sicut: Nõ est præcisus umbilicus, tuus. Quasi diceret: Non est peccatum tuum amputatum. Nam & ma-

matrix illic cathenata constringitur, unde & epinephridia eodem loco firmandis fœtibus opponuntur. Ostenditur ergo quod libidido quamuis etiam inuictam posit superare uirtutem.

Fabula Caci & Herculis.

Si fumum fures eructuant, qs inuolantem dũ negat agnoscat? ergo aut caliginẽ aut fumũ obijcit, ne agnosci posit, aut in fumũ uanescit substãtia, quod furtiue succedit, Cacus em̃ Herculis boues furat? esse dicitur, quos cauda in spelũca tractos abscõdit, quẽ Hercules presso gutture interfecit, κακὸν, em̃ græcè malũ dicimus, ergo omnis malitia fumũ eructuat, idest, aut qd cõtraria sit ueritati, id est luci, aut q acerba sit uidẽtib. ut fumus oculis aut q semp occultas obscuras que cauillatiões obijciat. Ideò aũt & duplex q multiformis malitia non simplex sit. Triplici etiam modo nocet malitia, aut in euidẽti ut potẽtior, aut subtiliter ut falsus amicus, aut occultè ut impossibilis latro. Ideò etiam subtractos boues transuersis ducit uestigijs, q omnis malignus aliena ut inuadat, transuersa defensionis

utitur uia. Ideo & bona Herculis concupiscit, quia omnis malignitas contraria est uirtuti. Denique in spelunca abscondi tur, quia nunquam aperta malignitas liberiore fronte sit, sed uirtus & malos interficit, & sua uindicat,

Fabula Antæi & Herculis.

ANtæus in modum libidinis ponitur, unde & ἀντιον, Græcè contrarium dicimus. Ideò & de terra natus, qd̃ sola libido de carne concipitur. Denique tacta terra ualidior exurgebat. Libido enim quanto carni cõsenserit, tanto surgit iniquior. Denique à uirtute glorię quasi ab Hercule superatur: Nam denegato sibi terræ tactu moritur, altiusque eleuatus materna non potuit mutuari suffragia, quo euidentem suæ rei fabulam demonstrasset. Omnem enim mentem dum uirtus in atlum sustulerit, & carnalibus eã etiam denegauerit aspectibus. uictrix statim exurgit. Ideò etiam & diu in certamine dicitur desudasse, quia rara est pugna, quæ cum concupiscentia uitijsque congreditur, sicut Plato in moralibus ait: Sapientes uiri maiorem cum uitijs,

tijs, quàm cum inimicis pugnam gerũt. Nam & Diogenes Cinicus cum dolore amicum torqueretur, & uidisset homines ad amphitheatrum concurrentes dicebat: Qualis hominum stultitia, currũt spectare feris homines repugnantes, & me prætereunt cum naturali dolore certantem.

Fabula Thyresiæ.

THyresias duos serpentes concumbentes uidit, quos cũ uirga percussisset in fœminam conuersus est. Iterum post temporis seriem eos concumbẽtes uidit, similiterque percussis iterum est in pristinam naturam conuersus. Ideoque dum de amoris qualitate certamen Iuno & Iupiter habuissent, eum iudicem quęsierunt. Ille dixit tres uncias habere uirũ amoris, & nouem feminam. Iuno irata ei lumen ademit. Iupiter uerò ei diuinitatẽ concessit. Græcia enim quãtum stupenda mendacio, tantum est admirãda commento. Thyresiam enim in modum temporis posuere, quasi θερινασιωρ, id est, æstiua perennitas, θερος enim dicitur ęstas, ergo ex uerno tẽpore, quod masculinum,

quia eodẽ tempore clausura solidita-
que est germinum, dũ cõcuntis sibi affe-
ctu animalia uiderit, eaq; uirga, id est, fer
uoris æstu percusserit in fœmineum se-
xum conuertitur, idest, estatis feruorem,
Ideò uerò æstatem posuere in modũ fœ-
minæ, quod omnia patefacta eodẽ tem-
pore suis emergant folliculis, & quia cõ
cipiendi duo sunt tempora, ueris & au-
tumni, iterum cõceptu prohibito ad pri
stinam redit imaginẽ. Autumnus enim
ita masculino corpore omnia constrin-
git, quo constrictis arborum uenis uita-
lis succi cõmertiales transennas interius
stringens, foliorum marculentam detun
dat caluitatem. Denique duobus dijs, id
est, duobus elementis arbiter quæritur
igni atq; aëri de genuina amoris ratione
certantibus. Denicq; iustum profert iudi
cium. In fructificãdis enim germinibus
dupla aëri quàm igni materia suppetit.
Aër em̃ maritat in glebis, & producit in
folijs, & grauidat in folliculis, Sol enim
maturare tantũ nouit in granis. Nam ut
hoc certũ sit, cæcatur à lunone illa uideli
cet causa, quod hyemis tempus aëris nu
bilo

bilo caligante nigrescat. Iupiter uerò oc
ultis uaporis cõceptionem statim ei fu
turi germinis subministrat, id est, quasi
præscientiam. Nam ob hanc rem Ianus
bifrons pingitur, quod & præterita, &
futura respiciat.

Fabula Promethei.

NVlla quærantur ultra terris muni-
mima, dũ usq; in cœlum peruene-
rint furta, aut quæ securitas erit argenti
& auri, ubi flamma potuit inuolari. Pro
metheum aiunt hominẽ ex luto finxisse,
quem quidem inanimatum atq; insensi
bilem fecerat, cuius opus Minerua mira
ta spopõdit ei, ut si quid uellet de cœle-
stib. donis ad suũ opus adiuuãdũ inqui
reret. Ipse nihil se scire ait, quæ bona in
cœlestib. haberentur, sed si fieri posset se
usq; ad superos eleuaret, atq; exinde si
quid figulinę congruum cerneret meli-
us inire, id est, propter septem liberales
artes, uel propter septem planetas, quæ
in aëre currunt oculatus arbiter presum-
psisset. Illa inter oras septẽplicis Clypei
sublatum, cœlo opificẽ detulit. Dumq;
uideret omnia cęlestia flãmatis animata
uege-

uegetare uaporibus,quã ferulam Phœbeacis applicans rotis, ignẽ furatus est, quem pectusculo hominis applicans animatum reddit corpus. Itaq; ligatum eum uulturi ferè iecur perẽnè prebẽtem: ut Nicogoras in disthemithea libro, quem scripsit, primum illum formasse Idolum refert, ex eo quod uulturi iecur præbeat, liuoris quasi pingat imaginem unde & Petronius Arbiter ait: Cui uultur iecur ultimum pererrat, & pectus trahit, intimaq; fibras. Non est, quem tepidi uocant poëtæ, sed cordis mala, liuor atq; luxus, nam & Aristoxenes in Epimetheriorum libro, quem scripsit, similia, profert. Enimuerò Prometheum quasi προμήθεα, quod nos Latinè prouidentiam dicimus, ex Dei prouidentia & Minerua quasi cœlesti sapientia hominem factum. Diuinum uero ignem, quem uoluere, animam monstrant diuinitus inspiratam, quæ apud Paganos dicitur de cœlis tracta. Iecur uerò Prometheũ uulturi præbentem, quod nos cor dicimus, quia in corde aliquanti philosophorum dixerunt esse sapientiam. Vnde & Iuuenalis ait. Si leua in parte papillæ nil salit Arcadico iuueni. Denique uulturem in nodum mundi posuere, quod mundus celeri quadam uolucritate uersetur, & cauerum nascentium occidentiumq; penitate depascitur. Itaq; alitur ac suitentatur diuinæ sapientiæ prouidentia, quæ nec ipsa finiri nouit, nec mundus cessare ab eius elementis aliquatenus possit. Denique Pandoram dicitur formasse. Pandora enim Græcè omnium munus dicitur, quod anima munus sit omnium generale.

Fabula de adulterio Veneris.

IVste uel Sol Veneris depalat adulterium, quatenus solet Luna eius celare secretum. Venus enim cum Marte cõcubuit, quam Sol inueniens Vulcano prodidit. Ille adamante cathenas effecit, ambosq; religans, dijs turpiter iacentes ostendit, illa dolens quinq; filias Solis amore succendit, id est, enim Pasipha in, Medæam, Phædram, Circem, Dircẽ. Quid sibi de hoc poëtica alludat garrulitas, inquiramus. Perstant nunc in nostra de hac fabula uita, certa admodum

Universidad de Deusto Biblioteca

testimonia. Nam uirtus corrupta libidine, Sole teste apparet, Vnde Ouidius in Methamorphoseon ait: Videt hic Deus omnia primus. Quæ quidem uirtus corrupta libidine turpiter cathenata feruoris constructione tenetur. Hæc itaque quinque Solis filias, id est, quinq; humanos sensus luci ac ueritati deditos, quasi solis fœtus hac corruptela fuscat, ob hãc rem etiam huiuscemodi nomina quinque ipsis Solis filiabus uoluere, primam Phasiphaën, ut uisum quasi φασιφάνός, quod nos Latinè omnibus apparentem dicimus. Visus enim reliquos quatuor sensus inspicit, quia & eum, qui clamat uidet, & palpando notat, & degustando aspicit, & odorando intendit. Secundam Medæam quasi auditum, hoc est, μηδὲν ἴδεαν, quod nos Latinè nullam uisionem dicimus. Quarta Phedra, quasi odoratus, uelut si dicat φέρος ἥδωρ, quasi afferens suauitatem. Quinta Dirce saporis iudex, quasi δείνα κρινὴ, quod nos Latinè acre iudicans dicimus.

Fabula Vlixis & Syrenum.

Sire-

SYrenus Græcè tractatoriè dicuntur. STribus enim modis illecebra amoris trahitur, aut cantu, aut uisu, aut consuetudine, Amantur enim quædã speciei uenustate, quædam etiã lenocinãte consuetudine. Quas Vlixis sociij obturatis auribus transeunt. Ipse uerò religatus transit. Vlyxes enim Græcè quasi ὅλωρ ξένος, omnium peregrinus dicitur. Et quia sapientia ab omnibus mundi rebus peregrina est, ideò astutior Vlixes dictus est. Deniq; Syrenas, id est, delectationũ illecebras & audiuit & uidit, id est, agnouit & iudicauit, & tamen transit nihilomnius. Ideò quia auditæ sunt, mortuæ sunt. In sensu enim sapientis omnis uoluptatis affectus moritur. Ideò uolatiles, quia mentes amantium permeant celeriter, inde gallinaceos pedes, quia libidinis affectus omnia, quæ habet, spargit. Denique & Syrenes directè sunt, σύρω enim græcè traho dicitur.

Fabula Scyllæ.

SCyllam ferunt uirginẽ pulcherrimã, quam Glaucus Antedonis filius amauit, quem Circe Solis filia diligebat, ira-

iratacq; Scyllæ, fontem in quo lauari soli-
ta erat uenenis infecit. Vbi illa descēdēs
ab inguine lupis canibusq; marinis in-
serta est. Scylla enim Græce, quasi σκύλ-
μωρ, dicta est, quod nos Latinè confusio
nem dicimus, & quid confusio nisi libi-
do est? Quam libidinem amat Glaucus.
Glaucus enim Græcè luscitiosus dicitur
unde & glaucomata dicimus cæcitatem
ergo omnis qui luxuriā amat, cæcus est.
Nā & Antedonis filius dictus est: Ante
don enim Græcè quasi antidon, quod
nos Latinè contraria uidens, ergo lippi-
tudo ex contraria uisione nascitur. Scyl-
la enim in modum ponitur meretricis,
quia omnis libidinosa canibus lupisq;
inguina sua necesse est misceat. Iuste er-
go lupis & canibus mixta, quia nescit
sua alienigenis deuorationibus saturare
secreta. Sed hanc Circe odisse dicitur.
Circe ut antè dictum est, manus dijudi-
catio uel operatio nuncupatur, χειρῶν κρί-
σις, laborem enim manuū & opertaio-
nem libidinosa mulier non diligit, sicut
Terentius ait: A labore procliue ad libi-
dinem accipit cōditionem, de hinc que-
stum

stum occipit, hanc etiam Vlyxes inno-
cuus transit, quia libidinem sapiētia con
temnit.

Fabula Mydæ Regis & Pactoli Fluuij.

MYda rex Apollinem petijt ut quic
quid tetigisset aurum fieret. Cūq;
promeruisset, munus in ultionem con-
uersum est, cœpitq; sui uoti effectu tor-
queri. Nam quicquid tetigerat aurū sta-
tim efficiebatur. Erat ergo necessitas au
rea, locupleq; penuria. Nam & cibus &
potus rigens auri materia marmorabat.
Itaq; Apollinem petijt, ut mala desidera
ta conuerteret. Responsoq; accepto, ut
tertio caput sub Pactoli fluminis undas
subderet. Quo facto, Pactolus deinceps
aureas arenas trahere dicitur. Sed eui-
denter Poētæ alluserunt argutiam, illa
uidelicet causa, quod omnis appetitor a-
uaritiæ, cum omnia præcio destinat, fa-
me moritur, quod & Myda rex erat, sed
collecta pecuniarum summa, ut Sosicra
tes Cizicenus in libris historiæ scribit,
quod omni censu suo Myda rex Pactoli
fluuium, qui in mare currere solitus erat
per innumerabiles meatus ad irrigan-
dam

dam prouinciam deriuauit, ſuaq; expen ſa auaritia fluuium fertilem reddidit, My da enim græcè quaſi μωρὸν ἐν ὁδῷ, id eſt ni hil ſciens. Auarus enim tantum ſtultus eſt, ut ſibi prodeſſe non norit.

Fabula Vulcani & Mineruæ.

VVlcanus cum loui fulmen efficeret ab loue promiſſum accepit, ut quicquid uellet præſumeret. Ille Mineruam in coniugium petijt Iupiter impetrauit ut Minerua armis uirginitatē defendiſſet: Dumq; cubiculum introirent certando Vulcanus ſemen in pauimentum eiecit, unde natus eſt Erichthonius. Ἔρις enim Græcè certamen dicitur χθὼν χθονὸς uerò terra nuncupatur, quem Minerua in ciſta abſcondit, draconeq; cuſtode appoſito, Aglauro & Pandorę cōmendauit, qui primus currum reperit. Vulcanum dici uoluere quaſi furiæ ignē unde & Vulcanus dicitur, ueluti uoluntatis calor, quaſi βούλικατωνος. Deniq; loui facit fulgura, id eſt, furorem concitat, ideò uerò eum Mineruæ coniungi uoluerunt, quod furor etiam ſapientibus ſubrepat. Illa uerò armis uirginitatē defen-

ſendit, hoc eſt, omnis ſapientia integritatem morum contra furiam uirtute animi uindicat, unde quidem Erichthonius naſcitur. Ἔρις enim Græcè certamen dicitur, χθὼν uerò non ſolum terra quantum etiam inuidia dici poteſt, unde & Thales Mileſius ait: ὦ χθὼν δόξης κοσμικῆς κενωσις, id eſt, inuidia mundanæ gloriæ conſumptio, & quid nam aliud ſurripiens ſapientiæ furor generare poterat niſi certamen inuidiæ? Quod quidem ſapientia, id eſt, Minerua abſcondit in ciſta, id eſt, in corde celat, ergo Minerua draconem cuſtodem apponit, id eſt, perniciem, quem quidem duabus commendat uirginibus, id eſt, Aglauro & Pandoræ. Pandora enim uniuerſale dicitur munus. Aglauro uerò ἀχολυπρον, id eſt, triſtitiæ obliuio. Sapiens enim dolorem ſuum, aut benignitati commendat, quæ omnium munus eſt, aut obliuioni, ſicut, de Cæſare dictum eſt: Qui obliuiſci nihil amplius quàm iniurias ſoles. Denique cum Erichthonius adoleſceret, quid inueniſſe dicitur? nihilominus currum, ubi inuidiæ ſemper certamen

est. Vnde Virgilius: Primus Erichthonius currus & quatuor ausus iungere equos. Inspicite quantum ualeat cum sapientia iũcta castitas, cui flammarũ non Deus ualuit.

Fabula Dionysij.

IVpiter cum Semele cõcubuit, de qua natus est Liber pater ad quã cum fulmine ueniens crepuit, unde pater puerũ tollens in femore suo misit. Maroni postea nutriendum dedit, hic Indiã debellauit, & inter Deos deputatus est. Itaq; cũ Semele quatuor sorores appellatę sunt, Ino, Autonoë, Semele, & Agaue. Quid sibi hęc fabula sentiat, exquiramus. Quatuor sunt ebrietatis genera, id est, prima uinolentia, secunda rerum obliuio, tertia libido, quarta insania, unde & nomina hæc quatuor Bacchæ acceperunt. Bacchæ dictæ sunt, quasi uino uocantes. Prima Ino, οἶνος græcè, Latinè uinũ dicimus. Secunda Autonoë. quasi αὐτονοη, id est, se ipsam non cognoscens. Tertia Semele quasi μὰ λυσις, quod nos latinè corpus solutum dicimus. Vnde & ipsa genuisse Liberum patrem dicitur, id est, de libidine

dine nata ebrietas. Quarta Agaue, quæ ideò insaniæ comparatur, quod caput filij uiolenter abscidit. Liber uerò pater dictus est, quia uini passio liberas mentes faciat. Indos uerò uicisse, quod hæc gẽs ualde sit uino dedita, duobus scilicet modis, siue quia feruor solis eos faciat potare, siue quia ibi sit Seraptenum uinum uel Meroitanum: Cuius uini tãta uirtus est, quod uix quilibet ebriosus sextariũ toto mense bibat, unde & Lucanus ait: Indomitum Meroë cogens spumare Falernũ. Aqua enim omnino domari non potest. Maroni etiã Dionysius nutriendus datur, quasi Meroni. Mero enim omnis nutritur uinolentia, hic etiam tigribus dicitur sedere, quod omnis uinolentia, ueritati semper insistat. Siue etiã quia uino efferatæ mentes mulceantur, unde & Liæus dicitur quasi lenitatem præstans. Iuuenis uerò gingitur Dionysius, quia nunquam ebrietas matura est. Ideò etiam nudus, quia omnis ebriosus interuertendo nudus remaneat, aut mentis suæ secreta ebriosus nudet.

Fabula de Cygno & Leda.

QVamuis in omnib. libidinis amor turpior sit, nunquam tamen deterior erit, quàm cum se honorato miscuerit. Libido enim honestatis nouerca, dũ quid expediat nescit, semper est maiestati contraria. Qualis enim diuinitas eius, qui sit, quod esse uelit, ne quidem quod fuerat esse, conuersus in Cygnum cum Læda concubuit, quæ peperit ouum, unde nati sunt tres. Castor, Pollux & Helene. Sed hæc fabula mystici saporem cerebri concipit. Iupiter enim in modum potentiæ ponitur, Læda uerò dicta est, quasi λοιδὴ quod Latinè aut iniuriam aut conuitium dicimus, ergo omnis potentia iniuriæ mixta speciem suæ generositatis mutat. Ideò in Cygnum conuersus dicitur, quod ferunt physiologi quã maximè Melistus Euboicus, quod omnium physiologorum sententias disputauit, huius generis auem cõuitijs ita esse plenam, ut ipsa aue clamãte reliquæ aues taceant, quæ presto fuerint. Vnde & olor dictus est, quasi ab oligoria tractũ, quod nos Latinè iniuriam dicimus, ergo

go quotienscunque nobilitas in iniuriam uergit, conuitijs misceatur necesse est. Sed quid ex hac re concipitur uideamus. Nihilominus ouum, quia sicut in ouo omnis sordities, quæ purgari potest in ignem continetur intrinsecus. Ita etiam in effectu iniuriæ omnis est immunditia. Sed ex hoc ouo genetantur tres. Castor, Pollux, & Helene. Nihilominus seminarium scandali & discordiæ, sicut antea diximus, & geminum luctum cõcussit adultera mundo. Castorem uerò & Pollucem, quasi in modum perditionis ponunt, unde & in mati castorum signa dixerunt, quæ periculum creant. Nã ob hãc rem etiam ambos alternatim resurgere, atq; occideredicũt q; superbia nonnunquã uiuat nonnunquam occidat, unde & græcè ὑπερηφανία superbia dicitur. Sed ὑπερηφανία propriè superaparitio dicitur, quia in istis duobus signis quæ eorũ uocabulo fratrum nuncupauere, unus superappareat, alter uergat, sicut Lucifer & Antifer. Nã græcè Pollux ἀπὸ τοῦ ἀπολλεῖν, id est, à perdẽdo, & Castor quasi κάκον ὕστερον, id est,

malum extremum.

Fabula Ixionis.

QVi plus quẽrit quã liceat esse, minus erit quàm est, Ixion igitur cõiugium Iunonis affectans, illa nubẽ ornauit in speciẽ suam, cum qua Ixion coiens centauros genuit. Sicut nihil latina gratiosius ueritate, ita nihil Græca falsitate ornatius. Denique Ixionem dici uoluere quasi axionem, ἀξιότης enim Græcè dignitas dicitur. Dea uerò regnorum Iuno est, ut pridem diximus, ergo dignitas regnum affectans nubem meretur, id est, similitudinem regni. Regnum enim illud est, quod perenniter duraturũ est. At uerò cui tẽporis fugitiua uis inuidet, pinnatisque celerrima raptibus momentaneæ felicitatis figuras potius quàm ueritatem ostendens, uẽtositatem inanem speciem præsumit. Denique Beatinius augur dicere solitus erat diuersarum urbiũ honores, somnialiter peragi urbicatio mimologo, & quamuis utraque nihil agere dixerit, tamen hoc Romæ præstare uisus est, quod ex parte quidem ueros honores sed risorios, sed citius fugitiuos. Cre-

Ctedo enim quod de Theophili philosophi sententia legeret dicentis μιμοσοφος, id est, mimus uita. Nunc ergo fabulam repetamus. Dromocrides in Theogonia scripsit Ixionem in Græcia primũ regni gloriam affectasse, qui centum equites primus omnium acquisiuit, unde & Centauri dicti sunt, quasi centum armati. Denique Centhippi dici debuere, ex quo etiam equis mixti pinguntur, Sed ideo centum armati, qui quidem Ixion paruo tempore celebre regnũ adeptus, dehinc regno expulsus est, unde & eum ad rotam damnatum dicunt, quod omnis rotæ uertigo, quæ superiora habet, modo deijciat. Ergo ostendere hic uoluerũt, quod omnes, qui per arma atque uiolentiam regnum affectant, subito erectiones, subito elisiones sustineant, sicut rota quę stabile non habet aliquando cacumen.

Tantali Fabula.

TAntalum dicunt in lacum inferni depositum, cui fallax aqua gulosis labia titillamentis attingit, poma quoque fugitiuus cinerescẽtia tactibus desuper faci

facietenùs apparent pendula. Ergo hic locuples uiſus & pauper effectus, ita ſe illi unda fallax præbet ut ſitiat, ita ſe poma ingerunt ut eruriat. Hanc fabulam Petronius breuiter exponit dicens.

Nec bibit inter aquas, nec poma natantia carpit.
Tantalus infelix, quem ſua uota premunt.
Diuitis hæc magni facies erit, omnia late
Qui tenet, & ſicco concoquit ore famem.

Fabula Proſerpinæ & Endymionis.

LVnam ideò ipſam uoluerũt etiam apud inferos Proſerpinam, ſeu quod nocte luceat, ſeu quod humilior currat & terris præſit, illo uidelicet pacto, quod detrimenta eius & augmenta, non ſolum terra, ſed & lapides, uel cerebra animantium & quod magis incredibile ſit etiam lætamina ſentiant, quæ in Lunæ crementis eiecta uermiculos parturiunt, ortis ipſam etiam Dianã memoribus uolunt ſimili modo, quod arborum & fruticum ſucco augmenta inculcet. Deniq; crementis lunæ abſciſa lignã

gna furfuraceis tinearum terebraminib. liſtuleſcunt. Nemoribusq; adeſſe dicitur, quia omnis uenatio plus nocte paſcatur, dieq; dormiat. Endymionem uero paſtorem amaſſe dicitur duplo ſcilicet modo, ſeu quod primus hominum Endymion curſum Lunæ inuenetit: Vnde & triginta annis dormiſſe dicitur, qui nihil aliud in uita ſua niſi huic repertioni ſtuduit, ſicut Mnaſeas in primo libro de Europa ſcribens tradidit, ſiue paſtorem Endymionã amaſſe fertur, quia nocturni roris humor, quem apporia ſyderum atque ipſius Lunæ animãtis herbarum ſuccis inſudant, paſtoralibus proſit ſucceſſibus.

BEATI

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

BEATI FVLGENTII Episcopi Carthaginensis Mythologiarum ad Catum Presbyterum Carthaginensem, Liber Tertius.

INscientiæ formidolosa suspectio semper excusandi quęrit suffragia. Quo quicquid ignorantia incursionũ mater peccauerit, id uenię absoluat petitio, quæ culpas uestire consueuit. Sed quia nunquam de se male existimat sermo, qui ad amantem iudicem mittitur, idcirco meæ simplicitatis negocium tuo domine purissimo quidẽ cõmisi iudicio, fretus quia quicquid absurde digestum est, ut non inuidus detrahis, sed ut doctissimus corrigis.

Fabula Bellerophontis.

PRœtus rex uxorem habet Antiam nomine, quæ amauit Bellerophontem, cui dum ob stupri causam mandasset, ille noluit, quem marito criminata est. Ille eum ad Chymeram interficiendam

dam misit prosocerum suum. Quam Bellerophõs equo pegaso residens interfecit, qui de Gorgonis sanguine natus fuerat. Bellerophonta posuerunt quasi βελλεροφοντὰ quod nos latinè sapientię consiliatorem dicimus, Homerus ait in B. Iliados: οὐ χρὴ παννύχιον ἔυδειν βελεφόρον ἄνδρα, id est, nec decet tota nocte dormire consiliatorem uirum. Nam & Menander similiter in disexapoto comœdia ita ait: βελέφορε ὑμῶν ἐξ μὲν πρόλαβες ὁράσειν, id est, consiliarie nostram de mea præoccupasti uisionem. Nam ut hoc certum sit, Homerus in fabulam eiusdem Bellerophontis ita ait: ποιβ' ἀγαθὰ φρονέων τὰ δαίφρονα βελλεροφοντὴν, id est, bona cogitantum sapientissimum consilium spernit, libidinem, id est, Antium. Antio enim Græcè contrariũ dicitur, sicut Antichristum dicimus, quasi ἀντίον τοῦ χρεισοῦ, id est, contrarius Christo. Vide itaq; cuius uxor Antia dicatur nihilominus Præti. Prætos Pamphila lingua sordibus dicitur, sicut Hesiodus in Buccolico ludicro scribit dicens, id est, sordidus uuarum bene rore, & cuius uxor est libido nisi sordidi:

didi? At uerò Bellerophon, id est, bona consultatio, qualem equum sedet nisi pegasum, quasi pegascon, id est, fontem æternum. Sapientia enim bonæ consultationis æternus fons est. Ideò pennatus, quia uniuersam mundi naturam celeri cogitationum theoria collustrat. Ideò & Musarũ fontẽ ungula sua rupisse dicitur. Sapientia enim dat Musis fontẽ. Ob hãc rem etiam sanguine gorgonio nascitur Gorgõ enim pro terrore ponitur. Ideò & Mineruæ pectore fixa est, sicut Homerus in tertio decimo ait: πρόσθε λέων ὄπισθε δὲ δράκων μέση δὲ χίμαιρα. Ergo hic duplex assertio est. Aut enim terrore finito sapiẽtia nascitur, sicut de sanguine, id est, de morte Gorgonis Pegasus, quia stultitia semper est timida, aut initium sapientiæ timor est, quia & magistri timore sapientia crescit, & dum quis famam timuerit sapiens erit, unde & Chymerã occidit. Chymera enim quasi κυμέρωτος, id est, fluctuatio amoris. Ideò etiam triceps Chymera pingit, quia amoris tres modi sunt, hoc est, incipere, perficere & finire. Dum enim amor nouiter uenit, ut leo feraliter inuadit, unde & Epicarmus comicus ait, δαμάσσυς ἐρὼς λεοντέα δίνα μεθάλερος, id est, domitor cupido læontea uirtute præsumptior. Nam & Virgilius in Georgicis tetigit dicens Catulorum oblita leæna sæuior errauit campis. At uero capra quę in medio pingitur, perfectio libidinis est, illa causa uidelicet, quod huius generis animal sit in libidinem ualde procliuum. Vnde Virgilius in Buccolicis ait: Hœdique petulci. Ideò & Satyri cum caprinis cornibus depinguntur, quia nunquam nouere saturari libidine. At uerò quod dicitur postremum draco illa ratione ponitur, quia post perfectionem, uulnus det pœnitentiæ, uenenumque peccati. Erit enim hic ordo dicendi, quod primus sit in amore inchoare. Secundum perficere Tertium uerò pœnitere de perfecto uulnere.

Fabula Perdicis.

SEmper delicata cõsuetudo laboriosos fert p̃iudicium operi, & mollit educatu, dũ q̃d non optat euenerit, pœnitentiã creat. Melius est em̃ laborare partili-

tiliter, ſecurius edoceri quàm ex neceſsi tate ueniẽte repentaliter perterreri. Perdicem ferunt uenatorem eſſe, qui quidẽ matris amore correptus, dum utrinque & immodeſtia libido ferueret, & uerecundia noui facinoris reluctaretur, conſumptus atq; ad extremam labem deductus eſſe dicitur. Primus etiã ſerram inuenit, ſicut Virgilius ait: Nam primi cuneis ſcindebant fiſsile lignum. Sed ut Feneſtella, Martialis, ait uel ſcribit, hic primum uenator fuit, cui cum fermè cædis cruenta uaſtatio, & ſolitudinem uagabunda errãdo curſilitas diſpliceret, pluſquàm etiam uidens Conthyroletas ſuos, id eſt, Acteonem, Adonin, Hippolitum, miſerandæ necis functos interitu, artis priſtinę affectui mittens repudium agriculturam eſt affectatus, ob quã rem matrem quaſi terram omnium genetricem amaſſe dicitur. Quo labore cõſumptus etiam ad maciẽ peruenisſe dicitur, quia cunctis uenatoribus de priſtinæ artis opprobrio detrahebat, ſerram quaſi maliloquium fertur reperiſſe. Matrẽ etiam Polycarpem, quod nos latinè multifructam dicimus, id eſt, terram.

Fabula Actæonis.

CVrioſitas ſemper periculorum germana, detrimenta ſuis amatoribus nouit parturire quàm gaudia. Actæon denicq; uenator Dianam lauantem uidiſſe dicitur, qui in ceruum conuerſus à canibus ſuis non agnitus eorum morſibus deuoratus eſt. Anaſimenes, qui de pictuis antiquis diſſeruit in libro ſecũdo, ait uenationem Actęonẽ dilexiſſe, qui cum ad maturam peruenisſet ætatem deſidetatis uenationum periculis, id eſt, quaſi nudam artis ſuæ rationem uidens timidus factus eſt. Vnde & cor cerui habere dicitur, unde & Homerus ait, οἶνο βάρης κυνὸς ὄμματα ἔχων καρδίην δὲ ἐλάφοιο, id eſt, ebrioſe oculos canis habẽs & cor cerui. Sed dum periculũ uenandi fugeret, affectum tamen canum non dimiſit, quos inaniter paſcendo penè omnem ſubſtantiam perdidit, ob hãc rem à canibus ſuis deuoratus dicitur eſſe.

Fabula Hero & Leandri.

AMor cum periculo ſæpe concordat, & dum ad illud ſolum natat quod

quod diligit, nunquam uidet, quod expedit, ἔρως enim græcè amor dicitur. Leandron uerò dici uoluerunt quasi λυσὶν ἀνδρῶν, id est, uirorum solutio. Solutio enim uiri amorem parturit. Sed natat nocte, id est, obscuro tempore tentat pericula. Hero quoque in amoris similitudine fingitur lucernam ferre, & quid aliud amor nisi flammam fert, & desideranti periculosam uiam ostendit. Cito tamen extinguitur, quia iuuenilis amor non diu perdurat. Denicq; nudus natat, illa uidelicet causa, quod suos affectatores amor & nudare nouerit, & periculis, sicut in mari iactare. Nam extincta lucerna utriusq; mors est procurata maritima, hoc in euidēti significans, quod in utroq; sexu uapore ætatis extincto libido commoritur. In mari uerò mortui feruntur, uelut in humore frigidæ senectutis. Omnis enim coloratæ iuuentutis igniculus tepidæ ueternositatis algescit in senio.

Fabula Berecynthiæ & Attis.

DEcepta Græcia credulitate dæmonum potius quàm deorum, nunquam deterius suis dijs reponeret, quàm ut

ut eorum matrem ueternosam anū non solum puerilem amatu, quantum etiam fingerent Zelotypam. Tantum enim zeli succensa anus inuidiosa flagrauit, quæ nec suis utilitatibus furiosa pepercit, & unde fructū sperabat libidinis, illud ueterana succinderet meretrix. Et quamuis apud muliebres animos libido obtineat regnum, tamē etiam inuicta libidine zelus obtinet dominatum. Berecynthia enim mater deorum Attin puerum formosissimum amasse dicitur, quem zelo succensa castrando seminaculum fecit. Quid ergo sibi in his Græcia sentire uoluerit, edicamus. Berecynthiam dici uoluere quasi mortuam dominā. Ideò matrem deorum, quod Deos nūcupari per superbiam uoluere. Ideò eos in Olympo habitantes quasi excelsos & superbos. Ideò & dæmonas nuncupant secundum Homerum, qui dicit, μετὰ δαίμονας ἄλλους, id est, cum Deos alios, δῆμος enim Græcè populus dicitur, is dicitur unus, & quia populos subdere cupiebant, & soli super populos esse, dæmones dicti sunt, ideò & apud Romanos

indigetes. Ergo Berecynthiam montib· præesse dixerũt bernicinthos. Cynthos enim attica lingua flos nuncupatur, unde & Iacinthus dicitur quasi ἴκινθος, q̃d nos latinè solus flos dicimus, quasi omnibus perfectior. Nam & Epicarmus ita ait: πανκαρπίᾳ σέφανος ἐν περὶ ἀκτῶν πρὸ βάσιν χρύσαλος, id est, florigera corona, atque è littoribus procedit Chrysalus. Itaque florem quãuis quilibet amet tamen abscindit, ut Berecynthia in Attin fecit. Attis enim græcè flos dicitur, ut Sosides Atticus in libro Theologumenõ quem appellauit scribit, matrem Deûm in modum potentiæ uoluit poni, unde Cybele dicitur, quasi Cedos baleon, id est, gloriæ firmitas, unde & Homerus ait, quod est, cui Iupiter gloriam donauerat, ergo ideò turrida pingitur, quod omnis potẽtiæ elatio sit in capite. Ideò Leonum curru pręsidens, quia omnis potẽtia regno ornata sit. Sceptrum etiam fert, quòd omnis potẽtia uicina regno sit, ob hãc rem etiam mater Deûm dicta est, illud nihilominus ostendere uolẽtes quod siue indigetes, siue dij, siue dæmones apud anti-

tiquos à diuitijs dicti sunt. Ergo potentia diuitum mater est unde & Homerus Agamemnonem considerans ait: ἀτρεΐδη τέοδε ἄντε πιτεμφέατε ἠδὲ χατίεις. Nec non, etiam Euripides consimilans Tantalũ Ioui in tragædia Electrę ait: q̃d est Beatus ille, nec inuideo fortunas eius, Iouis æqualis, ut dicitur Tantalus, ergo potentiæ gloria semper & amore torretur, & liuore torquetur, citoq̃ abscindit quod diligit, dum tamen amputet illud, quod odit. Deniq̃ omnis nunc usq̃ potentia nescit circa suos diuturnum seruare affectũ, & quod amauerit cito aut zelando amputat, aut fastidiẽdo horrescit, & Attin dici uoluerunt quasi, ἔθος: ἔθος enim græcè cõsuetudo dicitur, ergo quãtuscunq̃ amor sit, potentibus stabilis esse non nouit.

Fabula Psyches & Cupidinis.

APuleius in libris Metamorphoseon hanc fabulam planissimè designauit, dicens, esse in quadam ciuitate regem & reginam habere tres filias, duas natu maiores esse temperata specie, iuniorem non tam magnificæ esse figuræ

qui crederetur Venus esse terrestris. Denique duabus maioribus, quæ erant temperata specie, connubia uenere, illam uero ueluti deam non quisquam amare ausus, quam uenerari pronus, atq; hostijs sibimet deprecari. Cõtaminata ergo honoris maiestate. Venus succensa inuidia Cupidinem petit, ut in contumacem formam seueriter uindicaret. Ille ad matris ultionem aduentus, uisam puellam adamauit, pœna enim in affectu cõuersa est, ut magnificus iaculator ipse se suo telo percussit. Itaq; Apollinis denuntiatione iubetur puella in montis cacumine sola dimitti, uelut feralibus deducta exequijs pennato serpenti sponso destinari, perfecto nanq; choragio, puella p montis decliuia Zephyri flantis leni uectura delapsa, in quandam domum auream rapitur, quæ pretiosa sine pretio, sola consideratione laude difficiente poterat existimari. Ibiq; uocibus tantũmodo seruientibus ignota, atq; mansionario utebatur coniugio. Nocte enim aduenies maritus Veneris prælijs obscurè peractis, ut inuise uespertinus aduenerat, ita crepusculo

incognitus etiã discedebat. Habuit ergo uocale seruitium, uẽtosum dominũ nocturnum cõmentũ, ignotũ coniugium. Sed ad huius mortem deflẽdam sorores adueniunt, montis q; conscenso cacumine germanum lugubri uoce flagitabant uocabulum, & quamuis illi cõtunx lucifuga sororis ei comminãdo uetaret aspectus, tamen consanguineę charitatis inuincibilis ardor maritale obumbrauit imperium. Zephyri ergo flagrantis auræ anhelãte uectura ad semet sororios perducit affectus, earũq; uenenosis consilijs de mariti forma quærenda consentiẽs, curiositatẽ suę salutis nouercã arripuit, & facillimã credulitatẽ, quæ semper deceptionum mater est, postposito cautelæ suffragio, arripuit. Denique credens sororibus se marito serpẽti coniunctam, uelut bestiã interfectura nouacula sub puluinari abscondit, lucernamque modio contegit: Cumq; altum soporem maritus extenderer, illa ferro armata lucernaq; modio custodita eruta. Cupidine cognito dum immodesto amoris torretur affectu olei scintillantis

desputamento maritum succendit, fugi ensq; Cupido multa super curiositate puellæ increpitans domo extorrem ac profugam dereliquit. Tandē multis iactata uenereis persecutionib. postea Iouе petente in coniugio Cupidinem accepit. Poteram quidē totius fabulæ ordinē hoc libello percurrere, qualiter & ad infernū descenderit, & Stygijs aquis undam delibauerit, & Solis armēta uellere spoliauerit, & seminum germina cōfusa discreuerit, & de Proserpinę pulchritudine particulam moritura præsumpserit. Sed quia hæc Saturantius & Apuleius pene duorum continentia librorum tantam falsitatum congeriem enarrauerit, & Aristophanes Athenæus in libris, qui Dyserestia nuncupantur, hanc fabulam enormi uerborū cricuitu discere cupientibus prodit ob hanc rem superuacuum duximus ab alijs digesta nostris inserere libris, ne nostra opera aut proprijs exularemus officijs, aut alienis addiceremur negocijs. Sed dum is qui fabulam leget, in nostra hæc transeat, sciturus quid sibi illorū falsitas sentire uo-

lue-

luerit. Ciuitatem poluerunt quasi in mo dum mūdi, in qua regem & reginam uelut deam & materiam posuerūt, quibus tres addunt, carmē ultro metantē, quam libertatem arbitrij dicimus, & animam, ψυχὴ enim Græcē anima dicitur, quam ideò iuniorē uoluerūt, quod corpori iam facto postea inditam esse dicebant. Hāc igitur ideò pulchriorem quod & à libertate superior, & à carne nobilior. Huic inuidet Venus quasi libido, ad quā perdendam cupidinem mittit. Sed quia cupiditas est boni & mali, cupiditas animā diligit & ei uelut in coniunctionem miscetur, quam persuadet ne suā faciem uideat, id est, cupiditatis delectamenta discat: unde & Adā quamuis uideat, nudū se non uidet, donec de concupiscētiæ arbore comedat. Neue suis sororib. id est, carni & libertati de suæ formæ curiositate perdiscenda consentiat. Sed illorū cōpulsamento percita, lucernā de suo modio eiecit, id est, desiderij flāmam in pectore abscōsam depalat, uisā taliter dulcē amat ac diligit quā ideò lucernę ebullitione dicitur incendisse, quia omnis cupidi-

piditas quantum diligitur tantum ardescit, & peccatricem suæ carni confingit maculam, ergo quasi cupiditate nudata ex potenti fortuna eruitur & periculis iactatur & regia domo expellitur. Sed nos quia lōgum est (ut dixi) omnia persequi tenorem delemus sentiēdi. Si quis uerò, in Apuleio ipsam fabulā legerit, nostra expositionis materia, quæ non diximus, ipse reliqua cognoscat.

Fabula Pelei & Thetidis.

THetidem dici uoluerunt aquam. Iupiter quasi Deus coniungit Peleo. πηλὸς enim græcè lutum dicitur, ergo terram cum aqua commixtam uolunt homines genuisse, unde & Iouem cū Thetide uoluisse concumbere dicunt, & prohibitum esse, ne maiorē se genuisset, qui eum de regno expelleret. Ignis enim, id est, Iupiter si cum aqua coëat, aquæ uirtute extinguitur, ergo in coniunctione aquæ terræ, id est, Thetidis, & Pelei discordia sola nō petitur, illa uidelicet causa, ut concordia utrorumque elementorum homo gignatur. Nam & incompetentia illa indicat, quod Peleus ut terra, id

id est, caro, Thetis ut aqua, id est, humor. Iupiter, qui utraq; gignit ut ignis, id est, anima, ergo in conceptione hominis & elementorum iugalitates tres, ut suprà diximus, uitæ certantur. Nam & discordia malum aureum iecisse dicitur, id est, cupiditatem, illa uidelicet causa quòd in malo aureo est quod uideas, nō est quod comedas. Sicut cupiditas nouit habere, non nouit frui. Omnes enim Deos Iupiter ad nuptias dicitur conuocasse, illa de causa, quòd putarēt Ethnici singulas partes in homine Deos singulos obtinere, ut Iouem caput, Mineruam oculos, Iunonem brachia, pectus Neptunum, cinctum Martē, renes & inguina Venerem, pedes Mercurium: sicut Democrites in Physiologumenon scripsit, unde & Homerus ait: ὀμματὰ καὶ κεφαλὴν κελὸς δεῖ Ζεφ πικεραυνῷ ἀρεῖ δὲ ζωνὴν σέρων δὲ ποσειδάων, id est, caput & oculos similes fulmine Iouí delectanti, Marti cingulum, & pectus Neptuno. Nam & Tiberianus in Prometheo ait: Deos singula sua homini tribuisse. Denique natum Achillem ueluthominem perfectum, mater in

in aquas intingit stygias, id est durũ contra omnes labores munit, solũ ei talũ nõ tetigit, nihilominus illud physicũ significare uolẽtes, quod uenæ in talo sunt ad renũ, femorum atq; uiriliũ rationem pertineant, unde aliquæ uenæ usq; ad pollicem tendunt, quod tractantes & physici & mulieres ad obtinẽdos partus & ischiacos eodem phlebotomant loco, & emplastro mentaticũ quem Stisidem Affricanus in Astrosophistes uocauit pollici, & talo imponendũ præcepit. Nã & Orpheus illum esse principalẽ libidinis indicat locũ. Nam denicq; in entherocælicis & ijsdem locis cauteria ponẽda præcipiunt. Ergo monstrat q; humana uirtus quamuis ad omnia munita, tamen libidinis ictibus subiacet patula, unde ad Licomedis regiã datur ut nutriretur, quasi ad luxuriæ regnum. Lycomeden enim græcè quasi γλυκομήδεα, id est, dulce nihilum. Omnis enim libido & dulcis & nihil est, denicq; & amore Polyxene perijt & pro libidine per Talum occiditur. Polyxene enim græcè multorum peregrina dicit, seu quod amor peregrinari faciat men-

mẽtes ab ingenio suo, seu qd' apud multos libido ut peregrinabunda uagetur.

Fabula Myrrhæ & Adonis.

Myrrha patrẽ suum amasse dicitur, cum quo ebriato concubuit, cũq; eam pater utero plenã rescisset, cognito crimine, euaginato eam persequi cœpit gladio. Illa in arborem myrrhã cõuersa est, quam arborem pater gladio percutiens, Adon exinde natus est: quid uerò sibi hęc fabula sentiat, edicamus. Myrrha genus est arboris, de qua succus ipse exudat. Hæc patrem amasse dicitur. Istæ enim arbores in India sunt, quæ Solis calorib. cremantur, & quia patrem omniũ rerum Solem esse dicebant, cuius opitulatu cuncta germinum adolescit natiuitas, ideò & patrem amasse dicit, quæ dũ grandioris fuerit roboris Solis ardorib. crepans rhagades efficit, per quas succũ desudat, qui Myrrha dicitur, & redolentibus lachrimosa guttulis fletus suaues scissuris hiantibus iaculatur, unde Adonem genuisse fertur, Adon græce suauitas dicitur, & quia hæc species odore suauis est Adonem dicitur genuisse. Ideò au-

autem Venerem amasse dicunt, quod genus pigmenti sit ualde feruidum: unde Petronius Arbiter ad libidinis concitamẽtum myrrhinum se poculum bibisse refert. Nam & Surrius Comœdiarum scriptor introducit Glycerium meretricem dicentem, Myrrhinum mihi adfers, quo uirilibus armis occursem fortiuscula.

Fabula Apollinis & Marsiæ

Minerua tibias ex osse inuenit, de quibus cum in conuiuio deorum cecinisset, cumq; eius tumentes buccas dij omnes irrisisent illa ad Tritonũ paludem pergens, in aqua faciem suam speculatur, dum turpia adiudicasset buccarum inflamina, tibias eiecit quibus Marsya repertis doctior factus prouocauit Appollinem cõcertaturum de cantibus, sibiq; Mydam regem iudicem deligunt, quem Appollo cum non recte iudicasset asininis auribus deprauauit. Ille criminis sui notam tonsori tantum ostendit, præcipiens ei ut si crimen eius celaret, eum participem regni efficere. Ille secretum domini sui in terram fodit, & in defosso

fosso terræ duxit & operuit. In eodem loco calamus natus est, unde sibi pastor tibiam faciens, quæ cum percutiebatur dicebat: Myda rex aures asinales habet, nihil minus quàm quod ex terra conceperat, unde & Petronius Arbiter,

Sic commissa ferens auidus reserare minister
Fodit humum, regisq; latentes prodidit aures.
Concepit nam terra sonum, calamiq; loquentes
Inuenere Mydam qualem conceperat index

Nunc ergo huius mysticæ fabulæ interius cerebrum inquiramus. A musicis hæc reperta facula, ut Orpheus in Theogonia scribit. Musici enim duos artis suę posuerunt ordines, Tertium uerò quasi ex necessitate adijcientes, ut Hermes Trimegistus ait, ἀεισλῶν, ψαλλομενῶν, αὐλομενῶν, hoc est aut cantantium, cytharizantium, aut tibicinantium. Prima est ergo uiua uox, quę sibi in omnibus musicis necessitatibus celerrima subuenit, potest etiam limmata subrigere, & parallelos concordare, & distonias mollire & pthongos iuuare & ornare chromata. Sequitur secũda cytharа quamuis enim de his rebus de exaphesis dicũt, sicus Marian-

riandes ſcribit, multa de his faciat, tamẽ aliqua non implet, quę uiua uox poteſt. Limmata enim facta nõ erigit, quiliſmata in ſe cathenata non implet. At uerò tibias artis muſicæ partem extremã poterit adimplere. Cythara enim Symphoniarum gradus habet quinq;, ſecundũ q̃d Pythagoras ait dum numerorũ rhythmicos modulos ad Symphoniarũ adduxiſſet concordiã. Prima em̃ Symphonia eſt diapaſon, q̃d eſt in Arithmeticis diplaſion, q̃ nos in latinis unũ ad ſecundum dicimus. Secunda Symphonia diapẽte, quod eſt in Arithmeticis hemiolius, q̃d nos in latinis duo ad tertium nuncupamus. Tertia Symphonia diateſſeron, q̃d eſt in Arithmeticis epitritos, id eſt, tertius ad quartum. Quarta Symphonia dicitur tonus, qui apud Arithmeticos Epogdous uocatur, apud nos quintũ ad quartum, & quoniam ultra Arithmeticus ordo progreditur, non patitur propter nouenarium limitẽ, quia dicimus alterius ordinis primus gradus eſt. Contigit ergo ut habeat quintã Symphoniam quę armonia nuncupatur, id eſt, octo ad no-

nouem, nullam em̃ ultra numerũ cõiunctionem inuenies. Habet igitur muſica partes ſeptẽ, id eſt, genera, diaſtemata, ſyſtemata, pthongos, tonos, metabolas & melũpeas, unde & Virgilius in ſexto ait: Nec nõ Threitius lõga cũ ueſte ſacerdos Obliquit̃ numeris ſeptem diſcrimina uocũ. In Arithmeticis em̃ plenitudo formulæ eſt, ut eſt in geometricis tõus. Vox uerò habet gradus Symphoniarũ in numeris, quantũ natura dotauerit ipſam uocẽ ut habeat arſis, & ut theſis quas nos latinè elatiões & deiectiões dicimus. Tibia uerò uix unã & dimidiã p̃ficit Symphoniã, una em̃ Symphõia quinq; Symphonias habet, ergo poſt artẽ muſicã Minerua reperit tibias, quas omnis doctus in muſicis ſonet, has ꝓpter ſonorũ deſpuit paupertatẽ. Inflatas uerò buccas ideo riſiſte dicunt̃, q̃ tibia uẽtoſè in muſicis ſonet, & idiomatũ ꝓprietate amiſſa, ſibilet potius rẽ quàm enũtiet. Ideò illã iniuſte ſufflãtẽ omnis quicũq; eſt doctior ridet, unde eas & Minerua, id eſt, ſapientia exprobãs p̃ficit, quas Marſya aſſumit. Marſya em̃ græcè quaſi moros, id eſt, ſtultus,

ſolus q̃ in arte muſica tibiã ꝓponere uo-
luit cytharę, unde & cũ porcina pingitur
cauda. Sed his duob. certãtib. Myda rex
reſidet. Myda em̃ grecè quaſi μύδη ἐδῶν
dicit̃, q̃ nos latinè nihil ſciens dicimus, ſi-
deò etiã alininis autib. dicitur, quia om-
nis diſcernẽdi ignarus nihil differt ab aſi
no, ob hãc rẽ & ſeruũ eius auriculas refe
runt ꝓdidiſſe. Ingeniũ em̃ noſtrum ſeruũ
habere dem? ad omnia q̃ uolumus obſe
quentẽ & noſtra ſecreta celãtẽ. Qd' autẽ
per cannã ꝓdidit, ꝓ fiſtulã gutturis loquẽ
do ſignificat, ꝓ uerò paſtor audit, paſto-
res ſunt illi, q̃ aliena ſulcãdo ſubtilius pa
ſcunt.

Fabula Orphei.

ORpheus Eurydicẽ Nymphã ama-
uit, quã ſono cytharæ mulcens u-
xorẽ duxit. Hanc Ariſtæus paſtor dum
amans ſequitur, illa fugiens in ſerpẽtem
incidit & mortua eſt. Poſtquã maritus ad
inferos deſcẽdit & legẽ accepit, ne eam
conuerſus aſpiceret. Quã cõuerſus aſpi-
ciens iterum ꝓdidit. Hæc igitur Fabula
artis eſt muſicæ deſignatio. Orpheus di-
citur ὠρεοφωνὴ, id eſt, optima uox. Eurydi
ce uerò profunda dijudicatio. In omnib.
igi-

igitur artib. ſunt primę artes, ſunt ſecũdę
ut in puerilib. literis prima abecedaria, ſe
cũda nota. In grãmaticis, prima lectio, ſe
cũda articulatio. In Rhetoricis prima rhe
torica, ſecũda dialectica. In geometricis,
prima geometria, ſecũda arithmetica. In
Aſtrologis, prima matheſis, ſecunda A-
ſtronomia. In Medicinis, prima gnoſtice,
ſecũda uerò mãtice. In aruſpicinis, prima
aruſpicina, ſecunda paralyſis. In muſicis,
prima muſica, ſecunda apoteleſmate, de
quibus omnib. breuiter rationẽ perſtrin
gã neceſſe eſt. Aliud eſt em̃ apud grãma
ticos aliena cognoſcere, aliud eſt ſua effi
cere. Apud rhetores uerò aliud ꝓfuſo &
libero curſu effrenata loquacitas, aliud
cõſtricta uirtutis indagãdę curioſa nexi
litas. Apud Aſtrologos aliud eſt aſtrorũ
ac ſyderũ curſus effectusq̃ cognoſcere,
aliud ſignificata traducere. In medicinis
aliud eſt morborũ agnoſcere meritũ, ali-
ud infirmitatis uenientẽ cõcurſum mede
ri. In geometricis aliud formulas lineas-
que depingere, aliud numeros formulis
coaptare. In aruſpicinis aliud eſt fibrarũ
particula, cũq̃ inſpectio aliud ſecũdum
batti-

battiadē euentuū immutatio. In musicis aliud uerò est harmonia pthōgorū, systematū, & diastematū, aliud effectus tonorum, uirtusq; uerborū. Vocis ergo pulchritudo interna artis secreta uirtutē etiā mysticā uerborū attingit. Sed hęc quantum ab optimis amatur sicut ab Aristæo ἄριστον enim grękè optimū dicitur. Tantū ipsa ars coniunctionē hominū uitat, quę quidem serpentis ictu moritur, quasi astutiæ interceptu secretis uelut inferis transmigratur. Sed post hanc artem exquirendam, atque eleuandam uox canora descēdit, & quę apotelesmatica, phantastica, omnia præbet, & modulis tātum in secreto latitantibus, uoluptatum reddit effectus, dicere enim possumus q̄d Dorius tonus, ut coiens Phrygius torrens Saturno feras mulcens si Ioui aues oblectet. At uerò si rei expositio quæritur, cur hoc uestigandæ rationis caput immoritur. Ideo Ergo & ne eam respiciat prohibetur, & dum uidet amittit. Nam perfectissimus Pythagoras dum modulos numeris coaptaret, symphoniarumq; ponderat terminis Arithmeticis per

per melos & rhytmos, & modulos sequeretur, effectus uerò rationem reddere non potuit.

Fabula Phinei.

PHineus enim in modū auaritiæ ponitur & à fœnerādo Phineus dictus est. Ideò cæcus quod omnis auaritia cæca sit, quæ sua non uidet, ideò ei Harpyæ cibos arripiunt. At uerò quod eius prandia stercoribus fœdāt, ostendit fœnerantium uitam rapinę ingluuiem esse sordidam, sed has à conspectu eius Zetes & Calais fugant, quia rapina ei aliquid de suo comesse nō permittit, Grękè enim ζητῶν κάλον inquirēs bonum dicitur. Ideò uolatici, quia omnis inquisitio boni nūquam terrēis rebus miscetur. Ideò Aquilonis uenti filij, quia bona inquisitio spiritalis est, non carnalis, ergo uenienti bonitate omnis rapina fugatur.

Fabula Alphei & Arethusæ.

ALpheus fluuius Arethusam nymphamamauit, quā cum sequeretur in fontem conuersa est, Ille in medijs undis ambulās non immixtus, in sinum eius immergitur. Vnde & apud inferos ob-

obliuionē animarū trahere dicitur ἀλήθειαφῶς, id est, ueritatis lux. Arethusa uerò quasi ἀρετισα, id est, nobilitas æquitatis. Ergo quid amare poterat ueritas, nisi æquitatem? quid lux, nisi nobilitatē? & ideò in mari ambulās nec miscetur, quia lucidi ueritas omni malorum falsitudine morū circumdata, pollui aliqua commixtione non nouit. Sed tamen in sinu æquissimæ potestatis omnis lux ueritatis dilabitur. Nam & descendens in infernum, id est, secreta conscientiæ ueritatis lux malarum rerum semper in obliuionem importat.

FINIS.

BASILEAE EX OFFICINA Henricpetrina Mense Martio Anno M. D. LXVI.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

San Fulgencio presidió al Concilio que en 524. se celebró en Iunqua ó Iunqua de Africa, llamado Iuncense:

Son indubitablem.te del sō Dōr: los libros de veritate predestinationis, et gratiae, de Fide ad Petrum, et libri ad Monimum, de Trinitate, et Responsiones ad decem objecciones Arianorum, et ad Trasimundum Regem, de Incarnatione, et Gratia, Epistola ad Venantium de vera Poenitentia, et libri de Remissione Peccatorum, Epistola de conjuga-

Universidad de Deusto
Biblioteca

conjugali debito, et voto continentiae a conjugatis emisso.

Contra los arrianos escribio el sto un libro contra el Sermon de Fastidioso monje, q. rechizo arriano, y otro libro contra lo obgeciones de los arrianos, y el libro dela fe ortodoxa á Donato.

Aqui el juicio delos sabios:

Sanctus Fulgencius Ruspensis fortiter contra Pelagianos, et Arrianos multis libris in Africa pugnavit; sed dictione dura et aspera, qualis Afronum esse solet.

Universidad de Deusto
Biblioteca